34 2.L.22

DOCTORIS IOANNIS DE ROA DAVILA, THEOLOGI.

APOLOGIA DE IVRIBVS PRINCIPALIBVS, Defendendis, & moderandis iuſté.

Ad Catholicum Hiſpaniarum Regem, Philippum. II. D. N.

MADRITI, Apud Petrum Madrigal.

ANNO M. D. XCI.

Eſta taſſado eſte libro por los ſeñores del Cõſejo Real à tres marauedis cada pliego, y tiene. 126. pliegos, que à la dicha taſſa monta todo el libro onze reales y quatro marauedis.

CATALOGVS Quæſtionum.

1 DE Iuſto iure Principum contra vim eccleſiaſticorum, ſi quando accidat. à pag. 1.

2 De Laicorũ vſu in hac re moderando, & de eccleſię priuilegijs; etiam erga Principes. à pag. 84.

3 De commodis Principum. à pag. 213.

4 De campeſtrium vſu licito, & illicito. à pag. 295.

5 De vſu ſpectaculorum, ludorum, & taurorum. à pag. 330.

6 De ſtipendijs, iuribus, & donis miniſtrorum, & defenſorum reipublicæ. à pag. 375.

7 De theologicis regulis iuſtè debellandi, & obtinendi regna. à pag. 450.

CENSVRA.

HOS Septem diuerſarum rerũ tractatus, iuſſu Regij ſenatus mihi ad examinandum cõmiſſos, & à doctore Ioãne de Roa Dauila ſummo elaboratos ſtudio, & acutiſſima vigilantia æditos, attentè ſemel, atq; iterum legi. In quibus nihil, quod orthodoxæ fidei contrariũm, ſeu diſſonum, & præclara multa ſcitu digniſſima, communi bono, reipublicæq; vtilitati (maximè his temporibus) neceſſaria reperi. Sunt etenim tãta eruditione, doctrina, & candore ditati, vt (meo iudicio) quòd in lucem prodeant, inſculpantur, typiſq; mandentur, maximè neceſſarium ſit: in cuius teſtimonium ſubſcripſi. Matriti in ſanctiſſimę Trinitatis conuentu, tertia decima die Iunij, anni. 1590.

Fr. Marcus
de Salaẓar.

EL REY.

POR Quanto por parte de vos el Doctor Iuã de Roã Dauila nos fue hecha relacion, q̃ vos auiades cõpueſto vn libro, intitulado *Apologia de Iuribus principalibus, defendendis, & moderãdis iuſtè,* El qual os auia coſtado mucho eſtudio y trabajo. Atento a lo qual nos pediſtes y ſuplicaſtes os dieſſemos licencia y facultad, para le poder imprimir, y priuilegio, para le poder vẽder por el tiempo q̃ fueſſemos ſeruido, y q̃ ninguna perſona le pudieſſe imprimir ſin vueſtra licencia, o q̃ ſobre ello proueyeſſemos como la nueſtra merced fueſſe. Lo qual viſto por los del nueſtro Conſejo, y como por ſu mandado ſe hizieron en el dicho libro las diligencias q̃ la prematica por nos agora nueuamente hecha ſobre ello diſpone, fue acordado, q̃ deuiamos mandar dar eſta nueſtra cedula para vos en la dicha razon, y nos tuuimoslo por bien: por la qual vos damos licencia y facultad, para q̃ por tiempo de diez años primeros ſiguientes, q̃ corran y ſe cuenten deſde el dia de la data deſta nueſtra cedula, vos, o la perſona que vueſtro poder ouiere, y no otra alguna podays hazer imprimir y vender el dicho libro, que de ſuſo ſe haze mencion en eſtos nueſtros Reynos, por el original q̃ en el nueſtro Conſejo ſe vio, que va rubricado cada plana, y firmado al fin del de Gonçalo de la Vega, nueſtro eſcriuano de Camara, de los q̃ en el nueſtro Conſejo reſiden. Con q̃ deſpues de impreſſo, antes q̃ ſe venda, cada vez q̃ ſe imprimiere, le traygays ante los del nueſtro Conſejo, juntamẽte cõ el original, para q̃ ſe vea ſi la dicha impreſsion eſtà conforme a el, o traygays fê en publica forma, en como por el Corrector nombrado por nueſtro mãdado ſe vio y corrigio la dicha impreſsion cõ el dicho original, y ſi ſe imprimio cõforme a el, y q̃ quedan aſsi miſmo impreſſas las erratas por el apũtadas para cada vn libro de los q̃ aſsi fueron impreſſos: y ſe os taſſe el precio q̃ por cada volumen ouieredes de auer. Y con q̃ primero q̃ ſe vẽda ſe imprima la taſſa q̃ de los dichos libros ſe hiziere en la primera hoja de cada volumẽ q̃ ſe imprimiere, ſo pena de caer è incurrir en las penas contenidas en la dicha prematica y leyes de nueſtros Reynos. Y mandamos que durante el dicho tiempo perſona alguna ſin vueſtra licencia no lo pueda imprimir ni vender, ſo pena q̃ el que lo imprimiere, o vendiere aya perdido y pierda todos y qualeſpuier libros, y moldes q̃ del tuuiere, y vendiere en eſtos nr̃os Reynos, é incurran en pena de cinquenta mil mr̃s: la tercia parte dellos para el denunciador, y la otra tercia parte para el juez q̃ lo ſentenciare. Y mandamos a los del nueſtro Conſejo Preſidente, y Oydores de las nueſtras audiẽcias, Alcaldes, y Alguaziles de la nueſtra Caſa y Corte, y Chãcillerias, y a todos los Corregidores, Aſsiſtentes, Gouernadores, Alcaldes mayores y ordinarios, y otros juezes y juſticias qualeſquier de todas las ciudades, villas y lugares de los nr̃os Reynos y ſeñorios, aſsi a los q̃ agora ſon, como a los q̃ ſeran de aqui adelante, q̃ vos guarden y cũplan eſta nueſtra cedula y merced q̃ aſsi vos hazemos, y cõtra el tenor y forma della no vayan ni paſſen en manera alguna, ſo pena de la nueſtra merced, y de diez mil marauedis para la nueſtra Camara. Dada en S. Lorenço a veynticinco dias del mes de Agoſto de. 1590. años.

YO EL REY.

Por mandado del Rey nueſtro ſeñor.

Iuan Vazquez.

Errata ſic corrigito.

PAg.15.Verſu.16.buius, Pro huius.
P.34.verſu.22. P.45.verſu.10. P.57.verſu.3. inferreretur, pro inferretur.

P.40.verſu.23. circam,	pro	circa.
P.74.verſu.29. ordine,	pro	ordini,
P.92.verſu.16.&.22.vellit,	pro	velit.
P.93.verſu.19. authoritate,	pro	authoritati.
P.94 verſu.17. axilio.	pro	auxilio.
P.97.verſu.12. necdum,	pro	nedum.
P.104.verſu.10. monſtruum,	pro	monſtrum.

P.115.verſu.25. P.36. verſu.12. additus, additum, pro aditus,aditum.

P.119.verſu.3. dicantq;	pro	dicamq;.
P.124.verſu.vlt. damnabit,	pro	damnauit.
P.127.verſu.6.iubari,	pro	iuuari.
P.151.verſu.12.ſpectat,	pro	expectat.
P.118.verſu.antep.iuuetur,	pro	iubetur.
P.209.verſu.2. ſpectet,	pro	expectet.
P.221.verſu.30. à Deo,	pro	adeò.
P.226.verſu.17.ramorum,	pro	armorum.

P.236.verſu.13.poſt:carenti,deeſt:dominari.

P.257.verſu.4. illæ,	pro	ille,
P.287.verſu.21. optimatuum,	pro	optimatum.
P.293.verſu.17.ſubdire,	pro	ſubire.
P.300.verſu.14. duo,	pro	duro.
P.309.verſu.2.auris,	pro	aureis.
P.343.verſu.8. 1577.	pro	1567.
P.411.verſu.22.ijs,	pro	is. verſu.28.eſt, pro ſunt.
P.434.verſu.1.acuſentur,	pro	accuſantur.
P.445.verſu.20.actuum,	pro	actum.
P.454.verſu.29.agente,	pro	à gente.
P.461.verſu.18. demittere,	pro	dimittere.
P.474.verſu.10.Chiſmatis,	pro	Schiſmatis.

Iuan Vazquez del Marmol.

HISPA-

HISPANIARVM Regi Catholico Philippo ſecundo.

IOANNES DE ROA Dauila Doctor Theologus S. & P. F. exoptat.

PRIMICIAS Laborum meorum(Princeps Catholice) tibi dicare, tua fretus benignitate, auſus ſum: quòd hos(inter alios, quos ad publicam vtilitatẽ, de difficillimis ſacris myſterijs compoſui) è re tua, Chriſtianorumq; Principum, veſtrorumq; regnorum futuros eſſe exiſtimauerim. Veſtræ ergo erit humanitatis ea, quæ per ſe parua ſunt,fouere:& quæ ad pacem,ſalutemq; communem accõmodata videantur(optatum, vt habeant finem) exercitatione recipere. Vale proſperè, ac fœliciter.

AVTOR,

AD ECCLESIAM SANCTAM.

OPVS (quod Eccleſiaſticæ cenſuræ ſubmitto) vobis offero Catholicum, quod & vtile exiſtimaui (ſacra Chriſti congregatio) vt præcepto Dominico Eccleſiaſtici.41.prę́ſcripto, honoriq; noſtro ſatisfaciamus: curam boni nominis habentes; nec permittẽtes conſuetudines inter fideles, prudentes, & doctos populos receptas reprehendi, aut in ſuſpicionem vocari, vt apud aliquos non tantum alia iura regalia, quæ defendimus, ſed & vis eccleſiaſticæ propulſatio per Principes, quã præcipuè probamus, notari video. Sed noſtro perlecto tractatu, facilè quiſquè iudicabit licita vſu communi, & diſputatione noſtra probari: nam neq; iniuſta, aut intruſionem in eccleſiaſticam iuriſdictionẽ, neq; cauſarum eccleſiaſticarũ cognitionem directam per Principes, in his in quibus libertas eccleſiaſtica locum habet, neq; fictos prætextus monemus. Sed remedij appoſitionem paternã, aduerſus vim manifeſtam (cum Præſules Domini, & iuris commiſionem excederent: in quo non exerceretur poteſtas eccleſiæ ad ædificationem ſolum data. 2. Cor. 16. Paulo, & Leone Pontiſice Maximo cap. manet. 24. q. 1. affirmantibus, cum vis, aut iniuſtitia, vel iniuria fieret) licere omni iure (quo Principibus à republica poſitis, leges ante conſtitutæ ſunt) contendimus. Quod ſi eccleſiaſticis Præſulibus aliud videatur, quæſo auditis partibus, & doctis viris, poteſtateq;, & aſsiſtentia Domini vtentes, quid creditu, factoq; opus ſit diffiniant: nos enim acquieſcemus. ſed ipſos nobis tunc fore perſimiles certe confido. Interim tamen Lector ſincera intentione factum opus accipito. In quo licet Caietanus, Driedo, Sotus, Couarruuias, Simancas, Gregorius Lopez, Palacius Rubeus, Ioannes Garſia, Azebedo, Gutierrez, Salcedo, Graſalius, Aufrerius, Cacheranus, Ruceus, & alij qui nunc viuunt docti viri laborarint: ex parte rem comprobantes, & aliquas immunitatis, & libertatis eccleſiaſticæ exceptiones apponentes, ſed noſter nõ ſuperfluit labor, theologicè, & iuridicè vera rei fundamenta, & difficultatum ſolutionem aducens: quemq; non ſolum priores ordinariæ diligentiæ, & examinationes in Hiſpania conſuetæ probarunt, ſed grauiſsimorum qui nunc viuunt, & Regij ſenatus, vltima reuiſio, & cõmendatio illuſtriorem fecit; neq; aduerſus illũ, etiam primarij oppugnatores, etiã ſæpe requiſiti, quidquã aduerſum noſtris aſſertis attulere. Accipite ergo opus non ſolum elaboratum, ſed & impugnatum, approbatumq;, quod vtinam ea, qua æditus eſt, ſincera publicæ vtilitatis intentione, accipiatur, & in offenſo pede decurrat.

NOTATIO

NOTATIO PRIOR DE RATIONE EORVM, quæ dicenda ſunt.

1 Intentio Autoris.

CVM Sæpius (optime Lector) animum ea cura pulſaſſet, qua ratione duobus incommodis vel præſentibus fortè, vel vicinis obſtari poſſet: alterũ ex indiſcreta obmurmuratione procedens eorum, qui iuſta etiam iura principum ſuſpecta habent, vel reprehendunt iniuſtè: cum tamen nec potentiæ obſiſtere facilè ſit cuiquam, nec iuſtitiæ reſiſti ſit æquum, ſed reipublicæ potius bono, paci, & æquitati contrarium; ſæpeq; indiſcretum ſcrupulum, peccatum ex conſcientia erronea (vt ex Apoſtoli ſententia B. Thom. prima ſecundæ. q. 19. *B. Apoſtolus.* affirmat) inducentem, oriri contingit, ex iniuſta re- *B. Thomas.* præhenſione eorum, qui nihilo magis ab inſtituto diſcedent, ſi loquaris, quam ſi taceas. Alterum, quod incommodum non paruum eſſe etiam fateor; cui & obſtandum eſſe dixi: illud erat, ſi fortè potentia ſua freti principes, in ſuorum iurium vſu excedant; & quod deterius eſſet, ſi aduerſus Eccleſiam inſurgentes, Deo aduerſari contenderent. vt ergo his malis medelam ego reipublicæ minimus offerrem, Apologiam præſentem euulgare curaui: qua nemini iniuriam, aut moleſtiam inferre, nullius gratiã ambire nitimur; ſed veritatem primum explicare, eccleſiaſticaq; ſimul, ac temporalium principum iura,

 & com-

& commoda deffendere: & ne excedatur, moderari contendimus.

2 *Titulus exponitur.* Sicq;, vt cathalogo principio præfixo demõſtratur, agemus de deffendendis, & moderandis iuribus principalibus eorum, qui in republica Principem locum tenent. ideoq; eorum commoda principalia iura in titulo quæſtionis appellamus. Nec tamen ea, quæ iuris peritiæ ſunt, nunc fuſius proſequemur, quam perfectio probationum neceſſariarum requiret. ſed ea, quæ ad conſcientiæ forum ſpectabunt, theologicè exponemus: proponentes quidem ea ſolum, quæ controuerſiam, aut dubitationẽ generare, inter iura Principum videantur: cæterorum explicationem alijs relinquentes.

CONTENTA
in Quæſtione prima.

1 *Cautio ad dicenda, de tollenda vi.*
2 *In quibus poteſt contingere fallibilitas, & vis. & contra: in quibus ſunt infallibiles prælati.*
3 *Prædictorum fundamenta.*
4 *Lapſus inferiorum.*
5 *Obedientiæ eccleſiaſticæ cautio.*
6 *In praxi tollendæ vis, reuerẽtia erga prælatos habẽda eſt.*
7 *Regulæ ad vim dignoſcendam: comprehendentes omnem modum vis.*
8 *Aſſertione principali deffenditur ablatio vis, & authoritate doctorum probatur.*
9 *Iure poſitiuo probatur ablatio vis licita.*
10 *Iure diuino idem conceditur.*
11 *A Paulo limitatur, & declaratur poteſtas eccleſiæ: ad ædificationem, non in deſtructionem.*
12 *Iure naturali licet ablatio vis.*
13 *Defenſio licita.*
14 *Læſio, & vis in quibus rebus adeſſe poßit?*
15 *Princeps paternum ius obtinet in rempublicam.*
16 *Principes obligantur ad vim tollendam.*
17 *In conuenientia depelluntur.*
18 *Diuinæ leges non tollunt defenſionem naturalem.*
19 *Iniurianti etiam poteſtati, ſine ſcandalo, licite reſiſtitur.*
20 *Aptius per principum poteſtatem, quam per eccleſiaſticos, vis tollitur: regulariter.*
21 *Explicatio cenſurarum.*
22 *Non incurruntur cenſuræ, per vis ablationem.*
23 *Conſuetudines & media iuſta practica vis tollendæ.*
24 *Horum probatio.*
25 *Licet acta proceſſus Eccleſiaſtici inſpici à laicis.*

26 De compulſione ad exhibitionem proceſſuum.
27 De licito rigore, in incorrigibiles.
28 Per hanc non incurritur in canonem.
29 De iniuſtæ ſententiæ retractatione, vel declaratione.
30 Quid ſit agendum circa mandata Pontificis ſummi in huiuſmodi?
31 In caſu arctiſſimo quid faciendum?
32 De verbis, quibus vtentur Principes, erga prælatos.
33 Cauſa recte iudicata, remittenda eſt ad prælatum.
34 De ſchiſmatis, & ſeditionis remedio.
35 Illationes de ſpecialioribus capitibus vis illatæ.
36 Licite aufertur vis illata, in vſu immunitatis, & libertatis.
37 Declaratur, & probatur.
38 Caſus, & exceptiones eccleſiaſticæ immunitatis, & libertatis.
39 In exceſſu huiuſmodi, faueretur delictis.
40 Quid Principi, & iudicibus laicis liceat in huiuſmodi.
41 Licet compeſcere eccleſiaſticos ad arma confugientes.
42 In caſibus exceptis, licite ommittitur immunitas, & libertas.
43 In controuerſia immunitatis, quis ſit iudex?
ibi. Vbi eſt periculũ in mora, licet remedium apponere ſtatim.
44 Notatur argumentorum vis.
45 Primum ab eccleſiæ poteſtate, & reſponſio; excluſo etiam conſuetudinis contrariæ vigore.
46 Secundum à prohibitione iudicandi eccleſiaſticos, & reſponſio.
47 Quid iudicium ſit? & quod vetetur?
48 Tertium ab immunitate, & libertate eccleſiæ, & reſpõſio.
49 Quartum ab aliorum mediorum appoſitione ad vim tollendam, præter laicam poteſtatem, & reſponſio.
50 Difficultas vtendi medijs eccleſiaſticis, ad vim tollendã.
51 Quintum à cenſuris eccleſiaſticis, & reſponſio.

Expli-

52 *Explicatur canon clericalis, & Tridentinum concilium, & bulla cœna Domini, circa vim.*
53 *Sextum ab audacia occaſione, & ſoluitur.*
54 *Licet grauatis interpellare regium auxilium.*
55 *Illi tamen fraudem caueant.*

QVÆSTIO PRIMA.

De iuſto iure principum ad tollendam vim, ſi quandoq; inferri fortè contigerit ab eccleſiaſticis: in mandatis, iudicijs, & immunitatis vſu.

1 Cautio neceſſaria. QVÆSTIONEM Fateor ſatis difficilem,adeoq; moleſtam hanc eſſe: quam(niſi publica me vtilitas vocaret) mallè certè ſilentio præterire, quam explicare quid in ea ſentirem. Verum amicitior veritas, quæ Deus ipſe eſt,quam reliqua omnia. neq; tamen exiſtimo ſanctiſsimos Pontifices, reliquoſq; ſanctæ eccleſiæ prælatos grauiter laturos,&quòd veritas ſcriptis mãdetur,& quod ius ſuum vnicuiq; tribuatur: cum & eorum ſacris exemplis tota(Deo duce & aſpirante) eccleſia ſancta ædificetur;&neq; certè indiget Deus noſtris mendacijs; nec eccleſiaſtica dignitas regalibus indiget iuribus. *Iob.* 13. Tantum hoc optemus omnes, vt eccleſiaſticæ certæ poteſtati, & ſacræ authoritati debita obedientia, ac reuerẽtia defferatur: neq; prætextu vis tollendæ,ei iniuria aliquãdo fiat: hoc nãq; cauendum eſſe ſequenti quæſtione monebo. Nunc vero quid princeps valeat,inquirimus; & quid ei liceat,ſi quando eccleſiaſticos officiales prælatorum iniu-

Nota.

iniuriam irrogare, in eccleſiaſticarum cauſarũ expeditione contigerit (homines enim cum ſimus omnes, ſubditi, atq; prælati, humanum à nobis nihil alienum putemus oportet).

2 In his enim quæ particularia ſunt, ad cauſarũ deciſsionem ſpectantia, & ad bonorũ, vel tẽporalium, vel eccleſiaſticorũ beneficiorum inter fideles diſtributionem, falli poſſe eccleſiaſticos prælatos, omnes, certa, & catholica doctrina ſcimus (quamuis in his quæ generalia ſunt, tum in docendo, tum in præcipiendo neceſſaria ad ſalutẽ, in Pontifice ſummo, & in eccleſia vniuerſa reperiri non poſſe fallibilitatem certa fide credamus: de qua re pauca quæſtione ſequenti dicam) de particularibus itaq; decretis circa cauſarum expeditionem particularium fidelium, & circa diſtributionem bonorum quorundam beneficialium eccleſiæ, falli poſſe pontifices, & prælatos affirmamus. quamuis id non ſæpe, ob Spiritus ſancti aſsiſtentiam ſuſpicandum ſit: quem non ſolum in neceſſarijs, ſed & in cæteris pluribus aſsiſtere credimus: licet non ſemper diuino, ſed humano quãdoq; duci affectu illos ſinat. Cum enim perfectiſsimus ſit Deus, eiuſq; perfecta opera, & viæ eius omnes iudicia (vt Moyſes ſanctus decantabat Deut. 32.) omnia æque in numero, pondere, & mẽſura (vt verbis vtar Sapientis. c. 11.) diſpoſuit: atq; ideo ſicut nõ defficit in neceſſarijs diuina prouidentia, manutenens eccleſiaſticos prælatos, ne in rebus grauioribus, & ad ſalutem neceſſarijs, deficiant: ſic nec abundat in ſuperfluis. Nam in his doctrina catholica, & doctorum opinione, prudentiaq; ſua, cũ communibus Dei auxilijs duci poſſunt Dei miniſtri. hoc enim, vt Salomon Eccleſi. 12. dicebat, genus eſt aptiſsimũ prouidẽtiæ Dei; vt per doctrinam magiſtrorũ ad ſuperna proue-

Aſſertio de his, in quibus infallibiles, & fallibiles ſunt eccleſiæ prælati in quibus eſſe vis poteſt.

Ratio prima.

Moyſes.

Sapiens.

Sapiens.

prouehamur: neq; enim ſolũ in Eccleſia Põtifices, ſed & doctores, ad ſanctorum ædificationem conſtituiſſe dominum, Paulus ad Epheſ. 4. commemorat. *D. Paulus.*

Enumeratio fallibilium.

Huiuſmodi verò particularia vocamus: cauſarum decernendarum iudicia; particularia mandata circa agenda, aut omittenda cõmunia: quæ ſcilicet, ſecluſo prælati præcepto fieri, & omitti aliàs ſine peccato valerent; bonorum huc, illucq; applicatio, aut diſpoſitio; ſuppliciorum, vel abſolutronis, ac præmiJ decreta, circa vſum, vel omiſsionem legum. In iſtis enim diuerſa lõge ratio eſt à generalibus fidem, vel mores attinentibus: in quibus ſi erraretur, in graue, & veritati catholicæ aduerſum errorẽ, incideretur: vt eſt diffinitionum dogmatum materia, atq; præcepta virtutum ſequendarum, effugiendorumq; vitiorum, quæ fidei noſtræ veritatem complectuntur: in quibus falli, fallereuè Pontifices Deus non ſinet.

Secunda ratio. Enumeratio infallibilium.

Cæterum etiamſi in iam dictis particularibus aberrent; non infertur tantum eccleſiæ detrimentum; nec ex eo lapſu ſpeculatiua aſſertio falſa deducitur; ſed fortè iniuria, ac iniuſtitia operis iudiciJ ipſius, quod humanum quidem, nec mirum eſſet: cum perſonæ Pontificis virtus; non ſit à Deo confirmata.

Tertia ratio.

His adde, quod optime Caietanus infra citando loco animaduertit, & ante illum egregius Pontifex Innocentius. III. harum particularium cauſarum deciſsionem, ab opinione Doctorum, & ab informatione partium dependere, in quibus varius procedendi modus, veritaſq;, atq; falſitas reperiri ſolet. Ideoq; non mirum ſi prælati eas varietates ſequentes, variJ ſint, vel à veritate diſcedant, in cauſarum deciſsione, quæ quaſi conditionaliter intelligenda eſt: ſi & facti relatio, & ſequuta opinio verum habeant. *Caietanus. Innoc. 3.*

3 Authoritas. Itaque in his particularibus non mirum eſt, nec impoſsibile, ſi humanos lapſus in Pontificum decretis, ac prælatorum iudicijs reperiamus, quæ libera humanæ diligentiæ Deus reliquit. quod expreſſe omnes catholici, ingenueq; fatentur, vt ex profeſſo docet, ex communi catholicorum doctrina, magiſter Canus libro quinto de locis theologicis capite quinto quæſtione quinta, & Caietanus in ſuo decimoquinto opuſculo ad Leonem X. capite octauo ad finem, tomo primo opuſculorum, vbi inter alia ait: ſi quis autem putet ſummum Pontificem errare nõ poſſe in iſtis particularibus actibus, quales ſunt diſpẽſationes bonorum tam temporalium, quã ſpiritualium eccleſiæ, putet quoq; ipſum nõ eſſe hominem. hæc ille, cui Cardinalatus dignitas nõ certè obſtitit, quin veritatem fateretur. Sed & Pontificis ſummi authoritate fulgens Innocentius. III. eandem, quã & nos, limitationem Pontificalibus decretis adhibuit in capite à nobis de ſententia excommunicationis dicens: iudicium Dei veritati, quæ non fallit, nec fallitur ſemper innititur; Iudicium autem eccleſiæ nonnunquam opinionem ſequitur, quam & fallere ſæpe contingit & falli, hæc Pontifex. Sed & experientia ſæpe docet inter Põtifices ſummos opiniones varias reperiri, quas in decretis ſuis de cauſarum deciſsione exercent, & quod vnus conceſsit, alter vetat, & è contra, vt videmus notatum à magiſtro Victoria in ſumma de Sacramentis quæſtione decimaquinta de baptiſmo, alterum Pontificem decreuiſſe baptizatos ſub vna forma non eſſe rebaptizandos; alterum vero illos baptizandos iterum eſſe dixiſſe. quod ſano, & catholico modo accipiendum eſt, tum quod conſultò decretorum, & legum varietas, pro rerum variarum ratione accidat; tum ꝙ illa,

M. Canus. *Caietanus.* *Innoc. 3.* *Pontifices var.* *M. Victoria.*

illa, de quibus egimus, baptizationis decreta, nõ referuntur quidem ad declarandã Sacramenti formã, de quo articulo ſi ageretur: quòd ad fidẽ pertineat; non poſſe errorem, aut variationem in Pontifice ſummo reperiri diceremus. Cæterum referenda eſt præceptio ad iuſsionem rebaptizationis, vel prohibitionem ipſius, quæ tunc ſub opinione illa licitè executioni mãdarentur ab his, ad quos Põtificalia reſpõ-

Obiectionis reſpõſio.

ſa defferrentur. Itaq; in decernendis particularibus cauſis rerum, quæ ad ſalutem non ſunt neceſſariæ, nec circa fidei propoſitiones ſunt, non mirum ſi variain Pontificibus ſummis reperias. cum de ſola fide, & lege Pontificis, & Eccleſiæ Lucæ. 22. promiſſerit dominus: rogabo pro te, vt non deficiat fides tua. *D. Lucas.*

4 De inferiorum lapſibus.

At de inferioribus ſingulis prælatis: nec ſacris ſcripturis, nec traditionibus, aut ſententia catholicorum, certam habemus eorũ in veritate conſtantiam in omnibus. quãuis Deum ſuæ eccleſiæ, & prælatis etiam in concilijs aſsiſtere credamus. nihilominus tamen ſæpe errores, & lapſus iudiciales experiri nõ mirum eſſe debet. ad quorum remedium inſtitutum eſt iuſtum appellationum ius ex inferioribus ad ſuperiores prælatos, vt illorum errata iſti corrigant: vt titulis de appellationibus: de ſupplenda negligentia prælatorũ, & alijs huiuſmodi inter canonica decreta ſatis conſtat. Itaq; non mirum erit, ſi in decretis, ac iudicijs inferiorum prelatorum; imo ſi etiã in Pontificalibus mandatis, & decretis cauſarum particularium deciſsiuis lapſus reperias; quibus vis, aut iniuſtitia appareat manifeſta, non error in Pontifice. *Canonica iura.*

Collectio omniũ prædictorum.

5 Notatio de neceſſitate, limitationeq; obedientiæ eccleſiaſticæ.

Deinde aduertatur quæſo, primum quidem Eccleſiaſticam poteſtatem prælatorum, & ijs debitam

obedientiam ab omnibus Chriſti fidelibus, ac reuerentiã iјs, qui loco ſunt Chriſti, illæſam ab omnibus fidem profitentibus, ſiue infimis, ſiue potentibus debere ſeruari. Cum Apoſtolis, & eorum ſucceſſoribus Chriſtus Lucæ decimo dixerit: qui vos audit, me audit: qui vos ſpernit, me ſpernit. Cui conſonus Apoſtolus ad Hæbreos cap. decimo tertio addit: obedite præpoſitis veſtris, & ſubiacete eis. cæterum de his quæſtione ſequenti latius agemus. Cum vero omnia ſapienter, ac ſuauiter, vt ſapientiæ octauo dicitur, Deus diſpoſuerit, noluit prælatis ad deſtructionem noſtram, ſed ſolum ad ædificationem, poteſtatem in nos concedere, vt conſtat Pauli ſecundæ ad Corinthios cap. decimo, cuius verba hæc ſunt; fuſiuſq; infra proſequemur. Et ideo in his, quæ illicita eſſent, vel iniuſta merito cenſerentur, obedientia non debetur: quòd non ex poteſtate, ſed ex lapſu humano, ac proprio, in his tunc prælati procedant, ſi id contigerit ab eaq; obedientia liberos non ſolum eſſe, ſed & cauere nos debere, monet beatiſsimus doctor Auguſtinus ſermone ſeptimo ad fratres in eremo ad finem, & diuus Gregorius vigeſimo quinto libro moralium capite vigeſimo primo, & antiquiſſimus Origenes in capite decimo ſexto ſuper epiſtolam ad Romanos, & diuus Bernardus ſermone vigeſimo tertio in cantica, qui etiam auſus eſt ibi tale eccleſiaſticorum prælatorum imperium vocare iniuſtum, atq; tyrannicum, ſi contigerit ſcilicet iniuſtitiam committere, & plus æquo ſubditos vexare. Itaq; poſsibile eſſe iuſtitiam à prælatis eccleſiaſticis violari; & tunc verè non teneri nos obedientiæ vinculo certum eſt, quamuis ſemper ſcãdalum vitandum, & pro prælato in dubio eſſe præſumendum, atq; ſentẽtiam paſtoris eſſe timendam, niſi

D. Lucas. *D. Paulus.* *Sapiens.* *D. Paulus* *D. Auguſtin.* *D. Gregorius.* *Origenes.* *D. Bernard.*

niſi cum aperta nullitas inuenitur, inferius etiam dicemus, hac, & ſequenti quæſtione.

6 Notatio de praxi eccleſiaſticæ vis cognoſcendæ, & commendatur reuerentia Eccleſiæ.

Sed ad praxim ſi rem iſtam refferas, illud primo loco, ob Chriſti (cuius vice funguntur prælati) memoriam, oportet etiam, expertos Pontificũ, & prælatorum lapſus occultare potius, quàm euulgare: ne Caninã maledictionem incurramus. *Geneſ. 9.* Etenim poſſibiles eos eſſe nõ dubitamus; tamen non ſolũ homines, ſed & prælati noſtri, & in Chriſto patres ſunt: Ideoq; remedia conuenientia etſi appoſuerimus (id enim licitum eſſe infra dicemus) tamẽ honoratiori modo id fiat, & in bonã partem potius viſa refferto. Cæterum ad ſequentium practicam intelligentiam, oportebit regulas ſubijcere generales, ad quas facta particularia applicantes facilè cognoſcemus illatam iniuſtitiam, & vim eccleſiaſticorum prælatorum, ſi fortè contigerit. quando vero ea accidat practicis relinquo [illegible]ris. Neq; ego in parentum in Chriſto noſtrorum pontificum, & prelatorũ factis diiudicãdis, primus eſſe volo: quãuis etenim noſtros præpoſitos diuino iure, & præcepto illos eſſe fateamur; tamẽ in his, quæ humanæ diligẽtiæ libera reliquiſſe Deum, in quibuſq; lapſus poſsibiles eſſe probaui; ad communem catholicorum doctrinam ſi facta Pontificum referam, non iniuſtè agam: quòd à Chriſti ipſius, deiq; communis domini præceptis, ac traditione, catholica doctrina promanet. *Sapiens.* voluitq; ipſe (vt ait Salomon Eccleſiaſtes. 12.) per magiſtrorum doctrinam à paſtore vno diſciplinam, qua ad certa ducamur, dimanare, & colligi in Eccleſia ſancta: in qua, vt ex Paulo ad Epheſios. 4. iam dixi, Pontifices, & Doctores etiam ad cõſumationem ſanctorum in opus miniſterij Deus conſtituit: *D. Paulus.* eorum ergo duci conſilio, ac ſapientia res noſtras æquum erit.

Iam

7 Regulæ. Ad cognitionẽ vis.

Iam ergo breues regulas dignoſcendæ vis, ſi acciderit ab eccleſiaſticis prælatis inferri, nunc accipe. neq; tamen omnia, quæ ad iudicandi rationem ſpectant, hic nobis euoluenda ſunt, ſed generales quaſdam propoſitiones ab omnibus ſapientibus receptas ſubijciam. ex quibus ad ſpeciales caſus, in quibus vis accidere poſsit, perueniri poterit. A multiſq; nunc (vt modeſtè loquamur) explicandis abſtinebimus.

Prima Regula. Si contra ius diuinũ & naturale agatur.

Primo ergo inferri vim iudicabimus, ſi Pontifex, & prælatus cõtra ius diuinum, & naturale agat. quia Deus, & naturę leges ſuperiores omnibus ſunt, vt communi iuris, & theologiæ peritorum ſententia conſtat, ac fidei ſinceritate colligitur. Ideoq; aduerſus huiuſmodi agendi, nemini facultas data eſt: vt in aperta tyrannide, & negatione iuſtæ appellationis.

Secunda regula. Si contra humana iura vniuerſa.

Item quando humana iura irrationabiliter peruerterentur: tunc enim peruerſitas in deordinationem reducitur contra bonum commune, & contra naturæ leges: tum ad iuſtitiam, tum ad charitatem pertinentes: & ideo hortandus eſt pontifex (ſi quod Deus auertat) id egerit, vt ad veritatem euangelij omnia reducat. factum tamẽ teneret, & ſemper pro prælato præſumitur, vt ex iurium deciſsione titulis de legibus, & conſtitutionibus in iure vtroq;, & cõmuni doctorum ſententia docemur. De quibus lege B. Thom. prima ſecundæ quæſt. 96. &. 97. & Sotũ libro primo de iuſtitia quæſt. 6. &. 7. *Iura.* *D. Thomas.* *Mag. Sotus.*

Tertia regula. Si contra ſuperiorem.

Item quando inferior ageret contra legem ſuperioris, vel contra ius: quia claudiçaret actus, ex defectu poteſtatis (niſi quando conſuetudine, vel conceſsione aliud liceat. de quo lege Syluestrum titulo diſpenſatio numero decimoquinto, & matrimoniũ ſexto, numero ſexto, & Angelum titulo diſpenſatio numero *Syluester.*

numero quinto, & matrimonium tertio, numero tertio. Doctorem Nauarrũ capite vigeſimoquinto manualis numero.82.eaq; communis ſententia doctorum eſt.& in hoc genere errãt eccleſiaſtici iudices vim facientes in cauſis ordinarijs: cum non procedunt ſecundum ius: ꝙ ipſis ſuperius eſt. *Nauarrus.*

Quarta regula. Si per errorem intollerabilem agatur.

Item vis eſt, quando eccleſiaſticus in ſententia, & mandato incurrit errorem intollerabilem cõtra ius manifeſtè: vel ſine poteſtate, aut excedens commiſſionem, & poteſtatem agit: tunc enim eius ſentẽtia, vt nulla, nec obſeruãda, nec timenda eſt. ſi excludas ſcandalum, vt ex omnium doctorum; tam iuris, quã theologiæ, ſententia colligunt Epiſcopus Couarruuias in capite alma mater in prima parte.§.7.Et Magiſter Sotus in lib.4.diſtinctione.22.quæſt.1.art.2. vt in temporalibus pure, & non commiſsis. *Couarr.* *Mag. Sotus.*

Quinta regula. Si contra ius tertij.

Item vis adeſſet, quando ius verum tertij, & bona cuiuſuis (ſine ratione communis neceſsitatis, aut ſupplicij) per Principem, aut Prælatum ſupremum, vel quoſuis inferiores tollerẽtur iniuſtè. Licet enim reipublicæ proſpicere, & ſupplicio delictorum intendere; ſed leges iuſtitiæ obſeruandæ ſunt, ac charitatis: quia naturales, & diuinæ, & ſuperiores omni gubernatore ſunt. Adeò vt in derogatione legis nõ poſsit derogari ius tertio quæſitum per illam, vt tradit epiſcopus Couarruuias libro tertio variarum cap.6. num.9. de quibus nos inferius dicturi ſumus quæſtione tertia: vt ſi iura temporalia, vel patronatum, vel iuriſdictionem iure, vel conſuetudine poſſeſſam tollerent, vel modum decimãdi, aut iura reipublicæ diſsiparent ſine cauſa, vel à particularibus bona temporalia ſeu ſpiritualia iuſtè quæſita, perpetuáq; ſine cauſa tollerentur: etenim iuſtitiæ virtus ſeruanda eſt. *Couarru.*

Deniq;

Sexta regula. Si contra guberna di ſuauitatem.

Deniq; vis infertur cum in ſuauiter, & non attenta dignitate eccleſiaſtici ſtatus, dureq; nimium prælati ſuos pertractarent. quòd & lege Sapientiæ cap. 8. ſuauitas probetur in gubernatione, etiam diuina; & euangelica lege commendatur à Pontifice primo ſancto Petro in cap. vltimo primæ canonicæ epiſtolæ dicente epiſcopis ſic: paſcite, qui in vobis eſt gregem Dei, non vt dominantes in cleris, ſed vt forma facti gregi ex animo. & Moyſes Dei perſonam agens dicebat Deuteron. 25. ſecundum menſuram delicti, erit & plagarũ modus, de quo nos alibi acturos ſperamus. *Sapiens.* *D. Petrus.* *D. Moyſes.*

Collectio regularum.

Hæ itaq; regulæ vis dignoſcendæ ad illam reducuntur Apoſtoli ſententiam ſecundæ ad Corint. capitulo decimo: non dedit nobis Deus poteſtatem in deſtructionem, ſed in ædificationem veſtram. Et ita vis inferri poterit ab Eccleſiaſticis prælatis cum poteſtatis limites exceſſerint (quod Deus auertat) in his, in quibus contingere poteſt error, aut exceſſus: vt ſupra in principio oſtendi. Nam in his, quæ ſunt fidei, & mores hominum concernunt, nequit eſſe in Pontifice ſummo, & in eccleſia tota error, aut lapſus; ſed ſolum in particularibus ad iudiciorum rationem pertinentibus, & inferioribus prælatis præcipuè. quod ſatis per ſe patens eſt. Itaq; etiam in pontificalibus mandatis, & decretis hoc modo, ex miniſtrorum negligentia (non quidem malum Pōtifici tribuentes) notare poſſumus ſubreptionem. id eſt ex falſa informatione, aut inſpectione cauſarum, lapſus, vt concedit eccleſia in Tridentino concilio ſeſsione quinta capitulo ſecundo de reformatione, ſeſs. 7. cap. 6. ſeſs. 13. cap. 5. ſeſs. 22. cap. 5. 6. 25. ſeſs. 24. cap. 14. & Innocentius. III. in capite licet de foro competenti, & capite ſi quando de reſcriptis. *D. Paulus.* *Supra. 2. 3. & 4. num.* *Concil. Tridēt.* *Iura.*

Colligitur lapſus inferiorum, & per hęc ſubreptio mādatorum.

Nicolaus

Nicolaus primus capite ſententiam,trigeſima quinta,quæſtione nona, & patres Triburienſis concilij capite in memoriam diſtintione decima nona. *Iura.*

Vitia poſsibilia. Licet etiam erga pontifices religioſè ſentiamus; nõ tamen falſò affirmamus confirmationem in gratia Pontificum; de quorum poſsibili incorrigibilitate agit Cardinalis Turrecremata libro ſecundo ſummæ eccleſiæ à cap. centeſimo primo ad centeſimũ ſextum. Et Caietanus à cap. decimo ſeptimo prioris tractatus opuſculorum ſuorum,qui etiam,& alij doctores ſchiſmata in eccleſia, & Pontificatus ambitionem, quæ aliquando fuit,etiam confitentur. *C.Turrec.* *C. Caiet.* *Schiſmata.*

Poteſtas eccleſiæ Poteſtatem verò eccleſiæ, & Pontificum in ædificationem fidelium, & non in deſtructionem datã eſſe: & ſpiritualem quidem præcipue, non temporalem,niſi in conceſsis, & annexis ad ſpiritualia,fatetur eccleſia vniuerſa cum Paulo ſecundæ epiſtolæ ad Corintios cap. decimo. De qua re alibi dicemus. *D. Paul.*

8 Hiſq; ſuppoſitis ad præcipuam huius Apologiæ aſſertionem deuenientes, hanc propoſitionem ſcribimus. Prima ergo ſit aſſertio. Cum aperta inſpiceretur vis in mandatis, ſententijs, ſupplicijs,actiſq; eccleſiaſticis: tunc princeps licite, & ſine ſcrupulo in ſua ditione, curare debet eam auferri per ſe, ſuoſq; magiſtratus. Attenta tamen conſideratione adhibita, & ſeruata reuerentia eccleſiaſtico ſtatui, & medijs iuſtis, & neceſſarijs appoſitis; omniq; iure id licebit. Neq; aduerſus hoc ius,quæuis humana conſtitutio valeret. idq; locum habet etiam vbi non ſuffragaretur conſuetudo. *Prima propoſitio de iſto iure principum contra vim eccleſiaſticorum.*

Prima probatio ab authoritate. Primum vero ne deffenſoribus grauiſsimis, atq; catholicis hæc pars deſtituta videatur, lege ſcripta Epiſcopi Segouienſis Couarrubias in practicis quæſtionibus cap. trigeſimo quinto: & Epiſcopi etiam Ciuitatenſis Simancas libro de inſtitutionibus *Epiſcopus Couarrubias.* *Epiſcopus Simancas.*

tutionibus catholicis titulo quadrageſimo quinto ad finē. DoctorisNauarri cap. cum contingat de reſcriptis, remedio primo, Doctoris Ioānis Garſias fiſcalis Regij, lib. de nobilitate, glo. 9. Et Doctoris Azebedo ſuper recopil. lib. 1. tit. 6. in. l. 2. Et ex Gallicis doctoribus Carolum Graſalium lib. ſecundo regalium Franciæ iure ſeptimo. Et Stephanum Aufrerium in clementina prima de officio ordinarij, regula ſecunda, fallentia trigeſima qui omnes idem ex profeſſo tenent, & probanƫ Hiſpaniæ, & Galliæ conſuetudinem de tollenda vi eccleſiaſticorum, per principes: & in hoc propoſito expende: quomodo videntibus doctis, & religioſis viris, per laicos principes, & eorum conſiliarios curatur, & perficitur ablatio vis illatæ ab eccleſiaſticis; nullusq; aduerſus eam conſuetudinem inſurgit. quæ certè ſi minus catholica eſſet, à viris doctis, & catholicis repræhenderetur. quæ vero ſit iſta conſuetudo, in explicatione concluſionis expreſsimus, & ſecunda ſequenti aſſertione latius explicabimus. Sed & inter theologos, prƫter eos, qui nunc viuunt, docētq; publica approbatione, theologiæ facultatem inter nos, quorum omnium conſenſu cōmuni, noſtra hæc conſuetudo deffenditur, vt dixi, inuenio hoc ipſum confirmantem Cardinalem Caietanum, qui in tractatu primo de authoritate Papæ capite .27. in reſponſione ad ſecundam rationem, ait: Reſiſtendum eſt ergo in faciem Papæ publicè dilaniantis eccleſiam: verbi gratia, quia nō vult dare beneficia eccleſiaſtica, niſi pro pecunia, aut commutatione officij. & cum omni reuerentia, & obedientia neganda eſt poſſeſsio talium beneficiorum, his, qui emerunt, & alleganda eſt cauſa ſymoniæ, etiam cum Papa commiſſæ; & ſine dubio principes ſeculi ſicut gladium de manu furioſi, ſic cum

Doctor Nauarrus. *Doctor Ioānes Garſias.* *Doctor Azebedo.* *Gallici Doctores.* *Theologi.* *C. Caietanus.*

cum modeſtia tollerent. multæ quoq; ſunt viæ,quibus abſq; rebellione,principes mundi,& prælati eccleſiæ,ſi velint vti,reſiſtentiam,impedimentumq;, abuſus poteſtatis afferrent(& in cōmētarijs in.2.2. D.Thomæ quæſt.39.art.1.ad finem,ſic ſcribit)cōtingit nāq;,& ſæpè,nolle exequi præcepta ſuperioris,retenta tamen recognitione ipſius in ſuperiorē. ſi quis vero perſonam Papæ ſuſpectam rationabiliter habeat, & propterea nō ſolum præſentiam eius, ſed etiam immediatū iudicium recuſat, paratus ad non ſuſpectos iudices, ab eodem ſuſcipiendos, nec ſchiſmatis,nec alterius vitij crimen incurrit. Naturale namq; eſt euitare nociua, & cauere à periculis. poteſtq; perſona Papæ tyrannice gubernare,& tanto facilius, quāto potentior eſt, & neminē in terris habet vltorem. Cum quis autem Papæ præceptum, vel iudicium, ex parte ſui officij, recuſat, non recognoſcendo eum vt ſuperiorem, quàuis hoc credat, tunc propriè ſchiſmaticus eſt.Hæc ille theologus,& Cardinalis doctiſsimus aſſeruit,quibus manifeſtè cōſtat noſtram ſenſiſſe ſentētiam:nempe Papæ,& eccleſiæ prælatis obtemperādum eſſe, cum ſui officij, & poteſtatis regulis continentur,cumq; iuſtè gubernant,cū verò egrediuntur metas officij, & poteſtatis,tunc actibus à ſe ipſis,vt hominibus, progreſsis, repugnare licere.aſſeritq; ille(quod fortè non auderem edicere)cōtingere quoq; tyrannicè Papam gubernare. Ecce vim,ecce aduerſus eam per fideles licitam reſiſtentiam, ore ſanctæ Romanæ eccleſiæ cardinalis, & doctiſsimi theologi,iam ante approbatam. idemq; expreſſe docuit Sotus.4. ſententiarum diſtinct.25.quæſt.2. art.2. docens licere hanc ablationem vis eccleſiaſticæ ſine ſcrupulo. *Magiſt.Sotus.*

9 In primis verò,vt conſtet licere principibus auferre

Iure poſitiuo licere vis ablationem.

ferre vim omnem etiam eccleſiaſticorum, iure poſitiuo: expēde verb.Hiero. ab eccleſia inter Canones *Hieronymus.* redacta dicentis.23.q.5. decreti. Regū officium eſt proprium: facere iudiciū, atq; iuſtitiam; liberare de manu calumniantium vi oppreſſos,&c.ecce cū ōmnem dicat oppreſsionem tollendam,nullā excludit, ſecundum ſententiā Apoſtoli ad Heb.2. non excluſit ergo eccleſiaſticos liberandos,cum & partes reipublicæ ſint.quod & Ioān.8 Papa.ibi c adminiſtrato *Ioann.8.* res declarat:dicens:adminiſtratores planè ſeculariū dignitatum,ad eccleſiarum tuitionem, &c. conſtituti eſſe debent.quod & docuit Marcell.papa. c. boni *Marcellus Papa.* Principis ibidem. Inſuper cū toto Chriſtiano orbe hæc vis tollendæ ratio adſit in praxi, in conſpectu ſacrorum Pōtificum, clarum eſt eos conſentire, & velle hoc,ꝙ iuſtū eſſe conſtat,ſed hoc conſuetudinis ius infra explicabo in argumētis. Deinde priuilegio Pontificali id haberi(præterquā quòd priuilegio cōſenſus & diſsimulatio Pontificum æquiualet, iuxta Nauarrum ſupra) Couarruuias citato loco aſſeruit; quamuis ille, in Hiſpaniæ Regnis obtentam ad hoc facultatem,ab Apoſtolica ſede ſuſpicetur tantū. Sed id licere ſanè ex pontificia cōceſsione,fatetur Driedo lib.2.de libertate Chriſtiana pag.53. & quamuis *Doct. Driedo.* feratur hoc Hiſpanis conceſſum eſſe ſpecialiter, cæterū & ſi ita non eſſet verū generali iuris canonici deciſsione licitam hanc ablationem vis, ego deduco ex decreto Alexand.3.c.ſi quando de reſcr. Innocētij.III.cap.licet de foro competenti dicētis. ſi quādo *Alexand.3. Innoc.3. Papa.* literas ſuper rebus, quæ præcipuè forum ſeculare cōtingunt,à ſede Apoſtolica cōtigerit impetrari,ſublato appellationis obſtaculo,decernas, authoritate noſtra,irritas,& inanes.hæc Pontifex de Pōtificalium legum intelligentia,& executionis limitatione conſtituit.

ſtituit. idq; generaliter eſt intelligendum, vt non in telligatur fieri Pontifici iniuriã, ſi ſuſpicãtes in eius mandatis ſurreptionẽ, vel obreptionem, executionẽ dilatemus, atq; inſpiciamus ſi vis inſit. & ita in man datis aliorum prælatorum fieri licebit generaliter cũ non ſolũ in expreſſo caſu, locum habere interpretationem dicatur, ſed in omnibus. ꝙ etiã de regalibus, & de omnibus, quæ ſubolent ex iniuſtitia, ſurreptionem, decretum eſt ſeruari debere, vt licitè executio differatur, per Pelagium Pontificem ſummum, ſanctumq; virum in decreto per Gratianum relato. 2 5. quæſt. 2. dicenti (inquit Pontifex) ſacras iuſsiones ſe habere præ manibus, reſpondemus: ſcire illum oportere, quod idem clementiſsimus Princeps generalibus legibus conſtituit, illa ſacra vniuſcuiuſq; ſupplicantis deſiderio conceſſa præualere, & effectum mancipare, quæ cum iuris, ac legum ratione concordant; ea vero, quæ ſurreptione, vel falſis precibus forſam impetrantur, nullum ſupplicantibus ferre remedium. Hæc Pelagius, nixus cõſtitutione Theo doſij magni Imperatoris relata per eundem Gratianum ibidem, qua dicitur; reſcripta contra ius elicita omnibus iudicibus præcipimus refutari. & hæc quidem Imperator, quæ Pontificis authoritate etiam firmata ſunt, conſtituit. quibus conſtat generalem regulam datam eſſe ad executionis decretorum, ac ſententiarum, & mandatorum etiam limitationem: vt & ſi per ſe hæc omnia magnæ, & inuiolabilis authoritatis ſint, tamẽ authorum, atq; latorum legum ipſarum authoritate concedi ea refutari, atq; executioni non mandari: quæ cum iuris, & legum ratione non concordent. Sicq; ex hac generali con cluſione dèducimus: iure poſitiuo concedi principibus ablationẽ vis eccleſiaſticæ. quòd & ea mandata

Pelagius Pontifex.

Theodoſius Imperator.

cenſentur non exequenda. & quòd Principi iuuare afflictis cōueniat,vt infra dicemus ex aliis Eccleſiæ decretis,& noſtris etiam legibus ius hoc vis tollendæ confirmabimus. *Infra nu. 16. 23. & 30.*

10 Sed iam ad altiora noſtræ aſſertionis fundamenta veniamus, oſtendamuſq; iure etiam diuino competere Principibus laicis tollere vim,per eccleſiaſticos quādoq; illatam. idq; ex ſacrarum ſcripturarum authoritate firmabo. quod vt ſuadeam, primo attendamus, diuino ore: Principem conſtitutum eſſe in caput populorum ad protectionem reipublicæ, & propulſationem iniuriarum; & horum poteſtatem, & conſtitutionem à Dei inſpiratione, & poteſtate deriuari, ac vim habere.& ſi conſtitutio eorum per miniſterium reipublicæ fiat. & ob eam cauſam per Salomonē Prouerbiorum capite octauo dicitur: per me Reges regnant, & legum conditores iuſta decernunt. & D. Paulus ait epiſtola ad Romanos capite decimotertio: omnis anima ſublimioribus poteſtatibus ſubdita ſit. non eſt enim poteſtas niſi à Deo(loquebatur autem de laicis Principibus, & magiſtratibus: cum ſtatim dicat,eos de quibus loquitur ibi, gladium,Dei ordinatione, portare: materialem vtiquè, quem negat eccleſiaſticis præſulibus ſecundæ epiſtolæ ad Corinthios capite decimo dicens: arma militiæ noſtræ non carnalia. idq; communi omnium interpretum conſenſione firmatur in cōmentariis vtriuſq; loci) itaq; vt intelligatur Principum laicorum poteſtatem poſitam non ſolum à Deo eſſe, ſed ad vindicandas, & auferendas iniurias,& vim quamcunq; à Republica tollendam, eſſe datam,audiamus eundem Apoſtolum in dicto capite decimotertio ad Romanos ſcribentē,vbi de laicis Principibus loquens ad ſupradicta addit: ſi malum feceris

Secūda probatio. Iure diuino conceditur obſtatio vis eccleſiaſticæ, per Principes.

1. Regum. 15.

Sapiens.

D.Paulus.

Principes Dei ordinatione ad auferendam vim eſſe conſtitutos.

D.Paulus.

feceris time: non enim ſine cauſa gladium portat: Dei enim miniſter eſt vindex in iram ei, qui malè agit. Ecce Apoſtolum declarantem Principum laicorum poteſtatem, atq; dicentem à Deo eam haberi, præcipuè ad auferenda, & vindicanda etiam armorum vi, reipublicæ mala. quod confirmat idem prima ad Timotheum capite ſecundo ſcribens: obſecro primum omnium fieri obſecrationes, orationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro regibus, & pro omnibus, qui in ſublimitate ſunt, vt quietam & tranquillam vitam agamus: hoc enim bonum eſt, & acceptum coram Deo. hæc Paulus. quibus certè ſignificatur pacem, & tranquilitatem eccleſiæ velle Deū à principibus dependere, qui vi armorum iniurias propulſare, ac vim auferre poſſunt. cū id eccleſiaſticis non vſquequaq; ſit datū: quibus arma materialia non conceſsit Deus. teſte Paulo ſecūda ad Corint. capite decimo: arma militiæ noſtræ non carnalia itaq; propriùs conuenit auferendarum iniuriarum ius laicis principibus, quam eccleſiaſticis hominibus. Ob id ergo generalis propulſatio iniuriæ omiſſa, culpæ datur, ac punitur in iudicio diuino contra principes ac iudices, de quibus loquens Dauid Pſal. octogeſimo primo (vt communi conſenſu expoſitorum conſtat) aiebat: Deus ſtetit in Synagoga Deorum, in medio autem Deos diiudicat; vſquequo iudicatis iniquitatem; & facies peccatorū ſumitis? iudicate egeno, & pupillo, humilem, & pauperem iuſtificate, eripite pauperem, & egenum de manu peccatoris liberate. quam etiam defenſionis iniuriam patientium curam principibus commendabat Ieremias cap. 7. quam ob cauſam ibi illam protulit ſententiam Hieronymus relatam à Gratiano 23. quæſt. 5. regum officium eſt liberare de manu

Etiam in rebus eccleſiaſticis.

D. Paulus.

Pſalmiſta.

Ieremias.

D. Hieron.

calumniantium vi oppreſſos. Itaq; Deum perfectiſſimum (cuius opera ordinatiſsima eſſe ait Paulus ad Romanos, decimo tertio) non decebat hoc auferendæ vis munus inermibus eccleſiaſticis, ſed potentibus regibus reliquiſſe: quòd non niſi timore conterriti iniurioſi ſinunt innocentes opprimere, vt infra dicemus ex alijs patribus. *Citanda iura num. 16.* Quòd ſanè eo confirmatur, quia quiuis homines curam habere tenentur de proximi ſui vitanda iniuria, prouidendiſq; commodis, vt teſtatur Sapiens eccleſiaſtici decimo ſeptimo dicens: *Sapiens.* Deus creauit de terra hominem, & mãdauit illis vnicuiq; de proximo ſuo. ſi hoc ergo cuilibet Deus mandauit, potius id mandatum eſſe principi cenſebimus, cum ad hoc præcipue munus à Deo ſit in caput reipublicæ erectus, vt virtute valeat diſrumpere iniquitates: hoc enim iudicum propriũ eſſe dicebat Sapiens capite .7. eccleſiaſtici. *Sapiens.*

11 *De limitatione eccleſiaſticæ poteſtatis & ſecularis.* Sed vt id amplius confirmem, admonere volo lectorem nobis non eſſe menti affirmare: iure diuino ſecularem poteſtatem eſſe caput eccleſiæ, vt Pontifex (quod abſit) ſed ſua potius temporalium iudicandi licentia contentam eſſe debere; neq; eccleſiaſticis diiudicandis cauſis Chriſtiano principi ſe inmiſcere eſſe licitum (vt quæſtione ſequenti fuſius dicam) cæterum & in hoc auferendæ vis negotio (cum clara res eſt) exceptionem habet eccleſiaſtica poteſtas. daturq; id principi; neq; hoc protectionis reipublicæ genus excedit limites ſecularis poteſtatis, quam ad temporalia & ad naturalia extendi, illud relatum teſtimoniũ Pauli ad Romanos decimo tertio cõfirmat: *D. Paulus.* cum generaliter dicat Apoſtolus: omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit. quòd intelligitur in proprijs cuiuſcunq; tribunalis rebus; & rurſus vt naturalem propulſationẽ iniuriæ cõprehendat, ſubdit

dit: Dei enim miniſter eſt, vindex in iram ei, qui malè agit.

Neruus præcipuus concluſionis.

Sed & neq; in eo violari eccleſiaſticam poteſtatem, & immunitatem manifeſtè declarabo. in quo cenſeo omnes ſacræ eccleſiæ prælatos conſentire: talis enim, ac tanta erit eorum æquitas, vt reddere omnibus debita, ſicut monet Apoſtolus ad Roman. 13. illis ſemper complaceat, & in hoc diſtinguendi iuriſdictionum genere, ad reipublicæ tranquilitatẽ, omninò axioma illud eſſe neceſſariũ ſenſit B. Thomas. 2. 2. quæſt. 67. artic. 1. quod in argumento: ſed cõtra: ex B. Gregorio ponebat: nemo falcem iudicij mittere poteſt in eam rem, quæ alteri videtur eſſe commiſſa, quod & de contentione eccleſiaſtici, & imperialis iudicij alijs verbis dicebat Nicolaus primus Papa ad Michaëlem Imperatorẽ epiſtola. 3. cuius verba referuntur à Gratiano. 96. diſtinctione: Cũ ad verum ventum eſt, vltra ſibi nec Imperator iura Pontificatus arripuit, nec Pontifex nomen Imperatorium vſurpauit. itaq; noſtra hæc ſententia ſanctis etiam placebat Pontificibus. Contendimus ergo eccleſiaſticam poteſtatem non violari, neq; in eam irruere, aut ſe immiſcere Principem, etiam ſi, contingente vi per eccleſiaſticos illata, obſiſtat laica poteſtas. quod eo facile ex diuinis reſponſis, ac iure diuino ſuadetur. quia interueniente vi, non exercetur eccleſiaſtica poteſtas. Itaq; cum vim infert manifeſtã eccleſiaſticus prælatus, tunc non vtitur poteſtate à Deo data, ſed mero ſuo capite nititur, atq; humano arbitrio, in quo naturaliter omnes pares ſumus. Harum igitur obſtatio, ac propulſatio iniuriarum non tendit contra eccleſiaſticam dignitatem, aut poteſtatem, ſed contra humanum arbitrium, aut conatum iniuſtum, ſi id manifeſtum ſit, contigeritq; in

D. Paulus.

D. Thomas.

D. Gregor.

Nicolaus Papa.

Teſtimonium præcipuum.

eccleſiaſtico prælato, aut iudicio ipſius. horum autem fundamentum, & antecedentis confirmatio, ex diuinis litteris, hoc eſt: quòd Deus ad ea ſola, quæ iuſta ſint, & quæ in ædificationem, & augmētum ſpirituale fidelium redundent, dedit poteſtatem eccleſiæ Pontificibus, & prælatis: teſte Paulo manifeſtè (& ſecundum communem omnium eum locū exponentium, ſententiam) dicente ſecūdæ epiſtolæ ad Corinthios cap. 10. Etſi amplius gloriatus fuero de poteſtate noſtra, quam dedit nobis Dominus in ædificationem, non in deſtructionem veſtram, non erubeſcam. ecce Apoſtolum (in quo diuina poteſtas gubernandi eccleſiam, ſicut & nunc adeſt in prælatis, reſidebat) dicentem de hac poteſtate cum illa limitatione: ne extendatur in deſtructionem, ſed in ædificationem fidelium, velle ſe gloriari in Chriſto; nō ergo de vlteriori priuilegio gloriandi licentia datur Pontificibus Eccleſiæ. cum præcipuè eandem limitationem veram eſſe in omnibus eccleſiæ præpoſitis expreſſe doceat (idq; ex ipſius Chriſti domini, ac Dei noſtri conſtitutione) idem Paulus ad Epheſios ſcribens cap. 4. dicenſq;: ipſe Chriſtus dedit quoſdā quidem Apoſtolos, quoſdam autem prophetas, alios vero euangeliſtas, alios autem paſtores, & doctores ad conſumationem ſanctorum, in opus miniſterij, in ædificationem corporis Chriſti. igitur non eſt in Eccleſia poteſtas in deſtructionem, ſed in ædificationem, & conſumationem numeri ſanctorum, qui in cœlis reponendi ſunt. ſed iniuſta iuſſa, ac iudicia non ædificant cœleſtem habitationē, ac lapides Hieruſalem ſupremæ: cum Dei inſpiratione dicat Ioānes Apocalypſis cap. 21. non intrabit in eā aliquid coinquinatum, aut abominationē faciens. ergo prælatus tunc non agit opus ad ædificationē conferens, cum

D. Paulus.

D. Ioannes.

cum iniuſtitiam exercet,ac vim. quia id coram Deo iniquum, & abominatio eſt, teſte pſalmiſta, qui ait Pſalm. 10. Iuſtus Dominus, & iuſtitiam dilexit, & Pſalm. 5. Virum ſanguinum,& doloſum abominabitur Dominus. itaq; hanc exercens iniuſtitiam, & vim prælatus, non vtitur ſibi data à Deo poteſtate, & ſic illi reſiſtens Princeps nō agit contra diuinam poteſtatem,ſed contra iniuſtum conatum humanū, cui naturali iure obſiſtit iuſtè, vt nunc dicam.

12 *Tertia probatio. Iure naturali etiā Princeps reſiſtit iniuriæ eccleſiaſticæ.*

Vt enim omninò propoſitioni noſtræ fides habeatur,oportebit poſtquam eam diuinis teſtimonijs confirmauimus,etiam naturali ratione perſuadere: vt iure quoq; naturæ niti ſit notum. quod certè facilè ſibi perſuadebit ille,qui ſequentibus rationibus mentem addixerit. quæ quoniam ex naturalibus mentis noſtræ principijs deducuntur, quę diuinis reſponſis iam relatis confirmantur,ideò non poterimus præcedentia ita effugere, vt repetitionis vitiū non quandoq; incurramus,quāquam ab ea ratione abſtinere nitemur.

Prima ratio. Vim vi repellere licet.

Primum ergo illud naturaliter menti noſtræ inſitum naturale axioma ab omnibus probatum, ne mente quæſo excidat: vim vi repellere licet omnes leges,omniaq; iura proclamant. quod tradidit iure cōſultus lege: vim.ff. de iuſtitia,& iure. quod omnes tam iuriſtæ doctores, quam theologi paſsim cōprobarūt,& præcipue B. Thom. 2. 2. quæſt. 64. artic. 7. & .66. articulo tertio ad tertium argumentū,& cardinalis Caietanus ibidē, & in ſuma titulo homicidium,& furtum. eiſdemq; titulis ſumiſtæ, & Syluester numero. 13. &. 16. magiſter Sotus libro ſecūdo de iuſtitia quæſt. 2. articulo. 8. & quæſtione. 5. art. 1. Doctor Nauarrus in manuali confeſſorum cap. 15. à numero quarto: & Epiſcopus Couarruuias in Cle

Iuriſconſultus. D. Thomas. Caietanus. Sumiſtæ. Mag. Sotus. D. Nauarrus. Couarruuias.

mentinam ſi furioſus de homicidio part. 3. D. Antoninus theologali parte. 2. tit. 7. cap. 8. §. 1. & tertia parte art. 5. cap. 8. §. 1. quorum omnium conſenſu ſic intelligitur licere vim vi repellere, ſi cũ moderamine inculpatæ tutelæ eam repellamus. hoc eſt, ſi nos defendentes non excedamus eàm menſurã, quã exigit ratio noſtræ defenſionis; etiam cũ iniuriãtis iniuria neceſſaria licita nobis. cuius ratio eſt, ꝙ etſi lege charitatis, & iuſtitiæ proximos diligere, & eorum mala vitare debeamus; tamẽ eius legis cuſtodia incipere à nobis debet (cum nos nobis proximiores cæteris ſimus) vt ordine debito dilectio præſtetur, quẽ tradit 2. 2. quæſt. 26. B. Thomas, & cæteri præcitati doctores. ex quo naturali ab omnibus probato principio deducitur iniuriantem nos, vi repellere poſſe: quia indignũ ſeipſum dilectione facit, qui iura dilectionis violat; & lege omni erga proximũ liberi ſumus, cum noſtræ defenſioni incumbimus: quia primo loco noſtris proſpicere debemus, vt dixi. Cum ergo hoc ita ſit (ſi vim inferre ſubditis, & fidelibus per eccleſiæ prelatos cõtingat) nõ dubiũ quin vi quoq;, cũ moderamine inculpatæ tutelæ eã repellamus licitè. nã nihil retulerit ab alijs quibuſq;, an ab eccleſiaſticis & prefectis vim pati, ſi iniuriã, iniuſtitiãq; patiamur: vel in perſona, vel in honore; vel in bonis. quę omnia ad vitæ cõſeruationẽ neceſſaria, & cuſtodienda ſunt.

13 *Secunda ratio. Defenſio proximi neceſſaria.* Quæ ratio eo cõfirmatur, ꝙ charitatis præcepto, vt ait B. Thom. 2. 2. quæſt. 44. oẽs tenemur rebus proximi proſpicere, illũq; diligere; quòdq; vnicuiq; mãdaſſe Deũ de proximo ſuo teſtetur Sapiẽs Eccleſ. 17. *D. Thomas.* *Sapiens.* ideò certè nõ ſolũ cuilibet ſe protegere, vi etiãvim repellẽdo, licebit; ſed & erga alios vim paſſos precepto naturali charitatis tenebitur vim propulſare, cũ valet quiſq;: ſicut cum reperimus gladio appeti proximum ab in-

ab iniurioſo quouis, occurrere licet,& debemus.vel cum honor, aut bona proximi patent iniuriæ, aut periculo, defendere proximũ naturali præcepto charitatis tenemur. imo ſi quando iniuſtam, & nullam excommunicationem poſt doctorum conſultationem viderimus, certè ſecurè(vt infra dicam) conſulетur in foro conſcientiæ taciturnitas innocẽti. quare ergo in caſu totius gubernãdæ reipublicæ,non lato modo procedemus? in his ergo caſibus depellere proximi malum certè debemus, vt omnium doctorum theologiæ, & iuris cõſenſione paſsim traditur. *Infra num.21.*

Hoc ergo quod particulari, cum valet,iniungitur defenſionis munus, ſemper principi incumbit,quẽ potentia adiuuat, & ius protectionis reipublicæ impellit, ipſumq; omnibus notum zelus communis vtilitatis ab ſcandalo liberat. quæ ſæpe in particulari non concurrunt. ſicq; ne perturbatio exurgat, non debet particularis quiſq; hoc defenſionis officium aduerſus vim eccleſiaſticam aſſumere. Princeps vero abſq; ſcandalo valens & vi ſuæ potentiæ, & armorum, iniurioſis reſiſtere, debet vim omnem, etiam ab eccleſiaſticis ortam propulſare. cum & eam vim eſſe, quæ iniuriam, & iniuſtitiam continet,manifeſtum ſit.& ius hoc in principe maximè reſidere nũc

14 *Tertia ratio.* (præter iam dicta) magis perſuadebimus. Si prius tàmen id quod modò dicebamus confirmemus, certumq; eſſe oſtendamus: iniuriam, & vim conſiſtere in iniuſta læſione perſonarum, honorum, & bonorum etiam temporalium, & ſpiritualium. quod manifeſtum eſt primo ex legiſlatorum, & iuriſconſultorum doctrina titulis de iuſtitia,& iure, & de iniurijs. quibus adde theologorum,ac philoſophorũ ſcholam: & præcipuè beatum Thomam ſecunda ſecundę quæſtione quinquageſima ſeptima, & Sotum libro illo

Læſio,& vis in quibus.

Iuriſconſulti.
Sententia theologorum.
D. Thomas.
M. Sotus.

illo aureo de iuſtitia, & iure, & eos qui de reſtitutionibus tractationes ediderunt, vt doctorem Ioannē à Medina, & Petrum à Nauarra, & alios, quibus illud commune principium exploratum eſt; iuſtitiam reddere vnicuiq; quod ſuum eſt; per iniuriam verò, & iniuſtitiam tolli, ſiue vitam, ſiue honorem, ſiue famam, ſiue facultates, hæc enim vniuerſa ad vitam transigendam nobis autor rerum concesſit, & vera dominia gentium iure adiudicata in ſua cuiq; ſunt. & ideo hæc iura violans, leges charitatis, & iuſtitiæ naturales violare, omnes cenſent ſapientes. *Doctor Medina.* *Doctor Nauarra.*

Quamobrem certum eſt ſi homo ab eccleſiaſticis in horum aliquo lædatur, iniuriam ipſum ab illis pati, & vim etiam, cum impotens affligitur & ideo potenti principi datum eſt has depellere iniurias, & ad humanitatem, & pacē reduci, vniuerſa curare. quòd omnes teneantur, ſi valeant iniuriam depellere proximi, vt dixi. ſi igitur vides à latrone bona mea impeti, vel vitam ab inſidiatore, non ne lex humanitatis te ad liberandum me, & mea impellet? cur ergo ſi videas me à prælato affligi in perſonæ exceſsiua vexatione, aut in bonorum, honoris ve iniuſta detractione, non ſuccurres? nec prætextus quidem iudicij rem à fœditate, & vi liberat; cùm ſi videris patrē nimium in caſtigatione, aut ſpoliatione filij, teneri te iniuriam, & nimietatem depellere credes certè. ſic igitur ſi parentes ſpirituales excedere contigerit, cur non ſimili defenſione ſuccurrere debemus afflictis? certe æquum eſt.

15 Quarta ratio. Quod præcipue principi id datum eſſe iam diximus, potentiam eius ad proximorum protectionem intuentes: nunc vero eiuſdem paternum munus conſiderantes, ipſum ius vis eccleſiaſticorum tollendæ magis probabimus: quòd pater reipublicæ ſit. Itaq; prin-

Principis paternū ius, erga rempublicam, ad vim depellendam.

principem habere ius paternum in republica ad imperandum, & ad protegendum naturæ, & gentium iure (ſicut pater naturalis in genitos naturale dominium obtinet) certum eſt, eo quòd naturæ noſtræ conſeruandæ decẽs eſt, ipſaq; ratio per ſe exigit, & ad hoc mentes omnium hominum inclinantur, vt eis princeps dominetur, qui omnium gubernationem, & protectionem ſubeat, cui omnes parere teneantur. quam mentium inclinationem (quam & ius naturæ inſitum vocamus) ſequuta eſt cõmunis cõſtitutio gentium (quam ius gentium dicimus, vt beati Thomæ 2.2. quæſtione quinquageſima ſeptima, & Soti libro de iuſtitia, & iure, & doctorum iuriſtarum, ac iuriſconſultorum titulo de iuſtitia & iure cõmunis traditio docet.) idq; expedit vehemẽter: nam aliter pax perturbaretur, & iuſtitiæ limites à quibuſuis violarentur paſsim. ob idq; etiam conſcientiæ neceſsitate teneri homines principibus obtemperare, tradit Paulus ad Romanos capite decimotertio: ideo, inquit, neceſsitate ſubditi eſtote, non ſolum propter iram, ſed etiam propter conſcientiam. ſicut ergo alibi ille dicit: filij obedite parentibus; ſic etiam ait: ſubditi obedite principibus. paternum ergo ius in totam rempublicam, imperandiq; licentiam illis dat Apoſtolus. quod & naturæ noſtræ conditionem poſcere diximus: quia aliter conſeruari in pace homines nõ poſſent. Eadem etiam ratione protectio illis incumbit: quòd niſi iniurioſis potentia obſtaret, irruerent in debiles, & perturbarent rempublicam. quamobrẽ vult Paulus, vt vbiq; pro principibus oretur primæ ad Timotheum cap. ſecundo: vt (inquit) omnes quietam, & tranquillam vitam agamus. ergo ſenſit etiam protectionis ius principi in omnem rempublicam competere. & cùm omnes etiam eccleſiaſtici partes reipu-

D. Thomas. *M. Sotus.* *Iuriſtæ.* *D. Paulus.* *D. Paulus.*

reipublicæ ſint, etiam erga illos principi protectio cō petit. vt & Paulus eo loco de ſe, & Dei miniſtris loquens ſignificauit. ergo naturaliter competit principi ius protegendi, & imperandi in rempublicam vniuerſam, in his, quæ ſunt naturalia omnibus, & iure gentium conuenientia erunt. Cum ergo hæc duo conueniant patribus naturalibus: imperium, & protectio filiorum (vt conſtat Exodi vigeſimo, & Matthæi vigeſimo ſecundo in præcepto de honoratione parentum: quod beatus Thomas ſecunda ſecundæ quæſtione centeſima vigeſima ſecunda, & magiſter Sotus ex reliquis doctoribus, ſecundo libro de iuſtitia quæſtione tertia exponunt) conſequens eſt vt ius ſimile paterno vere dicatur conuenire principi in totam rempublicam iure ipſo naturæ. quod Victoria relectione tertia etiam probauit.

Exodi. *Matthæi.* *D. Thomas.* *M. Sotus.* *M. Victori*

16 Ex quo veriſsimo principio naturali deduco per poteſtatem hanc patriam, competere principi depulſionem vis, etiā ab eccleſiaſticis prælatis illatæ. quia in protectionis illius munere continetur (ad quam ex officio tenentur. quòd officium eam ſecum afferat, & ad illud optime ſubeundum ipſa ſuſceptione, ex quaſi contractu cum republica, ex cōmuni omniū ſententia obligentur) & ſic ad tollendas iniurias, & vim omnem etiam eccleſiaſticorum obligantur. hoc enim eſt protegere, iniurias depellere. ſicq; non ſolum illis licet, ſed etiam tenentur id quoq;, quantum eorum exigit reſpublica, & concedit poteſtas, præſtare: vt docet magiſter Sotus libro primo de iuſtitia quæſtione ſecunda articulo primo, & beatus Hieronymus iam citatis ex Gratiani collectione, verbis vigeſima tertia quæſtione quinta: Regum officium eſt, liberare de manu calumniantium, vi oppreſſos. Atq; idem cenſent beatus Ioannes Papa. 96. diſtin-

Tenentur principes vim depellere omnem. *M. Sotus.* *D. Hieron.*

diſtinctione capite boni principis,& 23. quæſt. 5 c. adminiſtratores.& D. Iſidorus cap. principes, ibidẽ. *D. Iſidorus.* Principes ſeculi nonnunquam intra eccleſiam poteſtatis adeptæ culmina tenent, vt per eandem poteſtatem diſciplinam eccleſiaſticam muniant. cæterúm intra eccleſiam poteſtates neceſſariæ non eſſent, niſi vt quod non præualent ſacerdotes efficere per doctrinæ ſermonem, poteſtas hoc impleret per diſciplinæ terrorem, &c. & ille: adminiſtratores planè ſecularium dignitatum ad eccleſiarum tuitionẽ, pupillorum, ac viduarum protectionem, rapaciumq́;

17 Quinta ratio. refrenationẽ, conſtituti eſſe debent, &c. Hæ ſunt rationes naturales, & è directo probantes aſſertionem ex iure naturæ, & gentium. Sed vt nihil obſtare videatur propoſitis, nunc aliam, naturali petitam principio, rationem adiungam: cui & appendices addam alias ex theologicis principijs deductas.

Collectio rationũ, & neruus probationum excludẽdo obſtantia. Itaq; licèt apertè probauerimus principi competere vim vi repellere, ſubditorumq́; protectionem ſubire, ratione potentiæ ſuæ; ſed & id munus in tollẽda vi exercere debere principem ratione patriæ poteſtatis naturalis, & iure gentium confirmatæ erga totam rempublicam oſtenderimus; tamen reſtat adhuc ſpecialiùs perſuadere in eccleſiaſticos etiam cani patriam principis poteſtatem ad vim tollendam extẽdi (non obſtante immunitate, & exemptione clericorum quæ contrarium videbantur exigere,) ſed ego ad hoc genus hominum, laicorum principum curã

Ad eccleſiaſticos etiam extendi vis ablationẽ per principem ſine obſtaculo. produci, naturali etiam ratione firmabo. Nam cum ſupra ſcripta omnia naturalia principia hoc probantia, generalia ſint, non debent vlla exceptione limitari; vbi par ratio, & nullũ inconueniens eſt. ſicut Paulus dicebat ad Hebræos ſecundo: in eo enim ꝙ omnia ſubiecit, nihil dimiſit non ſubiectum ei. *D. Paulus.*

Age

Age vero quid obſtat,cur vim illatam ab eccleſiaſticis non licet principi diluere , ratione patriæ poteſtatis , & protectionis generalis reipublicæ, in qua quidem omnes homines talis principatus continentur? ſi enim dixeris clericalem libertatem iure diuino, & humano priuilegio conceſſam obſtare.huic ego rationi dicam facile: nos non tollere conceſſam poteſtatem, & libertatem eccleſiæ , ſed ſi limitibus ſuis contineantur, fateri quidem non perturbandos eccleſiæ miniſtros; ſi verò excedant, non poteſtati, ſed humano (vt dixi) conatui reſiſti poteſt : quia ad ædificationē ſolum ,non ad deſtructionem à Deo eccleſiæ datam eſſe potentiam dixi probatione ſecunda, ex diuinorum reſponſorum authoritate. Reſpondebis adhuc iudicium malefactorum ab eccleſiaſticis ab ipſa eccleſia, non à ſeculari petendum:item & ſupplicio Pontificum, non principum ſubiacere clericos: aliàs enim violaretur ius datum immunitatis clericis . Huic ego rationi , ratione fortiori obſtabo. nam primum non hic agitur modò de ſupplicio clericorum,de quo ſequenti concluſione dicam; nec de iudicio dubiorum , de quo etiam agam ſequenti quæſtione; ſed de obſtatione iniuriæ cũ moderatione debita ſtatui ſacro. & ſolum eſt ſermo non de malo prælati inferentis vim; ſed de defenſione oppreſſi auxilium petentis , in quem paterna hæc poteſtas exercetur.ſicut ſi Pontifici me gladio appetenti, amicus occurrens, gladium eriperet; aut me loco amoueret, ne á Pontifice (vt homo eſt quidem agente) opprimerer. præcipuè cum hac,& ſequenti ſecunda quæſtione oſtedã, etiam in perſonas eccleſiaſticas in vſu poteſtatis excedentes, ad obſtandum quidem,paternam parentum, & quaſi paternam principum extendi poteſtatem. inſuper ſi addideris neq; eccleſiaſticos

ſticos oppreſſos protegendi ius dari Principi: quia ſub Pontificum ſunt cura, & poteſtate à laicali iuriſdictione exempti. his ego, id non negari, ſed vlterius dico: non imperium directum, & ordinarium in eccleſiaſticos dari principibus; ſed cum fideles, & clerici ab omni auxilio ſuorum deſtituuntur, certè ſuccedit protegendi naturale ius in Principe reſidens. quia cum homines ſint Principatus ſui etiam, eccleſiaſtici, naturalibus auxilijs non debent deſtitui, vt ratio generalis, ac lex charitatis ſuperius explicata docet.

Nota.

18 Et tandem illud veriſsimum axioma ab omnibus Sapientibus confirmatum (gratia non deſtruit, ſed perficit naturam) ad hoc propoſitum reducendum, & explicandum eſt. eo quod ſcilicet Deus ſit perfectiſsimus, Moyſe teſte, Deuteronomij. 32. dicẽte: Date magnificentiam Deo noſtro, Dei perfecta ſunt opera, & omnes viæ eius iudicia: id eſt, æquiſſima, & ordinatiſsima ratione diſpoſita. quod etiam Ad Rom. 13. dicebat Paulus: quæ à Deo ſunt, ordinata ſunt. vt ſcilicet intelligatur nõ confuſè, ſed ſuis locis, & limitationibus omnia à Deo ſapientiſsimo conſtituta eſſe. atq; ideò cum eccleſiæ prælatis poteſtatem conceſsit, limitauit, vt dixi, ne in deſtructionem datam eſſe intelligeretur. & rurſus ſubditos priuilegijs dotauit, ita vt ea priuilegia intra limites rationis continerentur. nec tamen eorum inuiolatio turbaret rempublicam, ſed perficeret potius. & ne leges humanitatis eis cenſerentur deſtructæ. ſicq; cũ iniuria adeſt, non cẽſetur priuilegium diuinum iniuriatores protegere: quos non vti, ſed abuti donis conſtat, & priuilegiſs, & Dei honore. Et ita ſenſit doctiſsimus Card. Caietanus, qui in. 2. 2. quæſt. 33. artic. 7. ſic ſcripſit: ius naturæ, diuinum, & eccleſiæ

Axioma Sapientum.

Gratiam Dei, & diuina, & poſitiua iura, non deſtruere naturalia.

Moyſes.

D. Paulus.

Card. Caietanus.

ita ſe habent, quod ſicut gratia perficit naturam, & non deſtruit illam; ita ius eccleſiaſticum perficit ius diuinum,& non deſtruit illud,& propterea ſicut nullum præceptum diuinum eſt contra præceptum iuris naturę,ita nullum præceptũ eccleſiæ, eſt cõtra præceptum iuris diuini. Cum autem tam rationalis natura,quã charitatis lex mandet,vt periculo nõ ſolum reipublicæ,ſed & cuiuſcunq; proximi, ſi poſsimus,ſubueniamus;& in caſu paratæ proditjonis, rapinæ,& homicidij,aut huiuſmodi ſolo verbo manifeſtatiuo poſſumus periculo proximi proſpicere,cõſequens eſt vt nulla eccleſiaſtica lex intelligatur mãdare oppoſitum hęc Caietanus. Præterea adde ſuperiori rationi: multum ad eccleſiaſticam diſciplinam expedire huiuſmodi depulſionẽ vis illatæ ab eccleſiaſticis: & ideò nõ detrahere,ſed cõferre eccleſiaſticæ poteſtati. Nam eo officio fit: vt ſupremus in officio contineatur;& vt inferior deferat ſuperiori,& concedat iuſtam appellationem,& ordinem iuris, ac iudiciorum non violet.

Eccleſiaſticam iuriſdictionem adiuuat depulſio vis.

19 His adde non tolli defenſionis hoc ius (cũ vis ab eccleſiaſtico,vel quouis alio Principe inferreretur) poteſtate Principali,aut Pontificali.eò ꝙ cum omnis poteſtas à Deo deriuetur,& ad bonum directa ſit. vt conſtat ex Pauli ad Rom. 13.&.2.Corint. 10. iã relato teſtimonio,ideò ſi excedat ille tũc prælatus,particularis in conatu cenſetur.ſicq; cum naturaliter liceat vim vi repellere,ideò etiam illis reſiſtere abſolute tunc licet. cæterum cum ſcandalũ ſit neceſſario vitandum,vt B.Thom. 2.2.quæſt.43.docet,nõ ſemper ea reſiſtendi licentia datur cuiuis, ſed Principi; qui authoritate publici officij nõn ſcandalizat, ſed ædificat. vim,& iniuriã propulſans. ſicq; ait id omne B.Thom. 2.2.quęſt.69.art.4. ſicut licet reſiſtere latro-

Sexta ratio. Dum abeſt ſcandalum, etiam prælato, & Principi iniuranti reſiſtitur.

D. Paulus.

D. Thomas.

latronibus, ita licet reſiſtere malis Principibus; niſi fortè propter ſcandalum vitandum, cum ex hoc aliqua grauis turbatio timeretur. hæc ille.

20 Septima ratio. Alia media excluduntur, tollendæ vis.

Deniq; hæc quoq; prædictis addentes faciliorem reddituros aſſertionem noſtram putamus. alterum erit difficultas obſtandi actibus eccleſiaſticorū prælatorum, per hierarchichum eccleſię ordinem. nam certè ſi res, vt optabat Paulus ad Corinthios primæ cap. 6. mores noſtri eſſe permitterent, ſatis obſtaretur incommodis eccleſiaſticorum per eccleſiaſticos. ſed tamen, vt verbis vtar ipſius; ad verecundiam veſtram dico, ſic non eſt inter vos ſapiens quiſquam, qui poſsit iudicare inter fratrem, & fratrem ſuum. & rurſus: iam quidem omninò delictum eſt in vobis, quòd iudicia habetis inter vos. ecce Paulum, non reprehendentem quidem (vt obiter dicam) fideles apud infideles parere, iudicij cauſa, quia capite ſequenti ſeptimo, ſiue ſeruus, ſiue liber quis vocatus eſſet ad fidem, in eadem ſubiectione, vel libertate manſurum eſſe quemlibet dicit; ſed vitio dat negligentiam quorundam prælatorum, & litium iniurias fidelium quorundam litigātium. quod ſi ſuo tempore initio floreſcētis eccleſiæ contigit, quid mirum ſi noſtris temporibus vltimis, charitate iam frigeſcente, contingat? Itaq; iam experimur incommoda multa, quibus (malorum, nō bonorum cauſa) obſtantibus, nequeat ſemper, auxilij cauſa, fructuoſe perueniri ad prælatos ſuperiores, cū ab inferioribus vis illata eſt. tum ob litium eccleſiaſticarum infinitam dilationem; tum ob affectiones per ſimiles prælatorum: & eorum à quibus, & eorum ad quos cauſa prouocatur per appellationem: ſe enim, ſuaſq; procedendi conſuetas formas ſolent illi mutuo defendere; tum ob inuidiam, & paſsiones in

D. Paulus.

Eccleſiaſticis conſueta incommoda

eiuſdem ſtatus homines quãdoq; irruentes;tum deniq; ob impotentiam inermium Eccleſiaſticorũ; tũ vltimo ob Romanæ curiæ diſtantiam,& negotiorũ multitudinem,ac prolixitatem, vel ob humanos affectus,& ſurreptiones quãdoq; contingentes in cauſis,& officialibus:quibus vijs ſi procederet auferẽdæ vis negotium,veritas quandoq; ſuccumberet, innocentes affligerentur,facultateſq; litigantium deficerent. Alterum erat nobis hoc loco cõmendandum, nempè facilitas reſiſtendi iniuriæ dictæ eccleſiaſticorũ (ſi fortè contigerit)per Principes,ob potentiã, & ad ſuos etiam paternum affectum,& facilẽ additũ ſubditorum ad ipſius Regni prætoria: quibus ſuauiter,facileq;,ac fortiter,& cum fructu diluuntur iniuriæ,ac vis diſſoluitur. quod Deo gratius eſſe non du bito:cũ de diuina Sapientia.c.8.dicat Sapiens:attingit à fine vſq; ad finem fortiter, & diſponit omnia ſuauiter.hic igitur facilis procedẽdi modus Deo ipſi in vſu eſt.& cũ per Moyſem.c.30. Deuteron. Deus legẽ ferret,cõmẽdaretq; populo(vt Paulus ad Rom. 10.legis euangelicæ ſuauitatẽ collaudans,expendit) ſcriptum eſt: mandatũ hoc, quod ego præcipio tibi hodie,non ſupra te eſt,neq; procul poſitum, neq; in cœlo ſitũ:vt poſſis dicere quis noſtrũ valet ad cœlũ aſcendere,vt deferat illud ad nos, vt audiamus, atq; opere compleamus? neq; trans mare poſitum,vt cau ſeris,& dicas.quis è nobis poterit trãsfretare mare, & illud ad nos vſq; deferre?vt poſſimus audire,& facere ꝙ præceptũ eſt.ſed iuxta te eſt ſermo valdè. Diuina ergo, & humanitatis, ac charitatis lex monet, ne importabile iugũ litigãtiũ humeris imponamus, vt ad quaſuis cauſarum eccleſiaſticarum iniurias, ac vim apertã diluendã,ad lõgiſsima,& ardua remedia faciamus miſeros litigantes auxilij cauſa deuenire, ſed

Facilitas obſtandi cõtra vim per Principes.

Sapiens.

Moyſes.

D. Paulus.

ſed ſatis ſit iuſta,& facilia remedia quærere.

21 Sed vltimo loco ſcrupulus non paruus animo hærebit,& inſurget,cum ad remedia hæc ſecularia tollendæ eccleſiaſticæ vis confugit afflictus,vel cum eã amouere Princeps curat; ſi excommunicationes, & præcepta aduerſus his ſe immiſcentes,viderit: vt in argumentis fuſius proponemus. idemq; videbitur ſi prima facie conſideretur perſonæ prælati, vim inferentis obſiſtendum eſſe,nos dicere. nunc vero facilè (non tantum diluetur omnis difficultas, quod ſatis in reſponſione argumẽtorum fiet) ſed & explicabitur quid in hac re veritas theologica ſuadeat timere,vel dimittere,vel audere.& hoc ſolum in genere dicam: prælatorum decreta loco Chriſti præcipientium,eſſe ſuſcipienda. ſed cum ad ædificationé, non ad deſtructionem habeant illi in nos poteſtaté (ſicut ſuperius ex Pauli ſententia ad Corint. 2.epiſt. c.10.diximus)& cum rurſus explicatio iuſtitiæ, & iniuſtitiæ,obligationis,& libertatis noſtræ à diuina, & eccleſiaſtica doctrina petẽda ſit; certè in his omnibus ſecurè procedemus,ſi ſententias ſapiẽtum, & catholicorum doctorum ſequamur: quia hos poſuit Deus,& non ſolum Pontifices in Eccleſia, vt dicit Apoſtolus ad Epheſios. 4. ad conſumationem ſanctorum,in opus miniſterij: vt ſcilicet eorum dictis innixi,ad finem ſecuri perueniamus, & ideo doctorum ſententias ſequendas eſſe omnes ſapientes ſecurum eſſe,imo neceſſariũ ſentiũt. vt magiſt.Canus collegit lib.7.&.8. de locis.proponã ergo principia à Pontificibus ipſis,& communi doctorum ſententia petita: quibus conſtet, etiam ſi verum ſit quod obijcitur;ſecurè tamen nos in hac re procedere. Accipe itaq; primũ axioma.præcepta, & ſententiarum genera paſtorum cũ poteſtate nos gubernantiũ, eſſe

Octaua ratio. Cenſurarum explicatio.

Inf. num. 51.

Sup. num. 2.

Idem Apoſt.

Magiſter Canus.

Sententiarum, & præceptorum genera.

triplicia: primum iuſta, quibus obtemperādum eſſe neceſſario docet Paulus ad Hebræos, & Rom. c. 13. *D. Paulus.* 2. loco ſunt de quibus dubitatur, an iniuſta ſint. & hæc timenda eſſe, & pœnas incurri ex eorum violatione decreuit B. Gregor. Papa apud Gratianum vndecima quæſt. 3. ſententia paſtoris iuſta, vel iniuſta timenda eſt. & idē de iuſtis, ex mala intentione procedentibus erit dicendum. *D. Gregorius*

Tertio loco ſunt iniuſta apertè ex obiecto. ꝙ intollerabilem errorem includant cōtraiuſtitiā, & æquitatem, ac virtutem. vel ſi ex defectu poteſtatis patēter claudicēt: & hæc ſine peccato, & ſine pœna, & ſine ſcrupulo omittenda; nec obſeruanda, nec timenda ſunt. quoniam non ad deſtructionem datam eſſe potentiam, Paulus ſecundæ ad Corint. cap. 10. teſtatur, *D. Paulus.* dum tamen ſine ſcandalo fiat.

Quam omnem doctrinam ex communi doctorum, & Pontificum ſententia tradunt magiſt. Sotus *Mag. Sotus.* in quartum ſentētiarum diſtinct. 22. quæſt. 1. art. 3. & epiſcopus Couarruuias in repetitione cap. Alma *Epiſc. Couarr.* mater, de ſententia excommunicationis. 1. part. §. 7. à num. 5. Doctor Nauarrus in cap. ſi quando. cap. cū *D. Nauarrus.* contingat de reſcriptis remedio. 1. & B. Thomas in *D. Thomas.* quartum diſtinct. 18. quæſt. 2. artic. 1. quæſtiuncula vltima, & Syluester titulo excōmunicatio. 2. qui & *Syluester.* alios etiam iuris, & theologiæ peritos referūt, quos nunc omittimus.

Excommunicatio præſupponit mortale.

Secundum vero ſit axioma ad hanc rē neceſſario præmittendum: mortale peccatū præceſsiſſe neceſſe eſt, vt quis excommunicationis ſentētiam incurrat. quod patet ex deciſsione Pontificum, vt Leonis epi *D. Leo.* ſtola. 67. ad Vienenſes: quod decretū refert Gratianus Meldenſi concilio vndecima quæſt. 3. c. nemo epiſcoporum, &. c. nullus ibid. ex cōcilio Albernēſi *Concilia.*

(vt

(vt ille ait) verè autem habetur ex cōcil. Vormatiēſi canone. 2. ſed & idem decreuit Tridēt. ſeſs. 25. c. 3. de reformatione. & Innocentius. III. c. ſacro de ſententia excommunicationis ex Lateranenſi cōcil. & ex communi doctorum ſententia, atq; ex ſacris litteris deducunt Mag. Sotus. 4. diſt. 22. quæſt. 1. art. 2. & epiſcop. Couarruuias ſupra. §. 9. & doct. Nauarrus dicto loco, & in manuali. c. 27. 9. &. 10. num. & Syluester num. 11. verbo excōmunicatio primo. D. Antoninus. 3. part, tit. 24 cap. 27. Accipe etiam axioma tertio loco promiſſum. magna cum circūſpectione eſſe inferendam excommunicationis ſententiam: quia grauiſsimum ſit eccleſiaſticarum pœnarum genus, docet ſacrum Tridentinum concilium. ſeſs. 25. c. 3. de reformatione; priuſq, decretum eſt à Pontificibus de ſententia excommunicationis in ſexto capite ſecundo; capite dilecto. & in decretalibus capite primo eodem titulo, & capite multi ſecunda quæſtione prima, capite viſis. decimaſexta quæſt. 2. capite corripiantur. 24. quæſtione. 3. & per beatum Ambroſium capite vigeſimo ſeptimo libro ſecundo officiorum, & per Nicenum concilium primū cap. 5. ſtatutum eſt multò ante.

Innocentius. Mag. Sotus. Couarruuias. D. Nauarrus. Syluester. D. Antoninus.

Magna eſt circū ſpectione inferēda excommunicatio.

Tridentinum Concilium. Pontifices. D. Ambroſius. Nicenum concilium.

22 Collectio rationis.

Itaq; cum hæc veriſsima ab omnibus ſapientibus firmata ſint, facilè ſecuras reddemus cōſcientias in vſu auferendæ eccleſiaſticæ vis, inani timore depulſo (adhibita tamen cenſuris, ac ſententijs prælatorum reuerentia) etenim fatemur iuſtè ab eccleſia ſub grauibus cenſuris caueri, ne quis violet eccleſiaſticam iuriſdictionē, quā qui aliqua ratione violarit, in eas, cū graui ſuo detrimento, incurret; ſed tamen cum vis aufertur, non ſe Princeps immiſcet eccleſiaſticæ iuriſdictionis actui; ſed illi iniuriæ illatæ, quam non ex poteſtate, ſed ex mero arbitrio procedere

deré diximus ſupra. præterea ſecundo axiomate dictum eſt nunc: niſi peccato mortali præſuppoſito, excommunicationem non incurri. cum ergo (vt ex probatione concluſionis patuit) iuſtè Princeps id agat, nullam cenſuram incurrit. niſi fallaci prætextu excedat, vt quæſtione ſequenti dicam. illud etiam nunc aduerto debere Pontifices haſce excommunicationes magna circumſpectione inferre, vt antiquam patrum doctrinam ſequantur. Tādem quamuis vel petens auxilium Principis, vel illi illud præbens aduerſus ſententiam eccleſiaſticam, vel præſentem præceptionem (de qua quæſtio vis ſit) agant, tamen iam dixi (in prioris axiomatis poſitione) nullas ſententias non eſſe timendas; & (in ſecundo) præſupponi deberi mortale ad excommunicationē: vt nullus trepidet timore, vbi non eſt timor, vt verbis vtar Dauidicis.

23 *De medijs iuſtis tollendæ vis. Propoſitio. 2. circa praxim.*

Diximus ergo in ſuperioribus licere Principibus auferre vim per eccleſiaſticos iudices, prælatos, & Pontifices illatā. Nunc dè medijs iuſtis, quibus id liceat; ſubiungi neceſſe eſt ſecūdam propoſitionem: diſtinctam quidem ſequentibus periodis. In qua Hiſpaniæ praxim circam tollēdam vim, depingam & rationabiliſsimam eſſe oſtendam: quam conſtituit pro noſtris Regnis noſtræ Recopilationis lib. 1. tit. 6. lex. 2. & lib. 2. tit. 5. lex à. 35. ad. 39. & lib. 3. tit. 1. lex. 10. & lib. 4. tit. 3. lex. 13. Sicut in Caſtella & Nauarra obſeruantur, & in coniunctis alijs prouincijs, vt docet Doctor Nauarrus. c. cum contingat de reſcript. remed. 1. & Couarr. d. c. 35. pract. & idē Nauarrus in Luſitania obſeruari per titulū. 1. libro ſecundo Ordinamenti, dicit. eo excepto ꝙ in Caſtella ad Regia prætoria hæc vis propulſatio ſpectat, in Luſitania vero ad quoſuis iudices ſeculares: quod

Hiſpan. *Nauarrus.* *Couarruuias.*

quod minorem habet decentiam, licet maiorem cõmoditatem. de concordia autem Aragoniæ de qua Bellugain ſpeculo principum. & de cõſuetudine circa eccleſiaſtica, & tollendam vim Galliæ, & Pedemontani ſenatus, & praxi earum, & aliarum prouinciarum dico ſolum eſſe noſtra liberiorem: de quibus ſcripſit Ioannes Garſia de nobilitate gloſſa. 9. *Ioann. Garſia.*

Primum mediũ. Primo igitur licitè curabit princeps, cum de vi eccleſiaſtica quis conqueritur, vel ipſe conſpiciat eam: agere vt acta proceſſus ad ſe, & ad conſiliarios ſuos

Secundum remedium. deferantur. Idq; exhortatione primum, &, ſi opus ſit, etiam erga laicos prælatorum miniſtros quouis modo compulſionis vtendo; erga eccleſiaſticos verò miniſtros clericos, ſeruata moderatione, & reuerentia clericali ſtatui, quouis etiam neceſſario modo ad

Tertiũ remediũ. uerſus cõtumaces vti licebit. Deinde inſpicere cauſam, de qua agitur in actibus ad prætorium principis adductis, licitum erit. vt de conuenienti remedio prouideatur, ſi intra regalem dictionem partes

Quartum remedium. ſint. Poſtea ſi iniuſtè proceſsiſſe iudicem, ac prælatum viſum fuerit manifeſtè, ſic cum illis, atq; cum eorum clericis officialibus procedere licebit, vt cũ reuerẽtia ſtatui clericali, & poteſtati eccleſiaſticæ debita, & cum moderamine inculpatæ tutelæ procedatur. hoc enim primum omnium animaduerti à principibus eſt neceſſarium. ita tamẽ vt amotio vis

Quintum remedium. ſequatur. In ſpeciali verò exhortationes adhibendæ ſunt. quod ſi hæ non profecerint, etiam ad mulctam, loci etiam & temporalium bonorum, & iuriũ, quibus talis contumax fruebatur, licitè, & ſine cenſurarum ſcrupulo, procedi poterit à principe in cle

Sextum remediũ. ricos, & prælatos; etiam à regno eos excludẽdo. Curabitur tandem vt vel idem retractet male acta, qui fecit, vel eadem per ſuperiorem retractẽtur, vel nul

la eſſe proferantur, quoad ſententias, cenſuras, & pœnas ibi illatas: viſis actis. Imo antequam videantur, licitè princeps monebit primum, deindè compellet eodem modo cōtumaces prælatos, vt interim ſuperſedeant, dum cauſa inſpicitur, ne periculum, & perturbatio exurgat.

Septimum remedium. Deniq; ſi nec huius rei remedium adſit, & (quod Deus auertat) nullus eccleſiaſticus prælatus velit remedium apponere, authoritate doctorum hominū, & principis poteſtate, amoto ſcādalo, ſententias iniuſtas habere vt nullas, licebit omnibus. Quod ſi res ad Pontificem ſummum ſpectet, ad eiuſq; mandata, ac decreta, maiori circunſpectione neceſſe erit. & primum ad Pontificis ſummi iudicium, & ſeriorem inſpectionem negotiū erit remittendū; ſi adſit facilis cōmoditas: vt & ab ea ſancta curia apta medicina, & reſolutio ipſius negotij proueniat. at, ſi in mora periculum vere ſit; vel ſi negotium omninò deſperatum fuerit, (varijs hominum impedimentis, & ſiniſtra informatione, ac ſurreptione) licebit retineri reſcripta, & vim patientes protegere.

Octauum remedium.

Nonum remediū. Tandem principes curabunt ne indecenti modo vtantur, cum volunt prælatum aliquem vim depellere, quam intullerat. benè tamen ſuæ principalis authoritatis ſignificatiuo nomine, & ſtilo vtentur; cum aliquid iniungunt, quod ad miniſterium, eorū, humanūq; actum pertineat: vi intercedente.

Decimum remedium. At cū cauſā iuſtè iudicatā, & iuxta veritatē Euāgelij proceſsiſſe prælatū inuentū ſit, cauſa ad eū remiſſa, parti ſilentiū indicetur: imo iniuſtè, & fraudulenter petens, eſſet puniēdus. Vltimo ſi ad ſchiſmata, & Vndecimum remedium. ſeditiones, vel iniuſta bella prælatorū, aut ſimilia res deuenerit: tunc licitè illis per vim armorum, donec quies in eccleſia ſucceſſerit, reſiſtent Principes.

24 Probatio generalis. Ea verò aſſertio generaliter vno verbo probatur quia conceſſo fine, conceduntur neceſſaria ad finẽ: tum quòd relatiua ſunt finis,& media;& ita in fine, licitaq; eius ratione,media licita includuntur:tum ꝙ aliter fruſtra finis cõcederetur,ad quem niſi per media perueniri non poteſt, vt omnes tam iuris,quam theologiæ periti fatentur:de fine verò iã patet. Dein de vtrunq́, probo praxi chriſtianorum noſtrorum Principum,& magiſtratuum in conſpectu theologorum, & iuriſtarum, religioſorum, & proborum hoc modo à nobis dicto procedentium; qui ſanè ſi ſiniſtrè procederent, id à noſtris non diſsimularetur. principeſq; etiam ſincera & fideli intẽtione,& iuſtitiæ zelo ſic agere credimus,cum eccleſiæ componẽdis negotijs ſe immiſcent.quod &feciſſe Ambroſium Mediolani tunc pro rege m, poſtea ſanctũ doctorem, refert Rufinus. 1 1. cap.hiſtoriæ eccleſiaſticæ(in quo verò excedi poſsit, quæſtione ſequenti dicam.)

Praxis noſtrorum approbatur.

D. Ambroſ.

25 Probatio propoſitionis ſpecialis, & difficultatis excluſio. Sed oportet vt in ſpeciali remedia omnia vis eccleſiaſticæ tollendæ comprobentur ex dictis. & ne per tria priora dicta,& remedia videamur dare principi eccleſiaſticarum cauſarum iudicia, aduerte nos cauſæ inſpectionem,cum aperta eſt, illi dare,non iudicium:quod eſt in cauſa dubia,& in eius controuerſia certam definitionem, ac ſententiam afferre, ſicut de cauſis omnibus Dei voce Moyſes pronunciauit Deuter. cap. 17.ſi difficile,& ambiguum iudiciũ eſſe perſpexeris. Itaq; ſi me ipſum aduerſus impetẽtem prælatum defenderem, quòd aperte ille vitam inuadere, ac tollere mihi viſus eſſet, num propterea aut vitio verteretur, aut me iudicem eſſe velle mei prælati iudicari poſſet ? nequaquam. in re enim apperta cognitio eſt, non iudicium propriè loquendo. hoc

Licet acta proceſſus eccleſiaſtici inſpici à principe.

Deuteronom.

hoc ergo præmiſſo veriſsimo fundamento, probatur apertè intentum noſtrum. quia finis (vt viſum eſt) vis tollendæ licitus eſt. igitur & media neceſſaria, & apta erunt licita: quia finis, & media ita coordinata ſunt, vt ſi finis concedatur, quòd includat in ſe media, ea quoq; conceſſa cẽſeantur. At verò inquiſitio, ſeu inſpectio cauſæ, de cuius vi agitur, eſt medium, non ſolùm neceſſarium, ſed & aptiſsimũ: vt prudenter de remedio prouideatur. nã aliter nec videri poſſet, cui medicina applicãda eſſet, neq; prudenter princeps procederet; ſi præceps, & ſine cauſæ cognitione notam iniuriæ imponeret ei, qui fortè nõ intulerit. ſicq; Dei ſanè inſpiratione eccleſiaſticus hunc procedendi modum repræhendit, noſtrumq; ſuadẽs dixit cap. 11. priuſquam interroges, ne vituperes quemquam; poſtquam autem interrogaueris, corripe iuſtè. medium igitur hoc neceſſarium eſt. his adde, & iuſtum eſſe, quia in ſe nullam includit malitiam, neq; ei quidquam vitij imponi poteſt, niſi id quod principio obiecimus, quod tamen veritate non nititur; quia non iudicare dubia, ſed inſpicere clara, ne noceant, principi concedimus, iiſq; omnia hæc, præcipuè vero tertium remedium probatur. *Sapiens.*

26 Iam verò ex his conſtat primum, etiam medium licere, ſcilicet compellere officiales iudicum eccleſiaſticorum ad edenda acta proceſſus eccleſiaſtici, de cuius vi agitur. quoniam primũ de laicis nulla quæſtio eſt; cum & medium hoc ad inſpiciendam cauſam per ſcripta authentica, viſo cauſæ proceſſu, ſit neceſſarium. & rurſus nullam incommodi rationẽ hoc affert, quia in laicos omnes, etiã ſi prælatis miniſtrẽt, laica poteſtas iuriſdictionẽ habet, cũ in omnes talis dictionis laicos ius habeat generale princeps.

Licet compellere officiales laicos ad edenda acta proceſſus eccleſiaſtici.

Sed

Licet compellere officiales clericos.

Sed & licere hoc ipſum erga clericos officiales, etiam conſtabit ex his, quæ dicemus ſtatim: cum rigurosè etiam procedere aduerſus ipſos eccleſiaſticos vim inferẽtes, & in contumacia perdurantes liceat, dum tamen moderamen, & reuerentia obſeruentur; licebit ergo acta proceſſus expetere: ea enim arma ſunt vis fiendæ, ſi malè procederetur, & ita auferre ea, vt à clerico furioſo gladium, non eſſet illicitum. præcipuè cum id medium vis tollendæ, cum à prælato inferreretur, certè eſt neceſſarium, vel ſaltim ad quærelas partis iniuſtas repellendas; vtraq; enim pars ex actorum cognitione eſſet dignoſcenda.

27 Licite proceditur rigurosè cum eccleſiaſticis vim inferentibus incorrigibiliter, ſeruata tamẽ moderatione.

Iam verò de veritate alterius partis aſſertionis cõtentæ in quarto, quinto, ſexto, & ſeptimo remedijs tollendæ vis, agendũ eſt: quantum attinet ad modũ procedendi cum perſonis ipſorum iudicum, & prælatorum vim inferentium. Nam certè in ratione illa, nunc ſæpius repetita, ſi conſiſtamus, id manifeſtè verum eſſe videbimus. ſi enim finis licet, vt dixi, & diffuſe prima propoſitione probaui, licebit etiam quicquid eſt neceſſarium, & per ſe ordinatum medium ad illius finis conſequutionem; at ſi prælatus, iudex, vel quiuis miniſter eccleſiaſticus in irroganda iniuria, ac vi perſeueret; nec blandis exhortationibus ab iniuſto proceſſu deſiſtat, neceſſarium eſt, idq; etiam iure naturalis defenſionis licitum, perſonæ obſiſtere, & quo poſsimus modo, cõtendere: ne iniuriam contra ius, & præter poteſtatis ſuæ limites irroget, ſicut ſi clerico me inuadenti ad mortem, reſiſtère blandè prius curarem; deinde nullis blanditijs proficientibus, illum interimerem, non peccarem: ſi tamen cum moderamine inculpatæ tutelæ, & cum obſeruantia clericatus, in quantum poſſem, naturalẽ defenſionem curaſſem:

vt doctores omnes fatentur, & nos ſupra diximus. *Numero.12.*
Ita ergo licebit Principi, & illius officialibus prælatum vim inferentem exhortari, ratiône principalis publicæ curæ, vt ab incepta vi deſiſtat: quod ſi contumax in vi inferenda fuerit, efficatiori remedio opus eſt. & ita certè licebit rigurosè per pœnas, mulctas, & temporalium amiſsionem, & excluſionem à regno, in clericos, & prelatos tales procedere. quod patet eo quòd vis tollendæ finis licet, ad illiúſq; cõſecutionem, & ad aliorum exemplum, ne ſimilia audeant, moleſtias quaſq; addere oportet: neq; enim abſq; illis multi deſiſtere ſolent. vt ille aiebat.

Oderunt peccare boni virtutis amore.
Oderunt peccare mali formidine pœnæ.

Deinde etiam expedit, ad cõmunem vtilitatem reipublicæ, turbulẽtos ab ea depelli: aliter enim malum nõ ceſſat. quod etiam Paulus primæ ad Corinthios quinto dicebat: modicum fermentum totam maſſam corrumpit. & auferte malum à vobis metipſis. neq; paruũ eſſe malum cenſendum erit in republica pacata, & quieta, violatores iuſtitiæ, & pacis inueniri, & eos, qui contumaciter, prætextu diuinæ poteſtatis exercendæ iniuſtitiam, ac vim exercerent. (quod tamen Deũ non permiſſurũ ſperamus) *D. Paulus.*

28 Sed ex his adde iure defenſionis communis, hoc naturali licentia concedi; quia ſicut gladium à furioſo etiam clerico, etiam ſi vi auferas, iuſtè ages, etenim priuilegium clericale non tollit naturę iura. ſic ad futura mala vitanda, & auferenda præſentia, licitum eſt rigurosè agere in clericos, & prælatos vim inferentes. idq; habetur, & probatur licitum eſſe communi doctorum tam iuris, quàm theologiæ peritorum ſententia: quibus pro certo eſt canonis pœnas non incurri propter læſionem, vel iniuriam clerici

Non incurritur in canonem cum vis tollendæ cauſa rigoroſa remedia ex iure naturæ adhibentur.

clerici nos inuadentis : cum noſtram defenſionem cum moderamine inculpatæ tutelæ intédimus : vel cum pater aut prælatus correctionis cauſa puniunt eos. neq; enim tunc formaliter,& irreuerenter percuſio, aut iniuria ; ſed defenſio,& punitio agitur. vt docent D. Thomas in quartũ ſententiarum diſtinctione. 18. quæſt. 2. art. 5. quæſt. 1. & Richardus,& alij doctores ibidẽ. Magiſter Sotus diſtinctione. 22. quæſt. 2. art. 3. Diuus Antoninus. 3. parte tit. 24. c. 1. §. 2. Doctor Nauarrus in manuali cap. 27. num. 91. Syluester tit. excomunicatio. 6. num. 6. Armilla ibi; & Card. Caietanus cap. 10. in ſuma. & lege doctores in 17. quæſt. 4. cap. ſi quis ſuadente. & in cap. non dubium de ſententia excommunicationis. quibus conſtat hanc quoq; mulctam, ac duram clericorum, & prælatorum accipiẽdi rationem licere, cũ cauſa defenſionis naturalis, & per paternæ protectionis ius, à Principe fit, vt dixi ſupra. & nec rationem pœnæ hoc habet. neq; enim iudices, & punitores clericorum Principes eſſe fatemur. ſed hic durus procedendi modus tendit in obiectam rem, non in clericos: ſcilicet in bona, quæ auferũntur,& in proceſſum cauſæ, qui defertur ad Principem: quæ ſunt certè laicæ conditionis. & ſi rurſus poſsit etiam perſona clerici,& prælati moleſtiſsimi à regno excludi. quod tamen iure defenſionis etiam liceret, ſi cauſa talis rei eueniret arctiſsima: idq; viſo proceſſu, & vi conſtante intelligitur. Cæterum, vt in fine dicti ſeptimi dicebam, etiam antequam vis cõſtet ; dum acta inſpiciuntur, exhortari, imo compellere iudicem licet, vt ſuperſedeat : quia neceſſarium medium id eſt ad euitandum periculum, & ad pacem, quæ omnia iure naturali quærere,& defendere licet: vt probaui,& iudex ab hoc medio fugiẽs, propter

D. Thomas. Richardus. Mag. Sotus. D. Antoninus. D. Nauarrus. Syluester. Armilla. Doctores iuriſtæ.

Supra nu. 15.

Nota.

propter hoc ſolum, fit iniurioſus reipublicæ;& vim infert in hoc articulo:quidquid ſit de principali cauſa. neq; ſuſpenſio illa ſententiæ, & proceſſus eccleſiaſtici, iuriſdictioni eccleſiæ nocet, ſicq; non debet grauiter ferri.

29 Per ea igitur iam blanda, iam aſpera media, quæ propoſuimus, curetur retractatio ſententiæ iniuſtæ ab eccleſiaſtico prælato lat̨e.quia ſic ſcrupulus omnis cum vi ipſa, auferetur: cum ita non remaneat conſtans ſententia eccleſiaſtica,quæ ſcrupulum inferat. quamuis in re manifeſta non ingens ſcrupulus eſſe deberet.verum hæc quoq; retractatio valebit ad poſſeſsionis iniuſtæ ius, ad ſimiliaq; impedimenta remouēda omninò. Quod ſi nullum adeſſet remediū, nec inferior, nec ſuperior eccleſiaſticus vellent iniuſtè acta reponere, liceret Principi, eiuſq; conſilio declarare nullitatem ſententiæ, actorumq́; omniū, in quibus vis manifeſta ineſſet.qua declaratione ſecuri redderentur,qui non obedirent: quia nullo remedio eccleſiaſtico ſtante ad naturalem defenſionē recurrere non eſſet illicitum.& præcipuè cum nullitas efficiat, vt ſententia paſtoris iure nec ſit obſeruanda, nec timenda. vt diximus in octaua probatione concluſionis præcedentis. *Supra num.21.*

Curetur retractatio iniuſtæ ſententiæ.

Nullo remedio ſtāte cenſeatur nulla ſentētia in qua vis eſt.

30 Sed poſtquam generalibus medijs prouiſum eſt, cum vis à prælatis inferioribus, & eorum miniſtris fortè prouēniret; eſt nunc grauior illa procedendi ratio comprobanda, quæ octauo remedio continetur. quid ſit agendum cum cauſæ vis ad Pontificis ſummi curiam pertineat.

Quid agendū ſit cum ad Pontificalē curiam vis cauſa pertineret.

In quo duo illi articuli in eo remedio diſtincti mea quidem ſententia,obſeruandi ſunt, vt primum curetur vt Pontifex de re certior fiat: quoniam & reuerentia ſanctæ illi ſedi cæterarum eccleſiarum capiti

capiti deferenda erit. & cum illa tot negotijs implicetur, varijsq; ac multis miniſtris indigeat, non mirum eſt ſi quando ſurreptiones mandatorum, re nõ bene perſpecta, reperiantur. ſicut notauimus ſuperius in præuijs notationibus ante primam cõcluſionem, licet dictum ibi ſit, eam ſedem in his, quæ ſunt fidei, & mores hominum concernunt, errorem cõmittere non poſſe, eiq; obedire teneri eccleſiam vniuerſam. & ita priſcis tẽporibus conſuetum eſt: bullas ſeu reſcripta Apoſtolica, cũ incõueniens continere viderẽtur, deferri iterum, ad Põtificẽ, vt decernitur in cap. in memoriã. 19. diſtinct. quód decretum eſt actum in Triburienſi cõcilio cap. 30. Germaniæ coram Imperatore Arnulpho, vt Carrancæ, & Iouerij ſummis conciliorũ ſcribitur: quãuis Gratianus, & Bucardus primo libro decretorum. cap. 220. & Arnulphus in ſuis hiſtorijs referant Germanico concilio, cui Carolus magnus interfuit vbi dicitur: In memoriã B. Petri Principis Apoſtol. honoremus ſanctã Romanã Eccleſiam, & Apoſtolicam ſedem, quæ vobis ſacerdotalis mater eſt dignitatis, eccleſiaſticæ debet eſſe magiſtrationis. quare obſeruanda eſt cum manſuetudine humilitas, & licet vix ferendũ ab illa ſancta ſede imponatur iugum, tamen feramus, & pia deuotione tolleremus. ſi verò, quod non decet, quilibet ſiue presbyter ſit, ſiue diaconus aliquã perturbationem machinando, & noſtro miniſterio inſidiando redarguatur falſam ab Apoſtolica ſede detuliſſe epiſtolam, vel aliud quod inde non venerit, ſalua fide, & integra apud Apoſtolicum humilitate, penes epiſcopum ſit poteſtas, vtrum eum in carcerem, aut in aliam detrudat cuſtodiam, vſquequo per epiſtolam, aut per idoneos ſuæ partis legatos, Apoſtolicam interpellet ſublimitatem, vt potiſſimum ſua ſancta

Sup. à nu. 2. ad 7.

Deferri oportet bullas ſuſpectas ad Pontificem.

Concilium.

legatione dignetur decernere, & quid de talibus ſancta Romana lex ſtatuit, definire, vt & is corrigatur, & cæteris modus imponatur. Hæc ibi Germani epiſcopi cum Imperatore catholico, cum Germaniæ res ſecundo nauigabant vento: quem vtinã Spiritus ſanctus emittat, & frigoris cruditate coagulatas hæreſes, feruore diuino liquefaciat, verbo veritatis fide præſtita. itaq; ſancti illi priſci patres conceſſerunt poſſe in caſu aliquo fideliter, & iuſte obſtari executioni mandatorum, tanquam ab Apoſtolica ſede demiſſorum, tamen medium hoc remittẽdi cauſas ad Pontificem probarũt in primis, & ſi cura hæc epiſcopo mandatur: quia facilior negotiorum expeditio erat tunc, quam nunc eſt, quando regia manus ad vim tollendam neceſſaria eſt, vt dixi ſuperius. Quæ *Supra nu. 20.* tamen omnia intelligenda eſſe cum adeſt commoditas, ac facilitas, non aliter, dicemus infra, cum ad argumenta reſpondeamus. & ita intelligi debent decreta Pontificum hanc ipſam ſurreptionis declarationem ad ſedem Apoſtolicam referentium: vt decreuit Nicolaus Papa cap. ſententiam. 35. quæſt. 9. Alexander. III. cap. cum contingat de reſcriptis. Innocentius. III. cap. licet de foro competenti. & in cap. ſi quando de reſcriptis, vbi Alexãder. III. ait, ſi quando aliqua tuæ fraternitati (loquebatur cum Archiepiſcopo Rauenate) dirigimus, quæ animum tuum exaſperare videntur, turbari non debes: qualitatem negotij, pro quo tibi ſcribitur, diligenter conſiderans, aut mandatum noſtrum reuerenter adimpleas: aut per litteras tuas, quare adimplere non poſſis, rationabilem cauſam prætendas: quoniam patienter ſuſtinebimus, ſi non feceris, quod praua, nobis fuerit, inſinuatione ſuggeſtum. hæc Pontifex. Cum ergo ille, qui Pontificatum ſummum regebat,

Id non eſt neceſſarium abſq; commoditate.

Pontifices.

facul-

facultatẽ fecerit eo medio vtẽdi, ꝙ nos defendimus; nõ erit cur nobis nota aliqua imponatur, quaſi Põtificalis poteſtatis, & decretorum violatoribus. Cũ potius ius naturale, ex licentia Põtificis, defendamus.

31 Quando vltimo remedio deficiente, ſentẽtia poteſt, vt nulla declarari, ſine recurſu ad eccleſiaſticos.

Quod ſi, vltimo remedio Romanæ curiæ deficiẽte, res ipſa commodè ad rectam regulam reduci non poſſet, niſi per laicam poteſtatem; vt quia omnia tentata eſſent ſine fraude; vel quia commoditas itineris, aut facultas litigantis partis deeſſet, apertũq; in mora periculum exiſteret: tũc per laicam declarationẽ, nulla eſſe omnia acta declarari poſſent; & retineri mandata à Principe; & ſimiliter cum prælati ſuperiores, vel Pontifex ipſe (quod Deus auertat, neq; contingere crederem) nollent vim tollere, aut eius iniuſtitiam declarare, tunc certè etiam per laicã poteſtatem terminari negotium declaratione nullitatis valeret. parteſq; ſcrupulo liberarentur: quæ omnia tũ ex dictis conſtant, tũ ꝙ naturali defenſione licet nobis nos, noſtraq; curare, & ab agreſſoribus defendere, vt dictũ eſt in probationibus concluſionis præcedentis. tum ꝙ nullitas ſententiæ facit, vt nec timẽda ſit, vt Paulo ante ex catholicis doctoribus dicebã. *Sup. num. 21.* tũ deniq; quoniã etſi Pontifex, eiuſq; acta ſuſpicienda ſint, tamen certè in his, quæ non infallibiliter, vt homo agit, vt ſunt plura quæ ſpectant ad hæc particularia; & in actibus præſulum inferiorũ, licite ſine cenſuræ, & peccati ſcrupulo poſſumus in caſu vis illatæ, reſiſtere actui, non poteſtati. in quo ſchiſmatis vitium nullum eſſe docuit Caietanus, vt diximus *Card. Caietan.* diffuſè ſatis in probatione concluſionis præcedẽtis. *ſup. nu. 9.* Id verò dicitur in re apertiſsima.

32 Quando licet vel non vti verbo mãdati in cauſa eccleſiaſtica Principi.

Deniq; nonum remedium tollendæ vis ad ſtilum quidem ſpectans, ſed valdè neceſſarium, ne reuerentiæ eccleſiaſticæ, aut principali poteſtati detrahatur,

etiam comprobare oportet. in qua re adnotandú eſt: vt cum Princeps vim eccleſiaſticã auferre conatur, nõ ſe exiſtimet eccleſiæ iudicẽ: quod dicemus quæſtione ſequenti; & ita caueat, vt nihil eorum imperet, quæ poteſtatis eccleſiæ ſint, cum iudex & prælatus non infert vim, ſed iuſtè agit, quia tunc in his ſuperiori, & Deo ſubiacent eccleſiaſtici ſolummodo, non Principi; ſuntq́; illa iuriſdictionis ſpiritualis, vt conſtat. quod certè ſpiritu diuino afflante cautum eſt per ſacrum Tridentinum cõcilium ſeſſ. 25. cap. 3. de reformatione his verbis: Nefas autem ſit ſeculari cuilibet magiſtratui prohibere eccleſiaſtico iudici, ne quem excommunicet, aut mandare, vt latam excommunicationem reuocet, ſub prætextu quod contenta in hoc decreto nõ ſint obſeruata: cũ non ad ſeculares ſed ad eccleſiaſticos hæc cognitio pertineat, hæc ſancta Synodus decreuit. ꝙ non intelligitur cum vis adeſt vera, ſed cum eius prætextus contenditur. aliter enim media licita, & neceſſaria tollerentur; & imperium Regis erga eccleſiaſticos, vt patris reipublicæ authoritatem conſeruantis, quòd patres illi priſci ſemper probarunt, vt habetur ex concilio Agathenſi. 2. cap. ſi epiſcopus. 18. diſt. cui certè decreto adhærere video praxim Hiſpaniæ noſtræ ſapienter ſimul, ac catholicè à Principibus, & magiſtratibus noſtris obſeruatam: ita vt cum agitur de retractatione, aut executione actuum iuriſdictionis eccleſiaſticæ, etiam in cauſa vis tollendæ prima vice nunquã vtantur imperio, aut verbo mãdandi, ſed exhortationis: vt cũ agitur de abſolutione, aut dãnatione, cõpulſione, aut liberatione alicuius in cauſa eccleſiaſtica: ſed cauſa vis cognita, & cũ prælatus auocatur, alio authoritatis imperio vtũtur. Tuncq́; ſanè ſolent, licetq́; vti verbis imperij, & mãdati,

Trid. Conciliũ.

dati, etiam cum eccleſiaſticis: ſicut etiam in legibus de rerum exteriorum diſpoſitione Principes mādāt omnibus ſuæ reipublicæ hominibus: cuius ratio eſt, quia omnes talis reipublicæ, cum homines ſint, directione actuum humanorum egent; & in caſu neceſſariæ iuſsionis non fit iniuria clerico, ſi in his paternaliter mandati nomen ſumant Principes: quoniam in hoc proſpiciunt authoritati dignitatis ſuæ, & non detrahunt eccleſiaſticæ dignitati: quia in externis, & non in iis, quæ eccleſiæ ſunt propria, tunc verſantur, ſed in humanis, quorum directio, & exercitatio omnibus competit. & nō ſignificatur per ea verba iuriſdictio ſecularium in eccleſiaſticos, ſed tantum paterna, & principalis authoritas Principis in totam rempublicā: ſicut ſi carnalis pater filio clerico mandaret aliquid externum, & humanum, ꝙ tamen nō pertineret ad clericalem ſtatum, in quo Deus, & prælati eorum ſunt ſuperiores. vt dicemus infra, cū quæſtione ſequēti iuriſdictionem eccleſiaſticam, & immunitatem commendabimus. Inſuper quandoq; neceſſaria inſtructio prælatorū, & iudicum: vt ſi ita procedatur, non eſſe vim reprehendendam: aliter verò eſſe illā; non eſt vllo modo inconueniens, neq; irreuerentia eccleſiaſtico ſtatui; quia iure, & authoritate parentis reipublicæ, poteſt Princeps, & eius ſenatus animaduertere neceſſaria.

Inſtruere eccleſiaſticos non eſt irreuerentia.

33 Sed cum tandem viſis omnibus: & querelis partium, & actis proceſſus prælati, per Principē, & eius conſilium repertum fuerit prælatum, & Pontificē, quemuiſq; iudicem eccleſiaſticum iuſtè, & ex iure mandaſſe, vel proceſsiſſe ſecundum ſuæ poteſtatis regulas; tunc æquitas, & iuſtitia, & eccleſiaſticæ dignitati debita religio, & obſeruantia poſtulant, vt ad iudicem, vel prælatū, à quo emanauit cauſæ articu-

Remittenda eſt, depulſis falſis, cauſa iuſtè iudicata ad prælatos.

 lus,

lus ſuper quo querela falſo formata fuit, res tota deferatur; inſuper vt imponatur ſilentium partibus, & rurſus ſi expedire videbitur, auxilium præbeatur eccleſiaſtico prælato, vt ſuas cauſas pacifice terminet, & ſuis ſine diſpendio præcipiat, eoſq; debite puniat; etiam, ſi opus fuerit, quòd indebitè externum implorarint auxilium, eis quidem impẽſæ cauſæ imponerentur iuſtè, ſi tamẽ omninò irrationabiliter cõpellauerint auxilium Principũ: nã ſi colorato titulo id factũ ſit bona fide, nec culpæ, nec ſupplicij, aut pœnæ rei ſunt: & ſic medium decimũ intelligi debet.

34 De caſu ſchiſmatis, belli, & ſeditionis.

Iam (quod ad medium vltimum tollendæ vis ſpectat) ſi illius tollẽdæ alia ratio in diſputationem adducatur, cum ſchiſmata, bella, aut tumultus, cauſa eccleſiaſticorum excitarentur, tunc certè non eſt dubiũ, quin licitè Principes poſsint occurrere, ratione defenſionis naturalis, quam diximus non impediri authoritate, & priuilegio ſanctæ eccleſiæ. Itaq; auxilium vim patientibus fidelibus, turbatæq; reipublicę aduerſus iniuſti belli, & tumultus authores, iuſtè, & ſine ſcrupulo impertiretur Princeps: cuius eſt rempublicam defendere, & vt Paulus primæ ad Timotheum ſecundo ait, curare etiam: vt quietam & tranquilam vitam in Dei obſequium omnes agamus. & id curabit etiam armis Princeps: nam vim, vi repellere licere omnes leges, omniaq; iura proclamant, vt ſupra in probatione præcedentis concluſionis ſatis probatum eſt. ita tamen id curet, vt eccleſiaſtica, eccleſiaſtico ordine componere, non per vſurpationem eccleſiaſticæ poteſtatis, contendãt Principes. *D. Paulus.* *A num.8.*

35 Illatio prima. De vi circa ius naturale, & circa ius diuinum.

Ex ſupradictis regulis, & propoſitionibus deducitur primum in his, quæ ad defenſionem iuris naturalis, & diuini pertinent, manifeſtum eſſe Principem poſſe obſtare violẽtiæ illatæ per eccleſiaſticum præſulem: *Sup. nu.7. & infra.*

præſulem: quoniam iure naturæ, & diuino nihil obſtare poteſt, vt dixi; & ius defenſionis datur omnibus, qui ſine ſcandalo id valeant exercere.

Illatio ſecunda. In rebus ſpectantibus ad jus poſitiuum.

In rebus autem quæ ad ius poſitiuum ſpectant, animaduertẽdum eſt (iuxta regulas in principio poſitas, & ea quæ quæſtione ſecũda propoſitione quarta dicemus) poſſe etiã vim propulſari, & tolli à principibus in cauſis eccleſiaſticis. quia ius poſitiuũ nec reuocari poteſt à quouis inferiori, neq; ſine rationabili cauſa licet reuocari à ſuperiori. & rurſus non præſumitur malum in Pontifice, ſed ſi in ordinatio aliqua manifeſta ſit, tribuendum eſt ſiniſtræ informationi, non voluntati Pontificum. ſicq; licet Principi ſuos protegere in hoc quoq; articulo, quia cenſentur grauari ſubditi iniuſtè, & contra voluntatem ſuperiorum.

Vbi ſup. & infra quæſt. 2. à nu. 29. vſq; ad num. 48.

Illatio tertia. De inſpectione literarum.

Et cum adductæ literæ Apoſtolicæ, vel mandata prælatorum, vim continere videtur, vel cũ ſuſpicio eſt. ad hoc licet literas inſpicere, & ſic conſuetũ eſt in Hiſpania. Imo minor irreuerentiæ ſuſpicio eſſet incõmoda diſsimulare, & retinere tacitè, cum non adeſt aliud remedium, quam apertè contradicere.

Illatio quarta. De vocatione prælatorum, & clericorum.

Inſuper conſuetudo eſt nobis per legem. 13. tit. 3. lib. 4. Recopil. aduocandi eccleſiaſticos ad tribunalia regia quod æquum eſt ad pacis publicæ defenſionem. non verò irreuerenter, ſicut. 4. Reg. 1. reprehenditur.

Illatio quinta. De iuribus temporalibus & patronatuum.

Item cum iura temporalia violarentur. vel cum agitur de iure patronatus: de quo Tridentinum concilium ſeſs. 14. cap. 12. vigeſima quarta, cap. 17. vigeſima quinta, cap. 9. Couarruuias cap. 35. & 36. practic. quia hæc reducuntur ad defenſionem naturalẽ: quia ſua cuiq; conceſsit Deus, maximè Principibus ad pacẽ cõmunẽ, vt ait Apoſt. ad Rom. 13. & ita

Concil. Trid.

Couarr.

iniuſtitiæ vis poteſt amoueri: & hæc omnia ſunt fundata in temporali iure, ſeu in reſeruatione temporali: quà reſpublica hoc modo, & non alio decimare cõſenſit (decimæ nãq, quota de iure humano eſt, licet ſuſtentatio ſit de iure diuino de quo alibi.) Quo etiam modo reſpublica cõſenſit in legibus poſitiuis iuriſdictionis eccleſiaſticæ (à iure enim diuino in ſpiritualia, & annexa ſpiritualibus, & neceſſarijs ad ſalutem habent eccleſiæ prælati iuriſdictionẽ ſolum: ad quæ non egent reipublicæ conſenſu; ſed ad temporalia non ita neceſſaria ad ſalutem, nõ itẽ, iuxta Paulum. 2. epiſt. ad Corint. cap. 10.) itaq; propter has rationes, licet Principibus tueri patrimonia realia, & laicorum. quæ ſcilicet apertè talem habent conſuetudinem, vt ſic, & non aliter intelligantur; aliud eſſet quando obſcuræ ſunt voluntates teſtatorum, quia tunc, vt pia opera, poſſunt Põtifices ea interpretari. Item eadem ratione poſſunt tueri vt cõſueto modo eccleſiaſtica beneficia, & dignitates dentur: vt naturalibus, &c. quia ſic expedit, & conſuetum eſt, & ſic reſeruatum eſt ius decimandi cũ iſtis conditionibus. Item eodem fundamento Principes poſſunt defendere ſuam iuriſdictionem, & laicos: vt de illis cognoſcant. Et illi poſſunt declinare iuriſdictionem ab eccleſiaſticis. & ſimiliter laicorum ſtudia, & confraternitates poſſunt declinare iuriſdictionem, & defendi à Principe, quia merè tẽporalia ſunt, quæ non dat Paulus eccleſiæ. excepta tamẽ adiunctione operis pij, & quorundã clericorum adiunctorum: quæ viſitari poſſunt à Prælato. quamuis etiã patroni laici, & Principes poſsint ſe in hac examinatione intromittere modo protectionis. Contra hæc ergo niti eccleſiaſtici non debent, ne vim inferant.

D. Paulus.

Diximus

36 Devi in vſu immunitatis,& libertatis eccleſiaſticæ.

Diximus hucuſq;,in quibus præcipuis caſibus cõtingere: & auferri vis poſſet à Principe, cum ab eccleſiaſtico prælato, & iudice inferreretur, in mandatis, ſupplicijs, atq; iudicijs. nunc autem reſtat de alio ſimili quidem, atq; frequẽti articulo diſputare: vtrum in vſu libertatis, & immunitatis eccleſiaſticæ contingat vis, atq; auferri etiam licitè valeat? In qua re ſit tertia propoſitio.

Tertia propoſitio. Si contigerit vis in vſu immunitatis,& libertatis; id'eſt ſi eccleſiaſtici iudices,& clerici excederent in modo defenſionis rerum eccleſiaſticarum, atq; templorum, & perſonarum; qui mitis eſſe debet, nec more caſtrorum eccleſia eſt armis defendenda; quibus ſi vterentur, excederent debitum modum, vel etiam ſi extra limites immunitatis eccleſiaſticæ prodirent;vt ſi in caſibus,quibus nec clerici,nec res eorũ,nec delinquẽtes ad tẽpla recurrentes, immunitate gaudent,vellẽt eccleſiaſtici immunitatem violenter defendere. in his enim vis, atq; iniuria fieret reipublicæ, & ſeculari pôteſtati, per eccleſiaſticos.

Quid liceat in ijs? In his ergo caſibus licitum, imo expediens eſſe dicimus Principem, & quemuis iudicem ſecularem,ad cuius diſtrictum negotium ſpectet, auferre vim, in vſu immunitatis, illatam ab eccleſiaſticis hoc,modo:

Primum dictum. Vt primum aduerſus armorum vim, & tumultum, donec quieſcat reſpublica, ſe opponant. & ſine canonis ſcrupulo auferent ab eccleſiaſticis arma illa, quibus tumultus fouetur.

Secundum. Deinde ſecundo in caſibus in quibus aperte eccleſiaſtica immunitas exceptiones patitur ſecundum iuris ordinationem, aut conſuetudinem probatam, licitè vtentur iure ſuo ſeculares magiſtratus.& non eſt illis vetitum non obſeruare immunitatẽ tunc.ſicut vetaretur in his caſibus, in quibus illa illæſa cõſeruari debet.

Tertium. Tertio tã-

 dem

dem cum res eſt dubia an ſit caſus immunitatis eccleſiaſticæ, nec ne: tunc duo ſunt obſeruanda, alterum vt ſemper maneat declaratio apud eccleſiaſticũ iudicem; nec ex abrupto,ac frequenter velle debent ſeculares eccleſiaſtica violare priuilegia. alterum vt cum periculũ reipublicæ,ac timor tumultus in mora eſſent, tunc liceret (facta cautione, & habita reuerentia eccleſiæ) iudici ſeculari ſe in re præſenti intromittere, & interim dum negotium declararetur, vti iure defenſionis communis. quod tamẽ nõ ſæpe,ſed in re graui liceret.

37 *Probatio prima.* Vt verò hæc aſſertio à nobis probetur, illud primo præſupponamus, oportet, vim quandoq; ab eccleſiaſticis inferri in vſu, & defenſione immunitatis eccleſiaſticæ. quod primum experientia docet: *Contingens vis in vſu immunitatis.* qua in modo, atq; in re ipſa excedere eccleſiaſticos quandoq; vidimus: dum vel turbulentis defenſionibus, & armis eccleſiaſticam protegere immunitatẽ ſolent, & rurſus aliquando in caſibus exceptis,& illis non datis, ſe immunes eſſe contendunt: cum tamen id aduerſum iuri,& eccleſiaſticæ modeſtiæ ſit. *Immunitas quo modo defendenda modeſte. Authoritas.* Nam primum manſuetudine, & non bellis, aut armis; ſed ratione optima eccleſiaſticam immunitatẽ eſſe defendendam docebat inſignis ille eccleſiaſticæ libertatis propugnator, Thomas Cantuarienſis. pro qua defendẽda (vt eccleſia in eius canit officijs) gladijs impiorum occubuit. *Hiſtoria Thomæ Cantuar.* qui in ſui glorioſi agonis termino eam tali viro dignam ſententiam protulit: eccleſia Dei non eſt defendenda more caſtrorum. ꝙ & expreſſè beatiſsimus Apoſtolus ſecũdæ Corin. 10.ſcripſit: arma militiæ noſtræ non carnalia, ſed potentia Deo; ad deſtructionem munitionum,conſilia deſtruentes, & omnem altitudinem extollentem ſe aduerſus ſcientiam Dei; & in captiuitatem *D. Paulus.*

redu-

A reducẽtes omnem intellectum in obſequium Chriſti; & in promptu habentes vlciſci omnem inobedientiam, cum impleta fuerit veſtra obedientia. Ecce Paulum formam præſcribentẽ eccleſiaſticis omnibus eccleſiam defendẽdi: vt primũ ratione, & perſuadendi vi ad Chriſti obſequium, & obedientiam cunctos aduerſarios reducere contendant, deinde etiam arma excommunicationis, & eccleſiaſticæ cenſuræ ad vlciſcendam inobedientiam apponant. id verò poſt impletam obedientiam; id eſt, inter obſequentes, ſuo ipſorum gladio, illos percutiendo, & obedientia eorum audaciam prælato præbẽte ad punitionem. cum verò ea remedia ceſſarint, & armis opus eſſe videbunt, ceſſent eccleſiaſtici, quorum arma ſpiritualia ſunt: corporalia verò ad reipublicæ, & Eccleſiæ defenſionem ſecularibus relinquuntur: de quibus ait Paulus ad Romanos. 13. non ſine cauſa gladium portant. pro quibus, vt in pace eccleſiam contineant, orandum eſſe, ipſe Apoſtolus commẽdabat primæ ad Timotheum. 2. vt ſupra diximus. cuius diuinæ doctrinæ ea eſt ratio: quia ſtatus noſtri conditio nos eccleſiaſticos ad hanc rationem manſuetudinis adducit: cum & in ſortem domini, futuramq; beatitudinem, vt ſpecialiter eius famuli, ſimus vocati. & ideo regnum noſtrum, vt & Chriſti, non eſt de hoc mundo: vt ille apud Ioannẽ cap. 18. dicebat, & ita vt illius prædicator gloriabatur, nos quoq; dicere debeamus: noſtra conuerſatio in cœlis eſt.

D. Paulus. — *Ratio.* — *Dominus apud Ioannem.* — *D. Paulus.*

38 Deinde iuris ac doctorum communi traditione certum eſt eccleſiaſticam immunitatem rerum, perſonarum, & ſacrorum templorum eſſe inuiolabiliter obſeruandam ab omnibus, vt & nos quæſtione ſequenti, & ſi ſumatim, docebimus. & colligit ex

Caſus immunitatis, & exceptiones illius.

Authoritas. exiſtere; & communi ſententia Epiſcopus Couar- *Epiſc. Couarr.*
ruuias in practicis quæſtionibus à cap. 31. ad. 35. perſonarum immunitatem à diuina lege habere ortum oſtendens. & in lib. 2. variar. cap. 20. templorum obſeruantiam ex omni antiquitate confirmans. ſcribuntq; de eadem re doctores in titulum de immunitate eccleſiarum, & de ſententia excommunicationis, & clericalis canonis declaratione capite ſi quis ſuadente. 17. quæſt. 4. verum iure quoq; ipſo, ac probata ab eccleſia conſuetudine, excipiũtur caſus, quibus tantũ in clericos ignotos, vel in flagranti delicto depræhenſos, vt ad proprium prælatum deducantur, licet etiam ſeculari poteſtati procedere. & quibuſdam etiam caſibus, templis non defenduntur delictorum quorundam patratores; vt hæretici, infideles, proditores, fures, in eccleſijs delinquentes, vel ſimiles. de quibus Couarruuias, & relati doctores etiam ſcripſerunt. quod certè ſalubriter in-
Ratio. ſtitutum eſt, vt chriſtiana modeſtia, & virtutis ædificatione fulgeant fideles; nemini, vt inquit Paulus ſecũdæ ad Corinth. cap. 9. dantes vllam offenſionẽ, *D. Paulus.*
vt non vituperetur miniſterium. itaq; ne delicta impunita maneant, quod reipublicæ eſſet valdè nociuum, & ne ſecularis poteſtas eludatur, oportet in grauioribus eccleſiaſticos præſules locũ facere poteſtatibus ad punienda delicta, & ea re eccleſiæ honor, & immunitas non violatur, vt Couarruuias loco citato aduertit.

39 Vis cõmiſſa in vſu immunitatis. Ex his ergò colligitur probatio aſſertionis noſtrę, quòd ad priorem eius partem attinet: nempè in huiuſmodi caſibus, & exceſsibus irrogari iniuriam, ac vim reipublicæ, & ſeculari poteſtati per eccleſiaſticos, ſi illo modo exceſsiuo procedant. eo ꝙ delictorum paliationi, & illuſioni, ac iniuſtæ coactioni ſe-

cularis poteſtatis tunc locus daretur, ſi quouis etiam violento modo, & in quibuſuis, etiam iure ipſo, ac probata conſuetudine exceptis caſibus, immunitas defenderetur ab eccleſiaſticis contra ſeculares magiſtratus. id namq; iniuſtum, ac violentum eſt, quia ius alteri ſic ſurripitur, & violatur, rempublicãq; id perturbat: vt etiam docuit Nicolaus Papa epiſtola. 3. ad Michaelem Imperatorem, quã refert Gratianus. 96. diſtinct. cùm ad verum, inquiens, ventum eſt, vltra ſibi nec Imperator iura Pontificatus arripuit, nec Pontifex nomẽ Imperatorium vſurpabit. quod eſt iniurioſè quempiam in alterius iuriſdictionem ſe immiſcere. quod & vetuit Gregorius, à B. Thoma. 2. 2. quæſt. 67. art. 1. relatus, dicenſq;: Nemo falcẽ iudicij immittere poteſt in eam rem, quæ alteri videtur eſſe commiſſa. hæc illi.

Authoritas. *Nicolaus Põt. Maximus.*

40 Iam verò ad partem alteram eiuſdem propoſitionis accedentes oſtendamus, licitum eſſe Principi, & ſeculari cuiquam iudici tollere vim; quæ quandoq; contingat inferri ab eccleſiaſticis in defenſione, & vſu immunitatis eccleſiaſticæ. quòd primum generalibus rationibus, & authoritatibus allatis à nobis ſuperius in explicatione prioris aſſertionis conſtat. nam ibi probatũ eſt vim vi repellere cuiuis licere naturali iure; & id præcipuè Principi eſſe decens, cum ei reipublicæ tuẽdæ incumbat cura. & ideo ſine ſcãdalo turbulẽtijs, & iniurijs obſtat. oſtẽſum etiam ibidem eſt non obſtare huic iuri defenſionis, eccleſiaſticæ immunitatis priuilegium.

Quid liceat ſeculari poteſtati circa immunitatem eccleſiæ.

Ex quibus deducitur etiam in re eccleſiaſtica licitum eſſe iniuriæ obſtare, atq; per conſequens licitè valere ſecularem poteſtatem obſtare eccleſiaſticis excedentibus in defenſione immunitatis: cùm ſupra etiam oſtenderimus vim, & iniuriam, & in hac

hac quoq; re ab eccleſiaſticis contingere. Secularem verò poteſtatem (cui liceat ablatio vis in vſu, & defenſione eccleſiaſticæ immunitatis) intelligimus non ſolum Principem, ſed & quemuis iudicem ſecularem, in cuius diſtrictu res contigerit. etenim negotium hoc remedio præſenti indiget: cum ad factum præſens, & tranſiens pertineat, in quo periculum adſit, ſi mora interuenerit. & ideo ad quoſuis iudices neceſſe eſt pertinere eius mali remediũ. nec eſt eadem ratio in hac, & in alia obſtatione vis ad iudicia ſpectantis: ibi enim ſerioſè, & per iudiciales moras proceditur; ſicq; facilis eſt ſine periculo recurſus ad regia tribunalia. & ita cùm res eas moras benè patiatur, & eccleſiaſtica per ſe dignitas id expoſcat, cum tollerari id poſsit ſine diſpendio, vt vis nõ ſemper à quouis compeſcatur, ideo in illis iudicialibus ius obſtandæ vis, apud ſupremos iudices reſeruatur in praxi. nunc verò in iſtis, quæ ad factũ pertinent, ius naturale, & rei præſens periculũ poſcit, vt ad quoſuis iudices id referatur: vt & in praxi ſeruatur. Imo vt verum dicam, ſuperioribus eccleſiaſticis optimo iure id datum eſt, cũ ad eos ſpectet inferiorum eccleſiaſticorum de ordinationes amouere; ſed cum vel ipſi excedũt, vel excedentes omittunt corrigere, ad ſeculares iudices iure naturæ, & gentium defertur, vt dixi. ſed nunc ad media, quæ in ſpeciali ſeculares magiſtratus adhibebunt, deueniamus, vt in vltima propoſitionis parte continetur.

Principi, & iudicibus etiam licere.

4 Cum ad arma confugerint eccleſiaſtici licitè cõpeſcuntur, etiã à ſeculari poteſtate.

4 Licebit igitur ſeculari poteſtati apponere quæcũquè media neceſſaria ad quietem reipublicæ, & ad vim ab eccleſiaſticis illatã in vſu, & defenſione, exceſsiuis quidem eccleſiaſticæ immunitatis, amouẽdam. Et primum ſi ad arma confugerint eccleſiaſtici in defenſione immunitatis; licitè Principes, & iudices

iudices illa auferre valebunt.neq; per hoc illi, aut iudices eorum in canonis clericalis priuilegij cenſuras incident. quia abſq; peccato cenſuræ non incurruntur, & hanc quidē defenſionem naturæ iure licet exercere. vt dixi iam ſæpe. *Sup. num. 40.*

Et rurſus indebitè ad arma confugiunt clerici in eccleſiaſticæ immunitatis defenſione: quia modus hic defendendi eccleſiā, prohibitus eſt nobis, vt etiā prima probatione huius aſſertionis explicatum fuit. *Sup. num. 37.* Deinde quoties armis prohibitis ſe tumultuoſè clerici defendunt à iudicum, & Principum poteſtate, certè ſcandala oriūtur in populis, & indignè turbatur reſpublica ab ijs, qui à tumultibus eam exortatione paſtorali liberare deberēt. & ideo cum arma ſolū ſpiritualia eccleſiæ incōmuni Deus dederit, teſte Paulo. 2. ad Cor. 10. non valemus alijs materialibus *D. Paulus.* ad hanc Dei cauſam clerici vti: nam hoc ſecularium eſt; nos verò Deo cauſam ſuam relinquamus, & armis ab eo cōceſsis, vtentes, contenti ſimus. nō vero particularia noſtra defendēdi, quo modo poſsimus cum moderamine, denegatur clericis: quia iura naturæ non ommittimus, nec Deus armorum vſum omnem particularibus ſe defendentibus, ſed eccleſiaſticæ poteſtati publicum denegauit.

In canonis cēſuras ex hoc non incurritur: quòd arma prohibita à clericis auferat ſecularis iudex.

Tandem ex intentione authorum canonis clericalis; quæ nō fuit fauere delictis, neq; naturalia iura perturbare, deducitur apertè: non incurri in cenſuras; quòd exceſſus iſte vitetur, & arma auferantur. nam neq; cum iniuria clericali id fiet, neq; defenſionem reipublicæ canon vetat. & item in arma tēporalia illa colligenda, ius habet iudex; cùm illi incumbat malorū vitatio. & ita ex hoc quod iudex ſecularis arma prohibita tollat à clericorum perſonis, non incurri in canonem, ex multis probat Epiſcopus *Epiſ. Conar.*

copus

copus Couar.in.cap.33.ad finem in quæſtionũ practicarum libro.

42 *Poſſunt ſeculares magiſtratus in caſibus conceſsis nõ ſeruare immunitatem, & libertatem eccleſiæ.*

Iam verò alius huius partis articulus conſtat:nempè in caſibus à iure exceptis, de quibus iam ſupra loquuti ſumus, poſse licitè ſecularem iudicem, ac Principem præcipuè obſtare clericis,ne iuſtitiæ adminiſtrationi ipſi obſtent.&quouis modo, ſeruata eccleſiæ reuerentia, poſſe etiam ad ea, quæ ius concedit agenda, procedere. vt ad comprehenſionẽ, & eductionem ab eccleſia, &c. verumq; id eſſe ex iã dictis colligitur. Nam iure ſuo vtuntur iuſtè ſeculares in hac re,vt dixi.ſicq; nullum in hoc incurrunt peccatum, aut vllam pœnam, aut cenſuram: quas cũ peccato incurri,nec ſine ratione ligare iam etiã difuſè in probatione præcedentis primæ propoſitionis adnotaui. *Sup.num.38.* *Sup.num.40.* *Sup.num.21.*

43 *In caſu dubio iudicium immunitatis, & libertatis apud eccleſiaſticum ent.*

Tandem vltimus propoſitionis articulus(nempè in caſu dubio duo eſſe obſeruanda.) primum apud eccleſiaſticum eſſe ius declarandi circa immunitatẽ, & libertatem eccleſiæ eſt à iure definitum,maximè cap.ſi iudex de ſentẽtia excõmunicationis in ſexto. & id tradit, ex multorum ſententia.Epiſcopus Couarruuias cap.33. pract.quæſt.qui etiam optimè aduertit neq; moleſtandas cuſtodijs eccleſias eſſe,neq; templis, aut rebus ſacris eſſe quid irreuerentiæ irrogandum, in cap. 20. num.17. lib. 2. variar. Sed & huius ratio manifeſta eſt: nam reuerentia maior, & potior; vt digniori,& natu maiori,eccleſiaſticæ poteſtati debetur, quam ſeculari, vt B. Chriſoſtomus libro de ſacerdotio cap.4. adnotauit:ſacerdotalis dignitas, vt Deo proximior præfertur regiæ. deinde quia de eccleſiæ rebus diiudicare(vt cõtingit in quæſtione hac: an gaudeant libertate, nec ne) certè proprium obiectum eſt eccleſiaſticæ poteſtatis, non ſecularis: *Authoritas aſſerẽ.* *Iura.* *Epiſc. Couarr.* *Ratio.* *D.Chriſoſtom.*

cularis. excipe tamen ſpeciales Aragoniæ, & ſimiles conſuetudines, ab Eccleſia etiam probatas: ſecundum quas arbitri, vel laici ſeu eccleſiaſtici iudices ad dirimendam litem iuriſdictionis apponuntur: hæc enim, cum iuris poſitiui ſint, legibus, & conſenſu Pontificum, ac conſuetudine alterari poſſunt.

Templis, & perſonis eccleſiaſticis ne fiat iniuria, nec inquietentur.

Deinde reuerentiam perſonis, & templis ſacris deberi non dubium eſt. ſicq́; ex eis prophanos carceres, qui faceret, quiue quieti obſtaret, ac religioni ſacrorum; in Deum eius loci habitatorem, iniurioſus eſſet, & ideò ab hac nunc præſcripta regula diſcedendum non eſt, niſi in caſu ſequentis articuli. Alter ergo articulus in hoc dubij caſu hoc continebat: ſcilicet in caſu periculi reipublicæ, ſi demoraretur remedium, & deciſsio, poſſe licitè ſecularem iudicem ſe intromittere, ſeruata reuerentia, & cautione facta de non innouando; certè veritatem complectitur: quam & praxis proborum, & peritorum iudicum confirmat, qui ſolent vel retinere, vel ab eccleſijs educere, vel circum eccleſias cuſtodijs munire delinquentes in re graui, & hoc probat epiſcopus Couarruuias locis paulò ante citatis, & maximè dicto cap. trigeſimo tertio practicarum. Cuius etiam eſt ratio, quoniam ius naturæ non derogatur per eccleſiaſticum, nec diuinum; ſed hæc mutuo ſe munire, iam dixi quinta probatione prioris aſſertionis. ex quo veriſsimo principio deducitur non eſſe permittendum reipublicæ caſum prætextu religionis. & ideò non tollitur ius defenſionis, neq; protectionis reipublicæ per libertatẽ, & immunitatẽ eccleſiæ; & ita in noſtro caſu licet ſeculari poteſtati ſic agere. addeq́; prudentem epiſcopi Couarruuias ſentẽtiam in cap. 20. libri. 2. variarũ nu. 4. non eſſe eccleſiaſticã immunitatẽ his tẽporibus extendẽdã plus nimio,

Cum periculum in mora erit licet ſeculari iudici ſuo iure vti circa immunitatem, & libertatem eccleſiaſticam.

Authoritas. *Praxis.* *Epiſc. Couarr.* *Ratio.* *Sup. nu. 18.*

quando ea freti procaces, grauia, & atrocia crimina aggrediuntur. Etſi tamen ipſe eodem capite catholicè aduertat: reuerentiam rebus ſacris adhiberi oportere à ſecularibus magiſtratibus. in qua re, ſi excedatur, non parum diuinæ maieſtati reſiſtent illi, neq; paruas pœnas ab ea timendas eſſe credetur meritò. quod quæſtione ſequẽti admonebimus. hucuſque vero illud curauimus oſtendere, licitè vim eccleſiaſticorum excedentium quandoq́;, per ſeculares magiſtratus depelli.

44 Notatur vis argumentorum cõtrariorum.

Sed poſtquam aſſertiones noſtræ quæſtioni conuenientes confirmauimus, reſtat vt & difficultates, quæ obſtare prima facie noſtræ ſententiæ videantur, proponamus; eaſq; tandem diſſoluamus, vt diſcuſſa veritas magis eluceat. quoniam autem omnes referẽdæ obiectiones ad eccleſiaſticam poteſtatem, & authoritatem ſpectabunt; de qua etiam paulò diffuſius quæſtione ſequenti dicturi ſumus; ideò argumenta hæc noſtra difficultates ſolum contingent, fuſioremq́; probationẽ dicto loco reſeruabimus. ſed ita tamen rem proſequemur, vt nihil eorum, quæ aduerſa videri poſſent præſcriptæ huius quæſtionis reſolutioni noſtræ, omittamus. ſic enim fiet vt nulli videri poſsimus veritatem palliare, aut difficultatem vllam ocultare, aut ignorare, neq; incerta in mediũ produxiſſe pro certis, ſed quæ vera ſunt, ac catholica affirmaſſe. in re enim grauiſsima, vt eſt hæc noſtra, non expedit defendenti ocaſionem vllã ſuſpicionis legenti præbere, vt ſuſpicetur, aut ſcribentem latere quicquam eorum, quæ obſtent, aut minus validè, ac catholice diſſolui poſſe, quæ obſtare appareant.

45 Primum argumẽtum ab eccleſ. poteſtate.

Primũ igitur ſeſe offeret noſtra legenti eccleſiaſtica poteſtas data à Deo noſtris prælatis ad gubernationem totius eccleſiæ, in his, quæ ad ſpiritualia ſpectant,

ſtant, & iis quæ annexa ſunt ipſis. quam ad ædificationem, & gubernationem fidelium datã à domino eſſe, teſtatur Paulus in cap. 10. epiſt. 2. ad Corint. de Apoſtolis, & de eorum ſucceſſoribus prelatis omnibus loquẽs; quibus obedire neceſſe eſſe ad Hebræos 13. cap. Dei voce imp ra.., vt totius eccleſiæ catholicæ traditione docemur. *D. Paulus.*

Cum igitur hoc ita ſit: eccleſiaſticam prælatorũ poteſtatem in omnes fideles à Deo eſſe, ergo non licet homini, neq; Principi ęam violare. nam qui reſiſtit poteſtati, diuinæ ordinationi reſiſtit; qui autem reſiſtunt ipſi ſibi damnationem acquirunt, vt ait Paulus ad Romanos. 13. capite. non igitur licebit Principi, cum homo Deo ſubiectus ſit, obſtare, ne eccleſiaſtica poteſtas à Deo data exerceatur à prelatis, ſiue vis, ſiue alterius ocaſionis prætextu.

Reſp onſio. Non diffiteor validiſsimum videri argumentum hoc aduerſus noſtræ propoſitionis reſolutionem. cæterum ſi ſincero animo hæc inſpiciamus, planius videbitur nullas in re vires aduerſus æquiſsimum tollendæ vis ius in eſſe. Nam vt dixi ſuperius in probatione prioris aſſertionis, eccleſiæ poteſtas nõ ſic in confuſo accipienda eſt, quaſi Deus nihil exceperit, ſed cuncta dederit in manu prælatorum, omnia namq; quæ à Deo ſunt, ordinata ſunt. vt ait ad Roman. 13. Paulus. & ideò non conceſsit licentiam omnipotens ad exceſſus exercendos, ſed ad ea, quæ proſunt, non ea quæ nocent chriſtianæ plebi iniungenda. quod expreſſe teſtatur idem Apoſtolus cap. 10. epiſtolæ. 2. ad Corinth. Verbis iam à nobis repetitis, dicens: nam & ſi amplius gloriatus fuero de poteſtate noſtra, quam dedit nobis Dominus in ædificationem, non in deſtructionem veſtram, non erubeſcã. ecce cũ de poteſtate eccleſiaſtica gloriatur *Sup. nu. 11.* *D. Paulus.*

Paulus in domino non in immenſum extollitur, ſed modeſtè vera fatetur; & in ædificationem ſolum, & non in deſtructionem eam eſſe datam libenter declarat. & ad id ſolum epiſcopos, &.paſtores conſtitutos eſſe cap. 4. epiſtolæ ad Epheſios dicebat. ex quibus colliges Principem, qui agit contra vim; atque iniuriæ (ſi quando inferri à prælatis eccleſiæ contingat) curat obſtare; non contradicere diuinæ vllæ commiſsioni, aut poteſtati à Deo noſtris prælatis datæ, ſed humano eorum arbitrio: quia vt diximus diuina poteſtas, & ad nos gubernandos commiſsio extenditur ſolum, ad eà, quæ ad ædificationem ſanctorum pertinent; hæc verò ſunt ſola iuſta, & ſancta: nam malum nullum conducit ad gloriam, & gratiam Dei, & ſanctorum, per ſe loquendo (quamuis per tyrannidem per accidens patientibus paretur præmiũ: huic verò iuſtus Deus non fauet, nec vult concedere, aut poteſtatem præbere malè agentibus.) Hoc igitur vellem menti fidelium inſediſſe verum principium, ne ex hac iuſta reſiſtentia ad vim illatam quandoq; per eccleſiaſticos, ſcandalizarentur; cum Principes viderint reſiſtentes talibus eccleſiaſticorum conatibus: neq; enim vſui poteſtatis, ſed in ordinato arbitrio humano obſiſtent tunc, cum euidens fuerit illata vis, atq; iniuria fidelibus. vt ſæpe iam dixi, quia ſæpe oportuit.

Eccleſiaſtici nõ decent vltra menſuram exercere poteſtatem.

Inſuper, iuxta Apoſtol. 1. Corint. 10. hoc debet inſidere menti prælatorũ eccleſiæ: ne in immenſum glorientur de poteſtate ſua, ſed ſecundum menſurã regulæ; qua menſus eſt illis Deus pertingẽdi vſq; ad nos. Itaq; non vellint quæſo eccleſiæ prælati pertingere, quo eos Deus attingere noluit. & ita non mirentur ſi vim facientes (aut in diuinis & naturalibus excedentes rationem, & deſtruẽtes potius, quã ædifi-

ædificantes; aut in poſitiuis ſe extendentes vltra, vel contra ius, & conſuetudinem præſcriptam, & legitimam) inueniant ſibi repugnātes Principes de ſuorum pace ſolicitos: cum, ad primum: agendo contra rationem, non habeant à Deo poteſtatem; ad ſecundum vero ex iure poſitiuo, & conſuetudine, ad ſola conceſſa, & non è contra præſcripta habeant commiſsionem. Et ita melius eſſet in his, quæ valēt, & ad quæ extenditur eorum iuriſdictio intendere: vt correctioni, & reformationi eccleſiæ. In cæteris iuri, & conſuetudini locum iuſtum præbere. Sed licet plenius quæſtione ſequenti de paruo vigore conſuetudinis contra eccleſiaſtica priuilegia acturi ſimus, tamen nunc ad ſupradictorum intelligentiam addam: nos non confirmare ius tollendæ vis eccleſiaſticæ, ex ſola conſuetudine prouinciarum. Nam licet in his, quæ iuris poſitiui ſunt, conſuetudo valeat: iuxta diſtinctionem octauam decreti, & titulos de conſuetudine; ſed tamen aduerſus ius diuinum, & priuilegia eccleſiæ; maxime circa diuina, & ſpiritualia, non valet: cum Deus ſit ſuperior republica. ſicq; cum vis circa ea contingeret, parum ad rem conſuetudo cenſeretur. Ideò ergo in iure naturalis defenſionis, & diuina illius confirmatione nitimur, nōn in præſcriptione contra eccleſiæ poteſtatem: quanuis cōſuetudo ius arguat, & priuilegio equiualeat, vt dixi: ob diſsimulationem Pontificum. *Num. 6 : q. 2.*

Nota.
Non propter conſuetudinis vigorē vim tolli poſſe.

46 *Secundum argumentū ex ratione iudicij vetiti.*

Sed dices, iam illud tibi argumentum menti ocurrere aduerſus nos, & ea quæ nunc dicebamus, ex ratione iudicij vetiti deſumptum: dices igitur eſto verum ſit quandoque prælatos indebite agere, benè quidem, ſed iudices ſuos habent, ipſi iudices eccleſiaſtici, ſuperiores ſuos, & præſules, & hi quidem ſummū Pontificem, ac concilia generalia;

ſuma verò ſedes Deum. ecce hierarchiæ ordinem à Chriſto domino inſtitutum, quẽ à ſecularibus Deus fecit immunẽ (vt dicemus quæſtione ſequenti) ergo iniuſtè ſe immiſcent ſeculares diiudicandis erroribus, ac iniuſtitijs vindicandis eccleſiaſticorum: nam hoc eſſe violare diuinam poteſtatem ſanè videbitur. & ideò exprobrat Paulus primæ ad Corint. 6. cap. ecclesiaſticos, qui ſe ſecularibus iudicibus ſubijciunt. imo parum catholicos vocat Principes, Nicolaus primus Pontifex epiſtola ad Michaelem Imperatorem, qui diiudicandis eccleſiaſticis cauſis ſe immiſcent: imitatus in hac re priſcorum ſanctorum Pontificum ſententias, quarum aliquot in hanc rem congeſsit Gratianus in decretorum volumine, nonageſima ſexta diſtinctione, &c. 23. quæſt. 8. inter quos, illam memoratu dignam, protulit ſententiam beatiſsimus Pontifex ſummus Ioannes primus Papa, relatam per Gratianum nonageſima ſexta diſtinctione: ſi Imperator catholicus eſt, quòd ſalua pace ipſius dicimus, filius eſt, non præſul eccleſiæ. quod ad religionem competit diſcere ei conuenit, non docere. hæc priuilegia ſuæ poteſtatis, quæ adminiſtrãdis legibus publicis diuinitus cõſequutus eſt, & eius beneficijs non ingratus, contra diſpoſitionem cœleſtis ordinis, nil vſurpet, ad ſacerdotes enim Deus voluit, quæ eccleſiæ diſponenda ſunt, pertinere: nõ ad ſeculi poteſtates; quas ſi fideles ſunt, eccleſiæ ſuæ ſacerdotibus voluit eſſe ſubiectas. non ſibi vendicet alienum ius, & miniſterium, quod alteri deputatum eſt; neq; contra eum contendat abrumpere, à quo omnia conſtituta ſunt. & contra eius beneficia pugnare videatur, à quo propriam conſecutus eſt poteſtatem. non à legibus publicis, non à poteſtatibus ſeculi, ſed à Pontificibus, & ſacerdotibus omnipotens

D. Paulus.

Nicolaus Pap.

Pontifices.

D. Ioannes Papa.

tens Deus chriſtianæ religionis clericos, & ſacerdotes voluit ordinari, & diſcuti, & recipi de errore remeantes. Imperatores Chriſtiani ſubdere debent executiones ſuas eccleſiaſticis præſulibus, non præferre. hæc Pontifex. His adde ſacri Tridentini concilij illam auream ſententiam ſeſs. 23. cap. 3. de reformatione, qua dicitur: nephas ſit cuilibet ſeculari magiſtratui prohibere eccleſiaſtico iudici, ne quem excommunicet; aut mandare vt latam excommunicationem reuocet, ſub prætextu quod contenta in præſenti decreto non ſint obſeruata, cum non ad ſeculares, ſed ad eccleſiaſticos hæc cognitio pertineat. hæc ſancta Synodus ſtatuerat, cum etiam de exceſsibus eccleſiaſticorum, in vſu poteſtatis, ageret. quos ab eccleſiaſticis ſuperioribus, non à ſeculi poteſtatibus corrigendos eſſe decreuit. verbumq; illud grauiſsimum adiecit: nefas ſit; quaſi hoc longè à catholico Principe, & iudice abeſſe debere oſtenderet. Sed hæc quidem maiorem vim ſecundum apparentiam, quam ſecundum veritatem habere facilè iudicabit, qui ſequentibus aurem accomodauerit. etenim fatemur iudicium eccleſiaſticarum cauſarum vetitum eſſe ſecularibus. neq; de hoc contentio eſt, vt dicemus quæſtione ſequenti; hocq; probant ea, quæ in oppoſitum attulimus, non aliud quid. Veruntamen (vt ſupra etiam attigimus) quod Principi dedimus in hac tollendæ vis cauſa, non eſt iudicare, ſed protegere, & manifeſtæ iniuriæ obſtare. quod iuſtum eſt. eo quod nos in re dubia nullum ius concedimus ad tollendam vim, vt dicemus quæſtione ſequenti.

Trid. Concilium. — *Reſponſio.* — *Sup. num. 25.*

47 *Iudicia quæ & quæ liceant.* At verò in re manifeſta, iudicium non eſt, ſed inſpectio clara iniuriæ. in re autem iſta iudices non vtũtur iuriſdictione, ſed protectione paternali, in re

autem dubia diſcernenda, propriè reperitur iudiciũ. nec mihi ſoli in hac re credatur, ſed Moyſi, & domino potius; qui Deuteron. cap. 17. dicebat: ſi difficilè, & ambiguum apud te iudicium eſſe perſpexeris inter cauſam, & cauſam, ſanguinem, & ſanguinem, lepram, & non lepram; & iudicum inter portas tuas videris verba variari; ſurge, & aſcende ad locum, quẽ elegerit dominus Deus tuus, venieſq, ad locũ quem elegerit dominus, & ad iudicem, qui fuerit illo tempore, quæreſq; ab eis; qui indicabunt tibi iudicij veritatem. vides quam manifeſtè duo hoc loco pateãt? alterum iudicium proprium, atq; neceſſarium reipublicæ eſſe ſolum, cũ quæſtio de re dubia inſurgit, & id quidem manifeſtũ eſt. quoniã in re aperta nemõ eget auxiliatore ad eam decernendã; ſed ſiue ſit cauſa ciuilis, ſiue criminalis, apparens omninò res, ipſo facto diiudicata cenſetur, ob idq; Chriſtus dominus apud Ioannem, cap. 3. dicebat: qui enim credit, non iudicatur; qui autem non credit, iam iudicatus eſt. ſicut de Principe huius mundi cap. 16. dixit: Iam iudicatus eſt. quæ namq; clara, ac manifeſta ſunt, propriè iudicio non ſubſunt. quia iudicium probationes, & controuerſias includit, & declaratione indiget: quæ in ea re ſi fiat à iudice, actus iudicialis proprius eſt. huiuſmodi autem iudicia propria, & impropria in eccleſiaſticas cauſas directè, vetita ſunt ſeculari poteſtati, vt argumento probaui. ſed ſua debet eſſe contenta iuriſdictione, & circa eccleſiaſtica, ad eccleſiaſticos prælatos recurrendũ eſt: quod erat alterum à Moyſe iuſſu diuino propoſitum loco citato. verum defenſio contra vim licet, eo quod ea nõ eſt iudicialis declaratio, ſed inſpectio, & obſtatio mali, quæ cuiuis etiam particulari cõceditur, niſi adeſſet ſcandalum. quod tamen poteſtate principali, & ra-

Moyſes.

Dominus apud Ioannem.

& ratione curæ publicæ impendentis, tollitur in facto Principis & ita quidẽ in re manifeſta licet hæc naturalis diligentia, contra vim eccleſiaſticorũ; neq; ea iudicium, ſed ſola inſpectio manifeſtorum cenſenda eſt. Iudicium itaq; eccleſiaſticarum rerum vetatur ſeculari, & rurſus ne in dubijs probationes admittat circa eccleſiaſtica, ac in rebus bene iudicatis, & quæ in rem iudicatam tranſierunt ſecundum ius ne ſe intromittat, vetatur.

Et rurſus, annexa iudicio, incongrua, & minus reuerentialis compellatio, ac iuſsio: vt Ioannes Papa, & concilij Tridentini patres locis citatis cauerunt; ſed inſpectio manifeſtiſsimorũ nec iudiciũ eſt, neq; vis tollendæ naturale ius prohibetur cuipiam. de qua re quæſt. 2. dicemus. *Infra num. 23.*

48 His adde neq; obeſſe immunitatis, & libertatis eccleſiaſticæ certiſsimum ius (vt ſupra quoq; attigimus.) nam ſi dixeris diuinitus., & antiquitatis vſu eccleſias, & eccleſiaſticos, eorumq; res ius libertatis, & immunitatis contra ſecularem poteſtatẽ obtinere; ſicq; non licere ea iura violari, aut perturbari à ſecularibus. & ita non licere vis auferendæ prætextu, ſeculares ſe in horum limitatione immiſcere, vel eorum religionem violare, vel vſurpare iuriſdictionẽ à Deo, & à iure conceſſam. vt dicam ſequenti quæſtione. His ego: iura immunitatis, & libertatis eccleſiaſticæ non diffiteri, ſed concedere nos potius. at non immeritò contendimus non eſſe violationẽ ſacrorum iurium, iuſtam (vt dixi paulò ante) defenſionem poteſtatis ſecularis, atq; punitionem æquã delictorum; & rurſus defenſionem vis illatæ ab eccleſiaſticis, cùm præter conceſſos ſuæ libertatis caſus, non diuina authoritate, ſed ſuo arbitrio procedat. tunc enim quid mirũ ſi vim vi repellãt iudices,

Tertium argumentum, ab immunitate & libertate eccleſiaſtica.

Supra à num. 36. ad 46.

Reſponſio.

Sup. num. 36.

E. 5 quod

quod priuatis quoq; conceditur. Quæ item ſint eccleſiaſticæ iuriſdictionis cauſæ, & quæ mixti fori, & quæ ſecularium, in quibus ſe exercentes ex iure, vel conſuetudine, & aprobatione Pontificum, iuſte agunt, dicemus quæſtione ſequenti, & à multis iuris doctoribus traditur.

49 Dices verò vlterius: & ſi vim vi repellere liceat, tamen id cum moderamine inculpatæ tutelæ fiat, id eſt quantum ad defenſionem, non ad aggreſsionem neceſſe ſit. quia id metas naturalis licentiæ excedit. & ita ſi per alia mitiora media, quam per offenſionē valeamus vim repellere, ceſſare ab offenſione debere, & vti alijs medijs omnes ſapientes concedūt eſſe neceſſarium.

Quantum argumētum ab aliorū mediorū omiſsione.

Ex quibus ſic argumentor (nec leuiter, aduerſus ea quæ hucuſq; nos defendimus) valemus alijs medijs ſine violatione libertatis eccleſiaſticæ depellere vim illatam. (ſi quandoq; contingat ab eccleſiaſticis inferri) per eccleſiaſtica remedia, & non per ſecularia: Vt enim quando ab inferioribus iudicibus ſecularibus videmur grauari, recurritur ad ſuperiores, & ad Principes; qui ad eos appellantibus, remedium præbeant; nec certè ad eccleſiaſticos accedimus, ne ordo poteſtatum peruertatur: ſic etiam videtur facilius recurri poſſe ab Epiſcopo, ad Metropolitanū, Nuntium, & Pontificem ſummū; vt conuenienti remedio, prouideant, cum de inferiori eccleſiaſtico iudice conquerimur. idq; tutius foret: tum propter reuerentiam eccleſiaſtico ordine debitam, quam & antiquiores patres obſeruaſſe in hoc caſu videmus, in ſupra relato decreto concilij Triburienſis capite in memoriam. 19. diſtinct. præſente enim Imperatore Carolo cautū eſt: deferēdas eccleſiaſticas cauſas, in quibus vim ſuſpicamur, ad Pontificis cognitionem Sup. num. 30.

nem

nem,in memoriam, ac reuerentiam beati Petri. ꝙ etiam cautum eſt cap. ſi quando de reſcriptis. tum etiam,& hoc iuſtum videtur, eo quòd non obruendæ ſunt iudicum ſententiæ,ſed per ſuperiores,ordine debito examinandæ:nam ſuis quiſq; opinionibus ducitur in rebus præcipuè forenſibus: quod non ſolum in eccleſiaſticis, ſed in ſecularibus tolleratur;ergo non licet eccleſiaſticam violari rempublicã, nec vis tollendæ prætextu ab eccleſiaſticis, ad ſeculares recurri; ſed ſolũ ad eccleſiaſticos ſuperiores, vt vim illatam ab inferioribus, diſſoluant.ſiquidem is finis hoc medio haberi facile valet hiſq; adde: ſicut ad ſecularia prætoria à finibus regnorum,à longinquoq; acceditur, cur non ad eccleſiaſticos ſupremos Pontifices in eccleſiaſticis occurretur? deinde nõne bonum commune, ac diuinum humano, atq, priuato præferendum erit? & ideo licet priuatis moleſtum ſit quandoq; in ſuarum cauſarum deciſsione ad eccleſiæ ſupremos prælatos accedere,tamen tollerandum eſt, & non permittendum vt violetur religio chriſtiana, ac eccleſiaſticæ iuriſdictionis ſanctũ priuilegium. *Pontifex.*

50 Fateor quidem non paruam habere difficultatem rem iſtam, cæterũ vinci ea, veritate ipſa,valet. Itaq; fatemur cùm facilè fieri poſsit, & obſtare iniuriæ illatæ per eccleſiaſticam viam poſsimus, non debere ad ſecularem, in eccleſiaſticarum cauſarum executione recurrere. Et ſic quoties per tempora,& facultates litigantium locus detur Pontificale decretum referri ad ſuum authorẽ debere, probaui in ſuperioribus. ſimiliter, vt iam dixi,antiquitus facilior via hæc eccleſiaſticis fuit, quam modò. nec mirum ſi de noſtris temporibus,charitate frigeſcente,conqueramur, cum Paulus ipſe. 1. Corinth. 6. de ſuis côquæ-

Reſponſio. Cum eſt facilis reuocatio vis, per eccleſiaſticos; ad eã rationem recurratur. ſed non communiter.

Sup.num. 30.
Supra.nu. 20. & .30.

conqueſtus ſit. Itaq; ſi rerũ noſtrarũ ratio permitteret,& ſi vis contingeret inter eccleſiaſticos, non ei per ſecularem manũ occurri neceſſe eſſet, itaq; cũ fieri id poſſet facile,ea via recta eſſet procedendum: vt argumẽtum probat. cæterùm cum id difficile eſt, ob noſtrorum temporum iniuriam, Deuſq; ſic ſuauiter omnia diſponi vult,(vt Sapiẽs cap.8.teſtatur,) & qui(vt Paulus. 10.cap. ad Rom. ex Moyſe Deut. 30. cenſet,quod nos quoq; ſupra etiam attigimus) vult vt facilimis, nec acerbis, & vltra modum diſtãtibus medijs regamur,& dirigamur ad ſalutem; ipſe inquam omnipotens facultatem facit nobis facilia, & commenſurata media aggredi; ad terminandas eccleſiaſticas cauſas,maximè vbi vis, & iniuria aperta interuenit. etenim moraliter, & ſuauiter procedendum eſt,non per abrupta petrarum, & altiſsima maria; nec volet Deus piiſsimus, & ſuauiſsimus innocentes violenter opprimi. &, ſi ad remedium eccleſiaſticum ſæpe ocurras, diu differri iuſtitiam, & mutuis ſibi fauentium prælatorum reſponſionibus, facultates, ac vitam cõſumi expertum eſt. item neq; ad ſummum Pontificem(in quibusuis) tam longè diſtantem accedere, ſummo noſtro ſumptu,ac perditione iuris noſtri tenemur. ſed vbi periculum in mora ſuſpicamur, naturaliter ei occurrimus licitè per manum regiam potẽtem, ſimulq; in regno nobiſcum commorãtem, cui facilè eccleſiaſtici cedũt, & ad veritatem Euangelij oppreſi potẽtia pertrahũtur:Neq; per eccleſiaſticos potens,& facilè remediũ adeſt:imo cũ ſint immunes, & raras ſuorũ munerũ rationes reddant, certè multa fortè committerent, niſi potẽtiã Principum metuerent,&c. Et aduertatur moraliter, & communiter loquendo, eccleſiaſticos ſibi mutuo fauere prælatos,& non ſemper ita doctos

Sapiens. *D. Paulus.* *D. Moyſes.* *Sup. num.* 20.

Nota. Eccleſiaſtici remedij incommoda.

doctos viros ad ſua munia afferunt, ſicut Rex ad ſua prætoria, & ij ſæpius independentiores vt adminiſtrēt iuſtitiam ſunt. Adde etiam: ſi conſilium ad vim tollendam cum Papali authoritate fieret, eadem neceſſitas tollendæ vis propter eadem humana incommoda exurgeret. præcipue quia naturale remediū ſemper licet, vt probetur an vis adſit, etiam ſuperdictū conſilium. Adde etiam magis proſpici eccleſiaſticæ hierarchiæ in tollenda vi per Principes, quam de trahatur; quia curatur, vt appellatio naturalis cōſeruetur, & ordo eccleſiaſticus; & ne per vim armorū, ſed per brachium regale vis propulſetur: propter reipublicæ, & eccleſiæ pacem. Adde inſuper in omnibus cauſis paruis, & magnis eandem eſſe vis tollendæ rationem; & ne ad magna deueniatur, paruis prouideatur neceſſe eſt. hæc verò oppreſsio licet: quia defenſio eſt, nec bonum commune, aut religio chriſtiana hoc ipſo euertitur; ſed per iuſtam adminiſtrationem potius conſeruatur. Itaq; falſum ſupponebat argumentum, & eius confirmatio: nempe, ſemper eſſe facilem aditum ad alia efficacia remedia contra vim eccleſiaſticorum, per manū eccleſiaſticā. neq; etiam verum eſt, violari religionem per hoc, quod in caſu vis ſeculares defendant ſe naturali iure, quod negamus. de hiſq; diffuſius ſupra in probationibus actum eſt. neq; de hiſce præter modum volumus ſcribere; ne forte in explicatione eorum, quæ experimur in hac cauſa vis tollendæ, in offenſionem aliquorum impingamus. ſed expertorum conſiderationi relinquamus hæc omnia, quæ ad vis contingentiam, & ad eiuſdem remedium ſpectant. ſatis eſt nos modeſte ſub diſtinctione locutos, vt ſi facilè reſiſti poſsit ei illatæ per eccleſiaſticos, per recurſum ad Eccleſiam, fiat quidē, ne moderamen inculpatæ

Eccleſię fauet ablatio vis.

tutelæ

tutelæ prætergrediamur, aut eccleſiæ offenſionem incurramus. cæterum cum difficilimum, & moraliter impoſsibile id fuerit, quid coget nos non recurrere ad præſentia, & facilia remedia? cum defenſio ſit naturaliter licita, & cũ diuina ſuauitas licetiã prębeat, vt ſuaui modo procedamus, vt diximus modo.

51 Quintũ argumentum de cenſurarũ periculo, & canonis clericalis. Quòd ſi tandem metu velis comprimere, ſe iuſtè defendentes, non detrectabo etiam certamen. Itaq; ſi mihi obieceris antiquum canonem: ſi quis ſuadẽte diabolo manus violetas iniecerit in clericum excommunicetur, &c. quod celebre eſt à Gratiano relatum. 17. quæſt. 4. ſicq; cõtendas in eius pœnas incurrere eos, qui prælatos, iudices eccleſiaſticos, clericos, & eccleſias, & eorum res oppreſſerit, etiam prætextu tollendæ vis. *Canones, & decreta Pontificum.*

Deinde ſi illam grauiſsimam iam relatam ſacri Tridentini Concilij ſeſsione. 23. cap. 3. de reformatione, ſententiám opponas, qua dicitur nefas eſſe ſeculari magiſtratui in eccleſiaſtica ſe immiſcere. ꝙ argumentis prioribus, ex multis confirmaui. Quod ſi rurſus obijcias decreta bullæ cœnæ Domini, vt vocant, à ſanctiſsimis Pontificibus quotannis renouata, eaq; ſacrorum Apoſtolorum Petri & Pauli authoritate, ſeu potius Chriſti domini, cuius Vicarij ſunt Pontifices, firmata: quibus decernitur, & declaratur reſeruatæ terribilis excommunicationis ſententia, aduerſus omnes, qui eccleſiaſtica iura, & Pontificalia, & eccleſiaſticam iuriſdictionem vſurpant, & eos rurſus, qui in hæc, prætextu vis tollendæ, irruũt, aut impediũt, quæ quidẽ vt omnibus nota, & prolixa relinquimus, & ſupponimus veriſsima, & æqua eſſe. *Trid. Conc.* *Bulla cœnæ Domini.*

52 Reſponſio. His ego non difficilè reſpondebo (ſi mihi facultas fiat, abſitq; à verbo noſtro omnis ſiniſtra

ſuſpicio

ſuſpicio, aut offenſio.) nam eccleſiaſticis prælatis, ſummoq; præcipuè Pontifici, eorumq; decretis reuerentia, & obſeruantia habenda quidem Chriſti nomine eſt meritò, at in ædificationem, non in deſtructionem agere debent illi, vt Paulus .2. Corint. 10. dicebat. & ad hoc, non ad aliud, habere in nos poteſtatem meminerint. rurſus etiam ſciunt illi Petrum Apoſtolorum principem monuiſſe fideles primæ epiſtolæ cap. 2. vt ſe gerant quaſi liberi, & non quaſi velamen habentes malitiæ libertatem. id eſt, chriſtianã libertatẽ, & immunitatẽ ad ſolã Dei gloriam, & ſpiritualem libertatem, & vtilitatem; non ad vitiorum defenſionẽ præcipuè referant. Deniq; & prælatos ſuauiter gubernare, cap. 5. non quaſi dominantes in cleris, ſed vt forma facti gregi, admonuit prior ille eccleſiæ Pontifex. his ergo ſi animum applicauerimus, videbimus in nullo doctrinã præſcriptam ſanctæ eccleſiæ, & recta via procedentibus prælatis obſtare. quod ſi exceſſus quandoq; deprehendantur, non mirum. Itaq; ex his præiactis principijs deducemus planiſsimè interpretationẽ eorum decretorum, quæ in argumẽto ſuppoſui, quæ vt ſancta, & à ſanctis Pontificibus propoſita, ſanctè, & iuſtè interpretanda ſunt; neq; in eo iniuriam aliquam inferre, aut offenſionem eorum authoribus credimus.

D. Paulus. *D. Petrus.*

52 *Canon clericalis quo modo intelligendus ſit.*

Itaq; iam dixi ſupra, ex communi doctorum theologorum, & iuriſtarũ conſenſu, intelligendum eſſe canonem clericalẽ, de his qui non iure, ſed iniuria in clericos, & eccleſiã agunt. at cum de vi tollenda agitur in caſibus à nobis probatis, iure defenſionis naturalis cum moderamine procedendo, in nullam ſententiam incurri dictum eſt. Ruſus Tridentinæ ſeſsionis decretum iam etiam ſæpius expoſui. eoq; vetatur

Sup. num. 28.

Tridentinum decretum. *Sup. num. 21. 32. 42. 47.*

vetatur in honorifica compellatio, & libertatis eccleſiaſticorum prælatorum violatio, ſub quouis prætextu. nos vero id non probamus. ſed iuris naturalis defenſionis licentiam exponimus, ſeruata reuerentia in modo loquendi, & procedendi, per ſeculares, erga eccleſiaſticos. ſed difficilior eſt longè difficultatis articulus ex bulla cœnę Domini prouenięs, cuius ſentẽtiam, quoad tollendę vis cauſam retulimus. Verum cum ſancta ſanctè agenda, & interpretãda ſint, dicã quod rectius eſſe in hac re ſenſerim.

De intelligẽtia bullæ cœnæ Domini.

Itaq; nec noſtræ contradicit ſententiæ, quia ſolum prohibet, & ſubcenſet iniurias eccleſiaſticæ iuriſdictionis, & libertatis ſub prætextu vis tollendæ, illatas. & ita (niſi adſit vera iniuria, ex iniuſtitia procedens, & rurſus paliata intentio iniuriandi, & vſurpandi eccleſiaſtica iura ſub prætextu, & colore naturalis defenſionis,) non incurritur pœna, aut cenſura vlla. tum quia verba reſcripti hoc ſolum indicãt, cum dicitur violatores iurium eccleſiaſticorum ſub prætextu tollendæ vis excõmunicari, &c. tum etiã quia nec aliter poteſt iuſta, & ligans cenſura in hac cauſa ferri. eo quod (vt dixi ſuperius) niſi ob inobedientiæ, & irreuerentiæ peccatum; ſtatui non poteſt excommunicatio ligans, nec ſuſpicandum eſt de ſanctiſsimis Põtificibus, iuſtitiam, & veram doctrinam in re ita graui ab eis deſeri, nec aliud quid intendere, quàm quod iuſtum ſit, & veræ ſententiæ conforme. Nos autem non defendimus inordinatos affectus, aut exceſſus ſecularium. nec iniurijs paliatis colore boni, locum præbemus. ſed ſolum dicimus verè intendentes naturalem defenſionem (cum manifeſta iniuria ab eccleſiaſticis inferretur) eamq; vim tollentes, cum moderamine inculpatæ tutelæ, nullũ peccatũ, nullamq; cenſuram incurrere.

Sup. num. 21. *&* 22.

quia

quia iuſte in talibus agitur;& nullo paliato, & fucato colore aduerſus iuſtitiam, & eccleſiæ libertatem, & immunitatem proceditur. curari vero debere eccleſiaſticos prælatos modeſtè, & conſideratè agere iam dixi.

53 *Vltima obiectio de audaciæ occaſione.* Inſuper ſi quis diceret: audaciæ, ſcandali, ac perturbationis reipublicæ occaſionem, noſtra doctrina nos dediſſe, cum quiuis dicet fortè (ea fretus, cum volet) prælato non obediendũ: quia non iure imperet. *Reſponſio.* huic ego facilè dicam: non niſi iuſta, & iuſtis medijs tentata probaſſe. & ſcandali ratio per principalem poteſtatem, & conſilium aufertur. nec veritas propter imperitos relinquetur, nec cuiuis particulari pro libito obſtandi prælatis licentiã nos dedimus; *Admonitio eccleſiaſticorum prælatorum.* ſed Principi, eiuſq; maturo, graui, & Chriſtiano cõſilio. & addam ſub venia eccleſiaſticorum prælatorũ: quos quæſo legant illã prophetæ viſionem: qua etiã templi miniſtri aliquando reprehenſione digni cenſentur. Itaq; nõ quæramus quę noſtra ſunt, ſed quæ Ieſu Chriſti cum Paulo. Nolint itaq; iuriſdictiones dilatare, & ſuper ea re, innumeras formare lites. Cõtenti ſint conceſsis à Deo, & à iure, & cõſuetudine. Nolint ſuper iſs, quæ non valent, anxij eſſe: neque enim impoſsibilia præcipit Deus, aut iniuſta. Contẽti ſint reuerentia, qua catholici eos venerantur, & oblationibus ad ſuam ſuſtentationem, imo diuitijs exhibitis, iuſtiſsimè quidem. Quæſo intendant animarũ correctioni. Nec putent audaciam in ordinatam eſſe iurium vniuſcuiuſq; defenſionem. Perſuadeant ſibi multos experiri lapſus in officialibus prælatorum eccleſiæ: in adminiſtratione iuſtitiæ, & exterioris gubernationis: ad quorum remedium defenditur ius tollendæ vis. & non inferant illã; tũcq; ceſſabit. ꝙ ſi vel iniuſtitiam committant, vel in ex-

teriori gubernatione irrationabiliter procedant, nõ mirentur, ſi remedia quærantur.

54 Propoſitio quarta. Etſi ex ſupradictis iam conſtet quid liceat in hac ratione vis amouendæ, priuatis, & quid illis vetitum ſit. cum poſtquam conſtitit quid liceat Principi agere, eo ſolum manifeſtum ſit, quid priuatus petere va leat. De qua reſtit quarta propoſitio. Priuatus quiſq; licite, & ſine ſcrupulo violationis legis; ac ſine timo re vllius cenſuræ incurrendæ, valebit auxilij cauſa Principem, aut illius conſiliarios adire; vt vim depel lant, ab eccleſiaſtico quouis prælato illatam. ſi hæ concurrunt conditiones. vel cum manifeſtè vis, & iniuria illata ſit. vel cum probus quiſq; peritorum conſilio fretus, bona fide exiſtimat vim illi, ac iniuriam inferri. Cùm non alio medio, niſi per ſecularem manum, ei malo, & periculo obſtari tunc poſſe creditur. Tunc ergo quilibet, ſiue ſecularis, ſiue eccleſiaſticus ſit, poterit licitè auxilium à Principe petere, ad vim huiuſmodi depellendam. Non autem ſi prædictæ conditiones non concurrunt. Quando eccleſiaſtici nollunt, vel nequeunt remediũ adhibere, & naturalis defenſionis licita eſt inquiſitio. Hæc ſummatim de re huiuſmodi ſcribi poſſunt. quæ tamen, & praxi, ac conſilio peritorũ, quos grauati conſulant, relinquimus. nec enim omnia exponi in ſpeciali poſſunt, vt ſecuritati conſcientiæ conſulamus. nunc vero illud breuî proponam: facillimam eſſe huius rei probationem ex ſupradictis: nam ſi cũ iam dictis conditionibus licet vim eccleſiaſticorum repelli à Principe, vt dictum eſt hucuſq;, conſequens eſt manifeſtum, etiam eandem depulſationem vis implorari, & peti ab afflicto poſſe. cum nihil iniuſtum, ſed omni iure diuino, naturali, & humano licitum tunc exigatur: vt eſt ablatio vis, etiam ab eccle-

Licet partibus interpellare auxiliũ regium in cauſa vis.

Probatio.

eccleſiaſticis illatæ, tot defendi patrocinijs probauimus in ſuperioribus propoſitionibus.

55 Moneo tamen priuatos omnes à Principe in hac cauſa auxilium petentes: vt boni conſulant: nõ præcipitato animo, neq; quauis ex cauſa, ad huiuſmodi auxilium ſeculare contra eccleſiaſticam poteſtatem confugere, quaſi, ſi modis alijs iudiciorum moleſtias depellendi in forenſibus vterentur: quod certè dolendum eſt maximè aliquando contingere: cum & contra poteſtatem à Deo datam eccleſiæ vere ſit, nõ concurrentibus dictis conditionibus, effugere iudicium eccleſiæ fidelem quemcumq; in cauſis eccleſiaſticis, & clericum in omnibus. idq; multis cenſuris prohiberi ſupra diximus. Sed cum huius rei neceſsitas euenerit, ſerio, & conſultatione etiam adhibita, agatur neceſſe eſt, ita vt vel de vi manifeſta prius conſtet, vel ſaltim probabile ſit illam interuenire. tunc enim non negamus afflictas partes regale auxilium interpellare licite poſſe, cauendi periculi cauſa. princeps namq;, eiuſq; conſilium videbit, ſi aperta vis interſit, an non. & in hoc non eſt timenda contraria præceptio contra naturæ ius. Alias enim non poſſe ſe in vi depellenda intromittere Principem dicam ſequenti quæſtione.

Quid effugiant litigantes, ne in auxilio petendo contra vim excedant.

Sup. num. 51.

CONTENTA IN quæſtione ſecunda.

1 *INTELLECTVS & ſcopus quæſtionis.*

2 *Explicatio tituli.*

3 *Prima & generalis aſſertio: continens debitam obſeruantiam, & obedientiam eccleſiaſticis prælatis, & priuilegijs eccleſiæ.*

4 *Eccleſiaſtica priuilegia ad Dei cultum ſpectant: & ideo cultorum remunerator, & violatorum vltor eſt Deus.*

5 *Ira, & ſupplicia Dei in violatores eccleſiaſticæ dignitatis.*

6 *Præmia cultorum reuerentiæ eccleſiaſticæ.*

7 *Curanda eſt Principibus reuerentia erga eccleſiam.*

8 *Pontificis ſummi poteſtas.*

9 *Declaratur ad quid extenditur.*

10 *Principes, & priuati fideles Pontifici ſummo ſubiecti ſunt.*

11 *Exempla exercitæ poteſtatis in Principes.*

12 *Catholicis fundamentis hæc nituntur.*

13 *Pontifex ſummus in dictis eſt infallibilis.*

14 *Specialior obſeruantia, & reuerentia debetur decretis Papæ.*

15 *Priſcorum conciliorum, & Principum, & nationum reuerentia erga Pontifices.*

16 *Epiſcopi iure diuino in ſuis diœceſibus ſuperiores ſunt.*

17 *Illis obedire omnes, etiam Principes tenentur.*

18 *Hoc ſacra ſcriptura ſuadet.*

19 *Damnantur hæretici contradicentes.*

20 *Omnibus etiam inferioribus prælatis eccleſiæ deberi obedientiam.*

Ratio:

21 *Ratio: quare hæc eccleſiaſtica obedientia ſit præſtanda.*
22 *Prædictorum collectio, & perſuaſio.*
23 *Propoſitio ſecunda ꝙ in cauſis dubijs eccleſiaſticis decernendis non licet Principibus ſe immiſcere.*
24 *Probatur ex doctrina catholica.*
25 *Catholici hoc ſemper præſtiterunt, & contrarium volentes damnati ſunt ab eccleſia.*
26 *Cautiò, & admonitio Principum, ne erretur in tollenda vi.*
27 *Tertia propoſitio, Ne laici tacite, vel manifeſte ſe ingerāt in eccleſiæ iuriſdictionem.*
28 *Excuſatione nulla tueri ſe poterunt violatores eccleſiæ.*
29 *Generalis propoſitio de ijs, quæ Pontifex reuocare poſſit, & quæ non poſſit.*
30 *Quæ iuris diuini, & naturalis ſunt reuocari nequeunt.*
31 *Huius probatio.*
32 *Definitiones eccleſiæ immutari nequeunt.*
33 *Probatio huius.*
34 *Eccleſia interpretari poteſt diuinas, & naturales leges.*
35 *Poſitiuà eccleſiæ præcepta mutari poſſunt.*
36 *Pontifices poſſunt mutare decreta Apoſtolorum.*
37 *Pontificalibus ſtatutis non reuocatis ſtandum eſt ſemper.*
38 *Statuta eccleſiaſtica obligant à tempore promulgationis in curia, & metropolis.*
39 *Pontificales leges non indigent acceptatione plebis.*
40 *Diſſimulatio Pontificis, & non conſuetudo per ſe legem annullat.*
41 *Etiam in epiſcopalibus decretis idem eſt.*
42 *Licet conſuetudo, & præſcriptio, propter diſſimulationem Pontificis, annullet legem, tamen eam lex alia nouior auferre valet.*

43 *Tempus legitimum ad præſcriptionem.*

44 *Diſſimulatione Pontificis, ſæpe expectatur acceptatio legis, & motus proprij.*

45 *Ad obſeruationem decretorum exhortatio.*

46 *Debent ratione niti prælati, & legiſlatores in reuocatione legum.*

47 *Reuocatur lex per eius expreſſam mentionem, & reuocationem.*

48 *Reuocari nequeunt leges, cum iniuria tertij.*

49 *In vſu immunitatis excedentes eccleſiaſtici, licite arcentur à Principe.*

50 *Immunitas, & libertas eccleſiæ iure diuino, & humano conſtituta eſt.*

51 *Opiniones variæ circa hoc.*

52 *Vera opinio circa immunitatem, & libertatem eccleſiæ.*

53 *Immunitas, & libertas eccleſiæ in ſpiritualibus eſt de iure diuino.*

54 *Huius rei probatio.*

55 *Circa temporalia eſt immunitas & libertas eccleſiæ de iure humano; quod etiam confirmauit generaliter immunitatem, & libertatem.*

56 *Conſonãt tamen ſacra teſtimonia ordinationi humanæ.*

57 *Immunitas, & libertas non conuincitur ex iure diuino.*

58 *Nulla ſacra teſtimonia obſtant.*

59 *Generaliter immunitas, & libertas eccleſiæ reuocari nequeunt per Principem, aut conſuetudinem.*

60 *Fœdum eſt Principi obſtare immunitati, & libertati.*

61 *Nationes punitæ ob violationem eccleſiaſticæ immunitatis, & libertatis.*

62 *Immunitas, & libertas non tollitur conſuetudine, niſi ex conſenſu, aut diſſimulatione Pontificis; & in caſu ſpeciali, non generaliter.*

ibi *Neq; renuntiatione aufertur.*

63 *Neq; totam eam generaliter Pontifex licite tolleret.*

In par-

ibi *In particulari caſu rationabili id valeret Pontifex, & conſuetudo æqua, non aliter.*

64 *Priuilegio eccleſiæ, & canone damnantur percutientes clericos.*

65 *Eximuntur etiam à poteſtate ſeculari clerici.*

66 *Quædam humano, quædam diuino iure conſtant circa exemptionem clericorum.*

67 *Quæ cauſæ ſubſint iudicio eccleſiæ.*

68 *Clericorum bona libera ſunt à tributis.*

69 *Clericorum primæ tonſuræ priuilegium.*

70 *Clerici obſeruare tenentur leges pertinentes ad ius naturale.*

71 *Immunitas ſacrorum, & baſilicarum.*

72 *Probatur ex ſacris ſcripturis.*

73 *Antiquorum obſeruantia, circa ſacra.*

AD QVAESTIONEM SECVNDAM, NOtatio introductoria.

1 Intellectus, & ſcopus ſequentis quæſtionis præmittitur.

CVM Præcedēti quæſtione defenſionem naturalis iuris, iuſtęq; protectionis contra vim, quandoq; illatā ab eccleſiaſticis, curauiſſemus: nos iam ad aliam, illi annexam diſputationē, materiæ grauitas euocauit, videlicet ad euitandum incommodum ex hac noſtra licentia fortaſſe accipiendū, ab his, qui aduerſus eccleſiaſtica priuilegia, prætextu tollendæ vis, vellent inſurgere. cui affectui reuera locum nullum nos dedimus: qui ſolam iuſtam defenſionem, non fucatum eius colorem defendimus, vt paulò ante dixi. Ideoq; vt inordinatis affectibus in hac ratione gubernandi mederemur, ſequentem quæſtionem decreui proponere: de eccleſiaſticæ libertatis iure à ſecularibus non violando. in qua nō contendimus ad plenum eccleſiaſtica iura, & priuilegia explanare: id enim quam longiſſimum opus eſſet, & de ea re tractationem de eccleſiaſtica hierarchia vniuerſa editurum me fore ſpero. ſed nunc ſolum ea, quæ ad cōtinendos ſeculares Principes, & magiſtratus (ne excedāt in vſu ſuorum iurium circa eccleſiaſticas res) neceſſaria fuerint, contingam. vt qui tractare de iuribus Principum cœpimus, non ſolum eorum confirmationem proponeremus (quod hucuſq; factum eſt) in hac ratione gubernandi, viſq; eccleſiaſticorū iudicum tollendæ; ſed etiam vt huius principalis iuris limitationem iuſtam, ad tractationis complementum adhiberemus, neceſſarium erat.

Supra in vltimi argumenti reſpōſione quæſtionis præcedentis.

QVÆ-

QVÆSTIO .II.

De cauẽdo exceſſu, & de moderatione vſus ſecularium in tollenda vi, & de priuilegijs eccleſiaſticæ iuriſdictionis, libertatis, & immunitatis ſeruandis, etiam à Principe.

2 Tituli quæſtionis explicatio.

DVO Titulus quæſtionis inſinuat, in quorum explicatione quęſtio ipſa verſabitur. alterum principale, acceſſoriũ alterum: quod tamen ad prioris confirmationem neceſſarium eſt. ideoq; ab illius explicatione paulò diffuſa abſtinere nõ poſſumus. contendimus enim, vt dixi, moderari affectum, & vſum ſecularium Principum, & magiſtratuum in eccleſiaſtica tollenda vi. ſed vt hoc ſuadeamus, declarandum eſt eccleſiæ ſanctæ ius: tum iuriſdictionis, tum immunitatis, tum libertatis illius; & à quibus cauere violandis (ne violatione ipſa excedant) ſeculares magiſtratus debeant, oſtendendũ eſt. quod ſigillatim diſtinctis propoſitionibus eſt per agendum. quibus illud conſtabit: eccleſiaſtica priuilegia non violanda, & vis tollendæ naturale ius in manifeſtis (non falſò fucatis, nec dubijs, aut iudicãdis eccleſiaſticis à ſeculari poteſtate) exercendũ eſſe, quod ſcopus, ac reſolutio quæſtionis iſtius erit.

3 Propoſitio prima, de exhibenda reuerentia, & obſeruatione eccleſiæ, eiuſq; prærogatiuis à ſecularibus.

Iam verò priorem huius quæſtionis propoſitionem, imo totius diſputationis reſolutionem proponamus. Magnam inquàm reuerentiam, & obſeruationem exhibendam eſſe à Principibus, & magiſtratibus ſecularibus, eccleſiæ prælatis, & priuilegijs vniuerſis eccleſiaſticis: quæ nullo modo violanda ſunt. & Pontifici maximo, ac cæteris eccleſiæ præ-

poſitis, vt Deo, obedire omnes debent, ne eius iram ita excitent ſeculares, ſi in Dei res, & miniſtros minus fuerint religioſi.

4 *Prima ratio, quòd eccleſiaſtica priuilegia ad Dei cultũ ſpectent, eiuſq; prouidentiæ, ac curæ ſit remunerare veneratores, & punire violatores eccleſiæ.*

Ad hoc autem ſatis foret chriſtiano pectori ſcire de Dei rebus, ac miniſtris agi, vt vel ex hoc ipſo certo crederetur dignam eſſe rerum, ac miniſtrorum eccleſiæ venerationem: cum ſi ad Dei familiam ſpeciali ratione hæc pertineant (vt vere pertinent, res, ac miniſtri, & priuilegia eccleſiaſtica, nam ad Dei cultũ, & cœleſtium ſedium reædificationem, eccleſiæ hierarchia, ac priuilegiorum cumulatio á Deo inſtituta eſt, teſte Paulo Apoſtolorum Principe, qui ad Epheſios quarto cap. ait de Chriſto in cœlos aſcendente, ac triumphatore: ipſe dedit quoſdam quidem Apoſtolos, quoſdam autem prophetas, alios vero euangeliſtas, alios autem paſtores, & doctores ad conſumationem ſanctorum, in opus miniſterij, in ædificationem corporis Chriſti; donec occurramus omnes in vnitatem fidei, & agnitionis filij Dei in virum perfectum, in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti) ideò ergo quàm dignũ eſt, vt ſeculares principes, ac magiſtratus Deo (à quo regnum, & ſplendorem acceperunt, Sapiente teſte Prouerbiorum cap. octauo dicente, diuinæ Sapientiæ ore: per me reges regnant, & legum conditores iuſta decernunt) eidẽ etiam gratias refferentes; non tantum ipſi Deo, ſed eiuſdem rebus, ac miniſtris debitum honorem, ac reuerentiam, & obſeruationem exhibeant, quod enim vni ex minimis ſuis factum fuerit, ſibi fore in præmium, vel punitionem accipiendum teſtatum ille apud Matthæum cap. 25. reliquit; de ſuæq; legis promulgatoribus Apoſtolis, & prælatis apud Lucã cap. 10. dicebat: qui vos audit, me audit: qui vos ſpernit, me ſpernit. Itaq; ſatis eſſet agnoſcere honorem Dei ſeruis,

D. Paulus.

Sapiens.

Domin⁹ apud Matthæum & Lucam.

ſeruis,& prælatis exhibitum Deo fore acceptum, vt reuerentia, & obſeruatio Dei rebus, ac eccleſiæ miniſtris in nulla re omnino omitteretur à ſecularibus Principibus,& magiſtratibus, ſi Dei amore(vt par eſt) tangantur. Quod ſi eo ſuaui vinculo ad veræ virtutis ſtudium non excitantur, perurgeat eos ſaltem,ac pertrahat ad bonum timor certi,ac experti iam ſupplicij diuini in rebelles aduerſus Dei miniſtros vſitatus frequenter. ſicut libro Regũ.4.cap.1. *Liber Regũ.* ſcriptum eſt: ſuperbos Regis Samariæ milites igne cœleſti conſumptos,eo ſolũ,quòd etiam paulò irreuerentius, quàm deceret, Dei Prophetam interpellaſſent: nullum enim aliud legimus in illis repertũ vitium, aut aliam ſupplicij cauſam,niſi eam,quæ ſacris iſtis verbis refertur de Regis Quinquagenario ad Eliam dicente:homo Dei, Rex præcepit, vt deſcendas. Reſpondenſq;Elias dixit Quinquagenario, ſi homo Dei ſum,deſcendat ignis de cœlo,& deuoret te, & quinquaginta tuos. deſcendit itaq; ignis de

5 cœlo, & deuorauit illum,& quinquaginta eius. quid clarius dici poterat? aut quibus verbis, ac ſupplicijs exprimi ad viuum potuit magis Dei ira in Principes, & miniſtros eorum, qui vel minus reuerenter, aut malè res ſanctas, Eccleſiæ, Deiq; miniſtros acceperint: ſiquidem præceptio illa, minuſq; verecunda Regis per ſatellites Prophetæ compellatio, igne cœleſti vindicata eſt.

Ira Dei in malè tractãtes eccleſiæ miniſtros, & res ipſius.

Et quid mirum, ſi ſeruorum ſuorum iniurias ſic acriter Dominus vindicarit, qui templorum,& vaſorum ſacrorum violationem ita zelatus fuit, vt à Baltaſaro (teſte Daniele ſuæ Prophetiæ cap. 5.) regnum, ac vitam breui momento, viſioneq; acerrima *Daniel.* abſtulerit, quòd vaſis ſacris in prophanis rebus vſus fuiſſet. & quod terribilius eſt, ab authore ſacri libri

Macha-

Machabęorum libri. 2. cap. 3. relatum, illud Ælio- *Machab.*
dori Antiochi Regis ducis, & tributorũ præpoſiti flagellum certè memorabile, gentium omniũ monimentum eſt, ne in Dei templa, & res, ac miniſtros freti potentia, irruere præſumant. iſte enim Dei prouidentia, talia ſupplicia expertus eſt, quòd tẽpli illius Hieroſolimitani theſauros, renuente Pontifice, & ſacerdotibus expoliare contendiſſet, vt facti pœnitens talia ad Regẽ verba, memoria digniſſima, effatus ſit: ſi quem habes hoſtem, aut regni tui inſidiatorem, mitte illuc; & flagellatum eum recipies, ſi tamen euaſſerit: eo quod virtus quædã Dei ſit in loco. nam ipſe, qui habet in cœlis habitationẽ, viſitator, & adiutor eſt loci illius, & venientes ad malefaciendum percutit, ac perdit. hæc, Dei prouidentia, ibi narrantur. quòd certè omnipotens vellit arcum ſuum contendere in rebelles ſibi, donec infirmentur: dicantq; flagellis conuicti, quod Nabucodonoſor ſuperbus Rex apud Danielem cap. 4. con- *Daniel.*
feſſus eſt tandem, vt à ſupplicijs liberaretur: Dominari excelſum regnis, & imperijs hominum, & humana regna diſtribuere poſſe, vt vellit. & vt quondam Sapiens Eccleſiaſtes cap. 10. Dei ſpiritu faſſus *Sapiens.*
eſt: in manu Dei poteſtas terræ, & execrabilis omnis iniquitas gentium. regnum à gente in gentem transfert propter iniuſtitias, & iniurias, cõtumelias, & diuerſos dolos.

Sed quid ego antiquis referẽdis immoror? legiſq; veteris monimentis? in qua longè inferior dignitas ſacrorum, noſtris digniſsimis in Euangelica lege in Dei locum ſuffectis Pontificibus, & prælatis fuit. quorum iniurias iam apertè, iam Deo (vt ait Paulus Romanorum ſecundo) theſaurizantè iram, in die *D. Paulus.*
iræ, ſecretis flagellis, & pœnis acerbius vindicabit.

Nam

Græcia & Aſia Turcarũ domin io ceſſit ob inobedientiam eccleſiæ,

Nam quid quæſo cauſæ fuit, vt expédit ſanctiſsimus Eccleſiæ propugnator, & Pontifex ſummus Nicolaus, epiſtolis ad Michaelem Imperatorem, quare Græcia, & Aſia florẽtiſsimæ quondàm triumphis, & cæterarum gentium imperio; ac chriſtiana pietate, & ſanctorum, ac Pontificum cateruis florentiores prouinciæ, nunc in tam miſeram Turcarum ſeruitutem, & tyrannidem deuenerunt? quæ ergo horum cauſa eſſe potuit, niſi apoſtaſiæ, quã nunc etiã ſanguinolentæ ſunt, & aduerſus Romanos Pontifices erectæ ceruicis vitium? hoc certẽ malum miſeras nunc, quondam virtutibus, & imperijs diuites, Germaniam, Flandriam, & Galliam diſsipauit, ac perdidit, & in tot hæreſes diſtendit: quòd primum Vviclephi, & Vſsitarum, relatis à Conſtantienſi Synodo generali, erroribus aduerſus Eccleſiæ Pontifices, credidit; poſtea verò Lutheri, & aliorum ſomnijs; Nec nõ etiam his malis cauſàm dedit pragmatica illa ſanctio, authoritate eccleſiaſticæ contraria, cui fidem Gallia paulatim adhibuit: quàm ſanctiſsimus Pontifex Leo X. bullis aduerſus Lutherum, & in Lateranẽſi Cõcilio actione. 11. refert, & damnat. Nec diſsimilis cauſa fuit Angliæ miſerrimo caſui, vt in eas anguſtias, & hæreſes immanes; ac in religionis chriſtianæ communem perſecutionem, cui nunc inuigilat, inciderit: illa inquam aduerſus eccleſiaſticam iuriſdictionem rebellio; inuenta ab illo priore Henrico, tempore ſanctiſsimi Thomæ Cantuarienſis Archiepiſcopi, de quo Eccleſia canit, gladijs impiorum occubuiſſe. deinde ſacrilegum illud decretum ab. VIII. Henrico ferè noſtris temporibus ſic procaciter confirmatum, vt caput Eccleſiæ ſe in ſuo regno eſſe cõtẽderet, & iactaret. His enim malis miſeras has nationes dæmonis vi conflictas videmus;

Nicolaus primus Papa.

Septẽtrionales gẽtes ob ſimilem irreuerentiam Eccleſiæ ceciderunt.

Conſtantienſe Concilium.

Leo X. Papa, & Lateranenſe concilium.

Angliæ caſus ſimilis.

Hiſtoria diui Tho. Cantuar.

videmus; & credimus non ob aliam, quàm ob iſtam violationis eccleſiaſticorum priuilegiorum peſtilẽtiam, ea mala paſſas eſſe: cùm non reperiamus alia vitia maiora illis inſediſſe, hoc excepto, quàm alijs quas chriſtiana pace nunc fruentes conſpicimus.

Hiſpaniæ ſub Mauris oppreſſio ob irreuerentiam Eccleſiæ euenit.

Neq; Hiſpaniam noſtram, quondã à Mauris poſſeſſam, & afflictam hiſtoriæ prodiderunt alia de cauſa, niſi quòd tempore Vvitiſſæ Regis, ne quis Pontifici Romano obediret, publica preconis voce, Regis nomine indictũ fuit: vt referunt Florianus Ocã *Hiſpaniæ hiſtoriæ.* pus tertia parte generalis hiſtoriæ Hiſpanienſis. & Ambroſius Morales libro. 12. cap. 65. eiuſdem hiſtoriæ. ſtatimq; memorabile dictu, accidit vt ſequenti Rege Roderico regnante, diuina manus aduerſus noſtros apparuiſſet, breuiq; tempore tota Hiſpania à Mauris occupata fuit. quam tamen iã diuino afflatu, & axilio, & B. Iacobi præſentia, ac præcipuè meritis beatiſsimæ Virginis Mariæ, cuius patrocinio ſemper protecti ſumus, ab hoſtibus, & hæreſibus adeò liberatã videmus, vt & Eccleſiæ ſanctæ patrocinium, & Romanæ ſedis obedientiam feruore, ac pietate chriſtiana Reges noſtros ſuſcepiſſe, Deo gra-

Poſtea Reges Hiſpaniæ Romanæ ſedi, & Eccleſiæ deuoti.

6 tias referamus. Ob idq; ſemper poſtquam huic chriſtianæ exercitationi incubuerunt, & regnis, & diuitijs aucti, & gloria celebres euaſerunt: quòd inquàm ædificationi domus diuinæ inſeruirent; cui curæ propriarum rerum augmentum reſpondere; Aggæus Propheta cap. 1. teſtatur. remuneratus certe *Aggæus.* eſt altiſsimus duorum nomine, & religione ſimilium Regum noſtrorum pietatem: Ferdinandi primi, quem honoris cauſa, ſanctum; & ſecundi, quem eodem titulo, Catholicum appellamus, de quibus illud memorabile factum hiſtoriæ proferunt; vt & ſi *Hiſtoriæ Hiſpanæ.* aduerſus Mauros Hiſpaniæ occupatores magnis ſumptibus,

Premia reuerentię erga Eccleſiam.

Ferdinandi Regis primi, & ſecundi memoria celebris quod eccleſias nũquam vexaſſent.

ptibus, & laboribus decertarent, primus nunquam eccleſias, nec ſubditos oppreſsiſſet; nec aduerſas vllas temporum iniurias expertus toto ſuæ dominationis tempore fuerit; ſecundus verò ſumam, quam aliquando ab eccleſijs, ſubſidij nomine aduerſus Mauros, accepiſſet, bello peracto reddidiſſe ſtatim referatur. ſicq;, eiſdem hiſtoriographis teſtibus, anti-
Antiquorum Regum memoria.
quos illos Reges noſtros, nr̃æq; Hiſpaniæ à Mauris liberatores, eodẽ nomine collaudare poterimus: quos ſemper in bellis, & pace Romanæ ſedis, & prælatorũ auxilia, & præſentiam venerabundos requiſiſſe, & eccleſias diuitijs, & dominatione auxiſſe legimus.
Conſtantini Imperatoris memoria.
immitatos certè inſignem Cõſtantinũ, & chriſtianorum Principum ſpeculum præclariſsimum; quẽ, teſtibus eccleſiaſticis hiſtoriographis vniuerſis, ſcimus tantum imperio, & diuitijs, ac triumphis auctũ; quantum ſe in augendis, & ditandis eccleſijs, Romanæ primum, & alijs, venerandiſq; Dei rebus, & ſacerdotibus exercebatur. Nec dubito ſimiles coronas, & bonorum acceſsiones, cœleſteſq; remunerationes accepturos à domino Principes, qui Eccleſiæ priuilegia conſeruare contenderint; necdùm vitare violationem curauerint: cum in Dei honorem redundet honor ſeruis, ac miniſtris, rebuſq; ipſius piè exhibitus; quem remuneratione cumulatiſsima referendum promiſsit ipſe qui apud Matthæum Euangeliſtam cap. 10. ait: qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo, qui in cœlis eſt. quod prius ipſe Dominus ore prophetico 1. Reg. cap. 2. apertius dixerat: quicunq; honorificauerit me, glorificabo eum: qui autem contemnunt me, erunt ignobiles. Quã ob cauſam attẽdere, atq; curare debent Principes, vt qui à domino poteſtatem acceperunt, & à quo opera eorum, (vt verbis

Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ.

Domin. apud Matthæum.

Lib. Regum.

7
Cura Principũ erga Eccleſiæ reuerẽtiam.

verbis Sapientis cap. 6. vtar) interroganda ſunt; ſine iniuria cuiuſpiam regnent, & iudicent; & illius maxime, à quo bona omnia ſuſceperunt, honorem, & ſuorum reuerentiam curent. quod Spiritusſanctus ore patrum Tridentini Concilij cap. 20. de reformatione in ſeſsione. 25. grauiſsimè commendauit his verbis: cupiens ſancta Synodus eccleſiaſticam diſciplinam in chriſtiano populo non ſolum reſtitui, ſed etiam perpetuo ſartam tectam à quibuſcūq; impedimentis conſeruari, præter ea, quæ de eccleſiaſticis perſonis conſtituit, ſeculares quoq; Principes officij ſui admonendos eſſe cenſuit, confidens eos, vt catholicos, quos Deus ſanctę Fidei, Eccleſięq; protectores eſſe voluit, ius ſuum Eccleſiæ reſtitui, non tantum eſſe conceſſuros, ſed etiā ſubditos ſuos omnes ad debitam erga clerum, parochos, & ſuperiores ordines reuerentiam reuocaturos, nec permiſſuros, vt officiales, aut inferiores magiſtratus, Eccleſiæ, & perſonarum eccleſiaſticarum immunitatem, Dei ordinatione, & canonicis ſanctionibus conſtitutam, aliquo cupiditatis ſtudio, ſeu in conſideratione aliqua violent, ſed vna cum ipſis Principibus debitam ſacris ſummorum Pontificum, & cōciliorum conſtitutionibus obſeruantiam præſtent. Decernit itaq;, & præcipit, ſacros canones, & concilia generalia omnia, nec non alias apoſtolicas ſanctiones, in fauorem eccleſiaſticarum perſonarum, libertatis eccleſiaſticæ, & contra eius violatores editas, quæ omnia præſenti decreto innouat, exactè ab omnibus obſeruari debere: proptereaq; admonet Imperatorē, Reges, Reſpublicas, Principes & omnes, & ſingulos cuiuſcunq; ſtatus, & dignitatis extiterint, vt, quo largius bonis temporalibus, atq; in alios poteſtate ſunt ornati, eo ſanctius; quæ eccleſiaſtici

Sapiens.

Tridē. Cōciliū.

iuris ſunt, tanquam Dei præcipua, eiuſque patrocinio tecta, venerētur, nec ab vllis Baronibus, Domicellis, Rectoribus, alijſue dominis temporalibus, ſeu magiſtratibus, maximeq́ue miniſtris ipſorum Principum lædi patiantur, ſed ſeuerè in eos, qui illius libertatem, immunitatem, atque iuriſdictionem impediunt, animaduertant: quibus etiam ipſimet exemplo ad pietatem, religionem, eccleſiarumq́ue protectionem exiſtant, imitantes anteriores optimos, religioſoſq́ue Principes, qui res eccleſiæ, ſua in primis authoritate, ac munificentia auxerunt, necdum ab aliorum iniuria vindicarunt, adeoq́ue ea in re ſuum quiſque officium ſedulo præſtet: quò cultus diuinus deuote exerceri, & prælati, cæteriq́; clerici in reſidentijs, & officijs ſuis quieti, & ſine impedimentis, cum fructu, & ædificatione populi, permanere valeant. Hæc ibi ſancta Synodus, quæ ſanè ſatis eſſe debent chriſtiano pectori, ad excitandos animos, & affectus augēdos, erga eccleſiæ prælatos, reſq́ue vniuerſas, & ad puniendos ſeuere eos, qui irreuerentes extiterint. neq; enim aliter officium ſuum præſtabunt, qui, vt quietam, & tranquillam vitam agamus, vt Paulus ſecundo capite primæ epiſtolæ ad Timotheum ait, à domino in populorum capita conſtituti ſunt. niſi vero Dei miniſtris reuerētia debita deferatur, nequit deuotè cultus Dei exhiberi ab eis; & niſi quieti ſint, ac etiam niſi inferiores eis credant, & fidant, & honorem tribuant, exemplo Principum, & maiorum authoritate permoti, profectus, quem Chriſtus dominus in ſuis deſiderat non adueniet, ſi oues paſtoris directionem paruipendant.

Vt Principes protegant eccleſiā, & inferiores irreuerētes puniant.

Nota.

D. Paulus.

8 Sed vt hoc ipſum religioſum erga Deum, & eccleſiam officium efficacius Principibus cōmēdetur,

oportebit quædam eccleſiaſticæ dignitatis priuilegiorum præcipua capita recenſere: vt non ſolum generali ſuaſione, ſed ſpeciali fundamentorum enumeratione,ad hanc iam commendatam reuerētiam eccleſiaſticis rebus exhibendā, ſeculares omnes pertrahamus. Et hoc primum à Pontificis ſummi priuilegijs exordiamur, vt ad illius, decretorumq́; ſuorum obſeruationem,& venerationem lectorem moueamus. Primùm vero in illo poteſtatem in omnes fideles, nullo excepto, & in rebus omnibus ad animarum ſalutem ſpectantibus, intueamur. quam verè à domino datam eſſe aſſerimus, idq́; fidei dogma eſſe non eſt dubitandum. Quod primum diffuſe tradiderunt Vvaldenſis doctor libro ſecundo doctrinalis fidei,articulo tertio. & cardinalis Turrecremata libro primo,& ſecundo ſumæ eccleſiæ, Albertus Pigius campenſis libro quarto, & quinto eccleſiaſticæ hierarchiæ, & epiſcopus Martinus Ayala libro traditionum parte tertia, frater Antonius Cordoua libro quarto quæſtionarij, & magiſter Victoria relectione de poteſtate Papæ, Nicolaus Sanderus Anglus eruditiſsimus libro primo, & ſecundo de monarchia eccleſię:præter antiquiores D.Antoninum in tertia parte theologica titulo. 22. & cardinalem Caietanum in opuſculo de poteſtate Papæ,& diuum Thomam in opuſculo primo contra errores Græcorum: qui Pontificum ſummorum poteſtatem in totam Eccleſiam eruditiſsimè defenderunt,ſanctorum Patrum, & eccleſiaſticorum Pontificum, & Doctorum,& ſacræ ſcripturæ etiam teſtimonijs innixi: quæ omnia longum eſſet nunc recenſere. Solum autem memores nos eſſe oportet, Ioannis vltimo capite dominum dixiſſe Petro: Petre paſce oues meas. atq; illi,et Apoſtolis Matth. 16. et. 18. dixiſſe: Tibi

Secunda ratio. Ex ſummi Pontificis poteſtate.

Aſſertio poteſtatis Papæ.

Probatio.

Scriptores dogmatum.

D. Thomas.

Dominus apud Ioannē,& Matthæum.

Tibi dabo claues Regni cœlorum, & quæcumq; ligaueritis ſuper terram, erunt ligata, & in cœlis; & quæcumq; ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cœlis. quæ quidem non tantum illis, ſed ſucceſſoribus vniuerſis eccleſiæ prælatis vſque ad mundi finem futuris, dicta eſſe, illiſq; eandem à domino datam poteſtatem certum eſt: quoniam eccleſiam Chriſtus, vſq; ad mundi finem duraturam, ſibiq; aſſociandam inſtituebat, cum Matthæi vltimo dixiſſet: ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus, vſque ad conſumationem ſeculi. id eſt cum eccleſia permanſurum pollicebatur. quam nunquam deſerturum promiſit Ioannis decimoquarto capite, & Lucæ vigeſimo ſecundo: cum tamen morituros ſciret primos eccleſiæ Pontifices, & Apoſtolos, de quorum etiam fœlici martyrio, etiam cum Ioannis vltimo capite daret poteſtatem ipſam, meminit. & ita apud Marcum capite decimotertio dicebat Apoſtolis: quod vobis dico, omnibus dico. ſicut & quæ Iacobo Iſraelitarum parenti dominus in Bethel loquutus eſt, eadem Iſraelitis dicta eſſe, Oſee propheta capite duodecimo dixit. quoniam rempublicam inſtituens debet capita per omne tempus futura, eadem, vnitate poteſtatis, cenſere. itaque hoc modo, in hocq; ſenſu loca illa ſacra recipi ecclesiæ traditio (quam paris venerationis cum ſacra ſcriptura eſſe, cenſuit Tridentinum concilium ſeſsione quarta) ſemper accepit, & docuit, vt videre eſt apud Tridentinum concilium ipſum fere in vniuerſa ſerie decretorum, & diuum Bernardum libro tertio de conſideratione ad Eugenium Papam, & diuos Marcum, & Iulium primos eiuſdem nominis Pontifices in ſuis epiſtolis decretalibus, Eugenium quartum in concilio Florentino ſeſsione vltima, &

Matthæ. *Ioannes.* *Marcus.* *Oſee.* *Tridē. Cōciliū.* *D. Bernardus* *Pontifices.* *D. Marcus.* *D. Iulius.* *Eugenius.*

Nicolaum primum epiſtola prima ad omnes epiſ- *Nicol. Papa.*
copos: quæ omnia tomis conciliorum habentur. itē
per Bonifacium. V I I I. etiam in extrauaganti: vnā *Bonifacius. 8.*
ſanctam de maioritate, & obedientia, & eodem ti-
tulo in decretalibus per Innocentium. I I I. capite *Innocentius. 3.*
ſolitæ de maioritate, & obedientia, & Leonem. X.
in Lateranenſi concilio ſeſsione vndecima, & per *D. Cyprianus.*
diuū Cyprianū in primo libro de ſimplicitate præ-
latorum conſtat. qualis vero hæc poteſtas futura ſit,
docet Apoſtolus capite decimo epiſtolæ poſterioris
ad Corinthios dicens: Arma militiæ noſtræ, non *D. Paulus.*
carnalia; ſed potentia Deo ad deſtructionem muni-
tionum, conſilia deſtruentes, & omnem altitudi-
nem extollentem ſe aduerſus ſcientiam Dei; & in
captiuitatem redigentes omnem intellectum in ob-
ſequium Chriſti, & in promptu habentes vlciſci
omnem inobedientiam, cum impleta fuerit veſtra
obedientia. quæ ſecundum faciem ſunt, videte. ſi
quis confidit Chriſti ſe eſſe, hoc cogitet iterum
apud ſe, quia ſicut & ipſe Chriſti eſt, ita & nos. nam
& ſi aliquid amplius gloriatus fuero de poteſtate,
quam dedit nobis dominus in ædificationē, & non
in deſtructionem veſtram, non erubeſcā. Ecce Apo-
ſtolum, cuius ſucceſſor Pontifex ſummus eſt, aſſe-
retem, gloriari vere ſe poſſe ſine rubore de poteſta-
te, & priuilegio alio, quàm in cæteris fidelibus ſit,
ita vt ad dirigendam, & puniendam totam Chri-
ſti familiam, facultatem in ædificationem, & non
quidem in perniciem fidelium, ſe habere teſte-
tur a Domino ipſo acceptam. quod cæteris cla-
rius ad Pontificalem poteſtatem applicari diffiniuit
ſummus Pontifex Eugenius Quartus in vltima ſeſ- *Eugenius quar-*
ſione concilij Florentini, dicens: definimus ſan- *tus in Florenti-*
ctam Apoſtolicam ſedem, & Romanum Pontifi- *no concilio.*
cem

cem in vniuerſum orbem tenere primatum. & ipſum Pontificem Romanum ſucceſſorem eſſe beati Petri Principis Apoſtolorum, & verum Chriſti vicarium, totiuſque eccleſiæ caput, & omnium chriſtianorum patrem, ac doctorem exiſtere. & ipſi, in beato Petro, paſcendi, gubernandi, & regendi vniuerſam Eccleſiam à domino noſtro Ieſu Chriſto poteſtatem plenam traditam eſſe. quemadmodum etiam ingeſtis Euchumeniorum conciliorum, & in ſacris canonibus continetur. Hæc Pontifex ſummus in generali eccleſiæ, in Florentina ſynodo, cõuentu definiuit.

9 Declaratur poteſtas Pontificis. His ergo videbis quam dignißimum ſit, vt Principes, ac ſeculares omnes Pontifici ſummo reuerentiam, & obedientiam præſtent. in his tamen quæ Chriſtus dominus conceſsit. vt & in ædificationem, & nõ in deſtructionem, & damnum fidelium ſint, quod declarat apertè Paulus ſecundæ Corinth. decimo dicens: Dedit nobis Dominus poteſtatem in ædificationem, & non in deſtructionem veſtram. & vt in ſpiritualia, & ijs annexa etiam ſolum extenditur eccleſiaſtica poteſtas. quod & docet eodem loco idem Apoſtolus dicens: Arma militiæ noſtræ, non carnalia, ſed potentia Deo. & ad Epheſios quarto, de eccleſiæ prælatis à Chriſto poſitis, ait: hos ipſe dedit ad ædificationem ſanctorum in opus miniſterij. & ſic Nicolaus Papa epiſtola tertia ad Michaelem Imperatorem, nonageſima ſexta diſtinctione relatis verbis, concluſit: cum ad verum ventum eſt, nec Imperator vltra ſibi iurà Pontificatus arripuit, nec Pontifex nomen imperatorium vſurpauit. Hæc Pontifex edoctus à domino, qui ad diſcipulos Lucæ vigeſimo ſecundo dixit. Reges gentiũ dominantur eorum, & qui poteſtatem habent ſuper eos benefici

Primo in ædificationem.

D. Paulus.

Secundo in ſpiritualia, & ijs annexa ſolum.

Nicolaus Papa.

Dominus Chriſtus apud Lucam.

Suauitas commendatur gubernatoribus eccleſiæ.

vocantur, vos autem non ſic.& à primo poſt Chri- *D. Petrus.*
ſtu pontifice Petro,qui prima epiſtola capite quinto
Pontificibus dicebát:paſcite, qui in vobis eſt, gregé
Dei prouidentes non coactè,ſed ſpontanee ſecundũ
Deum,neq; turpis lucri gratia, ſed voluntarie, neq;
vt dominantes in cleris, ſed vt forma facti gregi ex
animo.nec ſiluit idem dominus qui de ſeipſo mor-
ti proximo,ſeq; minime defendenti dixit apud Ioã- *Chriſtus apud*
nem cap. 19.Regnum meum non eſt de hoc mũdo. *Ioannem.*
quod certè non de diuinitate, cuius dictioni vniuer-
ſa ſubſunt,ſed de humanitate, & põtificali ſua digni-
tate,in quam ſucceſsit Pontifex eccleſiæ,intelligen-
dũ eſt:cui,vt dixi,in ſpiritualia, & omnia annexa,& *Sup. eod. num.*
neceſſaria ad animarum ſalutem, poteſtaté Deus de-
dit;non temporale regnum vniuerſale : vt fatentur
Põtifices Nicolaus primus dicto cap. cum ad verum *Nicolaus Papa.*
96.diſtinct.& Innocentius.III.cap.licet de foro cõ- *Innocentius. 3.*
petenti,& capite ſolitæ de maioritate,& obedientia.
& Bonifacius.VIII. extrauaganti vnam ſanctam de *Bonifacius.8.*
maioritate,& obedientia.& ita hanc doctrinam con
cedentem ſpiritualem,non ſecularem iuriſdictioné
Pontifici,ex pontificali ratione(non negãtem eam,
ex iuſta conceſsione fidelium) docent magiſter Vi- *M. Victoria.*
ctoria relectione prima de poteſtate Papæ quæſt. 5.
& magiſter Sotus lib.4.de iuſtitia quæſt,4. artic. 1. *Sotus magiſt.*
& in quartum ſententiarum diſt.25.quæſt.2.art.1,
& frater Antonius Cordoua libro primo quæſtio- *F. Cordoua.*
narij quæſt.57. dubio tertio, Cardinalis Turrecre- *Card. Turrec.*
mata lib.2.ſumæ eccleſiæ capit.88. & cap.103.vſq;
ad libri finem.& Sixtus Senenſis lib.8. bibliothecæ *Sixtus Senenſis.*
ſanctæ annotatione.72. qui etiam concedunt Pon-
tifici generalem poteſtatem in temporalia, cum eo-
rum moderatio ad ſpiritualia neceſſaria erit, vt de
regnorum mutatione dicemus. qua doctrina, ſi
contenti

Papam non eſſe dominum mundi ſed rectorem ſpiritualium,& ijs annexorum.

Alij authores.

contenti eſſent authores alij, vt D. Antoninus tertia parte titulo. 22.cap. 3. §.7. Syluester verbo Papa, vſq; ad numerum decimum quartum. & titulo legitimus quæſtione quarta, quinta, & ſexta, Innocentius capite ſuper ijs de voto, & alij canoniſtæ, & Pigius libro quinto de eccleſiæ hierarchia, non erraſſent dicẽtes abſolutè Pontificem habere poteſtatem in temporalia, in omnes fideles, & dominium mundi temporale. quoniam licet Chriſtus poteſtatem ſuam prædictam dediſſet Pontificibus in ſuas oues generaliter, iam tamẽ ipſe per ſe, & Apoſtolos ſuos eam limitauit, vt dixi. Extendi vero ad fideles ſolum eccleſiæ poteſtatem teſtatur Paulus, qui ad Corinthios ſcribens dicebat prima epiſtola cap. 5. quid mihi de ijs, qui foris ſunt iudicare? & ita licet non plus

10 æquo extendere velit poteſtatem iſtam eccleſiæ, ſed tamen vt ſuperiori rationi vim maiorem adhibeam, etiam commendandum eſt memoriæ; nullum excipi, nec Principem fidelem, ab hac poteſtate Pontificali. cum in omnes oues ſuas teſte Ioanne capite vigeſimo primo, & in omnes fideles terris commorantes ligandos, atque ſoluendos, teſte Matthæo capite decimo ſexto, & decimo octauo, Dominus Pontificibus poteſtatem conceſſerit. & ita Princeps ſi catholicus eſt, filius erit eccleſiæ, ac ſubditus, ſicut & priuatus. deinde & apertè Paulus ſecundæ Corinthiorum decimo dicit: Arma militiæ noſtræ ſubſeruire ad deſtruendam, & ſubiugandam Chriſto omnem altitudinem extollentem ſe aduerſus ſcientiam Dei. Deinde hoc ipſum expreſſerunt ſacri Pontifices (quorum decretis fidem in omnibus adhibendam eſſe paulò inferius monſtrabo) docentes, in Principes etiam extendi Pontificalem poteſtatem. quod multis decretis traditur

Tertia ratio. Quòd omnes etiã Principes ſubdantur Pontifici.

D. Ioannes.

Matthæus.

D. Paulus.

Pontifices.

apud Gratianum in libro decretorum diſtinct. 10. 11. 96. 97. &c. 63. &c. 15. quæſt. 6. & in decretalibus per Gregorium, & in ſexti etiam collectione, titulis de maioritate, & obedientia, idem collectum eſt: & ita id diffuſe confirmat Nicolaus primus epiſtolis ad Michaelem Imperatorem tomo. 2. conciliorum. ſicq; Bonifacius. VIII. in extrauaganti, vnam ſanctam de maioritate, & obedientia, diffinit dicens: vnius eccleſiæ, & vnicæ vnum corpus, vnũ caput, non duo capita, quaſi mõſtruum; Chriſtus videlicet, & ipſius vicarius Petrus, Petriq; ſucceſſores, dicente domino ipſi Petro: paſce oues meas. meas, inquit, generaliter, non ſingulariter has, vel illas. per ꝙ commiſiſſe intelligitur vniuerſas. ſi vero Græci, ſiue alij dicant ſe Petro, eiuſq; ſucceſſoribus non eſſe commiſſos, fateantur neceſſe eſt, de ouibus Chriſti non eſſe: dicente domino in Ioanne: vnum ouile, & vnũ eſſe paſtorẽ. In hac eius poteſtate duos eſſe gladios, ſpiritualem videlicet, & temporalem, euangelicis dictis inſtruimur. nam dicentibus Apoſtolis: ecce gladij duo hic, in eccleſia ſcilicet, cum Apoſtoli loquerentur, nõ reſpondit dominus, nimis eſſe, ſed ſatis. certè qui in poteſtate Petri temporale gladium eſſe negat (ideſt ſubditos ei eſſe Principes, non temporalia eſſe Petri, vt infra explicatur) malè ſumit verbũ domini proferentis: conuerte gladium tuum in vaginã. vterq; ergo eſt in poteſtate eccleſiæ, ſpiritualis ſcilicet gladius, & materialis; ſed is quidem pro eccleſia, ille vero ab eccleſia exercẽdus; ille ſacerdotis, is manu Regum, & militum; ſed ad nutum, & patiẽtiam ſacerdotis. oportet autem gladium eſſe ſub gladio; & temporalem authoritatem ſpirituali ſubijci poteſtati, &c. & in fine verba diffinitionis adijciens, vt fidei dogma eſſe, quod docuit, oſtẽderet, ait. Porrò

Bonifacius octauus.

ſubeſſe

ſubeſſe Romano Pontifici omnem humanam creaturam, declaramus, dicimus, definimus, & pronũtiamus, omnino eſſe de neceſsitate ſalutis. Quæ cõſtitutio lecta,& recepta ab omni eccleſia in concilio generali Lateranẽſi ſub Leone.X. ſeſsione. 11. ſchedula penultima, fuit.& in iuris corpore, vt videmus, pro omni Eccleſia repoſita, & idem per Innocentiũ .III cap. ſolitæ de maioritate, & obedientia ſtatuitur. Sed vt facilius, ſi qua ſit, difficultas auferatur, afferamus quaſdam ex antiquorum patrum ſententijs. primumq; conſideremus D. Gregorij Papæ, in epiſtola ad Hermanum Epiſcopum Metenſem, verba, quæ Gratianus retulit. 96. diſtinct. quis (inquit) dubitet, ſacerdotes Chriſti Regum, & Principum, omniumq; fidelium patres, & magiſtros cenſeri? nõne miſerabilis inſaniæ eſſe cognoſcitur, ſi filius patrem, diſcipulus magiſtrum ſibi conetur ſubiugare, & iniquis obligationibus illum ſuæ poteſtati ſubijcere, à quo credit non ſolum in terra, ſed etiam in cœlis, ſe ligari poſſe, & ſolui. hæc ille. ſed & Gelaſius Papa epiſtola ad Anaſtaſium Imperatorem, ſimilia, allatis etiam priſcorum exemplis, ſcripſit, cuius verba referuntur. 96. diſtinct. Duo (inquit) ſunt quippe, Imperator Auguſte, quibus principaliter hic mundus regitur: authoritas ſacra Pontificum, & regalis poteſtas; in quibus tamen grauius eſt pondus ſacerdotum; quanto etiam pro ipſis Regibus, vel legibus hominum in diuino ſunt reddituri examine rationem. (& poſt pauca) noſti itaq; inter hæc, ex illorum te pendere iudicio, non illos ad tuam poſſe redigi voluntatem; talibus igitur inſtituti, talibuſq; fulti authoritatibus, pleriq; Pontificum, alij Reges, alij Imperatores excommunicauerunt. Nam ſi ſpeciale aliquod de perſonis Principum requiratur

Lateran. Concilium.

Innocen. III.

D. Gregorius.

D. Gelaſ. Pap.

Nota.

exemplum, beatus Innocentius Papa Archadium Imperatorem, quòd cõſenſit, vt ſanctus Ioannes Chryſoſtomus à ſua ſede pelleretur, excommunicauit; B. etiam Ambroſius, licet ſanctus, non tamẽ vniuerſalis Eccleſiæ Epiſcopus, pro culpa, quæ aliis ſacerdotibus non adeò grauis videbatur; Theodoſiũ magnum Imperatorem excommunicans, ab Eccleſia excluſit. qui etiam in ſuis ſcriptis oſtendit, quod aurum non tam pretioſius plumbo, quam regia poteſtate ſit altior ordo ſacerdotalis, hoc modo, circa principium ſui paſtoralis ſcribens: honor fratres, & ſublimitas epiſcopalis, nullis poterit comparationibus adæquari; ſi regum fulgori compares, quippe cũ videas Regum colla, & Principum ſubmitti genibus ſacerdotum, & oſculata eorum dextra, orationibus eorum credant ſe cõmendari, vel muniri. hæc ille. ſimiliter B. Gregorius Nazianzenus epiſtola ad Conſtãt. Imperatores, cuius verba habẽtur diſtinct. 10. ait: ſuſcipitis, ne libertatem verbi? libenter accipitis, quod lex Chriſti ſacerdotali vos ſubijcit poteſtati, atq; iſtis tribunalibus ſubdit: dedit enim & nobis poteſtatẽ, dedit & principatum, multo perfectiorem principatibus veſtris. aut nunquid iuſtum vobis videtur ſi cedat ſpiritus carni? ſi à terrenis cœleſtia ſuperentur? & ſi diuinis præferantur humana? hæc Nazianzenus, cuius comes diuus Chriſoſtomus Ioannes tomo quinto libro tertio de ſacerdotio, non longe à principio ſic ſcripſit: etenim qui terram incolunt, atq; in ea verſantur, his commiſſum eſt, vt quæ in cœlis ſunt, diſpenſent. his datum eſt, vt poteſtatem habeant, quam Deus optimus neq; Angelis, neq; Archangelis, datam eſſe voluit. neq; enim illis dictum eſt, quæcunq; alligaueritis in terra, erunt alligata & in cœlo; & quæcumq; ſolueritis in

D. Ambroſ.

D. Nazian.

D. Chriſoſtom.

in terra, erunt ſoluta & in cœlo. habent quidem, & terreſtres Principes vinculi poteſtatem, verum corporum ſolum; id autem, quod dico, ſacerdotum vinculum, ipſam etiam animam contingit, atq; ad cœlos vſq; peruadit, vſq; adeò, vt quæcunq; infernè ſacerdotes confecerint, illa Deus ſupernè rata habeat; ac ſeruorum ſententiam dominus confirmet. Etenim quidnam hoc aliud eſſe dicas, niſi omnem rerum cœleſtium poteſtatem illis conceſſam, &c. hæc ille, in huius veritatis aſſertione affirmauit. cuius ratio planiſsima ſanè eſt. tum quòd Deus rerum omnium creator, ac dominus, ſic voluit, ac diſpoſuit, vt vidimus: Pontificem ſuum in totam Eccleſiam, & in Principes eius, qui & oues Chriſti, & Eccleſiæ partes ſunt, poteſtatem, ſui loco, habere. quia id ad eius honorem ſpectat, cùm Vicarij eius ſint prælati. deinde quia ad directionem fidelium, in æternam requiem, eſt id ſanè neceſſarium. Præterea poteſtas ſecularis, licet verè in omnem humanam creaturam (vt dicit Paulus ad Romanos. 13.) extendatur, intelligitur in ſubditos tantum, & qui ad eam gubernationem ſpectant, vt rectus ordo conſeruetur: cum teſte eodem Apoſtolo ibidem, quæ à Deo ſunt, ordinata ſunt. & ita neq; in Pontificem datur poteſtas Principi, neq; in eccleſiaſticos. quoniam hi quidem excepti ſunt, vt dicam inferius, à domino ipſo; & ad ſpirituales res, & familiam Chriſti pertinent, non ad corporalia, quorum gubernatio Principi demãdata eſt. Deniq; attendas neceſſe eſt, in omnia ea, quæ ad animarum ſalutem ſpectant, habere poteſtatem à Deo Pontificẽ, & Eccleſiam: Principes verò, ſicut & priuati, animas rationales ſortiti ſunt, egẽtq; gratia Dei, ſicut & cæteri, ob id ergo Pontificibus ſubduntur, quibus animarũ cura cõmẽdatur. Tandẽ ſi digni-

Ratio huius poteſtatis eccleſiaſticæ in omnes fideles.

D. Paulus.

ſi dignitatem rerum ſpiritualium, ad animorum rationem, & commodum ſpectantium, inſpexeris; manifeſtè videbis, non eſſe mirum, ſi huic ſupremæ, & cœleſti potentiæ (vt vocabat Chriſoſtomus, propter imperium in animarum ſalutem) ſubdantur terrena omnia, etiam ea, quæ ad Principes pertinent. cum omnes puluis ſint, & in puluerem reuertendi. Poſtremo illud quoq; cōſideremus neceſſe eſt, quam exactè, & perfectè Deus creaturis omnibus prouiderit, vt præter generalem mundi gubernationem, rationali creaturæ hoc præſtiterit, vt in temporalibus per homines, eiſq; humano quidē iudicio, ſed Dei prouidentia, electis, regi voluerit: in ſpiritualibus verò per Pontifices diuino iure poteſtatem habentes, à quibus alij delegati, eos iuuent, & iis omnibus plenam poteſtatem conceſsit Deus, vt in nullo directio ad cœleſtia deficeret, noſq; in eterna tabernacula dirigi voluit hoc medio miſericors Deus, cui omnes parere, ne obſtare diuinis conatibus videamur, certè debemus.

11 Sed ad huius propoſitæ rationis vim confirmandam, quoniam in humanis exempla valent plurimum, operæpretium erit, quædam ex diuinis, & humanis hiſtorijs petita ad memoriam reuocare: quibus poteſtas pontificalis in Principes quoq; vſitata eſt, & in temporalia quædam ſpiritualibus annexa, quæ quoniam à ſanctiſsimis Pontificibus, & Dei inſpiratione, & in potentiſsimos Principes effecta ſunt, magnam habent ad confirmandum hoc dogma authoritatem. Itaq; recēſeamus primū illud diuinum Hieremiæ Prophetæ datum priuilegium, quo, capite ſuæ prophetiæ priori dominus dicit: conſtitui te hodie ſuper gentes, & ſuper regna, vt euellas, & deſtruas, & diſperdas, & ędifices, & plātes. quo

Exēpla exercitæ poteſtatis in Principes, & antiqua, & recentiora.

Hieremias.

quo figurabatur (vt Pontifices extrauaganti vnam ſanctam, & capite ſolitæ de maioritate, & obedientia ſenſerunt) Pontificem ſummũ, & eccleſiaſticos prælatos in Reges quoq;,& cæteros poteſtatem habere à domino. Similiter cũ Melchiſedec Regi Salem, ſacerdotiq; Dei altiſsimi, Geneſis cap. 14. primitias, & decimas Abrahamum obtuliſſe legimus, intelligere debemus, vt exponit Paulus ad Hebræos .7. ſacerdotio ceſsiſſe principatum, & ab eo benedictionem, vt à maiori accepiſſe. Deinde (vt ad Pontificalia facta gradum faciamus) ſcimus per Pontifices excõmunicationis ſentẽtias,& priuationes, atq; mutationes regnorum,& imperiorũ in Principes exercitatas fuiſſe; ſicut à Græcis ad Latinos tranſlatum eſſe imperium per Pontifices, referunt & hiſtorici, & Innocentius .III. cap. venerabilem de electione, & D. Thomas in opuſculo. 2. cap. 18. lib. 3. de regimine Principum, & D. Antoninus loco infra referendo. quod fecerunt Pontifices Gregorius .II.&.III.& Adrianus. I.& deinde Gregorius. V. tempore Otonis Imperatoris, certis delatam electoribus, reformauit, vt refert D. Antoninus. 3. parte tit. 22. cap. 5. §. 14. Item Pontifex ſummus Romanus Zacharias expoliato prædeceſſore, regnũ Francorum Pipino contulit, vt habetur per Gelaſiũ Papam epiſtola ad Anaſtaſium Imperatorẽ. 15. quæſt. 6. cap. alius. Idemq; contigit in Portugalliæ regno, vt habetur per Innocentium. IIII. cap. grandi de ſupplenda negligentia prælatorum in ſexto.

In Geneſi, & Paulo.

Innocent. III.

D. Thomas.

D. Antoninus.

Gelaſ. Papa.

Innocen. IIII.

Inſuper Nauarræ regnum, ad Catholicum Hiſpaniæ Regem, ab antiquis poſſeſſoribus tranſlatũ eſſe, hiſtorijs legimus. nuncq; eadem cauſa à noſtris poſſeſſum videmus: quòd primum aduerſus Pontificẽ erectus Rex, regno ab ipſo Pontifice priuatus fuit.

Hiſtoriæ de Nauarra reg.

Inſuper

Inſuper alios Principes ob delicta excommunicauerunt ipſi Pontifices. & regnis priuaſſe, ſubditoſq; ab ſoluiſſe à iuramento fidelitatis, ſcimus per Gelaſij Papæ relationem cap. duo ſunt. 96. diſtinct. & per Nicolaum epiſtola ad Epiſcopos Galliæ, cap. authoritatem; & per Gregorium. VII. cap. nos ſanctorum. 16. quæſt. 6. Item in geſtis Vrbani. II. in ſumis conciliorum habetur, excõmunicaſſe Rege, totãq; Galliam ob Archiepiſcopi incarcerationem. *Gelaſius Pap.* *Nicolaus Pap.* *Vrban. Papa.*

Inſuper iuramentum fidelitatis, & obedientiæ Pontificalis, à Regibus, & Imperatoribus exhiberi, & vſitatum eſt, & decretum per Clementem. V. in generali Vienẽſi Synodo, Clementina Romani de iureiurando. & quanta reuerentia Pontificem, maximi Imperatores acceperint, ac Catholici Reges, hiſtorijs, & noſtris oculis conſpicimus. *Clemens. V.*

Deniq; inter Principes Chriſtianos, ſuperiorem non recognoſcẽtes in temporalibus, ad controuerſias, & lites dirimendas, Pontificem ſummũ fuiſſe ſemper iudicem, debereq; eius ſententiam recipi decretum eſt per Clementẽ. V. & Vienenſem Sinodum Clementina paſtoralis de ſententia, & re iudicata, & Clemẽtina Romani de iure iurãdo. Deinde cum non rectè officium ſuum præſtare iudices, & Principes ſeculares contigerit, nec erga ſubditos in temporalibus iuſtitiam exercere, cum eius mali non ſit ſuperior reformator inuentus, tunc ad Pontificẽ defertur, atq; ad Prælatorum curam ei malo remediũ adhibere pertinet, vt decreuit Innocentius. III. cap. licet de foro competenti. *Clemens. V.* *Innocentius. 3.*

12 *Ratio dictorũ ex catholica doctrina.* Hæc, & alia ſimilia reperimus, & vſu accepta, & à DD. & iure decreta, vt Pontificalis iuriſdictio in omnes, & in Principes Catholicos exerceri poſſe intelligatur. quoniã in oues Chriſti omnes eis data

eſt ab

eſt ab ipſo poteſtas, & ea quidē in ſpiritualia eſt per ſe primo, per accidens verò etiam in temporalia: cū eorum moderatio ad ſalutem animarum neceſſaria eſt, ad quem finem datam eſſe à domino poteſtatem Eccleſiæ, docet Paulus. 2. Corint. 10. & ad Epheſios quarto, vt diximus. ſicq; Eccleſiæ poteſtatem ad ſpiritualia, & ad illis annexa, in omnes fideles fatentur omnes doctores Catholici ſupra citati. ſignanterq;, reliquos referentes, lege Thomam Vvaldenſem libro. 2. doctrinalis Fidei, cap. 74. vſq; ad. 76. & Card. Turrecrematam lib. 1. de Eccleſia cap. 91. & 92. & lib. 2. à cap. 94. ad. 96. & à cap. 48. ad. 53. & lib. 4. cap. 37. Hugonē de Sancto Victore lib. de ſacramētis parte. 2. D. Antoninum. 1. par. titu. 4. cap. 10. §. 3. & 4. & 3. par. tit. 22. cap. 5. à. §. 14. ad. 17. M. Victoriam in releɛt. 1. de poteſtate Papæ. quæſt. 4. & 5. Epiſcopū Couarruuias in cap. cum hæres de teſtamentis in fine, Ioannem Lupi tract. de regno Nauarræ par. 2. & Nicolaum Sanderum lib. 2. de viſibili Monarchia Eccleſiæ: Albertum Pighium lib. 4. & 5. de eccleſiaſtica hierarchia. Ex quorum doctrina colliges manifeſtè, iuſtè prædictos iuriſdictionis actus, Pontifices exercere, in omnes; & Principes catholicos etiam, erga temporalia annexa ſpiritualibus, atq; in meris ſpiritualibus, illoſq; obedire Pontifici in his teneri: quoniam examinare animarum virtutem, iuſtitiam, & fidem; & dirigere, ac punire exceſſus in hiſce omnibus, ad eum pertinere debet, ad quem ſpectat ſanctas, & cœleſtes ſedes ædificare in domino, qualis eſt ſummus Pontifex in vniuerſa Eccleſia, vt ait B. Paulus citatis iā teſtimonijs. præſertim cū nullū aliud remediū per tēporale tribunal reſtabit, vt quòd impotens eſt, vel quòd ſit negligens, vel quia ſupremo ſuperiore temporali caret, tunc namq; ad Deum, &

D. Paulus.

Authores catholici.

D. Paulus.

& eius Vicarium, per iuſtam deuolutionem, ſpectabit remedium, quia id ad animarum ſalutem eſt neceſſarium, vt nulla iniuſtitia, vel infidelitas exerceatur. Inſuper cum delicta poſcunt ſupplicium; vel cum nocent Fidei, & reipublicæ hæretici, ſciſmatici, vel tyranni, poterit Pontifex, & debebit remedio, & regente alio prouidere. id verò ſuis armis ſpiritualibus perficiet, & ſubiugabit omnem altitudinem extollentem ſe aduerſus Deum, vt Paulus ait. 2. Corint. 10. & ſi opus fuerit, alios aduocabit fideles, qui armis admotis, pacem Eccleſiæ reſtituant, ad quem finem Deus vult illos Eccleſiæ ſubſeruire, vt Paulus. 2. cap. primæ epiſtolæ ad Timotheum dicebat, poſtquam tamen admonitione, & excommunicatione effectum fuerit, quod dominus Matthæi. 18. iuſsit in correctione ſeruari, tunc ad aſperiora media procedatur.

D. Paulus.

Dominus apud Matthæum.

13 Quarta ratio quòd infallibilis in dictis ſuis ſit Põtifex per Spiritumſanctum.

Cæterum vt & pontificalis authoritas explicetur, ad plenum, & vt permoueamus fidelium, ac Principum animos, vt fidelem reuerentiam Pontifici loco Christi, nos gubernanti, præſtent: non parum adiumenti allaturam põtificalis infallibilitatis conſiderationem credimus. qua certum eſſe Fidei dogma dicimus: Pontificem ſummum in dictis, & diffinitionibus ſerijs, quæ ad fidem, & mores hominũ fidelium ſpectant, errare non poſſe: ſed ſana doctrina paſcet certè populum Chriſti: Spiritu ſancto id illi pro nobis concedente, priuilegium inſigne. idq; Eccleſiæ etiã toti conceſsit. Hoc verò ſi diffuſè nũc eſſet pertractandum, immenſum ſumeremus laborem (quem loco alteri reſeruamus) nunc verò eam rem ſumatim contactam, ad catholicorum doctorũ lectionem remittam, vt ad Vvaldenſem libro. 2. doctrinalis Fidei articulo. 3. cap. 47. & 48. & de ſacramẽtalibus

Aſſertio.

Probatio.

Vvaldenſis.

mentalibus titulo decimo, & cardinalem Turrecre matam lib. 1. ſummæ eccleſiæ à cap. 102. ad centeſimum ſeptimum. Albertum Pighium libro de eccleſiaſtica hierarchia quarto, capite ſecũdo, & Alfonſum Caſtro lib. 1. aduerſus hæreſes, & titulo Papa. & lib. 1. de iuſta hæreticorum punitione, vſq; ad cap. 6. fratrem Antonium Cordoua lib. 4. quæſtionarij quæſtione tertia, & quarta, & ad doctiſsimum magiſtrum Canũ libro de locis theologicis ſexto, vbi de Pontificis ſummi infallibili diffinitione ex omni ſacra, & catholica authoritate, & doctrina diſputat. Nec minùs eruditè de eccleſiæ, & conciliorum authoritate, obedientiam Pontificum conſeruantium, differit lib. 4. & 5. ad cuius lectionem præcipuè in hac re lectorem remittimus. tantum vero ad memoriam reuocabo Chriſti promiſsiones communi eccleſiæ traditione receptas, vt Marcus primus martyr, & Pōtifex beatiſsimus epiſtola ad Anaſtaſium, ac doctores catholici aſſeruerunt, quibus hoc conſtabit, vt licet particularium fides deeſſe poſsit, nunquam tamen eccleſiæ vniuerſalis aut diffinitionis Pontificalis veritas fidei deficiat. ſicut apud Ioãnem capite decimoquarto promiſit: mittam vobis ſpiritum veritatis, qui maneat vobiſcum in æternum, & decimo ſexto: qui docebit vos omnem veritatem, & apud Matthæũ cap. vltimo: vobiſcum ſum omnibus diebus, vſq; ad conſummationem ſeculi. & hæc quidẽ ad eccleſiam, in qua etiam, & eius priuilegijs verè continetur Pontifex, cum eius ſit caput, & eccleſiæ conceſſa infallibilitas cenſetur etiam illi data. ſed & ad Petrũ & ſucceſſores Luc. 22. rogaui pro te Petre, vt non deficiat fides tua. & ita certa fide credimus eccleſiæ fidem, & Pontificum ſummorum certã deſinitionẽ in rebus fidei, & moru non eſſe defecturã.

Card. Turrecremata.
Pighius.
Caſtrenſis.
Corduba.
Canus.
Eccleſiaſtica traditio.
Dominus apud Ioannem.
Matthæum.

Nec mirum ſi in lege euangelica perfectiſsima Deus hoc priuilegium conceſſerit, quòd ſacerdotibus ſummis antiquæ non denegauit: cum Deuter. 17. Dñs populo præcipiebat: ſi difficile & ambiguum apud te iudicium eſſe perſpexeris: inter ſanguinem, & ſanguinem; cauſam, & cauſam; lepram, & nō lepram, & iudicum inter portas tuas videris verba variari, ſurge & aſcende ad locū, quem elegerit dñs Deus tuus, venieſq; ad ſacerdotes Leuitici generis, & ad iudicem, qui fuerit in illo tempore; quæreſq; ab eis, qui indicabunt tibi iudicij veritatem, & facies quæcunq; dixerint, qui præſunt loco, quem elegerit Dominus, & docuerint iuxta legem eius. & in eo etiam tempore, cum ferè ruinam fecerat populus ille Hebraicus, Ioānnes. 11. ſuæ euangelicæ hiſtoriæ capite, de Caypha indigniſsimo quidem, ſed Pontifice tamen ſummo, ait: cum eſſet Pontifex anni illius prophetauit. Itaq; hæc diuinæ largitionis affluentia eſt, hæc eius cumulatiſsima prouidentia, vt non relinqueret eccleſiæ ſuæ locum defectionis vllius, ſed omnia debilia loca muniret, ne proditionis aperta via vlla relinqueretur. Ideò vt decebat ſuam ſummam magnificētiam, voluit euangelicæ eccleſiæ ſuæ paſtori ſummo hoc donare priuilegiū; quo dubia, & obſcura illuſtraret, & luce ſua dirimeret, & certa præcepta, quibus ad ſalutem duceremur, nobis traderet.

Deuteron. *Ioannes Apoſtol.* *Ratio.*

14 Ex quibus huculq; notatis probatio directa noſtræ propoſitæ aſſertionis deducitur: nempe reuerentiā, & obedientiam deberi maxima Pontifici ſummo, eiuſq; decretis, ac mandatis: cū locum Dei, & Chriſti teneat, ſicq; ei honor exhibitus, Deo fit acceptus, & ſemper obtemperantibus Pōtifici præmia, & fœlicē ſortem; & contra repugnātibus ſupplicia Deus præſtituit, poteſtateq; in omnes, etiam Principes fideles,

Quinta ratio. Quo propter iādi eſt oportet reuerētiam, & obedientiam Pontifici ſ ipſius decretis, & mādatis exhiberi.

 & ma-

& manutenentiã ad vera,& ſancta decernenda, Põtifici exhibuit omnipotens. vt hucuſq; dictis manifeſtum eſt. Ideò igitur decet quam maximè eos, qui ſe fideles Chriſti haberi volunt, ſiue priuati ſint, ſiue Principes, ſummi Pontificis decretis obtemperare, eaque quàm reuerenter accipere, nec pati ab alijs conculcari, & contemni; & hoc honori ſummo habere fidelium corona erit, apud Deumq; non exiguas ſpei arras exhibebit,ſicut & apud reges ipſos acceptum,& præmio afficiendum eſſet, ſi quos viderent legum ſuarum, ac vicem eorum ſuſtinentium, obſeruantiſsimos. Cuius apertã rationem,qui ſcire vellet, conſiderabit rerum diuinarum venerationem in honorem Domini, vt in finem, & agendi rationem refundi; cum enim Deus lucem habitet inacceſsibilem, amor, & reuerentia animi noſtri in Deum, in ſuarum rerum,& præceptorum, ac vicariorum ſuorum obſeruatione conſpicitur, ſicut Ioannis decimoquarto dicebat: qui habet mandata mea, & ſeruat ea, ille eſt qui diligit me. nam Deum contingere omninò, non poſſumus. Denique niſi leges eccleſiaſticas fideles obſeruent, & decreta Pontificum venerentur, non dabunt locum diuinæ gubernationi, quæ per miniſtros fit. eo autem præſtito diuino obſequio, cenſetur additus ferè totus apertus ad æternæ fœlicitatis poſſeſſionem: cum vice Dei nobis neceſſaria ad ſalutem proponant prælati, & tribuant obſequentibus. Tandem quia cũ eccleſiaſtici Pontifices vices Dei gerant,vt diximus,idem eſt illis,& Deo obedire,vel repugnare,ſicut Paulus ait ad Roman. 13. qui poteſtati reſiſtit,Dei ordinationi reſiſtit, qui autem reſiſtunt,ipſi ſibi damnationẽ acquirunt. ſicq; omnipotens ipſe Chriſtus ſuorũ Vicariorum reuerẽtiam

Aſſertio obedientiæ & reuerẽtiæ.

Sup num.4.

Ratio.

Dominus apud Ioannem.

D. Paulus.

commendans, dicebat Lucæ. 10. cum Apoſtolis, in illiſq; cũ prælatis eorũ ſucceſſoribus (vt omnes expoſitores, ac doctores catholici cẽſent) loquens: Qui vos audit, me audit; qui vos ſpernit, me ſpernit. Ob quas aſſertas à Deo fauorabiles ſentẽtias, auſi Pontifices dicebant ſemper, ruinã ſibi parare contẽptores decretorum Pontificalium, vt D. Gregor. Papa. 19. diſtinct. qui aiebat: nulli fas eſt velle, vel poſſe trãſgredi Apoſtolicæ ſedis præcepta, & noſtræ diſpoſitionis miniſterium; quod veſtrã ſequi oportet charitatem. ſit ergo ruinæ ſuæ dolore proſtratus, quiſquis Apoſtolicis contrariare voluerit decretis. Et Aggatho Papa epiſtola ad omnes epiſcopos, eadẽ diſt. 19. relatus à Gratiano, dignam illam Pontifice ſentẽtiã ſcripſit: ſic omnes ſanctiones Apoſtolicæ ſedis accipiendæ ſunt, tanquã ipſius diuina voce Petri firmatæ. Nicolaus etiam Papa primus authoritatis Apoſtolicæ propugnator, epiſtola ad epiſcopos Galliæ, & ad clerum Vienẽſem, & in Synodo à ſe habita plura de hac re ſcripſit, quæ refert Gratianus diſt. 19. & 35. quæſt. 5. & alibi. inter quæ illud inſigne eſt, quod dicta quæſt. 5. Pontifex ſynodo præſidens ait: ſi quis dogmata, mandata, interdicta, ſanctiones, vel decreta pro catholica fide, vel eccleſiaſtica diſciplina, pro correptione imminentium, vel futurorum malorũ, à ſedis Apoſtolicæ præſule ſalubriter promulgata cõtempſerit, anathema ſit.

Dominus apud Lucam.

D. Gregorius.

Aggatho Papa.

Nicolaus Papa.

15 Sed quoniam cum noſtris diſputatio iſta habetur, quæſo attendamus antiquorum Pontificum noſtrorũ in Chriſto parentũ, erga ſedis Apoſtolicæ decreta, reuerentiam; quã verba concilij Bracharenſis maximè inſinuãt. vbi cap. 18. dicitur: Omnes epiſcopi dixerunt neceſſarium, & valde vtile arbitramur, vt ea, quæ apud vnumquemq; noſtrum varia, & inordinata

Hiſpaniæ reuerentia ſedi Apoſtolicæ.

Bracharenſe concilium.

dinata conſuetudine retinentur, vnita inter nos per Dei gratiam, & concordi celebrentur officio. & idcirco ſi quid illud eſt, vel magnum, vel paruum, quo variari videamur, ad vnã ſicut dictum eſt, formulã, præfixis rationabiliter capitulis, reuocetur, præcipuè cum & de certis quibuſdam cauſis inſtructionẽ apud nos ſedis Apoſtolicæ habeamus, quæ ad interrogationes ſuas, quondam venerandæ memoriæ prædeceſſoris tui Profuturi prudentia, ab ipſa Petri beatiſſimi accepit cathedra. Lucretius epiſcopus dixit: recte fraternitas veſtra authoritatem ſedis Apoſtolicæ recordata eſt. Hæc igitur Hiſpaniæ totius epiſcopi (cum ſuo primate eo tempore, poſtea ad Toletanam ſedem permutato) loquuti ſunt, de reuerentia, & memoria ſpeciali, ac obſeruatione præceptorum Apoſtolicæ ſedis: vtinam noſtris tanta memoria, & obſeruatio eſſet multorum, quæ vel obliuioni tradita, vel abuſu deleta conſpicimus. Sed debemus certè digniſsimorum patrum, nos qui de fide noſtra gloriamur, in hac re veſtigia ſequi, ne diuinorũ oblitos, Deus optimus obliuiſcatur.

Galliarũ antiqua reuerentia Pontifici.

Similiter apud Gallos quanta mandatorum Pontificalium extiterit authoritas cognoſcet legens caput. 22. Turonenſis ſecundi cõcilij, vbi inter alia ſic dicitur: quis contra decreta talia, quæ à ſede Apoſtolica proceſſerunt, agere præſumat? vel quis quod peius eſt contra ſentẽtiam, quam vas electionis Paulus Apoſtolus Spiritu ſancto miniſtrante promulgauit, aliud conſcribere vlla ratione præſumat? cum dicat ipſe per Spiritum ſanctum: qui prædicauerit præter id, quod prædicauerim, anathema ſit. & quorum authoritas valere poſsit, niſi quos ſedes Apoſtolica ſemper, aut intromiſit, aut apochriphos fecit. & patres noſtri hoc ſemper cuſtodierunt, ꝙ eorum præcepit

Concilium Turonenſe.

authoritas. nos ergo hoc ſequamur, vel quod Apoſtolus Paulus, vel quod Papa Innocẽtius ſtatuit. hæc Galli quõdã, in quibus vtinam nunc permanſiſſent, neq; hæreſi labefactati eſſent talium parentum filij; ſed ſperandum eſt, quod iam dominus cœpit, perficiendum eſſe, atq; ad antiquam pietatem omnia redigenda. Sicut etiam miramur quidem Germanorum antiquam pietatem, erga Põtifices, egregiamq; deuotionem, adeò vt in concilio Triburienſi cap. 30. vt habetur capite in memoriam. 19. diſtinctione dicatur: In memoriam B. Petri Principis Apoſtolorum, honoremus ſanctam Romanam Eccleſiã, & Apoſtolicam ſedem, quæ vt nobis ſacerdotalis eſt mater dignitatis, eccleſiaſticę eſſe debet magiſtrationis; quare obſeruanda eſt cum mãſuetudine humilitas; & licèt vix ferendũ ab illa ſancta ſede imponatur iugum, tamen feramus, & pia deuotione tolleremus. hæc ibi, vbi vtinam etiam nunc, repetita deuotione, manſiſſent eadem exẽpla. Quanta deniq; vniuerſis eccleſijs obſeruantia, et deuotio Apoſtolicis decretis fuerit, qui conſpicere voluerit, legat acta vniuerſaliũ conciliorũ; & videbit à Romano Pontifice indici, diſſolui, dirigi, & confirmari eſſe ſolita; & conueniẽtibus, ac conſentientibus, ex totius orbis partibus, fidelibus Pontificibus, ac Principibus, eorumq; procuratoribus; ab omnibus obedientiam, & fidẽ decretis Romanæ ſedis, vt Chriſti loco, capitis veriſsimi eccleſiæ totius, exhibitã eſſe. pro omnibuſq; ſit decretũ generalis Synodi Lateranẽſis ſub Leone. X. ſeſs. 11. ſchedula penultima, vbi ſacro approbante concilio damnantur, qui aduerſus eccleſiaſticam Romani Põtificis iuriſdictionẽ inſurgũt; de neceſsitateq; ſalutis eſſe diffinitur, vt omnes Põtifici ſubſint. ſed & quæ in hanc rem memoranda ſeculariũ Principũ exẽpla fuerint,

Germanorum antiqua deuotio erga Pontifices.

Conc. Triburienſe.

Totius eccleſiæ exemplum.

Concilia vniuerſalia.

Lateranenſe concilium.

Secularium Principum exempla.

fuerint,erga venerationem Apoſtolicæ ſedis, eiuſq; decretorum,diximus paulò ſuperius,in prioribus noſtræ aſſertionis probationibus. dicantq; alibi extitiſſe ſemp. r Reſponſales, vel Cõmiſſarios Pontificis Romani, & exercuiſſe poteſtatem in prouincijs. *Sup. num.4.*

16 Nunc verò ne epiſcoporum cæterorumq; præfectorum eccleſiarum contemnatur dignitas, aut iuſſio;& ne illorum dignitati labor noſter deeſſet;etiam erga eos,eorũq; præcepta,atq; decreta reuerentes, & obtemperãtes eſſe debere fideles Chriſti oſtẽdamus. Quod etiam concluſione noſtra defendimus. Cõſtituamus ergo primũ fidei dogma inuiolabile: epiſcopos Chriſti eſſe,in ſua diœceſi, Vicarios, & Apoſtolorũ ſucceſſores;eiſq, deberi reuerentiã,& obed.etiã ab omnibus fidelibus,exiſtentibus in ſua diœceſi,nõ exemptis,hãcq; poteſtatem à Chriſto domino datã, iureq; diuino cõuenire omnibus ordinatis, & vel ad epiſcopalem dignitatẽ electis ab eccleſiã.

Sexta ratio, quòd epiſcopis diuino iure debeatur reuerentia & obedientia ab omnibus in diœceſibus ſuis conſiſtẽtibus.

Probatio. Hanc vero certiſsimã fidei catholicæ veritatem,primo ex ſacra, apoſtolicaq; traditione(quã paris, cũ ſacra ſcriptura fidei,ac venerationis eſſe declarauit ſacrum Tridẽt. concil.ſeſs.4.)confirmo,quã inferius ex ſacris teſtimonijs cõprobabo. Nã ſic à Chriſto dño Apoſtolis traditum fuiſſe,vt dogmate noſtro præfertur, ex ſanctorum patrum,ac fidelium cõmuni acceptione probat epiſcopus Ayala libro de traditionibus parte tertia. Sed ex multis in hac re patrũ documentis, pauca proferam, eaq; ad huius rei confirmationẽ præcipua. ſic ergo B.Clemẽs Papa,Petriq; apoſtoli auditor, & diſcipulus,referẽs Chriſti,& B. Petri præceptiones, epiſt. 1, ad medium ſic ait: Epiſcopos vicem Apoſtolorum gerere,dominum docuiſſe dicebat; & reliquorũ diſcipulorũ vicẽ tenere, presbyteros debere, inſinuabat.& ſi quis aliquem,ex his ſcandalizauerit,

Traditio ſacra

Inf. nu. 18.& 19.

Epiſcopus Ayala.

D.Clemens.

Epiſcopi locum Apoſtolorũ tenẽt, presbyteri diſcipulorum.

 gra-

grauiſsimam illi pœnam inferri debere, prædicabat. Hæc Clemens ſed & B. Anacletus etiam condiſcipulus Clemẽtis epiſtola. 3. ſic ait: Anacletus ſeruus Ieſu Chriſti, in Apoſtolica ſede à Domino cõſtitutus, & à ſancto Petro Apoſtolorum Principe presbyter ordinatus, omnibus epiſcopis, & reliquis ſacerdotibus ſalutem. de primatibus chariſsimi ſuper quibus me quidam veſtrum conſuluerunt, aut ſi eſſe deberent, aut non: quantum hactenus de his à B. Petro Apoſtolo, & reliquis Apoſtolis, & à B. Clemente noſtro ſancto prædeceſſore, & martyre nouimus ſtatutum, denegare vobis minime poſſumus. & quis eſt, qui negare poſsit quærẽtibus fratribus, de dubitatione, vel neceſsitate eorum? ſacerdotum fratres ordo bipartitus eſt. & ſicut dominus illud conſtituit, à nullo debet perturbari. ſcitis autem Apoſtolos à domino eſſe electos, & conſtitutos, & poſtea per diuerſas prouincias ad prædicandum diſperſos: cum vero meſsis cœpiſſet creſcere, videns paucos eſſe operarios, ad eorũ adiumentum, ſeptuaginta eligi præcepit diſcipulos. Epiſcopi vero domini Apoſtolorũ locũ tenent, &c. *D. Anacletus.*

17 Et paulò inferius cap. 2. vt obedientiam, illorum officio debitã, ſuaderet, ait: Apoſtoli, iubente domino, in toto orbe diſperſi, euangeliũ prædicauerunt, ipſis quoq; decedentibus, in eorum locum ſucceſſerunt epiſcopi, quorum ordinatio prætacto fieri debet ordine, & modo: quos qui recipit, & verba eorũ, Deũ recipit: qui autem eos ſpernit, eum à quo miſsi ſunt, & cuius funguntur legationẽ, ſpernit. hæc Anacletus. Sed ſacrum generale Tridẽtinũ concilium ſeſs. 23. cap. 4. eandem epiſcopalem poteſtatem confirmat, & declarat, dicens: ſacroſancta Synodus declarat, præter cæteros eccleſiaſticos gradus, epiſcopos, qui in Apoſtolorum locum ſucceſſerunt, ad hunc hierar- *Obedientia epiſcoporum commendatur.* *Trid. Conciliũ.*

hierarchicum ordinem præcipuè pertinere;& poſitos,ſicut idem Apoſtolus ait,à Spiritu ſancto,regere Eccleſiam Dei,&c. Hæc & multa alia ad hoc propoſitum ſpectantia decernit ſancta Synodus, de Epiſcoporum iure diuino fundata dignitate, & obediētia, quam etiam obedientiam,ac reuerentiā egregiè cōmmēdat idem iam relatus, ſanctus Pontifex Clemens epiſt.3.vbi ſic ait: ſacerdotes, & reliqui ſacræ Eccleſiæ miniſtri, omneſq; plebes Epiſcopos ſuos diligere debent, & eorum præceptis obedire, etiam ſi ipſi aliter, quod abſit, quàm debent,agant. niſi in fide errauerint. qualis condemnatio eis immineat, qui imparentes erunt, diuina nos docet ſcriptura:ſi enim Can filius Noe,cùm vidiſſet nudum ſuum patrem,quoniam non cooperuit patris corporalis nuditatem, ſed egreſſus nunciauit eam fratribus,& illi veſtimento eũ cooperuerunt,ipſe quidē, & ij qui ex ipſo nati ſunt, ſub maledicto facti ſunt; qui autem cooperuerunt,magnam benedictionem meruerunt; multo magis iſti maiori condemnatione,& ampliori digni ſunt,qui patribus obuiare,aut contra eos inſurgere nituntur, aut iniuriam & contumeliam facit Deo,cuius legatione funguntur.hæc ibi Clemēs primo tomo conciliorum, &.2.quæſt.3. cap. ſacerdotes. qui etiam epiſtola.3. in principio; Epiſcopis dicebat: ſi autem vobis Epiſcopi non obedirent omnes presbyteri,diaconi,& ſubdiaconi,& reliqui clerici, omneſq; Principes,tam maioris ordinis,quàm inferioris, atq; reliqui populi, tribus, & linguæ nō obtemperauerint, non ſolum infames, ſed extorres à regno Dei, & conſortio fidelium, ac liminibus ſanctæ Eccleſiæ alieni erunt. Nam veſtrum eſt eos inſtruere, eorum eſt vobis obedire,vt Deo,cuius legatione fungimini. Hæc Clemens,cuius verba ſatis

D.Clemens.

Notetur,Epiſcopis Principes obediſſe initio Eccleſiæ.

Epiſcopi ſunt erga Principes,& cæteros prælati.

H 5 oſten-

oſtendūt non ſolum populos,& clerum,ſed & Principes quoſuis obedire Epiſcopis debere,atq; id ex Petri Apoſtoli doctrina, & Chriſti traditione acceptū eſſe, epiſtola. 1. teſtatur. quod & Tridentina ſynodus ſeſ. 23. cap. 4. & ſeſ. 25. cap. 17. de reformatione confirmat. Sed & ſi obedientiæ eccleſiaſticæ, & epiſcopalis authoritatis monimēta plurima, ex antiquitate petita, allata legamus per theologos doctores, qui aduerſus hæreticorum errores de hac re ſcripſerūt, & præcipuè apud Vvaldenſem lib. 2. doctrinalis fidei artic. 13. Turrecrematam lib. 1. de Eccleſia ex cap. 74. & lib. 2. ex cap. 41. Albertum Pighiū lib. 4. & 5. de eccleſiaſtica hierarchia. Epiſcopum Ayalam libro de traditionibus par. 3. circa finem. Nicolaum Sāderum lib. 1. & 2. de viſibili monarchia Eccleſiæ. Caſtrenſem aduerſus hæreſes lib. 6. tit. Eccleſia, lib. 11. tit. obedientia. & fratrem Cordoua lib. quæſt. 4. Cæterum præter ea, quæ ab Eccleſiæ ſummis, primiſq; Pontificibus retulimus, hæc quoq; non prætereūda, quæ antiqui Eccleſiæ doctores tradiderūt, cenſui: quæ videlicet ſcripſerunt de hac Eccleſiæ obedientia, quam commendamus. Vt diuus Ignatius epiſtola ad Trallianos, & Magneſianos. in fine verò prædictæ epiſtolæ ad Trallianos, ſic aiebat, de prælatis, & Epiſcopis loquens: qui iſtis inobediens fuerit, hic ſine Deo omnino erit, impius, & contemnens Dei ordinationem. ſimilemq; ſententiam confirmat Tertullianus in apologetico contra gentes, & D. martyr Cyprianus epiſtola. 3. lib. 1. & D. Athanaſius, & D. Thomas in epiſtolā ad Hebræos cap. 13. D. Ireneus lib. 4. contra hæreſes capite. 26. D. Baſilius ſermone. 3. exercitamentorū, & de conſtitutionibus monaſticis cap. 20. & 23. D. Auguſtinus tomo. 2. epiſtola. 86. ad Caſulanum, & tomo

Tridentinū cōcilium. *Vvaldenſis.* *Turrecrem. C.* *Pighius.* *Epiſc. Ayala.* *Sanderus.* *F. Caſtro.* *F. Cordoua.* *D. Ignat. Epiſ.* *Tertullianus.* *D. Cyprianus.* *D. Athanaſi°.* *D. Thomas.* *D. Ireneus.* *D. Baſilius.* *D. Auguſtin.*

tomo.7.lib.de correptione, & gratia cap. 15. D. Gre- *D. Gregorius.*
gorius in Reges lib. 13. cap. 3. ad medium. D. Chri- *D. Chriſoſt.*
ſoſtomus in Geneſim homilia. 6. & 65. & in epiſto
lam ad Hebræos cap. 13. homilia. 34. atq; D. Hiero- *D. Hieron.*
nymus. 1. tomo ad finem, epiſtola ad Heliodorum,
& epiſtola de ſeptem ordinibus cap. vlt. & cap. 2. &
.8. regularum. & D. Bernardus ſermone. 66. in cã- *D. Bernard.*
tica, & pſalmo. 90. ſermone. 15. & tractatu de præ-
cepto, & diſpenſatione. qui omnes docent etiam ma
lis, ſed fidelibus quidem Epiſcopis, eſſe ab omnibus
obtemperandum.

18 *Sacris ſcripturis cõfirmãtur prædicta.* Id verò neq; immeritò, cum ſacra ſcriptura plena talibus teſtimonijs ſit, quibus ad eam eccleſiaſticorum prælatorum obſeruãtiam informamur omnes fideles, ſicut & in veteri teſtamento ſcriptum grauiſsima cautione reperimus, Deuter. 17. venies ad *Deuteronom.* ſacerdotes Leuitici generis, & ad iudicem, qui fuerit illo tempore; quæreſq; ab eis: qui indicabunt tibi iudicij veritatem, & facies quodcũq, dixerint, qui præſunt loco, quem elegerit dominus, & docuerint te iuxta legem eius, ſequeriſq; ſententiam eorũ, nec declinabis ad dexteram, neq; ad ſiniſtram. qui autẽ ſuperbierit nollens obedire ſacerdotis imperio, qui eo tempore miniſtrat domino Deo tuo, ex decreto iudicis, morietur homo ille, & auferes malum de Iſrael. cunctuſq; populus timebit, vt nullus deinceps intumeſcat ſuperbia. ecce in lege illa diuina, quæ timori potius, quám amori intendebat, quali ſupplicio ſacerdoti inobediens plectebatur. Sed tamen in noſtra euangelica lege ſuauitate plena, licet non ijs minis, tamen ſub conſcientiæ obteſtatione, non inferior præcepti ratio inuenitur: cum Lucæ. 10. cap. *Chriſtus apud Lucam.* Chriſtus dominus Apoſtolis, & eorum ſucceſſoribus (vt eccleſiaſtica traditione, ſupra propoſita, & patrũ

omnium,eum locum exponentium, teſtimonio cõſtat) dixit:Qui vos audit, me audit, qui vos ſpernit, me ſpernit, ꝙ & Paulus ad Hebræos. 1 3.cap. apertius dixit: obedite præpoſitis veſtris,& ſubiacete eis, ipſi enim peruigilant,quaſi rationem pro animabus veſtris redditituri. ecce Paulum de Eccleſiæ præpoſitis vniuerſis loquens, obedientiam ipſis debitã eſſe teſtatur,ſiue boni,ſiue mali ſint; à domino edoctus, qui Matthei. 2 3 .dicebat:ſuper cathedram Moyſi ſederunt Scribæ, & Phariſæi;omnia quæcunq; dixerint vobis ſeruate , & facite ; ſecundùm verò opera eorum nollite facere. ecce malis etiam ab omnibus obediendum: cum Dei loco iure diuino, atq; imperio Dei, ad Eccleſiam gubernandam conſtituti fuerint, Deiq; ipſius locum teneant , vt eccleſiaſtica & concordi doctorum traditione docemur. ſicut dixi hucuſq;.iam ſæpè. & conſtat Apoſtolica illa relatione Epheſiorum. 4. dicente Paulo, Chriſtum in cœlos aſcendentem,eccleſiaſtica hierarchia conſtituta, poſuiſſe alios quidem paſtores,alios doctores ad cõſumationem ſanctorum ad opus miniſterij . & ita ad Epiſcopos Aſiæ quondam ſermonem habens dicebat,actorum. 2 o.Attendite vobis,& vniuerſo gregi, in quo vos conſtituit Spiritus ſanctus regere Eccleſiam Dei, quam acquiſiuit ſanguine ſuo . etenim cum Apoſtolos ſciret dominus morituros,& Eccleſiam perpetuò duraturam vſq; ad conſumationem ſeculi promiſiſſet vltimo Matthæi cap. certè quod prioribus illis Apoſtolis,Eccleſiæq; Pontificibus dabat, ſequentibus, ac in eodem munere ſuccedentibus, dare quoq; intelligendus erat. & ſic Marci. 1 3. aiebat Apoſtolis:ꝙ vobis dico omnibus dico,vigilate.

D. Paulus. *Domin⁹ apud Matthæum.* *Epiſcopi iure diuino habent poteſtatem ſuam.* *Sup. num 16.* *D. Paulus.*

19 Ob eam ergò cauſam, atq; dictis iam fundamentis innixa Eccleſia damnabit hæreticos,qui temerè,

Hæretici dãnãtur.

&

& impiè eccleſiaſticam obedientiam, maximeq́; diſcolorum, atq; non rectorum prælatorum labefactare conabantur: ſicut primũ Vvicleph, & Hus damnati ſeſ. 8. & . 15. Conſtantienſis generalis Synodi. *Concilium Conſtantienſe.* & deinde lutherani, damnati decretis Leonis. X. *Leo. X.* priuſq;, alij in concilio Vienenſi per Clementẽ. V. *Clemens. V.* clementina ad noſtrum de hæreticis reprobati, contenderunt inaniter libertatem quandam (à Paulo. 1. *D. Paulus.* Corint. 3. & . 7. & ad Galatas. 5. declaratam; ad moleſtias veteris legis alludente, non verò ſubiectioni eccleſiaſticæ poteſtatis detrahente, quam potius ipſe. 2. Corinthiorum. 10. ad captiuitatem omnium ſub Chriſto Principe inducendam, Eccleſiæ poteſtatẽ *D. Petrus.* valere dicebat.) ſed Petrus. 2. epiſtolæ cap. 1. chriſtianos ſuaui lege Chriſti gaudentes aloquens, eã libertatem prudenti cautione moderabatur, dicens: non quaſi velamen habentes malitiæ libertatem.

Septima ratio quòd omnibus inferioribus Eccleſiæ prælatis obedientia, & reuerẽtia debeatur.

His ergo ſatis ea pars præcedentis noſtræ propoſitionis, qua obedientia, & reuerẽtia Pontifici ſummo, & alijs Epiſcopis commendabatur, probata videbitur. Sed nunc quoq; cùm generaliter eccleſiaſticis præpoſitis obtemperandum, & illis reuerentiam præſtandam eſſe dixerimus, oportet etiam ponere verum dogma aliud: omnibus eccleſiaſticis prælatis, etiam Papæ, & Epiſcopis inferioribus, deberi obedientiam, & reuerentiam loco Chriſti. ſed & oſtẽdere oportet, quo iure ipſis ea religionis obſeruatio debeatur. quod eo ſolum manifeſtum eſt, quòd eccleſiaſtica traditione, & doctorum communi ſententia conſtat, talem illis honorem Dei præceptione eſſe exhibendum, vt legenti præcedentis rationis confirmationes conſtabit, atq; relatorum docto- *Sup. num. 17.* rum ſcripta. ſed & eo etiam conſtat, quòd Pontificibus: ſummo, & inferioribus, apertè poteſtas plena

à domino

à domino data ſit, ad Eccleſiæ gubernationem, vt vidimus; & ideo ad omnia neceſſaria ad talem finē, *Sup. num. 16.* id quoq; cenſetur extendi: at ob plebium chriſtianarū multitudinē, nequit ab vno homine, niſi coadiutores, & cōmiſſarios poteſtatis ſuæ adhibeat, eccleſia rectè gubernari. ideoq; Ietrò ſapiens, dominica authoritate probatum conſilium Moyſi dedit, Exodi *Exodus.* . 18. adhibendi gubernationis ſuæ coadiutores: quod ſemper feciſſe Apoſtolos, ex actorum libro; & eccle- *Acta.* ſiaſticos Pontifices, eccleſiaſtica traditione conſtat. ſicq, cum vis eadem ſit in primo ſubiecto poteſtatis, atq; in cōmiſſario, qui eadem vtitur, ſicut Paulus ad *D. Paulus.* Romanos. 13. de ſecularibus dicebat, obediendum eſſe ſiue Regi, quaſi præcellenti, ſiue ducibus, tanquā ab eo miſsis; ideoq; Paulus ipſe ad Hebræos. 13. ſine diſtinctione præcipiebat: obedite præpoſitis veſtris. ob eamq; cauſam inferioribus Eccleſiæ prælatis ex commiſsione Pontificis, vel Epiſcoporū in nos dominantibus, obtemperandum eſt, ſicut domino: & illis debita reuerentia ab omnibus deferenda eſt. de quo tamen nunc nobis non ita erit diffuſa tractatio

21 inſtituenda, ſicut cū domino aſpirante de eccleſiaſtica hierarchia ſcripſerimus. Sed qua potiſsimū ratione omnibus prælatis eccleſiaſticis obediētia, & reuerētia deferenda ſit ab omnibus, ſubijciā nunc breuiter: duo tātū ante oculos proponēs documēta clariſsima. primū quia ſi aliter fieret, irreligioſi in Deū eſſent, qui ſe à tali iugo ſubtraherent: nam ſi Dei loco, vt dixi nos præpoſiti noſtri gubernant; honorē, & obedientiā illis præſtitā, in Deum deferri, ſicut & è cōtrario inobedientiam, & temerarium auſum, quis dubitet? cum, non quòd homines ſint nobis quidem pares, & natura non ſuperiores, ſed quòd Dei locū in terris ſuſtineant, ſint præpoſiti obſeruandi. & quòd

Octaua ratio quòd meritò obediētia, & reuerētia ſit deferēda Eccleſię prę latis, ab omnibus.

quòd Dei iuſsio inſtet, vt illis obſecundemur: qui ergo illis reſiſtit, Dei ordinationi reſiſtit, Deoq; iniuriam facit. Sicut qui legato Regis, aut Præſidi, vel iudici, vel imagini etiam irreuerenter obſiſtit, & iniurioſus eſt. in rebus namq; humanis repræſentatione abſentium iubari,& ſuppleri diſtantia debet. Deinde ſi auferas reuerentiæ, & obſeruantiæ, obtẽperationiſq; ius, quid in Eccleſia relinquitur? non ſolum quòd connexæ ſunt virtutes,ſed quòd obediẽtia ſola virtus eſt, quæ menti cæteras virtutes inſerit, inſertaſq; cuſtodit, vt dicebat Gregorius. quia ſic ignorantium tenebræ depelluntur, inſtructione, & iuſsione prælatorum in re adeò neceſſaria,& difficili, ſicut cœlorum aditus eſt. ſic perfidia,& peruicacia diſcolorum conteritur eccleſiaſtica vindicta, per obedientiam ſuſcepta, vt dicebat Paulus ad Corinthios.2.cap.10. aliterq; non benè ſuæ Eccleſiæ prouidiſſet Deus, ſi vel omiſiſſet eccleſiaſticorum prælatorum conſtitutionem, aut plenæ poteſtatis in oues ſuas elargitionem. cum in ſumma certe incommoda, ea re incidere neceſſe eſſet. ſicq; etiam nos non bene nobis, noſtræq; ſaluti prouidemus,ſi obedientiam, prælatis noſtris debitam,omiſerimus,vel minus reuerenter eos acceperimus,quam decet Dei locum tenentes. atq; ex eo aditum inordinationi,& confuſioni vniuerſorum certè daremus. ſicut egregiè B. Chriſoſtomus, nec minus eleganter homilia .34.in epiſtolam ad Hebræos ſcripſit, in hunc modum: malum quidem eſt, vbi nullus eſt principatus, & multarum cladium hæc res exiſtet occaſio, & cõfuſionis eſt, turbationumq; principium. ſicut enim ſi ex choro ipſum Choripheum auferas, nequaquã modulatus chorus, & ordinatus exiſtit. & phalanx militum,ſi ducem non habeat,nullo modo acies illa

D.Gregorius.

D. Paulus.

D. Chriſoſt.

vel ordine procedit. & nauis ſi gubernatore priuatur, peſſumeat neceſſe eſt: & ſi gregi paſtorē abſtuleris, cunctus diſpergetur, & peribit. & malum igitur eſt, vbi nullus eſt principatus, ſubuerſionis quippe hoc eſt argumentum; malum autem eſt non minus, & inobedientia eorum, qui reguntur à Principe: idem malum quippe contingit. populus enim ſi non obſequitur Principi, ſimilis eſt populo Principem non habenti, imò etiam deterior: illi quidem ſaltem veniam habent, eius quod indiſpoſitè, & inordinatè verſantur, ſiquidem ordinatore priuati ſunt; ij autē veniam non merentur, quin etiam puniuntur. Sed fortaſe aliquis dicet quia eſt tertium quoq; malum, quando ipſe Princeps malus extiterit: hoc noui etiā ego, & non paruum malum illud eſt, imò etiā peius eſt, quàm ſine Principe cōuerſari: melius quippè eſt à nullo, quàm à peſsimo regi: ille enim ſaluatus eſt ſæpenumero, plerunq; etiam in periculum decidit; iſte autem omnibus modis pericula ſubiturus eſt: dū ad foueas, & ruinas impellitur. quomodo ergò dicit Paulus, obedite præpoſitis veſtris, & obſecundate? poſtquam ſuperius dixerat: quorum contemplantes exitum conuerſationis imitamini fidem, tùm intulit: obedite illis, qui vobis præpoſiti ſunt, & obſecūdate. quid ergò dicit aliquis, cum præpoſitus malignus extiterit, nō audiemus? quomodo malum dicis? Nota. ſiquidem eſt in cauſa fidei fuge illum, & vitã non ſolum ſi homo fuerit, etiam ſi Angelus de cœlo deſcederit; ſi verò in vitæ moribus malignum dicis, noli curioſus eſſe. & hæc nō ex me ipſo dico, ſed ex ſcriptura diuina, audias Chriſtum dicentem: ſuper cathedram Moyſi ſederunt Scribæ, & Phariſæi. & primo cum commemoraſſet de his multa mala, tunc dixit; ſederunt ſuper cathedrā Moyſi: omnia, inquit, quæ

dixerint

dixerint vobis,facite: quæ autem fecerint,nolite fa-
22 cere.habẽt,inquit,dignitatem,&c. Hæc Chriſoſto-

Collectio debitæ obedientiæ omnibus communiter prælatis.

mus. quibus, alijſq; iam dictis huius noſtræ aſſertio-
nis monimentis,colligitur; quam ſit æquum fideles
omnes ſubeſſe, & obedire eccleſiæ prælatis vniuer-
ſis;& reuerentia quam maxima illos proſequi, non
tantum ſummũ,ſed & cæteros Pontifices, eorumq́;
vice fungentes,qui Chriſti locum tenentes imperat
nobis. neq; hoc ſolũ debere populares præſtare cer-
tum eſt,ſed & Principes vniuerſos:cũ omnes Chri-
ſti oues ſint,ſi fideles exiſtant,& in omnes oues ſuas
poteſtatem largitus fuerit, qui dixit Petro Ioannis *Ioannes Euangeliſta.*
21. Paſce oues meas. atq; ideò merito Ioannes Pa-
pa. 96.diſtinct.dicebat: Imperator, ſi catholicus eſt, *Ioannes Papa.*

Admonitio Principum, & reliquorum.

filius eſt, non præſul eccleſiæ. caueant ergo Princi-
pes,ac cæteri fideles,ne ſi filio propriam erga paren-
tes,reuerentiam omittant,Deum grauiter, in ſuo-
rum capitum damnum ,offendant: is eſt enim ille,
qui certè de ſe ipſo illud ab Iſaia prædicari cap. 2. *Iſaias.*
Iuſsit(quo iram,& vindictã,licet tardam quandoq́;,
ſuam ſignificauit) quieſcite ergo ab homine, cuius
ſpiritus in naribus eius eſt, quia excelſus reputatus
23 eſt ipſe. In quibus verò ſpecialiter hæc generalis re-
uerentia,& obedientia prælatis debita(quòd ad hãc

Notantur exceſſus ſecularium in cauſis eccleſiaſticis poſsibiles.

præſentem quæſtionem ſpectabit) exercenda ſit, di-
cemus ſequentibus propoſitionibus: declarantes in
quibus exceſſus contingere poſsint, ſi prętextu vis
tollendę, ſeculares poteſtates eccleſiaſtica priuilegia
infringant. Itaque ad huius rei declarationem , ſit
iam ordine ſecunda propoſitio. Iudicare de eccle-

Propoſitio ſecũda de iudicio in cauſis dubijs eccleſiaſticis, vetito ſecularibus.

ſiaſticis cauſis dubijs, decernereq́; an iudex, ſeu prę-
latus eccleſiæ recte, an iniuſtè egerit, in eccleſiaſti-
co proceſſu cauſę, aut prȩceptionis ſuę; aut in Pon-
tificem ſummum prelatoſue quoſuis, vel in eorum

ſtatuta agere, non eſt licitum Principi, neque cuiuis ſeculari, ſed hæc iudiciorum genera Deo, & eccleſiæ relinquenda ſunt. at vero ſupponimus hæc vetita iudicia intelligi in caſu dubij, & erga punitionem, ac præceptionem directam eccleſiaſticorum, quæ ſeculari poteſtati vetantur. non verò vbi vis clara interuenerit. tunc enim licebit, reuerenter vim tolli, à Principe. Hanc aſſertionem memini

24 Probatio. me partim comprobaſſe ſuperius, cum ad argumenta quæſtionis primæ reſponderem. ſed nunc magis ex profeſſo vetitam hanc rationem iudicij perſequemur. quamuis quæ ibi dicta ſunt, ſatis erunt ad explicandam diſtantiam, quæ ſit, inter licitam depulſionem vis, cum illa fuerit ab eccleſiaſticis manifeſtè illata, & inter illicitam rationem iudicij in cauſis dubijs, de quo articulo nunc dicemus, vt ſpecialius videamus in quo excedere ſecularis poteſtas poteſt, in cauſarum eccleſiaſticarum tractatione. Et primum aduertamus neceſſe eſt, non ex eo quòd licitam vis apertæ propulſationem dixerimus (quia per id non propriè iudicare, ſed rem clarè inſpectã, defendere naturali iure cenſemur, quod licet) ideò poſſe ſtatim deduci etiam licitum eſſe Principibus de rebus, & cauſis eccleſiaſticis diiudicare; vtique in cauſis dubijs (tunc enim iudicium eſſe cap. 17. Deuteronomij dicebatur) illud enim negamus catholici, cum neceſſe ſit inuiolabilem obſeruari immunitatem, & libertatem eccleſiaſticam, vt diffuſe dicemus inferius. ſua autem contentus ſit Princeps iuriſdictione, & cum ad verum ventum ſit, nec Pontifex nomen Imperatorium vſurpet, neq; Imperator iura Pontificatus arripiat (verba ſunt Nicolai primi Pontificis ſummi epiſtola tertia ad Michaelem Imperatorem, nonageſima ſexta diſtinctione capite

Sup. nu. 46. & 47. & 25. q. 1.

Ratio.

Inf. nu. 50. propoſitione. 5.

Nicolaus Papa.

cum

cum ad verum) itaq; non ſolum iuſtitiæ virtus, qua ſuum cuiq; ius tribuitur,ſed & religio, qua Deo, rebuſq; diuinis cultus, & reuerentia exhibetur, ſuadēt omnibus nobis,vt ſi quidem ſummus omnium Dominus eccleſiaſticos in ſortem ſuam vocatos,à ſecularium Principum cura,& iuriſdictione exemit,ideò illi eccleſiaſticos nec diiudicent,nec moleſtent:cum nemo poſsit falcem iudicij mittere in eam rem, quæ alteri videtur eſſe cōmiſſa, vt ex B. Gregorio, diuus *D.Thomas ex D. Gregorio.* Thomas. 2. 2. quæſtione ſexageſima ſeptima,primo articulo affirmauit, quòd ex hoc iuſtitiæ leges, & religionis,& virtutis limites prætergrediantur,cum ingenti violantium malo;nec volo longus in hac veritate confirmanda apparere,qui paulò inferius immunitatem,& libertatem eccleſiaſticā iure diuino, & humano fulciri oſtendam.

25 Authoritas. At certè ſacris ſcripturis, & patrum catholicorum doctrinæ aduerſari eum, qui in diiudicandis cauſis, perſonis, & rebus eccleſiaſticis, ſe immiſcuerit,nemo dubitabit, qui inſpexerit: & quæ immunitatem, & libertatem confirmant documenta; *Inf. propoſi.5. anu. 50.* & quæ nunc erga iudiciorum, de cauſis eccleſiaſticis, prohibitionem, qua ab eis laici arceantur, ego afferam. Exempla Principum. Nam primum hiſtorijs catholicis, & eccleſiaſticis legimus, catholicos Principes ſemper iudicia eccleſiaſtica effugiſſe, & ita ille ſempiterna memoria dignus Conſtantinus in Niceno concilio, litium epiſcopalium cartas igne combuſsiſſe ſcimus, & ſe iudicem eſſe poſſe eccleſiaſticorū negauit omninò. Traditio. Sicq; eccleſia, & catholici omnes hæreticū putauerunt dogma eorū, qui Principes etiam eccleſiæ præfectos eſſe affirmarunt; Henricus Rex damnatur. & ſic Hērici illius. VIII. Anglorū regis conatus,quibus ſe caput,etiā in ſpiritualibus,ſuorū eſſe volebat,ſemper eccleſia cōpreſsit.

Gallica pragm. damnatur.

Sicut & Gallica illa ſanctio pragmatica, authoritati eccleſiaſticæ, & libertati contraria, qua clerici ſecularibus ſubijci videbantur in omnibus, reprobauit, & deſtruxit eccleſia tota cum Pontifice ſuo, in Lateranenſi concilio ſub Leone decimo, vt habetur tomo poſtremo conciliorũ ſeſsione vndecima ſchedula penultima, vbi ſic ſcribitur: Leo epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei ad perpetuam rei memoriam, ſacro approbante concilio, paſtor æternus gregem ſuum, vſque ad conſumationem ſeculi nunquam deſerturus, ita Apoſtolo teſte, obedientiam dilexit, vt pro expiando primi parentis inobedientiæ peccato, ſeipſum humiliauerit, factus obediens vſque ad mortem. migraturus vero ad patrem ex hoc mundo, in ſoliditate Petræ Petrum, eiuſque ſucceſſores vicarios ſuos inſtituit: quibus, ex libri Deuteronomij teſtimonio, ita obedire neceſſe eſt, vt qui non obedierit morte moriatur; &, vt alibi legitur, in eccleſia eſſe non poteſt, qui Romani Pontificis obedientiam deſſerit: quòd Auguſtino, Gregorioq; authoribus, obedientia eſt mater, cuſtoſque omnium virtutum, ſola fidei meritum poſsidens, ſine qua quiſque infidelis conuincitur, etiam ſi fidelis eſſe videatur (& poſtquam pragmaticæ ſanctionis capitula aduerſa eccleſiaſticæ iuriſdictioni, cauſas eccleſiaſticas ad regale pretorium reducentia, expreſsit, ſubdit eius reprobationem, his verbis) de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine, eodem ſacro approbante concilio, tenore præſentium, præfatam pragmaticam ſanctionem, ſeu corruptelam; eiuſq; approbationem quomodolibet emanatam, reuocamus, damnamus, & pro damnatis haberi volumus; decernimus & declaramus, &c. Hæc Pontifex. cui conſonũ fuit cõcilium Cõſtãtienſe, ꝙ paulò ante damnauerat errorem

Leo. X. Pontifex.

Concilium Conſtantienſe.

errorem Vviclephitarum,& Huſitarum, dicentium errore ſuo duodecimo, prælatum excõmunicantem clericum, ꝙ appellaſſet ad Regem, eo ipſo traditorẽ eſſe Regis,& regni, quem errorem iuriſdictionem, & appellationum ius tribuentem regi in clericos directe, reprobauit Synodus ſancta ſeſs. 8. quod etiam ſignificans Tridentina Synodus generalis ſeſs. 25. cap. 3. de reformatione, illam iam ſupra relatam ſententiam appoſuit, dicens: nefas ſit cuilibet ſeculari magiſtratui prohibere, eccleſiaſtico iudici, ne quem excommunicet, aut mandare, vt latam excommunicationem reuocet: prætextu quòd contenta in præſenti decreto (quo forma moderationis excommunicandi datur) non ſunt obſeruata; cum non ad ſeculares, ſed ad eccleſiaſticos hæc cognitio pertineat. hæc Synodus. quibus verbis apertè ſignificatur, nullo modo ad ſeculares poteſtates, ſed ad eccleſiaſticos iudices ſpectare cognitionem, aut emendationem, & iudicium cauſarum, ſeu perſonarum eccleſiaſticarum. quod certè multo ante fuerat definitum per ſacros Pontifices, in primiſque per Ioannem Papam. 96. diſtinctione: ſi Imperator (inquit) catholicus eſt, quod ſalua pace ipſius, dicimus, filius eſt, non præſul eccleſiæ: quod ad religionem cõpetit, diſcere ei conuenit, non docere: hæc priuilegia ſuæ poteſtatis, quæ adminiſtrandis legibus publicis diuinitus conſequutus eſt, & eius beneficijs non ingratus, contra diſpoſitionem cœleſtis ordinis, nil vſurpet. ad ſacerdotes enim Deus voluit, quæ eccleſiæ diſponenda ſunt, pertinere, non ad ſeculi poteſtates; quas ſi fideles ſunt, eccleſiæ ſuæ ſacerdotibus voluit eſſe ſubiectas. non ſibi vendicet alienum ius, & miniſterium, quod alteri deputatum eſt. neq; contra eũ contendat abrũpere, à quo omnia conſtituta ſunt. & contra illius

Tridentinum Concilium.

Ioannes Papa.

beneficia pugnare videatur, à quo propriam conſecutus eſt poteſtatem. non à legibus publicis, non à poteſtatibus ſeculi, ſed à Pōtificibus, & ſacerdotibus omnipotens Deus chriſtianæ religionis clericos, & ſacerdotes voluit ordinari, & diſcuti, & recipi de errore remeantes. Imperatores Chriſtiani ſubdere debēt executiones ſuas eccleſiaſticis præſulibus, non præferre. hoc ibi Pontifex apertum teſtimonium de re iſta, & vetita ſecularibus iudicij ratione in eccleſiaſticos, edidit. quod licet ſuperius attigerimus, nūc ad perfectam veritatis iſtius probationem, referri oportuit. Ecce ergo vetitam diſcuſsionem eccleſiaſticarū cauſarum & perſonarū, Imperatoribus, & Regibus; & iudicia earum ad eccleſiaſticos præſules eſſe referenda: quod & ſub pœna notæ hæreſæos decretum eſt. quod & egregius Nicolaus primus epiſtola ad omnes epiſcopos, ſeptima quæſt. 1. cap. nemini, ait: nemini eſt permiſſum de ſedis Apoſtolicæ iudicio iudicare, aut illius ſententiam retractare, &c. quod autem de eccleſiæ Romanæ Pontifice dixit, vniuerſaliter, hoc de cæteris prælatis, ſpecialiter in diœceſibus ſuis, intelligendum eſt: ꝙ Dei locum tenentes, clericis, & eccleſiaſticis cauſis ſint præfecti: quæ omnia à ſeculari poteſtate exemit Deus optimus, vt dixi. & ſic de vniuerſis clericis, & prælatis idem decreuit Fœlix Papa capite certum. 10. diſtinct. Certū eſt (inquit ad ſeculares Principes) hoc rebus veſtris eſſe ſalutare, vt cum de cauſis Dei agitur, iuxta ipſius conſtitutionem, regiam voluntatem, ſacerdotibus Chriſti ſtudeatis ſubdere, non præferre; & ſacroſancta per eorum præſules, potius diſcere, quàm docere; eccleſiaſticam formam ſequi, non huic humanitus obſiſtendo, iura præfigere; neq; in eius ſanctionibus velle dominari, cuius clementiæ Deus voluit

Nicolaus Papa.

Fœlix Papa ex Dei reſponſis.

tuæ piæ deuotionis colla ſubmittere; ne dum menſura cœleſtis diſpenſationis exceditur, eatur in contumeliam diſponentis. hæc Pontifex, qui huius rei probationem ex ſacrarum ſcripturarum teſtimonijs petendam cenſuit, vt ex illis eccleſiaſtica obedientia ſupra nobis probata fuit, propoſitione præcedenti, & ſimiliter eccleſiaſticam immunitatem, & libertatem in fine huius quæſtionis probaturi ſumus. ob eamq; cauſam, merito ſanctus Pontifex ſapienter cauit; admonuitq; Principes, non ſolum teneri, ſed & eis, eorumq; rebus expedire eccleſiaſticas res, & perſonas tueri; & eis obedire; cũ Deus ſibi acceptum honorem eorum, ac iniuriam etiam reputet, vt ipſe apud Lucam cap. 10. dicebat: Qui vos audit, me audit: qui vos ſpernit, me ſpernit. & ideò noſtrarum iniuriarum dominum putent futurum certè vltorem, vt ab illis abſtineant: vt iã præmonui.

Sup. nu. 8. 14. & 16. in quæſt. iſta. Inf. prop. 5. nu. 50. & ſequent.

Dominus apud Lucam.

Sup. num. 4.

26 Quamobrem caueant vniuerſi Principes, & magiſtratus ſeculares, ne in eccleſiaſticarum cauſarum dubijs decernendis, aut comprobandis ſe immiſceant, etiam vis tollendæ prætextu: nam certè hoc eſſet de eccleſiaſticis directè iudicare inter cauſam, & cauſam, ſanguinem, & ſanguinem: quod ſacerdotibus, & præfectis diuini templi antiquitus concedebatur, Deuteronomij decimo ſeptimo (& ſi tunc pro legis imperfectione, iudex admiſcebatur; ſed nũc perfectis iam omnibus per Chriſtum, ea licentia abrogata eſt, vt dicemus in fine quæſtionis iſtius) hic ergo iudicandi modus vetatur ſecularibus; & eccleſiaſticis ſolum conceditur, vt probaui. Et ideò cum vis tollendæ cauſa ſeſe offerat, licebit Principi cauſæ proceſſum aduocare, inſpicereque in illo an apertè vis illata ſit ab eccleſiaſtico præſule,

Principes, & magiſtratus ſeculares dubijs decernẽdis & comprobandis eccleſiaſticis ne ſe immiſceant.

Deuter. Moyſ.

Inf. nu. 49.

Praxis licita in cauſa vis in apertis.

hocq; non iudicis modo, ſed naturaliter ſe, ſuoſque defendentis:at vbi conſtiterit euidens vis, tunc iure etiam naturalis defenſionis, ad eius propulſationem procedi licite poterit per ſecularem manũ; ea tamen forma, quam quæſtione præcedenti conſtituimus. Sed ſi dubia res fuerit, proculdubio non licebit diiudicare, neq; ad ſe partes, ac præſulem aduocare, vt à Principe illis ius dicatur, atq; decernatur cauſa, quin & in cenſuras bullæ cœnæ Domini incurretur tũc, de quibus in calce quæſtionis precedentis actum eſt, quæ ſane ſic intelligẽda erit, vt diximus, procedere: cum in dubijs, & cauſis eccleſiaſticis decernendis iudicialiter Principes, & magiſtratus ſe admiſceant, q & tũc iniuſte contra iuriſdictionem eccleſiaſticam agant: & iniuſta iuriſdictionis eccleſiaſticæ occupatio, etiam vis tollendæ prætextu, prohibetur in ipſa, et cenſuris etiam punitur. Similiter verò in eadem bulla, ac maiori ratione, prohibetur ſub eiſdẽ grauiſſimis cenſuris, aperta inuaſio in eccleſiaſticam iuriſdictionem, quod ſequenti propoſitione etiam adnotandum eſt. Itaq; dicimus tertio hoc loco, omninò iniuſtum eſſe, chriſtianiſq; Principibus, ac magiſtratibus indignum, ſi illi in eccleſiaſticam iuriſdictionem aperte irrumpant, quod fieret, ſi vel irreuerenter omninò eam aperte tollerent, vel impedirẽt, aut oppugnarent; vel etiam ſi fucatis coloribus niterentur, cauſas eccleſiaſticas ad ſe aduocare; vel ſentẽtias prælatorum, et proceſſus eccleſiaſticos falſis defectibus notare vellet, ob quos iudices eccleſiaſticos amouere ab eccleſiaſticarum cauſarum cognitione contendant, vel ſi contra ius, et contra licitas, et præſcriptas cõſuetudines in iuriſdictionem eccleſiaſticam, vel in gubernationem eccleſiaſticarum rerũ omninò ſe immiſcerent, niſi ratione tollendæ vis: vt in omnibus

Bulla cœnæ Domini.

Sup. q. 1. nu. 51.

Tertia propoſitio. De aperta inuaſione eccleſiaſticæ iuriſdictionis omnino indigna Chriſtianis Principib^9.

omnibus licet, nõ aliter. item malè ageret Princeps; ſi calumnias litigantium (ſine ratione volẽtium tollere, vel dilatare executionem iuſtam eccleſiaſtici iudicij) foueret. quod maxime animaduertere debent Principes: neq; enim nos exceſſus hoc loco defendimus. & primũ hoc patet adductis propoſitione. 1. & . 2. & ijs quæ de immunitate dicã, & præcipuè ex reprobatione cõſuetudinũ earũ prouinciarũ, quæ cõtra eccleſiaſticam immunitatẽ generaliter, & præcipuè circa beneficialia, & ſpiritualia, inſurrexerũt. Id verò ſecundo per ſe quidem manifeſtum eſt eſſe iniuſtum, & aduerſus religionem, qua Deum venerari debemus omnes, è directo pugnans: cum poteſtatẽ, & iuriſdictionẽ à Deo optimo Eccleſię datã, & quã vult ipſe conſtitui per Eccleſiam, ad eius bonum, & pacem, impugnent tunc, vel tollant, aut aduerſus eã iniuſtè machinẽtur talia agentes, in ſuarum animarum grauiſsimum damnum, atq; etiam cum grauiſſimarum cenſurarum incurſione. Itaq; certum eſt hoc quidem male agendi artificiũ, longe eſſe debere à chriſtianis Principibus, longiſsimeq; à noſtris eſſe, etiam certi ſumus: admonemus tamen Principes, & magiſtratus noſtros, vtpotè catholicos, vt ſuis limitibus ſe contineant; velintq, eccleſiaſticã protegere iuriſdictionem, potius quàm oppugnare. & ſatis ſit ad ea, quæ apertam fortè vim præſetulerint, amouẽda intendere; eis, quæ licita eſſe diximus, medijs: ab illicitis vero omnino abſtineant catholici.

Nu. 5. 25. & . 50. in hac quæſtione.

28 Excuſationes aduerſus eccleſiaſtica ſtatuta præcauentur.

Diximus iam in ſpeciali, qui poſſunt exceſſus cõtingere in ablatione vis eccleſiaſticæ, per Principes; exponentes quæ ſint, à quibus cauere Principes debeant in huiuſmodi ſuarum rerum publicarũ defenſione. nunc autem neceſſarium quoq; eſt, etiam præcauere, ne falſis excuſationibus valeant aliqui ab in-

tegra Eccleſiæ obedientia diſcedere. Ideoq; quaſi debilia loca muniẽtes, curabimus catholicis fundamẽtis ſtabilire duo potiſsimúm catholica dogmata, alterum declarabit: quandiu præcepta nobis propoſita conſiſtant, & obligent nos; ne fucato colore quiuis contendat obliteratam, vel non ligantem eam legẽ eſſe, quàm adimplere recuſet; licet nolit, nec valeat in ea vim aliquam, aut iniuriam adnotare. Hoc autẽ ideo tractare propoſui quoniam expertus ſum quàm plurimos hac excuſatione velle ſe ab eccleſiaſticarũ legum obſeruatione ſubtrahere. Alterum erit hoc loco interſerendum dogma, continens verè eſſe obſeruanda inuiolata eccleſiaſticæ libertatis, & immunitatis priuilegia. eo enim conſtituto perfectius conſtabit, quàm ſit dignum principes, & magiſtratus catholicos Eccleſiam, eiuſq; prælatos, & eorum ſtatuta venerari, & obſeruare. ꝙ erat totius noſtræ huius quæſtionis intentum.

29 Ad prioris ergò dogmatis tractationem, quartã hanc propoſitionem ſcribimus, vt ſumam materiæ huius obliterationis legum, quàm poſtea diſtinctè exponemus. Sit ergo catholicum dogma, ab omnibus accipiendum. Pontifex ſummus reuocare non poteſt leges diuinas, nec naturales, nec diffinitiones Fidei. Poteſt tamen ea interpretari conformiter ad rationem. Poteſt etiam ſua, & prædeceſſorum ſtatuta reuocare omnia. Sed tollere alienum ius, ei nõ licet iniuſtè. Præcepta autẽ eccleſiaſtica aboleri poſſunt conſuetudine, ſi Pontifex ſciat, & diſsimulet, non aliter. Omnia verò eccleſiaſtica ſtatuta fideles omnes obligabunt, à tempore promulgationis iuridicæ, & ſi aliquando ignorantia excuſet, aut diſsimulatio legislatoris. Hæc ſuma eſt eorũ omniũ quæ nũc diſtinctè explicabimus, quæ & hac ſuma complexi ſumus,

Quarta propoſitio de his, quæ Põtifex reuocare nõ poteſt, & quæ valeat reuocare.

Probatio, & explicatio.

ſumus, ne propoſitionum numerum multiplicaremus, probabimus tamen ea omnia ſequentibus ſigillatim.

30 Quæ iuris diuini, & naturalis ſunt, reuocare nequit Pontifex.

Pontifex ergo non poteſt reuocare leges naturales, nec diuinas. quod quidem omnium catholicorum cõmuni ſententia receptum eſt, tum iuriſtarum, tum theologorũ. Sed præcipuè id docent D. Thomas quodlib.4.art.13.D. Antoninus.3.par.tit. 22.cap.6.&.7.maximè.§.22.&.23.M.Canus.2.lib. de locis theologicis cap.17.ad.4. argumentũ. & M. Victoria releſt.4.Epiſ. Couar. lib. 2. decretaliũ cap. 6.§.9.Doctores etiam theologi in quartũ ſententiarum, diſtinct.17.18.19.Card Turrecremata lib. 3. ſumæ Eccleſiæ cap.53.ad.57.Almainus lib. de poteſtate Eccleſiæ cap.14.Deinde hoc ipſum decreuerũt ſacri Pontifices, vt cõſtabit lectione Gratiani diſtinctione.8.&.9.&.25. quæſt. 1. & .2. quorum pauca referã. in primiſq; expendamus verba ſancti Pontificis Vrbani, 25.quæſt. 1.cap.ſunt quidam.ſunt (inquit) quidam dicentes Romano Pontifici ſemper licuiſſe, nouas leges condere. quod & nos, non ſolum non negamus, ſed etiã valdè affirmamus.ſciendũ ergò ſummopere eſt: quia inde nouas leges cõdere poteſt, vnde Euangeliſtæ aliquid, & Prophetæ nequaquam dixerunt. vbi verò apertè dominus, vel eius Apoſtoli, & eos ſequentes ſancti patres ſententialiter aliquid diffinierunt, ibi non nouam legem Romanus Pontifex dare, ſed potius quod prædicatum eſt, vſq; ad animam, & ſanguinem cõfirmare debet. Si enim, quod docuerunt Apoſtoli, & Prophetæ deſtruere, quod abſit, niteretur; non ſententiam dare, ſed magis errare cõuinceretur. ſed hoc procul ſit ab eis, qui ſemper domini Eccleſiam contra luporum inſidias cuſtodierũt.hæc Vrbanus.deinde Marcellus martyr ſimiliter, & Pontifex eodem loco ſequenti capite

D. Thomas. D. Antoninus. M. Canus. M. Victoria. Epiſ. Couar. Doctores Theologi. C. Turrecre. Almainus. Pontifices. Vrban⁹ Papa. Marcel. Papa.

capite ait: omne quod irreprehenſibile eſt, catholica defendit Eccleſia. Iniuſtum iudicium, & diffinitio iniuſta, proprio motu, vel iuſſu à iudicibus ordinata, non valeat. nequaquam quod contra euangelicam, vel Propheticam, vel apoſtolicam doctrinam, conſtitutionemue eorum, ſiue ſanctorum patrum actũ fuerit, ſtabit, &c.

31 Ratio. Quibus conſtat nec ea, quæ iuris diuini ſunt; diuinis legibus conſtituta in ſacra ſcriptura, vel traditione expreſſa; vel quæ naturali lege iuſtitiæ, & aliarum virtutum continentur, mutari poſſe, nec tolli ab Eccleſiá: vt patres præcitati cenſuerunt. cuius rationem paucis comprehendit B. Thomas in corpore dicti artic. 13. quodlibeto. 4. dicens: circa ea, quæ ſunt iuris diuini, vel iuris naturalis, diſpenſare non poteſt Eccleſia, quia iſta habent efficaciam ex diuina inſtitutione. hæc ille. quibus colliges ideo Eccleſiæ prælatos, & Principes non poſſe auferre, vel mutare ea, quæ Deus conſtituit: quia homo omnis Deo inferior, vt creatura, creatore eſt. deinde neq; ea, quę naturali dictamine rationis iuſta eſſe conſtat, atq; omnia, quæ, per ſe, ad virtutes ſpectãt: quia hæc omnia etiam habẽt efficaciam ex diuina inſtitutione, & lege: nã Deus ea omnia à nobis inuiolabiliter obſeruari vult, teſte Dauid pſalm. 10. Iuſtus dominus, & iuſtitiam dilexit, æquitatem vidit vultus eius. non igitur poteſt homo irritare ea, quæ omnipotens vult: quæ iuris naturalis, & diuini ſunt: quoniam poteſtas inferior aduerſus ſuperiorem non valet. His adde neq; Deum poteſtatem vllam conceſsiſſe alicui poteſtati humanæ, neq; Vicario ſuo, aduerſus ſe ipſum, ac placita, ac decreta ſua: cum ipſe, ore Prophetæ, dicat: gloriam meam alteri non dabo. rurſus poteſtatem omnem datam hominibus, Paulus. 2. Corinth. decimo,

D. Thomas. *Pſalmiſta.* *D. Paulus.*

decimo, in ædificationẽ, non in deſtructionẽ, intelligendã eſſe dicit: id eſt, ita vt humani præpoſiti nihil imperent, quod deſtruat progreſſum rectũ in æternam ſalutem; qualia eſſent, quæ diuinis, & naturalibus legibus aduerſarẽtur. ſunt. n. Põtifices miniſtri,
32 Diffinitiones Eccleſiæ immutari non poſſunt. non domini. Ex his etiam colligitur, non poſſe Eccleſiæ Pontifices immutare, aut tollere ea, quæ ab Eccleſia diffinita ſunt aſſertiuè, vt Fidei dogmata. q tum doctores omnes, ad probationem præcedentis aſſerti, allegati, docuerunt; tum præcipuè B. Thom. opuſculo. 19. cap. 4. vbi paulò ante finẽ, ſic ait: quod ergo primo obijcitur, quod Romanæ ſedis authoritas non poteſt aliquid cõdere, vel mutare contra ſtatuta ſanctorum patrum: dicendum, quod verum eſt in illis, quæ ſtatuta ſanctorum determinauerunt eſſe de iure diuino, ſicut articuli Fidei, qui determinati ſunt per cõcilia. de hiſq; lege eundem D. Thomam, & doctores præcitatis locis. & ex illorum doctrina, ſic intellige ſequentia patrum teſtimonia: vt hãc noſtram collectionem confirment, non deſtruant ſequentem: videlicet B. Zozimi Papæ decretum, de quo ſupra citato loco, meminerat D. Thomas, dicta. 25. diſtinct. cap. contra, vbi ait: contra ſtatuta patrũ condere aliquid, vel mutare, nec huius quidem ſedis poteſt authoritas. apud nos enim in conuulſis radicibus viuat antiquitas, cui decreta patrũ ſanxere reuerentiã. hæc ille. cui ſimilis Gregorius Papa diſtinctione. 17. cap. 8. in ordine, ſic ait: ex Pontificis Romani profeſsione docemur, diffinitiones Eccleſiæ, & ſacras ſcripturas pari veneratione amplecti. ideóq; ſignificatum eſt per Innocentium. III. cap. à nobis de bigamis. & per Lucium. III. cap. ſuper his eodẽ titulo. & per Bonifacium. VIII. cap. 1. & 2. de cõſtitutionibus in. 6. & præcipuè in hãc rẽ expẽdenda ſunt

Doctores. *D. Thomas.* *B. Zozimus Papa.* *D. Thomas.* *Gregor. Papa.* *Innocent. III.* *Lucius. III.* *Bonifa. VIII.*

ſunt verba, paulò ante citata, ex Vrbano Papa cap. *Vrban⁹ Papa.*
ſunt quidam. 25. quæſt. 1. & ibi cap. omne ex Mar- *Marcel. Papa.*
cello Papa. vbi ſacri illi Pontifices apertè docuerunt
ſtatuta diffinita ab Eccleſia, reuocari non poſſe, aut
mutari his verbis: vbi vero apertè dominus, vel eius
Apoſtoli, & eos ſequentes ſancti patres ſententiali-
ter aliquid diffinierunt, ibi non nouam legem Ro-
manus Pontifex dare, ſed potius quod prædicatum
eſt, vſq; ad animā, & ſanguinem confirmare debet.
hæc Pontifex, qui ad illam B. Pauli ſententiam epi- *D. Paulus.*
ſtola ad Galatas in cap. 1. tacitè alludit, quā dicebat
Apoſtolus: Miror quod ſic tam cito transferimini,
ab eo, qui vos vocauit in gratiam Chriſti, in aliud
Euangeliū, quod non eſt aliud, niſi ſunt aliqui qui
vos conturbant, & volunt conuertere Euangelium
Chriſti. ſed licet nos, aut Angelus de cœlo euāgelizet
vobis, præterquā quod euangelizauimus vobis, ana-
33 thema ſit. Hoc ergo eſt quod in præſenti dicimus,
Ratio. quod Paulus eo loco ſcripſit, non poſſe immutari id,
quod ſemel per Spiritum ſanctum, Eccleſiæ traditū
eſt. cuius ratio manifeſta eſt, eo quòd, quod ſemel eſt
verum, ſemper verum erit, in eo ſenſu, quo dictum
eſt prius; quia veritas in indiuiſibili, & permanenti
ſtatu conſtat. & ideo cū diffinitio Eccleſiæ vera eſſe
ſupponatur ex fide, tum quæ prius facta eſt, tum etiā
ea, quæ de nouo fieret ab Eccleſia, ideo neutra pote-
rit eſſe alteri contraria, quia & conſtans debet eſſe,
vt dixi. & quia verum, vero nequit eſſe contrarium.
rurſus ſecunda eſt ratio, quia poteſtas Eccleſiæ nec
eſt data ad deſtructionem veritatis, vt ex Paulo ſecū- *D. Paulus.*
dæ Corinth. 10. ſæpe dixi; nec etiam rectè quis col-
liget, ex eo, quod imperare poſſit Pontifex, valere
etiam veritates anullare, ſunt enim ea valdè diuerſa.
poteſt enim leges Eccleſiæ præbere. quæ ad guberna-
tionem

tionẽ ipſius erunt neceſſariæ, attamẽ ad hoc neceſſaria nõ eſt veritatis deſtructio, ſed potius nociua, neq;
34 ſub poteſtate gubernatiua continetur. Prædictis tamen hanc moderationem adhibeto: valere Pontificẽ diuina quidem authoritate, explicare, declarare, & interpretari leges diuinas, & naturales; ita vt iure poſsit declarationes, & extenſiones illis adiungere quaſdam, quæ veritati quidem conſonent verè, licet in cortice legis non ſint. Hoc autem dogma cõmuni catholicorum doctorum conſenſione probatur, vt locis à nobis proxime citatis conſtat, & præcipuè per Card. Turrecrematam lib. 3. de Eccleſia, à cap. 53. & Victoriã relect. 4. quod etiam communi vſu Pontificum, & conciliorum ſatis probatur: ſemper enim conſuetum fuit ea, quæ implicita in ſacris reſponſis habentur, explicare, & perſpicuè Eccleſiæ tradere credenda, agendaq́;. Neq; aliter Eccleſiæ ſuę rectè Deus prouidiſſet, niſi eius prælatis talem conceſsiſſet poteſtatem, interpretandi eius abdita conſilia: ea enim poteſtas omnino neceſſaria eſt, quia cũ Deus lucem habitet inacceſsibilem, interrogare illũ nihil poſſumus, qui etiam obſcura, & abdita multa in ſuis reſponſis reliquit; & in naturæ lege obſcuriſſima multa continentur; quæ quidem omnia laterẽt cum ingenti noſtro nocumento, niſi omnipotens in terris nobis reliquiſſet ſui vicarios, qui abdita myſteria nobis exponant. quod certè fecit, promiſsionem Apoſtolis, & Eccleſiæ, à Chriſto domino, datam apud Ioannẽ cap. 16. implens, qua dixit: Adhuc habeo multa vobis dicere, ſed non poteſtis portare modo, cum autem venerit Spiritus ille veritatis, docebit vos omnem veritatẽ. ob eamq́, cauſam Paulus .2. ad Corinth. 5. inquit, prælatorum Eccleſiæ nomine: pro Chriſto legatione fungimur. & primæ ad

Eccleſia interpretari poteſt diuinas & naturales leges.

DD. Theolog.

C. Turrecrem.
M. Victoria.

Ratio.

Dominus apud Ioannem.

D. Paulus.

ad Corinthios.4. Sic nos exiſtimet homo, vt miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſteriorũ Dei. Ecce quo pacto Deus, cuius opera perfecta ſunt, vt cantabat Moyſes cap. 32. Deut. prouidit Eccleſiæ ſuæ, hac diuinorum ſecretorum expoſitione; vt impleatur Samſonis vaticinium iudicũ cap. 14. Si non araſſetis in vitula mea, non inueniſſetis propoſitionẽ meam. ſic nos per ſanctæ Eccleſiæ, Chriſti ſponſæ, oracula, abdita diuinæ, ac naturalis legis agnoſcimus, & nobis diuinorum præceptorum via apperitur per diuinam Pontificum authoritatem. *Lib. Iudicum.*

35 *Pontifices poſitiua præcepta Eccleſiæ tollere poſſunt.*

Qua etiam, & alia vlterior facultas Eccleſiæ data eſt. poſſunt itaq; Pontifices, diuina authoritate, irritare, & reuocare generaliter, ſeu etiam relaxare, & diſpenſare pro aliquibus, omnia poſitiua Eccleſiæ præcepta, tum ſua, tum prædeceſſorum omniũ; ita vt eo decreto durante, id ſolum obliget, reuocata verò non ligent. Hoc autem dogma in primis catholicorum omnium probatione fulcitur, de quo, quoniã diffuſius tractaturi non ſumus, remittimus lectorẽ ad eos doctores, qui de huiuſmodi Eccleſiæ poteſtate ſcripſerunt, quorum præcipui fuere D. Thomas quodlib.4. art. 13. vbi ait: Papa habet plenitudinem poteſtatis in Eccleſia. ita ſcilicet ꝙ quæcunq; ſunt inſtituta per Eccleſiam, vel Eccleſiæ prælatos, ſunt diſpenſabilia à Papa, hæc enim ſunt, quæ dicuntur eſſe iuris humani, vel iuris poſitiui, &c. cuius ſentẽtiam ſequuti ſunt, & ſanctorum patrum, atq; Eccleſiæ, & ſacræ ſcripturæ teſtimonijs confirmarunt multi, præcipuiq; fuerunt, vt dixi D. Antoninus. 3. par. tit. 22. cap. 6. &. 7. Card. Turrecremata lib. 3. de Eccleſia, à cap. 52. ad. 57. Almainus de poteſtate Eccleſiæ cap. 14. Ioannes Driedo lib. 1. de libertate chriſtiana cap. 15. &. 16. M. Canus lib. 2. de locis theologicis

Authoritas. *D. Thomas.* *D. Antoninus.* *C. Turrecrem.* *Almainus.* *Ioan. Driedo.* *M. Canus.*

theologicis cap. 17.ad quartũ argumentũ. Epiſcopus Couarrub lib. 2.decretalium,cap.6.§.9. quod & ſemper Pontifices docuerũt & in praxi obſeruarũt, quorum decreta plura refert Gratianus ſeptima quęſt. 1. &.25.quæſt. 1.&.2.&.35. quæſt. 9. vbi Nicolaus.I. capite ſententiam, deſumpto ex epiſtola ad Michaelem Imperatorẽ:ſic ait: ſententiam Romanæ ſedis, non negamus poſſe in melius cõmutari, cum ſic aut ſubreptum aliquid fuerit: aut ipſa pro cõſideratione ætatum, vel temporum, ſeu grauium neceſsitatũ diſpenſatione quadam ordinare decreuerit,&c. et Gelaſius Papa capite neceſſaria prima quęſt.7. ſic aiebat: Neceſſaria rerum diſpenſatione conſtringimur, et Apoſtolicæ ſedis moderamine conuenimur, ſic canonum paternorũ decreta librare, vt ea, quæ præſentium neceſsitas tẽporum in reſtaurandis eccleſijs relaxanda depoſcit, diligenti conſideratione, quãtum poteſt fieri, temperemus. Hæc illi, quibus cõſtat epiſcopalia, et põtificalia ſtatuta poſſe à Põtifice ſummo reuocari, et immutari. cuius ratio ea eſt, quoniam, vt dixi, in probatione prioris propoſitionis, quęſtionis præſentis, Pontificalis poteſtas ad eccleſiæ gubernationẽ, catholicæ eccleſiæ ipſius capiti, à Chriſto dño data eſt; eaq́; non ſolum Apoſtolis, et Petro, ſed ſucceſſoribus in pontificatu datã eſſe probaui ex ſacris teſtimonijs, et traditionibus. Ideoq́; cum par ſit poteſtas in ſingulis Pontificibus ſummis, et Apoſtolis, colligitur poſſe quemlibet Pontificem relaxare decreta ſua, et prædeceſſorum: quoniam hæc non ſunt iuris diuini, et naturalis, quæ ſolũ iura non ſubdũtur Pontifici; cætera vero nõ legũtur excepta à generali eius poteſtate prædicta. Inſuper quia par, in parẽ non habet imperium, ſed in inferiorem. Item temporum varietas varias ſecũ affert mutãdi leges iuſtas cauſas.

Epiſcopus Couarrubias. *Pontifices.* *Nicolaus primus Papa.* *Gelaſius Papa* Ratio ex ſacris ſcripturis. *Sup. quæſt. iſta nu. 8.*

K Ex

36 Ex quibus etiam infertur Pontificem ſummum etiam poſſe abrogare,& mutare ea, quę decreuerunt Apoſtoli per ordinariam poteſtatem Pontificalem ipſorum Apoſtolorum. Vt decretum eccleſiæ denegandа communione ſub vtraq; ſpecie,exemplum huius erit. de quo ſeſs. 21. Tridentini concilij ſermo eſt.etſi conſtet, iuſtis de cauſis, ſanctioribus temporibus ab Apoſtolis vſum illum eſſe conceſſum apud Paulum primæ Corinthiorũ decimo,& vndecimo capite.quem etiam æquiſsimè abſtulit eccleſia,tepeſcente charitate,noſtris temporibus,in quibus multa incommoda ex ea conſuetudine prouenirẽt, item etiam Actorũ decimo quinto prohibebatur ab Apoſtolis eſus ſuffocati,& ſanguinis. & primæ Corinthiorum octauo Paulus ſcrupulum ingerebat in eſu oblatorum idolis; idq; merito ob ſcandali rationem, prouenientis facilè ex eſu illo, illis temporibus,quibus recenter eccleſia à ſynagoga,& gentilitate oriebatur. Nunc autem omnia munda ſunt mundis,& ſcandalum vitãtibus. item multa in canonibus Apoſtolorum, quæ habentur in principio conciliorum, inueniuntur ab Apoſtolis ſtatuta, quæ nunc in vſu non ſunt;eccleſia,& Pontificibus videntibus,& conſentientibus; ſicq; id à ſcrupulo liberum eſſe docet B.Thomas opuſculo.19.cap.4.vbi circa finem ſcribit: nec tamen hoc verum eſt, quod Papa non poſsit aliquid facere contra Apoſtolum; diſpenſat enim cũ bigamo,& in pœna,quam canones Apoſtolorum ſtatuerunt presbytero fornicanti. ex decreto autem inducto (loquebatur autem de his, quæ paulò ante nos retulimus) non poteſt amplius haberi,niſi quod Papa non poteſt deſtruere canonicam ſcripturam Apoſtolorum,& prophetarũ, quæ eſt eccleſiaſticæ fidei fundamentũ.hoc ait D.Thomas.cuius ratio eſt,quia vt nunc

[Margin notes: Pontifices poſſunt mutare decreta Apoſtolorum. — Authoritas. — *Tridentinum concilium.* — *D. Paulus.* — *Acta Apoſtolorum.* — *D. Paulus.* — *Canones Apoſtolorum.* — *B. Thomas.* — *Sup. nu. 31. & 32.*]

Ratio. vt nunc dicebam,poteſtas Pontificalis par eſt in Pō- *Sup. nu.35.*
tifice ſummo,& in Petro, vel Apoſtolis in his, quæ
illis obtigerunt prouincijs : quia poteſtas plena illis,
& ſucceſſoribus legitimis data eſt, à domino Matth. *Dominus apud*
16.&.18.& Ioannis.21.& ideò decreta illorū non *Matthæum,&*
poſſunt obſtare authoritati Pontificis, quia non eſt *Ioannem.*
maior vis, aut ratio in illis, quam in iſto, in his qui-
dem quæ Pōtificalia ſunt;nā alia eſt vlterior prærogatiuā in Apoſtolis,& Prophetis:dignitas ſcilicet ſacri ſcriptoris,& ideò non poteſt Pontifex ſacras ſcripturas annullare,aut alterare,neq; ea, quæ in illis cōtinentur: quia immediatè à ſumma Dei veritate, & authoritate procedunt. in quo illud quoq; aduertendum eſt,veritatem ſacræ ſcripturæ non poſſe Pontificem alterare,neq; falſitatis arguere, quoniam impoſsibile eſt mentiri Deum, vt verbis vtar Pauli ad Hebræos cap.6.item etiam quædā ſunt ab Apoſtolis *D. Paulus.*
in ſacris ſcripturis præcepta, ex diuina authoritate immediatè Deo loquente per illos, tanquā per eos, qui à ſecretis ipſiùs erant,& in his nō poteſt Pōtifex ſe intromittere. at vero ſunt alia Apoſtolorum præcepta, etiā in ſacris ſcripturis cōtenta, quæ mediatè à Deo præcipiuntur per Apoſtolos,tanquā per eccleſiæ prælatos; & hæc, quoniam iuris humani ſunt, tolli poſſunt à Pontifice ſummo.quę duo præcepto- *D. Paulus.*
rum genera expreſsit Apoſtol. 1.ad Corint.7.dicēs: iјs autem,qui matrimonio iuncti ſunt, præcipio nō ego, ſed dominus: vxorem à viro non diſcedere, quod ſi diſceſſerit,manere innuptam,aut viro ſuo reconciliari,& vir vxorem nō dimittat.Nam cæteris, ego dico,non dominus; ſi quis frater vxorem habet infidelem, & hæc conſentit habitare cum illo, non dimittat illam, &c. & hæc quidem ſint ſatis dé hac ratione poteſtatis, circa reuocationem ſtatutorum

 eccleſiæ,

eccleſiæ, quæ iuris humani, & poſitiui ſunt.

37 Colligitur quam ú deceat ſtatutis nó reuocatis, ſeu reuocationi per Pontifices, & concilia factis ſtare reuerenter.

Quæ tamen ideò ſcripſerim, vt ſciant omnes catholici, quam ſit æquum, & ſalutare: nec moliri inſidias, nec excuſationes prætendere aduerſus eccleſiaſtica ſtatuta, quoniã Dei ordinationi eo reſiſteretur, ſiue manifeſtè, ſiue abditè: quod Deo quidem patens eſſet. ſicq; agnoſcant omnes eſſe à domino datam poteſtatem Pontificibus eccleſiæ, condẽdi ſalutares leges, eaſq; diſſoluendi, vt cum voluntate Pontificis ſteterint, obſeruentur, cum vero diſſoluuntur, diſſoluenti etiam legi obediatur, ne in graue animarum periculum erretur. & ita nemo poterit excuſationes falſas prætendere aduerſus eccleſiaſticas leges, ſi cõſiderauerit iſtã iam dictam plenam poteſtatem Pontificum, ad reuocationem legum eccleſiaſticarum;

Obiectio diſſoluitur.

de qua nec dubitandum eſt, etiam ſi ſciamus Zoſinum Papam vigeſima quinta quæſtione prima, dixiſſe: contra ſtatuta ſanctorum Patrum condere aliquid, vel mutare, nec huius quidem ſedis poteſt authoritas, &c. hæc enim verba, vt placet D. Thomæ opuſculo decimo nono, capite quarto, intelligenda ſunt ſecundum doctrinam catholicam, quam nos ſupra tradidimus, vt contra decreta aſſertiua, quibus aliquid eccleſia definiuit, non poſſit Pontifex decernere aliquid, neque contra veritatem ſacrarum ſcripturarum. Alias vero etiam veras cautiones, & limitationes huic poteſtati addemus poſtea, ſi prius dixero qua ratione decreta Pontificalia, & eccleſiaſtica intelligenda ſint conſtare, & reuocata, abolita ve non eſſe; & quando incipiant obligare, quibuſue modis aboleri poſſint, vt ſic conſtet omnibus quando liceat, vel illicitũ ſit ab eorũ obſeruatione diſcedere. hoc enim in præſentia contendimus præcipuè.

Zoſinus Papa.

D. Thomas.

Aduertamus etiam oportet, quod dicimus de poteſtate

teſtate Pontificali, & reuerentia decretis eius exhibenda, hoc etiam de decretis generalium conciliorũ eſſe intelligendum, quoniam totius eccleſiæ authoritate, & ipſius ſummi Pontificis confirmatione pollent.

38 Ad inſtitutũ ergo redeuntes dicimus Pontificalia decreta vniuerſos fideles obligare, à tẽpore promulgationis in curia. Sicut & epiſcopales leges in Metropoli, & diœceſis capite publicatæ, ſubditos obligant. & principales leges in curia publicatæ, ab eo tempore ligant. & ſi ignorantes bona fide, ſed non negligentes, à peccato; donec ſciant, excuſentur.

Statuta eccleſiaſtica obligant, à tempore promulgationis in curia, & metropoli.

Hoc autem dogma communi doctorum Theologorum, & iuriſtarum conſenſione firmatur, præcipuè D. Thomæ prima ſecundæ quæſt. 90. artic. 4. et quæſt. 95. D. Antonini prima parte, titulo vigeſimo primo, & magiſtri Soti libro primo de iuſtitia & iure. quod etiam Pontificalibus conſtitutionibus cõſtitutum eſt, vt conſtat diſtinct. 4. decreti Gratiani, et per Innocentium. III. capite Ad hæc, de poſtulatione prælatorum. Idq; manifeſtum quidem eſt, eo quod poteſtas hæc plena, ac vera præfectorum noſtrorũ debet quidem efficaci, ſuaui tamẽ, et humanò modo exerceri; et ideò promulgari quidẽ lex debet, vt ad omnium notitiam ſuauiter perueniat, ſed non debet ad angulos vniuerſos neceſſario pertrahi, quoniam id intolerabile eſſet dominãti, et malorũ, atq; falſarũ excuſationũ ſeminarium. cæterum ignorãtes bona fide, vt ij, qui nec aures ab auditione legis auertunt, neq; omittunt conſortia eorũ, qui à capite ad totum reipublicę corpus decreta pertrahãt, et notificẽt, curãtq; dominãtiũ, et prælatorũ leges cognoſcere; ij ergo, licet aliquo tẽpore legẽ ignorẽt, nec obſeruent, peccati rei non cenſebuntur; quoniam nihil ex

D. Thomas. D. Antoninus Mag. Sotus. Gratianus. Innocentius tertius.

Ratio.

malitia, nec culpabili negligentia omittunt. his ergo modis procedere debet legis promulgatio, & obſeruatio, vt neq; poteſtati reſiſtatur, neq; in ſuaui modo procedatur: hæc enim duo in bona gubernatione obſeruanda eſſe, ſapientia diuina demonſtrat, quæ in orbis gubernatione, attingit à fine, vſque ad finẽ fortiter, & diſponit omnia ſuauiter, vt Sapientiæ. 8. *Sapiens.* ſcriptũ eſt. ſed de hoc alibi latius circa leges dicemus.

39 Cautio neceſſaria circa acceptionem legum Pōtificaliũ: quæ quidem non indigent acceptatione.

Admonere tamen velim catholicos vniuerſos, ne fallaci quadam, & falſa quidem opinione ducantur (qua video non paucos fere decipi) exiſtimantes eodem modo procedendum eſſe in Pontificalibus ſtatutis, atq; in temporalium dominorum legibus, quod ad promulgationem, & acceptationem earum pertinet; hoc enim veritati omninò aduerſum, & catholicæ doctrinæ diſſonum cenſeo. in quo articulo non parum grauiter errare poſſent fideles, circa obſeruationem debitam legum eccleſiaſticarum: quod & benigno, ac Chriſtiano animo, vt à nobis ſincere dicitur, vtinam acciperetur ab omnibus, dicam enim vera, & catholica; nec omittam modos etiam, quibus ſuauiter procedere noſtri poſsint, & à nimia grauatione legum liberari.

Sit ergo catholicum aſſertum: Pontificalis lex, vt obliget non eget approbatione communitatis, ſeu eius acceptione, ſed eo ipſo quod canonicè ſit promulgata obligat vniuerſos.

Probatio.

Hoc autem dogma conſtat primum his omnibus catholicæ doctrinæ documentis, quæ attulimus ſupra pro noſtra prima propoſitione probãda, his enim *Sup. nu. 8.* manifeſtum eſt, Pōtificis ſummi poteſtatem à Deo, ac diuino iure immediate procedere. ipſe enim dominus, qui Petro, & Apoſtolis dicebat: Paſce oues meas, Ioãnis. 22. &: quæcũq; ligaueritis ſuper terrã, & ſol-

& ſolueritis, erunt ligata, & ſoluta & in cœlis, Matthæi. 16. &. 18. ipſe idem ipſum dicebat ſucceſſoribus Pontificibus erga totam eccleſiam, & epiſcopis in ſua diœceſi, vt dixi iam; atq; ideò conſequens eſt, vt poteſtas hæc eccleſiaſtica, non pendeat ab humana, ſed à diuina poteſtate, & ſic iure diuino nititur immediatè. ex quo verißimo principio infero probationem noſtri aſſerti, videlicet non eſſe neceſſariam acceptionem eccleſiæ (per ſe loquendo, & niſi Pontifex ſciat, & diſsimulet) vt Pontificalis lex promulgata obliget omnes, quia cum à iure diuino procedat, & non ab humano, non ſpectat vim & efficaciam legis à republica, ſed à Deo, qui ipſam dedit poteſtatem independentem ab hominibus, vt dixi. Nec enim inuenies, etiam ſi totam ſacram ſcripturam euolueris, verbum in ea vllum, quo dicatur Pōtificem eius ab eccleſiæ poteſtate dependere, ſed potiùs vt illam paſcat, regat, liget, & ſoluat, vt ſacris iam teſtimonijs comprobaui, & ſanctorum patrum authoritate fulciui ſuperius. *Sacra teſtimonia.* **Obiectionis ſolutio.** Inſuper nec rectè colliget quis eccleſiaſticas leges à republica dependere, eo quod ſeculares dependeant ab ipſius acceptione: nam poteſtas ſecularis, & ſi veram habeat efficaciam, & à diuina prouidentia ortum traxerit generaliter humana dominatio; cæterum quod in ſpeciali hoc, vel illo modo reſpublica gubernetur, hoc vel altero genere dominationis, & quod hic Princeps ſit, hoc procedit iure humano à reipublicæ liberæ acceptione; ſed non à Deo immediatè, ſicut Pontificalis poteſtas, quā Deus ipſe dare decreuit immediatè illi homini, qui nominetur etiam ab eccleſia, quæ non dat poteſtatem, ſed nominat ſubiectum poteſtatis ad Pōtificatus curam ſuſcipiendā. **Differentia legum ſecularis, & eccleſiaſticæ reipubl.** Et ideò leges Pontificis non pendent à republica,

ſicut nec poteſtas dependet, etiam ſi poteſtas, & lex Principis fortè pendeat ab acceptione reipublicæ, quæ cum libera ſit, non cenſetur abdicare facultatem accipiendi, & repudiandi leges grauiſsimas vel iniuſtas, etiam ſi Principatum ſui alicui dederit, cuius leges poſt promulgationem, & acceptionem neceſſario ſeruandæ ſunt, imo rationabiles ante acceptionem legis per rempublicam. His tandem adde, illud quod Gratianus addidit in diſtinctione quarta ad caput In iſtis temporalibus legibus, quod deſumitur ex diuino Auguſtino libro de vera religione, quod inquam Gratianus addidit ibi in. §. leges: quod non Auguſtini, ſed Gratiani eſt, aitq́; leges inſtituuntur, cum promulgantur, firmantur cum moribus vtentium approbantur, ſicut enim moribus vtentium in contrarium nonnullæ leges hodie abrogatæ ſunt, ita moribus vtentium ipſæ leges confirmantur. ita Gratianus; cui conſentire videtur Driedo primo libro de libertate Chriſtiana capite nono paulò ante medium: quod quidem nec placet gloſſatori in diſtinctione, nec de eccleſiaſticis legibus intelligendũ eſt, ſed de ſecularibus ratione iam dicta. quoniam & ſi valeat conſuetudo, ei tamen ex diſsimulatione Põtificis dimanat vis. nec mirum videri debet idipſum legenti, eo quod diuinam deceat maieſtatem, vicarij ſui leges nullã habere dependentiam ab hominibus, qui creatori omninò inferiores ſunt. *Gratianus.* *Driedo.*

40 *Nulla conſuetudo legẽ annullat Pontificis, niſi adeſſet eiuſdem diſsimulatio.*

Hinc eſt etiam verum eſſe, quod nunc ſubijciam: conſuetudine, aut præſcriptione nulla (per ſe loquẽdo, & ſecluſo Pontificis aſſenſu) abrogari legem Pontificalem. Itaq; ſi Pontifex non diſsimularet, põtificalia decreta valerent ſemper, & obligarent vniuerſos fideles, etiam ſi conſuetudo, vel præſcriptio reipublicæ in contrarium eſſet, ac vrgere videretur.

Hoc

Probatio. Hoc verò ſacris ſanctorũ Pontificum decretis apertè diffinitum eſt, vt primum conſtat per Nicolaum Papam epiſtola ad Michaelem Imperatorem, quæ habetur. 11. diſtinct. cap. 3. his verbis: conſequens eſt, vt quod ab huius ſedis rectoribus plena authoritate ſancitur, nullius conſuetudinis præpediẽte occaſione, proprias tantũmodo ſequendo volũtates, remoueatur, ſed firmius, atq; inconcuſè teneatur. hæc ille. & Ioannes. VIII. Papa epiſtola ad Ludouicum Regem cap. vlt. 16. quæſt. 3. ſcripſit: nemo armorũ numero reſultandi ſumat fomentum, quia ſanctæ Romanæ, cui Deo authore ſeruimus, Eccleſiæ priuilegia, quæ in firma Petri ſtabilitatis petra ſuſcepit, nullis temporibus anguſtiantur; nullis regnorum petitionibus præiudicantur, &c. Deinde hoc certum eſt tum quoniam Eccleſiæ, & Pontificis ſummi priuilegia, & poteſtas iure diuino, à Deo immediatè, nõ ab hominibus procedit, vt dixi. Sicq; B. Anacletus Papa epiſtola. 3. cap. 3. Apoſtolorum traditionẽ referens, ait: ſacroſancta Romana, & Apoſtolica Eccleſia non ab Apoſtolis, ſed ab ipſo domino ſaluatore noſtro primatum obtinuit, &c. Similiaq; Iulius primus. & Nicolaus primus, & alij multi Pontifices ſuis decretalibus epiſtolis, quæ habentur. 1. &. 2. tomo conciliorum, &. 19. &. 20. diſtinct. dixerunt. & ideo ſicut poteſtas pontificalis, & leges eius à repub. non dependẽt, ſic etiam nec conſuetudine, nec præſcriptione ſola vincuntur, quia inferiores ſunt, tum etiam quia conſuetudo, & præſcriptio aduerſus eccleſiaſticam obedientiam, & pontificales leges certè eſſet contra bonos mores, & contra diuinum ius, à quo efficaciam, & valorem habet eccleſiaſtica poteſtas, vt dixi; talis autem conſuetudo contra bonos mores, & diuinã legem, nullius eſt momenti, nec ob

Nicol. Papa. *Ioannes Papa.* *B. Anacletus Papa.* *Iulius. I. Papa.* *Nicol. I. Papa.*

ſeruāda, vt manifeſtum eſt multis decretis, quæ colligit Gratianus in diſtinct.4.&.8.idq́; decernit Gregorius. I X. cap. vlti. de conſuetudine, vbi ſic ait. *Decreta. Gregori⁹ IX.* Cum tanto ſint grauiora peccata, quanto diutius infœlicem animam detinēt alligatam, nemo ſanæ mētis intelligit naturali iuri, cuius trāſgreſsio periculū ſalutis inducit, quacunq́; conſuetudine, quæ dicenda eſt verius in hac parte corruptela, poſſe aliquatenus derogari, licet etiā longæ conſuetudinis non ſit vilis authoritas, nō tamen eſt vſq, adeò valitura, vt vel iuri poſitiuo debeat præiudicium generare, niſi fuerit rationabilis, & legitimè ſit præſcripta. hæc Gregorius. & Iſidorus lib. 2. etymologiarū. 1 1. diſtinct. *D. Iſidorus.* ſic ait: vſus authoritati cedat, prauum vſum, & lex, & ratio vincat. de quo diffuſius ſcripſere Epiſc. Couar. in pract. quæſt. c. 3. num. 5. & Ioannes Driedo lib. 1. *Epiſc. Couar. Ioānes Driedo.* de libertate chriſtiana, cap. 16. In ſpeciali verò, circa immunitatem non valere conſuetudinem generaliter loquendo, infra explicabo. *Hac quæſtione. num. 62.*

41 *Conſuetudo, & queuis præſcriptio aduerſus epiſcopalia decreta per ſe vim non habent.* Quod adeò verum eſt vt aduerſus epiſcopalia decreta nulla conſuetudo, aut præſcriptio valere poſsit per ſe loquendo, niſi ob ipſius Epiſcopi diſsimulationem, vel Eccleſiæ. probaturq́; eiſdem fundamentis ferè, quibus idem de Pontifice nunc dicebam. nam *Probatio.* (vt ſupra dixi) etiam Epiſcopi à iure diuino habent *Sup. num. 16.* poteſtatem, licet eorum nominatio ab Eccleſia ſit, & ideo ſi illi non conſentirent, certè ſubditi non poſſent aduerſus eorum legem præſcribere; & ita in ſimili caſu hoc ipſum decreuit Innocentius. I I I. cap. *Innocentius. 3.* cum non liceat de præſcriptionibus, vbi ſic ait: cum non liceat à cap. membra diſcedere, non ſufficimus admirari quod, ſicut referente Bracharenſi Archiepiſcopo, nobis eſt intimatum, quod licet Eccleſia veſtra in ipſius ſit diœceſi conſtituta; vos tamē obedire

dire

dire ſibi tanquam Epiſcopo veſtro, contumaciter re cuſatis, &c. ideoq; mãdamus quatenus præfato Archiepiſcopo, & eccleſiæ Bracharenſi obedientiam, & reuerentiã debitam, ſicut alij clerici ſuæ diœceſis faciunt, impendatis, præſcriptione temporis nõ obſtante. hæc Pontifex. ſed & Pontificis, prælatiq; lex, etiam mortui ligat ſecundùm mentem legislatoris, propter ſemper viuentis Dei poteſtatem: non obſtãte præſcriptione, aut conſuetudine: in his quæ ad diuina, & ſpiritualia, & ijs annexa ſpectant, in quibus iure diuino nititur eccleſiaſtica poteſtas, & immunitas etiã, vt infra dicã. niſi cõſenſu Põtificũ, & iuris conſtitutione aliud ſit: vt in diſsimulatis, vel ex conſuetudine Eccleſiæ in rebus gratiæ, & delegationis, & in rebus iuſtitiæ nondum executa cõmiſsione, facultas expirat mortuo delegante: non in ordinarijs & indulgẽtijs. ſed cũ eccleſiaſtici iudices rectè ordinãt, & decernunt, agere debent in ſpiritualibus, & annexis, circa quæ à Deo iure diuino obtinuerũt poteſtatem in oues Chriſti: vt probatum eſt.

Mortui prelati cõſtitutio.

Hac quæſt. à num. 50.

42 Nec tamen volumus aſſerere iuſtè, & legitimè præſcriptam conſuetudinem, ac communem præſcriptionem non valere plurimum. ita vt niſi obſtet Pontifex, vel Epiſcopus in ſpiritualibus, aut Princeps in temporalibus, pro lege habenda ſit. Quod ex ipſamet authoritate, & diſsimulatione gubernantis etiam eſt deducẽdum. de quo multa in vtriuſq; iuris, canonici, & ciuilis voluminibus, titulis de conſuetudine, & præſcriptionibus decreta leguntur. &.4. &.8. diſtinct. decreti. Sed nec omittendum eſt etiam aliud hac in re dogma veriſsimum: poſſe quidẽ per nouam legem ſuperioris abrogari, & tolli conſuetudinem, & præſcriptionem aduerſus legem prius inualeſcentem. quod manifeſtum erit conſideranti, tum

Conſuetudo, & præſcriptio legitima valet plurimũ ex diſsimulatione prelatorũ, & iuris.

Per legem ſuperioris poteſt abrogari conſuetudo, & præſcriptio.

tum poteſtatem veram eccleſiaſticorum, quam teſtatur Paulus. 2. Corinth. 10. & ad Hebræos cap. 13. *D.Paulus.* item etiam & veram poteſtatem Principum, & iudicum, de qua Paulus ad Romanos. 13. ſcripſit. his enim conſtat quamcunq; legem reipub. neceſſariã, eius præpoſitos condere poſſe, in his rebus, quæ ſuæ dictioni ſubſunt. Et illos reipub. leges ferre. non rẽpublicam illos moderari debere. Omitto etiã ea, quæ dixi de differentia ſecularis poteſtatis, quæ iure humano à repub. procedit; & eccleſiaſticæ, quæ à Deo immediatè conceſſa eſt, atq; ideo maiorẽ habet vim ſecularium conſuetudo erga præpoſitos ſuos, quam fidelium erga Pontifices. tandem verò vtriq; ſuperiores conſuetudines, & præſcriptiones aduerſus leges, noua ſua alia conſtitutione derogare poſſunt, vt dicebat Iſidorus lib. 2. Etymologiarum. 11. diſtinct. *Iſidorus.* decreti, vbi ait: vſus authoritati cedat. quod & .C. Imperatorio, tit. quæ ſit longa conſuetudo (quod refertur à Gratiano. 11. diſtinct.) habetur. idemq; *Imperator.* cenſuit Innocentius. III. cap. Iam dudum de præbẽdis. *Innocentius. 3.* & Tridentinum concilium, quod paſsim in decretis de reformatione, conſuetudines plurimas, & præ *Trid. conciliũ.*
43 ſcriptiones aduerſus leges annullat. Non tamen negamus conſuetudinum, & præſcriptionum vim, de qua egerunt D. Iſidorus. 2. & 5. lib. Etymologiarũ, *D. Iſidorus.* & D. Thomas prima. 2. quæſt. 97. artic. 3. D. Antoninus. 1. par. tit. 16. M. Sotus. 1. lib. de iuſtitia, quæſt. *D. Thomas.* *D. Antoninus.* 7. art. 3. Ioãnes Driedo lib. 1. de libertate chriſtiana, *M. Sotus.* *Ioan. Driedo.* à cap. 10. Sylueſter, & ſumiſtæ doctores, titulis, *Sylueſter.* conſuetudo, & præſcriptio, & iuris doctores in titulis vtriuſq; iuris de conſuetudine, & præſcriptione. *Iuriſtæ.* & Couar. in regula poſſeſſor. Ex quorum doctrina tãdem addimus ob ſuauem obſeruationem gubernationis optimæ, decretum eſſe à Põtificibus, & Principibus, *Epiſ. Couar.*

cipibus, etiam in allegatis titulis iuris; vt conſuetudo legitimè præſcripta à repub. dum tamen iniuſta non ſit, valeat, donec à prælatis, & Principibus diſſimuletur. qualis autem legitima cenſeatur, breui ſequentibus ſubijciam; vt valere intelligatur, iuxta cōſtitutionem Bonifacij. V I I I. Papæ cap. vlt. de conſuetudine, & ea, quæ adnotauit Bartholus lege: omnes. ff. de iuſtitia, & iure. Et Epiſcopus Couār. in relectione regulæ poſſeſſor præcipuè in initio operis .§. 3. num. 2. ex quibus illud primo conſtat præſcriptionem, & conſuetudinem tandiu valere, ſi cum bona fide coniuncta, & per legitimum tempus, non interrupta ſit, non aliter. tum circa leges, tum circa

Bonif. 8. Papa. *Bartholus.* *Epiſ. Couar.*

43 *Tempus legitimū præſcriptionis.* ius aliud rerum. In ſpeciali autem legitimum tempus, ad præſcriptionem, & conſuetudinem valiturā. Primo contra Eccleſiam Romanam centum annorum requiritur, ex conſtitutione Ioannis. V I I I. Papæ epiſtola decretali, ad Ludouicum Regem quæ habetur. 16. quæſt. 3 cap. vlt. & Innocentij. I I I. cap. cum nobis, cap. ad audientiam, de præſcriptionibus. & lege etiam imperiali. C. de ſacroſanctis eccleſijs. l. vlt. & authent. hæc cōſtitutio, collat. 8. Secūdo cōtra alias eccleſias, & contra prælatorum decreta requiritur tempus. 30. vel. 40. annorum per Innocentium Papam. I I I. cap. ad audientiam, & capite auditis & Alexandrum. I I I. cap. de quarta, & Gregorium. IX. cap. ſanctorum, cap. illud de præſcriptionibus. Tertio in rebus grauiſsimis requiritur immemorialis præſcriptio, per Innocentium. I I I. cap. ſuper quibuſdam de verborum ſignificatione, & per iuriſcōſultum. l. hoc iure. ff. de aqua quotidiana. Quarto aduerſus eccleſias, vt ius patronatus obtineatur, requiritur vel titulus, vel immemorialis præſcriptio, cum continuatione præſentationum per. 50. annos, cap.

Ioan. 8. Papa. *Innocent. 3. P.* *Imperator.* *Innocent. 3. P.* *Alexand. 3. P.* *Greg. 9. Papa.* *Iuriſconſultus.*

piæ

obſeruationem plebis, prælatis ſcilicet vel publicantibus decretũ, vel punientibus violatores, decretové ipſo, aut obſeruato, aut timori habito: tunc illud in vſu eſſe, obligansq; cenſeatur, ꝙ ſi hæc deſint, obligationem nullam ineſſe cenſent omnes, & ita ſecurũ eſſe reputatur omittere obſeruationes pluriũ huiuſmodi decretorum, quæ ſi inuiridi eſſent obſeruatione, peccatum in pluribus inducerent; nunc autem omnes interrogamus: an decretum, de quo agitur, in vſu, & obſeruatione ſit in hoc, vel in illo epiſcopatu, vt in eo obſeruandum eſſe ſub peccato dicamus, non verò aliter. Quod certè rationi, & ſacræ theologiæ principijs conſonum eſt: nã cum Pontifex ſummus ſciat, ſcirevé poſsit, quid quauis chriſtiana regione peragatur, cum ex omnibus mundi partibus ad ſe cõfluant, illeq́; legatos vbiq; habeat, inde nos colligimus Pontificem ſcienter, & prudenter diſsimulare, ne quædam huiuſmodi ſua mandata obſeruentur alicubi, nam certè ſi vellet vbiq; cuſtodiri, quærere, & inſpicere, & mandatis vrgere poſſet, ob plenam in totam Eccleſiam poteſtatem. diſsimulatio ergo eius argumentum eſt licẽtiæ, etiamſi decretum illud præſcriptione non ſit legitima abolitum. Idq́; ſanè æquũ eſt; quoniam ſuauis gubernatio à Sapientia cõmẽdata in cap. 8. exerceri debet præcipuè in gubernatione euangelicæ eccleſiæ, quæ amoris, & ſuauitatis plena eſt. in qua ideò Pontifex, niſi maximis de cauſis, leges multiplicare non volet, ne fideles grauati dicãt, quod non quiuis, ſed Petrus actorum. 15. dixerat: nũc ergo quid tentatis imponere iugum ſuper ceruices diſcipulorum, quod neq; nos, neq; patres noſtri portare potuimus. ſicq; cenſetur Pontifex in huiuſmodi multorum decretorum editione velle, vt ibi exerceãtur, vbi ipſe diligentiã adhibet, vt publicẽtur, &

Sapiens.

Acta Apoſt.

& obſeruentur: quod ſæpe ſolet facere per officiales, & nuncios ſuos. Vbi autem id omittit Pontifex, cẽſetur facultatem facere, ne obſeruetur ibidem decretum. Ibiq́; licebit id omitti, etiam ſi de decreto ſciatur, cum non quidem repugnetur, ſed veluti obliuione, & conſuetudine conſopiatur. Integrum tamen eſt Pontifici cum velit, obſeruationem indicere, cui obediendum eſt, eiuſq; decreta recipienda ſunt, ſicut & ea, quæ in corpore iuris continentur, & alia, quæ in viridi ſunt obſeruatione inter fideles: circa alia verò valet præſcriptionis, & non acceptionis iuſta exceptio, vt diximus.

45 Exhortatio fideliũ. His ergo conſtabit legenti quãtum deceat fideles populos, Eccleſiæ decretis, & põtificalibus obedire; nec ab eorum obſeruatione, atq; etiam epiſcopalium mandatorum reuerentia inaniũ excuſationum tutela ſe ſubducere, quod certe iniquũ eſt, & chriſtiano viro valdè indignum, illiſq, præcipuè, qui in ſublimitate principatus conſtituti, aliis exemplo eſſe debẽt; quæ autem excuſationes iniuſtæ ſint, hucuſq; explicaui; eoq́; conſilio eas appoſui: vt non ſolum moderationem adhibeamus vis illatæ ab eccleſiaſticis remedio, ne in illius appoſitione excedatur per priuilegiorum Eccleſiæ violationem; ſed etiam ne excedere fideles contingat in officio erga prælatorum ſuorum decreta, quòd illis fortè moleſta videantur; & ita præmonui, ne excuſatione falſæ abolitionis præceptorum Eccleſiæ, ab eorum cuſtodia diſcederent fideles, quod imminere ſuſpicabar. Nam obligationem eorum nec intendimus nunc cõmendare, neq; animaduerſione fideles egebant. Sed ne diminuti in hac tractationis ratione videamur, animaduertenda duxi quædam documenta catholica, quæ ad reuocationem legum, ex parte Pontificis, prælatorũ, & legũlatorũ omnium ſpectabũt;

non

non quaſi maioribus noſtris leges indicens, ſed ſcriptoris officio ſatisfaciens; vt hos etiã quos arcta præceptorum eccleſiæ obſeruatione conſtrinxi, documẽtis alijs legiſlatores moderantibus, dilatare viderer.

46 Pontifex igitur poteſtatem plenam habet in totam eccleſiam, vt dixi. Sed ille, & legislator quiuis, non ſolum in poſitione, ſed in reuocatione conſtitutionũ, & legum, ratione, & iuſtitia duci, & non mero arbitrio ſuo debet, peccabit enim, ſi non rationabiliter agat, &, ſi poſitiua lex de facto per quãuis ablationẽ ſupremi aboleatur. Hoc autẽ catholicum dogma eſt, cõmuniterq; à catholicis doctoribus receptũ. Et præter cæteros, quos ſupra retuli, lege D. Antoninũ. 3. parte: tit. 2 2. cap. 6. &. 7. & epiſc. Couarr. parte. 2. decretalium cap. 6. §. 9. & in practicis cap. 3 1. num. 4. Deinde ſententia illa B. Iſidori à Gratiano relata in prioribus diſtinctionibus decreti, & à doctoribus recepta, ex lib. 5. etymologiarũ, hoc manifeſtũ reddit, qua dicitur: erit autẽ lex iuſta, & rationabilis. Nõ igitur lex erit decretũ, ratione iuſtitiæ vacans, neq; officio ſuo ſatisfaciet gubernator, qui ad bonũ, & vtile nõ aſpexerit, adq; lex omnis, & gubernatio dirigitur; ſed delinquet talis potius, vt conſtat ex D. Thomæ doctrina quodlib. 4. art. 1 3. &. 1. 2. quæſt. 90. art. 2. et mag. Soto quæſt. priori de iuſtitia. Deinde hoc ſignificauit Paulus ipſe. 1. ad Cor. 4. cũ dicit: ſic nos exiſtimet homo, vt miniſtros Chriſti, & diſpẽſatores, &c. vt fidelis quis inueniatur. His Paulus docet eccleſiæ prælatos, ac cæteros, qui cœleſtis Imperatoris nomine rẽpublicã gubernant; nõ ſolũ de munere gloriari, ſed et fideliter procedere erga diſpoſitionẽ bonorũ, quæ cõmunis dñs illis diſpẽſanda reliquit, poteſtate illis in reliquos cõceſſa, ita vt, ad finem à dño intẽtũ, aſpiciãt; qui eſt cõmunis ſalus; nõ iuſtitiæ deſtructio,

Pontifex, & legiſlator rationabiliter procedat in legũ poſitione, & reuocatione, ne peccet.

Ratio.

Sup. nu. 8.

Sup. nu. 35.

D. Antoninus

Couarrubias.

D. Iſidorus.

D. Thomas.

Magiſter Soto.

D. Paulus.

& boni communis violatio, vt ad Epheſios. 4. & . 2. Corint. 10. aiebat Apoſtolus: non in deſtructionem, ſed in ædificationem fidelium, poteſtatem à Deo cõceſſam eſſe, confeſſus. Et ita quamuis fateamur, factum tenere, ſi ſupremus poſitiuam legem, quouis modo reuocaret, vt dixi. Sed tamen non benè conſcientiæ ſuæ, neq; ſubditis conſuleret, qui æqua decreta, & vtilia, ſine ratione iuſta reuocaret. quod ſanctus Gregorius Papa egregiè docebat epiſtola ad Auguſtinum epiſcopum Anglorum, capite ſi ea. 15. quæſt. 2. dicens: ſi ea deſtruerem, quæ anteceſſores noſtri ſtatuerunt, non constructor ſed euerſor eſſe iuſtè comprobarer, teſtante veritatis voce, quæ ait: omne regnum in ſe ipſo diuiſum, non ſtabit: & omnis ſcientia, & lex aduerſum ſe diuiſa, deſtruetur. idemq́; capite eccleſiaſticæ ibidem, & cap. inſtitutionis, idipſum docet, nec tamen negat, rationabili ex cauſa, poſſe decreta mutari. quod iam ſupra probaui, ſed tantum vult ſanctus Pontifex, ne reuocatione, benè conſtituta deſtruantur, ſed iuſtæ ſemper cauſæ, atq; prudentes, & conſtitutionis, & reuocationis legũ ſint; quod etiam decreuit Leo Papa, & Anacletus capit. priuilegia, quæſt. 2. cauſa. 15.

D. Paulus. *Sup. nu. 35.* *D. Greg. Papa* *Leo Papa.* *Anacletus Papa.*

47 Aliud etiam, non minus diligẽter cauendũ eſt, ne Pontifex, ſiue etiam Princeps reuocet à ſe cõſtituta, ſine expreſſa mentione anterioris cõſtitutionis. imo nec regulariter cenſetur reuocata antiqua lex, aut cõſtitutio, niſi exprimatur per ſequentem, & niſi reuocatæ conſtitutionis aliqualis fiat mentio, ꝙ primum decretum eſt à Põtificibus, inter quorum decreta, ſe legi conſtitutionem Bonifacij. VIII. in capite licet de conſtitutionibus in ſexto. vbi ait: licet Romanus Pontifex, qui omnia iura in ſcrinio pectoris ſui cenſetur habere, conſtitutionem cõdendo poſteriorem, priorem,

Vt lex cenſeatur reuocata, fieri debet eius expreſſa mentio in reuocatione.

Bonifac. Papa

priorem, quãuis de ipſa mentionem non faciat, reuocare noſcatur, quia tamẽ locorũ, & perſonarũ ſingularũ conſuetudines, cũ ſint facti, & in facto cõſiſtãt, poteſt probabiliter ignorare; ipſis, dũ tamen ſint rationabiles, per cõſtitutionem à ſe nouiter editã, niſi expreſſe caueatur in ipſa, non intelligitur in aliquo derogare. hæc Põtifex in cuius decreto rationẽ etiã, ſuæ deciſsionis incluſit: nam licet Pontifex, de plenitudine poteſtatis, poſsit quãcũq; reuocare legem eccleſiaſticã, & prælatus, ac Princeps eã, quã ipſi, vel antéceſſores condiderunt, quia nulla ſuperiori poteſtate, quin id faciant, vetãtur; attamen quia gubernatio humana cũ ratione, & æquitate debet eſſe cõiuncta, volũtas ipſorũ legiſlatorũ ea eſſe debet, taliſq; ea eſſe cẽſetur, vt nõ niſi matura conſideratione, & iuſtiſsimis de cauſis lex cõſtituẽda, diſſoluendaq; ſit. & ita cũ eo ſolũ, ꝙ cõſtituta prius ſanctio aliqua fuerit, intelligatur iuſtis de cauſis ea poſita: ob id igitur debet in ſequẽti cõſtitutione prioris mẽtio fieri, vt primæ debita deferatur reuerẽtia, & vt intelligatur nouiſſe Pontificẽ, vbi, & quando cauſæ precedentis cõſtitutionis ceſſarint. nec aliter cenſemus velle Pontificem, aut Principem generaliter poſteriorẽ conſtitutionẽ vim habere, priore reiecta, niſi referatur.

48 Pontifices & Principes nequeunt reuocare ſtatuta, & conceſſa cum iniuria teſtij.

Tandem, ſi mihi liceat ſanctiſsimis Pontificibus, catholiciſq; Principibus animaduerſiones illorum ſtatui dignas offerre, hoc etiam hoc loco animaduertendum cenſerem, conceſſa iam, & ſtatuta, ac leges, cum iniuria alicuius nõ poſſe diſſolui, quod certum eſſe affirmamus. nam primo licet Princeps legi non ſubdatur, vt Vlpianus Iuriſcõſultus dicebat lege Princeps. ff. de legibus, tamen id intelligitur quoad vim coactiuam, hoc eſt ꝙ à nemine cogi ad bonum poſsit ſupremus. cæterum quoad vim directiuam, non eſt

abæquitate legũ ſolutus Princeps, hoc eſt teneri illũ cuſtodire iuſtitiam,& æquitatem, neminiq́; iniuriã facere certum eſt. quoniam virtutũ obſeruantia lege diuina,& naturali præcepta eſt, & ita legibus teneri Principem explicant,& docent,non ſolum Plato libro quarto de legibus,ſed & B.Thom.prima ſecũdæ quæſt. 96. artic. 5.ad tertium argumentum, vbi & Caietanus,& magiſter Soto lib. 1. de iuſtitia, quæſt. 6.artic.7. ad tertium. & epiſcopus Couarrubias in capite alma mater, prima parte.§. 1.num.4. eius ſententiam ſequuti ſunt. imò & idem Couarrubias aliud documentum,ex communi doctorum ſententia collectum, addit lib. 3.variarum,cap. 6. num. 9. videlicet Principem non poſſe ita omninò legi derogare, vt ſi quiſq; ius aliquod acquiſierit conformiter ad legem, ex vi illius, quo tempore ipſa vigebat, poſtea etiam ſi Princeps velit reuocare legem, non poteſt impedire illum particularem ab adeptione iuris iam quæſiti: vt ſi lege cautum eſſet licere quibuſuis ædificare in aliquo deputato loco,poſtea nõ poteſt Princeps ædificijs priuare eos, qui antea ædificauerant, etiam ſi intra regales limites extructa continerentur, etiam ſi gratioſè prius id fuiſſet conceſſum. vel ſi lege Pontificali,& regia cautum eſſet,vt quicunq; libros ſcriberet, deputatis ad eos approbandos deferret, illiſq; probatis, licẽtia euulgandi libros detur; poſtea autem quam eæ conditiones impletæ ſint, velit Princeps lege noua, alias addere conditiones; certe ea lex intelligeretur de ſequentibus,nõ de præcedẽti illo caſu.& ſic in ſimilibus: nã iuſte agere Princeps,& Põtifex tenentur, quòd ſi nõ egerint, diuinã vltionẽm certè nõ euadent. poſitus eſt enim Pontifex in eccleſia, & Princeps in republica Dei prouidẽtia, vt eã in virtute, & pace cuſtodiãt, non vt priores in virtutum

Plato. *D. Thomas.* *Caietanus.* *Mag. Soto.* *Epiſc. Couarr.*

Nota.

virtutum violatione ſint,ſed potius reliquos omnes exemplo,& legibus ad virtutum ſtudia pertrahãt, & informent. Habẽt enim & hi, qui in nobis ſupremi ſunt,ſuperiorem ſibi iudicem Deum, vt non ſolum Poeta quondam dicebat: Vos, quibus rector maris, atq; terræ. Ius dedit magnũ necis, atq; vitæ. Ponite inflatos,tumidoſq; vultus. Quicquid à vobis minor extimeſcit. Hoc maior vobis dñs minatur. Omne ſub regno grauiore,regnum eſt. Sed & quod vrget magis,audiamus Sapientis,ſpiritu diuino loquentis, ſententiam,cap.6.Sapientiæ: Quoniam cum eſſetis miniſtri Regni illius,non rectè iudicaſtis, nec cuſtodiſtis legem iuſtitiæ,nec ſecundũ voluntatẽ Dei ambulaſtis,horrendè,& cito apparebit vobis, quoniam iudicium duriſsimum fiet his,qui præſunt. ſed hæc ſatis,cũ Principes,& Pontifices noſtra admonitione nõ egeant, de alijſq; ad conceſſorum reuocationem ſpectantibus, dicemus quæſt. 3. vbi de quibuſdam à Pontifice datis, Principibus agemus.

Admonitio Principum. *Seneca in Thieſte.* *Sapiens.*

49 Promiſimus autem acturos nos in præſenti diſputatione de inuiolabili iure,ac priuilegio eccleſiaſticæ libertatis,& immunitatis; vt quod hac quæſtione intendimus ſuadere,plenius conſequamur: moderari ſcilicet vſum,atq; affectum,ſi fortè excedant aliqui, in huius eccleſiaſtici priuilegij obſeruatione; atq; quantum puſillitas noſtra conari valeat,fideles inſtruere, principuſq; commendare, vt diligenter ſtudeant diuinam ſanctæ eccleſiæ domum, & domeſticos eius protegere, atque ſuſpicere, vt Dei communis domini quid valdè proprium. Nec tamen hoc ideò dixerim, quòd in noſtris Principibus aliquid reprehenſione dignum animaduerterim, ſed vt inſtituto ſatisfacerem, præcauerémq; ne malum nondum expertum, fortè contingat; ne etiam nos, qui

De immunitate, quo conſilio tractetur.

Principibus multa licere, circa eccleſiaſticarum rerũ moderationem, quæſtione precedenti dixeramus, in culpã, aut inuidiam vocaremur, ſi ea quæ Principes, & fideles, erga eccleſiaſticæ libertatis, & immunitatis obſeruationem, præſtare deberent, taceremus. *Sup quæſt. 1.*

Excedentes eccleſiaſtici per vim, licite coercentur à Principe.

Quanuis autem præſupponamus vera eſſe, quæ ſuperiori quæſtione diximus, circa Principum ſeculariũ iuſtam licentiam vis tollendæ, ſi quãdo fortaſsis etiã eccleſiaſtici excederent in vſu immunitatis, & libertatis ſuæ; Nunc autem eo iure defenſionis naturalis conſtituto, Dicemus: & in quibus conſiſtat eccleſiaſticæ libertatis, & immunitatis priuilegium, & quo etiam iure idipſum nitatur, declarabimus. vt qui, nõ ſolum, de defendendis, ſed etiam de moderãdis principalibus iuribus acturos eſſe promiſimus, doceamus à quibus cauere Principes debent, ne eccleſiaſtica, ac diuina violent priuilegia, qui ad tuendam, & gubernandam rempublicam conſtituti ſunt, vt fideles, cæteriq; ſubditi in pace, ſtudioſeq; viuant. *Ibi à num. 36. ad. 43.*

Suppono autem hoc loco libertatem ad perſonas, & bona; immunitatem ad templa pertinere præcipuè, idq; antequam ad ſtatuendas aſſertiones accedam
50 præmitto.

Quinta propoſitio Immunitas, & libertas iure diuino & humano ſtabilitur.

Sit ergo dogma quintũ, catholica doctrina, & acceptione firmatũ. Priuilegia eccleſiaſticæ libertatis (qua bona, & perſonæ clericorum ſacro, & diuino cultui dicatæ liberantur à Principum poteſtate) & immunitatis priuilegium (circa ſacras baſilicas) à iure diuino initium habuit. Vtrumq; tamen inuiolabiliter, æquiſsima humani iuris conſtitutione firmatum eſt. Eaque priuilegia ab omnibus ſeruanda, cum magna Dei remuneratione ſunt. à nulloq; fas eſt ea violari. ſed & maximum Dei ſupplicium non effugiet violator.

Hoc

Probatio generalis.

Hoc autem ſumatim ſic dictum, probandum eſt ſigillatim,& ex diuinis,& humanis teſtimonijs confirmandum. Sed nũc,vt conſtet diuinis,& humanis conſtitutionibus priuilegium eccleſiaſticæ immunitatis,& libertatis conceſſum eſſe(in cõmuni loquendo,nõ diſtinguendo de hoc,vel illo priuilegij articulo,de quibus in ſequentibus,vt dixi, diſtinctè agam) generaliter aſſerimus diuino,&humano iure huiuſmodi priuilegiũ niti;atq; etiam ex cõmunis ſentẽtiæ catholicorum doctorũ principijs,meam hanc ſentẽtiam deducere certè crediderim,eo ꝙ omnia ea,quę in particulari aſſeuerabo, doctorum catholicorũ doctrina firmari oſtendam. etſi fateor libẽter, aliquos confuſione,& ſiniſtra ſacrarum ſcripturarum intelligentia halucinatos fuiſſe, atq; defeciſſe in hac re, vt paulò inferius referam. inter reliquos autem, qui de hac materia tractauerunt, præcipuè mihi videtur veritatem attigiſſe epiſcopum Couarrubias in libro practicarum quæſtionum capite. 3 1. vbi relatis aliorum opinionibus,numero tertio eam profert ſentẽtiam, quã nos certè, circa ſingulorum explicationẽ ſequemur.Et ad materiæ huius reſolutionem,& explicationem,dicimus primùm:iure diuino clericos, ꝙ attinet ad ſpiritualia,exemptos eſſe à ſeculari poteſtate.ſecundo ipſorũ cauſas,bona,& baſilicas ab eadẽ poteſtate liberas eſſe, valdè conformiter ad ius diuinũ,ex conſtitutione tamẽ canonica,& ciuili ; eaquè irreuocabilis eſt. Hoc autem,vt ſuadeã facilius, præſcribam quæ ſancti Pontifices de hac reſenſerint. In primiſq; Bonifacius.VIII.in cap.quanquã,de cẽſibus in ſexto,ſic ſcripſit:cum igitur eccleſiæ, eccleſiaſticæq; perſonę,ac res ipſarum, non ſolũ humano iure,quin imo & diuino, à ſeculariũ perſonarũ exactionibus ſint immunes,cõſtitutionẽ fœlicis record.

Epiſcopus Couarrubias.

Probatio prima ſpecialis. Explicantur quæ iuris diuini,& quæ humani ſint.

Bonif. octauus

Alexandri Papæ.IIII.prędeceſſoris noſtri,etiam adijcimus,diſtrictius inhibendo contraria conſuetudine quorũcũq;, quæ dicenda eſt corruptela verius,nõ obſtante,&c. Inſuper Vrbanus Papa idem docuit in capite tributum. 23.quæſt.8. & Ioannes Papa.cap.ſi Imperator.96. diſt. ſed oportet tum ad rei cõmendationem,tum ad eiuſdem claritatẽ, proponere edictum ſacroſancti concilij Trident.ſeſ.25.cap.20.de reformatione,vbi & Dei ordinatione, & canonicis ſanctionibus immunitatẽ eccleſiæ eſſe conſtitutam definitur, his verbis: Cupiens ſancta ſynodus eccleſiaſticam diſciplinam in Chriſtiano populo, non ſolum reſtitui, ſed etiam perpetuo ſartam tectã, à quibuſcũq; impedimentis conſeruari; præter ea,quæ de eccleſiaſticis perſonis cõſtituit, ſeculares quoq; Principes officij ſui admonendos eſſe cenſuit, confidens eos,vt catholicos,quos Deus ſanctæ fidei,eccleſiæq; protectores eſſe voluit, ius ſuũ eccleſiæ reſtitui, non tantũ eſſe conceſſuros, ſed etiã ſubditos ſuos omnes ad debitã erga clerũ,parochos,& ſuperiores ordines reuerẽtiam reuocaturos,nec permiſſuros,vt officiales,ac inferiores magiſtratus eccleſiæ,& perſonarum eccleſiaſticarũ immunitatem,Dei ordinatione & canonicis ſanctionibus conſtitutam,aliquo cupiditatis ſtudio,ſeu incõſideratione aliqua,violent;ſed,vna cũ ipſis Principibus, debitã ſacris ſummorũ Pontificũ, & conciliorum conſtitutionibus obſeruãtiam præſtẽt.Decernit itaq;,& præcipit ſacros canones,& cõcilia generalia omnia, nec nõ alias Apoſtolicas ſanctiones in fauorẽ eccleſiaſticarũ perſonarũ,libertatis eccleſiaſticæ,& cõtra eius violatores editas:quæ omnia præſenti etiã decreto innouat, exacte ab omnibus obſeruari debere. Propterea q; admonet Imperatorẽ,Reges,reſpublicas,Principes,& oẽs,& ſingulos cuiuſ-

Vrbanus Papa.
Ioannes Papa.
Tridentinum Concilium.

cuiuſcunq; ſtatus, & dignitatis extiterint, vt quo largius bonis temporalibus, atq; in alios poteſtate, ſunt ornati, eo ſanctius ea, quæ eccleſiaſtici iuris ſunt, tãquam Dei præcipua, eiuſq; patrocinio tecta, venerẽtur, nec ab vllis Baronibus, domicellis, rectoribus, alijsvè dominis tẽporalibus, ſeu magiſtratibus, maximèq; miniſtris ipſorum Principum lædi patiantur, ſed ſeuerè in eos, qui illius libertatem, immunitatem, atq; iuriſdictionem impediunt, animaduertant; quibus etiam ipſimet exemplo ad pietatem, religionem, eccleſiarumq; protectionem exiſtant, imitãtes anteriores optimos, religioſiſsimoſq; principes, qui res eccleſiæ, ſua inprimis authoritate, ac munificentia auxerunt, nedum ab aliorum iniuria vindicarunt. Adeoq; ea in re quiſq; ſuum officiũ ſedulò præſtet; quo cultus diuinus deuotè exerceri, & prælati, cæteriq; clerici in reſidentijs, & officijs ſuis quieti, & ſine impedimẽtis, cum fructu, & ædificatione populi, permanere valeant. hæc ibi ſancti patres, Spiritu ſancto inſpirati, dixerunt. quos etiam imitati ſunt Germanici Epiſcopi catholici, in concilio Colonienſi conuenientes, anno. 1536. vbi cap. 20. ſic habetur, immunitas eccleſiaſtica vetuſtiſsima res eſt, iure pariter diuino, ac humano introducta, quæ in duobus potiſsimum ſita eſt. Primum, vt clerici, illorumq; poſſeſsiones, & bona à vectigalibus, & tributis, alijſq; muneribus laicis libera ſint. Nam (vt de libertate Leuitarum ſileamus) nõ temerè refert ſcriptura, Pharaonem totam terram Ægypti ſibi tributariam feciſſe, præter terram ſacerdotum, & poſſeſsiones, quæ à Rege traditæ fuerãt eis, quas vendere non ſunt compulſi; quin potius ipſis etiam ſtatuta cibaria ex horreis publicis, præuebantur, vt legimus Geneſis. 47. Deinde ne rei criminis *Concil. Colon.*

ad eccleſias confugientes, inde violenter extrahantur, exceptis publicis latronibus, qui per induſtriam proximum occiderint, ac nocturnis depopulatoribus agrorum, qui itinera obſidēt aggreſsionum inſidijs. Deniq; his, qui ſub immunitatis ſpe, in eccleſijs, ac cœmeterijs delinqunt. quod ſi cōfugientibus ad eccleſias, paria his commiſſa ſint crimina, quæ reipub. referat puniri, tantiſper ſaltem debet ſecularis poteſtas à manuum iniectione abſtinere, donec noſtros conſulat officiales, ne deuenire neceſſe ſit ad ceſſationes à diuinis, & interdicta, quæ viſum eſt anteceſſoribus noſtris ob violationem eiuſmodi immuni-

51 tatis, edictis conſtitutionibus, promulgare. hæc ibi.

Opiniones doctorum. Prima. propter quæ, & alia ſimilia teſtimonia multi doctores catholici cenſuerunt iure diuino immunitatem, & libertatem conceſſam eſſe, ita iuriſtæ doctores, cū *Iuriſtæ.* gloſſatore cap. ſi Imperator, 96. diſtinct. & in cap. quanquam de cenſibus in ſexto. quos refert Couar. dicto cap. 31. pract. & ex theologis, multi idem ſen- *Theologi.* ſerunt. & ſi alij id negent. quos refert Couar. nu. 2. *Alij doctores.*

Secunda. præcipuè Innocent. ca. 2. de maioritate, & obedientia, & doctor Medina in tract. de reſtitutione quæſtione. 15. quorum priores nituntur multis ſacris *Teſtimonia ſacræ ſcripturæ.*

Fundamenta primæ opinionis. teſtimonijs, quibus antiquitus priuilegia immunitatis, & libertatis in lege naturæ, & ſcripta, & rurſus nunc in lege noua videntur conceſſa eſſe à Deo, vt Geneſis. 47. vbi induſtria Ioſephi, ſacerdotes à tributis liberati ſunt. Et primo Eſdræ. 7. vbi templi miniſtri à tributis liberi ſunt facti, & Num. 18. in Dei obſequiū deputantur. Atq; etiam Pſalmo. 104. monet Deus, nolite tangere Chriſtos meos. quod etiam in nouo teſtamento confirmatum eſſe videtur, cum Chriſtus dominus apud Matthæum capite. 17. ſe, & Petrum, & filios ſpirituales: alios diſcipulos

cipulos ſcilicet, à tributis liberos eſſe dicat; atq; eos etiam, vti ad diuinum miniſterium deputatos, ex altari, & fidelium oblationibus ſuſtentandos eſſe dicit D. Paulus. 1. ad Corinth. 9. Qui etiam ibi cap. 6. vult, iudicia miniſtrorum Eccleſiæ decerni à prælatis, & non à ſecularibus. Qui tandem cap. 9. &. 10. ſenſit, priuilegia miniſtrorum veteris legis, etiam propter nos, vtiq; dicta eſſe (verba ſunt Pauli) qui etiam addit: omnia in figura contingebant illis. Hæc fundamenta ſunt eorum, qui abſolutè tenuerunt iure diuino eſſe cõceſſam immunitatẽ, & libertatẽ eccleſiæ.

Fundamenta ſecũdæ opinionis.

Aliorum verò, qui id negarunt, hæc ſunt potiſsima, primum, quia Paulus ad Romanos. 13. omnem animam ſublimioribus poteſtatibus ſubditam eſſe dicit, & idẽ. 1. ad Corinth. 7. & Petrus. 1. epiſtola, cap. 2. cauẽt: ne fideles libertatẽ Chriſtianã velint extẽdere ad temporalia, vt liberentur à dominorum, & Principum poteſtate.

Inſuper etſi ſacerdotũ ordo in veteri lege, Exod. 18. & Deuter. 17. & in Leuitico à Dei conſilio proceſſerit, ſed tamen conſtat. 3. Regum. 2. Dei ſpiritu Salomonem Regem, miſſo in exilium Abiathar ſacerdote ſummo, pro eo conſtituiſſe Sadoc. Deinde Chriſtus ipſe Matthæi. 17. tributum ſoluit, ne ſcandalizaret exactores. Et Ioan. 19. faſſus eſt Pilato datam eſſe deſuper poteſtatem ſuper ipſum. Et ita B. Hieronymus Matth. 17. & D. Chryſoſtomus Actorum. 25. & D. Thomas in epiſtolam ad Romanos cap. 13. fatẽtur & clericos modeſtè agere debere erga Principes, & per eorum cõceſsionem liberos eſſe à tributis. Et Gratianus diſtin. 96. &. 97. &. 2. quæſt. 7. in decretis, plura colligit, quibus cõſtat Pontifices ab Imperatoribus antiquitus dependiſſe, imò & Paulus Actorum. 25. ad Cæſarem appellauit, & in actis

Sancti Patres.

concilij

concilij Niceni generalis primo tomo cōciliorum legimus, Epiſcopos cauſas ſuas retuliſſe ad Conſtātinum Imperatorē, quē etiam, iudiciū illud recuſaſſe traditur à Rufino lib. 10. hiſtoriæ eccleſiaſticæ, & Sozomeno lib. 2. tripartitę hiſtoriæ, cap. 2. Et hæc quidē poſterioris opinionis fundamenta ſunt. Quibus iurę humano, non diuino niti immunitatem, & libertatem Eccleſiæ contēderunt prædicti authores. Quam tamen immunitatem, & libertatem cōceſsiſſe Pontifices, & Imperatores conſtat in vtroq; iure canonico, & ciuili, titulis de immunitate eccleſiarum, decimis, & exactionibus, de cenſibus, de Epiſcopis, & clericis, & in regum omnium catholicorum voluminibus legalibus, de quo nemo dubitat, neq; huius, neq; alterius opinionis authorum. *Conſtantinus.* *Iura.*

52 *Vera opinio de fundamento immunitatis, & libertatis Eccleſiæ.* Sed tamen vt ſupra dixi, vera opinio in hac re, de fundamento immunitatis, & libertatis eccleſiaſticæ, media eſſe debet: vt in ſpiritualibus iure diuino, in temporalibus verò iure humano immunitas, & libertas eccleſiaſtica nitatur, vt rectè docuerūt Epiſcopus Couar. dicto cap. 31. practicarum quæſt. & cap. 20. lib. 2. variarum. Et M. Sotus in quartum ſententiarum diſtinct. 25. quæſt. 2. art. 2. & ante illos Ioannes Driedo lib. 1. de libertate chriſtiana cap. 9. & 16. & Albertus Pighius lib. 4. cap. 2. & lib. 5. de eccleſiaſtica hierarchia. & Vvaldenſis lib. 2. doctrinalis à cap. 74. & M. Victoria relectione 1. de poteſtate Papæ quæſtione. 4. & 5. *Couarruuias.* *M. Sotus.* *Driedo.* *Pighius.* *Vvaldenſis.* *M. Victoria.*

Et hoc modo intelligendæ ſunt deciſsiones Pōtificum Bonifacij VIII. cap. quanquam de cenſibus in ſexto, Tridentinæ ſynodi ſeſ. 25. cap. 20. de reformatione. Et Colonienſis concilij cap. 20. quibus dicitur expreſſè immunitatem eccleſiaſticam & humano, & diuino iure, ac diuina conſtitutione cōſtitutam *Pontifices.*

tutam

tutam eſſe, quæ ſanè ſano modo intelligenda ſunt, referendo ſingula ſingulis: Hoc eſt; in ſpiritualibus clericos dependere ſolùm à Pontifice, & prælatis, in reliquis iure humano exemptos eſſe à ſecularibus. In hiſq; etiam pietatem hanc, & religionem exemptionis eccleſiaſticæ ortum habere à diuino iure, ſicut exemptio in ſpiritualibus. quod nunc in generali, poſtea verò in ſpeciali probaturi ſumus.

53 *Immunitas, & libertas Eccleſiæ in ſpiritualibus à iure diuino eſt.*

Dicimus itaq; eccleſiaſticam immunitatem, ac libertatem in ſpiritualibus à iure diuino conſtitutam eſſe, hoc modo, vt in his, quæ Dei ſunt, & quæ pertinent ad ſacramentorum, ac ſacramentalium, atq; etiam verbi Dei adminiſtrationem; & ad ordinationem, & inſtitutionem canonicam Epiſcoporum, & parochorum (excepto patronatus iure) Eccleſia ipſa exempta ſit, ab omni humana poteſtate, diuina expreſſa ordinatione, & quantum ad ſacros miniſtros. Atq; adeò, diuino iure ſtatutum eſt, vt ſoli prælati eccleſiæ valeant decernere, & imperare de iſtis, nullo prohibente, & eccleſiæ miniſtri ſolum tenentur illis in hiſce rebus parere, non ſecularibus, & ſeculares Principes, & poteſtates non poſſunt, aut ſe intromittere in his ſpiritualibus rebus moderandis, aut prohibere, imperare, impedire, vel obſtare prælatis, aut ſacris Dei miniſtris, circa earum rerum ſpiritualium adminiſtrationem, quæ ad ſalutem pertinent æternam. Et in hac re, prælati ſuperiores ſunt, etiã Principibus, ſicut & cæteris fidelibus iure diuino. Et in hiſce omnibus conſiſtit immunitas, & libertas Eccleſiæ in ſpiritualibus iure diuino fundata, vt dixi. Hæc igitur vera aſſertio maximè à catholicis animaduertenda eſt, cuius explicationẽ non paſsim inuenies, iure tamen diuino hoc eſſe expreſſum immunitatis priuilegium comprobabo, ſi prius, quàm

magnum

Ratio. magnum hoc munus ſit, expendero. Hoc namq; eccleſiæ ſanctæ miniſtri quietam, ac tranquillam vitã Dei cultui, & obſequio dedicatam, agere valent, cum Principes, & ſeculares ſacris eorum actionibus non obſtent, ipſiq; à ſecularium tribunalium ſtrepitu liberi ſint. Et hoc etiam fit, vt melius fidelium ſaluti, atq; quietius proſpicere valeant, nullo obſtante, neq; eos impedientibus ſecularibus, quibus nec poteſtas plena, nec cognitio diuinorũ fortè adſit, ſicut eccleſiæ miniſtris à Deo cõmendatur, & conceditur. Seculares namq; laici tractabunt, quæ ſeculi ſunt, & quæ ad temporalium rerum adminiſtrationem ſpectant, ſpiritualia verò, & diuina relinquant oportet ſacris Dei miniſtris, qui animarum curam ſuſceperunt, & officij eius rationem didicerunt, vt ſic omnia ordine debito diſponantur, & fiant, quem Deus ſemper in ſua gubernatione probauit; nã, quę à Deo ſunt, ordinata ſunt, vt ait Paulus ad Romanos. 13. tandem huius priuilegij cõceſsione diuinæ maieſtati, & reuerentiæ proſpectum eſt: decebat enim vicarios Dei, ac ſacros miniſtros qui ad diuinam familiã pertinent ſpecialius, non ſubdi ſecularibus Principibus, in his quæ ad Deum pertinent, ſed potius è cõtra, oues à paſtoribus regi. Atq; ita Apoſtolus. 1. ad Corinth. 4. confidẽter dicebat: ſic nos exiſtimet homo, vt miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſteriorum Dei. Et hoc eſt quod ſuperius propoſitione ſecunda dicebamus: iudicium rerum ſpiritualium vetari laicis poteſtatibus. *D. Paulus.* *Sup. num. 24.*

54 Authoritas. Hoc autem ſpirituale priuilegium immunitatis iure diuino eccleſiam obtinere, vt in ſpiritualibus liberi ſint eius miniſtri à poteſtate ſeculari, probatur manifeſtis ſacræ ſcripturæ teſtimonijs, & traditione diuina, vbi non tantũ exempti eccleſiaſtici dicũtur,

ſed

ſed laicorũ ſuperiores.ex quibus poteſtatem eccleſiæ, & miniſtrorum eiuſ probaui ſuperius in probatione prioris propoſitionis,quæſtionis iſtius. vbi manifeſtè oſtendimus Pontifici ſummo, & eccleſiæ prælatis, Apoſtolorum ſucceſſoribus,in ipſis,datam eſſe à domino poteſtatem plenam,ad ædificationẽ, & gubernationem animarum,in omnes fideles,etiã Principes, idq́; fidei dogma eſt,dicente domino Apoſtolis,& in ipſis,eorum ſucceſſoribus,Pontifici,& Epiſcopis, vt eccleſiaſtica traditione conſtat, apud Matthæum cap. 16.&. 18. Quæcunq; ligaueritis, & ſolueritis ſuper terram, erunt ligata, & ſoluta & in cœlis, & apud Ioannem cap. 21. Petre paſce oues meas. ad quod miniſterium explendũ, Deus cæteros ſuos miniſtros, vt ait Paulus ad Epheſios .4. eccleſiæ dedit: quoſdam quidem Apoſtolos, quoſdam autem Prophetas, alios verò Euangeliſtas, alios autẽ paſtores, & doctores ad conſumationem ſanctorum, in opus miniſterij, in ædificationem corporis Chriſti; donec occurramus omnes in vnitatẽ fidei, & agnitionis filij Dei, in virum perfectum, in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti; vbi iam non ſimus paruuli fluctuantes, & circunferamur omni vento doctrinæ, in nequitijs hominum, in aſtutia,ad circunuentionem erroris; veritatem autem facientes, in charitate creſcamus in illo,per omnia, qui eſt caput Chriſtus. Ecce Apoſtolum apertè docentem, Chriſtum poſuiſſe in Eccleſia hierarchiam, & poteſtatẽ eccleſiaſticam, ad gubernationẽ omnium fidelium, per miniſtros eccleſiæ, ergo miniſtri eccleſiæ ſuperiores ſunt in ratione miniſterij, cæteris etiam Principibus, Dei conceſsione.nõ è cõtra Principes præſunt miniſtris eccleſiæ. Neq; Principes poterunt ſe intromittere, impediendo, iubendo, aut prohibẽdo

Sup.num.8.

Domin⁹ apud Matt. & Ioã.

D.Paulus.

circa adminiſtrationem miniſteriorum, neq; circa miniſtros, vt circa ipſa miniſteria verſentur, vel nō. Quod etiam expreſsius docuit Paulus. 2. Corint. 10. dicens: in carne enim ambulantes, non ſecundum carnem militamus: nam arma militiæ noſtræ, non carnalia, ſed potentia Deo, ad deſtructionem munitionum, conſilia deſtruentes, & omnem altitudinē extollentem ſe aduerſus ſcientiam Dei; & in captiuitatem redigentes omnem intellectum in obſequiū Chriſti; & in promptu habentes vlciſci omnem inobedientiam, cum impleta fuerit veſtra obedientia; & quid clarius dici poſſet, quàm vt omnis altitudo; & fidelis quiſq; ſubdatur paſtoribus eccleſiæ, qui etiā punire poſsint inobedientes. nec ſolum prælati; ſed & cæteri eccleſiæ miniſtri, hanc prærogatiuam habent in oues Chriſti; quia vel delegati ſunt à Pontificibus, vel pertinent ad miniſteriū eccleſiæ, iuuātq; prælatos ad regimen animarum. paſtorum autem, & doctorum hierarchiam voluiſſe Chriſtum in eccleſia cōſtitui, teſtatur idē Paulus, vt dixi, ad Ephesios. 4. ergo iure diuino prælati ſuperiores ſunt fidelibus, etiam Principibus; & ad eorum regimen ſubdelegare poſſunt poteſtatem miniſtris eccleſiaſticis; quorum hierarchiam Deum probaſſe iam diximus. & ſic Principes nō poſſunt velle dominari miniſtris eccleſiæ, neq; illorum miniſteria impedire; quoniā eſſet id, ſe extollere ſuper diuinam poteſtatem, & ſuper ipſi annexa, ſine quibus illa exerceri nō poteſt. Cenſendum eſt autem, Deum in datione poteſtatis eccleſiaſticæ, conceſsiſſe facultatem ad ea omnia, ſine quibus ipſa friuola eſſet, quod abſit: cum Dei opera perfecta eſſe decantaſſet Moyſes Deuteronomij. 32. Deinde huius exemptionis, in ſpiritualibus, clara monumenta miniſtri eccleſiæ à Deo habent, ne

D. Paulus.

Idem.

Moyſes.

inquietētur,

inquietentur, aut impediantur, aut irreuerenter tractentur à Principibus, & magiſtratibus, vt vel illud demonſtrat quarto Regum primo relatum exemplum, vbi cum miniſtri Regis Ochoziæ quidam obediſſent mandatis Eliæ, quibus iuſſu Angeli præceperat, reprehenſionem, Regi neceſſariam, ad ipſum, prophetæ nomine, deferre: illi quidem diuinam iram non ſunt experti. poſteà vero alij iuſſa impij Regis, reprehenſionem paſtoris contemnentis, volentes implere, prophetamq; quòd officium paſtoris exercuiſſet, cõprehendere irreuerenter; cœleſti igne conſumpti ſunt; dicente ſcriptura: miſitq; ad eum Quinquagenarium Principem, & quinquaginta qui erant ſub eo; qui aſcendit ad eum, ſedentiq; in vertice montis, ait: homo Dei, Rex præcepit, vt deſcendas; reſpondenſq; Elias, dixit Quinquagenario: ſi homo Dei ſum, deſcendat ignis de cœlo, & deuoret te, & quinquaginta tuos. deſcendit itaq; ignis de cœlo; & deuorauit eum, & quinquaginta, qui erant cum eo, &c. Vbi quæſo expendas; Deum puniiſſe Regis Satelites, quòd iuſſu Regis, prophetam voluiſſent comprehendere, vel compellaſſent irreuerenter: idq; in eo caſu, quo volebant impedire miniſterium ſpirituale prophetæ, iuſſu Dei, reprehendentis Regem. Cum ergò eccleſiæ paſtores, iuſſu, & poteſtate Dei, eccleſiam gubernent, nõ inferius quam prophetæ, certè impediri non poterunt à ſeculari poteſtate, neq; affligi ab ipſa, cum exercent paſtoris munus; ſed in ea ratione laicis ſuperiores ſunt; qui etiam ſi reſiſtant, ſimilem Dei vltionem extimeſcant. Neque etiam præterire poſſum ſimilis caſus (& ſi à nobis antea relati) narrationem, qui ſecundi Machabæorum libri capite tertio ſcribitur. vbi mirum certè factum conſpicitur, quo diuina manus

Liber Regum.

Liber Machabæorum.

violatores immunitatis templi ſui, & expoliatores bonorum eccleſiæ, atq; affligẽtes templi miniſtros, acerrimo ſupplicio conteruit, ita vt grauiter punitus Antiochi Regis dux, talia dixiſſet: ipſe, qui habet in cœlis habitationẽ, viſitator, & adiutor eſt loci illius, & venientes ad malefaciendum, percutit, ac perdit. Deinde ne Principes ſe immiſcerent in exercendis, impediẽdiſvè eccleſiaſticis miniſterijs, quæ Dei miniſtris tantũ conceduntur, ſimilia monimenta ſcripta reliquit Deus, vt oſtenderet, in hac ratione eccleſiam, eiuſq; miniſtros ſeculari poteſtati non ſubdi, ſed immunes eſſe iure ipſo diuino. quod oſtenditur quarto Regum. 15. capite, & ſecundo Paralipomenon. 26. vbi cum Rex Ozias nimium eleuatus, & negligens dominum, in interitum ſuum (vt verbis ſacræ ſcripturæ vtar) vellet ſacerdotale officium ſumere, adolereq́; incenſum ſuper altare thymiamatis, reſiſtentibuſq́; ſacerdotibus minaretur; ſtatim orta eſt lepra in fronte eius, quæ perdurauit, vſq; in diem mortis ſuæ; ob quam eiectus eſt de domo domini à ſacerdotibus, vt ait ibi diuinus ſcriptor. ſimileq́; contigit Sauli, qui ſacerdotale officium vſurpans, ſacrificanſq́;, meruit Regno priuari, vt primo Regũ. 13. teſtatus eſt Samuel. ex his ergo manifeſtum erit, potiori ratione, ſacerdotibus noui teſtamenti, & non Principibus, datum eſſe à Deo, ſe immiſcere adminiſtrationi ſacrorum. quod quidem expreſsis noui teſtamenti teſtimonijs iam probaui. inſuper Act. 20. et Epheſ. 4. Paulus ait à domino, & Spiritu ſancto paſtores eſſe conſtitutos in eccleſia. igitur hæc ſpiritualis gubernatio non pendet à iure, & poſitione hominum. Ob eam ergo cauſam, tanta religione obſeruata eſt eccleſiaſtica immunitas, ab antiquis catholicis, & præſentibus: quia Dei ordinatione iuriſ-

Liber Regum.

D. Paulus.

iuriſdictio, eccleſiæq́; capita iure diuino ſunt conſtituta. Et in hoc ſenſu, vt dixi, accipienda eſt ſententia catholicorum doctorum, & ſanctorum patrum, qui iure diuino, atque humano niti immunitatem, *Sup. nu. 52.*

55 & libertatem eccleſiæ dixerunt: nam hucuſque probaui iure diuino eccleſiam immunem, & liberam eſſe à ſeculari poteſtate in ſpiritualibus actibus; Nunc autem oſtendemus hoc etiam iure humano eſſe confirmatum. Itaq; & in ſpiritualibus, & in temporalibus iure humano æquiſsime datum eſt, frui immunitate, & libertate eccleſiaſticas perſonas, res eorum, atq; baſilicas. quod non eſt neceſſarium in ſpeciali recenſere, ſed lectorem remittere, vt iam fecimus, ad vtriuſq; iuris titulos, de immunitate eccleſiarum, de ſacroſanctis eccleſijs, de epiſcopis & clericis, de cenſibus & exactionibus, de foro competenti, & doctorum tractatus ibidem; rurſuſq́; ad recopilationes legum ſpecialium regnorum, ſub prędictis titulis, de qua etiam re inferius dicturi ſumus, & iura aliqua referam. quorum ſumam videbis apud epiſcopum Couarrubias dicto cap. 31. practicarum, à numero tertio; et ſecundo libro variarum, capite vigeſimo, et in practicis à dicto capite. 31. vſque ad trigeſimum ſeptimum, et D. Antoninum tertia parte, titulo. 12. cap. 3. et Sylueſtrum, et alios ſumiſtas, titulo immunitas.

Probatio ſecunda. Iure humano conceſſa eſt immunitas, & libertas eccleſiæ, præcipuè in temporalibus.

Iura. *Inf. nu. 65.* *Epiſcopus Couarrubias.* *D. Antoninus.* *Sylueſter.*

56 Idque certè maxime conſonat diuinis reſponſis: ſicq́; humana hæc conſtitutio de generali immunitate, et libertate eccleſiæ, et Deo gratiſsima, et ab eius reſponſis originem trahẽs, cenſenda eſt. Nam certè negari non poteſt, quin illud Pſal. 104. Nolite tangere Chriſtos meos, & in Prophetis meis nolite malignari, vetet vniuerſis, ne in Dei miniſtros, & domeſticos irreuerẽtes exiſtãt, ſicut etiam Paulus

Conſonat cum diuinis reſponſis immunitas in temporalibus.

Pſalmiſta. *D. Paulus.*

primæ epiſtolæ ad Corinthios capite ſexto, ſignificauit; verecundum eſſe, Dei domeſticos in iudicio ſecularium conueniri. Ecce ergo Deo placere vt ſeculares Principes, ac iudices permittant facilè, ac velint eccleſiaſticas perſonas omninò liberas eſſe in ſpiritualibus, & temporalibus à poteſtate ſeculari; ſicut fecerunt omnes, vt dixi. & inſignis Conſtantinus Imperator, vt refert Rufinus libro. 10. hiſtoriæ eccleſiaſticæ, & Sozomenus libro ſecundo Tripartitę hiſtoriæ, capite. 2. in concilio Niceno, nõ ſolum repulit iudicia epiſcoporum, ſed deuotiſsimè innuit Deum voluiſſe, non vt ſacerdotes à Principibus diiudicarentur, ſed Principes à ſacerdotibus. Inſuper ſacris literis ſignificatum eſt, bona miniſtrorũ Dei, à tributis eſſe libera voluiſſe omnipotentem; ſicut verbis Domini apud Matthæum, capite. 17. ſatis ſignificatur, cum exactoribus petentibus tributum ab ipſo, & ab Apoſtolis, reſpõdit: Reges terræ à quibus accipiunt tributum, vel cenſum, à filijs ſuis, an ab alienis? & ille dixit (Petrus ſcilicet) ab alienis. dixit illi Ieſus: ergo liberi ſunt filij. vt autem non ſcandalizemus eos, vade ad mare, & mitte hamum, & eum piſcẽ, qui primus aſcenderit, tolle; & aperto ore eius, inuenies ſtaterem, illum ſumens, da eis pro me, & te. In quibus verbis inſpicitur manifeſte, tum quod in rigore placeat domino, & decens ſit Dei miniſtros; à tributis eſſe liberos: quoniam filij, & domeſtici Dei ſunt ſpecialius; & ita poteſtates ſeculares, quæ Dei prouidentia conſtitutæ ſunt, vt dicitur Prouerbiorum. 8. Non debent exigere tributa ab illis, vti à Dei domeſticis, cuius nomine ipſi exigunt, & imperant: à domeſticis enim talia exigi non ſolent. tum etiã fatemur ibi ſignificari, patiendum damnum eſſe quandoq;, ſi inſtaretur à Principibus, vt vitetur ſcandalum,

Conſtantini factum.

Dominus apud Matthæum.

ſcandalum, ſed tamen vel eo ſolum ſignificatur, nō decere Principes id contendere, vt reuerentiam exhibeant Deo, in eius miniſtris. quod ſemper obſeruarunt quicunq; ſe erga Deum religioſos haberi voluerunt, etiam gentium Principes naturali ratione illuminati, ſicut Geneſis. 47. capite refertur: apud *Geneſis.* Ægyptios, ſacerdotalem terram liberam à tributis extitiſſe. & primo libro Eſdræ cap. 7. edicto Artaxerxis, *Liber Eſdræ.* hoc cautum eſſe narratur: vobis (loquebatur cum magiſtratibus) notum facimus de vniuerſis ſacerdotibus, & leuitis, & cantoribus, & ianitoribus, nathanæis, & miniſtris domus Dei huius, vt vectigal, & tributum, & annonas non habeatis poteſtatem imponendi ſuper eos. ſimiliter & ſacris templis, hortatus eſt ſemper Deus, reuerentiam ab omnibus exhiberi, præcipuè Pſalmo. 92. Domum tuam domine decet *Pſalmiſta.* ſanctitudo. & Iſaiæ. 56. domus mea (ait dominus) do*Iſaias.* mus orationis vocabitur cunctis populis. propter quod Chriſtus apud Matthæū, cap. 21. eiecit, flagello *Dominus apud Matthæum.* aſſumpto, negotiatores omnes à templo. Vbi etiam venientes ad malefaciēdum percuti, ac perdi à Deo, dicebatur cap. 3. libri ſecundi Machabæorū. His ergo *Liber Mach.* cōſtat omnia eccleſiaſticæ immunitatis, ac libertatis capita, à Dei monitis certè prouenſſe.

57 *In temporalibus immunitas, & libertas eccleſiæ nō conuincitur ex iure diuino.*

Fatemur autem baſilicas, & in temporalibus, atq; iudicijs, perſonas eccleſiaſticas, & eorum bona, in rigore loquendo, liberas non eſſe à ſeculari poteſtate, ſed iure humano, vt faſſus eſt D. Thomas le- *D. Thomas.* ctione prima in epiſtolam ad Romanos capite. 13. quoniam, & ſi prædictis teſtimonijs ad plenam venerationem ſacrorum exhortemur, tamen præceptum Dei expreſſum, pro re iſta, non inuenimus: & ita niſi adeſſet humanum præceptum, non eſſet obligatoria immunitas templorum; neque libertas,

 & im-

& immunitas perſonarum eccleſiaſticarũ, ac bonorum ſuorũ à ſeculari poteſtate.ſed nunc adeſt æquiſſima,plenaq́; conſtitutio humana hanc eccleſiæ exẽptionem,nõ ſolum in ſpiritualibus, ſed in temporalibus ſtatuẽs.quam ob cauſam opinio illa, priori loco à nobis poſita,doctorum quorũdam,qui abſolutè, & vniuerſaliter exiſtimarunt,iure diuino conſtitutam eſſe omnem immunitatem, & libertatẽ eccleſiaſticam, defecit certè, quòd authores ipſius non benè diſtinxerunt inter præceptum,& inſinuationem,& beneplacitum Dei.diuerſa ſuntenim hęc,ſicut inter præcepta, & conſilia differt,ex cõſenſione omnium catholicorum.quod ſi illi eã doctrinam tradidiſſent de ſpiritualibus (in quibus eccleſia,iure diuino exempta eſt,in temporalibus vero ſola Dei exhortatione, & humano iure)non errarent.ſicq́; nos tertiam,mediamq́; opinionem amplexi ſumus. Nam certè neq; ſecunda doctorum relatorum opinio omninò probanda eſt,in quantum abſolutè dicit: iure humano ſolùm immunitatem,& libertatem eccleſiæ conſtitutam eſſe,cum ſupra, eam in rebus ſpiritualibus, à iure diuino obtineri probauerimus. Deinde neq; ad uerſus nos vlla ſacra teſtimonia inuenientur: nam quod illi afferũt ex Apoſtolo epiſtolæ ad Romanos, cap. 13.vbi dicit: Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit:nõ eſt enim poteſtas,niſi à Deo. vbi duo quidem expendi poſſunt:alterũ quo dicitur: ſecularem poteſtatem ſub ſe omnem animã habere, in qua generali affirmatione, etiam eccleſiaſtici videntur includi;alterum verò,ſenſum iſtum omninò eſſe literæ,& doctrinæ ſacræ contrarium: quoniam & ipſe Apoſtolus,ſupra relatis teſtimonijs, poteſtatẽ eccleſiæ ſupra omnes, etiam Principes, aſſeruit. & ſecundæ Corint. 10.illam datam eſſe à Deo dixit,ad ſubiu-

Cõtra Doct. primæ opinionis.

Sup. nu. 51.

Supra nu. 52.

58 Nulla ſacra teſtimonia obſtant.

D. Paulus.

ſubiugandam omnem altitudinem.& ita non poteſt intelligi illum in alio loco, voluiſſe aſſerere contrarium: ſcilicet ſeculari altitudini,eccleſiam,eiuſq; poteſtatem eſſe ſubiectam: eo enim ſibi contradiceret Apoſtolus,ꝙ impoſsibile eſt. prædicta autem generalis loquutio,generaliter eſt intelligenda iuxta ſubiectã materiam, ſicut ordinatæ omnes loquutiones ſumi debent,ſicut cũ dicitur: omnes peccauerunt in Adam,intelligitur de peccatorum maſſa, de quibus ſermo eſt,non de priuilegiatis.ſic etiam cum Paulus ad Romanos. 13.de ſubditis ſeculari poteſtati loqueretur,illos obedientes eſſe debere præcepit: nam de alijs diſſonum eſſet,tunc loqui;ſicut etiam ea ſentẽtia intelligenda rationabiliter eſt de ſubditis reſpectiuè,ad præpoſitos ſibi,non generaliter:nam extra iuriſdictionem,nemo iure imperat.& hoc modo intelligenda eſt aliã ſentẽtia eiuſdem Apoſtoli, primæ ad Corint.7.& D. Petri cap.2. prioris epiſtolæ, qui docent:fideles nõ debere ſe à dominorum poteſtate eximere, chriſtianæ libertatis colore , quæ ſpiritualis,& animarum eſt,qua libertate Chriſtus nos liberauit,vt dicebat Paulus ad Galatas cap. 4. hoc enim vniuerſaliter dictum,intelligi debet ex adiunctis, de materia ipſa,in qua loquutio verſatur , de hiſq;, qui dominos habent,& ſeculares ſunt.& hoc quidẽ vniuerſaliter eſt memoriæ cõmendandum, in ſacra ſcriptura,& in communi etiam hominum loquutione, generales regulas ſumi debere,cũ ea limitatione,quã materia ſecum affert; & vbi inconueniens ſe offert, limitandæ ſunt,quia veritas reperitur,vbi quis conformatur rebus,de quibus ſermonem inſtituerat. cũ autem aut nullum eſt inconueniens, aut quis ſe explicat , nihil velle excipere , tunc nec nos excipiemus aliquid; ſicut cum ad Hebræos ſecundo dicitur:

D. Petrus.

Generales loquutiones, quomodo ſumendæ.

D. Paulus.

in eo enim ꝙ omnia ei ſubiecit, nihil dimiſit non ſubiectum ei. Præterea illud ꝙ Ioannis. 19. Chriſtus aſſeruit Pilato: non haberes poteſtatem aduerſus me vllam, niſi tibi datum eſſet deſuper. Abſit omninò, vt intelligatur continere, veram vllam ſubiectionē Chriſti Pilato: cū ille ibidem ſe regem eſſe teſtatus ſit; & paſſus eſt quia ipſe voluit, vt Iſaias cap. 53. pronunciauit. ſed ſolum innuit dn̄s: placito ſuo, & Dei prouidentia permiſiſſe humanam, in ſe, exerceri poteſtatem. Deinde quod dn̄s Matt. 17. tributū exoluit, voluntariè id contigit, ſicut ſacer ibi textus exponit. *D. Ioannes.* *Iſaias.* *D. Matthæus.*

Antiquitus quædā permittebātur circa ſacros miniſtros quæ modo non licent.

Tandem fatemur antiquitus varijs tēporibus, ob eorum varietatem, varium vſum circa immunitatē fuiſſe. vt primùm ex ſacris ſcripturis cōſtat. ſicq; nō eſt mirum ſi Salomon. 3. Regū. 2. Sacerdotē ſummū Abiathar in exilium miſerit. quod autē ibi dicitur, pro illo in ſacerdotio cōſtituiſſe Sadoc, vel ius præſentandi ſignificatur, vel imperfectio antiquorum temporum ea re innuitur. videmus namq; ex libris Moyſi, & Regum Iſraelitarum deduci, Principes ſolitos eſſe ſacerdotibus etiam ſummis imperare, & aliquando ſacerdotes Dei, ſimul ac Reges extitiſſe Geneſis. 14. ſed hoc dabatur antiquorum illorum temporum imperfectioni, quibus ſub elementis mundi eramus ſeruiētes, at vbi venit plenitudo temporum, quibus Deus filium ſuum miſit, rerū quoq; perfectio abundauit, vt ait Paulus ad Galat. 4. Sicq; ſubiectio miniſtrorum Dei, Principibus ablata eſt, vt in huius concluſionis probationibus declaraui. atq; ita Nicolaus primus Pontifex, ad finem epiſtolę tertiæ ad Michaelem Imperatorem, paucis, hoc totum expreſsit: hi, quibus tantū humanis rebus, & non diuinis præeſſe permiſſum eſt, quomodo de ijs, per quos diuina miniſtrātur iudicare præſumāt, penitus ignoramus. *Liber Regum* *D. Paulus.* *Nicol. Papa.*

fuerunt

fuerunt hæc ante aduentum Chriſti, vt quidam typice reges ſimul & ſacerdotes exiſterent, quod ſanctum Melchiſedech fuiſſe, ſacra prodit hiſtoria: φq; in membris ſuis, diabolus imitatus, vtpotè, qui ſemper, quæ diuino cultui conueniunt, ſibimet tyrannico ſpiritu, vendicare contendit, vt Pagani Imperatores, ijdem & maximi Pontifices dicerentur. Sed cum ad verum ventum eſt eundem Regem, atquè Pontificem, vltra ſibi nec Imperator iura Pontificatus arripuit, nec Pontifex nomen Imperatoriũ vſurpauit, &c. Poſtea verò in lege euangelica cùm Paulus ad Cæſarem appellauit Actor. 25. certè id ad redimẽdam vexationem carceris licuit, cum eccleſiaſticum auxilium non haberet. præcipuè cum id iudiciũ temporale eſſet, & iure diuino non ſit apertè exceptum à ſeculari poteſtate, vt dixi. *Act. Apoſt.*

Deinde verò in lege etiam noua ſcimus (ob impotentiam prælatorum, morem gerentium afflictis tẽporibus) permiſſum à Pontificibus noſtris, & conſuetum à Principibus ſeculi fuiſſe modum variũ dominandi, ſeu imperandi eccleſiaſticis, vt conſtat in decreti diſtinct. 62. &. 63. & 96. 97. &. 2. quæſtione .7. vbi quãtum pendebat electio prælatorum, à Principibus, videmus ſcriptum. à cap. Reatinæ per multa cap. ſequẽtia. d. diſtinct. 63. Inſuper cõſtat Imperatores imperaſſe clericis, & prælatis, & leges, & pœnas etiã pro perſonis eccleſiaſticis decreuiſſe, vt patet in authẽtico de ſantiſs. Epiſc. & cler. & in. C. Iuſtiniani tit. de Epiſ. & cler. &. 79. diſtinct. cap. ſi duo. Item res eccleſiaſticorum oneribus ſecularibus ſubdebant antiqui Imperatores. l. neminem. C. de ſacroſanctis eccleſijs. Item & renuntiationem fori clericalis clerico præiudicare decretum erat. l. ſi quis in conſcribendo. C. de Epiſ. & cler. *Iura canonica, & ciuilia.*

Cæterũ & hæc omnia ex diſsimulatione eccleſię, non ex defectu poteſtatis diuinæ vim obtinuiſſe, patebit legenti epiſtolas Nicolai .I. Papæ ad Mich. Imper &. 62. &. 63. diſtinct. decreti, & decretũ Symaci Papæ diſtinct. 96. cap. benè. Et rurſus ſemper Principes religioſiores ſe ab eccleſiaſticis negotijs ſumouebant, vt de Conſtantino magno retuli ſuperius. & Pontifices ſemper curauerunt contrariam exemptionem clericorũ à laicis, vt patet decreti diſtinctione .62. 63. &. 96. & . 11. quæſt. 1. c. inolita cap. placuit ex Cartaginenſi, & Mileuitano concilio cap. 10. & Innoc. III. cap. ſi diligenti de foro comp. adeò, vt renuntiationem non admitterent Pontifices. Et tandem reformatis temporibus immunitatẽ, & libertatem eccleſiæ decreuerunt ipſi, ac Principes, ſimul agnoſcentes diuinam voluntatẽ, & eccleſiæ poteſtatem, circa ſpiritualia, & his annexa, & pertinentia ad ſalutem, & diuinum honorem, erga omnes fideles, etiam Principes, vt decreuit idem Innocentius .III. cap. nouit de iudicijs. quod nos ſupra diximus, probabimuſq; inferius diffuſè. *Sup. nu. 55. & inf. nu. 64. & 65.*

59 *Generaliter eccleſiaſtica, libertas, & immunitas eccleſiæ, reuocari non poſſunt, per ſecularem poteſtatem, neq; per conſuetudinem.*

Sed vt firmior hæc immunitatis, ac libertatis eccleſiaſticæ aſſertio, maneat, animaduertendum eſt, quamuis verum ſit, quædam diuino, quædam verò humano iure, huius priuilegij capita fundata eſſe, vt diximus; tamen hoc quoq; verum eſſe, ꝙ nunc dicemus: idq; egregiè confirmat, & extollit priuilegiũ eccleſiaſticæ huius immunitatis, & libertatis: dicimus ergo: potuiſſe Pontifices iure optimo conſtituere generale priuilegium immunitatis, & libertatis eccleſiaſticæ, non ſolum in ſpiritualibus, ſed etiam in temporalibus, quibus conſtitutionibus contradicere iam nequeunt Principes. Hæc autem aſſertio quàm veriſsima eſt, eamq; breui, aſſeueranter tamẽ,

tradunt

tradunt M. Sotus in.4. ſententiarũm,diſtinct.25.ar ticulo.2.concluſ.6. & Epiſc. Couar.d.cap.31.pract. num.3.ex doctrina Innocentij in cap. 2. de maiorit. & obedient. & aliorum doctorum. Sed hoc ea potiſſimũ ratione confirmant, quam nos diffuſius proſequemur: nã Pontifex ſummus, vti Chriſti Vicarius poteſtatẽ ab ipſo domino accepit,ad regendos Chriſti populos,paſcẽdaſq; Chriſti oues, in his omnibus, quæ ad ſalutẽ neceſſaria erunt, & ad Chriſti, Deiq; cultum ſpectant. Idq;etiã tum in ſpiritualibus, tum in tẽporalibus, quæ tamen ad ſpiritualia annexa; & neceſſaria ſint. quod certè dogma hac quæſt.in probatione prioris propoſitionis, cõprobaui, & ſacris teſtimonijs,& cõmuni doctorum catholicorum ſententia, quæ nunc recenſere, nõ eſt neceſſarium, ſed tamen relegenda erunt,ne pars hæc deſtituta videatur fundamentis catholicis. Nunc verò id ſolum ad memoriam reuocemus, quod dominus apud Ioannẽ .21. cap.Petro dixerat:Paſce oues meas. in quo certè ſermone,ſemper eccleſia,diuino ſpiritu afflata,intellexit, datam eſſe poteſtatem Petro, & ſucceſſoribus in Romano,ſummoq; Pontificatu ad regendam eccleſiã, ita plenè, vt nullus articulus huic poteſtati deeſſe intelligatur:tũ ad verbi Dei miniſteriũ,ac prędicationem;tum ad legum lationẽ,tum etiã ad coerctionem,& punitionem fidelium omnium neceſſariam. Quod conſtat multis Pontificum decretis, tũ ſeſſione vlt.concilij generalis Florentini,cum Eugenio.IIII.Pontifice ſummo. idq; ita generaliter eccleſia intellexit, vt neq; ſeculares, neq; Principes ab ea eccleſiæ ſubiectione eximantur, vt ſupra iam dixi. Ob id ergo cenſendum eſt poteſtatem hanc pontificalem extendi ad ea omnia,quæ neceſſaria ſunt ad ſalutem, & diuinum cultum, etiam ſi temporalia illa ſint,

Mag. Sotus. *Epiſc. Couar.* *Innocentius.*

Ratio ex ſacris teſtimonijs,& catholicorum patrũ ſententiã.

Sup.num.8.& .9.&.10.

Domin. apud Ioannem.

Concilium Florentinum.

Sup. num.10.

ſint, dũ annexa ſint verè, & neceſſaria ad ſpiritualis prædicti finis ſalutis animarũ, & diuini obſequij cõſecutionem. Nam ſi aliquid horũ limitaſſe Deum, negaſſevè Pontifici diceremus, certè fateri neceſſe eſſet, defeciſſe ipſum, quẽ diuinitatis ratio ab imperfectione liberat: de quo Dauid ſacer Pſalmo. 103. decãtabat: quã magnificata ſunt opera tua domine, omnia in ſapiẽtia feciſti, cũ ergo Deus Pontifici dixerit: Paſce oues meas, certè intelligẽdus eſt voluiſſe facultatem præbere ad agendum id omne, quod ad præbẽdũ paſtũ animę neceſſariũ, oportuerit. aliter enim quomodo paſceret gregem ſuũ Pontifex, ſi & poteſtas deeſſet, & impedimenta obſtarent, in ijs, quæ ad diuinũ cultum pertinerẽt, etiãſi temporalia ſint. Nã temporalia quoq; plurima ad id ſpectant, cũ corpore, & anima cõſtemus, & vtroq; Deũ colere debeamus, & ita is, qui accepit à Deo curã paſcẽdi oues ſuas, poteſt, debetq; dirigere vſum omniũ virtutum exteriorum, & interiorum. Ob id ergo decens fuit, vt Pontifices conſtitutionibus ſuis cauerẽt, vt omnes vbiq; etiã Principes eccleſiaſticæ immunitatis priuilegia obſeruarent: Ne Dei domus, miniſtriq; ſacri, reſq; ipſorum contẽnerentur, & vexarẽtur à ſecularibus: quia id in Dei contẽptum redundaret, ſi ſuis propter ipſum, reuerẽtia negaretur. & id quoq; miniſtri eccleſiaſtici promerẽtur: nã ij, qui ſecularium curãt ſalutẽ, duplici certè honore digni ſunt: ideſt, vt, & ſuſtẽtentur, & honorentur, vt ait Paulus. 1. ad Timoth. cap. 5. &. 1. Corinth. 9.

Pſalmiſta.

Tẽporalia ad cultum Dei ſpectantia.

D. Paulus.

Cõcluſio rationis.

Propter quod nec valent Principes contradicere poſitæ cõſtitutioni eccleſiæ, qua ſeruari immunitas, & libertas iuuetur: quoniã obedire tenentur in ea re Põtifici, vt diximus, neq; aliter chriſtiani Principes, & judices officium præſtabunt, ſi nec obediant, ſed

reſiſtant ei, qui Chriſti vices gerit, & non iuuent eccleſiæ miniſtros, ſed obſtent gubernationi, nec diuinum cultũ augeant, ſed diminuant, & conculcent, vt
60 ait Bonifacius. V I I I. §. vlt. cap. clerici de immunitate in. 6. Quãq; ſit fœdũ ac turpe, ipſæ conſiderent ſeculares poteſtates, quas dominus (vt Ioãnes Papa. 96. diſtinct. dicebat cap. ſi Imperator) ſi fideles ſunt, eccleſiæ ſuæ ſacerdotibus voluit eſſe ſubiectas, nec ſibi vendicare alienũ ius, & miniſterium, ꝙ alteri deputatũ eſt, ne contra eum contendant abrumpere, á quo omnia conſtituta ſunt, & contra illius beneficia pugnare videantur, á quo propriã conſequuti ſunt dignitatẽ. Hæc verba ſunt ſancti illius Põtificis. Propter hoc igitur diuini cultus ſtudiũ, ac zelum, ſemper ſacri Pontifices, & eccleſia viriliter reſtiterunt Principibus illis, qui chriſtiani nominis obliti, eccleſiaſticam immunitatẽ ſuis contrarijs legibus deſtruere conati ſunt. Sic ſanctiſsimus, prælatorũq; lumẽ inſigne Cãtuarienſis Epiſ. D. Thomas pro eccleſiaſtica libertate defendẽda, gladijs impiorũ occubuit. Quod (vt hiſtoriæ eccleſ. & Romani officij lectiones tradunt) cum impijs Regis Hẽrici aduerſus libertatẽ eccleſiaſticã, decretis reſtitiſſet, ipſius, & magnatũ iniuſtum odiũ cõcitauit, cuius glorioſa mors martyrij nomẽ, & coronã verè meruit, quoniã nonſolũ boni paſtoris officium præſtitit, ſed & impię doctrinæ fideliter reſtitit. Rex nãq;, qui edicta aduerſus immunitatẽ efferebat, facto ipſo fatebatur, ſe nõn teneri intacta conſeruare ſacra immunitatis iura, neq; Pontifici obtẽperare: quod aduerſum Fidei eſſe oſtendimus. Sicq; veniam ſupplex á Pontifice ſummo, erroris pœnitens procurauit. Poſtea verò, eodẽ diuino ſpiritu ducta eccleſia in concilio generali Lateran. ſub Leone .X. ſeſ. 11. ſchedula penult. Galliæ pragmat. ſanct. aduerſam

Fœdum eſt Principi contraire eccleſiaſticæ immunitati, & libertati.

Bonif. VIII.

Ioannes Papa.

B. Thomas Cãtuarienſis verè martyr ob defenſionẽ eccleſiæ.

Concil. Later.

uerſam immunitati,&libertati eccleſiæ ſanctæ:quia cauſæ eccleſiaſticæ ad Regé aduocabãtur,vt fidei cõtrariã,moribuſq; nociuam reprobauit, vt ſupra diximus. Vbi etiã expendimus verba illa grauiſsima Tridentini concilij ſeſ. 2 5 .cap. 3 . de reformatione. Nefas ſit cuilibet ſeculari magiſtratui,prohibere,aut mãdare eccleſiaſtico iudici,&c. *Sup.num 25.*

61 *Punitę nationes ob violationẽ eccleſiaſticę immunitatis.*

Quę certè nõ ſic grauiter criminis notarẽtur à Spiritu ſancto,ſi Princeps in iudiciũ vocare eccleſiaſticas perſonas poſſet, lege à ſe lata anteriorũ reuocatiua, ꝙ cũ diuino cultui aduerſetur , ſic & à patribus notatur, & diuina vltione punitur : vt eæ nationes, quas in ea re deliquiſſe memorauimus: Græciã, quæ Romano Põtifici, Imperatorum vi, ſemper reſtitit, Turcarũq; ditioni ſubdita eſt. Galliã, & Germaniã, ꝙ Vviclephi, & Lutheri aduerſus eccleſiaſticã obedientiam, & venerationẽ, ſomnijs crediderunt, quæ nũc ſub hæreſibus, & tumultibus iacent, Angliam, quæ ſuo Henrico capitis eccleſiaſtici nomen detulit, iiſdẽ miſerijs , & maioribus ſubiacet . Has igitur diuinus ignis ferè abſumpſit, qui vtinã miſericordiæ flumine extinguatur, vt reſipiſcant, & Deo ſuo illæ fruãtur . Sic Hiſpania id à diuina miſericordia cõſecuta eſt, vt poſtquã propter Vvitiſæ decretũ, qui Hiſpanos clericos à Põtificis iudicio arcebat, Maurorũ oppreſſionẽ ſuſtinuit, poſteà B. Virginis, ſanctæ Crucis, Iacobique beati præſidio emerſit , vt diximus .

62 *Conſuetudo non obeſt eccleſiæ immunitati, per ſe ſola.*

Derogari igitur Principis lege, nõ põt eccleſiaſtica immunitas, ſed neq, contraria conſuetudine populi poteſt tolli . Quod non ſolum communi doctorum ſententia, verum dogma exiſtimatur , vt notant & defendunt præcipuè Epiſcopus Couarrubias in quęſtionibus practicis, capite trigeſimo, &. 3 1 . numero quinto , & Nauarrus in capite cum contingat de reſcriptis. *Couarrubias.* *Nauarrus.*

reſcriptis. Et D. Antoninus. 3. par. tit. 12. cap. 3. §. 5. & Driedo lib. 1. de libertate Chriſt. cap. 16. Sed aſſertio iſta multis Pontificũ decretis confirmata eſt, relatis à Gratiano diſtinct. 8. Idq́; ſtatuerunt Gregorius. 9. cap. vlt. de cõſuetudine, & Bonifacius. VIII. cap. quanquam de cenſibus in ſexto. & cap. clerici de immunitate eccleſiarũ libro ſexto, & cap. clerici de iudicijs: qui Pontifices expreſſè ibi aſſerunt, cõtraria cõſuetudine, quæ dicẽda eſt potius corruptela (verba ſunt eorundem Pontificum) non eſſe in vllo violandã eccleſiaſticã immunitatẽ, & libertatem. Idq́; fidelibus vniuerſis in ſublimitate conſtitutis cauetur ibidem, ſub graui excõmunicationis pœna, ne cuiuſuis conſuetudinis prætextu, eã violent. idemq́; cauit Imperator authent. caſſa, & irrita. C. de ſacroſan. eccl. & Hiſp. l. 5. ti. 3. li. 1. Recop. cuius ratio ęquiſsima eſt: quoniã aduerſus obedientiam eccleſiaſticam, nulla ratione ſe poteſt protegere chriſtiana plebs, eoquod & ſi decreta poſitiua ſint, vis tamen ipſorũ ab eccleſiaſtica poteſtate procedit, quæ iure diuino data eſt Põtifici, vt dixi in probatione propoſitionis. 1. & ita nullum ius acquiri poteſt à plebe, aduerſus Põtificis decreta, & immunitatẽ contra ipſius placitũ, vt paulò ante dicebamus. at verò nullus Pontificũ talem conſuetudinem comprobauit, ſed neq; valerent, vt dicã. Sed id omne intelligo de reuocatione totius immunitatis, & libertatis eccleſiaſticæ, quia id redundaret in vilipendium diuinorum. Neq; etiam circa diuina & beneficialia, & ſacramenta, quia à diuino iure pẽdẽt. at verò in particularibus caſibus aliud eſſet: vt cũ circa ius poſitiuum ſermo, & caſus incidit: in quod cadit præſcriptio, & poſſunt adeſſe rationes conuenientiæ præſcribendi contra aliquam iuris diſpoſitionem; quæ ratio dũ procedit, iuſta eſſet conſuetudo.

vt

D. Antoninus. *Driedo.* *Gratianus.* *Greg. IX. P.* *Bonif. VIII.*

Sup. num. 8. *Sup. num. 42.*

Limitatio particularis caſus.

Speciales conſuetudines probãtur.

vt in cõſuetudine Siciliæ, de monarchicho imperio Regis, ex cõſenſu Põtificis, etiã in eccleſiaſticis. Et ſimiliter in cõſuetudine Luſitaniæ, & Valẽtię de cõueniendis exẽptis eccleſiaſticis, corã Rege, & eius magiſtratibus in ciuilibus cauſis. & in cõſuetudine, & concordia Aragoniæ: qua non obſeruatur iuris deciſio, ſed in cõtrouerſia iuriſdictionũ arbitri laici, & eccleſiaſtici iudicãt. quæ omnes licet prima facie aliter iudicaretur, iuſtæ ſunt, quãdo ex diſsimulatione Pontificis, & præſcriptione, ad pacẽ, & iuſtitiæ obſeruationẽ expediunt. Et ſimiliter in cõſuetudine multorũ regnorũ, & Hiſpaniæ: de patronatu Regio, vt maiores dignitates, & alia beneficia patronatui regis, & aliorũ laicorũ quãdoq; ſubſint; & vt exteri nõ admittãtur ad beneficia, & honores regni: de quo Couar. tractat cap. 35. pract. quæ cõſuetudines iuſtè tollerantur, ad conſeruationẽ regni, & piarũ voluntatũ, & quia reſpub. ſub hac conditione cõſenſit in modũ iſtum decimãdi: ꝙ fieri potuit, quia quota decimę eſt de iure humano, licèt ſuſtẽtatio miniſtrorũ ſit de iure diuino ſolũ, iuxta Paulum: 1. Corinth. 9. & ita temporale eſt, & humano iuri ſubditũ id quod reſeruauit reſpub. in hoc, circa quotã, vt qui ſupra ſuſtẽtationẽ, bonis reipub. fruitur, illas cõditiones patiatur. Neq; obeſt quòd ſupra dixi, conſuetudinẽ eſſe derogatã contra immunitatem, & libertatẽ eccleſiæ; quia id ius poſitiuum eſt, contra quod conſuetudo habet vim; præcipuè cũ in publico hæc fiant, & poſsint deuenire ad notitiã Pontificis, & diſsimulet. Item aduertatur non derogari reuerẽtiæ eccleſiæ, cũ generaliter ſeruetur per alia priuilegia immunitatis, & libertatis. Inſuper poſtquã conſuetudo inualuit in huiuſmodi, quæ non repugnãt iuri naturali, & diuino, ſed rationabilia ſunt, & pertinent ad cõmodũ tertij,

vel

vel reipub. non poſſunt reuocari ſine cõſenſu partis, quia in his conſuetudinibus intereſt parti, & fracto eo iure acquiſito, frangeretur iuſtitiæ virtus: aliter quàm in cõſuetudine varia actuum humanorũ, vt ie iunãdi, celebrandi feſta, & alia agendi, quæ mutari poſſunt, quia in his non acquiritur ius, neq; adeſt cõ modum partis. Et ita conſuetudines circa modũ iuriſdictionis, decimandiq; debemus eccleſiaſtici ſeruare laicis, cum rationabiles fuerint. Nec ſimiliter debemus vim inferre, nec repugnare eius ablationi, vt probaui .q. 1. & ſicut antiqui humiles prælati fecerunt, vt conſtat diſtinct. 62.&. 63. decreti, & concilio Tolet. 13. vbi cap. 12. permittitur grauatis, & non auditis, vt ad Metropolitanos, vel ad regios auditus accederẽt. Vbi nota quàm antiqua ſit depulſio vis in Hiſpania noſtra. *Tolet. conciliũ.*

Renũciari nequit priuilegium cleri.

Sed vlterius admoneo, neq; partium renunciatione poſſe violari priuilegium clericale. quod decretũ eſt cap. inolita, cap. placuit. 11. quæſt. 1. & per Innocentiũ. III. cap. ſi diligenti, & per Gregoriũ. IX. cap. ſignificaſti, de foro competenti. vbi etiã vetatur, nẽ vllo modo clerici ſe ſubmittãt iuriſdictioni ſeculari, ſed & vlterius addidit Bonifacius. VIII. cap. clerici, de immunitate eccleſiarũ in ſexto, nouius cauẽs ſub grauibus pœnis depoſitionis, & excõmunicationis Papæ reſeruatis: ne prælati, aut eccleſiaſticæ perſonæ conſentiant in ſe ipſis, vel in alijs in ſolutionem alicuius tributi, aut in ſubiectionem poteſtatis, aut iudicij ſecularis. Quod certè (licet in contrarium iure ciuili caueretur. l. ſi quis in cõſcribẽdo. C. de Epiſc. & cler. æquiſsimè tamẽ ſtatutũ eſt: quoniã negotiũ hoc eccleſiaſticæ immunitatis, ac libertatis, & ad cõmunitatem eccleſiaſticam, & ad Dei cultum ſpectat; & ideo nullus particularis ius habet derogandi bono, *Innocent. III.* *Gregor. IX.* *Bonif. VIII.*

Nec poteſt id fieri licitè à prælato, vel ſubdito.

Ratio.

N & priui-

& priuilegio huic, etiam in ſeipſo: eo quòd vnica tãtum eius violatio honorem diuinum, & eccleſiaſticum lædit, dum vel ſacra conculcari, vel eccleſiaſticæ perſonæ, vt mediæ plebis homines poteſtati laicæ ſubdi permittuntur, quod non paruũ dedecus miniſtrorũ, & rerũ, ad Dei familiã ſpectantiũ, exiſteret.

63 Quam ob cauſam hoc quoq; veriſsimũ in hac parte dogma cenſemus: Neq; Põtifici ſummo licere, nec liberè, nec licitè derogare priuilegijs immunitatis, & libertatis, etiam poſitiuo iure cõceſsis vniuerſis, nec permittere cõſuetudines cõtra rẽ huiuſcemodi. quod nonſolum defendit Cardinalis in cap. perpendimus de ſententia excõmunicationis, & alij iuriſtæ cõplures id tuentur, ſed Epiſc. Couar. dicto cap. 31. pract. num. 4. & 5. id ingenuè fatetur. quod certè catholicis principijs, ab eccleſia receptis, quæ de legum reuocatione nos ſupra attulimus, conſonũ eſt. Nam nos quidẽ Põtificis poteſtatẽ, & authoritatẽ fatemur, ſed tamen & ſi diuinorũ ſit diſpenſator, tamẽ nullã, ad diſsipandũ ea ipſa, poteſtatem accepit, vt teſtis eſt Paulus. 2. ad Corinth. cap. 10. & ideo ab huiuſmodi reuocatione abſtinere ille debet, quoniã in diuinũ decus, & chriſtianæ reipub. apertã euerſionem talis reuocatio redundaret. nã quid quæſo inconueniens exurgeret, & quantũ ſcandalũ afferretur ex eo, quod videremus cõculcari ſancta, tẽplorumq; immunitatẽ violari, ad iudicia ſecularia trahi Dei miniſtros, illos exactionibus, ſicut de plebe quoſuis vexari? certè id melius barbaris, aut hæreticis, quã catholicis cõueniret. idq; ſi permiſsione Põtificis fieret, quid peius? ꝙ abſit. Datur tamẽ Pontifici, poſſe in aliquibus caſibus diſpẽſare in ijs eccleſiæ priuilegijs, quãdo ratio, & tẽporu cõmoditas ita patiatur. quoniã diſpẽſator eſt, vt ait Paulus. 1. ad Cor. 4. myſteriorũ Dei: & in his, quæ iuris

Derogare generaliter priuilegia immunitatis, & libertatis, non licet Põtifici.

Cardinalis.

Epiſc. Couar.

Ratio.

Sup. num. 45.

D. Paulus.

Pontifex in aliquibus prædictis priuilegijs diſpẽſare, aut diſsimulare poteſt.

D. Paulus.

iuris ſunt poſitiui, valet diſpenſare rationabiliter, quod quidē etiā permittit Bonif. V I I I.d. c.clerici de immunitate eccleſiarum in ſexto, ex licentia ſedis Apoſtolicæ aliqua prætermitti poſſe priuilegiorū eccleſiæ, quod ex aliorum doctorum ſententia tradit Couar. dicto loco; dum tamen, inquit ille, moderatio adhibeatur, nam illa excepta nihil tale permitti deberet à Pontifice, & eccleſiaſticis viris. Neq; generales illæ conſuetudines quarundam Prouinciarum Epiſcopo Couar.neq; mihi placent:& quod maioris eſt momēti conſiliarij Pontificis deciſ. 840. eas reprobarunt: videlicet & Anglorū,& Gallorū,& aliarum prouinciarum itē vſus, quo clerici ſæpius,ac paſsim conueniuntur coram iudice ſeculari. id enim quod ibi permittitur,& diſponere etiam, præcipuè in beneficialibus (quæ iure diuino eximuntur) vt fertur, generaliter loquendo probare non poſſum.ſicuti neq; videtur iā neceſſaria conſuetudo dicta(licet iuſta abſolutè ſit vt dixi) Aragonū: de qua Belluga in ſpeculo Principū.§.videndum num. 12.& Luſitanorum: de qua in ordinamento regio.lib.2.tit.1.vt exempti prę lati in omnibus ciuilibus conueniantur coram regalibus iudicibus, quia vbi adeſt Nūcius Apoſtolicus in regno, id non eſt neceſſarium, nec eſt decēs eccleſiaſtico ſtatui, neq; ſupra dictis fundamentis arridet. cæterum cum hæc ſint iuris poſitiui, nocet cōſuetudo.aliud eſt in emphiteoticis,ſuper quibus de iure clericus,etiam cōuenitur coram domino feudi. c. verum de foro comp.cap.cæterùm de iudicijs.& hæc videtur interpretatio legum illarum.

Bonif. VIII

Couarrubias.

Conſuetudines qualdā tollere oporteret.

Deciſio Rotæ.

64 Sed poſtquam generaliter tractauimus de huius eccleſiaſticæ immunitatis, & libertatis fundandis priuilegijs: quo ſcilicet iure illa conſtent, iam nunc in particulari examinanda, & enumeranda ſunt ea

Priuilegium eccleſiæ,cōtra percutiētes clericos.

 ſacra

ſacra priuilegia. Primū autē ſe ſe offert inſigne illud (quod vocamus) canonis decretum: quo ſcimus percutientes clericos, aut monachos; vel manus violentas in illos, cū damno, vel dedecore inijcientes, anathematis vinculo ſubiacere, cuius abſolutio Papæ reſeruatur. Hoc ergo inuiolabiliter ab omni eccleſia ſeruatur, cōſtitutumq́; eſt per Innocentium. I I. in cap. ſi quis. 17. quæſt. 4. vbi dicitur: ſi quis ſuadente diabolo huius ſacrilegij vitium, vel crimen incurrerit, quod in clericum, vel monachum violentas manus iniecerit, anathematis vinculo ſubiaceat, & nullus Epiſcoporum illum præſumat abſoluere, niſi mortis vrgente periculo, donec Apoſtolico aſpectui præſentetur, & eius mandatum ſuſcipiat. Idemq́; decretū eſt per alios Pontifices, quos refert Gratianus eodem loco, & per Alexandrum. I I I. cap. non dubium de ſententia excōmunicationis. & per Bonif. V I I I. cap. vnico de vita, & honeſtate clericorū, & de clericis coniugatis in ſexto. priuſq; id decreuit Fabianus Papa epiſtola. 2. ad Epiſcopos Orientales, quæ habetur . 1. tomo conciliorū. eaq́; decreta renouata ſunt per Trident. concilium ſeſ. 25. cap. 20. de reformatione; de quo etiam articulo, & eius explicatione tractāt D. Thomas in. 4. ſententiarum diſtinct. 18. vbi & doctores cæteri. D. Antoninus. 3. ſua par. tit. 24. cap. 1. M. Sotus in. 4. diſtinct. 22. quæſt. 2. artic. 3. Doctor Nauarrus in manuali, cap. 27. à num. 75. ad. 92. Epiſcopus Couar. in practicis quæſt. cap. 31. num. 4. & à num. 6. cap. 33. Sumiſtæ doctores titulo clericus, & excōmunicatio, præcipuè Silueſter. 6. eo verbo.

Innocent. II. *Alexand. III.* *Bonif. VIII.* *Fabian. Papa.* *Trid. Concil.* *D. Thomas.* *D. Antonin.* *M. Sotus.* *D. Nauarrus.* *Epiſ. Couarr.* *Sumiſtæ.* *Sylueſter.*

Iure diuino protegūtur clerici ab iniuria.

Sed & maiori fundamento reſiſta nititur, quod Pſalmo. 104. declaratur, vbi erga antiquos Prophetas dicebat dominus: Nolite tangere Chriſtos meos, & in Prophetis meis nolite malignari. & apud Zachariā

Pſalmiſta. *Zacharias.*

capite

cap. 2. hæc dicit dominus omnipotens, poſt gloriam miſit me ad gentes, quæ ſpoliauerunt vos: qui tetigerit vos, quaſi tangat pupillã oculi eius. vbi Hieronimus vtrũq; teſtimoniũ de antiquis, & noui teſtamẽti Dei miniſtris intelligit. ſed & hoc ipſum iã ſupra probaui, cũ oſtendi iure diuino cõſtitutã eſſe immunitatẽ, & libertatẽ eccleſię, in iſs quę ſpiritualia ſunt, atq; adeò infertur percuſsionẽ miniſtrorũ Dei violare immunitatẽ illã, iure diuino introductã: quoniã indemnitas hæc, & veneratio miniſtrorũ Dei, ad ſpiritualia pertinet munera, quæ iure diuino exẽpta eſſe diximus, à ſeculari poteſtate: quoniã horũ munerum adminiſtratio fieri nequit quietè, & pacificè, ſi Dei miniſtri cõculcẽtur, & lędãtur, à quibuſuis. deinde, quis dubitat iniurias clericis factas, in Deũ referri? ſicq; iniuriatores, in Deũ ſacrilegi ſunt. ob idq; dicebat dominus Lucæ cap. 10. Qui vos audit, me audit: qui vos ſpernit, me ſpernit; qui autẽ me ſpernit, ſpernit eũ, qui me miſit. Itaq; percutiens, vel vexãs clericos, turbãſq; ex eo poteſtatẽ, & adminiſtrationẽ eccleſiæ, delinquit aduerſus immunitatẽ, & libertatẽ eccleſiæ in ſpiritualibus, quã iure diuino introductã eſſe diximus. præter quã ꝙ violatio præcepti de nõ lædendo proximo, aduerſa eſt diuino iuri, Exodi. 20. & Matthæi. 22. expreſſo. ꝙ crimẽ non effugeret iniuriator, quãuis iure poſitiuo conſtituta ſit cẽſura illa, vt notauit Couar. ſupra num. 4.

D. Hieronim.

Supr. num. 53. & 54.

Domin. apud Lucam.

Exod. & Mat.

Limitatio in cauſa vis.

Sed meminiſſe oportet eorũ, quæ dixi quæſt. 1. non incurri in canonem ex eo, quod Princeps vim tollat, etiã ſi riguroſè agat: quia vetatur percuſio cũ iniuria, & à tollẽte vim nõ fit iniuria, ſed vtitur ille iure defenſionis naturalis, quo iure licet apponere media neceſſaria, vt eſt excluſio à regno, & ſolutio expẽſarũ, quæ licita ſunt in ratione medij ad defenſionẽ,

 vt turbu-

vt turbulenti excludãtur à repub. & vt alij timeãt eã turbare,&vt prelatus,qui fecit malè litigare,reſtituat ſumptus, ꝙ Deus iubet. At verò id nõ eſt pœna, quia nõ eſt aliquid vltra aliàs debitũ, neq; eſt cõdẽnatio, quia laici nõ ſunt iudices eccleſiaſticorũ;ſed tantũ dedimus eis.q. 1. poſſe apponere media in cauſa vis,etiã riguroſa neceſſaria,nõ vltra iudicare, nec cõdẽnare, vt dixi hac quæſt. ꝙ voluit doctor Gutierrez lib. 1. pract.quæſt. 20. licet in propriè cõcedat cõdemnatio nẽ in expẽſis eccleſiaſtici, à ſeculari,in cauſa vis.

65 Eſt ergo aliud eccleſiaſticæ libertatis priuilegiũ, quo clerici omnes, & præcipuè in ſacris conſtituti, ac Põtifices liberi ſunt à poteſtate,& iudicio ſeculari. Hoc autẽ primũ conſtat Pontificũ multorum deciſ. 11. quæſt. 1. & titulis de iudicijs, de foro comp.& præcipuè per Fabianũ.I.epiſt. 1.&. 3.c. 2.& Anacletum epiſtola. 1.cap. 3.& Stephanũ epiſt. 2.qui patres in initio eccleſiæ id ſtatuerunt,& ex traditione Apoſtolica decretũ ſuũ cõfirmarunt. quod poſtea decreuit etiã Eugenius,cap.decernimus,& Lucius.III.c. clerici,cap. at ſi clerici, & Innocentius. III. capite qualiter,de iudicijs, & Bonifacius.VIII.cap. vnico de clericis coniugatis.cap.ſeculares de foro comp.in ſexto,quæ decreta abrogata nõ ſunt, ſed potius cõfirmata per Trid.conciliũ ſeſ. 25.cap. 20. de reformatione. Inſuperq; declaratũ eſt, iudices ſe immiſcẽtes clericis iudicãdis, in excõmunicationẽ canonis incurrere;præcipuè ſi illos cõprehendant,per Innocẽtiũ.III.c. nuper de ſententia excõmunicationis, & cap. 1.&. 2.de foro comp. Quod etiã Imperatores,& Reges,ſuis legibus,etiã religioſè cauerũt. quorũ com plura refert Gratian.diſtinct. 63.&. 96.&. 10.& Nicolaus I.epiſt. 3.ad Michaelẽ Imperatorẽ.idq; habetur in.C.titul.de Epiſcopis,& clericis in authẽtica,vel.l. ſtatuimus,

Declaratur priuilegium exemptionis clericorum a iudicio ſeculari.

Pontifices.

Fabian. Papa.

Anacl. Papa.

Stepha. Papa.

Eugen. Papa.

Lucius.III.P.

Innocen.III.

Bonif.VIII.

Trid. Concil.

Innocent.III.

Nicolaus.Papa.

Ciuiles leges.

ſtatuimus,& authēt.vel.l. caſſa.C.de ſacroſanct. eccl.
per Fredericū Imperatorem,& per Valentinianū,&
Martianū.l.priuilegia.in Regno item Hiſpaniæ reli-
gioſè hoc obſeruatur,& cautū eſt part. 1.tit.6.l.57.&
Recop.lib.1.tit.3.l.5.&.13. De eaq; re iuris canoni- *Doctores,*
ci doctores multa tractarunt cōplures,à quibus nunc
ego abſtinebo,quoniā ad theologū nō ſpectant,lecto-
rē verò remittimus ad lectionē Epiſc. Couar. à cap. *Epiſ. Couarr.*
31. pract.à num. 3.vſq; ad caput. 35.qui & aliorū do
ctorū,& tractatuū meminit,nec theologi tamē iā ſu- *Theologi ſup. nu.51.& .52.*
pra relati,eius rei obliti ſunt,quin noſtrā propoſitio-
66 nē defendāt. Aduertēdum eſt tamen, iuxta doctrinā
ſupra relatā Epiſcopi Couar.cap.31. num. 2.& Ma- *Epiſc. Couar.*
giſtri Soti in quartū diſtinct.25. quæſt.2.artic.2.cō *M. Sotus.*
cluſione. 2.quędā huius exemptionis capita à iure di
uino pēdere,quædam verò ab humano: nam ea qui-
dē, quæ ſpiritualia ſunt,diuino iure eximuntur à iu-
dicio ſeculari; cauſas verò temporales humana cōſti-
tutione eā exemptionem obtinere probaui ſupra. Et *Sup. num. 53. 54.55.*
ita cauſæ pertinentes ad conſtitutionē miniſtrorum
eccleſiæ,& adminiſtrationē ſacramētorū,primi ſunt
generis; ſecundi verò erunt illæ, quæ ad bona, & pu
nitionem criminum ſpectant. Et licet volūtati Dei
placeat, vt ſtatuatur exemptio, vt dixi, tamē non eſt
apertum præceptum in ſacra ſcriptura: nā illud Pſal-
mi: Nolite tangere Chriſtos meos,&c. de iniurioſa
manuum iniectione intelligitur, quam ſupra vitan-
dam eſſe dixi,vt quippe ſacrilegiū contra legem Dei.
non verò de re iuriſdictionis intelligitur,quia ibi nō
adeſt iniuria, immò ſupra dixi Paulum appellaſſe ad
Cæſarem,& ita non frangitur in ea re ius diuinum.
Sed tamen generali conſtitutione Apoſtolica, quæ
ad cauſas clericorum pertinet, exempta ſunt omnia,
vt dixi, à ſeculari iudicio: exceptis quibuſdā caſibus,

Quædam diuino, quædā humano iure conſtant circa exemptionē clericorum à iudicio ſeculari.

Excepti caſus.

de quibus ſupra quæſtione prima, propoſitione ter- *Sup. quæſt. 1. num. 37. & 38.*
tia egimus, quorum quidam ordinarij, quidam ad
vim ſpectantes ſunt. De cauſæ etiam poſſeſſoriæ, &
aliquando decimalis exceptione lege Couarrubiam
capite trigeſimo quinto practicarum. Item ad pacẽ
Reipub. licet clericos in flagranti comprehendere,
intra. 24. horas remittẽdos; & punire relaxatos. Sed
repelles hæreticos, qui cauſas eccleſiaſticas ad ſecula-
ria tribunalia pertinere, impudẽter aſſeruerũt. vt Ioã-
nes Vvicleph, & Hus, & Marſilius de Padua, & Ioã-
nes de Landino, qui damnati ſunt ab eccleſia in Cõ *Concil. Conſtã.*
ſtantienſi concilio, ſeſsione octaua, & vndecima, &
in extrauagantibus Ioannis vigeſimi ſecundi, alijſq;
à nobis citatis iuribus. Etenim quamuis verum ſit
fideles non debere effugere iudicium ſecularium po
teſtatum, ſed in ea vocatione, qua quis vocatus ſit,
ſiue ſeruus, ſiue liber, debeat permanere, vt ait Pau- *D. Paulus.*
lus primæ ad Corinthios ſeptimo; nec fideles debẽt
ſpiritualem libertatem, qua Chriſtus nos liberauit à
peccatorum vinculis, vt idem ait ad Galatas quarto,
plus æquo extendere, vt velamen malitiæ fiat, vt
Petrus quoq; cauebat primæ epiſtolæ capitẽ ſecũdo, *D. Petrus.*
ſed obedire debent ſeculari etiam poteſtati, non ſo-
lum propter iram, ſed etiam propter conſcientiam,
vt ad Romanos decimò tertio dicitur; nihilominus
tamen & euitare debent lites, vt idem quoq; Apo- *D. Paulus.*
ſtolus primæ Corinthiorum ſexto monebat, vel ami
cabiliter perfinire, Et in eccleſiaſticis quidem cedat
omnino neceſſe eſt poteſtas ſecularis, eccleſiaſti-
cæ, quæ à Deo immediatè procedit, dicente domi-
no ad Petrum: Tibi dabo clabes regni cœlorum. ſe-
cularis verò licet à diuina prouidentia ſit; Prouer-
biorum octauo, tamẽ mediatè à Deo; immediatè ve-
rò per Rempublicam datur, vt benè notauit magi-
ſter

Hæretici damnãtur. *Christiani nõ effugiãt ſubiectionẽ.* *Lites fugiant.*

ſter Sotus in argumento ſecundo poſt ſecundam cõcluſionem, loco citato; & ita cauſæ pertinentes ad eccleſiaſticam poteſtatem, nullo modo obruendæ ſunt, neque vſurpandæ à ſeculari, quæ longè inferior eſt illa, de cuius poteſtatis, & exemptionis fundamentis, iam ſupra tractaui, cum & iudicia eccleſiaſtica vetita eſſe Principibus, & immunitatem omni iure certam eſſe dixi; Ne ſacri Dei miniſtri, qui iudices ſpiritualium ſunt, parui penderentur, & tanquam vnus de plebe, ad ſecularia iudicia traherētur. *Sup. ănu. 23. & 53.* *Ratio.*

67 *Quæ cauſæ ſubſint iudicio eccleſiaſtico.*

Vt autē nonſolum conſtet eccleſiaſtica libertas miniſtrorū Dei, ſed vt ipſos probemus iudices eſſe cæterorum fidelium, hæc breui adnotato. primum clericorum omnes cauſas, atq; eccleſiarum ad eccleſiaſticos prælatos pertinere dicimus. quod probatur & eccleſiaſtica traditione, & iuris canonici deciſione, titulis de iudicijs, & foro competenti, & præcipuè per Alexandrum III, capite quando, & capite at ſi clerici; & Innocentium III. capite nouit de iudicijs, & in Tridentino concilio paſsim decretis de clericorum reformatione, & viſitatione eccleſiarū. Secundo dicimus, in cauſis omnibus ad ſacramenta, & ſacramētalia pertinentibus, eccleſiaſticos prælatos fidelium proprios iudices eſſe. quod præcitatis iuribus conſtat, & præcipuè per Tridēt. concilium, ſeſs. 24. canone duodecimo. & per Eugenium Papam capite decernimus de iudicijs. & per Ioannem Papam capite ſi Imperator, nonageſima ſexta diſtinctione: qui ſacra, & clericorum cauſas à ſacerdotibus diſcuti debere affirmāt. tertio etiam dicimus cauſas quaſdā mixti fori eſſe quæ iuris permiſsione, à præueniente iudice ſeculari, vel eccleſiaſtico examinantur; quæ de rebus potius ſecularibus, quam eccleſiaſticis ſunt, à quarum tractatione ceſſandum eſt; *Pontifices.* *Trident. Conc.* *Eugenius Papa.* *Ioannes Papa*

theologo in preſenti.de quibus agit epiſc.Couarrub. *Epiſc.Couarr.*
in practicis & varijs quæſt. An vero de hoc numero
mixtorum caſuum,vel ad ſecularem poteſtatem per
tinens ſit cauſa poſſeſsionis,non conſtat per Ponti-
fices,ſed varia eſt doctorũ opinio. de quo lege Co-
uarrub.ſup.& Nauarrum.cap.cum cõtingat de reſc. *Nauarr.*
remed.primo.& Ioãnem Garſiam de nobil.gloſ. 9. *Ioann.Garſ.*
per.l.10.tit.1.lib.3.Recop.Hiſpaniæ. Tandem dici
mus in cauſis ſecularibus directe, prælatos iudices
non eſſe:at cum iudices ſeculares officium ſuum nõ
præſtãt,vel iniuſtè,aut tyrãnicè agunt, cedit res ſub
cura,& iudicio prælati.q̃ primum patet expreſſa de-
ciſione Innocentij.III.cap.licet de foro competẽti.
& prius id decretum erat per Fabianum Papam epi-
ſtola.3.cap.2.& per Anacletum epiſtola.1.cap.4.
quæ refertur.2.quæſt.6.cap.omnis oppreſſus. Dein
de id conſtat ex ſupradictis circa eccleſiaſticam pote
ſtatem,quam non ſolum in ſpiritualia,ſed & in tem
poralia,ſi ad ſalutẽ animæ neceſſaria cenſeatur eorũ
expeditio,datã à dño eſſe Pontifici, & eccleſiæ ſuæ
probaui.& ita ne in eccleſia inordinatio vlla,tyran
nis,aut iniuſta oppreſsio contingat, quibus inquieti
fideles à recto itinere in cœleſtia retardentur, cen-
ſetur à domino datam eſſe illis poteſtatem iudicandi
de hiſce rebus,quoniam ad ſpiritualia reducũtur.&
cum dñs in operibus ſuis ſit perfectus, nihil quod ad
ædificationem eccleſiæ ſit neceſſarium,omiſit præ-
latis concedere,vt teſtatur Paulus ad Epheſios.4.& *D. Paulus.*
ita notetur quæſo, quã ſit rationabile vim eccleſia-
ſticam à Principe,& ſecularẽ à Pontifice tolli:quia
non bene reſpublica gubernaretur ſi omninò eſſent
exempta capita noſtra ſine vllius generis poſsibili
remedio:& certè conſonum eſt rationi diuerſorum
ſtatuum capita inuicem curare de vi alterius ſtatus:
alieni

Caſus iudicij eccleſiaſtici in Principũ iudicia.

Nota exemplum vis tollendæ.

alieni enim ſolent magis de alienis malis, & defectibus condolere, vel zelo remedij affici.

68 Prædictis vero priuilegijs perſonarum eccleſiaſticarum, aliud eſt conſequẽs: nẽpè facultates clericorũ liberas eſſe à tributis, & exactionibus ſecularium. Quod quidem arctiſsima Pontificum conſtitutione firmatum eſt, vt cap. tributum. 2 3. quæſt. 8. ex Vrbano Papa epiſtola. 1. ad vniuerſos epiſcopos, quæ habetur primo tomo conciliorũ. decretũ quoq; eſt per Innocentium. III. cap. quia pleriq; de immunitate eccleſiarum, & per Alexandrũ. III. c. quia nonnulli, & Bonifacium. VIII. cap. clerici, & capite eos qui, eo dem titulo in ſexto, & per Benedictum. XI. in extra uaganti communi: quod olim; & per Clemẽtem. V. cum concilio Vienenſi, clementina vnica de immunitate eccleſiarum, idq; ſub excommunicatione Papæ reſeruata decretum eſt, per dictum Bonifacium VIII. dicto cap. clerici, prohibentem clericis, ne in huiuſmodi exactiones conſentiant; & ſub eodem excommunicationis vinculo arceantur ſeculares, ne ſuper huiuſmodi vrgeant clericos, per eundem in cap. quanquam de cenſibus in ſexto, & per dictam Clementinam. idem quoq; ſeculares Principes catholici in ſuis regnis ſanxerunt, vt docet epiſc. Couarr. in. d. cap. 3 1. num. 9. vbi de hac re luculenter tractauit, & magiſter Sotus in quartum diſtinct. 2 5. quæſt. 2. articulo ſecundo, concluſione tertia, & Doctor Medina quæſt. 1 5. de reſtitutione. D. Antoninus tertia parte titulo duodecimo, capite tertio. §. ſecundo, & quinto, & capite quarto, Sylueſter verbo gabella ſecundo, & verbo immunitas numero vndecimo, & decimo octauo, & egregiè de hac re ſcripſit D. Gregorius Nazianzenus duabus orationibus, altera ad Helenum de monachis; & altera ad Iulianum

Clericorum bona libera ſunt à tributis.

Pontifices.

Epiſc. Couarr.

Mag. Sotus.

Doct. Medina

D. Antoninus.

Sylueſter.

D. Greg. Nazianzenus.

tributorum

tributorum præfectum: vbi multis reprehendit con tendentes à monachis, & clericis hæc tributa exige re. ſimiliaq́; multa ex patribus adducit Gratianus. 23. quæſt. 8. præcipuè capite cõuenior, ex D. Ambroſio. quidquid in contrarium ſtatutum eſſet. l. neminem

Ratio ex ſacris ſcripturis.

C. de ſacroſanctis eccleſijs. Idq́; certè tum valdè rationabile eſt, tum ſacris ſcripturis cõforme; quoniã cum Dei miniſtri, & Deo inſeruiãt, ad dominiq́; ſui dignitatem pertineat, ne paupertate, exactionibuſq́; grauentur; tum etiam cum ſpiritualia miniſtrent ſecularibus, potius decet ſecularium carnalia metere, vt dicebat Paulus. 1. Corint. cap. 9. ideſt, vt fidelium *D. Paulus.* oblationibus ſuſtententur magis, quàm ab ipſis, exactionibus opprimantur. & ita, vt ſupra iam dixi, Dñs 17. cap. Matth. ſignificauit decere in hac re liberos eſſe Dei filios, & ita etiam gentes omnes diuino afflatu, cœliq́; prouidentia miniſtris templi hanc prærogatiuam conceſſerunt, nullum ab eis tributum exigentes, vt apud Ægyptios ſtatutum fuiſſe narratur Geneſis. 47. quod & Rex barbarus omnibus Dei tẽ- *Geneſis.* pli miniſtris ita edicto ſuo cõceſsit primo Eſdræ. 7. ad exemplum ſcilicet noſtrum. ſed notabis: non pro

Limitatio.

pter hoc reprobãdas eſſe leges, & cõſuetudines Principum circa bona clericorũ: quibus circa ſucceſsionẽ abinteſtato, vel ex teſtamento diſponitur. etenim, cum hæc de iure humano ſint, certis conditionibus acceptari potuerunt, ac præſcribi. præcipuè, cum de tẽporalibus per ſe hæ leges ſint, nec in dños bonorũ directè agant. Idẽ eſt in legibus & conſuetudinibus contributionũ cõmunium, etiã clericorum: circa cõmuniter vtilia reipubl. ad quæ etiã nobiles partẽ cõferũt: vt ad vias, & põtes, fontes, & alia: Itẽ in gabellis, ex bonis, quibus cõtrahitur: in his enim æquum eſt omnes pati damnũ, ad quos etiam lucrum peruenit;

& bona

& bona contractu acquiſita non debent eſſe priuilegiata, nec reputari eccleſiaſtica; & ſub hac ratione reſpublica conſenſit in exemptione clericorum de iure poſitiuo. Inſuper neq; prædicta exceptione excluditur licitum eſſe eccleſiaſticis fauere Principibus ad communes neceſsitates: voluntariè, vel ex præcepto prælatorum, vt ad bona opera. quia ad id tenemur, & præcepto paſtorum obligari poſſumus: vt probabo noſtro libro de eleemoſyna, & ſi per modum obligationis, & tributi ex parte Principum, id vetetur ab eccleſia.

69 Clericis primæ tõſuræ, quod priuilegium concedatur a iure humano?

Sed vt nihil huic tractationi deſit, ꝙ non ſaltem attigiſſe videamur, oportet etiã animaduertere; hæc, quæ de priuilegijs clericorum diximus hucuſq;, intelligenda primo loco eſſe, de ordinatis in his eccleſiæ gradibus, quos dominus ad ſuæ eccleſiæ miniſterium eſſe conſtituit, præcipueq; de ordinatis in ſacris ordinibus. At quæſtio non parua eſt de inferioribus eccleſiæ miniſtris primæ tonſuræ clericis, à quo inferiori gradu, eccleſiæ inſtitutione, cautũ eſt, in Dei ſortem, & in clericatu computandos cenſeri, iuxta caput cleros 21. diſt. deſumptum ex D. Iſidoro lib. 7. Etymol. cap. 12. De his ergo dicimus iure humano datũ eſſe, vt priuilegijs libertatis eccleſiaſticæ gaudeãt, ꝙ ad forum attinet, & ꝙ attinet ad canonẽ. Dũ tamẽ aut beneficiũ eccleſiaſticum obtineant; aut tonſuram, & habitum clericalem gerant, & ſimul alicuius eccleſiæ ſeruicio ab Epiſcopo deputentur; Etiam ſi coniugati ſint, dum prædictas conditionẽs habeant, & cum vnicis fuerint coniugati; non aliter. quod omne ſtatutum eſt nouiter per Tridentinum concilium ſeſs. 23. cap. 6. & per Bonifacium. V I I I. cap. vnico de clericis coniugatis in ſexto. de hiſq; fuſius tractauit Epiſcopus Couarrubias à dicto *Concil Trid.* *Bonif. 8.* *Couarrubias.*

à dicto cap. 31. practicarum, ex num. 4. vſq; ad c. 35. & doctores omnes præcitati circa priuilegium canonis, & exemptionis iudicij, qui hanc prærogatiuam clericis primæ tonſuræ merito datam eſſe cenſent, vt omnibus ad Dei cultum cõuenientibus miniſtris honor deferatur ob Dei reuerentiam. *Doctores.*

70 Nec hoc loco prætereundum eſt quod docte magiſter Sotus loco citato cõcluſione quarta aduertit, clericos ſcilicet, & ſi fori priuilegio gaudeant, ideoq; abſolutè ſecularibus legibus non teneantur. Tamen neceſſario debere obſeruare multa, quæ in illis reperiuntur, quæ referuntur ad ius diuinum, & naturale. quoniam ad hæc diuina, & naturali lege omnes obligantur. ſit exemplum in venditione, & pretio rerũ, ſi eccleſiaſtici velint pluris vendere, quam pretij taxatio permittit, tunc facerent contra ius naturale: quoniam iure naturali prohibetur venditio vltra pretium iuſtum; at iure gentium, & conſtitutione reipublicæ, & Principis, vel communi vſu taxandum eſt tale pretium, quoniam id exigit ius naturale, & diuinum, vt communis doctorum conſenſio in cõtractibus tenet. & ita de primo ad vltimum ſequitur, delinquentes contra illam legẽ, etiam ſi clerici ſint, non effugere peccatum contra ius naturale, & diuinum iniuſtitiam vetans. Idq; intelligendum eſt de clericis contentis in eo regno, cuius eſt lex, quoniã taxatio pretij in iuriſdictione legiſlatoris cõtinetur: & ita verificatur, ꝙ Sotus ſupradixerat, leges Hiſpaniæ Hiſpanos clericos magis obligare, quam Gallos: & ſic in ſimilibus. Similiter in alio exemplo idem docet Epiſcopus Couarr. in cap. 33. practicarum in fine, num. 7. ſi prohibita per ſecularem legem arma deferantur à clericis, poterit, ſine canonis cenſura, iudex ſecularis, illa à clericis auferre: quoniam & ad

Clerici obſeruare tenẽtur ea, quæ in legibus ciuilibus ſint, ad ius naturale ſpectantia.

Mag. Sotus.

Iura gentium.

Epiſc. Couarr.

& ad ablationem vis id pertinet: & quoniam prohibitio illa generalis fertur ſuper arma ipſa,quæ clericali tonſura non gaudent,ita vbi fuerint inuenta, vendicari poſſunt à Principe, ne detur locus turbulentiæ. item etiam quoniam lex illa quodammodo clericos comprehendit, propter iuris naturalis, & gentium exigentiam: his namq; ſuademur, vt omnia ſint in republica, ad pacem, & gubernationem optimam accommodata; temporalia autem clericorum bona,cum in eadem republica ſint,hanc regulam non excedunt.

71 Priuilegium eccleſiaſticæ immunitatis ſacrorum explicatur,& Baſilicarū.

Poſtremum, neq; inferius ſanctæ eccleſiæ priuilegium explicandū eſt. poſtquam enim de libertatis eccleſiaſticæ caſibus diſſeruimus, qui perſonas, ac bona clericorum contingunt; agendum eſt iam de immunitate ſacrorum,quæ ad tēpla, cæteraſq; res ſacras ſpectat,id enim intereſt inter immunitatem,& libertatem,vt notarunt Caietanus in.§.vlt.verbi immunitas in ſuma,& Couarr.nu.1.c.20.lib.2.variarū reſolutionū. *Caietanus. Epiſc. Couarr.*

Aſſertio. Primū ergo in hac re aſſerimus:ſacrorū templorum immunitatem merito quidem eſſe ſeruandā,ita vt ſacris nulla irreuerentia irrogetur,& tēpla loca ſint,ob Dei reuerentiam ita immunia, vt ad ea confugientes, etiam delictorum patratores, liberentur à malis,& ſupplicijs:Id tamen humano iure, conformi tamen ad diuinum, & naturale conſtitutum eſſe,conſtat ex paulò ante iam dictis, cum generaliter diſtinximus,quæ iure diuino,quæue humano eccleſiaſtica priuilegia conſtituta ſint. *Sup. à nu. 51. ad.58.* Nunc autem probanda nobis hæc pars erit. eam ergo in euāgelica lege inuiolabiliter conſtituerunt, non ſolum Pontifices titulis de immunitate eccleſiarū,& homicidio,& in decreto.17.quæſt.4. ſed Imperatores codice de ſacroſanctis eccleſ.& ijs qui ad eccleſias,&c. (Probatio.)

inno-

innouataq; ſunt per Tridentinũ concilium ſeſs. 2 5. cap. 2 0. de reformatione. Idq; præcipuè ſtatuit Innocentius. III. in capite inter alia de immunitate eccleſiarum; de hacq; quæſt. ſcripſerunt D. Antoninus. 3. parte cap. 3. tit. 1 2. Et Epiſcopus Couarr. lib. 2. variarum cap. 2 0. & Syluester, ac ſumiſtæ doctores titulo immunitas, & iuriſtæ expoſitores in prædictos iuris vtriuſq; titulos. Qui doctores & aſſertionẽ iſtã cõprobarunt, & iuris, ac conſuetudinis exceptiones expoſuerũt. præcipueq; Couarrubias loco citato, qui & explicat, atq; extendit immunitatis hujus plures caſus, ex iuris deciſsione deductos. Nos quoq; poſteriori concluſione præcedentis quæſtionis cũ de vi tollẽda ageremus, ſumam iuſte exceptorum caſuum, ab hac immunitatis regula collegimus, de quibus etiã hac quæſt. meminimus. à quorũ diffuſa explicatione abſtinere decreui, ne iuris doctoribus, quæ ſua ſunt, theologus vſurpare videatur. ꝙ nunc autem contẽdimus perſuadere fidelibus, Principibuſq;, ac magiſtratibus præcipuè eſt, quantũ ſit illis curãdũ ne ab vllo vñquam, ſacrorum immunitas violari contingat. *Trident.* *Innocentius. 3.* *D. Antoninus.* *Epiſcopus Couarrubias.* *Syluester.* *Sumiſtæ.* *Iuriſtæ.* *Sup. q. 1. nu. 36. & 38. & hac quæſt. nu. 50.*

72 Quoniam in hoc cultu non certè lapidibus propter ſe, ſed Deo reuerẽtia exhibetur, qui ideò ſibi accepta refert ea, quæ erga ſacra ſua geſta fuerint. tanta eſt enim diuini numinis maieſtas, vt non ſolum Deum ipſum, ſed & ſcabellũ pedum eius, & omnia, quæ ad ipſum pertinent, adorare debeamus, vt reuerenter Dauid ſacer pſalm. 98. dicebat: Exaltate dñm Deum noſtrum, & adorate ſcabellum pedum eius, quoniã ſanctum eſt. Nec ob hoc ſolum, ſed vt gentes confiteantur nomini illius magno, quoniam terribile, & ſanctũ eſt. quaſi diceret, grauia ſupplicia pertimeſcere debere illum, qui ſacra Dei templa, cæterave alia, quæ ad eius cultum ſpectant, conculcare, aut violare præſum- *Ratio immunitatis ex ſacris ſcripturis.* *Pſalmiſta.*

præſumpſerit;quo facto ingens ſcelus,ingētiaq́, ſupplicia violator incurrit.& ſpectet.quæ certè Dei flagella expertus Eliodorus ille.. 3. Machab. cap.libri. 2. quòd iuſſu Antiochi Regis in Hieroſolymorū templum irruiſſet,aptiſsimā quidem,ore barbaro, huius rei protulit rationem,dicens:Nam ipſe, qui habet in cœlis habitationē,viſitator, & adiutor eſt loci illius, & venientes ad malefaciendū,percutit,ac perdit.hęc ille. cuius etiam impius Rex, qui in eiuſdem diuini templi diuitias irruerat,vt eodem lib.cap. 5.narratur, paruo interiecto tempore maximas ſui ſceleris pœnas luit;de hocq́; ſequenti cap. 9.ſcriptum eſt,cum ſe, diſſoluto exercitu, & vi inimicorum effugato, corporiſq; proprij cruēto dolore,venenoſiſq; morſibus afflicti,deſperata ſalute, & in aliena terra poſitum videret; diuina monitus plaga, cæpit ex graui ſuperbia eductus ad agnitionē ſui venire; & malum id omne à diuina manu prouenire fa ſſus eſt, ob ſua in templū Deò ſacrum commiſſa ſcelera. & ita eiuſdem hiſtoriæ mentionem faciens ſacer ſcriptor, de malis inquam Antiochi iſtius ſcribens lib. 1.Machab. cap. 6. hæc eiuſdem Antiochi refert verba: Nunc verò reminiſcor malorum,quæ feci in Hieruſalem,vnde & abſtuli omnia ſpolia aurea,& argentea, quæ erant in ea; & miſi auferre habitantes Iudæam ſine cauſa;cognoui ergo quia propterea inuenerunt me mala iſta, & ecce pereo triſtitia magna in terra aliena.hæc ille.

Machabæorū ſacra exēpla.

Sed vt efficacius ſuadeam,quod intēdo, aliqua ex ſacris litteris alia teſtimonia, dictis adiungam. præmittens prius ea,quæ paulò antea dicebam: immunitatem templorum iure diuino nō eſſe conſtitutam, neq; naturali : quoniam & ſi vtroq; illo iure Deum eſſe colendum ſciamus, tamen an hoc, vel alio modo colendus ſit, non vſquequaq́; declaratū eſt in re

Authoritas ſacra, qua non quidē cōſtituitur, ſed inſinuatur,& fulcitur immunitas in noua lege.

iſta; niſi legis poſitiuæ conſtitutiones attendas;& ſi lege veteri, ceremoniæ,& iudiciorũ formæ,circa ré illam conſtitutæ fuerint à Deo,illas tamen cum ſuo ſacerdotio expiraſſe Paulus ad Hebræos fatetur,ſicq; lege humana ſolum id conſtat efficaciter; à diuinis tamen & antiquitatis monimentis petita, ac confirmata, vt expendit optimè Couar. loco citato num. 2. Vt autẽ immunitatis lex poſitiua iuſta, & diuinis monitis conformis verè appareat,ad memoriam reuocemus, quæ dominus ipſe, ad noſtrã vtiq; eruditionem,vt ait Paulus. 2.Corinth. 10.ſcribi iuſsit.itaque in veteri lege Dei iuſſu Moyſes præcepit ciuitates quaſdam,refugij cauſa,deſignari; quæ protegerẽt delinquentes, qui ad eas confugerent, vt cõſtat Numerorũ. 35.& Deuter. 19.& Ioſuæ. 20.illudq́; notabis ex dicto cap. 35. Numer. ciuitates illas refugiorũ Leuitis, ad habitandum,inter cætera eorum oppida, datas fuiſſe. vt ſignificaret Spiritus ſanctus,hanc refugij prærogatiuam, non cuicunq; ciuitati conceſſam eſſe ſed habitationi Leuitarum ſolummodo, tãquam domui miniſtrorum Dei. Ea verò refugij authoritas,quæ ciuitatibus dabatur,templo Dei per excellentiam conueniebat. & ſic non directè expreſſa erat,ſed ſupponebatur in ſacris ſcripturis,& ita Exodi. 21.dicebat dominus. Qui autem non eſt inſidiatus, ſed Deus illum tradidit in manus eius, conſtituã tibi locum in quẽ fugere debeat. ſi quis per induſtriã occiderit proximum ſuum, & per inſidias, ab altari meo euelles eũ,vt moriatur. cum quidem ſacri templi potior immunitas eſſet, quàm ciuitatum refugij; & ideo,ita acerbè reprehendit dominus factum illud Regis Ioas, narratum. 2. Paralipomenon. 24. iuxta Hieron.cũ apud Matt. 23.c.Chr̃us dicebat ad Iudeos: vt veniat ſuper vos omnis ſanguis iuſtus, qui effuſus eſt

D. Paulus. *Epiſc. Couar.* *D. Paulus.* *Moyſes.* *Numerus.* *Ioſuæ.* *Exodus.* *Paralipomen.* *Dominus apud Matthæum.*

eſt ſuper terram, à ſanguine Abel iuſti, vſq; ad ſanguinem Zachariæ filij Barachiæ, quem occidiſtis inter tēplum, & altare, &c. quo ſignificauit dominus, illud graue ſcelus homicidij, immanius factum eſſe, eo quod in templo ſit perpetratum, & contra Dei ſacerdotem. Inſuper Ioānis cap. 2. dignitatem templi, diuino cultui dicati, non obſcurè aperuit Chriſtus, cum videns tumultibus, & venditionū nundinis, tēplo Dei irreuerentiam irrogari, facto flagello de funiculis, venditores ac vendenda templo excluſit; additq; Euāgeliſta ſacer & recordati ſunt diſcipuli eius, quia ſcriptum eſt (Pſalmo. 68.) zelus domus tuæ comedit me: quibus ſignificat irreuerentias tēplo Dei factas, multam Dei iram excitare. hac de cauſa, etiam Paulus. 1. ad Corinth. 11. reprehendebat fideles, qui in tēplis noui iā teſtamenti cōmeſationes haberent. *D. Ioannes.* *D. Paulus.*

Nec mirum ſi Paulus Dei ſpiritu inſtructus, & in
73 lege ſacra Euangelij, ad eam templorum religionem fideles informauerit; cum & priſcis etiam gentibus, iſtius, erga templa ſua inanium ſimulacrorum, religionis vmbra fuerit: apud omnes namq; nationes, ad aras confugientes, à punitione liberi erant, vt apud Plautum in Moſtellaria actu. 5. ſcena. 1. & in Rudente, actu. 3. ſcena. 3. & 4. ſed & apud Græcos templa, & aræ delinquentiū Aſyla erant, quibus tuto viuere concedebatur, vt apud Stationem lib. 12. Thebaidos, & apud Iuſtinum lib. 28. qui narrat interfectorem cuiuſdam in furorem verſum fuiſſe, quòd inimicum in templo Dianæ interfeciſſet. ſimileq; exemplum affert Pauſanias hiſtoricus in Atticis, quòd quemdam à Mineruæ templo, iudex quidam excluſiſſet, in diram incidiſſe calamitatē, ſimiliaq; affert idem in Achaicis. idemq; in Corinthiacis, & in Laconicis affirmat apud Græcos, eam templis haberi ſolitam

Monimenta antiquorum. *Plautum.* *Statio Poeta.* *Iuſtinus.* *Pauſanias.*

eſſe religionem, vt qui ſupplices ad ea confugiſſent, cuiuſuis criminis impunitatem conſequerētur. Aſylorum verò refugia apud veteres paſsim conſtituta eſſe conſtat; vt ab his nemo delinquentes rapere auderet, quod & ab à priuatiua, & à verbo Græco συλάω. nomen Aſylum deſumptum eſt, erantq; locá ſacra deis conſecrata, quorum meminit D. Auguſtinus libro. 1. de ciuitate Dei, cap. 34. & Ludouicus Viues in commētarijs eiuſdem loci, & Romanis, & Græcis ea in vſu fuiſſe affirmat. Hæc habui chriſtiane lector huius materiæ, quæ euulgarem monimēta, quæ vt initio dixi, eo animo in lucē producere curaui, vt & Reipub. chriſtianæ offerrem, quæ expedire cenſui: & vt eccleſia iniuriam non reciperet in hoc; neq; eam ipſa irrogaret. *D. Auguſtin.* *Ludou. Viues.*

(.·.)

CONTEN-

CONTENTA IN Quæſtione tertia, de commodis Principum.

1 *INtentio authoris, & vt abſtineat plebs à murmuratione Principis.*

2 *De quibus ſit agendum.*

3 *Tractatio de cõmodis Principum, ad forum conſcientiæ ſpectat.*

4 *Iuſtas eſſe facultates, & opes Principum decernitur.*

5 *Sacræ ſcripturæ, & priſcorum authoritate probatur.*

6 *Ratione naturali nititur.*

7 *Princeps debet abſtinere à nimietate, & exceſſu tyrãnico.*

8 *Sacra teſtimonia id monent.*

9 *Huius moderationis præcepto obligatur Princeps.*

10 *Nulla ſacra teſtimonia obſtant.*

11 *Quædam ſpecialiora explicantur.*

12 *Certa eſt diſtinctio bonorum Principis, & ſubditorum.*

13 *Ideò Princeps tenetur in conſcientia ſeruare iuſtitiam.*

14 *Non poteſt ſine ratione vſurpare aliena, neq; ſua dilapidare.*

15 *Quæ facultates, & exactiones Principi liceant.*

16 *Doctorum virorum ſententiæ de re hac.*

17 *Numerantur varia exactionum genera.*

18 *Singulæ exactiones iuſtificantur.*

19 *Conditiones ad iuſtitiam exactionis ponuntur.*

20 *Moderatio tributorum ſuadetur.*

21 *Æqualitas eſt prima conditio tributorum.*

22 *Diſtributio oneris fiat inter participantes commoda.*

23 *Adſit cauſa publica vtilitatis, non priuatæ.*

24 *Cauſa, & finis tributi explenda eſt.*

25 *Ceſſante cauſa tributi, ceſſat illud in conſcientia.*

26 *Quæ ſint noua tributa licita.*

27 *Aßiſium, vel Hiſpanè Siſa.*

28 *Alcabala, vel gabella.*
29 *Quod ius habeat reſpub. & quod Princeps ad tributa.*
30 *Malitia, & obligatio tributorum reſtituendorum, cùm iniuſta ſint.*
31 *Tributorum iuſtorum, & Principum defenſio.*
32 *Non ſunt defraudanda tributa, nec tamen offerenda.*
33 *Extraordinaria media prouidēdi publicis neceſſitatibus, quæ ſint.*
34 *Expenditur vis rationis naturalis in hoc, practicè.*
35 *Licitum eſt bellorum periculum, pro bono publico.*
36 *Vſus, & auctio monetarum.*
37 *In Principe, & republica eſt facultas vtendi monetis.*
38 *Reipublicæ prouideri licet, per inuenta, & mineralia.*
39 *Incerta cuius ſint.*
40 *Inuenta cui cedant.*
41 *De theſauris, & mineralibus.*
42 *Incolarum, & Principis ius ad inuenta, & theſauros.*
43 *Hiſpaniæ praxis in his omnibus defenditur.*
44 *Regibus, & Principibus theſauri, & ſplendor conueniūt.*
45 *Moderationem ſeruent in donationibus.*
46 *Eccleſiaſtica ſubſidia iuſtè conceſſa ſunt.*
47 *Conceſſa ab eccleſia, an reuocentur?*
48 *Quædam ob bonum publicum iuſtè auferuntur.*
49 *Regibus Hiſpaniarum, quæ iuſtè ſint conceſſa ab eccleſia.*
50 *Dominorum particularium in republica iuſtæ facultates.*
51 *Iure ſua poſſident.*
52 *Iura regia conceſſa optimatibus, limitatiora ſunt.*
53 *Quæ commoda liceant optimatibus in ſpeciali.*
54 *Animaduerſio optimatum, & confeſſorum ipſorum.*
55 *Nouus iuſtiſſimus modus ſubueniendi Principibus ſuauiter.*
56 *Impugnatur antiqua conſuetudo.*
57 *Nouus modus in ſpeciali explicatur, circa Principes.*
58 *Similiter adhibetur circa optimates.*

QVÆ-

QVÆSTIO .III.

De iuſtis commodis, reditibus, & facultatibus, & exactionibus Principum.

NOTATIO INTRODVCTOria: rationem reddens eorum, quæ dicenda ſunt.

1 Cur de hac quæſtione tractetur.

DIXIMVS Superius prępuia ad totam apologiam, notatione, acturos nos eſſe de quibuſdam Principum iuribus, ſeu commodis, in quibus, vel ſcrupulus fideles animos vrgere poſſet, vel de quibus obmurmuratio vulgaretur, vt theologicè quidem potius, quàm iuridicè iſs mederi conaremur: vtrunq; enim in chriſtiana Republica inconueniens eſt non paruum; ſi aut illicita permittantur, maximèq; in Principibus, quorum mala & poteſtate fiũt grauiora, incurabilioraq;, & ſplendore dignitatis cæteris ſunt cauſæ ruinæ. ob idq; ſi quædã eſſent in reipublicæ capitibus reprehẽdenda, taceri non deberent ab his, qui quid interſit inter bonum, & malum nouerunt. Sicut etiam ſi iuſta Principum commoda vetarentur, aut ignorationis, & indiſcreti zeli ratione in quæſtionem, & vanum ſcrupulum vocarentur, aut in vulgus nomẽ Principum, ac magiſtratuum cum dedecore paſsim ſpargeretur iniuſtè, idq; iniquum ius eſſe Principũ, obmurmuratione vulgaretur, quod æquum revera ſit; hoc certè non minus eſſet iniuſtum: cum, eo

 reſpu-

reſpublica neceſſario turbaretur, & rebellionis, ac tumultus non parua foret occaſio, & alienum nomen dilaceraretur, quod peius eſſet iniuſta commodi detentione, quanto melius eſt nomen bonum, quàm diuitiæ multæ, teſte Sapiente Prouerbiorum. 22. qui addit ſuper argentum, & aurum, gratia bona, vt innueret plus nos Regibus præſtituros, ſi benè de illis cenſeamus, & loquamur, quàm ſi reditibus eos ditemus. quam ob cauſam chriſtianam plebem longè à Principum ſuorum diiudicatione, abeſſe velim: per illos enim nos regendi ſumus, non illi per nos iudicandi; Conſiliarios ſuos habent, chriſtiani ſunt, Deo ſuorum rationem reddent, nos illorum facta dimittamus; quod ſi quid animaduerſione dignum occurrat, doctorum, & paſtorum erit animaduertere, non plebis obmurmurare.

Plebs abſtineat à Principum obmurmuratione. *Sapiens.*

2 Quapropter quatuor præcipuè mihi neceſſaria viſa ſunt, chriſtianis Principibus offerre; primũ, quid in generali expediat, & liceat Regibus, Imperatoribus, & Principibus ſupremis, in hac ratione redituum, ac facultatum ſuarũ. ſecundum, quid etiam in genere illicitũ ſit, illos obtinere, aut contendere. tertiũ, qui in ſpeciali reditus, quæuè exactiones, aut commoda à ſubditis licitè, vel illicitè curentur per ipſos. quartũ quid in hac ratione facultatũ, aut redituũ liceat, aut vetetur illis Principibus viris, qui ſupremis alijs Principibus ſubſunt, quos dominos tẽporales vocant, qui omnes & ſi Cõſiliarios doctos viros habeãt, nos tamẽ ipſis adiumẽto aliquo fortè erimus. auſiq; ſumus laborẽ noſtrũ illis adhibere, quod chriſtianos Principes humanos, & benignos fore ſciamus, & ꝙ cuiuſuis officium ſit, alios admonerẽ modeſtè, ſi ſapiẽtiæ operã dederit, cum diuinus ſpiritus ore Eccleſiaſt. c. 12. dicat: verba Sapiẽtũ, ſicut ſtimuli, & quaſi *Sapiens.*

De quibus agendum ſit.

claui

claui in altũ defixi, quæ per magiſtrorũ conſiliũ, data ſunt à paſtore vno, his amplius fili mi ne requiras.

3 Tractatio hæc à Theologo non eſt aliena.

Neq; etiam exiſtimandum eſt rem iſtam theologica non egere diſputatione, aut à viro theologo alienam exiſtere, cum & ſapientiæ, qua diuinæ res cognoſcuntur, proprium illud ſit, quod Sapiens cap. 7. libri Sapientiæ dicebat: omnium eſt enim artifex. eſt enim theologia noſtra architectonica ſcientia, cuius eſt cæteras facultates dirigere, vt verè dicebat B. Thomas priori quæſtione ſuæ primæ partis: quoniam cum per illam Deus ipſe, & virtutes, quæ viam ad cœleſtia parant, cognoſcantur; eius eſt docere in quo & Principes, & priuati errent, aut rectè agant. ideoq; etiam ſi plura, quæ ad materiam hanc ſpectāt, ex iuris humani conſtitutione dependeant, tamen oſtendere quid ſit ſtudioſum, quidve vitioſum corā Deo, ad theologum ſpectat diſcernere. & ad legum vſum, & earum conſtitutionem, id ſcire eſt neceſſarium. quare verba illa Sapientiæ cap. 6. liceat nunc nobis in medium proferre: ad vos ergo Reges ſunt hi ſermones mei, vt diſcatis ſapientiam, & non excidatis. Non ergo præſens, ſequenteſque tractatus alieni ſunt à theologo, quantum ad informandam conſcientiam ſpectat: cũ præcipuè harum, & præcedentium quæſtionum fundamētum, à diuinis libris ſumendum ſit, & eccleſiæ traditione firmandũ, quāuis hæc omnia Pontificum, & Principum decretis partim conſtāt, quæ theologis etiam viris patēt quidem. Sed & nos iuriſprudentiæ operam dediſſe fatemur, priuſquam theologiæ aliquando. *D. Thomas.*

4 Prima propoſitio de iuſtis Principũ facultatibus.

Iam ergo opus eſt, propoſitam rem ſerio proſequi. primum ergo veriſsimum quæſtionis aſſertum ſit: Princeps in vnaquaq; republica habere debet ſibi ſufficientia propria cōmodā, abundanteſq; reditus,

ac facultates; ita vt ad ſuſtentationem ſuam, & ſuorum glorioſam, & abundantem ſatis ſint; inſuper vt ad omnes ſumptus, pro reipublicæ defenſione, etiam abundent. quæ omnia præſtare tenetur reſpublica Principi, poſtquam gubernationem eius ſuſcepit. Idq́; primum vſu, & cõſuetudine gentium omnium, quæ optima reipublicæ conſtitutione vigent, firmatum eſt. In omni hac namq́; benè inſtituta cõmunitate & videmus, & legimus Reges, & Principes diuitijs affluẽtes; Republica, aliqua optima ratione, ſuppeditante neceſſaria. neque enim ad reipublicæ ipſius, neq; capitis honorem ſatis conueniens eſt, vt Principes vnquam egeant: nam neq; præſtare ea, quæ pro bona gubernatione, & defenſione requiruntur, pauper Princeps poterit: deficientibus enim & donis, & ſtipendijs, nullus miniſter in pace, qui adminiſtrandæ reipublicæ adiumento ſit; neq; dux, aut miles, qui belli negotia gerat, inuenietur, niſi auri ſacra fames, ac commodorum ſpes illos impulerit. Neq; etiam nationes exteræ Principem aliquem venerantur, quem diuitem, ac opulentum nõ agnouerint: ea enim mortalibus, ex hæreditaria primorum parentum corruptione, opinio inſedit, vt nihil iam magnum, aut admiratione dignum, neq; virium, neq; ſapientiæ, virtutiſq́; cenſeatur ornamẽtum habere, niſi diuitiarum, & opulentiæ comitatu fulgeat. Ob id ergo iuſtè omnium gentium vſus obtinuit, vt Principum diuitijs, & commodis optima aliqua ratione prouideatur à republica: & licet non ſit de iure diuino in ſpeciali ſuſtentatio Principum; immo neq; in generali: cum ſcilicet velet Princeps aliàs diues, gratis gubernare; ſed tamen debetur abſolutè ex conſenſu reipublicæ. & ad id ſoluendum ſuppoſita tali conuentione initio facta, tenentur

Ratio. (margin, beside "ne, ſuppeditante neceſſaria")

reſpu-

reſpublicæ ex obligatione naturali, & diuina virtutis iuſtitiæ, iuxta Paulum ad Rom. 13. cui tributum, cui vectigal, &c. ſecundum quam doctrinam intelligendus eſt Ioannes Garſias. gloſſ. 9. lib. de nobilitate num. 1. qui ex ſententia Otaloræ, & aliorum dixit iure diuino deberi tributa Principibus; ſed id intelligitur modo prædicto. *Doct. Garſias.*

5 *Authoritas.* Atque ita ſacra etiam authoritate firmata eſt Principis non tantum poteſtas; ſed & ſuſtentatio glorioſa; moderata tamen; reipublicæ reditibus præſtanda: non ſolum in veteri teſtamento, vbi in tota fere Regum hiſtoria Iſraelitarum Principum diuitiæ, & tributorum exactio paſsim ſparguntur. Adeoq; Salomonis affluentia, & diuitiæ, in templi ædificatione tertio Regum libro, vbi & inſignis ſui palatij memoria fit, adeoq; mirabilis domus Regiæ abundãtia, & ordo, ditiſsima ſuppellex, redituum & tributorũ, auri, & argenti immenſitas fuit, vt ex longiſsimis terræ partibus ad ea omnia videnda, admirabundi vẽtitarent, vt capite. 10. colligitur. quæ affluentes diuitiæ, moderatæ tamen, & iuſtè expenſæ, Deo non diſplicuiſſent in Rege, niſi concupiſcentiæ ardor, vt capite vndecimo narratur, ea bona fœdaſſet. ſed & manifeſtius in epiſtola ad Romanos cap. 13. Paulus Apoſtolus hanc tributorũ obligationem reipublicæ, erga Principẽ, aperuit dicens: Ideoq; neceſsitate ſubditi eſtote, non ſolũ propter iram, ſed etiam propter cõſcientiã, ideoq; & tributa præſtatis, miniſtri enim Dei ſũt, in hoc ipſum ſeruiẽtes; reddite ergo omnibꝰ debita. cui tributũ, tributũ; cui vectigal, vectigal; cui timorem, timorẽ; cui honorem, honorẽ: nemini quicquã debeatis, niſi vt inuicẽ diligatis. loquebatur autẽ illic Paulus de Principibꝰ ſecularibus, quos ſublimiores poteſtates, gladiũq; portãtes, eodẽ. c. appellauerat. *D. Paulus.*

His

His ergo deberi obligatoriè, & verè, per reipublicæ homines, ſuſtentationē, & tributa neceſſaria, apertè dicit. quam ſententiam, & interpretationem etiā huius loci omnes patres ſancti, & expoſitores illius loci, apertè recipiunt, vt commentarijs D. Ambroſij, D. Thomæ, D. Hieronimi, D. Chriſoſtomi, & reliquorum conſtat. Idq; præcipuè dominica ſententia illa confirmatur, qua apud Matthęūm cap. 22. dicebat: reddite, quæ ſunt Cæſaris, Cæſari, & quæ ſunt Dei, Deo. quod ad interrogationem: an tributa Principibus reddenda eſſent, reſpondit: non quod probaret dn̄s Romanorum vbiq; gentium dominationem, quam ſæpè contra volūtatem nationum eo tempore fuiſſe, hiſtorijs conſtat. Sicq; ſub conditione reſpondit: quæ ſunt Cæſaris, Cæſari date. Cæterum hoc vnum firmum, apertumq; eo loco dogma tradit: veris Principibus tributa eſſe à republica tribuenda. Et ſic eadem verborum ſerie, qua reddenda eſſe Deo, ei debita dixit, eadē affirmauit tributa Cæſari debita, aut Principi cuipíam, eidem eſſe reddenda à Republica, ſicut catholici omnes patres ex eo loco collegerunt. Sicq; ipſum interpretati ſunt Hieronimus, Hilarius, Chriſoſtomus, Thomaſq, in eundem Matth. locum; Atq; ita ex iſs locis, hanc ſententiam docuerunt D. Auguſtinus tomo ſexto lib. 22. contra Fauſtum cap. 74. & D. Thomas. 2. 2. quæſt. 87. art. 1. & opuſculo. 20. de regimine Principum lib. 2. & opuſculo. 21. ad Duciſſam Brabātiæ, & D. Antoninus. 3. parte tit. 3. capite. 4. §. 3. Caietanus, & Syluester verbo vectigalia, & gabella, Nauarrus in manuali capite decimo ſeptimo, num. 200. Doctor Medina tractatu de reſtitutione quæſtione decima tertia, decima quarta, & decima quinta. Sotus lib. 3. de iuſtitia & iure, quæſt. 6. articulo. 7. Epiſcopus Couarru-

Patres ſancti. *Dominus apud Matthæum.* *D. Auguſtinus* *D. Thomas.* *D. Antoninus.* *Card. Caiet.* *Syluester.* *Nauarrus.* *Medina.* *Magiſt. Sotus.*

Couarrubias in regula peccatum de regulis iuris, par te ſecunda.§.5.& in tractatu de collatione veterum numiſmatum cap. 7. Hi inquam omnes, vniformi ſententia cenſent rempublicam quidem iniuſtis exactionibus non eſſe grauandam; Cæterum ipſam teneri Principes ſuos alere abundanter, & glorioſè, tributiſq; ac facultatibus neceſſariјs, ad pacis & belli negotia omnia eos ditare. Et ita D. Chriſoſtomus homilia.23.commentariorum in epiſtolam ad Romanos, cum prædictum locum capitis. 13. explicaſſet, ſubdit aurea hæc verba: Propterea ab antiquis temporibus communi omnium ſentẽtia Principes à nobis ſuſtentari viſum eſt, ob id quod ſua ipſorum negligentes, communes res curant; vniuerſumq́ue ſuum ocium ad ea intendunt, quibus nõ ſolum ipſi, ſed ea, quæ noſtra ſunt, ſaluentur. *Epiſc. Couarr.* *D. Chriſoſt.*

6 Ratio ex D. Paulo, & Chriſoſtomo. Quam ſit laborioſa, & remuneratione digna gubernatio.

Illa Chriſoſtomus, in medio prædictæ homiliæ ſcripſit. vbi etiam diuinam B. Pauli prudentiam multum extollit, quòd oneroſam valdè rem tributorum exactionem, ea ratione dulcoraſſet, dicens: Ideo enim & tributa præſtatis, miniſtri enim Dei ſunt, in hoc ipſum ſeruientes. Quaſi diceret, iure optimo Principes à ſubditis tributa exigunt, eaq́ue ſubditi leuia cenſere, & libenter offerre debent, grati animi ſignificatione: cum Principes & curam omnem, vitamq́;, & ſanguinem in republica pace, & bello gubernanda conſtanter ponant; quo certè graui ſuo obſequio nos conſtringunt, vt abundãter illorũ cõmodis proſpiciamus, nec eorũ ſuſtentatione grauemur. ſi enim mercenariј ſtipendiũ à Deo iuſtũ eſt, vt neq; apud patrem familias pernoctare debere iuſſerit dominus; quãto magis æquum erit Principi debita nõ negare, neq; grauiter ea ſoluere: cum non tantũ diurnum laborem, ſed & totius vitæ curſum,

curas

curas omnes, quietem animi, vires corporis: continuis afflictionibus, & cogitationum ſtimulis cõſumptas, in reipublicæ gubernatione conferat; & ſæpe effuſo ſanguine vitam pro ſuis diſcrimini offerat. Certè inexperti, atq; gubernationis laborum ignari, non magni faciunt, ſed vilipendunt ſpirituales animi, curarũq; labores; ocioſoſq; putant eos, qui ſtudiorum laboribus, aut gubernationum curis vitam conſumunt. ſicut qui tempeſtatum, periculorum, ac fluctuũ profundi maris ignorantes ſunt, quid laboris in nauigatione ſit, ſcire nequeunt, ſicut illi de quibus David dicebat pſalmo. 106. Qui deſcendunt mare in nauibus, facientes operationem in aquis multis, ipſi viderunt opera dñi, & mirabilia eius in profundo. ita certè ij, quibus vel prudentia, vel experimento notæ erunt anxiæ, moleſtæ, vitæq; inimicæ ſtudiorum, & gubernationum curæ, æquis certè momentis ponderabunt, quã laborioſum, & remuneratione dignum ocium illud ſit, quod in cõtinua rerum publicarum meditatione ponitur; quamq; ſit graue peruerſorum affectiones continere, & corrigere, bonos ciues in pace gubernare, omnium commodis proſpicere, belli negotia gubernare, præſentia componere, futuriſq; prouidere. hoc certè tũc Spiritu ſancto afflatus Salomon egregiè Eccleſiaſtes.c.1. deſcripſit expertus, dicẽs: ego eccleſiaſtes fui Rex Iſrael in Hieruſalem, & propoſui in animo meo quærere, & inueſtigare ſapienter, de omnibus, quæ fiunt ſub ſole. hãc occupationem peſsimam dedit Deus filijs hominũ, vt occupentur in ea. vidi cũcta, quæ fiunt ſub ſole, & ecce vniuerſa vanitas, & afflictio ſpiritus. Peruerſi difficilè corrigũtur, & ſtultorum infinitus eſt numerus. loquutus ſum in corde meo dicẽs, ecce magnus effectus ſum, & præceſsi omnes ſapientia, qui fuerũt,

Pſalmiſta.

Sapiens.

ante

ante me in Hieruſalem,& mens mea cõtemplata eſt multa ſapiẽter,& didici;dediq́, cor meum, vt ſcirem prudentiam,atq; doctrinam,erroreſq;,& ſtultitiam; & agnoui quod in his quoq́; eſſet labor, & afflictio ſpiritus:eo quod in multa ſapiẽtia,multa ſit indignatio; & qui addit ſcientiam,addit & laborẽ. In vtraq; ergo cura ſpeculatiuæ doctrinæ ſcientiarum,& practicæ gubernationis,qua prudenter,peruerſi,erranteſq; corriguntur,ſummus labor corporis,ſummaq́; afflictio ſpiritus reperiuntur, adeò vt ſapientiſsimi, ſanctiſsimiq; gubernatores ſub onere iſto gemerẽt, ſicut Moyſes ſæpe ad dominũ,de populi duritia quærebatur. atq; ideò Paulus ad Hebræos cap. 13. ſubditos hortabatur, vt moleſtiam hanc præpoſitorum reipublicæ leuare curarent, vt cum gaudio (inquit) faciant,& non gementes,hoc enim non expedit vobis. Quamobrem certè dignum putari debet Principum reipublicæ commodum, ac tributum: nemo enim ſuis militat ſtipendijs, vt Paulus quoq́; primæ ad Corinthios. 9. dicebat. Sed hæc intelligimus quãdiu Principum tributa iuſta,& æqua fuerint, & pro Principis,& publicarum neceſsitatum exigentia mẽſurata,quæ ſolum iuſtus Princeps exigebit.

Pẽthatheucus. D. Paulus.

7 Sed vt officij ſui reipubl. Principes & eorum cõſiliarios admoneam,etiam ſecũdo loco aliam,non minus veram aſſertionem adijciam. alienum eſſe valde à iuſti Principis officio,fœdiq́; criminis,ac tyrannidis flagitiũ,ſi Princeps potentia fretus,iniuſta, atq; proprias ac reipub. neceſsitates excedentia tributa,ac commoda exigat à ſubditis,aut curet. Idq; non ſolũ philoſophi naturali lumine aſſecuti ſunt verum eſſe,quod docuit Ariſtoteles. 5. libro Æthicorum capite. 6. ſed & communi theologorum ſententia firmiter eſt receptum. quod tradunt citatis ſupra locis D.Tho-

Secunda aſſertio. Princeps abſtinere debet ab exceſſu quaſi tyrannico,in tributis, & exactionibus.

Authoritas.

Ariſtoteles.

D.Thomas opuſculo.21.ad duciſſam Brabãtiæ. D. Antoninus tertia parte titulo.3.cap.4.§.3.&.6. Cardinalis Caietanus in ſuma verbo vectigalia. Syluester verbo gabella. Doctor Nauarrus num. 200.in cap.17.manualis. Doctor Medina in codice de reſtitutione quæſt.13.14.&. 15.epiſcopus Couarrubias in regula peccatum de regulis iuris in ſexto, parte ſecunda §.quinto,&in cap.7. de collatione veterum numiſmatum.qui omnes licet iuſtas probent exactiones; exceſsiuas tamen damnant. Quod etiam beatus Auguſtinus tomo. 10.ſermone.19.de verbis domini,ad medium,expreſsit; his verbis: quod Cæſar præcipit ferendum eſt, ꝙ Imperator indicit, tollerandum eſt; ſed fit intollerabile,dum illud præda exactionis accumulat,hoc autem quale eſt? quod ijdem ipſi,qui eiuſmodi neceſsitates procurant,peccatis ſuis peccata cõgeminant: hoc eſt quod fraudes ſuas,ac rapinas commodum vocant,cum ipſa præda inferatur incommodum. illud autem addunt ſceleribus ſuis, vt quos indefenſos viderint, ipſos potius perſequantur, & putant ſe neceſsitates decepiſſe publicas,niſi domus deceperint orphanorum. ita quorum pater ante biduum forſitan fuerit amicus, collega,vel frater; interueniente morte eiuſdem, liberi habeantur tanquam ignoti,viles,& miſeri; vidua autem,ſi qua fuerit,aut ſic iniurijs exagitatur,vt nubat, aut ſi voluerit in caſtitatis permanere propoſito, dãdo munera,in facultate vix permanet. Cũ his ergo fraudibus repleuerint ſaculos ſuos,videas illos lętos, & accuratos ad eccleſiã properare,& Deo gratias agere,quaſi ab ipſo illis hæc pecuhia cõferatur. illud quoq; peccantes, ꝙ rapinarum ſuarum Deum volũt eſſe participẽ,dicit enim ſanctum Euangelium:interrogauerunt illũ (Ioannem ſcilicet Lucæ.3.)& milites: quid

D.Thomas. D.Antoninus. Caietanus. Sylueſter. D.Nauarrus. D. Medina. Epiſc.Couarr. D.Auguſtinus

quid faciemus & nos? ait illis Ioannes, Neminē concutiatis, neq; calumniam faciatis; ſed contenti eſtote ſtipendijs veſtris. hic iam cognoſcere ſe debet omnis homo, qui militat. Non enim tantùm de his militantibus ſcriptura loquitur, qui armata militia detinentur, ſed quiſq; militiæ ſuæ cingulo vtitur, dignitati ſuæ miles aſcribitur. Atq; ideo hæc ſententia poteſt dici, verbi gratia, militibus, protectoribus, cunctiſq; rectoribus. Quicunq; ſtipendia, ſibi publicè decreta conſequitur, ſi amplius quærit, tanquam calumniator, & concuſſor, Ioannis ſententia, condemnatur. hæc Auguſtinus. vel etiā diuus Maximus. in cuius ſermone. 7. inter Ambroſianos, hæc verba inueniuntur, eiq; tribuuntur à Louanienſibus, in appendicis ſermone. 3. tom. 10. operum diui Auguſtini. His tamen veriſsimis quidem verbis tyrannica exactio, & fames auri quorūdam Principum, & ſuorum miniſtrorū reprehenditur à ſanctis illis doctoribus; in quorum ætate, ſi hæc inueniebantur, non ideò ſimile quid in noſtris tēporibus dicemus reperiri; ſed ne contingat cauemus. ſimilis fuit D. Gregorij Papæ, & doctoris ſentētia, qui in lib. 1. Regum. cap. 8. exponens ſententiam illam Samuelis, qua ius Regis; id eſt præſumptum, & tyrannicum, iuſſu Domini, Iſraëlitis exponebat ſacer ille propheta; ſubdit beatus doctor in ſuo lib. 4. cap. 2. commentariorū illius loci, ſententiam tali Pontifice dignam, nimirum: Impiæ tyrannidis ſcelus eſſe, ſi temporalis Rex exceſsiuas exactiones, bonorūq; expoliationes à ſubditis extorqueat. vt paulò infra referemus.

D. Maximus.

D. Gregorius.

8 Sicq; ex eodem illo loco cōfirmationem iſtius veritatis, ex ſacris teſtimonijs exordiemur. illo namq; teſtimonio. 1. Regum. cap. 8. non obſcurè conſtat, tyrannidem, & iniuſtitiam patrari à Principe, eiuſq; miniſtris, ſi nimij ſint in exactionibus huiuſmodi, cū Dn̄s

Sacra teſtimonia contra nimias exactiones.

Lib. Regum.

P ius

ius regis præſumptũ, & tyrannicũ, iuxta expoſitionẽ D. Gregor. per huiuſmodi iniuſtas, & nimias exactiones explicat, & reprehẽdit his verbis: Dixit autẽ Dñs ad Samuelem, Audi vocẽ populi in omnibus, quæ loquuntur tibi. non enim te abiecerũt, ſed me, ne regnẽ ſuper eos. Iuxta omnia opera ſua, quæ fecerunt à die, qua eduxi eos de Aegypto, vſq; ad diem hãc, ſicut dereliquerunt me, & ſeruierũt dijs alienis, ſic faciũt etiã tibi. Nunc ergo vocẽ eorum audi, verũtamen cõteſtare eos, & prædic eis ius regis, qui regnaturus eſt ſuper eos. Dixit itaq; Samuel omnia verba Dñi ad populũ, qui petierat à ſe Regem, & ait: Hoc erit ius Regis, qui imperaturus eſt vobis: filios veſtros tollet, & ponet in curribus ſuis, facietq; ſibi equites, & præcurſores quadrigarũ ſuarũ, & conſtituet ſibi tribunos, & cẽturiones, & aratores agrorũ ſuorum, & meſſores ſegetũ, & fabros armorũ, & curruum ſuorũ; filias quoq; veſtras faciet ſibi vnguẽtarias, & focarias, & panificas; Agros quoq; veſtros, & vineas, & olivueta optima tollet, & dabit ſeruis ſuis; ſed & ſegetes veſtras, & vinearũ reditus addecimabit, vt det eunuchis, & famulis ſuis; ſeruos etiam veſtros, & ancillas, & iuuenes optimos, & aſinos auferet, & ponet in opere ſuo; greges quoq; vſos addecimabit; voſq; eritis ei ſerui, & clamabitis in die illa à facie regis veſtri, quẽ elegiſtis vobis, & nõ exaudiet vos Dñs in die illa, quia petiſtis vobis regẽ. Ecce ergo, & permiſſam tyrannidẽ à Deo, qui regnare facit hominẽ hypocritã, propter peccata populi. & rurſus conſidera apertè dici à diuino ſpiritu, nimias has exactiones tributorum, & vſurpationes facultatum ſubditorum, & abuſum imperij: dum ſubditi, vt ſerui tractantur, eſſe tyrannica, & iniuſta opera, Deoque odioſa. Quod quidem apertè etiam ſignificatur Deuteronomij capit. 17. vbi ſequentem probitatis, *Deuteronom.* & iu-

& iuſtitiæ, ac moderationis, erga diuitias, & exactiones, aptiſsimam regulam Iſraëlitico Regi præbet Dominus: cumq; (inquit) fuerit conſtitutus non multiplicabit ſibi equos, nec reducet populũ in Aegyptum, equitatus numero ſubleuatus: præſertim cùm Dominus præceperit vobis, vt nequaquã ampliùs per eandem viam reuertamini; nõ habebit vxores plurimas, quæ alliciant animum eius; neq; argenti, & auri immenſa pondera. poſtquã autem ſederit in ſolio regni ſui, deſcribet ſibi Deuteronomium legis huius in volumine, accipiens exemplar à ſacerdotibus Leuiticæ tribus; & habebit ſecũ, legetq; illud omnibus diebus vitæ ſuæ, vt diſcat timere Dominum Deum ſuum, & cuſtodire verba, & ceremonias eius, quæ in lege præcepta ſunt. Neq; eleuetur cor eius in ſuperbiam ſuper fratres ſuos, neq; declinet in partem dexteram, vel ſiniſtram, vt lõgo tempore regnet ipſe & filius eius

9 ſuper Iſraël. Ecce diuinũ præceptum regibus à Domino conſtitutum, quod licet antiquæ legis, iudicialeq; ſit; tamen in eo quod ad iuſtitiam ſpectat, noſtræ etiam legis Principes obligat: quoniam licet lex illa ceſſaſſet quantum ad cætera, non tamen quantum ad moralia cõfirmata à Domino Matthæi. 22. vt tradit B. Thom. 1. 2. à. q. 98. artic. vltim. vſq; ad. q. 103. & præcipuè. q. 104. art. 3. vbi docet, iudicialia præcepta eſſe Principibus commendata, eo quòd egregiam gubernandi rationem contineant. & quamuis determinatio illa ſpecialis ceſſarit, tamẽ iuſtitia perpetuò obſeruanda eſt, inquit ille. Itaq; his duobus antiquæ legis teſtimonijs, eo quo diximus modo inductis, ſecũdum iuſtitiæ rationem, quam præcipiunt obſeruari à Principe, conuincitur teneri Principem vitare nimias exactiones, & auaram cupiditatem, quoniam præceptũ iuſtitiæ hoc eſt. Vt ex illo egregio Sapien-

Præcepta Regũ. *D. Matthæus.* *D. Thomas.* *Sapiens.*

tiæ teſtimonio,cap.6.apertiùs conſtat,cùm ad Principes Sapiens loquitur, nè viribus,& potentia freti, cęteros opprimât,& deprędentur,dicẽs:audite ergo reges,& intelligite, diſcite iudices finiũ terræ. præbete aures vos,qui cõtinetis multitudines,& placetis vobis in turbis nationũ; quoniam data eſt à Dño poteſtas vobis, & virtus ab Altiſsimo, qui interrogabit opera veſtra,& cogitationes ſcrutabitur;quoniã cum eſſetis miniſtri regni illius, non rectè iudicaſtis,nec cuſtodiſtis legem iuſtitiæ,neq; ſecundũ voluntatem Dei ambulaſtis;horrẽdè,& citò apparebit vobis,quoniam iudiciũ duriſsimũ in his,qui præſunt,fiet: exiguo enim concedetur miſericordia,potentes autẽ potenter tormẽta patientur:non enim ſubtrahet perſonam cuiuſquã Deus,nec verebitur magnitudinẽ cuiuſquam,quoniam puſillum, & magnũ ipſe fecit, & æqualiter cura eſt illi de omnibus.quid clarius,elegãtius,atq; magis horrendè dici poſſet?vt Principes nulla auaritia cõmoti,legẽ iuſtitię non prætereãt:cũ non ſanè regalis dignitas eos, in hoc ſcelere protegat, ſed & potius ipſa principali dignitate indignũ ſit,ipſaq; paſtorali cura ad fouendũ,nõn ad diripiendũ obligentur.ideòq; Dñs hoc vitium in Principe acriter reprehendit per Ezechielẽ,cum cap.22.dicebat:principes eius in medio illius,quaſi lupi rapientes prædã ad effundendũ ſanguinẽ,& ad perdendas animas, & auarè ſectanda lucra.Et cap.34.factum eſt verbum Dñi ad me dicẽs,filij hominis,propheta de paſtoribus, Iſraël,propheta,& dices paſtorib⁹, hęc dicit Dominus Deus:væ paſtoribus Iſraël,qui paſcebant ſemetipſos; nonnè greges à paſtoribus paſcuntur?lac cõmedebatis;& lanis operiebamini, & quod craſſum erat,occidebatis;gregẽ autem meũ non paſcebatis;&c. Quod quidem non ſolùm ſacerdotibus, ſed & Principibus dicitur, *Ezechiel.*

dicitur,qui quantū attinet ad exteriorē, & politicam gubernationē plebiū,ſunt capita,& paſtores,& ita Pō tifex. c.innouamus de cenſ. dānat Principes in exigē dis tributis nimios.

10

Nulla ſacra teſtimonia his obſtāt.

Vt autē nemo fallaci aliqua ratione effugere valeat præſcriptā veritatē,animaduertat, licet ſit verū,vt iā dixi priori propoſitione,nō eſſe negāda Principibus *Supra à nu. 4.* cōmoda,tributaq; iuſta,imo & Ezechiel ipſe cum,vt *Ezechiel.* paulò antè dicebamus,iuſſu Dñi excesſū,& nimietatē in Principe reprehēdiſſet, quā &.c.45.proſequitur, ibi tamē de illo ait:de terra erit ei poſſeſsio in Iſraël. Itaq; nō eſt negāda moderata affluentia Principi,ſed immoderata,excedēſq; iuſtas exigētias,erga neceſsitates illius,ſueq; reipub. Sicq; intelligitur ſententia illa iam explicata,Deuteron. 17.cap.ſcripta:neq; argēti, *Deuteronom.* & auri immēſa pōdera. quibus verbis immodica cōmoda vetebātur Principi in antiqua lege,in noſtraq; etiā euangelica vetantur,vt in ſuperioribus huius ſe- *Supra à nu. 7.* cundæ propoſitionis fundamentis patet,ſi præter neceſsitatē principalis dignitatis,& obligationē ſubditorum,tributa,& cōmoda procuret Princeps,quoniā hæc in debita,raptaq;; & contra iuſtitiā erunt, & ita idem propheta Ezechiel.d.c.45.poſtquā de Principe dixit:de terra erit ei poſſeſsio in Iſraël, ſubdit moderationem: & nō de populabūtur vltra Principes po pulum meum,ſed terram dabūt,domui Iſraël,ſecundum tribus eorum.hęc dicit Dominus Deus:ſufficiat vobis Principes Iſraël,iniquitatem,& rapinas intermittite,& iudiciū,& iuſtitiā facite,ſeparate confinia veſtra à populo meo,ait Dominus Deus.Hæc propheta, pro legis antiquæ Principibus expreſsè dicebat, ſed vt dixi,etiā ad noſtros pertinent hæc,vt iuſtitiæ præcepta continēt.Sed ex his verbis apertè colliges, nullum eſſe in ſacra ſcriptura teſtimonium compro

Concedūntur facultates Principi. Nō im moderatę.

Negantur iniuſta Principi.

bans iniuſtas exactiones Principum, neque illis facultatẽ faciẽs vſurpãdi, ſeu ſibi pro libito aſſumendi bona, aut perſonas ſubditorũ (in quo certè viros Catholicos, & primarios, veritatis huius ignoratione fuiſſe detentos ego accepi, voluiſſeq; dare Principi ius aſſumendi pro libito, quæ vellet, ex facultatibus ſubditorum) cũ potius omnia præcitata teſtimonia contrariũ apertè doceãt, vt vidimus. et hoc præcipuè Ezechielis vaticinio iubeatur: & ſeparatas cẽſeri facultates Principum, & populariũ: & rurſus quicquid exceſsiuum ſit, à Principe exactũ, rapina vocatur. Sed vt ea omnia diluamus, quæ difficultatẽ ingerere in hac re poſsint, quædã difficilia ſacræ ſcripturæ teſtimonia explicabo. In primiſq; verba illa cap. 8. lib. 1. Regum, vbi Iſraelitis Regem petentibus, reſpondit Dñs ad Samuelem; cõteſtare eos, & prędic eis ius Regis, qui regnaturus eſt ſuper eos, &c. vbi ea, quæ ſequuntur, quibus ius Regis explicatur, cõtinet futurã ſelectionem omnium, quæ Regi placuiſſent, ex rebus, & perſonis plebis ſibi ſubditæ. Atq; ideò videtur à Dño concedi tale ius Principi in plebẽ, talemq; licentiã dari iuſtam, ac licitam: nam Deus non concedit illicita, neq; illi poſſunt placere. Sed locus iſte facilè explicabitur, ſi ſacræ doctrinæ principijs, & fundamẽtis catholicè attenderimus, inſpexerimuſq; quid de Deo loquẽte ſit ſuſpicandũ, & credendũ; & quid patres ſancti ſenſerint, in loci ſacri explicanda difficultate. neq; enim aliter explicari poteſt ſacræ ſcripturæ teſtimonium, pro Dei loquentis dignitate. Itaq; locus ille, cum ius Regis nominatur, intelligendus eſt ironicè, pro iure præſumpto, à tyrannica cupiditate; quod ideò neceſſario intelligẽdũ eſt, quia & ius in bonã, & malã partem poſſe ſumi, nihil vetat. quãuis cõmuniter pro æquo, & bono accipiatᷣ. Deinde, quia niſi hoc modo verbum

Quidam reprehẽduntur.

Ezechiel.

Quædam teſtimonia ſacra explicantur.

Samuel.

verbum hoc Dei ſumeremus,neceſſe,eſſet certè in hęreſim,& blaſphemiã,quod abſit, incidere dicendo: Deum poſſe aut mentiri,aut ſibi contradicere. quod eſſe falſiſsimũ teſtatur Paulus ad Hebræos.6. dicens: impoſsibile eſt mẽtiri Deum.cum ergo citatis ſuprà teſtimonijs Deuteron.17.& Ezechielis.22. &.45. capitis,idem ipſum Principis factũ, rapina dicatur, & vetetur; quod nunc ius Regis dicitur,neceſſe eſt, ius,in hoc loco,ironicè,& in malam partẽ ſumi,pro præſumptione falſa iuris.Cum prætereà.3. Regum 21.reprehendatur à Domino factum Regis Achab, quod tamen ſub illo iure Regis continetur.& Dauid 1.Paralipomenon libri.c.21.noluit eo iure vti,quòd ius tyrannicum,ille vero Rex ſanctus eſſet. Ob idq; tandem ita ſancti patres expoſitores loci illius.1.Regum cap.8.ſcripti, illum intellexerunt,ſicut nos explicauimus. & præcipuè beatus Gregorius in Reges, libro.4. capite.2. vbi in principio ſic ſcripſit: Cum ergo ius regis prædicitur,nimirum in vnius carnalis præpoſiti conuerſatione oſtenditur, quod carnales cæteri ex tyrannide acturi ſunt, non quod electi debeant imitari. nam in eadem Regum hiſtoria legitur,quod cum Rex Achab vineam Naboth abſtulit, iram Dei omnipotentis incurrit, hic vero cum ius Regis prædicitur,agri,vineæ, & optima oliueta tollenda eſſe memorantur;cũ ergo hic prędicitur, quod cõmiſsũ illic punitũ eſt,oſtẽditur quod diuino iudicio nõ iubetur.Quare & electus Rex Dauid, cũ ad ædificãdũ altare Dño, Ornã Iebuſęi areã peteret,Regio illo tyrãnorũ iure vti noluit,cũ eã accipere nullatenus acquieſceret,niſi antè pro ea, dignũ pretiũ dediſſet. quia igitur ea,quæ iure Regio cõtinẽtur,vitanda potius,quã imitanda prædicũtur,eo ſubtilius cõſideranda ſunt,quo vitari nequeunt, ſi neſciantur, &c. hæc

D.Paulus.

Sacra loca.

D.Gregorius.

Gregorius, quē imitatus venerabilis Beda eodem loco, ſuo libro. 2. capite. 1. eundem textum ſacrum ſic exponit: non qualis eſſe debeat (inquit) moderatus, ac iuſtus Imperator exponit, cuius & in pleriſq; ſacræ ſcripturæ locis, & maximè in Deuteronomio c. 17. perfectio docetur, ſed potius rector improbus, qui auſteritate ſubiectos ſit oppreſſurus, intimat, &c. hæc ille. Quibus veriſsimè præmiſsis, facilè expediemus difficultatē aliorū locorū ſacræ ſcripturæ, quibus videtur faueri illi exactionū nimietati, quam impugnamus. nam in ſacro Machabęorū lib. 1. c. 10. inuenimus ſcriptū tale Regis edictū: Et nunc perſeuerate adhuc conſeruare ad nos fidem, & retribuemus vobis bona, pro his, quæ feciſtis nobiſcū, & remittemus vobis prẹſtationes multas, & dabimus vobis donationes; & nunc abſoluo vos, & omnes Iudęos à tributis, & pretia ſalis indulgeo, & coronas remitto, & tertias ſeminis, & dimidiam partē fructus ligni, quod eſt portionis meæ, &c. & capite. 11. ſimile habetur edictū: ſtatuimus ergo, &c. omnibus ſacrificantibus in Hieroſolymis, pro his, quę ab eis prius accipiebat Rex, per ſingulos annos, & pro fructibus terræ, & pomorum, & alia, quæ ad nos pertinebant decimarum, & tributorū; ex hoc tēpore remittimus eis, & areas ſalinarum, & coronas, quæ nobis deferebantur, omnia ipſis concedimus, &c. Ex quibus colligi videtur ius Regis hoc obtinere, vt exceſsiuas etiam exactiones liceat à ſubditis deferre: id & antiquitate, ſacraq; ſcriptura probante. quod & confirmatur Ioſephi facto Geneſis. 47. Sed his non eſt difficile ſatisfacere. illa namq; Regia edicta Machabæorū libris contēta, verè eſſe non dubitamus à Rege illo ſcripta, ſiquidē ſacer ſcriptor illa refert, cæterum in ſacra ſcriptura non aſſeritur illa eſſe iuſta, neque æquum fuiſſe exactiones

Beda. *Machab.* *Geneſis.*

exactiones ibi relatas ab Iſraëlitis expeti. illæ namque certè excedebant metas rationis. nec mirum cum à regibus tyrannis Antiocho, & ſimilibus exigi ſolita eſſent, quæ, & tyrannus Demetrius Iſraëlitis condonauit. Illud verò Ioſephi factum, quo quinta pars prouentuum, & fructuum terræ Aegypti regibus ceſsit, multo magis ad moderationem acceſſerat, cũ alia tributa regi non ſoluerentur, vt eodem capite conſtat.

12 Ratio prædictorũ damnans nimias Principũ exactiones, ex ratione iuſtitiæ, & dominij rerum.

Sed vt apertius conſtet theologico diſcurſu nimias Principum exactiones eſſe iniuſtas, meritoq; damnandas, pauca ex ſacra doctrina dicamus. Primum itaque animaduertere oportet, in ciuili politia, & ſubiectione plebis ad Principem, inueniri vera rerum dominia, atq; adeò Principem violare virtutem iuſtitiæ, ſi ius, ac facultates ſubditorum violet, & tollat, vt non ſolùm Ariſtoteles. 5. lib. Ethicorũ, & Plato lib. 16. de regno docuerunt, ſed & ſcriptura ſacra inſtruimur: tum omnibus prædictis teſtimonijs, quibus præſentem aſſertionem probauimus, præcipueq; teſtimonio illo cap. 45. prophetiæ Ezechielis, vbi legimus apertè Dominum præcepiſſe regibus Iſraëliticis, vt diuiderent hæreditates ſubditorum, à ſuis poſſeſsionibus, in boniſq; ſubditorũ, nè ſe intromitterent, vt rapinã euitarent. cuius teſtimonij verba iam retuli. Nec certè Principes cæteri maius ius obtinebunt aduerſus facultates inferiorum ſuorũ, quam Iſraëlitici erga ſuos, cum illi veri Principes eſſent, imò & à Deo per ꝓphetas vncti, vt libris Regum cõſtat. cum igitur non licuiſſet Principibus Iſraëlitarũ, ſe intromittere in dominia ſubditorũ, ſic nec noſtris, ratione iã dicta, cõcedetur. Atq; ideò data à repub. poteſtas Principibus, nõ intelligit abrogare ius naturale, aut gentiũ, quo Dñi rerũ ſuarũ ſunt facti homines, donatione diuina, in Gene. c. 1. vbi Deus hominib⁹ dixit: creſcite, & multiplicamini,

Ariſtoteles. *Plato.*

Dominiorum diuiſio bonorũ Principis, & ſubditorum.

Ezech.

Geneſis.

& replete terram, & ſubijcite eam; & dominamini piſcibus maris, & volatilibus cœli, & vniuerſis animantibus, quæ mouentur ſuper terram. hæc ergo hominibus vniuerſis in prioribus parentibus dicta ſunt, quos omnes, vt Eccleſiaſticus teſtatur cap. 17. *Sapiens.* Deus ab initio conſtituit liberos, & poſuit eos in manu conſilij ſui. Hinc eſt etiam, vt homines ab initio mundi, & poſt diluuium, & in omni mundi regione res diuiderent, ſinguliq; occupata ſibi appropriarent. quod, & nunc vbique communi gentium conſenſione ſeruatur, vt libro Geneſis, & hiſtorijs omnib9, & oculata experientia conſtat. Conſequēterq; Deus hanc rerum diuiſionem probauit. & nè mutuo homines aliorum propria ab inuitis furarentur, præcepit, *Exod.* & in veteri lege Exodi. 20. & in noua Matthæi. 22. *D. Matth.* vt & alibi conſtat. de hac autem rerum diuiſione, de dominio, & de prohibitione furti lege iuris ciuilis. *Iura.* titulos, Inſtituta, &. ff. de rerum diuiſione, & furtis, *D. Thom.* & diuum Thomam. 2. 2. quæſtione. 62. &. 66. & Caietanum, & Theologos ibi. Magiſtrum Sotum *Card. Caiet.* *Magiſt. Sotus.* libro. 4. de iuſtitia. doctorem Medina codice de reſtitutione, quæſtione prima. diuum Antoninum tertia *D. Medina.* *D. Antonin.* parte, titulo tertio. Sylueſtrum verbo dominium, & *Sylueſter.* furtum.

Limitatio. Sed tamen hæc intelliguntur communiter, & generaliter loquendo, conſiderato iure principatus per ſe loquendo. Nam poteſt id cum conditionibus reſtrictioribus ex parte regum, vel populorum contingere. & ita cōtingit Principes minus dominiū habere, vel etiā ſubditos pauperiores eſſe: vt qui in feudalibus, vel ſolarieguis terris habitant, vel dominij limitati, à quibus poteſt auferri ex cauſis conſuetis dominium, iuſtè quidem: quia ſic, & non aliter attributa ſunt dominia, ex diuiſione rerum, & vſu gentium,

tium, à quo pendet res iſta. cæterum ſcriptura diuina ſua cuiq; defendit, auferri à quouis: eo modo, quo is habeat dominium.

13 Princeps tenetur ſeruare virtuté iuſtitiæ cum ſubditis, & eorũ bonis.

Sed vt incepta ratio, maiorem habeat firmitatem, iam dictis adde, ex fundamentis dominij diſtincti inter Principes, & ſubditos ſuos, communem eſſe ſententiam theologorum, & iuriſtarum: teneri, ſub obligatione peccati mortalis, Principem ſeruare iuſtitiam, nec auferre quod ſuum eſt, à ſubditis, quin, & ad reſtitutionem obligatur, ſi contra egerit, de quo lege Magiſtrum Sotum libro. 4. de iuſtitia, quæſtione. 4. epiſcopum Couarrubias libro. 3. variarum capit. 6. à numero. 6. diuum Antoninum. 3. part. titul. 3. §. octauo. & 4. part. titul. 2. capit. 6. in quo etiam ſenſu Principem teneri legibus, quo ad vim directiuam iuſtitiæ ſeruandæ, certum eſt; & ſi non teneatur quo ad vim coactiuam, ſicut ſubditi, iuxta reſolutionem beati Thomæ. 1. 2. quæſtione. 96. articul. 5. ad tertium. & Magiſtri Soto de iuſtitia & iure libro 1. quæſtione. 6. articul. 7. ad tertium argumentum. & epiſcopi Couarrubias in relectione capituli Alma mater, parte prima. §. primo, numero. 4. Quæ verò ſit iuſtitiæ lex, tradunt & Ariſtoteles primò rethoricorum capit. 9. iuraque ciuilia titulis de iuſtitia, & iure, & ex diuina doctrina id docet Beatus Thomas in. 2. 2. à quæſtione. 57. per plures vſque ad centeſimam vigeſimam ſecundam; vbi de præceptis iuſtitiæ diſſerit. & Magiſter Sotus libro. 3. de iuſtitia, & toto illo de iuſtitia tractatu. Itaq; communi omnium conſenſu, iuſtitia eſt virtus, qua quod ſuũ eſt, vnicuiq; traditur.

Magiſt. Sotus. Epiſc. Couar. D. Antonin. D. Thom.

Iuſtitiæ lex.

Ariſtoteles. Iura.

14 Collectio rationis ad moderationé, & bonũ vſum bonorum Principũ.

Ex ſupra dictis ergo firmiſsimis diuinæ, atq; humanæ doctrinæ fundamentis, noſtræ concluſionis rationem facilè colligemus; quoniam ſi verũ eſt, vt probaui

Supra nu. 12.

baui eſſe certiſsimum, Principem teneri ſeruare iuſtitiam, à nullo ſubditorum quod ſuum eſt, auferendo; & rurſus ſubditorum bona, ac iura vera, ac diſtincta eſſe à facultatibus Principum. Ex his manifeſtum eſt non licere Principi pro libito ſuo, vti rebus ſubditorũ; ſed ſuis vel poſſeſsionibus, vel reditibus neceſſarijs, & moderatis, conceſsiſq; à republica exactionibus frui; nemini iniuria illata: quoniam hoc lex iuſtitiæ, ad quam obligantur, exigit, Deuſq;, & gentium liberarum conſenſio hoc vult, vt rerum dominia diſtincta ſint, & vt Princeps principatu contentus, non vſurpet aliena. Neq; enim cogitare ſe debet Princeps genti nõ liberę, neq; ſuorum dominio carenti, ſed his potius, qui & natura pares cũ Principe ſunt, & à quibus Princeps ipſe poteſtatẽ accepit, vt infra dicemus. Seq; ſubditum Deo Regi regũ, Princeps eſſe meminerit, in cuius iudicio comparẽs, rationẽ factorum rediturus eſt, licet in terris neminẽ cognoſcat vltorẽ. Deinde animaduertat Princeps propter dicta diuinæ ſcripturæ documẽta, debere vti benè ſibi conceſsis: quia ea cõditione, & ad ſuum commodum reſpub. ea conceſsit. & ſic non licent ſuperflui ſumptus, vel in non neceſſaria expenſi. Non licent exceſsiuæ donationes, & regiarum facultatum dilapidationes. Non licent deſidiæ, & negligentiæ: ſunt enim curæ Principum ſimiles beneficijs curatis: ad commodũ reipub. & ſic tenẽtur gubernatores viſitare, & milites. & curare etiã debet, vt benè diſtribuantur officia publica. Et vt officiales, & maximè, quibus mandata ſit cura facultatũ principalium, non dilapident, aut in ſua conuertãt cõmoda, facultates à repub. datas Principibus, & gubernatoribus: etenim hac intẽtione: vt ad ſuum commodũ, & pacificã gubernationẽ expendantur, ea conceſsit reſpub. cõtrariumq; eſſet violenter aliena retinere, & diſtribuere.

Infra q. vltim.

Et

Et nos qui Principū cōmoda defendimus, exceſſus, vel miniſtrorū malitias nō probamus. ſed Principibꝰ, & eorū gubernatoribus dicimus, ꝙ Sapiens. c. 6. Sap. ait: Altiſsimus interrogabit opera vr̃a. De his verò in ſpeciali, quibus contineatur facultas Principis ad curanda commoda ſua; & in quibus conſiſtat exceſſus, vel moderatio facultatum, commodorum, exactionumq́; principalium, dicemus propoſitione ſequēti: quoniā niſi ſingula ſigillatim in quauis materia expendas, non rectè ſignificabis, neq; exercebis ea, quæ practicè ad animæ ſecuritatem neceſſaria ſunt. *Sapiens.*

15 Itaq́; tertia aſſertio ſpecialis ſit. Princeps poteſt licitè habere eas facultates, eaſq; conſtituere, & petere exactiones à ſubditis ſemper, & cōmuniter, quæ ad ſuſtentationē glorioſam ſui, & ad leuādas neceſsitates gubernandæ, & defendendæ reipub. ſibi cōmiſſę, tum pace, tū bello neceſſaria ſint, & quæ aliquantulū abundent. Inſuper pro re, nata, extraordinariè poterit alia tributa imponere ſubditis, quæ neceſſaria ſint ad ſuccurrendū neceſsitati reipublicæ extraordinariæ, qua ceſsāte, ceſſabit tributū. Inſuper, & ad huiuſmodi extraordinarias neceſsitates leuādas, quouis remedio vti licebit, etiā ſi particularium bona periculo opponantur. In his ergo omnibus licet Principi rempublicā grauare. quod ſi, vel Princeps excedat has regulas; vel illis cōcurrentibꝰ, reſpublica reſiſtat, peccabit, & Princeps, & reſpub. & ad reſtitutionem illati dāni tenebūtur. Tandē deſignatio, & mēſuratio exactionū neceſſariarū ad rēpub. & ad Principē ſpectat, vt rationabiliter, & depoſitis malis affectibus ꝓuideāt.

Tertia aſſertio, de his commodis, & exactionibus Principum, quæ liceāt, vel nō, in ſpeciali.

Hæc ſuma eſt eorum, quæ membratim, & practicè explicaturi ſumus. Nunc verò aſſertio hæc noſtra generaliter probanda eſt, vt iactis generalibus fundamentis, ad ea, quæ practicè ſcribenda ſunt, probabiliter

Probatio generalis.

ter deueniamus.Itaq; primum hæc conſtāt ex præcedentibus duabus propoſitionibus,& earū fundamentis ex ſacra doctrina deſumptis, quibus & Principi iuſta licere,& iniuſta, & exceſsiua illicitum eſſe obtinere,& exigere à ſubditis probauimus.Hoc autem eſt quod noſtra hac propoſitione affirmamus nunc. & ita probatis ſuperioribus, hæc quoq; probata manet aſſertio.Quibus etiam adde,quæ de poteſtate Principis, & iure electionis ſui Principis in republica exiſtente,dicemus inferius quæſt.vlt.vt intelligas vltimā huius propoſitionis partem, & ſcias quantum valeat reſpublica,& Princeps etiam ad conſtitutionem, & deſsignationem tributorum,quę iuſtè tolerentur. *Supra à nu.4. & 7.* *Infra q.vltim.*

Authoritas. Sed ad maiorem confirmationem propoſitionis huius, & vt ſequentibus probatę authoritatis fundamenta iaciamus; Quid in hac re grauiſsimi authores ſenſerint,& eorum teſtimonia ſubijciam. Itaque de hac re,quę ad iuſtam tributorum menſuram ſpectāt, B. Thomas in opuſculo. 2 1. ad Duciſſam Brabantię, multa ſcripſit, & ad. 6.quæſt.ſic ait:Sexto quærebatis ſi liceat vobis exactiones facere in veſtros ſubditos Chriſtianos.In quo cōſiderare debetis, quod Principes terrarum ſunt à Deo inſtituti,non quidē vt propria lucra quærant, ſed vt communē populi vtilitatē procurent.In reprehenſione enim quorundam Principum dicitur in Ezechiele:Principes eius in medio eius,quaſi lupi rapaces,poſiti ad effundēdum ſanguinem,væ paſtoribus Iſraël,qui paſcebant ſemetipſos, nonnè greges paſcuntur à paſtoribus? lac comedebatis, & lanis cooperiebamini,quod craſſum erat occidebatis, gregem autem meum non paſcebatis. Vnde conſtituti ſunt reditus terrarū Principibus,vt ex illis viuentes,à ſpoliatione ſubditorum abſtineāt.vnde in eodē propheta,Deo ſuadente, dicitur; quòd Principi erit *D.Thom.* Nota. *Ezechiel.*

erit poſſeſsio in Iſraël, & non depopulabuntur vltra Principes populum meũ. Contingit tamen aliquando, quod Principes non habent ſufficientes reditus ad cuſtodiam terræ, & alia, quę imminent rationabiliter Principibus expetẽda; & in tali caſu iuſtum eſt, vt ſubditi exhibeant, vnde poſsit communis eorum vtilitas procurari. & inde eſt quòd in aliquibus terris ex antiqua conſuetudine, domini ſuis ſubditis certas collectiones imponunt, quæ ſi nõ ſunt immoderatę, abſq; peccato exigi poſſunt; quia ſecundum Apoſtolum nullus militat ſtipendijs ſuis. Vnde Princeps, qui militat vtilitati communi; pòteſt de communibus viuere, & communia negotia procurare, vel per reditus deputatos, vel ſi huiuſmodi deſint, aut ſufficientes non fuerint, per ea, quæ à ſingulis colliguntur. Et ſimilis ratio eſſe videtur ſi aliquis caſus emergat de nouo, in quo patet plura expendere pro neceſsitatè communi, vel pro honeſto ſtatu Principis cõſeruando, ad quæ nõ ſufficiunt reditus proprij, vel exactiones conſuetæ, puta ſi hoſtes terram inuadant, vel aliquis ſimilis caſus emergat. tunc enim & præter ſolitas exactiones, poſſunt licitè terrarũ Principes à ſuis ſubditis aliqua exigere, pro vtilitate communi. ſi verò vellint exigere vltra id quod eſt inſtitutum, pro ſola libidine habẽdi, aut propter inordinatas, & immoderatas expenſas, hoc eis omnino nõ licet. Vnde Ioannes Baptiſta militibus ad ſe venientibus dixit, Neminem concutiatis, aut calumniam faciatis, & contenti ſtote ſtipendijs veſtris. ſunt enim quaſi ſtipẽdia Principum, eorum reditus, quibus debent eſſe contenti; vt vltra non exigant, niſi ſecũdum rationẽ prædictam, & ſi vtilitas eſt communis. hæc D. Thom. quem ſequutus Diuus Antoninus. 3. part. tit. 3. cap. 4. §. tertio ſic ait. Item ſi dominus eſt vnus, vel plures, non debent

Nota.

D. Antonin.

bent

bent iniuſtas, vel indebitas talias, vel collectas exigere à ſubditis, eſt autem huiuſmodi talia, vel collecta, vel exactio iniuſta, & indebita, quando videlicet eſt vltra id, de quo conueniunt cum eis ſubditi, vel cum anteceſſoribus ſuis, bona fide, & ſine vlla coactione; ſi in inſtrumento, vel pacto determinata ſit quantitas. ſimiliter eſt iniuſta quando & ſi non eſſet determinata, ſed indefinita, continetur in inſtrumento, vel pacto, quod poſsit exigere; nimis grauat, inſpecta conditione, & hoc arbitrio boni viri. Eſt etiam iniuſta ſi nouã exigit, & cauſa iuſta neſcitur, & huiuſmodi. Eſt etiam iniuſta ſi quãdocumq; non extitit, memoria in contrarium, tamen non implet dominus illud, propter quod inſtituta eſt, vtputà ſi deberet tenere officium, vel viam ſecuram, vel defendere eos, quod non facit ex negligẽtia, auaritia, vel propria malitia; cogẽdo ad huiuſmodi exactiones directè per ſe, vel ſuos, rapinam facit, & tenetur reſtituere. & dicitur indirectè cogere, quando propter hoc negat eis
Nota. iuſtitiam, vel non defendit eos, & huiuſmodi. Sponte oblata ſine vlla fraude, poteſt accipere. hæc Antoninus. ſimilis fuit ſententia Cardinalis Caietani in ſuma titulo vectigalia, qui addit, decreto iuris. c. quanquam de cenſibus in. 6. excommunicationem latam eſſe aduerſus extorquentes iniuſtas exactiones (quod & verum eſt, & caſu. 5. bullæ cœnæ Domini expreſſum) & rurſus addit quaſuis exactiones Principum, vt iuſta ſint, habere debere ſequẽtes conditiones, ſine quibus iniuſtæ, & reſtituendę ſunt; cũ illis verò iuſtæ, & ſoluendæ ſunt à plebe. prima conditio eſt, vt imponatur (inquit) ab habentibus poteſtatem. ſecunda, vt habeant æqualitatem proportionalem, vt non plus grauent minus grauandos. tertia, vt pro publica vtilitate fiant. quarta, vt finis pro quo imponuntur, expleatur.

Card. Caietan. ex decreto Põtificis.

tur.quinta, vt nō ſint nimiæ exactiones. ſexta, vt nō ſint nouę, niſi ex noua cauſa, & ea ceſſante ceſſent. ſeptima, vt imponantur ſuper rebus tolerabilibus reipublicæ, hæc ſuma eſt ſententiæ, & verborum ferè Caietani, quæ quoniam diffuſa, & aliquanto confuſa ſunt, referre non libuit. Hæc etiam eadem eſt ſententia Syluestri in ſuma verbo gabella, & Magiſtri Soti libro. 3. de iuſtitia quæſt. 6. artic. 7. & aliorum doctorum, quorum ſententias referemus inferius, cùm in particulari, & practicè deſcendamus ad ſingula, quæ noſtra concluſione continentur. *Syluester. Magiſt. Sotus.*

17 *Varia exactionū genera ordinaria.* Animaduertendū eſt tamen, varia eſſe iurium huiuſmodi principalium genera, quæ ex varia materia, diuerſiſq; neceſsitatibus, & pro diuerſarū nationum idiomatibus, variè nominātur, ad quæ oīa exactionis, & reditus nomina generalia ſunt, vt notatur in lexico eccleſiaſtico, verbo exactio, & tributum, de quibus Syluestèr, & Magiſter Sotus, locis citatis ſcripſerunt, & lexicō eccleſiaſticum verbo vectigal, & tributum. Itaq; exactio id, quod petitur à ſubditis ſignificat, cuiuſcunq; ſit generis: quod etiam ſignificare gabellam dicit Syluester verbo gabella primo. Penſio à pendo dicitur, pro precio quod ſoluitur pro vſu rei locatæ, à quo etiam impropriè dicitur penſio, quæ ſuper beneficiorum fructibus, à Pontifice conſtituitur; non tamē propriè pro pretio locatę alicuius rei, ſed pro annua penſitatione. Cenſus etiam eſt quædā penſio ex prouentibus data vel priuato, vel Principi, vel reipublicæ. Quæ & reditus, à redeundo, quod alteri competebat, dicitur. Tributū eſt idem quod publica penſio, aut cenſus conueniens Principi, aut reipublicæ. Vectigal à vehendo dicitur, quod pro rebus vectis ſoluitur. idemq́ue eſt guidagium, & gabella. At verò Tallia, præſtatio, impoſitio, & collecta ſunt quædam,

exactiones, quæ imponuntur ſubditis proportionaliter, ſecundũ eorum facultates. Angaria etiã, & perangaria ab ango dicuntur; quòd impoſitiones ſint, & onera à perſonis ipſis ſubditorũ ſubeunda, vel à rebus ipſorũ. pedagia etiam dicuntur à pedibus, eſt enim vectigalis genus, ob mercium, & animalium tranſportationem exactum. Et hæc quidẽ apud Latinos authores. ſed & apud Hiſpanos in vſu ſunt multa tributorum genera proprijs ſuis nominibus ſignificata; quorum præcipua ſunt: portazgo, quod eſt idẽ quod pedagium, tributorum genus ex portatis rebus debitum. ſimiliter diezmos de la mar, quæ Latinè vectigalia dicuntur, vt placet authori lexici eccleſiaſtici. verb. vectigal, vbi etiam dicit comprehendi eo verbo vectigalis, quicquid ſoluitur regi ratione deuectionis, & depoſitionis mercium, & rerũ quarundam, quæ Hiſpanè dicuntur ſeruicio, y mõtazgo. quod eſt debitũ ratione tranſuectionis gregum. item aduanas, ataraçanas, peſos, alhondigas: quæ iura debentur ratione tranſuectionis, cuſtodiæ, & põderationis rerũ. item pecho, ſeu hermãdad, y moneda forera cenſus plebis eſt totius, exceptis clericis, & ingenuis. itẽ alcauala, quod eſt ex vẽditis rebus pars quota quædã, Principi debita. Et hæc quidẽ ſunt, quæ memoriæ occurrunt tributorũ genera ordinaria, ad quę cætera minutula reducũtur, exceptis quidẽ extraordinarijs ſubſidijs, quæ ab omnibus reip. membris perſolui ſolẽt Principibus, tũ à clericis, tũ ab ingenuis, & plebe: quia non tributa propria, ſed cõtributiones, ac cõmoda publica ſunt, vt circa põtes, fõtes, vias, & ſimilia. itẽ eius generis ſunt eccleſiaſtica ſubſidia, quæ facultate põtificali ab eccleſiaſticis perſoluuntur Principi.

Hiſpana tributa.

Extraordinariæ exactiones generales.

18 Sed parũ refert hoc, vel illo modo nuncupari exactionum principalium genera; quod ad rẽ pertinet illud eſt, vt explicemus quod tributorum genus liceat,

Diſputatio de ſingulis exactionibus.

quod

quoduè illicitũ ſit, reductis ad quedã capita, omnibus tributis, quæ dictis præcipuis capitibus contineãtur. Nã certũ eſt varijs regnis, & dictionibus ſuper diuerſas res, & diuerſa hominũ genera, & ſub diuerſa menſura, diuerſiſq; nominibus cõſtitui poſſe; quoniã non eſt vbiq; ratio eadem neceſsitatum publicarũ, neq; facultatum ſubditorum, nec idem rerum vſus, vt vbiq; eodem modo hæc accõmodentur; ſed cum hæc diuerſa ſint, ſpeciales quoq; erunt tributorũ rationes, atq; diuerſæ. Ideoq; tributorum capita cum iuſtis cõditionibus, vt æqua ſint, proponemus, & examinabimus in ſpeciali; vt omni loco, & regno diſputatio ſubſeruiat. Singulis quidem, quæ ad ſe pertinent ſeligentibus, & ita nulli loco neceſſaria in hac ratione deerunt. Nè autẽ ſæpè ſingula repetere neceſſarium ſit, lectorem meminiſſe oportebit eorũ, quæ in tribus ꝑpoſitionibus præcedẽtibus, & earũ confirmatione diffuſè dixi: quibus expoſui quid liceat, & quid nõ liceat Principi in generali, & in particulari. Præcipuèq; meminerimus grauiſsimorũ authorum. D. Tho. D. Antonini, Card. Caiet. & aliorum, quorũ teſtimonia continentia cõditiones iuſtarum exactionum Principũ, paulò ante retuli: ad quas regulas referenda eſt authoritas, & veritas eorum, quæ dicemus. *Authores relati ſupra. n. 16.*

19 Primò ergo conſtituamus conditiones iuſtæ exactionis, iuxta authores prædictos, ſine quibꝰ illa iniuſta exiſteret. Vt ergo iuſta à ſubditis exigantur, primũ neceſſe eſt, vt adſit poteſtas exigentis: quoniam ſine illa, nec dominandi, nec exigendi eſt facultas. at verò cùm ſecularis poteſtas immediatè procedat à republica; ab illius conſtitutione in initio, cùm regem poſuit; & à conſuetudine ipſius, à legibuſq; per illam probatis deſumenda eſt radix conſtituendi exactiones in republica: ſunt namque in varijs prouincijs varia *Conditiones iuſtæ exactionis. Poteſtas.*

genera poteſtatum in Principibus. & in quibuſdam ſolet eſſe maior limitatio, & coertio Principum, nè abſq; reipub.facultate tributa exigāt.in aliјs verò maior licētia data eſt Principibus,quarum regionū leges, & conſuetudines in hac re cōſulendæ ſunt: quoniam vnaquæq; natio ſuo Principi dare potuit, vt hoc, vel illo modo ſibi dominaretur.Quod autē ego in noſtra Hiſpania obſeruaui,illud eſt;vt non ſemper ad huiuſmodi,reipub. conſenſum ſpectēt in Caſtellæ regno; aliud verò eſt in Aragonia,& in quibuſdā prouincijs. quāuis ab antiquis tēporibus in his tributis conſtituēdis comitia,ac cōgregationes regni conſulantur, ſed in hac re praxis,& cōſuetudo obſeruanda eſt: quoniā hæc à reipub. conſenſione dependent, vt dixi, aliter enim tyrannis,& iniuſtitia committeretur.

Hiſpanorum Principū poteſtas, circa tributa.

20. Secundo loco ad tributorū iuſtitiā,requiritur moderatio ipſorū.hoc eſt,vt ad duo inſpiciatur in eorum cōſtitutione,ſcilicet & ad neceſsitates reip.leuandas, nè vel earū ſubuentio deficiat, vel vltra id, quod neceſſariū ſit ad illā excedatur. Et ſimiliter ad facultatē ſubditorum attendatur,nè vltra grauentur, quàm valeant.Cuius ratio eſt; quoniam (vt dixi) Principes ſuſtentare debet reſpub.vt eam gubernent & protegāt. Sed non debet reſpublica eos conſentire, vt depopulentur,& plus æquo grauent ipſam,eò quòd hoc munus inimici,non patris reipublicæ exiſteret.Et inſuper animaduertè, ad exceſſum iſtum non habere poteſtatem Principes,quoniam à republica conſtituti,in eius bonum cenſentur erecti,non in damnum. & ita & Principes, & eorum conſiliarij conſulant ſibi,videantque poſſe quidem potentia ſua opprimere ſubditos plus æquo, ſed iniuſtè, & tyrannicè ſi agant vltra poteſtatem, & æquitatem, grauiter delinquent in caput ſuum,incidentque in manus commu-

Moderatio tributorum ſuadetur.

communis Imperatoris Dei. Et ad reſtitutionem nocumentorum, maleque ablatorum tenebuntur, iuxta prædictos authores. *Docto. citati, nu. 16.*

21 Aequalitas prima conditio tributorum. Tertio etiam requiritur in conſtituendis tributis æqualitatis proportionalis obſeruatio, id eſt, vt pro vtilitatis, & facultatis mẽſura, tributa ſubditis imponantur, ſcilicet vt ijs, qui parum participant de cauſa, & vtilitate, ob quam tributum imponitur, vel nihil etiam, non imponatur idem onus, quod cęteris. verbi gratia, in Hiſpania tributum, quod vocatur mõtazgo, imponitur propter defenſionẽ, & curã circa paſcua, & vias pecorũ, & gregum: hoc quidẽ non eſſet æquũ imponi ijs, qui gregibus carent, vel qui non vtuntur cõmunibus illis paſcuis, & vijs. ſimiliter caueatur, nẽ qui minus habet, vel minus vtitur rebus, & actionib⁹, pro quibus tributũ imponitur, æqualiter grauetur, ac illi, qui plus habent rerũ, & commertiorũ. Sed æquitate ſeruata menſuretur tributi quãtitas, pro vtilitate, & facultate cuiuſuis, ſeu etiam pro vſu, & cõmercio; & ſi facultates excederet. alioquin iniuſte tolerari tributum cenſent Caietanus verbo vectigalia, & Medina de reſtitutione quæſt. 15. poſt medium. Cuius rei ratio eſt, quoniã omnis iuſta diſtributio debet habere comites iuſtitiam, & æquitatẽ; alioquin iniuſta committeretur acceptio perſonarum, quæ non eſt apud Deũ, vt inquit Paulus ad Roman. 2. mortaleq; peccatum eſſe in Principe contra iuſtitiam diſtributiuam docet beatus Thom. 2. 2. quæſt. 63. & Sotus libro. 3. de iuſtitia quæſt. 6. Et ita iniuſtum eſſet vel exigi ab aliquo id, quod non habet, & quod eius facultates nõ ferunt, vel exigi aliquid pro aliquo munere explendo à Principe, cũ tamẽ is, à quo tributũ exigit, munere illo nõ gaudet; vel parũ gaudet, & multũ exigitur: vtrũq; enim iniuſtũ eſſet: quoniam tributum correſpõdere *Card. Caiet. D. Medina, D. Paul. D. Thom. Magiſt. Sotus.*

debet ad vtilitatẽ participatam à ſub[illegible]o, vel per commoda publica omnibus cõmunicata, vel per miniſterium Principis. ſicut ait Paul. ad Rom. 13. ideò enim, & tributa præſtatis, miniſtri enim Dei ſunt, in hoc ipſum ſeruiẽtes. Ad rationẽ ergo, & quantitatẽ vtilitatis, & facultatẽ ſubditorum, commẽſurari debet diſtributio tributorum, vt ſit iuſta: quia aliàs nimia ſolutio eſſet, & ſic iniuſta, iuxta legẽ forma. ff. de cenſ. *D. Paul.*

22 Ad prædictam conditionem, explicationẽ quoq; adde: debere dictã æqualitatem ſic ſeruari circa forenſes, ſeu aduenas, & propriè ſubditos: vt abſolutè circa primos nõ poſsit imponi tributũ aliquod, niſi reipub. illius aliquo modo ſint participes: quoniam, vt prima conditione cõſtat, imponẽtis poteſtas requiritur primum ad imponendũ tributũ. At verò, ſi forenſes participent reip. cõmoda, aduentareq; ſoleant ad aliquã prouinciam, negotiationis cauſa, iuſtè poſſunt illis tributa imponi ſecundum menſurã negotiationis ſuæ, quoniam & aduentus eorũ ad eam prouinciam, ſubditos illos facit; & negotiatio facit eos participes cõmodorũ illius prouinciæ; & ita non mirũ, ſi ad defenſionem, & moderationẽ eius, aliquid pendant Principi, vel prouinciæ. & ita intelliguntur confuſæ quidẽ ſententiæ in hoc articulo Sylu. gabella. 3. n. 15. & Card. Caietani poſt medium cap. 2. eodem. verb. Doctoris Medina de reſtitutione quæſt. 15. poſt medium.

Diſtributio oneris fiat inter ſubditos & participãtes vtilitates etiam exteros.

Syluester. Card. Caiet. D. Medina.

23 Similiter etiam, ex ſentẽtia omnium præcitatorũ doctorum, ad iuſtitiam tributi, requiritur cauſa publicæ vtilitatis, nõ particularis cupiditatis alicuius. cuius rationem egregiè expreſsit beatus Thom. vbi ſuprà: quod ſcilicet Princeps non eſt conſtitutus in republica ad ſuas curandas vtilitates, ſed ad publica procuranda commoda; cum enim æqua ſit ei cum cæteris naturæ conditio, ſuperfluum eſſet eius imperium, niſi

Adſit cauſa publicæ vtilitatis, non priuatæ.

Doctores citati num. 16.

niſi cæteris inſeruiens, publicam curaret vtilitatem; ob idq́; Paulus ipſum ſeruientē reipublicæ appellat. ob id ergo hanc generalē regulam Principes omnes ſibi proponant, nè in huiuſmodi exactionibus ſibi, & ſuæ libidini fortè proſpiciant: hoc enim tyrannicū eſt. ſed potius cùm ſtatuendum tributum ſit, exiſtiment non pro libito ſuo, quaſi in re propria acturos eſſe, ſed, vt in re aliena pro publica vtilitate, quid ipſa reſp. pendat, moderato, & chriſtiano animo ſtatuant. in qua re nō poteſt certa regula præfiniri ad ſpecialia omnia, quæ occurrere in repub. poſſunt. ſed id relinquitur cōſiderationi conſiliariorum Principum, quibus certum ſit reddituros rationem ſupremo omnium Dño. ideoq́; ſibi cautè conſulant illi. *D. Paul.*

24 Similiter etiam, ex conſenſu prædictorū doctorum, & præcipuè D. Antonini, & Cardin. Caiet. vbi ſupra, huic animaduerſioni aliam adde: finē illum cōmunis vtilitatis, propter quē tributū impoſitum, & ſolutum eſt, explendū verè eſſe neceſſario, alioquin cenſebitur vſurpatū, quod ſolutū eſt: quoniam id non datur Principi, vt abſolutè ſuum, ſed reſpectiuè in ordine ad finē publicæ vtilitatis, vt dixi. & ideò ſi finis ille non expleatur, vſurpabitur quod datum eſt à republica, cōtra voluntatem dantium, quod eſſet furtum. *Cauſa tributi expleatur.* *D. Antonin.* *Card. Caiet.*

25 His etiam cōſequens eſt, quod valdè animaduertāt quæſo Principes, & eorū conſiliarij, tanquā id, quod ad eorum ſalutem maximè ſpectat, & in quo etiam ſi dilabantur, maximum illis periculum imminet. nec multa ego in hac re, præ modeſtia, dicam, ſibi ipſis illi conſulant: ego verò, quæ ratio docet, & ſupra citati doctores, & præcipuè Cardin. Caietanus verbo vectigal, cap. 2. ad medium, & Magiſter Sotus ſecunda concluſione dicti articuli vltimi, quæſt. 6. libro tertio de iuſtitia: qui abſolutè dicunt quod nos: Nempè ceſſante *Cauſa tributi ceſſante, ceſſat ſemper tributum.* *Doctores citati num. 16.* *Card. Caietan.* *Magiſt. Sotus.*

tributi cauſa, ceſſare quoq; debere tributum. alioquin iniuſtum, & reſtitutioni obnoxium erit. quod manifeſtè probatur, quia, vt paulò ante ex D. Thomæ ſententia vbi ſupra, ac dictis verbis diui Pauli ad Romanos. 13. dicebam, Principes non ob ſuam vtilitatem, ſed ob communem, tributa iuſtè à ſubditis exigunt, quoniam paris naturæ cum cæteris ſunt, & ſuper eorum facultates ius cenſus naturaliter non habent, ſed ex conſenſione reipub. vt illius neceſsitatibus proſpiciant. Igitur manifeſtum eſt, nõ poſſe continuari tributum, non continuata cauſa: eò quòd illud ſine cauſa publicę vtilitatis iniuſtum eſt, vt probaui: quoniam præter obligationem ſubditorũ exigeretur ab inuitis, cùm ſolùm teneantur Principi ſubuenire, nè deſit ſubſidium ſuæ iuſtæ ſuſtentationi, & neceſsitatum communium ſubleuationi. At verò cùm cauſa ceſſarit, & aliunde iuſtis neceſsitatibus ſuccurri poſsit, idem eſt, atq; ſi cauſa nõ eſſet. quoniam ſupponimus ad nullam rem reipub. neceſſariam eſſe id continuandum, ſed ad meram Principis voluntatem, quod certè eſſet iniuſtum. Secus tamen eſſet, ſi Princeps adhuc egeret antiquo ſubſidio ad alium finem poſteà occurrẽtem, iuſtum tamen, & cum publica vtilitate coniunctum, & tamen fortè graue eſſet reipub. ſi de nouo inſtitueretur: tunc enim tacitè liceret Principi antiquo tributo vti, licet antiqua cauſa ceſſarit: quoniam ſatis eſt adeſſe nouam, & iuſtam ei Principi, qui poteſtatem habet tributa imponendi. ſed aduertendum eſt huiuſmodi in rebus non valere præſcriptionẽ vllam, cauſa ceſſante: quoniam in foro conſcientiæ aduerſus in potentiorem, non valet præſcriptio potentioris, vt rectè Medina quæſt. 16. de reſtitutione probat: quoniam ſemper adeſt vis, cum potentior aufert ab impotente quod ſuum eſt, illo quidem non valente ſe defendere.

D. Thom.
D. Paul.
D. Medina.

ſendere.& ita nunquã habetur illud pro derelicto, vt quiuis poſsit illud occupare,& præſcribere, quod eſt fundamentum præſcriptionis iuſtæ:vt non ſit vſurpatio tyrannica, atq; ideò vehementer errabat prædictus D.Medina quæſt. 14. de reſtitutione, qui nec ſuis fundamentis nunc poſitis aſſentiens, & conſtãs fuit:dicens, etiam cauſa ceſſante præſcribi poſſe tributum. Niſi ille intelligat caſum à nobis exceptum, quando adeſt noua cauſa, licet antiqua ceſſauerit, vt tenet Nauarra lib. 3.de reſtitut.à num. 252. *D.Medina.* *Petr. Nauar.*

26 *Quæ noua licita tributa ſint.* Eſt tamen etiam aduertendum,vt Magiſter Sotus vbi ſupra,poſt tertiam concluſionem aduertit, idque prius Caietanus,D.Tho.D. Antoninus, & Medina poſt medium quæſt. 15.locis citatis probarunt, non ideò exiſtimanda eſſe illicita tributa,quòd noua ſint; ſi tamẽ ſint rationabilia, & prædictas habeant conditiones:nã iure ſuo Princeps à ſubditis exigit, quòd neceſſarium eſt ad ſui,& ad reipub. neceſsitatum ſubleuationem:ſiue id quod petit antiquitus, ſiue recenter conſtitutũ ſit.hoc enim eſt per accidens, quoniam ſicut antiquitus habebat vim principatus, ſic etiam & modo.cauendum eſt tamen ab iniuſta deordinatione,nam hæc ſuam ſecum affert damnationẽ. Rurſus etiam non niſi magna ex cauſa, innouanda ſunt tributa:quoniam,& fortè antiqua ſufficient, & ferè ſemper nouitas hæc turbationem in repub. afferet. Nihilominus tot poſſunt publicæ neceſsitates ingruere, vt huiuſmodi nouitates ferendæ ſint. Ob eamque cauſam iuſtæ cenſendæ ſunt collectæ illæ, ſæpè in diſputationem adductæ inter doctores,vt inquit Caietanus cap.2.verbo vectigal poſt mediũ,illæ namq; diſtributiones colligendæ pecuniæ per ſubditos,probantur à D.Thoma,& D. Antonino locis ſupra citatis.&,ſi pro iuſta neceſsitate,& moderatè exigantur, *Magiſt.Sotus.* *Card.Caiet.* *D.Thom.* *D.Antonin.* *D.Medina.* *Collectæ.* *Card.Caiet.* *Sup. num. 16.*

gantur, iuſtæ ſunt. dum tamen aduertas, quæ paulò antè dicebamus, de ſeruāda æquitate; vt ille plus ſoluat, qui plus habet commodi de cauſa collectæ, ſiue pauper, ſiue diues ſit, ſicut optimè aduertit Medina ante finem dictæ quæſtionis de reſtitutione. 15. Si enim pro generali commodo reipublicæ, aut ſuſtentatione Principum, bellorum ſubuentione, aut defenſione termini Regnorũ, aut ſimiliũ collecta noua imponatur, neceſſarium eſt pro qualitate facultatum, & non pariter à ſingulis exigere, vt paulò antè probaui. Si vero pro ratione negotiationis tuendæ, & ſuper merces, ac deportata ipſa imponatur collecta, non eſt habenda ratio, vt ait Medina, facultatum cuiuſq;, ſed negotiationis, quam ſolent ſæpè non ſolum diuites, ſed & pauperes exercere. Et ita licet Pontifex. c. quanquàm de cenſibus, vetet ne noua tributa imponantur, intelligendus eſt de exceſſiuis, & ſine iuſta cauſa impoſitis, nam ad iuſta tributa ſemper habet ius Princeps, & reſpublica, vt ſuprà probatum eſt.

Doctor Medina.

Sup. num. 21.

27 Hinc eſt non videri damnandum genus illud tributi, quod Aſiſsium nominatur, Hiſpanè Siſa. quod eſt diminutio quædam ponderis, & menſuræ venalium rerum communium, & id quod de menſuræ illius diminutione reſpondet in pretio, cedit Principi, vel reipublicæ loco tributi: hoc inquàm, ſi præfatis regulis contineatur, iuſtum eſſe dubium non eſt, vt aduertit doctor Medina ſuprà citato loco. Licet videatur habere aliquam difficultatem, eo quòd ſubreptionis, & defraudationis vmbrā præ ſe ferat. Ideoq; eius in ſpeciali meminimus: quoniam reuera iuſtus eſt modus tributi, quia nihil ad rem pertinet, an iſto, vel alio modo à ſubditis exigantur iuſta tributa. & in hoc reſpectus habetur

Aſiſsiũ quod etiã eſt tributũ Hiſpanũ, quod ſiſa dicitur.

ad

ad vſum rerum venalium, ex quibus, qui magis emit, plus habet pecuniæ; & ita ab eo exigitur iuſtè quota illa diminuta, ſicut & à cæteris alijs aliquid ſecundũ poſsibilitatem ſuam, ſecundum quam plura, aut pauciora emunt. Quod ſi dicas videri iniquum, vt pauperes hoc, & gabellæ tributo magis onerentur, quàm diuites; quia ad ſuam ſuſtentationem ſæpiùs negotiantur, quàm qui ſua conſumunt, vel vendunt, & ſimul multa emunt ſine hac defraudatione. Ad hoc ego: quid mirum, ſi qui plus lucratur de ratione, ob quam tributũ imponitur, magis exſoluat; ſiue pauper, ſiue diues ſit: id enim ſecundum eſt per accidens; primum verò per ſe. item attendant pauperes ex bonis diuitum ſuſtẽtari, etiam ſi ſuo labori id coniungatur. & res æqua menſura, & ratione metiamur. neceſſe eſt. Deniq; & ſatis eſt in cõmune pro rep. vniuerſa: pauperes, & diuites complectente, tributa conſtitui. *Obiectio de onere pauperum.*

28 Sed maiorem habet adhuc difficultatẽ gabella illa, ſeu Hiſpanè alcauala; qua exigitur quota quædã pars, vel decima ex venditarum rerum pretio, de qua certè multus, & ingens inter noſtros ſcrupulus eſſe ſolet, quòd videatur exceſsiuã tributi rationem continere. Conquerũturq; paſsim ciues noſtri negotiationibus non poſſe intendere, præ magnitudine oneris iſtius. Adduntq; paucis vicibus re eadem diuendita, pretium totum tributis huiuſmodi exhauriri. Addunt, rerum pretia quotidie ob iſtam cauſam excreſcere, quoniam venditores, vt tributi huius onus redimant, pretia extollunt, & augent. ſicq; ruina hæc in miſeros emptores, & pauperiores incidit. Sed nihilominus genus hoc tributi poteſt ab iniuſtitia defendi, ſicut ſapientes omnes noſtri tuentur, præcipuè Epiſcopus Couarr. in regula peccatum. 2. part. §. 5. & Magiſt. Sotus dict. artic. vltim. quæſt. 6. lib. 3. de iuſtitia. & ratio eſt, quoniam

Alcauala, ſeu gabella.

Querelæ cõtra illam.

Reſponſio.

Epiſc. Couar. *Magiſt. Sotus.*

ter deueniamus.Itaq; primum hæc conſtāt ex præcedentibus duabus propoſitionibus,& earũ fundamentis ex ſacra doctrina deſumptis, quibus & Principi iuſta licere,& iniuſta, & exceſsiua illicitum eſſe obtinere,& exigere à ſubditis probauimus.Hoc autem eſt quod noſtra hac propoſitione affirmamus nunc. & ita probatis ſuperioribus, hæc quoq; probata manet aſſertio.Quibus etiam adde,quæ de poteſtate Principis, & iure electionis ſui Principis in republica exiſtente,dicemus inferius quæſt.vlt.vt intelligas vltimã huius propoſitionis partem, & ſcias quantum valeat reſpublica,& Princeps etiam ad conſtitutionem, & deſsignationem tributorum,quę iuſtè tolerentur. *Supra à nu.4. & 7.* *Infra q.vltim.*

Authoritas. Sed ad maiorem confirmationem propoſitionis huius, & vt ſequentibus probatę authoritatis fundamenta iaciamus; Quid in hac re grauiſsimi authores ſenſerint,& eorum teſtimonia ſubijciam. Itaque de hac re,quę ad iuſtam tributorum menſuram ſpectāt, B.Thomas in opuſculo.21. ad Duciſſam Brabantię, multa ſcripſit,& ad.6.quæſt.ſic ait:Sexto quærebatis ſi liceat vobis exactiones facere in veſtros ſubditos Chriſtianos.In quo cõſiderare debetis,quod Principes terrarum ſunt à Deo inſtituti,non quidẽ vt propria lucra quærant,ſed vt communẽ populi vtilitatẽ procurent.In reprehenſione enim quorundam Principum dicitur in Ezechiele:Principes eius in medio eius,quaſi lupi rapaces,poſiti ad effundẽdum ſanguinem,væ paſtoribus Iſraël,qui paſcebant ſemetipſos, nonnè greges paſcuntur à paſtoribus? lac comedebatis, & lanis cooperiebamini,quod craſſum erat occidebatis,gregem autem meum non paſcebatis. Vnde conſtituti ſunt reditus terrarũ Principibus,vt ex illis viuentes,à ſpoliatione ſubditorum abſtineāt.vnde in eodẽ propheta,Deo ſuadente, dicitur; quòd Principi *D.Thom.* Nota. *Ezechiel.*

erit

erit poſſeſsio in Iſraël, & non depopulabuntur vltra Principes populum meū. Contingit tamen aliquando, quod Principes non habent ſufficientes reditus ad cuſtodiam terræ, & alia, quę imminent rationabiliter Principibus expetēda; & in tali caſu iuſtum eſt, vt ſubditi exhibeant, vnde poſsit communis eorum vtilitas procurari. & inde eſt quòd in aliquibus terris ex antiqua conſuetudine, domini ſuis ſubditis certas collectiones imponunt, quæ ſi nō ſunt immoderatę, abſq; peccato exigi poſſunt, quia ſecundum Apoſtolum nullus militat ſtipendijs ſuis. Vnde Princeps, qui militat vtilitati communi, poteſt de communibus viuere, & communia negotia procurare, vel per reditus deputatos, vel ſi huiuſmodi deſint, aut ſufficientes non fuerint, per ea, quæ à ſingulis colliguntur. Et ſimilis ratio eſſe videtur, ſi aliquis caſus emergat de nouo, in quo patet plura expendere pro neceſsitate communi, vel pro honeſto ſtatu Principis cōſeruando, ad quæ nō ſufficiunt reditus proprij, vel exactiones conſuetæ, puta ſi hoſtes terram inuadant, vel aliquis ſimilis caſus emergat. tunc enim & præter ſolitas exactiones, poſſunt licitè terrarū Principes à ſuis ſubditis aliqua exigere, pro vtilitate communi. ſi verò vellint exigere vltra id quod eſt inſtitutum, pro ſola libidine habēdi, aut propter inordinatas, & immoderatas expenſas, hoc eis omnino nō licet. Vnde Ioannes Baptiſta militibus ad ſe venientibus dixit, Neminem concutiatis, aut calumniam faciatis, & contenti ſtote ſtipendijs veſtris. ſunt enim quaſi ſtipēdia Principum, eorum reditus, quibus debent eſſe contenti; vt vltra non exigant, niſi ſecūdum rationē prædictam, & ſi vtilitas eſt communis. hæc D. Thom. quem ſequutus Diuus Antoninus. 3. part. tit. 3. cap. 4. §. tertio ſic ait. Item ſi dominus eſt vnus, vel plures, non debent

Nota. | *D. Antonin.*

bent iniuſtas, vel indebitas talias, vel collectas exigere à ſubditis, eſt autem huiuſmodi talia, vel collecta, vel exactio iniuſta, & indebita, quando videlicet eſt vltra id, de quo conueniunt cum eis ſubditi, vel cum anteceſſoribus ſuis, bona fide, & ſine vlla coactione; ſi in inſtrumento, vel pacto determinata ſit quantitas. ſimiliter eſt iniuſta quando & ſi non eſſet determinata, ſed indefinita, continetur in inſtrumento, vel pacto, quod poſsit exigere; nimis grauat, inſpecta conditione, & hoc arbitrio boni viri. Eſt etiam iniuſta ſi nouã exigit, & cauſa iuſta neſcitur, & huiuſmodi. Eſt etiam iniuſta ſi quãdocumq; non extitit, memoria in contrarium, tamen non implet dominus illud, propter quod inſtituta eſt, vtputà ſi deberet tenere officium, vel viam ſecuram, vel defendere eos, quod non facit ex negligẽtia, auaritia, vel propria malitia; cogẽdo ad huiuſmodi exactiones directè per ſe, vel ſuos, rapinam facit, & tenetur reſtituere. & dicitur indirectè cogere, quando propter hoc negat eis
Nota. iuſtitiam, vel non defendit eos, & huiuſmodi. Sponte oblata ſine vlla fraude, poteſt accipere. hæc Antoninus. ſimilis fuit ſententia Cardinalis Caietani in ſumatitulo vectigalia, qui addit, decreto iuris. c. quanquam de cenſibus in. 6. excommunicationem latam eſſe aduerſus extorquentes iniuſtas exactiones (quod & verum eſt, & caſu. 5. bullæ cœnæ Domini expreſſum) & rurſus addit quaſuis exactiones Principum, vt iuſta ſint, habere debere ſequẽtes conditiones, ſine quibus iniuſtæ, & reſtituendę ſunt; cũ illis verò iuſtæ, & ſoluendæ ſunt à plebe. prima conditio eſt, vt imponatur (inquit) ab habentibus poteſtatem. ſecunda, vt habeant æqualitatem proportionalem, vt non plus grauent minus grauandos. tertia, vt pro publica vtilitate fiant. quarta, vt finis pro quo imponuntur, expleatur.

Card. Caietan. ex decreto Põtificis.

tur.quinta,vt nõ ſint nimiæ exactiones. ſexta, vt nõ ſint nouę,niſi ex noua cauſa, & ea ceſſante ceſſent. ſeptima,vt imponantur ſuper rebus tolerabilibus reipublicæ, hæc ſuma eſt ſententia, & verborum ferè Caietani,quæ quoniam diffuſa, & aliquanto confuſa ſunt, referre non libuit. Hæc etiam eadem eſt ſententia Sylueſtri in ſuma verbo gabella, & Magiſtri Soti libro.3.de iuſtitia quæſt.6.artic.7.& aliorum doctorum,quorum ſententias referemus inferius, cùm in particulari, & practicè deſcendamus ad ſingula, quæ noſtra concluſione continentur.

Sylueſter.
Magiſt.Sotus.

17 Animaduertendũ eſt tamen,varia eſſe iurium huiuſmodi principalium genera,quæ ex varia materia, diuerſiſq; neceſsitatibus, & pro diuerſarũ nationum idiomatibus,variè nominatur,ad quæ oĩa exactionis, & reditus nomina generalia ſunt, vt notatur in lexico eccleſiaſtico,verbo exactio,& tributum,de quibus Sylueſter,& Magiſter Sotus,locis citatis ſcripſerunt, & lexicõ eccleſiaſticum verbo vectigal,& tributum. Itaq; exactio id,quod petitur à ſubditis ſignificat, cuiuſcunq; ſit generis: quod etiam ſignificare gabellam dicit Sylueſter verbo gabella primo. Penſio à pendo dicitur, pro precio quod ſoluitur pro vſu rei locatæ, à quo etiam impropriè dicitur penſio,quæ ſuper beneficiorum fructibus, à Pontifice conſtituitur; non tamẽ propriè pro pretio locatę alicuius rei,ſed pro annua penſitatione. Cenſus etiam eſt quædã penſio ex prouentibus data vel priuato,vel Principi, vel reipublicæ.Quæ & reditus,à redeundo,quod alteri competebat, dicitur. Tributũ eſt idem quod publica penſio, aut cenſus conueniens Principi, aut reipublicæ. Vectigal à vehendo dicitur, quod pro rebus vectis ſoluitur.idemque eſt guidagium, & gabella.At verò Tallia, præſtatio, impoſitio, & collecta ſunt quædam

Varia exactionũ genera ordinaria.

Q exactio-

exactiones, quæ imponuntur ſubditis ꝓportionaliter, ſecundũ eorum facultates. Angaria etiã, & perangaria ab ango dicuntur; quòd impoſitiones ſint, & onera à perſonis ipſis ſubditorũ ſubeunda, vel à rebus ipſorũ. pedagia etiam dicuntur à pedibus, eſt enim vectigalis genus, ob mercium, & animalium tranſportationem exactum. Et hæc quidẽ apud Latinos authores. ſed & apud Hiſpanos in vſu ſunt multa tributorum genera propriјs ſuis nominibus ſignificata; quorum præcipua ſunt: portazgo, quod eſt idẽ quod pedagium, tributorum genus ex portatis rebus debitum. ſimiliter diezmos de la mar, quæ Latinè vectigalia dicuntur, vt placet authori lexici eccleſiaſtici. verb. vectigal, vbi etiam dicit comprehendi eo verbo vectigalis, quicquid ſoluitur regi ratione deuectionis, & depoſitionis mercium, & rerũ quarundam, quæ Hiſpanè dicuntur ſeruicio, y mõtazgo. quod eſt debitũ ratione tranſuectionis gregum. item aduanas, ataraçanas, peſos, alhondigas: quæ iura debentur ratione tranſuectionis, cuſtodiæ, & põderationis rerũ. item pecho, ſeu hermãdad, y moneda forera cenſus plebis eſt totius, exceptis clericis, & ingenuis. itẽ alcauala, quod eſt ex vẽditis rebus pars quota, quædã, Prinçipi debita. Et hæc quidẽ ſunt, quæ memoriæ occurrunt tributorũ genera ordinaria, ad quę cætera minutula reducũtur, exceptis quidẽ extraordinariјs ſubſidiјs, quæ ab omnibꝰ reip. membris perſolui ſolẽt Principibus, tũ à clericis, tũ ab ingenuis, & plebe: quia non tributa ꝓpria, ſed cõtributiones, ac cõmoda publica ſunt, vt circa põtes, fõtes, vias, & ſimilia. itẽ eius generis ſunt eccleſiaſtica ſubſidia, quæ facultate põtificali ab eccleſiaſticis pſoluuntur Principi.

Hiſpana tributa.

Extraordinariæ exactiones generales.

18 Sed parũ refert hoc, vel illo modo nuncupari exactionum principalium genera; quod ad rẽ pertinet illud eſt, vt explicemus quod tributorum genus liceat, quod

Diſputatio de ſingulis exactionibꝰ.

quoduè illicitũ ſit,reductis ad quędã capita,omnibus tributis, quæ dictis præcipuis capitibus contineãtur. Nã certũ eſt varijs regnis,& dictionibus ſuper diuerſas res,& diuerſa hominũ genera,& ſub diuerſa menſura,diuerſiſq; nominibus cõſtitui poſſe;quoniã non eſt vbiq; ratio eadem neceſsitatum publicarũ, neq; facultatum ſubditorum, nec idem rerum vſus,vt vbiq; eodem modo hæc accõmodentur;ſed cum hæc diuerſa ſint, ſpeciales quoq; erunt tributorũ rationes, atq; diuerſæ.Ideoq; tributorum capita cum iuſtis cõditionibus,vt æqua ſint,proponemus,& examinabimus in ſpeciali; vt omni loco,& regno diſputatio ſubſeruiat. Singulis quidem,quæ ad ſe pertinent ſeligentibus, & ita nulli loco neceſſaria in hac ratione deerunt. Nè autẽ ſæpè ſingula repetere neceſſarium ſit, lectorem meminiſſe oportebit eorũ,quæ in tribus ꝑpoſitionibus præcedẽtibus, & earũ confirmatione diffuſè dixi: quibus expoſui quid liceat, & quid nõ liceat Principi in generali, & in particulari. Præcipuèq; meminerimus grauiſsimorũ authorum. D. Tho. D. Antonini, Card. Caiet.& aliorum,quorũ teſtimonia continentia cõditiones iuſtarum exactionum Principũ, paulò ante retuli: ad quas regulas referenda eſt authoritas, & veritas eorum, quæ dicemus. *Authores relati ſupra.n.16.*

19 Primò ergo conſtituamus conditiones iuſtæ exactionis,iuxta authores prædictos,ſine quibꝰ illa iniuſta exiſteret. Vt ergo iuſta à ſubditis exigantur,primũ neceſſe eſt, vt adſit poteſtas exigentis: quoniam ſine illa,nec dominandi,nec exigendi eſt facultas.at verò cùm ſecularis poteſtas immediatè procedat à republica;ab illius conſtitutione in initio,cùm regem poſuit; & à conſuetudine ipſius,à legibuſq; per illam probatis deſumenda eſt radix conſtituendi exactiones in republica: ſunt namque in varijs prouincijs varia *Conditiones iuſtæ exactionis. Poteſtas.*

 genera

genera poteſtatum in Principibus. & in quibuſdam ſolet eſſe maior limitatio, & coertio Principum, nè abſq; reipub. facultate tributa exigãt. in alijs verò maior licẽtia data eſt Principibus, quarum regionũ leges, & conſuetudines in hac re cõſulendæ ſunt: quoniam vnaquæq; natio ſuo Principi dare potuit, vt hoc, vel illo modo ſibi dominaretur. Quod autẽ ego in noſtra Hiſpania obſeruaui, illud eſt; vt non ſemper ad huiuſmodi, reipub. conſenſum ſpectẽt in Caſtellæ regno; aliud verò eſt in Aragonia, & in quibuſdã prouincijs. quãuis ab antiquis tẽporibus in his tributis conſtituẽdis comitia, ac cõgregationes regni conſulantur, ſed in hac re praxis, & cõſuetudo obſeruanda eſt: quoniã hæc à reipub. conſenſione dependent, vt dixi, aliter enim tyrannis, & iniuſtitia committeretur.

Hiſpanorum Principũ poteſtas, circa tributa.

20 Secundo loco ad tributorũ iuſtitiã, requiritur moderatio ipſorũ. hoc eſt, vt ad duo inſpiciatur in eorum cõſtitutione, ſcilicet & ad neceſsitates reip. leuandas, nè vel earũ ſubuentio deficiat, vel vltra id, quod neceſſariũ ſit ad illã excedatur. Et ſimiliter ad facultatẽ ſubditorum attendatur, nè vltra grauentur, quàm valeant. Cuius ratio eſt; quoniam (vt dixi) Principes ſuſtentare debet reſpub. vt eam gubernent & protegãt. Sed non debet reſpublica eos conſentire, vt depopulentur, & plus æquo grauent ipſam, eò quòd hoc munus inimici, non patris reipublicæ exiſteret. Et inſuper animaduertè, ad exceſſum iſtum non habere poteſtatem Principes, quoniam à republica conſtituti, in eius bonum cenſentur erecti, non in damnum. & ita & Principes, & eorum conſiliarij conſulant ſibi, videantq́ue poſſe quidem potentia ſua opprimere ſubditos plus æquo, ſed iniuſtè, & tyrannicè ſi agant vltra poteſtatem, & æquitatem, grauiter delinquent in caput ſuum, incidentq́ue in manus commu-

Moderatio tributorum ſuadetur.

communis Imperatoris Dei. Et ad reſtitutionem nocumentorum, maleque ablatorum tenebuntur, iuxta prædictos authores. *Docto. citati, nu. 16.*

21 *Aequalitas prima conditio tributorum.* Tertio etiam requiritur in conſtituendis tributis æqualitatis proportionalis obſeruatio, id eſt, vt pro vtilitatis, & facultatis mẽſura, tributa ſubditis imponantur, ſcilicet vt iis, qui parum participant de cauſa, & vtilitate, ob quam tributum imponitur, vel nihil etiam, non imponatur idem onus, quod cęteris. verbi gratia, in Hiſpania tributum, quod vocatur mõtazgo, imponitur propter defenſionẽ, & curã circa paſcua, & vias pecorũ, & gregum: hoc quidẽ non eſſet æquũ imponi iis, qui gregibus carent, vel qui non vtuntur cõmunibus illis paſcuis, & viis. ſimiliter caueatur, nè qui minus habet, vel minus vtitur rebus, & actionib⁹, pro quibus tributũ imponitur, æqualiter grauetur, ac illi, qui plus habent rerũ, & commertiorũ. Sed æquitate ſeruatã menſuretur tributi quãtitas, pro vtilitate, & facultate cuiuſuis, ſeu etiam pro vſu, & cõmercio; & ſi facultates excederet. alioquin iniuſtè tolerari tributum cenſent Caietanus verbo vectigalia, & Medina de reſtitutione quæſt. 15. poſt medium. Cuius rei ratio eſt, quoniã omnis iuſta diſtributio debet habere comites iuſtitiam, & æquitatẽ; alioquin iniuſta committeretur acceptio perſonarum, quæ non eſt apud Deũ, vt inquit Paulus ad Roman. 2. mortaleq; peccatum eſſe in Principe contra iuſtitiam diſtributiuam docet beatus Thom. 2. 2. quæſt. 63. & Sotus libro. 3. de iuſtitia quæſt. 6. Et ita iniuſtum eſſet vel exigi ab aliquo id, quod non habet, & quod eius facultates nõ ferunt, vel exigi aliquid pro aliquo munere explendo à Principe, cũ tamẽ is, à quo tributũ exigĩ, munere illo nõ gaudet; vel parũ gaudet, & multũ exigitur: vtrũq; enim iniuſtũ eſſet: quoniam tributum correſpõdere *Card. Caiet. D. Medina, D. Paul. D. Thom. Magiſt. Sotus.*

debet ad vtilitatẽ participatam à ſub[illegible]o, vel per commoda publica omnibus cõmunicata,vel per miniſterium Principis.ſicut ait Paul.ad Rom. 13.ideò enim, & tributa præſtatis, miniſtri enim Dei ſunt, in hoc ipſum ſeruiẽtes.Ad rationẽ ergo, & quantitatẽ vtilitatis,& facultatẽ ſubditorum,commẽſurari debet diſtributio tributorum,vt ſit iuſta:quia aliàs nimia ſolutio eſſet,& ſic iniuſta,iuxta legẽ forma.ff. de cenſ. *D.Paul.*

22 *Diſtributio oneris fiat inter ſubditos & participãtes vtilitates etiam exteros.*

Ad prædictam conditionem, explicationẽ quoq; adde:debere dictã æqualitatem ſic ſeruari circa forenſes,ſeu aduenas,& propriè ſubditos: vt abſolutè circa primos nõ poſsit imponi tributũ aliquod,niſi reipub. illius aliquo modo ſint participes: quoniam,vt prima conditione cõſtat,imponẽtis poteſtas requiritur primum ad imponendũ tributũ.At verò,ſi forenſes participent reip.cõmoda, aduentareq; ſoleant ad aliquã prouinciam,negotiationis cauſa,iuſtè poſſunt illis tributa imponi ſecundum menſurã negotiationis ſuæ, quoniam & aduentus eorũ ad eam prouinciam,ſubditos illos facit; & negotiatio facit eos participes cõmodorũ illius prouinciæ;& ita non mirũ,ſi ad defenſionem,& moderationẽ eius,aliquid pendant Principi, vel prouinciæ.& ita intelliguntur confuſæ quidẽ ſententiæ in hoc articulo Sylu. gabella.3.n.15.& Card. Caietani poſt medium cap.2. eodem.verb. Doctoris Medina de reſtitutione quæſt.15.poſt medium. *Sylueſter.* *Card.Caiet.* *D.Medina.*

23 *Adſit cauſa publicæ vtilitatis, non priuatæ.*

Similiter etiam, ex ſentẽtia omnium præcitatorũ doctorum,ad iuſtitiam tributi,requiritur cauſa publicæ vtilitatis,nõ particularis cupiditatis alicuius.cuius rationem egregiè expreſsit beatus Thom. vbi ſuprà: quod ſcilicet Princeps non eſt conſtitutus in republica ad ſuas curandas vtilitates,ſed ad publica procuranda commoda; cum enim æqua ſit ei cum cæteris naturæ conditio,ſuperfluum eſſet eius imperium, *Doctores citati num.16.*

niſi

niſi cæteris inſeruiens, publicam curaret vtilitatem; ob idq; Paulus ipſum ſeruientẽ reipublicæ appellat. ob id ergo hanc generalẽ regulam Principes omnes ſibi proponant, nè in huiuſmodi exactionibus ſibi, & ſuæ libidini fortè proſpiciant: hoc enim tyrannicũ eſt. ſed potius cùm ſtatuendum tributum ſit, exiſtiment non pro libito ſuo, quaſi in re propria acturos eſſe, ſed, vt in re aliena pro publica vtilitate, quid ipſa reſp. pendat, moderato, & chriſtiano animo ſtatuant. in qua re nõ poteſt certa regula præfiniri ad ſpecialia omnia, quæ occurrere in repub. poſſunt. ſed id relinquitur cõſiderationi conſiliariorum Principum, quibus certum ſit reddituros rationem ſupremo omnium Dño. ideoq; ſibi cautè conſulant illi. *D. Paul.*

24 Similiter etiam, ex conſenſu prædictorũ doctorum, & præcipuè D. Antonini, & Cardin. Caiet. vbi ſupra, huic animaduerſioni, aliam adde: finẽ illum cõmunis vtilitatis, propter quẽ tributũ impoſitum, & ſolutum eſt, explendũ verè eſſe neceſſario, alioquin cenſebitur vſurpatũ, quod ſolutũ eſt: quoniam id non datur Principi, vt abſolutè ſuum, ſed reſpectiuè in ordine ad finẽ publicæ vtilitatis, vt dixi. & ideò ſi finis ille non expleatur, vſurpabitur quod datum eſt à republica, cõtra voluntatem dantium, quod eſſet furtum.

Cauſa tributi expleatur. *D. Antonin.* *Card. Caiet.*

25 His etiam cõſequens eſt, quod valdè animaduertãt quæſo Principes, & eorũ conſiliarij, tanquã id, quod ad eorum ſalutem maximè ſpectat, & in quo etiam ſi dilabantur, maximum illis periculum imminet. nec multa ego in hac re, præ modeſtia, dicam. ſibi ipſis illi conſulant. ego verò, quæ ratio docet, & ſupra citati doctores, & præcipuè Cardin. Caietanus verbo vectigal, cap. 2. ad medium, & Magiſter Sotus ſecunda conclusione dicti articuli vltimi, quæſt. 6. libro tertio de iuſtitia: qui abſolutè dicunt quod nos: Nempè ceſſante

Cauſa tributi ceſſante, ceſſat ſemper tributum. *Doctores citati num. 16.* *Card. Caietan.* *Magiſt. Sotus.*

tributi cauſa, ceſſare quoq; debere tributum. alioquin iniuſtum, & reſtitutioni obnoxium erit. quod manifeſtè probatur, quia, vt paulò ante ex D. Thomæ ſententia vbi ſupra, ac dictis verbis diui Pauli ad Romanos. 13. dicebam, Principes non ob ſuam vtilitatem, ſed ob communem, tributa iuſtè à ſubditis exigunt, quoniam paris naturæ cum cæteris ſunt, & ſuper eorum facultates ius cenſus naturaliter non habent, ſed ex conſenſione reipub. vt illius neceſsitatibus proſpiciant. Igitur manifeſtum eſt, nõ poſſe continuari tributum, non continuata cauſa: eò quòd illud ſine cauſa publicę vtilitatis iniuſtum eſt, vt probaui: quoniam præter obligationem ſubditorũ exigeretur ab inuitis, cùm ſolùm teneantur Principi ſubuenire, nè deſit ſubſidium ſuæ iuſtæ ſuſtentationi, & neceſsitatum communium ſubleuationi. At verò cùm cauſa ceſſarit, & aliunde iuſtis neceſsitatibus ſuccurri poſsit; idem eſt, atq; ſi cauſa nõ eſſet. quoniam ſupponimus ad nullam rem reipub. neceſſariam eſſe id continuandum, ſed ad meram Principis voluntatem, quod certè eſſet iniuſtum. Secus tamen eſſet, ſi Princeps adhuc egeret antiquo ſubſidio ad alium finem poſteà occurrẽtem, iuſtum tamen, & cum publica vtilitate coniunctum, & tamen fortè graue eſſet reipub. ſi de nouo inſtitueretur: tunc enim tacitè liceret Principi antiquo tributo vti, licet antiqua cauſa ceſſarit: quoniam ſatis eſt adeſſe nouam, & iuſtam ei Principi, qui poteſtatem habet tributa imponendi. ſed aduertendum eſt huiuſmodi in rebus non valere præſcriptionẽ vllam, cauſa ceſſante: quoniam in foro conſcientiæ aduerſus in potentiorem, non valet præſcriptio potentioris, vt rectè Medina quæſt. 16. de reſtitutione probat: quoniam ſemper adeſt vis, cum potentior aufert ab impotente quod ſuum eſt, illo quidem non valente ſe defendere.

D. Thom.
D. Paul.
D. Medina.

fendere.& ita nunquã habetur illud pro derelicto, vt quiuis poſsit illud occupare; & præſcribere, quod eſt fundamentum præſcriptionis iuſtæ: vt non ſit vſurpatio tyrannica, atq; ideò vehementer errabat prædictus D.Medina quæſt. 14. de reſtitutione, qui nec ſuis fundamentis nunc poſitis aſſentiens, & conſtãs fuit: dicens, etiam cauſa ceſſante præſcribi poſſe tributum. Niſi ille intelligat caſum à nobis exceptum, quando adeſt noua cauſa, licet antiqua ceſſauerit, vt tenet Nauarra lib. 3. de reſtitut. à num. 252. *D.Medina.* *Petr. Nauar.*

26 *Quæ noua licita tributa ſint.* Eſt tamen etiam aduertendum, vt Magiſter Sotus vbi ſupra, poſt tertiam concluſionem aduertit, idque prius Caietanus, D.Tho. D. Antoninus, & Medina poſt medium quæſt. 15. locis citatis probarunt, non ideò exiſtimanda eſſe illicita tributa, quòd noua ſint; ſi tamẽ ſint rationabilia, & prædictas habeant conditiones: nã iure ſuo Princeps à ſubditis exigit, quòd neceſſarium eſt ad ſui, & ad reipub. neceſsitatum ſubleuationem: ſiue id quod petit antiquitus, ſiue recenter conſtitutũ ſit. hoc enim eſt per accidens, quoniam ſicut antiquitus habebat vim principatus, ſic etiam & modo. cauendum eſt tamen ab iniuſta deordinatione, nam hæc ſuam ſecum affert damnationẽ. Ruſus etiam non niſi magna ex cauſa, innouanda ſunt tributa: quoniam, & fortè antiqua ſufficient, & ferè ſemper nouitas hæc turbationem in repub. afferet. Nihilominus tot poſſunt publicæ neceſsitates ingruere, vt huiuſmodi nouitates ferendæ ſint. *Collectæ.* Ob eamque cauſam iuſtæ cenſendæ ſunt collectæ illæ, ſæpè in diſputationem adductæ inter doctores, vt inquit Caietanus cap. 2. verbo vectigal poſt mediũ, illæ namq; diſtributiones colligendæ pecuniæ per ſubditos, probantur à D.Thoma, & D.Antonino locis ſupra citatis. &, ſi pro iuſta neceſsitate, & moderatè exigantur, *Magiſt. Sotus. Card. Caiet. D.Thom. D.Antonin. D.Medina. Card. Caiet. Sup. num. 16.*

ad vſum rerum venalium,ex quibus, qui magis emit, plus habet pecuniæ; & ita ab eo exigitur iuſtè quota illa diminuta, ſicut & à cæteris alijs aliquid ſecundũ poſsibilitatem ſuam, ſecundum quam plura, aut pauciora emunt. Quod ſi dicas videri iniquum, vt pauperes hoc, & gabellæ tributo magis onerentur, quàm diuites; quia ad ſuam ſuſtentationem ſæpiùs negotiantur, quàm qui ſua conſumunt, vel vendunt, & ſimul multa emunt ſine hac defraudatione. Ad hoc ego: quid mirum, ſi qui plus lucratur de ratione, ob quam tributũ imponitur, magis exſoluat; ſiue pauper, ſiue diues ſit: id enim ſecundum eſt per accidens; primum verò per ſe. item attendant pauperes ex bonis diuitum ſuſtẽtari, etiam ſi ſuo labori id coniungatur. & res æqua menſura, & ratione metiamur. neceſſe eſt. Deniq; & ſatis eſt in cõmune pro rep. vniuerſa: pauperes, & diuites complectente, tributa conſtitui.

Obiectio de onere pauperum.

28 Sed maiorem habet adhuc difficultatẽ gabella illa, ſeu Hiſpanè alcauala; qua exigitur quota quædã pars, vel decima ex venditarum rerum pretio, de qua certè multus, & ingens inter noſtros ſcrupulus eſſe ſolet, quòd videatur exceſsiuã tributi rationem continere. Conquerũturq; paſsim ciues noſtri negotiationibus non poſſe intendere, præ magnitudine oneris iſtius. Adduntq; paucis vicibus re eadem diuendita, pretium totum tributis huiuſmodi exhauriri. Addunt, rerum pretia quotidie ob iſtam cauſam excreſcere, quoniam venditores, vt tributi huius onus redimant, pretia extollunt, & augent. ſicq; ruina hæc in miſeros emptores, & pauperiores incidit. Sed nihilominus genus hoc tributi poteſt ab iniuſtitia defendi, ſicut ſapientes omnes noſtri tuentur, præcipuè Epiſcopus Couarr. in regula peccatum. 2. part. §. 5. & Magiſt. Sotus dict. artic. vltim. quæſt. 6. lib. 3. de iuſtitia. & ratio eſt, quoniam

Alcauala, ſeu gabella.

Querelæ cõtra illam.

Reſponſio.

Epiſc. Couar.
Magiſt. Sotus.

niam ad dictas iuſtas regulas referri poteſt huius tributi iuſtitia:eo quod ſuſtentare Reges,& gubernatores,reipublicæq; leuare neceſsitates ſubditi tenentur: quoniam eorum res agitur. quod ſi æquitate ſeruata inter ciues fiat,nulla ratione reprehendi poteſt,vt dictis patet.In ſpeciali autem huiuſmodi tributum eſſe neceſſarium ea ratione mihi perſuadeo : quoniam eo ipſo ſtante,Principes noſtros aliȷs adhuc tributorum generibus egentes video.Inſuper multas bellorum,& pacis neceſsitates videmus quotidie; quibus, niſi per rempublicā ſuccurreretur, ipſa certè periret,maiuſq; damnum incurreret ſolutionem excuſans,quam tributa perſoluens,eaq; certè ratione illa omnia, quæ dicuntur incommoda diluuntur.In humanis enim plena omnia reperiuntur incommodis, ideóq; minora eligenda ſunt,præ maioribus.Inſuper nec certè videmus negotiatores ob tributa deperditos, ſed ob alia reipublicæ,& bellorum incommoda.& eorum multos diuites etiam negotiatione ipſa videmus. Maius certè inconueniens ego iudicarem alia ex parte oriri, ex eo quòd in Principibus,& Rebus publicis tanta neceſsitatum genera quotidie occurrūt,vt ſæpe nouis, & auctis tributis indigeant,& ſæpe etiam reditus publicos debitis onerari neceſſarium ſit: propter quod publicas res ſæpe turbari ſuſpicor.ideoq; aliqua ratione his eſſet prouidendum,vt cupiebat quoque Magiſter Sotus ad finem dicti articuli vltimi quæſtionis. 6. 3.lib.de iuſt.& iure.de quo inferiùs pauca dicam, & vtinam fructuoſè,ſi prius animaduertam ea omnia, quæ de Principibus diximus,ſuo modo etiā ad reſpublicas pertinere,vt benè ex aliȷs doctoribus notat Syluester verbo Gabella tertio,num. 3. 4. &. 5. 15. & 16.& ibi à num. 1.ex decißione Pontificis in capite ſuper quibuſdam,de verborum ſignificatione, docet hanc

Supra à nu. 19

Ad querelas.

Magiſter Sot.

29

Reſpublicæ quod ius habeant circa tributa, & quod Princeps.

Syluest.

hanc facultatem imponendi tributa conuenire Imperatoribus, regibus, dominis., & rebus publicis non recognoſcentibus ſuperiorem, in ſuis dictionibus, & rurſus etiã ex cõſuetudine alijs inferioribus id etiã, cõcedi, & populis quibuſq; aliquando conuenire. Quod certè firmũ, ac licitũ erit, cum conſuetudo vim legis habeat; dum tamen intra iuſtitiæ præſcriptas regulas, tributorum ratio contineatur. Nam aliter, iam diximus iniuſta eſſe, & ad reſtitutionem obligãtia Principes, & eorum miniſtros; cum ea exiguntur à nõ habentibus poteſtatem, vel non ob iuſtas cauſas publicæ vtilitatis, vel cum defectu moderationis æquitatis, & diſtributionis iuſtæ: quoniam tunc ſubripitur alienũ inuito Domino: quod eſt furtum, & tyrannis manifeſta. neq; in hoc immorandum eſt, cum multa iam ſuprà ſcripſerimus, in huius quæſtionis præcedentibus propoſitionibus, vbi ex ſacrarum ſcripturarum, doctorumq; teſtimonijs, id diffuſè probaui, præcipuèq; in ſpeciali declaratione, & probatione huius noſtræ aſſertionis: vbi ex Theologorum, & Iuriſtarum ſententia, hoc confirmaui, & aduertatur tributa deberi ſecundum legum, & conſuetudinum rationem, & ſic vbi, & quando ſoluantur, & quomodo attendi neceſſarium eſt.

30 *Malitia & obligatio tributorum reſtituendorum, cũ iniuſta ſunt.*

Sup. nu. 16. & 19.

Excuſatio aliqua.

Verum eſt tamen, quod & notat Syluester verbo Gabella tertio, & Caietanus verbo vectigalia antè finem, & Doctor Medina paulò antè finem quæſt. 15. ſæpè exactores, & Principes præſcriptione longiſſima, & bona intentione ab ſcrupulis liberari debere, quoniam in dubio pro Principe præſumendũ eſt, qui ſapientum conſilio regitur, & communes neceſſitates potius ſentit, & experitur, quam nos; ſed hoc intelligitur quando iniuſtitia manifeſta non adeſt: nam in eo caſu non poteſt Princeps iuſtè excuſari, vt dixi,

Syluest. *Card. Caiet.* *Doctor Medi.*

dixi. Similiter exiſtimandum eſt ſæpenumero nõ poſſe ſatisfieri communibus neceſsitatibus, niſi cũ querela aliquorum: tum ob rerum, & neceſsitatum anguſtias, quibus celeriter, etiã cum aliquo incõmodo prouidendum eſt: tum etiam ob ſubditorum duritiã, quos ſæpe ad verum, & aptiſsimum medium reducere nõ poteris, niſi varijs ad inuentionibus, & cautionibus diſſertiſsimis, iiſq; ſæpè tributa imponere neceſſe eſt ſuauiori modo, quam poſsis, ac paulatim, & in rebus minutiſsimis, & in his etiam, quę deportantur, & negotiationi ſubſunt: & ſæpe nomina & modos antiquitatis obſeruare neceſſe eſt, etiam ſi dari poſsit modus alter aptior ſubueniendi publicis vtilitatibus, de quo infrà pauca dicã. Sed hæc adnotaui, ne facilè Principum conſilia diiudicare quis audeat, quorum facta ſæpè iuſta apparebunt, ſi beneuolo animo, & humili inſpiciantur.

31 Tributorum & Principum defenſio.

Sicq; licet Card. Caiet. verbo vectigalia ad finem, & Syluest. verbo Gabella tertio, vlt. num. & Angelus quæſt. 6. verbo pedagiũ, largius quàm pareſſet, loquuti ſint de excuſatione ſubditorum à tributis, proptereà quod malũ quoddã illi in tributis ſuſpicẽtur: ſed certè licẽtia hæc aduerſa veræ doctrinæ, & reipublicæ paci videtur: idq; ſolũ eſſet verũ, vbi citra ſcãdalum poſſet reſpublica reſiſtere iniuſtis tributis apertiſsime, eo enim caſu, vt inquit D. Thomas. 2. 2. quæſt. 69. artic. 4. ſicut licet reſiſtere latronibus, ita licet reſiſtere in tali caſu malis Principibus, niſi fortè propter ſcandalum vitandum, cum ex hoc aliqua grauis turbatio timeretur: hæc diuus Thomas, de reſiſtẽtia cõtra apertã iniuſtitiã Principis in ſimilibus caſibus loquitur, licètq; ea reſiſtẽtia iniuſtitiæ, quoniam eo caſu non obſtatur poteſtati, quæ ad actus ordinatos eſt, cui reſiſtere non liceret, iuxta Paulum ad Romanos. 13. ſimi-

Card. Caiet. Syluester. Angelus. D. Thomas. D. Paulus.

ſimilemq; exceptionem affert Nauarra lib.3.de reſtitut.c.1.num.246.Syluelt.verb. Gabella tertio,num. 24. & Cordoua in ſuma quæſtione.95. ad tertium dubium;ſi caſus eſſet, quo Princeps deberet aliquid ſubdito,nec vellet ſoluere,tunc ſubditus ille tutus eſſet in conſcientia non ſoluens tributa,vſque ad illam quantitatem. Additq, Syluelter id verum eſſe,etiam ſi per accidens eueniret damnum conductoribus tributorum,quia ſub ea conditione,& alijs videtur con duci tributa. Licet in hoc vltimo non omninò conſentiat Cordoua citato loco,qui etiam ad dubium vltimum,ignorantiam ſubditi conſulentis aliquot doctores,etiãſi error adeſſet,à peccato excuſat. In hiſq; caſibus excuſatio verè eſſet iuſta.

Nauarra. *Syluelter.* *Cordoua.* *Sup.num. 21.*

32 Sed abſolutè de obligatione ſubditorũ ad tributa hæc breuiter dicimus. primum ad ea, quæ iuſta ſunt, non dubium,quin ſubditi teneantur etiam in conſcientia,quod ex ſacra doctrina ſatis probatũ eſt propoſitione prima.& cõſequenter ſecũdo dico: defraudates ex malitia huiuſmodi iuſta tributa, peccant grauiter,& tenentur ad reſtitutionẽ.quod communi doctorum ſententia recipitur,vt videre eſt apud Couarrubiam in regul.peccatum.§.5. 2.part.& Syluelſtrum Gabella tertio,num.24.& Gabella quarto num.6. Sotum.3.de iuſtitia,quæſt.6.artic.vlt.& lib.4.q.6.ar.4. Medinam quæſt.13.de reſtit. Cordouam quæſt.95. ſumę. Petrum à Nauarra libro.3.de reſtit.cap.1.à nu. 227.per plures numeros.qui etiam dicunt præſumi pro Principe, atque in dubio ſoluenda eſſe tributa: quoniam ad hoc, & ad obedientiam exigendam ius habent Principes,& iudices, vt optimè aduertit Petrus à Nauarra dicto loco à nu.263. qui etiam addit duobus ſequentibus numeris:non eſſe ęquum vetare Principi,ne ſequatur probabilem opinionẽ in conſtitutione

Subditis non licet defraudare tributa.

Sup.à nu.4. *Epiſc.Couarr.* *Syluelſter.* *Sotus.* *Medina.* *Cordoua.* *Petrus à Nauarra.*

cutione tributi,cum hoc liceat cuiuis:& ita in huiuſmodi humanis rebus licet Principi arbitrio bonorũ virorum duci ſe,neque ſubditus iuſtè ſe ſubtrahet à ſolutione tributi, quia fortè contra illud aliquæ occurrant rationes. Tertio dicimus verè obligare leges tributorum,etiam antè exactionem tributi. Quod primum expreſsè docent Couarrubias,Syluester,Sotus, Medina, Cordoua, Petrus Nauarra locis citatis, eo quòd abſolute,vt primo dicto dicebam, ex catholica, & diuina doctrina,tributa debentur Principibus tanquam ſtipendium pro miniſterio ab iis exhibito erga rempublicam, vt conſtat ex verbis diui Pauli ad Romanos. 13. Ideò enim & tributa præſtatis, miniſtri enim Dei ſunt, in hoc ipſum ſeruientes:reddite ergo omnibus debita,cui tributum,tributum:cui vectigal, vectigal:hæc Paulus.Quibus ſignificat iuſtitiæ verũ debitum eſſe tributa. ex quo infertur meritò reprehendi Angelum verbo Pedagium num.6.& doctorẽ Nauarrum cap.17.num.202.& cap.23.num.55.& 60.à prædictis omnibus authoribus;eo quòd cenſuerunt ſatis eſſe ſubditis in conſcientia, ſi pœnam exoluant,& ſi tributorum ſolutionem diſsimulent:quia, inquiunt, legem pœnalem non amplius requirere, falluntur tamen quoniam lex pœnalis verè obligat,& lex tributorum non ſolum obligat ad pœnam,ſed & debitum inducit,vt diximus,ex communi ſententia, & Paulo. Ex quo etiam deduco vltimam concluſionẽ: ſcilicet teneri ſubditos nõ ſolum nõ defraudare tributa,ſed & aliquid ex ſe facere, vt non lateat exactores. concluſio primum conſtituta eſt à D.Thoma in omnibus debitis.2.2.quæſt.33.art.2.ad quartũ,vbi ait: illud quod debetur alicui determinatæ,& certæ perſonę ſiue ſit bonum corporale,ſiue ſpirituale,oportet quod ei impendamus, non expectantes,quod nobis occurrat,

Obligatio ante exactionem.

Dicti authores.

D.Paulus.

Non occulentur tributa.

D.Thom.

occurrat,ſed debitam ſolicitudinem habẽtes, vt eum inquiramus,ſicut ille qui debet pecuniam creditori, debet eũ requirere cum tempus fuerit, vt ei debitum reddat.hæc illæ,& ita non licere occultari tributa docent Couarrub.Syluest.Sotus,Medina,Cordoua,Petrus Nauarra locis citatis.Idq; ratione debiti ex iuſtitia:quoniam alias fraus,& dolus interueniret.Sed optimam limitationem huic rei afferunt Doctor Medina dicta quæſt. 13.ad fin.de reſtit. & Cordoua dicta queſt. 95.ad dubiũ ſecundũ,dicentes prudẽter,& ſine fraude eſſe procedendum, & ita licet occultatio non ſit licita,tamen non tenentur ſubditi deferre tributa ad domũ Principis,aut exactoris:in quo etiã cõſentit Nauarra vbi ſuprà nu. 234.ſed nimius eſt in ſcrupulo cõtra ſequentẽ doctrinã Cordouę,& Medinæ,qui addunt ꝓpter ſuauitatis rationẽ,& volũtatẽ interpretatiuã dominorũ,poſſe iuſte hoc fieri,vt primũ in reditibus cõmunibus ſeruatur cõſuetudo:atverò in reditibus ex pedagio debitis,ſatis ſit via Regia procedere.Secundo dicũt quãdo iuramentum nõ petitur intelligi dñm licentiã facere declarãdi aliqua, & aliqua omittẽdi,vt multi ad ſe cõfluãt.Idq; exiſtimo ſenſiſſe Sot. in fi.dicti art.vlt.q.6.lib.3.de iuſt.cũ dicit non licere, quidẽ exactorẽ eludere,ſed cũ nimio rigore exigit tributũ,ſatis eſt ſi exactꝰ quiſq; reddat:hoc enim ego intelligo,vt viri ita docti deceret eſſe ſentẽtiã,cũ tributa cõtingeret habere iniuſtitiã,vel cũ cõſueuit vt exactores requirant ipſos tributarios, vt in pedagio contingit,ſicut dixi,nam nõ poteſt aliud de ipſo ſuſpicari,qui eodẽ ipſo articulo tributa cõmẽdat.Et hęc ſatis circa forũ cõſciẽtię de tributis ſint dicta,at de ijs quęſtionibus,quę ad forũ ſeculare ſpectãt,nõ inſtituimus tractare,ſed remittimꝰ lectorẽ ad praxim:de qua etiã cõterraneus meus D.Laſarte de gabellis latè ſcripſit.

Couarru. Syluester. Sotus. Medina. Nauarra.

Limitatio.

Cordoua.

D.Laſarte.

33 Hucuſq; verò expoſuimus ordinaria, & cõmunia tributorũ genera, quæ licitè à Principe exigantur, & quæ perſoluere teneantur populi, & quæ etiam communiùs in vſu ſunt in quibuſuis regionibus, & rebus publicis. Nunc autē de extraordinarijs medijs, quibus reipub. prouideatur, agendũ eſt, vt nihil huic tractationi deſit: & quantũ ad ſecularem remp. pręcipuè ſpectat, hoc quidē inſuetorum modorũ leuandæ reipub. genus vnico hoc verbo exprimã: poteſt Princeps licitè, & reſpub. ipſa vti rebus, & perſonis particularibus, quomodo neceſſariũ fuerit ad curandã, & tuendam publicã incolumitatem; etiam ſi bona à ſubditis auferat, & vitã exponat periculo, vt rempub. defendãt, & eius bonũ tueantur: & hoc quidem cõmuni doctorum ſententia vbiq; firmatur; & præcipuè Mag. Soto lib. 4. de iuſtitia quæſt. 5. art. 1. 2. concl. & artic. 4. in prin. cuius ratio eſt: quia quãuis non liceat malã agere, vt veniant bona, vt dicebat Paulus ad Rom. cap. 3. & ideo nõ liceat Principi mactare ſubditum, vt reip. ſubueniat: quia illud malũ eſt; quod nullius boni palliatione fit rectũ. At verò publicum bonũ ſemper priuato præferendũ eſt: quoniam publicũ, & commune magis habet de bono, quã particulare, & ſic diuinius eſt illud, magiſq; appetendũ, & priori loco curãdum: vt docuit egregiè D. Thom. 2. 2. quęſt. 26. art. 4. ad. 3. qui ait: ſicut dicit Auguſtinus in regula, cum dicitur charitas non quærit, quæ ſua ſunt, ſic intelligitur: ꝙ cõmunia proprijs anteponit: ſemper autē commune bonum eſt magis amabile vnicuiq;, quàm proprium bonũ: ſicut etiam ipſi parti eſt magis amabile bonum totius, quàm bonum partiale ſui ipſius: & in q. 31. art. 3. ad ſecundũ argumētum addit: bonũ multorum commune diuinius eſt, quàm bonũ vnius: vnde pro bono cõmuni reipub. vel ſpiritualis, vel tēporalis virtuoſum

Marginal notes: Extraordinaria media prouidendi publicis neceſſitatibus quæ. — Auferri poteſt bonum particularis, pro conſeruando communi. — Authoritas. — *Communis ſententia.* — *D. Paulus.* — Ratio, quòd communia diuiniora, & præferēda ſint. — *D. Thom.* — *D. Auguſt.*

tuoſum eſt etiam,ꝙ aliquis propriam vitā exponat periculo: & ideò cum cōmunicatio in bellicis actibus ordinetur ad conſeruationē reipub. in hoc miles impēdens cōmilitoni auxiliū,non impendit ei tanquā priuatæ perſonæ,ſed ſicut totā remp.iuuans,& in quæſt. 32.artic.6. ad finem addit: quando occurreret extrema neceſsitas alicuius priuatæ perſonæ, vel etiā aliqua magna neceſsitas reip.in his enim caſibus laudabiliter prætermitteret aliquis id,quod ad decentiā ſui ſtatus pertinere videretur,vt maiori neceſsitati ſubueniret: & (paulò ante ait) ſi fortè talis caſus imminerēt,vbi ſubtrahēdo ſibi,daret alicui magnæ perſonæ, per quam Eccleſia, vel reſpub.ſuſtentaretur: quia pro talis perſonę liberatione ſeipſum, & ſuos laudabiliter periculo mortis exponeret,cum bonum commune ſit proprio præferendū:hæc D.Thomas,quibus conſtat & bonum commune diuinius, & præferendum eſſe particulari: & rurſus apertè ait licere exponere periculo res,& vitā particularium, vt reſpub.defendatur; vel, vt iuuatur, & ſuſtentetur perſona valdè neceſſaria reip. hoc autē eſt,ꝙ nos intēdimus:licere Principi obligare ſubditos ad hanc publicā ſubuentionē, etiam cū detrimēto bonorū, & perſonarum particulariū reip. & vt hoc magis perſuadeā, aduerte Caietanum in.d. art.6. D.Thomæ addere,id nō ſolùm eſſe decens, ſed neceſſarium ex prįcepto ordinis charitatis, ſic: cōſtat quòd tam magna neceſsitas reipub. quā extrema neceſsitas alicuius occurrētis, neceſsitat ex ordine charitatis,qui eſt in præcepto,præponere bonū cōmune priuato.hæc ille: & Sotus poſt mediū.8.art.q.1.lib.5. de iuſtit. addit adhuc caſum aliū, quo inquit:Inuaſus tenetur,vt reor potius mortē perpeti,quā inuaſorē interficere,etiā vbi aggreſsio iniurioſa eſſet,etenim ſi aggreſſor eſſet Rex, vel dux,vel alia perſona,quæ valdè

Caiet.

Magiſt.Sotus.

eſſet reipub. neceſſaria, inuaſus autem eſſet perſona vilis, cuius vita ad bonũ commune nihil referret, profecto crediderim tunc inuaſum illum charitate cogi lethum potius ferat, quàm inferat alteri; hæc ille.

34 Collectio rationis. Ex quibus colliges id quod ratione propoſita intẽdimus, nempè poſſe Principem, & rempublicã licitè propter bonũ commune, auferre bona à ſubditis aliquando, & vitã periculo obijcere, vt communi bono proſpiciat; quando illa particularia ad conſeruationẽ communis boni neceſſaria ſunt: quod dictis duobus principijs ſuadetur; altero quo bonũ commune eſſe præferẽdum particulari probaui; altero ne fiant mala, vt veniant bona: ex his enim manifeſtè colligitur, licere Principi, quod contẽdimus: quia particularis ſubditus laudabiliter, imo & obligatoriè dat ſua ꝓ cõmunibus defendendis, & tuẽdis, vt dixi: & Principes habent ius imperandi iuſta, & neceſſaria, vt Paulus ait c. 13. ad Rom. & ita hoc imperare quid vetat? imo & cõpellere ad id ipſum, & executioni mãdare iure ſuo poſſunt. Præcipuè cum in eo, mali operis nihil interueniat, ſed omnia licita ſint: nẽpè bona ſubditorũ conferre in vſus publicos, cùm neceſſarium id ſit, vt tota reſpub. defendatur. id enim nõ eſt illicitum; quoniam per ſe eſt neceſſaria defenſio totius, etiam cũ incommodo partis. Eſſet verò malũ, nec agendum vt bona ſuccedant, ſi Princeps mactaret hominẽ, vel ſine delicto puniret, vel ſine cauſa neceſſaria reip. & extraordinaria, ſed paſsim auferret à ſubditis propria. Cùm autẽ in caſu neceſſario pro bono cõmuni, particularia perire ſinet Princeps, certè Deo gratiſsimũ opus agit, vt dixi, & vt declarat Chryſoſt. poſt mediũ hom. 79. in Matthæũ his verbis: Nulla res Deo gratior eſt, quàm vt vniuerſam vitam ad commune commodũ conferas: idcircò ratione, atq; oratione nos Deus decorauit,

D. Paul.

D. Chryſoſt.

corauit, mentẽ atq; ingeniũ conceſsit, manus, pedes, vires corporis dedit, vt his omnibus & nos metipſos, & proximos tuemur: hæc Chryſoſtomus. Ex quibus primo colliges iuſtè defendi poſſe ius, & cõſuetudinẽ

Terrarum vagarum acceptio.

Hiſpanorũ Regũ; qui ad publicos vſus diuendunt vaga quædam populorum rura, præcipuè ea, quæ titulis carẽt. Hoc autẽ nõ ideò defendo, quod Regi omnia attribuã, ſi appropriata Dñis, & preſcripta legitimè ab eiſdẽ ſint; ſed quia etiã populorũ propria ſine illorum cõſenſu, ad graues neceſsitates reipublicę ſubleuãdas, poteſt Princeps aſſumere iuſtè, vt nũc probaui, præcipuè in hoc caſu, in quo minus eſt incõueniẽs, ſi à cõmunitate auferãtur, quã ſi à priuatis ſumerẽtur: quia iſ plus egẽt, quã cõmunitas, quæ alia ratione iuuari poteſt: & ideo nõ mirũ ſi in his tẽporibꝰ cũ tot pręſentibus publicis periculis, hic modꝰ minoris dãni eligatur.

35 *Licitum bellorum periculũ pro bono publico.*

Obid etiã in bellis, vt dicebat D. Tho. loco citato, licitũ eſt homines exponi periculo vitæ, vt tota reſpub. defendatur, quoniã nõ agitur aliquid per ſe malũ, nec mors per ſe appetitur: ſed per ſe quidẽ iuſta defenſio inquirit, per accidẽs vero, ex malitia aduerſarij, dãna ſequũtur iuſte bellãti. Inſuper per ſe quidẽ iuſtiſsimũ illud opus eſt, quoniã defenſio, & pręcipue publica, iure naturali cuiuis cõceditur, atq; ideò Deus, qui dedit vitã & bona tẽporalia hominibꝰ cõceſsione primęua Geneſis. 1. dedit etiã facultatẽ ea ipſa defendendi ab iniuria iniuſte oppugnãtiũ: quoniã ego mea iuſte protego: ille autẽ ſi damnũ incurrat, culpa ſua eſt, nõ mea, qui per ſe nõ quæro niſi defenſionem, per accidẽsq; alterius damnũ ſequitur, & hæc eſt radix iuſtitiæ bellorum, de qua pauca dicemus quęſt. vlt. *D. Thom.*

36 *Vſus monetæ, auctioq; ad neceſsitates inſuetas licet.*

Similiter Rex, & reſpub. poteſt neceſsitatibus publicis ſubuenire: cum inſueta aliqua oppreſsio occurrerit, per vſum variũ, & auctionẽ pecuniæ ſuper eius

æſtimationem, etiam retento eodẽ valore, pondereq́; metalli, aut materiæ; dum tamen incommodis, quæ poſſunt euenire ex ea variatione, aliqua ratione occurratur. Hoc primum conſtat manifeſtè ex communi omnium nationum conſenſu, quo ſemper ad placitum per taxationẽ reipub. vel Principis definitus eſt valor nummorũ, vt expreſſè docet Ariſtoteles lib. 5. Aethicorum cap. 5. & lib. 1. Politicorũ c. 6. idq́; ea ratione conſtat: quoniam & ſi naturaliter materiæ, aut metalla non ſint eiuſdẽ perfectionis, ſicq́; nec eiuſdẽ æſtimationis, ſed variæ maioris, vel minoris; ſicq́; primo loco aurum, ſecundo argẽtum, poſteà auricalcum, æs, ferrum, plumbumq́; æſtimatur; tamen huiuſmodi valor naturalis confert ad primum vſum pecuniæ per commutationem rerum, inter ſe comparata earum pretioſitate, & perfectione, vel imperfectione naturæ, qui vſus non pertinet ad formam, & rationem nummiſmatis; ſed ad formam naturalem, & exceſſum vnius rei ad alteram, in qua re communis æſtimatio conſulenda eſt, & ſapientum doctrina. At verò nos loquimur de ſecunda æſtimatione materiæ nummorum, prout induit rationem, & formam nummi: & in hac ratione non attenditur præcipuè ad naturalem valorem, ſed ad poſitionem publicam, & ſigillum; hoc enim eſt, quòd vim habet ad valorem determinatum: confertq́; parum ſit nè huius, vel illius materiæ nummus, ſi per illum mihi datur res pretioſa, vel ea, qua egeo. Itaque ad hanc taxationem eſſe in republica poteſtatem conſtat: quia poteſtas ordinata eſt ad plenam gubernationem. At verò nummorum æſtimatio, & inſtitutio neceſſaria eſt ad reipublicæ gubernationem, vt & inopia ſubleuetur eorum, qui neceſſarias res non aſſequuntur, obtinent tamen ſuo labore, & induſtria nummos aliquot,

Prima probatio. *Ariſtot.*

quot, quibus neceſſariā ſibi parēt; & vt negotiationi prouideatur id neceſſarium eſt, quoniam res deferri non poſſunt vbiq;, pecunias tamē facilè eſt deportare vbicunq; velis ea vti ſemper.

37 *Secūda probatio.* Secundò eadem probatur propoſitio: ſcilicet eſſe facultatem in republica, & Principe ad determinationem valoris, & ad limitationem eius, & ad conſtitutionem, & inualidationem monetæ. Hoc docent Ariſtoteles locis citatis, & Magiſter Sotus lib. 3. *Ariſtot.* de iuſtitia quæſt. 5. artic. vltim. & copioſiùs Epiſcopus Couarrubias lib. de collatione nummiſmatum capite. 7. *Magiſt. Sotus.* *Epiſc. Couarr.* Idque manifeſtum eſt ratione prædicta; quoniam in republica poteſtas eſt ad omnia ea, quæ ad pacem, & morum compoſitionem ſpectant, vt colligitur apertè ex verbis D. Pauli ad Romanos. 13. Et *D. Paulus.* ita cùm hæc inſtitutio, taxatio, & mutatio pecuniæ ſit valdè in republica neceſſaria, ad bonam eius gubernationem, ſequitur non eſſe æquum cenſeri ablatam facultatem ad huiuſmodi: ſiquidem generaliter ad omnia opportuna conceſſa eſt poteſtas, Dei prouidentia, & rerum publicarum conſenſu, quæ cùm liberæ eſſent, facultatem, & vices ſuas dederunt gubernatoribus, illiſque ſubiecerunt ſe. At verò quantum hæc expediant reipublicæ penſandum eſt, ex vtilitatibus, quæ illi afferre poſſunt. nam primum pecuniæ vſum vtilem eſſe iam probaui. ſecundo, niſi gubernatores valorem taxarent, maxima relinqueretur occaſio confuſionis, & iniuriæ publicæ; obtinentes enim pecunias, exceſsiuè valorem augerent, pro ſuo libito, & egentes opprimerentur. tertio mutatio valoris, auctio, ſiue abolitio pecuniæ ad multos vſus ſeruire poteſt; tum ad iuſtam rerum compenſationem, attenta ratione pretioſitatis, aut vtilitatis rerum,; tum etiam,

Modus prouidēdi reipublicæ,per monetæ augmētum. id ipſum erit neceſſariū ad leuandas inſuetas neceſsitates: nam,ſi Principes, vel reſpublicæ nummos ex reditibus habent, & multa illis prouidenda ſint,poterunt certè licitè augere pecuniæ valorē,vt paucis nūmis multa acquirantur,quod nulli nociuū erit: cum cuiq; idē ius in nūmis ſuis maneat. Sicut etiā ē cōtrario,ſi res vēdendas plures haberēt Principes,egerētq; ad publicas neceſsitates leuādas,tūc poſſunt minuere valorem pecuniæ,vt venditis ſuis rebus plures nūmos acquirerēt ad neceſſaria reipublicæ obſequia præſtanda,nec tūc etiam particularibus fieret iniuria, quoniā intereà ſimili iure pro ſuis nummis vtentur.

Probatio tertia. Tertiò vltima pars propoſitionis cōſtat ſententia expreſſa Ariſtotelis,& Soti vbi ſuprà:qui aſſerunt raro, & proter publicas neceſsitates inſuetas,nō aliter eſſe licitā pecuniæ mutationē:quod probatur quia in turbationem,& confuſionē adducitur reſpublica permutationē iſtam per ſe loquendo,quæ,niſi maxima vtilitate compenſetur, grauis videbitur. Sed & rurſus animaduertatur,vt incōmodis,quæ oriri poſſunt,occurratur,nè iniuria aliquibus fiat, vt primū in negotiationibus æquitas ſeruetur in ſolutione mutatæ pecuniæ,de quo agit Couarru.in.2.part. dicti cap.7. de numiſmatibus.ſecūdo, vt cōmutationes metallorum æquè fiant,per æquum pondus;& rurſus habeatur ratio mixtionis, quæ in nūmis inueniri ſolet, propter expenſas excuſsionis deducendas,de qua re egit Couar.d.lib.cap.6.præcipue numero. 2. ſed hæc omitto quòd minutiſsima ſint. *Ariſt.* *Sot.* Prouideatur incommodis. *Epiſcopus Couarru.*

38 Modus alius ſubueniēdi Principi, & reipublicæ per inuēta, & munera. Nunc autē de alio grauiori modo, opulentioriq; ſubueniēdi neceſsitatibus publicis eſt breuiter agēdū.

Solent enim Principes,& domini terrarum ac reſpublicæ duobus modis aliis vti ad ſuarum neceſsitatum ſubleuationem: videlicet inuenta quædam,&

theſauros ad ſe applicantes; vel alijs donantes,cum domini non inueniuntur.Item ex metallorum, & la-pillorum,& mineralium repertis diuitijs, partem aliquam,vel totas aſſumentes:quod qua ratione liceat in ſpeciali, dicemus nunc.

39 Et primum adnotato bona illa, quæ aliquis malè vſurpauerat,quorum dominos ignorat, proculdubiò cedere debere pauperibus,& operibus pijs.quod antiqua eccleſię traditione conſtat. ſicq; decretum eſt per Alexandrum Papam.III.cap. ſicut dignum.§.eos, de homicidio, & in cap. cum tu, de vſuris in.6. item & per Imperatores,&Reges in authentica Omnes pere grini codice Cõmunia de ſucceſsione. & per Grgorium.IX.cap.quanquã de vſuris.& lege noſtri rgni. 31.tit.1.in part.6.& iure etiam nouiori concilij Lateranenſis ſub Leone.X.ſeſſ.9.§. ſtatuimus.tono vlt. conciliorum.& motu proprio Pij.V, quod refrt Nauarrus cap.25.manualis num.122. ſuper defctu reci tationis horarum. ſicq; generaliter de hac reſitutione erga pauperes docuerunt,quod nos modò dcebamus, D.Thomas,& Caietanus.2.2. quæſt.62.d.3.art.5. opuſculoq;.21.D.Antoninus.2. ſua part.it.2.cap.4. Syueſt.verbo reſtitutio octauo,Nauarrus in manuali cap.17.à num.92. Doctor Medina de reſtitutione quæſt.3. cauſa.10. M.Sotus lib.4. de iuſtitia quæſt.7. artic.1.ad.3.Et ratio eſt,quoniam vſurpatũ nunquam bona fide obtinetur,ſed reſtituendum eſt,vt dimittatur peccatum: & rurſus Eccleſia habet poteſtatem ad omnia,quæ pertinent ad quietem conſcientiæ, iuxta ſuperius allata quæſt.2. Hoc autem eſt vnum ex illis, vt in tali dubitatione ſit ſecurus pœnitens, qui prius vſurpator fuit, vt ſciat quis cui reſtituat.Et ita Eccleſia decidere potuit,vt decidit, talia hæc vſurpata dãda ... pauperi... in diuinum cultum expendenda,

cauſa pietatis, & religionis. Ex quo etiam eccleſiaſtico iure in vſu fuit, & eſt in Eccleſia, vt ſummus Pontifex bullis quibuſdã compoſitionis concedat condonationem vſurpatorũ, quorum domini ignorantur, pro certa quantitate in pia opera expendenda: quod æquum, & ſecurum eſſe, propterea quòd diſtributio illorum bonorum, & declaratio cui reſtituantur, ad eccleſiam ſpectat, docent Doctor Medina de reſtitutione quæſt. 3. cauſa. 11. & Magiſter Sotus in 4. ſententiarum diſtinct. 21. quæſt. 2. artic. 4. & de iuſtitia quæſt. 7. art. 1. lib. 4. & in noſtra Hiſpania huiuſmodi ſuma conceditur Regi pro bellorum expeditione, & defenſione fidei: ex poteſtate ad pia, & vtilia.

Bullæ compoſitionis. *D. Medina. M. Sotus.*

40 Sed quod magis ad noſtrum intentum accedit, inuentorum ius explicandum eſt. Inuenta autẽ dicimus, quæ ſine delicto reperiuntur, quaſi vaga, & ſine dñi alicuius teſtimonio: hęc verò quadruplicia ſunt. quædam viuentia, quæ dicuntur Monſtrenca Hiſpanè. quædã naufragorũm bona. quædam pretioſiora, quæ aliquãdo fuerũt alicuius, ſuntq́; modò in loco abdito, & hæc theſauros vocamus. quædã deniq́; quæ communia ſunt nec ita pretioſa, nec abdita, ſed in loco patenti reperta: & de his omnibus in genere id primũ certo ſtatuatur: diligentiam eſſe adhibendam, vt inueniatur dominus, quo reperto reddẽda ſunt illi, vt docet D. Tho. 2. 2 quæſt. 66. art. 5. ad. 2. & Doctores in 4. ſententiarũ diſt. 15. vbi & Scotus queſt. 2. ad argumenta. & Caiet. verbo furtum, Syluest. verbo inuentum, Nauar. cap. 17. manualis num. 70. D. Antoninus 2. part. tit. 1. cap. 15. §. 2. Sotus libro. 5. de iuſtitia quæſt. 3. articulo. 3. ad ſecundum, Couarrubias in regula peccatum parte. 3. Idque probatur ex communibus reſtitutionis principijs. Et præcipuè Leuitici ſexto, vbi eandem doctrinam de re perdita domino reperto redden-

Inuenta cuius. *D. Thom. Scotus. Caiet. D. Antoninus. Sotus. Couarru. Syluester. Nauar. Leuit.*

reddenda, tradidit Dominus: quod præceptũ cùm ad iuſtitiam ſpectet, non eſt abolitum, ſed neceſſario ſeruandum ad ſalutem, iuxta doctrinam Origenis homilia. 4. in Leuiticum, & D. Auguſtini tomo. 2. epiſt. 54. & cautum eſt decretis multis. 14. quæſt. 5. & lege falſus. §. qui alienum. ff. de furtis, & Hiſpanienſi. l. 7. tit. 13. lib. 6. recopilationis: poteſt autem inuento domino, inuẽtor petere ſatisfactionem laboris, & damni, ob cuſtodiam, & inuentionẽ rei inuentæ: ſicuti non aliàs, ſi damnum non ſucceſſerit; neq; ſi extraordinarius labor non fuerit; niſi gratis aliquid dominus concedat, vt docet Couarrubias in regula peccatum, part. 2. §. 3. num. 3. & 4. & Medina quæſt. 25. circa finem de reſtitutione, de quo in ſequentibus dicemus. Sed cùm dominus non inuenitur, facta diligenti inquiſitione arbitrio boni viri, tunc quibus illa bona cedant, inquirendum eſt. & primum de communibus inuentis quærimus, quæ in loco patenti reperiuntur, eorum domino nõ reperto, cui cedant? ad quam quidem quæſtionem quidam ſcrupuloſè cenſuerunt, reſpondentes: ea pauperibus, vel publicis vſibus cedere: inter quos fuit Paludan. in. 4. diſt. 15. quæſt. 3. art. 5. & Couarrub. §. 1. nu. 2. & 3. qui nituntur dicta conſuetudine de malè ablatis incertis. Sed certè fallũtur; quonia & eſt diuerſa ratio illorũ, quę iniuſtè ſumuntur, & iſtorum, quæ ſine delicto reperiuntur. Et ita nullum efficax fundamentum eſt ad aſſerendum id, quod illi contendunt; ſicq; meritò ab ea dicẽdi ratione diſcedimus. Præcipuè cùm ad contrariũ multa nos impellãt valida fundamenta: tum, quòd per diuinam donationem Geneſis. 1. cuncta cedãt in vſum humanum, & primo occupanti concedantur, exceptis ijs quæ iure gentium diuiſa, proprios habent dominos: & ita cũ huiuſmodi inuenta derelicta ſint, occupanti certè

Marginalia: *Origenes.* *D. Auguſt.* *Iura.* Inuenientis præmium. *Couarrub.* *Medina.* Communia inuẽta, incerta ſunt inuenientis. *Paludan.*

certè tuta conſcientia conceduntur: quod ego abſque ſcrupulo affirmo; tum propter dicta; tum quia expreſſè D.Tho. 2.2. quæſt. 66. artic. 5. ad. 2. ſic ait: circa res inuentas, &c. ſi pro derelictis habeātur, & hoc credat inuentor, licet ea ſibi retineat, non cõmittit furtũ, &c. cui conſentit Caietanus, & Sotus etiam loco proximè citato: nec contra hoc vlla conſtitutio eſt. Niſi de ſpecialibus quibuſdam inuentis aliis, vt videbimus per ſequentem doctrinā. Sed alia eſt ratio de viuentibus inuentis, quæ moſtrenca Hiſpani dicimus: quæ certè cedunt Principi, vel ei cui ea ipſe donauit: in noſtra ſaltem Hiſpania, vbi conſuetudo hoc obtinuit: quæ & iuſta eſt, nè furtis locus detur, ſed hæc quę viuentia, & manifeſta ſunt, apud rempublicam deponantur, donec dominus inuenitur, quam defendit Couarrubias ſuprà. §. 1. num. 5. quòd certè poteſtate gubernādi rempublicam id dari potuit Principibus: præcipuè cùm ſcandalum rationabiliter vitatur in hac re, vt ea viuentia, quæ celari non poſſunt inuenta, publicè deponantur, nè furtis occaſio detur. Atq; ideo iudico in conſcientia etiam, talia inuenta animantia, quorũ domini non inueniuntur, reddenda eſſe Principi in noſtra Hiſpania, & alibi, vbi lege, & conſuetudine idem haberi docet Couarrubias vbi ſuprà: quoniam poteſtate Principis, & reipublicæ applicari potuit hoc dominium: & ita vbi id de facto applicatum eſt, dici non poteſt hæc haberi ꝓ derelicto; ſed adeſt regula D. Auguſtini tomo. 10. ſermone. 19. de verbis Apoſtoli. 14. quæſt. 5. Si quid inueniſti, & non reddidiſti, rapuiſti. Et idem dicendum eſt de aliis, quibus conſuetudo id dedit, vel Princeps; vt hæc, & alia inuenta obtineant; ſicut ſæpè redemptionem captiuorum curantibus datur: quæ largitio intelligenda eſt, vbi Princeps, vel concedens, ea iura obtinet; nõ vbi aliis competit

D.Thomas. *Caiet.* *Sotus.* *Couarrub.* *D.Auguſt.*

Viuentia inuēta, ſeu moſtrēca cuius ſint.

petit

petit conſuetudine, vel conceſsione: nam ius alienum non præſumitur auferri à Principe, aut Pontifice ſummo: fateor tamen verum eſſe, quod Syluester *Syluester.* verbo inuentum à num. quarto ad ſeptimũ aſſeuerat, huiuſmodi vagantia eſſe inuenientis per ſe: quoniam nullum generale principium contrarium ſuadet; & ita vbi contraria lex, vel conſuetudo aliquid non diſponat, hæc inuenientis ſunt, ſicut paulò ante de cæteris inuentis dicebamus: cæterum in Hiſpania ſeruatur prædicta conſuetudo per legem ſextam titulo decimo quarto, libro ſexto Recopilationis legum Regni Hiſpanienſis.

De naufragorum bonis. Sed de quibuſdam aliis inuentis naufragorum bonis aliud eſt cautum, vt ſcilicet deponãtur apud rempublicam, vt vero domino apparẽti quouis tempore, reſtituantur: quod decretum eſt per Lateranenſe concilium cap. excommunicationi de raptoribus, & in caſu. 4. bullæ cœnę Domini idẽ habetur: idemq́; adeſt iure ciuili, lege: qua ratione. ff. de acquir. rerum dom. *Iura.* & l. 1. ff. de furtis, & lege rerum. C. de furtis, & iure Hiſpaniæ. l. 9. titulo. 10. libro. 7. Recopilationis: de quo etiam Syluester verbo naufragium. cuius ratio ex pietate ſumpta, hæc eſt: quia tanta eſt naufragorum afflictio, tantumq́ue nauigantium periculum, vt generales regulæ inuentorum in hac re exceptionem patiantur, & iuſtiſsimè prouideatur ſecuritati bonorum illorum per modum prædictum, vt non inuenienti, ſed reipublicæ conſeruanda tradantur: & hoc quidem ſpeciale eſt in huiuſmodi. Quamuis illud generaliter obſeruandum ſit in omnibus repertis rebus, vt ſemper apparenti domino ius repetitionis concedatur, vt inquit Couarrubias in dicto *Epiſc. Couar.* loco. §. primo ad finem.

41 Theſauri, & mineralia. Iam verò de alio difficiliori articulo, & quod magis ad

gis ad Principem ſpectat, & ad rempublicam exemptam, quorum eſt publicis neceſsitatibus prouidere, incolas bello, & pace gubernando, & defendendo; quam ob cauſam publica cõtributione ciuium, aliiſq; modis eis prouidetur æquiſsimè. Itaque non infimus prouidendi modus eſt per inuentos theſauros, aut nummorum, aut gemmarum, aut rerum pretioſiſsimarum: & rurſus per gemmarum congeries, quas riuuli, terravè in quibuſdam orbis partibus ſolẽt producere. Similiter & per venas metallorum auri, argenti, æris, & ſimilium; ſeu etiam mineralium, ſalinarum, & ſimilium: quæ omnia Dei prouidentia, & ſolis, terræq; virtute in quibuſdam locis gigni ſolent. Eſt autem differentia inter theſauros, & cætera, quæ terra gignit: nam theſauri nomen, vt Couarrubias doctè adnotauit dicta tertia parte cõmentariorum in regulam peccatum. §. ſecundo, numero primo, ſignificat abſconditas diuitias per priorem dominum, in futurum cautè reſeruatas: at cætera ſpontè producta, ex iis quæ in nullius bonis fuerunt, eſſe cenſentur: his ergo ſuppoſitis videndum eſt, cuius hæc tuto ſint? cùm inueniuntur, nec dominus aliquis apparet.

Inventorũ, & theſaurorum propria differẽtia notatur.

Couarrub.

In qua re ſupponendũ eſt: Geneſis. i. donaſſe Deũ hominibus rerum dominia; & ita quæcunque ſunt inuenientis, ante rerum diuiſionem; poſteà verò iure gentium potuerunt dominia diuidi conſenſu hominum, & conſtitutione Principum: ita vt iniuſtum poſtea ſit appropriata auferre; vagantia verò inuenientis ſunt; & princeps, & reſpub. ea poteſt appropriare: hoc conſtat cõmuni doctrina; tum iuris de rerum diuiſione, & dominio; tum D. Thomæ. 2. 2. quæſtione 66. & ſexageſima ſecunda, Soti lib. tertio, & quarto de iuſtitia, Medinæ codice de reſtitutione, Sylueſtri verbo

Geneſis.

Iura.
D. Thomas.
Sotus.
D. Medina.
Sylueſter.

verbo dominium, Couarrubias in regulas poſſeſſor, *Couarrub.*
& peccatum.

42 His ſuppoſitis breuiter, vt cõſcientijs conſulamus, has difficultates reſoluemus: & primum theſauros, ac mineralia, nulla exiſtente lege, aut conſuetudine in contrarium, non poſſe ab incolis alterius regionis, niſi de incolarum conſenſu, vel derelictione, occupari certum eſt: vt ſcribit Sotus. 5. de iuſtitia, quæſt. 3. art. 3. ad ſecundum argumentum: quoniam rerum diuiſione prouinciæ, & quæ in ea ſunt incolis conceduntur iure gentium.

Ius incolarum ad inuenta.

Secundò abſolutè loquẽdo prædicta omnia inuẽta, inuenientis cenſenda erant; quoniam vaga non ſunt diuiſa, & cenſentur contenta ſub generali Dei donatione Geneſis primo, & ita cẽſebat beatus Thomas. 2. 2. quæſt. 66. articulo quinto, ad ſecundum, & Sotus dicto loco, & Sylueſter verbo inuenta à numero octauo. *D.Thom.* *Scotus.* *Sylueſter.*

Ius Principum ad eadem.

Tertiò non eſt dubitandum leges Principum, & reipublicæ, & cõſuetudines applicantes dominia gubernatoribus, aut alijs horum omnium, iuſtas eſſe, & obligare in conſcientia, tutoſque facere poſsidentes: quia iure gentium ita poſſunt applicari dominia, vt paulò ante dixi: & ita Beatus Thomas prædicto loco has leges ſeruandas eſſe docet; idq; optimè probat Couarrubias ſupra in. §. ſecundo: & ſic non eſt in hac re à legibus, & conſuetudinibus prouinciarum diſcedendum: quoniam illæ pœnales non ſunt, ſed diſtributoriæ rerum. Ideoque exceptis relictis à cognatis, non mihi probantur ſententiæ Sylueſtri, & Magiſtri Soto vbi ſupra, qui paulò latiùs, & liberiùs aduerſus has applicationes theſaurorum, & mineralium Principibus factas loquuti ſunt, ſicut frater Medina fol. 168. Magiſque placet ſententia Epi- *Medina.*
ſcopi

ſcopi Couarrubias in dicto.§.ſecundo,qui & deciſiones iuris communis,& Hiſpaniæ,circa has res collegit. Et eſt ſententia Paludani in quartum, diſt. 15. quæſtione. 3.articulo.5. & Antonini ſecunda parte, titulo. 1.cap. 15.§.ſecundo: cenſentq́; conſuetudinem eſſe vbique in orbe theſauros hos applicandi Principibus: quoniam ad communes leuandas neceſsitates hoc eſt valdè neceſſarium: cæterum in noſtra Hiſpania partem inuentorum cōcedi inuenienti ex æquitate,dicit.

Couarr. *Paludan.* *D.Antonius.*

43 Cæterum quid in noſtra Hiſpania ſtatutū ſit circa theſauros, inuenies in Recopilationis libro ſexto, titulo decimo tertio,& libro nono,titulo octauo, lege decima nona, vbi etiam de mineralibus, & ſalinis agitur,ſed conſuetudo, & acceptatio publica ſeruanda eſt. Adnotabiſquè nihil in lege,aut conſuetudine huius Regni circa theſauros, mineralia, & ſalinaria, & tributa, tam in Hiſpania, quàm apud Indos inueniri,quòd non poſsit recta ratione defendi: primum namq́; ſatis ex iam dictis principijs de poteſtate Principum, & reipublicæ, circa approprianda rerum dominia, conſtat potuiſſe iure optimo huiuſmodi vagantia applicari capitibus reipublicæ, propter neceſſitates communes; & poſt applicationem illam, iam non poſſunt cedere inuenienti: quoniam habēt proprium dominum,ſicut nec inuenta, quorum domini inueniuntur: & ſi enim ante rerum diuiſionem, & appropriationem, primo occupanti res conceſſæ eſſent, ſed tamen poſt appropriationem, furtum in vſurpatione committitur, vt diximus. Alia verò tributa iam defendimus. Inſuper quam ſit æquum huiuſmodi ſubſidijs ſubuenire Principibus, & reipublicæ,intelliget qui conſiderauerit: & immenſos ſumptus, quos fieri neceſſe eſt quotidie in republica;tum in

Praxis Hiſpaniæ, & conſuetudo regiorum commodorū defenditur.

Defenſio tributorum, & iuris theſaurorum.

Sumptus bellorū, & pacis.

in pace gubernanda per ingentem miniſtrorum numerum, quos ſtipendijs ſuſtentare neceſſe eſt; tum in eadem Repub. bello, & armis defendēda ab innumeris inimicis, quos ferè nūquam diaboli induſtria, malitiaq; humana excitare, & munire deſinit. quod ſi aliquando ceſſent, tamen apparatus bellicus, quem præparatum haberi à Rege, ad eos continendos, ſi fortè exurgant, neceſſe eſt, nunquā ceſſat. Præterea nec ad ſolos vicinos hoſtes Regni, & Reipubl. depellendos, bellicus ille apparatus, & ſumptus neceſſarius eſt; ſed & Chriſtiano Principe valdè dignum, & chriſtiani Regni munus neceſſarium erit, ſi viribus, & potentia valeant, etiam communes totius Chriſtianæ familiæ hoſtes impetere, & propulſare: quoniam non ſolum Regni ſpecialis incolæ, ſed & fideles ſumus, ſicq; huic communi obligationi reſpōdere debemus: non tantum Regnum proprium, ſed & fidem, fideleſq; fratres noſtros defendendo. & ei Reipub. quæ plus valet, hoc onus incumbit: quoniam vt Sapiens Eccleſiaſt. 17. teſtatur, & ſi Deus in vnāquamq; gentem præpoſuit rectorem, tamen mandauit vnicuiq; de proximo ſuo (verba ſunt Spiritus ſancti) quibus ſignificatur lege charitatis erga proximū, à Deo, in principio noſtræ creationis poſita, teneri quemquam ex hominibus tueri ſuum proximū, quātum facultas cuiuſq; tulerit: vt doctores omnes catholici circa præcepta charitatis fatentur. idq; ſanè pietas ipſa ſuadet, nam quā eſſet quæſo miſerabile vicinas, & exteras nationes miſerrima dæmonis, & hoſtiū ſeruitute ſinere opprimi: illis, qui innocētes, & fidē, Deiq; honorem protegere, & augere valeāt, quieſcentibus, cū præcipuè defendentiū tūc res agatur: & in cumulatiſsimo fructu, ac corona à Deo cōſequēdis, & in ſpoliorū diuitijs, & gloria bellica eos

Bellorum externorum neceſsitas.

Sapiens.

Doctores.

labores conſecutis ſupra damnum; temporũq; viciſſitudo mutuũ auxilium neceſſariũ eſſe his, atq; alijs præſtandum oſtendit; & ita qui nunc valét, egebunt fortè poſtea, vel priſcis temporibus aliorum auxilia requiſierunt. Quibus de cauſis iuſtè Principes potẽtis prouinciæ obligare poſſunt ſubditos, vt bonis, & perſonis ſuis prouincias aliàs adiuuent, & protegãt: quoniam ad omnia quæ iuſta ſunt, iubet Paulus ad Rom. 13. ſublimioribus poteſtatibus omnem animã ſubditam eſſe. His adde non ſolum prædictos Principum ſumptus, reipublicæq; dicta onera cũ ęquitate coniungi, ſed & nõ eſſe adeò in noſtra Hiſpania intolerabilia hæc, quin facultates id onus non difficilè ferant: quoniã & apud Indos noſtros ditiſsimæ auri, & argenti venæ reperiũtur, & in Regno ipſo, Deo fauente, copioſæ facultates ſunt, & tranquillitas, qua fruimur omnibus in cõmuni fruendi ſuis licentiam præbet. Nec ob regia onera vidimus hucuſq; aliquẽ fame pereũtem, aut alicuius facultates deperditas. ob idq; æquum eſt Principum beneficijs gratos nos exhibere, libenterq; iura ſua illis contribuere, orareq; pro illis, vt quietam, & tranquillam vitam agamus. ꝙ & Paulus ipſe primę ad Timot. 2. ſuaſit, qui ad Rom. 13. omnem ſubditorum reſiſtẽtiam in malã partem interpretatus eſt. ſicut & revera obmurmuratio aduerſus huiuſmodi onera ab inobedientia, & auaritia ſubditorum ſæpe procedit, quæ ideò cauenda eſt: ſicut ſup. prop. 2. cauẽdũ eſſe exceſſum exactionũ, & ſumptuum Principum, & rerũ publicarum diximus.

D. Paulus.

Tolerabilia onera Hiſpaniæ eſſe videbitur piè conſideranti.

Sup. nu. 7.

44 Nec prætereũdum etiam hoc loco eſt, ꝙ ſuperius propoſit. 1. & 2. probaui, nunc vero ad memoriam reuocabo, vt onerũ prædictorum Reipub. ſumptuũq; regiorum æquitatem magis apperiam. Itaq; meminerimus catholicæ doctrinæ non aduerſari, domus regiæ

Regiæ domus, & theſauri opulentia defenditur.

Sup. nu. 4. & 10

regiæ glorioſam ſuſtentationẽ,& opulentiã,& theſauri neceſſarij conſeruationem. quoniam hæc ad totius regni honorem,& conſeruationẽ, ac defenſionem,etiam in futura tempora valdè ſunt vtilia,& neceſſaria.neq; moderata hæc,ſed ſuperflua ſolũ reprehendi debere ſupra probaui, & hanc reſeruationem omnes prudentes Principes curare certè debẽt: quoniam ſæpe contingit præſenti periculo occurri non poſſe, ſi tunc opes, & remedia quærantur.

45 Item licet Principi munificentia conueniat, & magnificentia,ac liberalitas: quia omnia magna, & excelſa magnæ dignitati congruunt;ſed cum hæc in medio conſiſtant,extremum, & prodigalitas vitium eſt,maximeq́; in eo,qui publicis neceſsitatibus prouidendis debet proſpicere:quoniã talis ſi poſsit,& non prouideat,vitioſus,& iniurius eſt prouidendis ipſis. Et ideò donationes,& munera moderata decẽt Principem;ſed immoderata nocent Reipub. & ſucceſſoribus,& ideò cauendũ eſt ab illis. & ſi quædam inofficioſæ ſint à Principe factæ,reuocari certè poſſunt: quoniã ad hæc,quæ nociua ſunt Reipubl. & ſucceſſoribus,Princeps non habet poteſtatẽ,quia ad cõſeruationem,non ad deſtructionem Regni electus eſt. præcipuè cũ quæuis inofficioſa,& exceſsiua donatio iure non valeat,& reuocari poſsit,vt præter legũ deciſsiones titulis de donationibus,docet Couar.lib. 3. var.c. 12.& Syluester nu.21.de donat.& idem Cou. lib. 1.c. 19.Neq; contraria præſcriptio valet:quia cõtra bonum cõmune eſt, & permiſsiones Principum huiuſmodi habent rationem precarij: ꝙ ex conſenſione gentium,tãdiu valet, quãdiu nõ reuocatur.l. 1. ff.de precario, & ita Couar.ſup.& reg.poſſeſ.p.3.§.3. Et ita Hiſpaniæ Reges legibus ſuis cauerunt, & eo iure vſi ſunt in quibuſdam inofficioſis donationib⁹,

Donationum moderatio,& retractatio.

Nota.

Epiſcopus Couarrubias.

Syluester.

quæ ſuperfluæ ſunt,& titulis aliquando carēt reſcindendis,vt lib.4. Recopil. tit. 15. ꝙ tuta conſcientia fieri poteſt:tū ꝙ actus prodigalitatis, & inofficioſæ, nimiæq́; donationis defendi non debet,vt quippè vitioſus,vt diximus:tum quia bona maioratus alienari non debent,vt docet Couarr.lib.3.variarum.c.5. Et quāuis Rex legibus ſit ſuperior,tamē ad ſuperflua,& inofficioſa certè ius non habet,neq; in conſcientia, neq; in exteriori foro:quoniam cū poteſtatem,& adminiſtrationem à Republica Principes habeant,non cēſentur ad deſtructionem Reipub.ipſius datæ,neq; ad dilapidationem bonorum,quæ ipſa illis ad ſuam gubernationem loco alimentorū,& ſubſidij ad prouidenda cōmunia onera exhibuit. Deo enim placere iuſtitiæ,æquitatis,moderationiſq; obſeruationem in Principe docet Sapiens libri Sapientiæ cap.6.

Moderatæ donationes licent Regi ſolum. *Epiſc. Couarr.* *Sapiens.*

46 Sed hucuſq; ſatis de laicis Principū cōmodis,nūc autem agendū eſt de iuſtitia,& defenſione eccleſiaſticorum ſubſidiorū,quibus ex eccleſiæ reditibus clerici Regibus ſubueniunt. quæ ſatis eò probata ſunt, quò & à catholicis Regibus exiguntur,& à ſanctiſsimis eccleſiæ Pontificibus ſummis conceſſa ſunt. ſed quoniam res hæc difficultate non caret, neq; à quorundā obmurmuratione libera eſt,ideò quæ ad ſecuritatē cōſcientiæ neceſſaria videbūtur, ſubijciemus.

Eccleſiaſtica ſubſidia Regi iuſtè cōceſſa.

Dicimus ergo primū:licite poſſe,& validè per Pōtificē (nūc tantū,& antiquitus per epiſcopos in ſuis diœceſ.)cōcedi Principibus,&rebus publicis,& laicis aliquibus(cū iuſta cauſa reſpiciens ad cōmunē eccleſiæ vtilitatē,&ad Dei obſequiū pertinens interuenerit) ius percipiendi aliquam portionem ex decimis, & eccleſiarum reditibus ad clericos pertinentibus.Idq́; magnis Principibus de eccleſia benemeritis potiori ratione pertinebit.Hæc aſſertio (vt iacet,ſiue de perpetua,

Decimarum conceſsio.

petua,ſiue de temporali conceſsione intellecta) con ſtat communi eccleſiæ vſu,& traditione,& cõmuni doctrina catholicorum doctorum præcipuè D.Thomæ.2.2.quæſt.87.art.2.ad.3.Magiſtri Soti.9.lib. de iuſtitia quæſt.4.art.3.ad finem. Couarrubias primo variarum cap.17.Syluestri verbo decima.& iuris doctorum titulis de decimis. Idq; decretum eſt iuris decretis de decimis, & ad optimum modum redactum eſt per Lateranẽſe concilium: primum quidem ſub Alexandro.III. anno Dñi.1109. ferè, capite nono, & poſteà anno ducenteſimo decimo quinto ſub Innocentio.III. cap cum Apoſtolica de iſs quæ fiunt à prælato. ſed in cap.quamuis.cap.prohibemus de decimis prohibetur iam à Pontifice alienatio decimarum. Et poſtea idem expreſſum eſt per Pontificem cap.2.§.ſanè de decimis in ſexto,& ita poſt illam deciſionem non licet laicis obtinere decimas poſt illud tempus obtentas, etiam donatione prælatorum. Et ita poſtea hæc cõceſsio Pontifici ſummo ſolummodo reſeruatur: quia vetatio ſummi Pontificis cõprehẽdit inferiores. De tempore autem huius cõcilij optimè ediſerit Couarr.ſup.nu.5. Ratio autẽ huius rei ea eſt præcipua, ꝙ cum ex prædictorum doctorũ ſententia,decimæ deſignatio humano iure eccleſiæ ſit conſtituta;quamuis ſuſtentatio miniſtrorũ, vt ait Paulus.2.Corint.9.iure diuino præcipiatur.Ideò eccleſia ipſa,eiuſq; ſummum caput poſſunt alterare decretũ illud eccleſiaſtici reditus, quod poſitiuum eſt: iuſtis tamen de cauſis ad Dei gloriam ſpectantibus, & his regulis obſeruatis, quas ſupra diffuſè tradidimus quæſtionis præcedentis quarta propoſitione. Imò & epiſcopi,vt cõſtat ex dictis iuris decretis, poterãt in ſuis diœceſibus cõceſsiones decimarũ facere laicis; ꝙ tamẽ vt dixi ab illo tempore abrogatum eſt.

D. Thomas. Magiſt. Sotus. Iuriſtæ.

Lateranenſe Concilium.

Ratio.

Ad id valet cõſuetudo antiquiſsima cum diſsimulatione Pontificis.

Nec tamẽ eſt dubiũ quin ſummus Pontifex id valeat concedere, vt dixi. ſed & conſuetudine antiquiſsima, cũ diſsimulatione Põtificum laici poſſunt tuta conſcientia, cum de iure poſitiuo determinatio horum redituum eccleſiaſticorum ſit, partem aliquã horum poſsidere. vt prædicti doctores probant, præcipueq́; Couarr. à nu. 8. & Syluester à nu. 10. vbi ſup. His adde Pontificẽ eſſe eccleſiæ adminiſtratorẽ, vt patet. *Prædicti Doctores.*

Conceſſa, vel deſignata ab eccleſia, an reuocentur?

47 Sed præter ea, quę dicta ſunt propoſitione. 4. quęſt. præcedentis de reuocatione legum eccleſiaſticarum, cui etiam reuocandi poteſtati limitationem adiecimus, ne cũ iniuria tertij fiat: addere hic oportet quæſtiunculam: an prædictæ conceſsiones Pontificales, & deſignationes, & prouiſiones beneficiorũ, & redituũ, ita firmæ ſint, vt nec à Põtifice alterari poſsint: vel ab ipſo qui conceſsit, vel ab eius ſucceſſore? cui quæſtioni diſtincte reſpondendum eſt. primo ſi cõceſsiones illæ precariæ ſint: hoc eſt precibus petentis cum conditione voluntatis concedentis obtentæ, vt ſunt ſpirituales gratiæ, & quædam temporalia cum limitatione temporis data ab eccleſia, etiam ſi ſint ſpiritualibus annexa, vt ſeruitia beneficiorũ & ſimilia, ea inquam omnia ad nutum concedẽtis reuocari poſſe certũ eſt. de quo Couarr. ſcripſit lib. 3. var. c. 15. & habetur in decretalibus. tit. de precarijs, & decretò 10. & 12. q. 2. & l. 1. ff. de precarijs. Secundo ſi abſolute Pontifex, vel epiſcopus, aut prælatus, qui ad id habet poteſtatẽ, iuſta ex cauſa conceſſerunt ius aliquod ſpirituale, vel temporale perpetuũ, id quidẽ reuocari non poteſt pro libito eccleſiaſticorum prælatorum. ſiue ſit illud, quod conceſſum eſt ius decimarũ laici, vel ius beneficij clerici, vel ius feudi, vel aliud ſimile. Hoc probatur manifeſtè ex paulò ante dictis, & à nobis ſupra probatis quæſt. 2. propoſitione. 4. circa limitationem

Precaria. *Couarrubias.* *Iura.* *Perpetuo conceſſa.*

tationem poteſtatis deciſsionum eccleſiæ,cũ iniuria tertij:vbi ex catholica doctrina oſtendi nõ poſſe eccleſiam reuocare decreta cũ illa iniuria tertij, quãdo ius eſt alicui iam acquiſitum: quia ea reuocatio reduceretur ad reuocationem iuris naturæ,& gentiũ negatam eccleſiæ;quia eo ipſo quo aliquid meũ factum eſt,iniuſtitiam cõmittit,qui à me illud aufert. Et idẽ dicendũ eſt de facultatibus tẽporalibus conceſsis eccleſijs,& monaſterijs, quæ inuiolata permanere patres ſancti decreuerunt,vt refertur à Gratiano. 25.q. 2.ex Leone epiſtola ad Marcianum Auguſtum,& Gregorio epiſtola ad Bonifacium lib.2. epiſtolarum epiſtola.39.quæ habentur ibidẽ.cap.priuilegia,&.c. de eccleſiaſticis.idemq́; decernitur per Nicolaum Papam in capite notum.2.quæſt.1.& Innocentiũ.III. capite paſtoralis, & capite Apoſtolicæ, & Alexandrum. III. capite fraternitatem de donationibus. Tertio fateri quoq́; neceſſariũ eſt tribus vijs alterari poſſe ab eccleſia ea, quæ ab ipſa data ſunt iuſtiſsimis quidem,& extraordinarijs cauſis,quę ad Dei gloriã, & animarum ſalutem ſpectent. Quoniam Põtifices eccleſiæ plenam à Chriſto poteſtatem acceperũt ad ea omnia,quæ ad ædificationẽ,&non ad deſtructionem fidelium neceſſaria ſint,vt ſupra.2.quæſt. probaui,& docet Paulus.2.ad Corint.10.Sed reuocationis donationum, & feudorum eccleſiæ cauſas videbis apud Couarrubiam tertio libro variarum cap. 5. 12.&.15.& libro primo capit. 19. Sylueſtrum verbo donatio, & feudum.Similiter propter delicta auferri poſſe eccleſiaſtica beneficia à poſſeſſoribus conſtat vigeſima quinta quęſt.2.cap.ſic decet,capite ſi qui epiſcopi,capite ita nos,& per Tridentinũ concilium ſeſsione.25.capite decimo quarto, & vigeſima quarta capite decimo ſeptimo,&.21.cap.ſexto.

Sup.q.2.nu.48

Iura.

Exceptiones, & præcipuum fundamentum eccleſiaſticorum ſubſidiorum.

D. Paulus.

Couarrubias.

Sylueſter.

48 *Auferre poteſt Pōtifex eccleſiæ quędam tēporalia ad bonum publicum.*

Poſtremò tandem aduertendum eſt, poſſe euenire caſum tātæ neceſsitatis reipub. chriſtianæ, vt ad ſubuentionem, & expeditionem bellorum ſit neceſſarium auferre iura, aut bona aliqua eccleſiarum, & oppida, quæ vendita ſubſidio ſint publicis neceſsitatibus, & fidei defenſioni: idq́; incommodum eligatur; tanquam aptius medium, minoraq́; incommoda afferens: quod quidem licet Pontifici, cum adminiſtrator ſit, & gubernator ſummus eccleſiæ, & cauſa publicæ vtilitatis grauiſsima ſit. iamq́; diximus bonum commune præferendum eſſe priuato. & rurſus poſſe Principem cuiuſuis reipublicæ ſecularis, vel eccleſiaſticæ auferre particularium bona, pro conſeruando bono communi, in caſu grauiſsimæ neceſsitatis reipublicæ: q̄ dictò loco ex ſentētia D. Thomæ, & Caietani, & mag. Soti lib. 4. de iuſtitia quæſt. 5. art. 1. ſecūda concluſione, & art. 4. in principio probaui. Has igitur exceptiones habet regula illa generalis de non auferendo iure alieno per Pontificem.

Sup. nu. 33. & 34. *D. Thomas.* *Caietanus.* *Sotus.*

49 *Conceſſa Regi Hiſpaniarū ex bonis eccleſiæ & reditibus eius.*

Ex prædictis facilè deduces iuſtitiam, & æquitatem contributionū eccleſiaſticarum, quas Hiſpaniæ clerici, & eccleſiæ Regi pendunt, & ſoluunt, ex decreto, & conceſsione ſummorum Pontificum: tum ex beneficiorum quarumdam diœceſum decimis, tertia vel quota parte aliqua regi reſeruata; tum vel temporali, & determinato quodam ſubſidio, ex beneficiorum fructibus deducto; tum ex reſeruato quodā præcipuo ex decimātibus, cuius decima Regi cedat. quæ omnia ad vniuerſalis eccleſiæ defenſionem, & ſumptus bellorum aduerſus eccleſiæ inimicos non mirum ſi concedantur. quoniam ad hæc habere facultatem ipſum Pontificem iam probaui; eaq́; neceſſaria eſſe in Regis ſubſidium non dubitabit, qui ingentes belli ſumptus expertus fuerit, & qui immi-

Sup. nu. 46.

nentes, quotidieq́; vrgentes eccleſiæ inimicos conſiderauerit.

Ex venditis eccleſiæ oppidis ſubſidium.

Adeòq; rerum anguſtia tanta eſt, vt neceſſe quoq; fuerit his tēporibus eccleſiarum, & prælatorum oppidis per conceſsionē Pontificis his eccleſiæ neceſſitatibus ſuccurri: quod quidem fieri poſſe de poteſtate Pontificis iã paulò ante diximus, idq́; expedire eadē cōmunis eccleſiæ neceſsitas, & vtilitas docet. *Sup. num.* 48.

Generale documētum eccleſiaſticarum contributionū iuſtiſsimarū.

Cæterùm id quoq; animaduertere in omnibus his eccleſiæ cōtributionibus oportet: expediens eſſe valdè vt tēpore tantæ eccleſiæ afflictionis, eccleſiaſtici ſuccurrãt; Hiſpaniq; præcipuè, quorũ reditus eccleſiaſtici opimi ſunt, nec ſeculares præ multitudine tributorũ amplius iuuare poſſunt rēpub. quàm iuuant. Nec grauiter id ferre debēt clerici, & eccleſiæ: cũ cauſa eccleſiaſticæ defenſionis neceſſario ſubleuanda, & æquiſsima ſit, & eccleſiaſtica bona in vſus pios, & in defenſionē Fidei expēdi debeãt, ideoq; varij & opulenti ſunt eccleſiæ dati reditus, & non ſolũ ad miniſtrorũ ſuſtētationē, vt egregiè notat D. Thomas. 2. 2. quæſt. 87. art. 2. ad primũ. ſicq; dignius eſt vt ij reditus, & eæ eccleſiæ facultates eccleſiæ neceſsitatibus ſubſeruiant. Nec hoc genus ſolutionis tributũ exiſtimandũ eſt, à quo clerici immunes ſunt, ſed maximo honori nobis eſt, vt ex omnibus eccleſiæ ſanctæ clericis, & eccleſijs, Hiſpanienſis eccleſiæ bona ſubſidio Fidei præcipuè ſint, & ita æquũ eſt ab alijs ſumptibus nos abſtinere, vt in diuinum honorem bona dicto modo expendamus. *D. Thomas.*

Defenſio Regis circa eccleſiaſticas has cōtributiones.

Neq; exiſtimandum eſt hæc eccleſiaſtica ſubſidia, ſiue perpetua, ſiue tēporalia, Reges noſtros, aut ſuo libito in propria cōmoda inſumere, aut pro egeſtatis alicuius ſuę ſubleuationę hęc requirere. Deo enim gratias, potentes, & diuites ſunt, & catholici, atq;

conſcientiæ ſuæ proſpicientes, neq; etiam eccleſiam diuexare, aut honori eius detrahere contendunt. ſed ſolum ad publicas eccleſiæ vtilitates hæc ſubſidia quęrunt, poſtquam & induſtrias, & labores, & facultates, ac reditus proprios in hac eadem cauſa poſuerunt. quod potius illis honori eſſe debet, quam detractionis occaſio, exiſtimandumque eſt iure optimo: boni Principis, ac catholici officium eſſe curam iſtam prouidendi nonſolum neceſsitatibus regnorum ſuorum, ſed & communibus eccleſiæ vtilitatibus. Et eccleſiaſticos viros etiam decet non nimis temporalibus eſſe addictos, cum in ſortem domini, & ad ſupernam hæreditatem præcipuè vocati ſint, ſicq; licet temporales facultates, populorũq; dominia non dedeceant eccleſiaſticos, eccleſiaſq;, tũ ad iuſtã miniſtrorum ſuſtentationem, tum ad eccleſiæ ſplendorẽ, captandamq; reuerentiam ſecularium erga Dei miniſtros, quas etiam ob cauſas priſci Principes eccleſias piè ditauerunt; cæterũ catholicè ad hoc quoq; reſpicitur, vt eccleſiaſtici reditus, & diuitiæ Deo dicatæ nonſolum ad propria, ſed ad communia quoq; eccleſiæ commoda ſubſeruiant. Et ſiquidem Hiſpanæ eccleſiæ neceſſaria ad ſuſtentationem nunquam defuere, non mirum ſi curetur, vt ex ſuperfluis, eccleſiaſtici quædam offeramus vtilitati communi, & non multum de temporalibus, & populorum dominijs curemus; totoſq; nos in Dei miniſteria, & bona opera impendamus: ad quæ nos Principes noſtri his oneribus impellunt, non verò aliqua libidine permoti, propria, aut à priſcis donata auferre conãtur. In bonam igitur partem hæc Principum noſtrorum facta, ob dictas iuſtiſsimas cauſas interpretemur, nec obmurmuremus, aut grauatè feramus, ſi cũ Paulo, nõ nr̃a, ſed quæ Dei ſunt, quęramus eccleſiaſtici.

Dicimus

50 Diximus hucuſq; quo pacto ſentiendum ſit de Principum magnorum facultatibus. Quoniam autē iJ non ſolum in repub. ſunt, ſed & inferiores alij, qui tamē populorum capita, Principeſq; ſunt, & ſi ſupremis aliJs inferiores: de quorum facultatibus, & reditibus agere ad ſecuritatem conſcientiæ non erit certè ſuperfluum, neq; ingratum reipublicæ; noſtro verò tractatui, quo de Principum omnium iuſtis commodis agere inſtituimus, omnino erit neceſſarium. Ideoque in hac re hanc concluſionem poſt prædictas ſubijciemus.

Quarta propoſitio de dominorū particularium facultatibus.

Dicimus ergo primum iure optimo in republica bene ordinata ſub magnis Principibus, & Regibus, optimates, ac Principes, maioribus ſubditos, eſſe, iſq; rurſus dictiones, reditus, ac diuitias meritò concedi, vt reſpublica quaſi in duces diuiſa, perfectius gubernetur, & vt ſplendeat illa magis, iuuetur, protegaturq́; vbiq; ab ijs, qui plus cæteris opibus & potentia valeant. Et vt ſingulares, & illuſtres quorumdam labores, & erga rempublicam merita remunerationem ſpecialem accipiant, qua alij ad ſimilia gerenda excitentur. Non enim abſq; his omnibus bona certè reipublicæ gubernatio cōſiſteret, ſi vel vnus Princeps, cuius ingenium humanū, limitatumq́; eſt, totius reipublicæ curam vbiq; aſſumeret. ob idq́; ſapienter Exodi. 18. Iethro ille Moyſi conſuluit, vt Principes de populo electos præficeret plebi. Neque tunc ſolum, ſed ſemper in illo Iſraelitico populo, vt totius veteris teſtamenti hiſtorijs videmus, Principes, & optimates præ cæteris diuites, & potentes extiterunt; quos Propheta quondam optimates, capita populorum appellabat. Idq́; in omnibus benè inſtitutis rebus publicis conſuetum fuit, nuncq; communi gentiū conſenſione ſeruatur: quod certè niſi optimus

Probatio.

Exodus.

Cōmunis conſenſio.

mus gubernationis modus cenſeretur, non ſic gene raliter obſeruatũ foret ab omnibus. Ad hæc, vt dixi quaſi ſtellis fulgentibus cœlum, ſic reſpublica ſplendentibus vbiq; Principibus illuſtrior, ſpectabiliorq; ab exteris nationibus redditur. Inſuper æquiſsimum eſt, vt res geſtæ virorum illuſtrium bello, paceq; remunerationem accipiant: quoniam & virtutis iuſta merces pręmium eſt, & ad reipublicæ bonum conducit; vt ad ſimilia gerenda ſpe allecti multi exciten tur. Sicq, animaduerte tandem quàm æquum initiũ dominorum hæc conſtitutio habuerit, his namq; diuitias, & dominia, ob inſignes res geſtas, vt in plurimum, Principes, & gentes conceſſerunt.

51 *Iure ſua poſsident domini tẽporales.* Sed vt conſtet iuſtè ſua poſsidere tẽporales quoſq; dominos tam populorum dominia, quàm reditus, cæteraq; ſpecialia, ſiue iam appropriata bona, hoc ſolum animaduerte quod ſupra diximus, ex communi doctorum ſententia, & iurium deciſsione: rerũ dominia iure gentium iuſtè, & validè applicari poſſe per reipublicæ, & Principum conſtitutionem, & donationem. quo fit, vt cum hæc poteſtas in Principe, & republica adſit;& rurſus cum iuſtæ ſint cauſæ, & ad commune bonum ſpectantes, quibus hiſce dominis, & optimatibus reipublicæ ſint appropriãda quædam bona illuſtriora, & ampliora, quàm cæteris, manifeſtum eſt ex paulò ante dictis, poſſe Principes licitè, ac vtiliter his optimatibus multa concedere, & permittere. Dum tamen obſeruet Princeps moderationem illam, quam tenendam eſſe dixi paulò ante, in muneribus, & donationibus ipſorum, & dum etiam optimates ipſi non plus iuſto ſe extendere in ſuo dominio, cum aliorum iniuria velint. vindicem enim ſe habere dominum omnipotentem credarſt neceſſe eſt.

Sup. num. 12. & 41.

Moderatio.

Sed

52 Conceſſa iura regia optimatibus limitatiora ſunt.

Sed & aliud notatione dignum animaduertendũ eſt: optimates illos non eodem iure, quo Principes ſupremi, obtinere reditus; & ſubditos ſuos; neq; ita latius ſe poſſe extendere in exactionibus, ſicut Princeps ſupremus; etiamſi Princeps ipſe eas illis donauerit, aut reſpublica dederit. quod ſanè ſenſit magiſter Sotus verſus finem articuli vltimi quæſtionis. 6. libri. 3. de iuſtitia, & apertiſsima ratione id conſtat: quoniam huiuſmodi Principum exactiones, & dominia fundantur in generali gubernatione, & neceſſitate reipublicæ; quæ quãdiu creſcat, ſubleuanda eſt per ipſam rempublicam contributione cõmuni; eaq; deficiente cauſa, deficit, & decreſcit tributum; vt tota hac quæſt. probaui, præcipuè tertia præcedenti propoſitione, & explicatione illius. Quo fit manifeſtè vt tranſlata ad alios huiuſmodi regia iura, non habeant eandem vim, quam prius habebant: quoniam non habent eaſdem cauſas, quæ iuſtã faciebant exactionem: nam optimates illi nec defendunt rempublicam per ſe ſolos, ſuiſq; reditibus, niſi in extraordinario caſu: nec ad id volent contribuere, neq; illis cura hæc totius defendendæ reipub. ſicut Principi, incumbit. At verò propter hanc ſolam cauſam, vt probaui relato loco, & propoſitione. 1. &. 2. huius quæſtionis; licet Principi exigere quæcunq; neceſſaria ad eum finem; quæ tamẽ vniuerſalitas facultatis exigendi non procedit, niſi in Principe, atq; ideò optimates non poſſunt idem ius per delegationem Principis ſibi aſſumere, eo quod ſubditi, & reſpublica liberæ cõditionis ſunt, nec Principes ad ſuam deſtructionem ſuſceperunt, ſed ad gubernationem, & defenſionem ſuam: & ideo vltra iſtas cauſas Princeps non habet ius exigendi, nec delegandi; atq; ideo tãdem ſequitur, vt ſi vltra petant, iniuſtè, & tyrannicè agant:

Mag. Sotus.

Dicta ſup. nu. 15. & 25.

Habetur hoc ſup. nu. 4. & 7.

agãt:quia ſine poteſtate,& ex alieno dominio rerũ ali quid tunc ſumeretur. Nec idẽ dico de quibuſuis alijs emptoribus, & cõductoribus regaliũ redituum,ſicut de optimatibus dixi,illi enim omnes exigere poſſunt quod Rex: quãdiu Rex ipſe ea ex cauſis iuſtis exigat: dum tamẽ regia eadẽ neceſsitas ſubleuetur per facultates ipſorum conductorũ, & emptorũ,quia ij habẽt vicẽPrincipis in particulari illa exactione,& miniſtri eius ſunt.parũ enim refert,ſi per meas facultates Princeps leuet neceſsitates reipub. & poſtea mihi reſpub. ſatisfaciat ijs ipſis, quæ Regi debuerat dare;vel ſi directè det Regi eadẽ.At verò cũ donatione,vel pręſcriptione iura Regũ optimatibus obueniunt,alia eſt ratio,vt dixi,non enim per eorũ facultates immediatè prouidetur reipub neq; neceſsitas cõmunis vtilitatis vrget in illis,ſicut in Principe,vt iã dixi.ob idq; meritò cẽſendus eſt erraſſe frater Cordoua in ſuma quæſtione. 115.qui in diſtinctè idem ius exigendi tributa dabat optimatibus, quod & Principi cum ille donaſſet ipſis oppida aliqua,& eorũ exactiones regias: cum tamen longè diuerſa ſit ratio, & ea Principis donatio intelligenda eſt cum ea moderatione quam ratio præſcribit.

Emptores,& conductores regiorũ redituum.

Frat.Cordoua.

53 Non tamen negamus optimatum licitam ſuſtentationem, & diuitias his fundamentis, quæ in hac propoſitione attulimus, ſed tamen ius hoc optimatum, Principumq; inferiorum procedet cum iuſtæ rationis limitatione,licebitq; illis exigere à ſubditis, quicquid ad decorẽ moderatũ,ſumptuſq; neceſſarios oporteat, nõ autem ꝙ ſuperfluũ ſit,& ad libidinẽ,& auaritiã cõducat.memoreſq; ſint limitationis prędictæ qua ſuppoſita obtineãt cum gratiarũ actione, ꝙ ſuum eſt,tum donatione Principum, & reipublicæ, tum conſuetudine,& præſcriptione.Id namq; ius licitum

In ſpeciali quæ exactiones liceant optimatib,& quę commoda, & reditus,*

citum eſt omnibus, dum bona fide obtineatur legitimè, vt diffusè docet Epiſc. Couar. in commentarijs regulæ poſſeſſor. ſed meminerint aduerſus impotentes, potentiorem, præſcriptionem contra voluntatem illorum in foro conſcientiæ non protegere. vt doctè animaduertit doctor Medina quæſtione. 16. de reſtitutione. Quod quæſo animaduertant ij, qui optimatum confeſsiones excipiunt, & qui illis à conſilio ſunt: ne ob alienas diuitias, & voluptates, ac honores ſibi inaniter damnationem parent. Nec tamen nos in genere præcepta, & regulas ſtatuentes, poſſumus ſpecialia omnia comprehendere ſigillatim, quæ practicè ex varia facti ratione, & ſtatuum conſideratione cenſenda ſunt in particularibus caſibus. ſed tamen ex ſupra dictis iam fundamentis generalibus deducet facile vir doctus, & peritus quid optimatibus in hac re conſulat, in primiſq; caueatur ne quid per oppreſsionem fiat, neq; per tyrãnidẽ dictiones, & alia illi quærant nociuè: ſed ſuauiter potius, & attentis ſubditorum facultatibus, & neceſsitatibus iuſtis ſubditorum, & optimatuum onera illi ſuis imponant. ſecundò vt nil inſuetum exigatur, niſi regia facultate, & magna exigente cauſa. tertio, vt ex conceſsis regijs tributis nihil in rigore optimates à ſubditis exigant, neq; eo ipſo quo auget, aut nouum imponit Rex tributum, illi exigere velint. De venationibus autem optimatũ dicemus poſtea; ludi autẽ, & extraordinarij ſumptus ſubditos nõ obligãt, vt ad hec inordinata cõtribuãt. ipſi verò optimates ſibi conſulant, nec ignaros conſiliarios querant: multa enim difficilia indocti diſſoluere nequeunt, niſi ambo in foueam cadant: vt docebat dominus.

Epiſ. Couar.

Doct. Medina.

Ad confeſſarios optimatum, & ad ipſos practica animaduerſio.

ANI-

ANIMADVERSIO PRINcipum, de aptiori modo ſuſtentationis eorum, & ſubuentionis Reipublicæ.

54 VEllem ego modum iſtum reipublicæ prouidendæ grauiori alia authoritate fulciri, quam mea ſit, vt ita efficax ſuaſio eſſet, quàm modus gubernationis vtiliſsimus eſt, quem nunc ſuadere contendo. ſed diuina doctrina, rationiſq; lumē plus debent pōderis ad perſuadendum habere, quàm dicentis obſcura authoritas impedimentum afferre, ne fides dictis habeatur. offeremus itaq; Principibus, & Reipublicæ vniuerſæ quod menti occurrit, ſi fortè proſit aliquando. Et ſi enim tota hac quæſtione optimis, & firmis fundamentis Principum iura defendimus, tamen nonſolum oportet conſiderare quid bonum, ſed & quid melius ſit in republica perfectè inſtituta, chriſtianiſq; legibus gubernanda, chriſtianiq; viri officium eſt, vt Paulus ad Romanos. 12. dicebat, probare quæ ſit voluntas Dei bona, benè placens, & perfecta. præcipuèq; gubernatoris optimi eſt munus ſuauiter, ſimul & fortiter rempublicam gubernare: ita vt nihil æquum omittat, & nihil violentum committatur, more diuinæ Sapientiæ, de qua cap. 9. dicitur: Attingit à fine, vſq; ad finem fortiter, & diſponit vniuerſa ſuauiter. itaq; quod ſapientiſsimus magiſter Sotus ad finem articuli vltimi quæſtionis. 6. libri. 3. de iuſtitia, & iure ſe peroptaſſe dixit, vt ijs Principū exactionibus, & publicis neceſsitatibus via aliqua prouideretur alia, quam vel per has, quæ graues videntur exactiones; vel per æris alieni onus frequenter à Principibus, non cum paruo incommodo acceptum. Hoc ego & optaui, huiuſq; conſequendi finis rationem hāc, quam modo aperiam, inueni. *D. Paulus.* *Sapiens.* *Mag. Sotus.*

Quam

Quam vt confirmem, & probem iuſtiorem eſſe, lectorem remitto ad ea, quæ diffuſè ſcripſi ſuperius in præſenti quæſt. vbi quid liceat Principi, quid non liceat, & quid in ſpeciali agendum ſit, vt ab iniuſtitia caueamus in Principum cōmodis ſatis diximus, ex quibus facilè quiſq; colliget & iuſtitiam, ac æquitatem modi à nobis præſcribendi; eiuſq; ſuauitatem intelliget; ſimulq; videbit quantum difficultatis, & ſcrupuli viæ aliæ prouidendi Principibus contineāt, & quam duræ videantur, minuſq; philoſophicæ, quàm noſtra hæc ſit, attentè conſiderans fatebitur forte. Quod tamen breui ſermone perficiam; prudentum conſiderationi cætera relinquens. *Sup. à nu. 4. 7. & 15.*

55 Cenſerē ergo aptiorem modum ſuſtētandi per rēpublicā Principes, & prouidendi publicis neceſsitatibus pacis, ac belli hunc eſſe: vt primum non fiant minutiſsimæ contributiones exactæ paſsim, pro ſingulis rebus negotiationi expoſitis in republica, neq; paſsim collectæ fiant pro ſingulis minutiſsimis cauſis, etiam ab antiquis temporibus nominetenus reſeruatis. Quoniam multa incommoda, grauiſsimaq; poſſunt ex hoc procedēdi modo oriri; multiſq, ſcrupulis conſcientiæ paratur ſeminarium, eo quod poteſt ex hoc venire, vt æqualitas proportionalis, & iuſta non ſemper obſeruetur, dum hi, qui ditiores ſunt, minus contribuant, quam debiliores, qui magis quādoq; negotiantur. item euenire poteſt vt Principes, & capita reipublicę, ceſſante cauſa iuſta, antiquaq; tributi, exactionem continuent, ea conſuetudine minutiſsimarum collectarum adducti. Item etiam minutiſsima hæc colligendi ratio moleſta eſt reipublicæ hominibus, propter frequentes, ſibiq; ſuccedentes exactiones. Inſuper minutulæ iſtæ collectæ ſumptibus exactorum conſumi poſſunt. Tandem hoc mo-

Circa Principes, & r. publicas impugnatio antiqui modi exigendi.

do non rectè conſtat an ſuperfluè, an diminutè Principibus prouideatur: tributa enim in tot ſectiuncu-las diſtributa non poſſunt ad certam rationem reduci, & cum neceſſarijs ſumptibus comparari.

Secundo, neq; incommodo illud vacat, ſi Principes, & capita reipublicæ ærarium publicũ, redituſq; Principum, & reipublicæ debitis, & cenſibus paſsim onerent ad ſuperuenientium neceſsitatum ſubleuationem. Eo enim fit, vt & incongruè ſatis reſpublica tributa pẽdat in vtilitatem particularium eorum, quibus reditus publici obligati ſunt. ex quo etiam fit, vt multi in republicà ignaui, & à negotiatione alieni fiant, cum ſi omnes vacarent nec reditibus illis regijs confiderent, vtiliſsimè multi negotiarentur, & viliora eſſent rerum pretia. Tandem ſi Principes, & reſpub. oneratos cenſibus reditus ſubs habeant, neceſſe eſt vt & ad ordinariam ſuſtentationem; plus quàm facultas multorum ferat; extollant, & multiplicent exactiones. Et inſuper ad extraordinarias neceſsitates noua onera neceſſarium erit paſsim imponi, cum magno reipub. detrimento, & grauamine. Vltimo, donationes exceſsiuæ bonorum, & oppidorũ regalium, & reipub. & onerationes cenſuum, ſuper reditus principales in maxima quantitate, & perduratio earum, &c. mihi non probãtur, nec ad bonam gubernationem, nec in conſcientia, quia certè hæc bona à repub. dantur, non abſolutè, ſed ad bonum eiuſdem: quod ſi non in bonum, ſed in deſtructionẽ reipublicæ diſpendantur, non implent conditionem poſitam gubernatores, & contra voluntatem dantiũ dilapidant, & detinent; & non tantum contra priorum dantium, ſed contra viuentium voluntatem; & aduertatur directos dominos eſſe reſpublicas; quæ vt dicam quæſt. poſtrema, ex cauſa poſſunt mutare principatum,

cipatū,& vendicare bona:& ſi domini,ſub cōditione vtilitatis procurandæ reipub. ſint Principes, & ita fateor eſſe ſupra leges, & reſpub. in rebus iuſtis, atq; ideo donationes, & onerationes facere licebit illis, iuſtas tamē, & moderatas: nō exceſsiuas, & quæ ad neceſsitates leuādas,& ad animādos,& remunerandos ſtrenuos,pro republ. laborātes ſint iuſtæ, & ius ad accepta inuiolabile acquirūt donatarij; ſed contra moderationem factæ, ſunt contra iuſtitiam;nec validæ,nec permittēdæ,&c.

56 Nouus modus tributorum.

His ergo ſuppoſitis, ego cenſerem expedire multum reipublicæ; ſi Principes, & capita ipſius ſuſtentarentur,& neceſsitatibus publicis prouideretur hoc modo.Primo totius reipublicæ cum Principe in comitijs generalibus prudenti conſideratione expendatur, quanta debita Rex, vel reſpublica habeat, & ea communi contributione deleātur. Deinde videatur quæ ſufficiant ad ſuſtentationem Principis,& capitum etiam reipublicæ glorioſam quidem, & abundātem;& ad aliquam reſeruationem ad futuros euentus ſufficientem.Hancq; ſumam etiam extendant ad cōmuniter occurrentia bella, & commoda publica curanda. Quo facto ſumam hanc totam diſtribuant inter regni,& reipublicæ ciues quotannis ſoluendam. Idq; fiat pro cuiuſq; facultatibus. & adhibeatur conſideratio nė ingenui onerētur, ſicut plebei in hac cōmuni diſtributione. Inſuper ingenuis onus aliquod imponatur,tū præparationis, & obligationis ad bella regno, & reipublicæ defenſioni neceſſaria. Inſuper & ipſis cenſus aliquis moderatus imponatur pro cuiuſq; negotiatione, correſpondens tributo alteri gabellarum,quas nos Alcaualas vocamus,in quo omnes conſueuerunt includi.

Tandem hæc diſtributio generaliter poſſet à con

ſiliarijs, & præpoſitis ſuper tributa Regis, & reipub. & à regni capitibus in comitijs fieri, vt ſingulis ciuitatibus, vel prouincijs ſuma quædam generalis imponatur: Poſtea verò in ſingulis ciuitatibus, & prouincijs cõmiſſarij quidam deputati eam ſumam inter ciues diuiderent, habita ratione facultatum, negotiationis, & perſonarum ingenuorum, & plebeiorum, vt dictum eſt.

Secundo, pro ſuperueniẽtibus neceſsitatibus extra ordinarijs reipub. hæc ratio habeatur, vt ſi in mora ſit periculum, Rex ſolus cum conſiliarijs, vel cum aliquibus regni deputatis, in curia reſidẽtibus, valeat collectam generalem imponere. Et, ſi negotium id ferat, comitia regni ad id conuocentur. collectaq; illa pro rei neceſsitate fiat. Qua ceſſante ſtatim exactio ceſſet.

Tertio, ſi quæ ſint antiqua Principis, & reipublicæ debita, contributione generali ciuium pro ratione eorum, quę diximus obſeruari debere, ſoluãtur.

Quarto, ſi Principi, & Pontifici viſum fuerit, etiã ab eccleſiaſticis ſubſidia aliqua moderata, pro leuandis extraordinarijs reipublicæ chriſtianæ neceſsitatibus, requirantur aliquando. Nam ſemper eſſe tributarios non decet, potiori ratione, quàm ea, qua ingenui liberari ſolent: iſti enim bellis temporalibus, illi autem ſpiritualibus deputati ſunt, Deiq; domeſtici ſpecialius.

Quinto, ſi Principibus, & regnis placeret, ſtatuẽdum eſſet, ne ſine reipublicæ conſenſu alia onera, neq; redituum cõmunium, aut bonorum principalium alienationes adijci poſſent, nec permitti.

Probatio ex ſupra dictis.

Horum autem probatio iam à nobis præſuppoſita eſt: nam & regulis illis iuſtitiæ, & iniuſtitiæ tributorũ nituntur prædicta. Et omni vacant incõmodo, & ſcru-

& ſcrupulo, quibus antiquus modus procedendi nõ omnino liber erat, vt diximus. Deinde ſuauiſsimè, & facilè per hunc modum prouidetur reipub. tũ ex parte ſubditorum, tum Principum. Sic namq; reſpublica Principes alet abundanter, & pro ordinarijs, & extraordinarijs neceſsitatibus facilius per hanc contributionem æquiſsimã, & ex qua facilè quiſq; cognoſcet tributi ſui, & ſubſidij vtilitatẽ, & fructum, reipublicæ, & Principibus prouidens.

Tandemq; nemini per hunc modum iniuria fiet, quia ad hanc ſuſtentationem Principum, leuationẽq; neceſsitatum reipub. ſubditos omnes teneri iure gentium iam probauimus: tum in ordinarijs, tum in extraordinarijs caſibus: dum cauſa duret. Non verò ad aliquid aliud tenemur. Præterea & facultatum cuiuſq;, & perſonarum, & negotiationũ lucri, vt æquitas poſcit, rationem haberi volumus, vt nemo iuſtè conqueratur. certum eſt enim, neq; æquum eſſe vt plus pendat, qui minus habet, neq; vt ſoli plebei onera omnia ſuſtineant, ſed in aliquibus ingenui etiam, quia partes reipublicæ ſunt, & perſonis ad bella aptioribus, & facultatibus ſi negotientur, iuuent rempublicam. Non tamen æquum eſt, vt eodem modo onerentur, ac plebei, quia ingenui perſonis ſuis, vt oſſa in corpore, honorant & tuentur rempublicam, (ſi tamen officium expleant, ad quod oporteret obligari à Principe) reipublicæq; bella ſubdire tenẽtur, ſicut & clerici ſacra miniſtrare chriſtianis. Hanc autẽ totam gubernationis rationem tactam inuenies à B. Thoma in opuſculo. 21. ad Duciſſam Brabantiæ, & à magiſtro Soto in articulo vltimo, verſus finẽ quæſtionis. 6. lib. 3. de iuſtitia; præter reliquos doctores, quorũ teſtimonijs in hac quæſt. vſi ſumus, qui certè omnes ad hanc æquitatẽ, quã explicauimus aſpirant. *D. Thomas.* *Mag. Sotus.*

57 Circa optimates. Ex eo autem ſuſtentationis Principum modo, deducitur etiam facilè, quæ ratio habenda ſit in moderatione redituum, & facultatum præcipuorum optimatum reipublicæ, qui ſubditis etiam aliſs præfecti ſunt: vt ſine ſcrupulis, & incõuenientibus ſupra tactis ſuſtentẽtur. Cenſerem ergo eorum ſubentionẽ à vaſſallis, & facultatibus ipſorum, vt conſueuit prouidendam eſſe quidem. Sed moderatio etiam, quam Principibus conuenire probauimus, iſs etiam potiori ratione conueniet: quia & ſi neceſſarij reipublicæ ſint, non adeò tamẽ vt Principes, minoribuſq; auxilijs indigent. Et ita pro ſubditorum facultatibus, & perſonarum conditione, & pro ſtatu cuiuſq; Principis, & optimatis, attẽta antiqua cõſuetudine, cũ æquitatis tamẽ moderatione, oportet vt glorioſè iſ ſuſtẽtentur ad ornatum, & protectionem reipublicæ, & nihil iniuſtum, aut ſuperfluum, violentumvè in optimatibus permittendum eſt à Principibus ſupremis, & rebus publicis: quibus incumbit vt æquitas, & iuſtitia perpetuò conſeruentur. *Sup. num. 50.*

CON-

CONTENTA IN Quæſtione quarta, de campeſtribus.

1 *QVæ contineat quæſtio, & quam afferat vtilitatem?*
2 *Prima propoſitione aſſeritur licitum vſum venationum, & nemorum.*
3 *Vſus ruris vtilis, & bonus eſt.*
4 *Is præcipuè Principum, & optimatum proprius eſt.*
5 *Sed & priuatis, & clericis aptus.*
6 *Principes, & optimates ab exceſsiuis ſumptibus in venatione abſtineant.*
7 *Secundo declaratur in quo iuſtitia, & iniuſtitia eſſe poſſit in vſu nemorum, & venationis & ruralium.*
8 *De nemoribus, & feris cuſtoditis.*
9 *De cautione, & titulis obſeruandis.*
10 *Opiniones doctorum quorundam impugnantur.*
11 *Practica impugnatio.*
12 *Alij opinantes impugnantur.*
13 *Reſolutio vera: titulorũ, & conditionũ iuſtorũ nemorũ.*
14 *Nemora, & feræ cuſtoditæ in proprijs locis dominorum licent, & maximè Principi, vel in proprijs terminis, vel communibus, cum ſepta ſunt.*
15 *Aperta nemora in proprijs terminis, vel datis cum ea cõditione, licet habere.*
16 *Obiectiones ſoluuntur.*
17 *In terris communibus non licent nemora, non limitata.*
18 *Obiectio ſoluitur.*
19 *Quid in hac re exigat Principis maieſtas.*
20 *Nemora limitata: cum licentia extra limites venandi datur, licita ſunt.*
21 *Hiſpaniæ conſuetudo probatur, & limitatur.*
22 *Priuatis quid liceat, & quid prohibeatur circa cãpeſtria.*
23 *Intra prædia propria concluſa nemini vetatur vſus.*

24 *In communibus, & Principum ſyluis expedit vetatio venationis, & piſcationis.*
25 *Leges vetantes campeſtria obligant in conſcientia, pro intentione legumlatorum.*
26 *Aſſumptio campeſtrium communium, non eſt mortalis, neq; obligat ad reſtitutionem.*
27 *Strages prohibentur.*
28 *Concluſa campeſtrium, vel exculta, & plantata quæuis, & domeſtica animalia, non eſt licitum aſſumere.*
29 *Colūbaria licita ſunt, & intacta debēt ab alienis relinqui.*
30 *Custodes camporum ad quid obligentur in conſcientia.*
31 *Campeſtria appropriata priuatis, vel communitati, non licet Principi aſſumere, ſed aliud eſt de vagis.*

QVÆSTIO. IIII.

De campeſtrium licito vſu, & illicito.

QVÆ PRINCIPIBVS, optimatibus, & priuatis in hac re expediant, ad ſecuritatem conſcientiæ?

1 Vtilitas quæſtionis, & tractanda in ipſa.

CVM inſtituerim hac Apologia declarare licita Principum, & optimatum iura, & commoda; viſum eſt nõ prætermittere huius quæſtionis explicationem, quam ad illorum, & priuatorum conſcientiæ ſecuritatem expedire cenſeo. Qua examinabimus Principum, & optimatũ vſum, & prohibitionem nemorum, & venationũ; quæ non carent ingenti difficultate, & innumeris ſcrupulis: à nobis quidẽ explicandis. ita ergo quæ licita ſint, proprijs, & firmis fundamentis apperiemus, quæ vero illicita ſint etiam dicemus apertę. Simulq́; priuatorũ conſcientijs conſulendum erit, oſtẽdendumq́; quid in hac re ſecurũ, quidue animæ nociuũ ſit in cæſione, paſtuq; ſyluarũ, & montium; venatione, piſcationeq;: in omnibus etiã vetitis, & alienis terminis.

Quæ omnia noſtris temporibus adeò neceſſario explicanda eſſe duxi, vt & ad continendas oblatrãtium linguas aduerſus ea, quæ licitè poſſunt tolerari; & ad compeſcendos potentium affectus, in ijs quæ illicita ſint, hæc tractatio non ſit cæteris inferior exiſtimanda: in qua & ſi pauca à ſcriptoribus notata legamus, nos tamen curabimus ea omnia, quæ neceſſaria fuerint ex principijs Theologiæ ſacræ conſcribere. vt his difficultatibus noſtros expediámus. Et primum quæ ad Principes, & optimates ſpectant,

deinde, quæ ad priuatos attinent explicabimus.

2

Prima propoſitio de licito vſu nemorũ, & venationum generaliter.

Primo igitur loco aſſerendum eſt: moderatum vſum, iuſtamq; poſſeſsionem nemorum, & venationum quarumcunq; licere, ſtudioſaq; eſſe & Principibus præcipuè, & priuatis quibuſcunq; etiam.

Probatio.

Conſuetudo gentium.

Hoc autem non ſolum priſcorum philoſophorum, omniumq; gentium vſu, & probatione firmatur, quibus ſimilia oble&tandi animi genera conſueta, & cum virtute coniuncta exiſtimata ſunt, vt Principum, gentiumq; hiſtorijs manifeſtum eſt; ſed etiã ſanctorum patrum vſu, & ſacræ ſcripturæ authoritate fulcitur. nam primum in mundi exordio Deus Geneſis primo hominibus conceſsit facultatẽ fruendi, vtendiq; ſyluis, & nemoribus, & animalibus creatis ab ipſo ad hominum obſequium, & delectationẽ, ſuſtentationemq;, dicente domino: replete terram, & ſubijcite eam, & dominamini piſcibus maris, & volatilibus cœli, & vniuerſis animantibus, quæ mouentur ſuper terram. dixitq; Deus ecce dedi vobis omnem herbam afferentem ſemen ſuper terram, & vniuerſa ligna, quæ habent in ſemetipſis ſementem generis ſui, vt ſint vobis in æſcam, & cunctis animantibus terræ, omniquè volucri cœli, & vniuerſis, quæ mouentur in terra, in quibus eſt anima viuens, vt habeant ad veſcendum. & factum eſt ita. Hæc ibi Deus rerum author conceſsit omnibus hominibus, & primis parentibus, ad quorum etiam temperatam delectationem terreſtrem paradiſum omni plantarum pulcherrima congerie ornatum plantaſſe Deum dicitur Geneſis ſecũdo; cuius delectatione illi, noſq; etiam ob illorum peccatum priuati fuimus; Dei tamen benignitate, poſt diluuij ſupplicium vſus idem conceſſus eſt hominibus, paradiſo illo terreſtri excepto, vt conſtat Geneſis nono capite Sicq; priſci

Geneſis.

ſancti

ſancti patres ea Dei licentia ad animi recreationem, corporiſq; ſuſtentationem vſi ſunt: ſyluis, & venatione ad eam rem vtentes. Ideoq; Iſaac ſanctus filio iuſsit Geneſis. 27. ſume arma tua, pharetram, & arcum: & egredere foras: cumq; venatu aliquid apprehenderis, fac mihi inde pulmentum, ſicut velle me noſti. Quam venandi conſuetudinem veteres illos patriarchas conſeruaſſe, cum debita tamen moderatione credimus. Sicq; legimus Salomoné tertio Regũ libro, &. 2. Paralipomenon, & libro Eccleſiaſtes, huiuſmodi nemoribus vſum fuiſſe, quod & Iſraelitici Reges conſeruarunt. Omneſq; nationes vt iam dixi neceſſarium putauerunt. Idq; merito nã & hæc omnia, quæ ſyluis, & rure continentur, ad ſuſtentationem corporum noſtrorum, vſumq; humanum prodeſſe quis dubitabit? De quorum fructu participare non poſſumus, niſi vſu, venationeq; ipſorum. Deinde ad moderatam animi delectationem quantum ſyluarum contemplatio, piſcandi, venandiq; exercitatio conferant, expertis relinquo, & conſiderantibus hæc maximè humano animo accommodari, quæ ad eius obſequium creata ſunt, & quæ ſenſuum obiecta caſta, pulchraquè continent; & à curis, & moleſtijs interioribus, ſenſuum exteriori, & grata occupatione animum leuant. quæ adeò delectabilis occupatio viſa eſt multis, vt Regum, & optimatum diuitiſs illam præferrent. Ad quam cum Chriſtiana contemplatione coniunctam vocabat Eliodorum amicum B. Hieronymus epiſtola. 1. & Nazianzenum Gregorium B. Baſilius epiſtola de vita ſolitaria ad eundem ſcripta; & lumine naturali illuſtratus Sceneca tragedia quarta actu ſecundo diffuſè, & eleganter hanc caſtam ruris delectationé deſcripſit, hiſq; præcipuè verſibus, quos nunc referre libuit.

Iſaac. *Salomon.* Ratio. *D. Hieronym.* *D. Baſilius.* *Sceneca.*

HIC

HIC aues querulæ fremunt,
Ramiq́; ventis lenè percuſſi tremunt,
Vetereſq́; fagi. Iuuat hic aut amnis vagi
Preſsiſſe ripas: ceſpite aut nudo leues
Duxiſſe ſomnos: ſiue fons largus citas
Diffundit vndas, ſiue per flores nouos
Fugiente dulcis murmurat riuo ſonus.
Excuſſa ſyluis poma compeſcunt famem,
Et fraga paruis vulſa dumetis cibos
Faciles miniſtrant. regios luxus procul
Eſt impetus fugiſſe, ſollicito bibant
Auro ſuperbi. quàm iuuat nuda manu
Captaſſe fontem? ſi celer ſomnus premit,
Secura duo membra verſantur toro.

3 Tandem vſus iſte ruris venādi, piſcandiq́; ſtudioſus, & cum virtute coniunctus eſſe poteſt. quod docet D. Thomas prima ſecundæ quæſt. 60. art. 5. & ſecunda ſecundæ quæſt. 160. & quæſt. 168. & ait Ariſtoteles lib. 4. Æthicorum cap. 8. ſtudioſum eſſe leuare animum à curis, & moleſtijs, & à grauioribus negotijs quandoq́;: tum vt poſtea promptius ad ſeria recurrat animus, tum vt vires corporis, interiori, & conſtanti animi occupatione nimia, non grauentur. vt autem ab exceſſu caueatur, & ne à virtutis medio deficiamus, adeſſe debet virtus quædā moralis, quæ paſsiones moderatur circa hec delectabilia iocoſa, ne vel nimis ſerijs rebus deditus animus, frangat vires hominis, & alijs moleſtus ſit. vel ioco, & otio plus æquo laxetur: quæ virtus obiectum hoc, & officium exercēs eutrapelia à philoſopho, & D. Thoma vocatur. Poſtremò deniq; manifeſtum eſt horū ruralium vſum moderatum licere hominibus, ſiquidem Deus ipſe Geneſis primo, & 9. illum concesſit, vt dixi.

Ratio cur ſtudioſe exerceri poſsit vi(?)uſcuris, & venationes.

D. Thomas.

Ariſtoteles.

Eutrapelia virtus.

4 Cæterum ꝙ de omnibus dixi, Principibus, & optimatibus

Principibus, & optimatibus nemora & venationes præcipue cōueniunt.

matibus potiori iure applicanda ſunt. Quibus ideò licet campeſtrium vſus; expeditq; vt ad illorum exercitationem ſpatia quædam, nemoraq; ſeparetur, quibus animalibus, piſcibuſq; gignendis locus detur. Id enim ſpeciale priuilegium, & dignitas eorum expoſcit, & neceſſarium eſt ad leuandas moleſtiſsimas illorum curas, quas in republica gubernanda quotidie ponunt. & deniq; vt ſtudium virtutis non intermittant, ſi otio dediti, in quo animus occupetur, cum à gubernatione vacant, non habuerint. Poſtremò vt Ariſtoteles primo libro politicorum cap. 5. ait, venatoria exercitatio belli quædā adumbratio eſt; ideoq; expedit, vt reipublicæ Principes, & optimates, quibus belli negotia commendata ſunt, venationi quandoq; dent operam, vt bellicas exercitationes, pacis etiam tempore ioco addiſcant, vt ad ſeria inſtructi ſint: quam ob cauſam ludi aliquot iocoſi belli inter optimates in vſu ſunt. Ideoq; æquum eſt etiam huiuſmodi campeſtria nemora, & venationes Principibus, & optimatibus non auferri. *Ariſtoteles.*

5 *De priuatis & clericis.* Sed & priuatis id non vetatur; ſed eſt datum hoc, vt paulò ante probaui, omnibus in cōmuni id licere oſtendens; excipe tamen eccleſiaſticas perſonas, quibus, ob ſtatus eccleſiaſtici, & ſacri decentiam, multa prohibentur à iure: vt choreæ, ludi, & venationes. de quibus lege Syluestrū verbo clericus tertio, chorea, & venatio. & Caietanum verbo clericus, qui docent id ſine contemptu, & ſcandalo, non adeò vetari, vt in clerico grauis cenſeri debeat tranſgreſsio; licitāq; venationē, & piſcationem eſſe quibuſuis ex genere ſuo, ſi abſint malæ circunſtantiæ, docent doctores omnes catholici, præcipuè Syluester verbo piſcatio, & venatio. Mag. Sotus quarto libro de iuſtitia quæſtione ſexta articulo quarto. Cordoua quæſt. 119. *Sup. nu. 2.* *Syluester.* *Caietanus.* *Mag. Sotus.* *Cordoua.*

& Co-

& Couarrubias in regula peccatū parte. 2. §. 8. & alij inferius referendi. Illud autem in genere adnotabis iam conſuetudine Reipublicæ eſſe obtentum, vt venationes, ac piſcationes cum apparatu maximè Principum ſint; moderatæ vero cæteris liceant, etiam clericis: dum illi iuxta ſtatus decentiam à ſeculari, bellicaq́; venatione, & ab infamibus huius Rei muneribus abſtineāt. In diebus vero feſtiuis ſolemnioribus, vt Syluester ſupra verbo piſcatio, & in alijs, niſi recreationis cauſa, paruoq́; tempore, vel ex vrgente neceſsitate, ab his abſtinendum eſt; præcipuè ſi labor nimius, vel turbulentia adſint.

In feſtis.

Sylueſter.

6 Sed quod magis cauendum eſt, illud Principes, & optimates animaduertant, in huiuſmodi nemorum, & venationum delitijs nō licere plus æquo inſumere: quoniam in hoc & prodigalitatis vitium incurritur in ſuperfluis, & magnis ſumptibus, & largitionibus, vt docet D. Thom. ſecunda ſecundæ quæſt. 119. &. 178. art. 2. Et huiuſmodi venationum ſumptus exceſsiui ſæpe charitati, & iuſtitiæ aduerſantur: cum ſuperfluè in ea re impenditur, quod in eleemoſynas erogandum eſſet, vel in vſus publicos inſumendum; aut eo ipſo releuanda eſſet reſpublica, quæ Principes alit, nō ad ſuperfluos ſūmptus, ſed ad Reipublicæ neceſſarios. quamobrem acriter reprehendit eos, qui in venationibus, hiſtrionibus, ſimilibuſq́; ſuperfluis ſua expendūt, B. Auguſtinus tomo octauo in enarratione pſalmi. 102. poſt medium, & in pſalm. 149. ad medium exhortationis.

Principes, & optimates ab exceſsiuis ſumptibus in venatione abſtineant.

D. Thomas.

D. Auguſtinus

7 Sed veniamus iam ad potiorem quæſtionis partem, qua inquirimus de iuſtitia, & iniuſtitia vſus nemorum, ſyluarum, paſcuorum, venationis, & piſcationis. de quibus nos acturos prædiximus: & quòd ad Principes, & quòd ad priuatos ſpectat. hoc eſt

Declaratur in quo iuſtitia, & iniuſtitia eſſe poſsit in vſu nemorum, venationis, & piſcationis. cæſionis, paſtuiq; ſyluarum, & camporum.

eſt enim à nobis præcipuè intẽtum, cuius articuli ſi veritatem elucidaremus nos, ſuaderemuſq́; alijs, non parum rempublicam iuuaſſe cenſeremus.

De ea re, ſecunda propoſitio.

De quo articulo ſit ſecunda propoſitio. iuſte exequi poteſt, & conſeruari Principum, ac priuatorum vſus rerum campeſtrium; ſi quiſque ſuis tantum, poſſeſsiſque vtatur ſine iniuria alterius. Iniuſtus verò is vſus erit, & reſtitutioni obnoxius, ſi aliena vſurpet, vel permittat quis, aut committat alienarum rerum nocumenta, ad quæ ius non habet. Hoc autem quod in genere hac propoſitione complexi ſumus, in probatione explicabo, amplificabo, probaboq́; ſigillatim. nunc vero ad memoriam reuocabo principia, quæ, ad cognoſcendum & virtutem iuſtitiæ, qua redditur vnicuique quod ſuum eſt; & vitium iniuſtitiæ, quo è contra aufertur quod ſuum eſt, ab vnoquoq;, tradit D. Thomas ex ſacra doctrina, communiq; conſenſu iurium, & doctorum in ſecunda ſecũdæ à quæſt. 58. per multas, & mag. Sotus libris de iuſtitia & iure à lib. 3. per totum, & Doctor Medina, & Petrus à Nauarra tractatibus de reſtitutione, Couarrubias in regula peccatum. Nauarrus, & Sumiſtæ cum furta, & ſeptimum decalogi præceptũ exponunt. Similiter cum de rerum diuiſione, & dominio iura, & doctores ijſdem titulis diſponunt, explicantq́; authores prædicti præcipuè D. Thom. ſupra quæſt. 66. &. 62. & Sotus quarto de iuſtitia, & iure. de quo & nos ſuperiori queſtione ſatis diximus. ijs ergo concluſio noſtra manifeſta redditur. neq; de ea in generali, doctus quiſquam dubitabit. At in ſpeciali elucidandum eſt, in quo poſsit is campeſtrium vſus licitus cenſeri, & in quo illicitus ſit? quæ difficultas ſequentibus probationibus, & explicationibus concluſionis iſtius explicabitur.

Probatio generalis.

D. Thomas.

Veniamus

8 Veniamus ergo ad præcipuũ quæſtionis punctũ, & præſupponamus vt mag. Sotus cõcedit loco infra *Magiſt. Sotus* citando, æquum eſſe vt Principibus, & potioribus Reipub. optimatibus deſignata ſint nemora ſpecialia, illiſq; permitti feras, fluuioſq; venandi, piſcãdiq; cauſa cuſtodiri, tum ad recreationem, leuamenq; iuſtum à curis, & laboribus bellorum, gubernationiſq; Reipubl. tumq; etiam ad equeſtrem exercitationem; tum deniq; ad maieſtatis ſignificationem illorum ſtatui decentem, ad ſubditorum reuerentiam. Adeò vt ſi ab antiquo tempore eæ recreationes non obtinerentur à Principibus, non eſſet iniuſtum eas de nouo conſtituere. dum tamen aliqua ratione caueretur ab aliorũ iniuria, vt dicemus inferius. Eo quod vtilitas publica præferenda ſit priuatæ, quam aliquã do lædi poſſe licitè ad tuenda Reipublicæ commoda authoritate Principis, probaui ex catholica, & cõmuni doctrina quæſtione præcedenti. *Sup. q. 3. nu. 33* Et ita non debemus ſcandalizari ſi reges in Regnis ſuis, & optimates in ſuis dictionibus nemora aliqua feris ornata, cuſtoditaq; obtineant. id enim licitum eſt ratione prædicta, etiam ſi vicinis aliquod damnũ inferatur: dum tamen cautio, & moderatio infra conſtituẽda ſeruetur. 9 In qua re quæritur an abſolutè defendẽdi ſint Principes, & optimates, qui prædicta nemora, feraſq; cuſtodiunt, quando particularium vicinorum bonis nocent feræ illæ ſegetes conculcãdo, & paſcẽdo fructus, & prædia depopulando, impediendoque cultores, ne in ſibi aliàs cõceſsis prædijs, & terminis ſerant, aut plantent, metu ſubſequendi damni; occupandoq;, & vexando vicinos in defenſione moleſtiſsima beſtiarum illarum. Quod ſi addideris acerbam punitionem ſubditorum, qui in hac re delinquũt, magis difficultatẽ augebimus. Quærimus ergo an hæc

De ne moribus, & feris Principũ, & optimatum.

Conceduntur nemora, & feræ, cuſtodiaq; earum.

Non abſolutè, ſed cum cautione, & iuſtis titulis conceduntur prædicta.

an hæc liceant terrarum dominis abſolutè; & an ſatisfaciant omnes illi, illatis damnis, ſola quadam ſatisfactione arbitrio ſuo deſignanda, vt fieri ſolet, experimurque multa huiuſmodi in republica accidere.

Prima opinio. Cui quæſtioni reſpõdent doctores quidam latiùs, quàm conſcientiæ ſecuritati conueniret, inter quos fuit frater Antonius Cordoua quæſtione centeſima decima nona ſumæ: qui non ſolùm dicit licere Principibus, & optimatibus prædicta omnia, ſed defendit terrarum dños, qui in nemoribus ſuis, & communibus terminis feras nutriunt, & cuſtodiũt, etiam ſi aliquot damna irrogent: dum non ſint exceſsiua, illa verò moderata incommoda ait poſſe reſarciri à domino per remiſsionem aliquorum iurium pertinentium ad ipſos dominos, vel per appretiationem damni, per feras illati, vel per conceſsionem venandi minora animalia, vbi in communibus terminis reperiantur; maiora verò ſi in proprijs hæreditatibus ſubditorum fuerint inuéta. Additq; in fine, ſi hoc vltimum medium apponatur, ad nullam ſatisfactionem teneri dominos. Et nititur ille in vtilitate publica, quæ ex recreatione Principum oriri poteſt. Et in iure præſcriptionis, qua ij domini terrarum ſibi acquiſierunt ius obtinendi, & vetandi prædicta: & in modo illo ſatisfactionis, qui ſua quidem ſententia ſufficiens erat. Similiterq; alij recentiores dixerunt. *Frater Cord.*

Secunda opinio. Sed alij doctores maturiùs ſcripſerunt, & ſi quæſtionem hanc non omninò explicarunt, ſed attigerunt ſolùm: vt Magiſter Sotus libro quarto de iuſtitia, quæſtione ſexta, articulo quarto à medio, & Couarruuias in regula peccatum, ſecunda part. §. octauo, numero primo; qui ex multis doctoribus concedunt licitam eſſe venandi vetationem per Principes, *Magiſt. Sotus.* *Epiſc. Couar.*

V de quo

de quo puncto dicemus inferius: ſed duas generales regulas aptè proponunt; alteram Sotus pagina penultima dicti articuli: ſcilicet prohibentes dominos teneri in integrum reſtituere omnia damna illata à feris cuſtoditis; alteram regulam tradit Couarrubias ad finem dicti numeri primi: ſcilicet cautè eſſe recipiendam præſcriptionem, quam in hac re ſe habere contendunt optimates, nè à tyrannide initium habeat, & eo modo intelligit Caietanum in ſuma verbo venatio ad finem. Et hoc quidem videbatur ſentire Cordoua in ſeptimo puncto quæſtionis citatæ, niſi confuſè loquens, & in fine latiorem viam ſequens, ſententiam obſcurare videretur, præ ſeq; fert Principibus placere voluiſſe quibuſdam, de quibus loquitur. *Couarr.* *Caiet.* *Cordoua.*

10 *Impugnatio primæ opinionis.* Sed ego ex ſententia Soti, & Couarrubias, atque ex theologicis principijs apertè proferam, & probabo quod cenſeo: priùs verò ad eorum impugnationem, quæ falſa videntur, duo principia proponam: alterum, de quo paulò ante ſcripſi, indubitatumque eſt: videlicet iniuſtè ablata in integrum eſſe reſtituenda: ex quo ſequitur non rectè per vmbras reſtitutionis, ſatisfactioniſquè cuiuſdam multa alia damna paliari. Alterum eſt præſcriptionem temporalem, cuius initium ſcitur, in foro conſcientiæ non protegere potentes, aduerſus priuatos, parumquè potentes, qui non poſſunt ſe defendere, ac reſiſtere potentioribus, niſi magno incommodo, & metu. Quod primum expreſſe docet doctor Medina quæſtione decima ſexta de reſtitutione, & Couarrubias ad finem dicti numeri primi. §. octaui ſecundæ partis regulæ peccatum: & probatur manifeſtè: quoniam præſcriptio, vt valida, & legitima ſit, debet & tempus à lege præſcriptum, & bonam

Reſtitutio in integrum. *Supra.num.7.*

Præſcriptio potentium non ſemper ſecura aduerſus priuatos.

Medina. *Couarr.*

bonam fidem poſsidentis habere: quibus concurrentibus ius per illam acquiri licitè concedimus: In qua re non oportet modo immorari, ſed lectorem remitto ad ſcripta de præſcriptione doctiſſimè per epiſcopum Couarrubias in expoſitione regulæ poſſeſſor: præcipuè in ſecũda parte: & ita conſtat malæ fidei poſſeſſorem nullo tempore præſcribere: quoniam ratio quare præſcriptio poſsidentem defendit, ea eſt, quoniam res illa cenſetur neglecta ab alijs, & ita occupanti cedit, vt vacans per legitimum tempus: Qui autem ſcit rem alterius eſſe, & contra eius voluntatem, vel falſis excuſationibus detinet, furatur; nec iuſtè poſsidet. At verò cum potens aliquis bonis impotentis vtitur, non poteſt allegare negligentiam alterius videntis: quoniam & ſi videat, repugnare non poteſt. Præſertim cum metus adeſt verus, timereque poteſt impotens rationabiliter ſe damnum incurſurum, ſi potenti reſiſtat, & ab eo ſua exigat. Tuncque non valere præſcriptionem in foro conſcientiæ docet Syluester verbo metus in fine, & Couarrubias ex alijs doctoribus ſecunda parte regulæ peccatum. § tertio, numero ſeptimo. Tunc enim moraliter reſiſti non poteſt vſurpanti, propter metum maioris damni, niſi metus eſſet leuiſſimus, & ſine fundamento; vt ait doctor Medina vbi ſuprà: ex quibus manifeſtè deducitur non poſſe defendi Principes, & optimates in hac ferarum alijs nocentium poſſeſsione, propter titulos contrarios, his principijs poſitis: vel quia nõ omnia teneantur reſtituere, quod eſt omninò falſum, vt dixi; vel quia allegent præſcriptionẽ quidem temporalẽ, ea enim in foro exteriori, quod præſumptione niti ſolet, fortaſſis defendentur. Cæterũ in animæ foro aduerſus impotentes, timenteſquè potentium nocumenta alia,

Couarrub.

Mala fides, & metus obſtat præſcriptioni.

Syluester.

D. Medina.

ea præſcriptio non defendit eos: quamuis illam in foro conſcientiæ tueri bona fide poſsidentes non negemus cum Medina, & Couarrubias vbi ſuprà, & Soto in quarto de iuſtitia, quæſtione quinta, articulo quarto. Et præcipuè ſi ſit immemorialis, quæ titulum præſupponit. Id verò cauendum eſt inter dominos, & ſubditos, vt dicebat Couarrubias vbi ſuprà: quia nemo præſumitur velle dare ſua, niſi apertè, & in caſu grauiſsimo, & potens contradicere, vellet donare. *Medina. Couarrub. Soto.*

11 *Practica impugnatio.* Alijs ergo titulis quærenda eſt Principum in hac parte defenſio: nam ijs defendi non valent. Nam primum eſto certum ſit, Principes, & optimates poſſe obtinere hæc loca recreationi deputata; cæterum negari non poteſt, ſi ad reſtitutionem teneantur illati damni, eſſe proculdubio obligatos alio modo ſatisfacere, quàm conſueuit, atq; eo quem prima opinio præſcribit: quia illi modi reſtitutionis nõ reddunt in integrũ propria vnicuiq;, ſed pro multo damno parum quid reſarciri ſolet in illa remiſsione aliquali vectigalium, & in paruula quadã ſatisfactione pro multis, quæ ex prædijs, & ſegetibus depaſcere ſolent feræ, cerui, & alia id genus animalia. Inſuper neq; ſatis fit labori, & occupationi ab agricola poſitis in defenſione ſuorum à feris illis. Sed neq; compenſatur lucrũ ceſſans illis propter intermiſſam culturam plurium prædiorum, quæ colerẽt, niſi timore futuri nocumenti à vicinis feris à cultura deterrerẽtur. His adde, beneficiorũ dñis, qui decimas cumulatiores, ſi hæ feræ abfuiſſent, acciperẽt, nihil reſtitui certè iniuſtum eſt, cũ iniuſtè hæ feræ cãpeſtribus nocẽt. Vidi ego nõ ſemel, neq; vno in loco, vbi huiuſmodi nemorũ, & ferarum nocumenta reperiuntur, quę arbitrio proborũ, eiuſq; negotij valdè intelligentiũ, æſtimantur pluris, *Incompleta reſtitutio.*

quàm

quàm trium millium ducatorum, reſarciri velle à dominis, minus quàm triginta auris: ſicq; eo modo alibi compenſari video dāna hæc: quæ compēſatio ſi loco veræ reſtitutionis præberetur, quàm eſſet ridicula, quis dubitabit? Omitto damna alia, quę ex acerbitate pœnarū, & conculcatione ſegetum venandi cauſa ſequuntur, de quibus dicā inferius. Sed aduerte ſecūdo non poſſe defendi dominos horum nemorū præſcriptionis colore: quoniam, vt iam dixi, hæc aduerſus impotentes neminē tuetur in conſcientię foro. Et ipſamet reſtitutio, & compenſatio eorum damnorū conſueta videtur præſuppōnere iniuſtitiam, ſi reſtitutio cenſenda illa ſit, quæ quidem de malè ablatis eſt ſemper. In quibus quotidie perſeuerare, ſine alio titulo, præter ſperatam reſtitutionem, illicitum, nefaſq; eſt: non enim furari licet, vt reſtituamus: neq; enim facienda ſunt mala propter lōganimitatem Dei, & vt veniant bona, quod damnat Apoſtolus ad Rom. 2. & 3. c. Et ita cū præſcriptionis titulo, nō benè conuenit conſueta hæc reſtitutio, & compenſatio: quoniā videtur præſupponere malam fidē res quotidie eaſdem reſtituētis, niſi titulus alius præter præſcriptionem adeſſet.

Acerbitas pœnæ. Conculcatio ſegetum.

Contra præſcriptionem.

D. Paulus.

12 Sed quòniam excogitari poſſunt modi alij, atq; tituli iuſti, quibus moderatus vſus horum nemorū liceat dominis, vt videbimus; ideo nec omnino probo M. Soti opinionem ſecundā prædictam, qui vetantes venationem ferarū abſolutè obligat ad reſtitutionem damnorum in integrū. In hac enim generali obligatione ego ab illo diſſentio, & ſi eius intētionem omnino probauerim in impugnatione primę opinionis: vbi enim nō ſit ratio alia defendēdi hos dños nemorum, & ferarū, niſi reſtitutio illa aliqualis, & præſcriptio, quibus prima opinio nititur, affimarē non poſſe

Impugnatio ſecūdæ opinionis.

M. Sotus.

Supra num. 9.

Supra. nu. 10.

iuſtè defendi hanc conſuetudinem, neq; opinionem (vt dixi) illã probo in eius impugnatione. Cæterum vbi aliæ iuſtæ rationes adſint, non eſt cur iura ſua dominis negemus, vt ſubditis ea tribuamus. Debet enim ad iuſtitiæ leges reſpicere, is qui iudicis, vel conſiliarij locum tenet, ita vt neque pietas erga pauperes, neque rubor, aut reuerentia, vel fauor erga potentes, illum faciat à recto tramite diſcedere: ob idq; admonitos eſſe velim conſiliarios, confeſſarioſquè Principum, & optimatum, qui hæc nemora, feraſquè nociuas poſsident, vt in medio conſiſtant pro veritate, & virtute; nec ita dominis arrideant, eorumquè relationi credant, vt quæuis probent, quæ illis placent, incidantquè in incommoda primæ opinionis, ob inconſiderationem veritatis, minoremquè rerum experientiam, quàm oporteret; vel ita rigidi ſint, vt nullis eorũ veris titulis, iuſtiſq; rationibus velint attendere, quibus hæc eorum iura defendi poſſunt aliquando, vt dicemus: in vtroq; enim extremo vitium ineſſet, periculumq; conſilianti; ſi vel largus ſit, alienas delectationes ſuo periculo probans; vel etiam ſi ſtrictior ius Principum auferat, quorum facta ſi poteſt fieri defendantur oportet: quia & difficile eſt illorum voluntati obſtare, & ad quietem publicam Principum reputationi conſulendum eſt. Itaque medio modo incedere conuenit, in quo virtus, & iuſtitia conſiſtit medium tenens inter extrema, modumq; prudentiæ ſeruans. Sicque in hac limitatione ſententiæ ſecundæ, non contradicimus ſcriptis à nobis in impugnatione primæ opinionis, ſed nos media tenemus, extrema fugientes, vt reſolutione ſequenti conſtabit.

Admonitio eorũ, qui à conſilio, & confeſsionibus dominorum nemorum ſunt.

13 Duo ergo dicimus in hac re, quæ omnino vera cenſeri debent, propter ea, quæ hucuſque diximus in hac

Reſolutio vera.

hac ſecunda propoſitione, eiuſque probationibus, & propter opinionum prædictarum authoritatem, quarum authores noſtram ſententiam confirmant partim, alijs in vnum articulum, alijs in alterum conuenientibus; ſi excipias ea, quæ ex opinionibus prædictis reieci, & impugnaui. Hęc dixerim, nè quis opinetur aliorum ſententias in hac re me reieciſſę omnino, aut ſine fundamento loquuturum, ſed doctorum placita, quæ ratione magis conſonant, me fuiſſe ſequutum conſtabit legenti prædicta, & quæ nunc ſubijciam. *Supra à nu. 7.*

Varij, veriq; tituli ad nemora cũ feris poſsidenda iuſti.

Quo ſuppoſito primùm in hac re cenſeo diſtinguendum: Varios eſſe poſſe iuſtos, veroſque titulos poſsidendi prædicta nemora cum feris vetitis, venationique aptis, vt ceruis, apris, alijſque huiuſcemodi beſtijs, ſimulque cũ leporibus, cuniculis, fluminibus, & piſcibus. Hæc enim omnia his modis obtineri poſſunt à dñis terrarũ. Primò, vel ſi in ſuis prædijs habeãt, terminiſq; proprijs, & cũ omnimoda cautione, nè illic cõſeruata nóceãt aliquibus, vt ſi nemora hæc ſepibus circumdentur, aut muris. Vel ſecundò, huiuſmodi venationes prohiberi poſſunt ab ipſis terrarum dominis in terminis populorum ſuorum, ſubditis communibus: & tunc poteſt id eſſe tripliciter. Vel ſeptis nemoribus; vel apertis illis, vagantibuſq; animalibus; & tunc termini illi communes poſſunt eſſe ita ſubiecti voluntati dominorum, vt terra propria ſit illorum, vſui ſolùm data ſubditis: quod genus ſubditorum populorum feudale, aut nos ſolariegum vocamus. Sicut tandem terra ipſa libera, & propria populorum eſſe poteſt, gubernatione ſola cum ſuis tributis reſeruata dominis. Hæc igitur omnia conſideranda ſunt ad plenam, veramq; reſolutionem huius difficultatis: nam his modis omnibus poteſt

Primus modus. Secundus. Tertius. Quartus.

reperiri, & modificari dominium Principum, & populorum ex conſenſu, & conſuetudine gentium: ſiquidem rerum diuiſionem, & dominia ex ea radice proceſsiſſe ſuprà in prima huius propoſitionis probatione viſum eſt.

14 Nemora ſepta, & feræ in locis proprijs dominorum ſcrupulo carent.

Primum ergo, nemora in proprijs prædijs, & finibus ſepta, ſcrupulo carent. ſicq́; primo aſſero: Principes, & optimates, qui nemora cum beſtijs, & alijs huius generis ad venationem, & piſcationem aptis rebus obtinent ſepta, vel murata, in nullo reprehendi poſſunt. Quoniam ſuis vtuntur, ſine alterius iniuria, aut periculo nocendi cuipiam vicinorum. Et præcipuè cùm ſuprà probauerimus Principũ ſtatum decere huiuſmodi recreationibus vti. Ex quibus etiam, atq; ex doctorum ſententia, quam ibi adduximus, ſecundum aliud aſſertum, veriſsimumq́; deducitur: ſcilicet etiam in communibus populorũ ſyluis licere Principibus ſepta quædam, ſeparataq́; nemora obtinere cum feris, & alijs recreationi appoſitis. Idq́; omnes præcitati doctores cenſent æquum eſſe: quoniam ad Principum ſanitatem, & recreationem honeſtam, & ad maieſtatem eorum ſpectat, vt reſpublica prouideat illis de huiuſmodi adiumentis: præcipuè cum nemini iniuria fiat, ſi murata, vel ſepta hæc fuerint, ita vt conſeruata animalia non noceant. Et ita quidem vt ſatis ſyluarum, & camporum relinquatur reipublicæ. Et vtinam Principes, & optimates his moderatis recreationis terminis eſſent cõtenti, nec ſubditos vellent grauare, ſeq́; ipſos ſcrupulis replere: ſatiùs enim foret ea, quæ ſibi, ſuæque recreationi ſumunt nemora, muris, aut ſepibus circuire, quòd libenter etiam ſubditi præſtarent, vt continuam vexationem redimerent; idq́; dubio, & ſcrupulo vacaret, delectarenturq́; abſq; inſidijs, & remorſu conſcientiæ;

Etiam licent Principi nemora in terminis cõmunibus ſepta.

Supra num. 4.

Ibidem.

Exhortatio Principum.

tiæ; ſed immenſa hominum deſideria non ſemper ſinunt temperatis ſatisfieri: hoc verò ſolùm ab illis obnixè poſtulo, vt ſaltem ſecuram viam, ex conſilio peritorum, expertorumq́;, & nõ quorumcunq́; ſequi velint; ab illicitiſq; caueant, nè id quod modò paruam delectationem affert, immenſam amaritudinem pariat poſteà. Quid autem ſit licitum in huiuſmodi nemorum apertorum poſſeſsione, quidvè illicitũ nunc dicemus.

15 Iam ergo tertio loco ad difficiliora venientes dicimus: nemora cum feris, quæ nocere ſolent vicinis, licita ſunt, ſi in ſua ſint dictione, proprijsvè terris ſuis; ſi etiam vicinis, vel ſubditis ſint in principio terræ illæ cum ea conditione datæ, vt nullis feris nocere poſsint: tunc enim nõ eſt cur ſcrupulum Principibus, & optimatibus imponamus in huiuſmodi nemorũ poſſeſsione: & hoc locum habebit in his terris, quas feudales, & Hiſpanè ſolariegas, & foreras vocamus: ſi tamẽ conditio illa verè appoſita intelligatur, & vſu non ſit legitimè interrupta: nam tunc locum nõ habebunt prædicta, ſed vbi illa cõditio verè vigeat; mihi autem fide digna relatione conſtat, hoc in aliquibus locis inueniri: ſed quidquid de hoc ſit, facto ſuppoſito, ius, & veritatẽ affirmauimus. Hoc verò aſſertum cenſeo communi doctorum ſententia fulciri his locis, vbi de rerum dominio ſcripſiſſe cõmemoraui ſuperius: quoniam omnes fatentur in re ſua quemquam poſſe diſponere pro ſua voluntate, & in donatione ſuorum poſſe apponere eas cõditiones, quas libuerit afferre, dum virtuti non ſint contrariæ; ſicq́; principium illud ab omnibus probatur: In re ſua vnuſquiſq; eſt moderator, & arbiter: deinde ſi piè exponẽdi ſint authores primæ opinionis, qui nemora hæc probauerunt, iuxta hanc concluſionem intelligẽdi ſunt. Quæ

Aperta nemora cũ feris licẽt, in proprijs terris, & ad vſum cum ea conditione datis.

Probatio.

Doctores.

theologica, & naturali ratione ea ſit probatione manifeſta: Quoniam dominium rerum concedit facultatem domino diſponendi pro ſua voluntate de ſuis, & ſub hac, vel illa forma, & conditione donandi, & hæc, vel illa ſibi reſeruandi. Eò ꝙ iure gentiũ, & communi omnium cõſenſione hoc intelligitur eſſe dominium, vt libera inſit diſponendi facultas ſuorũ, ſecundum id, quod in re quiſq; obtinebat à principio: & ideo ſi priùs dñs poterat totam terrã ſecum cõſeruare, & nemini donare, eodẽ iure potuit introducere incolas in illam, & ab illis tale commodum exigere, vt onus, & damnum ſuarum ferarum tolerarent, ſuaq; defendant ſine nocumẽto animalium: idq; damnum ſubditorũ non erit iniuſtum, nec damnũ propriè vocatur: quia eſt limitatio commodi, quæ à primo dño liberè potuit adhiberi, cùm in ſuas terras incolas aduocauit; qui non habent ius ad fruendum terris illis plenè, & liberè; ſed cum ea conditione, quã abſolutus, & prior dominus appoſuit.

16 Ex quibus infertur manifeſtè non eſſe iuſtam illam cauſam, cur incolæ prædicti generis terrarum conquerantur de dominis; qui nemora aperta cum feris nocentibus campeſtribus ſuis, obtinent: quia id iure ſuo illi domini habent, qui ſub ea conditione ſua donarunt: incolæ verò contenti ſint ſibi donatis: quòd ſi alias inueniunt liberiores habitationes, diſcedere liberum erit: ſimiliter reſpondebitur cæteris omnibus, qui ius habebant in illa incolarum bona, vt ſub ea conditione, & non abſolutè ius ſe habere intelligant. Secundo etiam infertur non eſſe exiſtimandam eam conditionem à dominis terrarum poſitam (vt ſubditi damna illa ferarum tolerent) iniuſtam, & ſi videatur aduerſari bono incolarum: quoniam re vera non aduerſatur vero iuri illorum,

Reſpõſio ad obiectionem.

illorum, in quo eſſet iniuſtitia, ſed ſolùm ea conditio obſtat deſiderio amplius habendi, ſuiſq; fruendi quietius, ad quòd ius non habent, ſed potius ille, qui ſua initio dedit ſub ea conditione, & limitatione: ſicut ſi ego pratum meum donarem cum ea conditione, vt equum ibi liberè paſcerem; donator enim, qui beneficium præſtat, non tenetur ſatisfacere deſiderio donatarij: & ideò ſi dominorum feræ paſcūtur in prædictis terris, non in alienis, ſed in proprijs ad illum vſum, quem non abdicarunt domini, iuſtè paſcuntur. Incolæ verò qui in tali terra ſeminant, eo periculo ſe volunt exponere, vel non ſeminēt. (Quamuis melius

Nota.

Circa reſtitutionem.

eſſet ditiores vaſſallos, quàm ceruos habere.) Tertiò infertur dominos huiuſmodi ad nullā reſtitutionem teneri, propter prædicta damna in terris præfati generis: quoniam, vt dixi, nihil vſurpant alienum, ad quod ius non habeant. Cæterum pro ſua voluntate æquum eſt, vt potentes, & diuites, qui his nemoribus vtuntur, plebibus aliqua ex parte damna illa illata à feris nemorum ſuorū recompenſent, prout conſueuerunt. Quæ conſuetudo ſi eſſet legitimo tempore, vt obligatoria, præſcripta à ſubditis, iure præſcriptionis obligaret dominos, vt eam aliqualem ſatisfactionem non omitterent. Quòd ſi eſſet, vt voluntaria vſitata, & intellecta, non haberet vim obligatoriam, niſi pro

Circa vicinos.

voluntate dominorum. Tandem infertur huiuſmodi nemorum dominos in terris prædictæ conditionis, circa vicinos non ſubditos, quibus non donauerunt terras, quas poſsident, ſicut ſubditis; nō etiam teneri, niſi ad conditiones legitimæ præſcriptionis, de quibus paulò ante dicebam: etenim ſi nemorū dominus *Supra. nu.* 10. ab antiquo tempore feras illas vicinis nocentes abſq; vi, & dolo in nemoribus habuerit, iam cēſetur acquiſiſſe ius ad earum ſuſtentationem vbicunq; illæ proceſſerint;

ceſſerint: & vicini cum eo onere legitime præſcripto ſeminant: cui, quia non repugnarunt à principio, cùm poſſent ſine metu, qui nõ ſubditi ſunt, ideo ij amiſerunt ius liberè fruendi ſuis, & ſolum ſupereſt illis remedium defendẽdi ſua, feraſq; venandi in ſuis terminis. Currit namq; præſcriptio contra vicinos, quia hi regulariter poſſunt reſiſtere potentibus vicinis, à quibus nihil mali timent, cum Rex ſuperior ſit, vel illi per ſe etiam potentes exiſtant. Secus eſſet ſi vi, & tyrannide vicini opprimerentur, nam tũc mala fides obſtaret præſcriptioni, vt ſupra dixi.

17 Nota. Vltimo ego infero authores ſecundæ opinionis, vt Magiſter Sotus quarto de iuſtit. quæſt. 6. art. 4. & alij. *Magiſt. Sot.* qui repugnant huiuſmodi nemoribus, & ad integrã reſtitutionem damnorum iſtarum ferarum obligant, non eſſe intelligendos de terris ſub prædicta conditione datis, ſed iuxta ſequẽs aſſertum, veriſsimumq; dogma de terris alijs, quarum poſſeſsio, & dominia nõ ſic data ſunt incolis, in quibus ſi nemora illa ſint, hanc doctrinam ſeruandam eſſe cenſeo. Eſto ergo aſſertio quarta, in terris communibus, (quarum poſſeſsio, & dominia abſoluta, & ſine conditione ſunt penes incolas, & vicinos) non licet Principibus, & optimatibus in illis habere ampliſsima nemora cũ feris multis nocentibus incolarum, & vicinorum cãpis, cum prohibitione nõ limitata ad certos, breueſq; terminos nemorum, ſed vbiq; extenſa prohibitione venandi feras illas: hæc inquam nõ licent Principibus, & optimatibus, ſed iuſtitiæ aduerſa erunt, & ad reſtitutionem in integrum illi obligabuntur, grauiterq; peccabunt: niſi hæc nemora aliqua ratione limitentur, neq; præſcriptio eos defendet.

In terris cõmunibus non licent nemora non limitata.

Probatio.

Hoc ergo eſt quod ſenſit Magiſter Sotus loco citato, quarto de iuſtitia quæſt. 6. art. 4. & Couarrubias *Couarr.*

in. 2. part.

in. 2. parte regulæ peccatum. §. 8. num. 1. ad finem, vt ſuprà dixi. Eſtq; per ſe manifeſtiſsimum: tum ex notatis ſuprà in impugnatione primæ opinionis, tum etiam eo quòd hoc genus nemorum, & ferarum nociuum eſt valdè alienarum rerum, & ſegetum, quas depaſcunt contra voluntatem dominorum, & ita liberari hoc non poteſt àb vſurpationis iniuſtę nota, & ita peccatum erit contra iuſtitiam, & charitatem, & ad reſtitutionem obligans. *Supra nu. 10. & 11.*

18 Reſponſio. Tum deniq; quoniam nullus eſt titulus, quo poſſit excuſari factum hoc: nam dominium terræ, quod Princeps habet communiter, non tollit ſpecialia dominia ſubditorũ, circa res ſuas, & Princeps tenetur ſeruare iuſtitiam erga ſubditos, nec poteſt ordinariè auferre bona ſubditorum, vt quæſtione præcedenti diffuſè probaui: ſolum autem datur Principibus ius gubernandi politicum, non ſeruile, ſed in liberos homines, & ſuarum rerum dominia obtinentes. Exceptis his terris feudalibus, & ſub conditione datis, de quibus aliam eſſe rationem habendam, paulò antè dixi: quæ tamen ratio non militat in omnibus, ſed generaliter potius diſtinguitur dominium verum ſubditorũ, à gubernatione Principis, & à dominio ſpeciali rerũ ſuarũ, vt ſuprà probaui. Deinde nec iuuat Principes, & optimates antiqua præſcriptio contra ſubditos impotentes, neque etiam iuuabit illos contra vicinos, quorum ſata feræ depopulantur: eo quod & ſi præſcriptio contra illos, qui ſe defendere poſſunt, & tacent, vim habeat: tamen mala fides, quam iſ Domini habere poſſunt, cum contra iuſtitiam, & voluntatẽ ſubditorum has feras nutriunt ex alienis, præſcriptionem facit inualidam, quæ aliàs valida eſſet, vt ſupra dixi. Sed neq; reſtitutio valebit excuſare à peccato prius vſurpantes, aut perſeuerantes in eadem vſurpatione; *Suprà quæſt. 3. num. 13.* *Sup. 10. et. 16. hac quæſt.*

patione,ſicq; ſi hi Domini reſtituunt,pœniteant etiã neceſſe eſt,præcipuè cum ſupradictum ſit pro multis defraudatis pauca ſolere reddi.

19 Maieſtas Principum quid petat in hac nemorum ratione.

Tandem neq; hoc factũ excuſabitur ex maieſtate Principum:nam etſi concedamus decere,vt reſpublica prouideat locum aliquem ſpecialem venationi,& recreationi Principum aptum ad leuandas curas eorum,vt concedit Magiſter Sotus,& Cordoua vbi ſupra,& nos etiam paulò antè probabamus; ſed id nos non negamus,ſed moderationẽ rationabilem,quã diuina lex præſcribit apponimus.Et ſatis ſit Principibus,modis recreationũ iſtarũ licitis vti,ita vt Reges, & magni Principes propter magnas reipub.curas,his recreationibus paulò latiùs fruantur,cæteri vero optimates,pro ſuo ſtatu,ſimilia ſtrictius obtineant, eaq; nemora vel clauſa habeant,vel in proprijs,aut feudalibus, ſolariegiſq; vt dixi,ſi illis dictiones huſcemodi ſint.Quod ſi non ſint loca ad huiuſmodi nemora,niſi communia populorum,tunc fateor debere rempublicam prouidere Principibus,& optimatibus de loco aliquo ad huiuſmodi nemora apto,ſed cum ſequenti limitatione:ſub qua etiam ſolum hæc licebunt.

Magiſter Sot. Cordoua. Sup. num. 4. & 14.

20 Etiam aperta nemora cũ feris,etiã in terminis communibus licita ſunt,ſi finib⁹ coarctētur, extra quos venari cócedatur plebi.

Vltimo ergo loco addam cautionem quandam, exceptionemq; aſſertionis præcedentis,qua dico:in terminis etiam populorum communibus,licere Principibus,& optimatibus terrarum dominis habere nemora cum feris quibuſcunq; venationi aptis, etiam aperta ſine muris,dum tamen nemora illa breui aliquo termino limitentur,& ea conditione, vt quibuſuis impunè concedatur extra limites illos, feras cædere,& capere.Hoc cenſeo ſecurum, aptumq; mediũ ad ſcrupulum auferendum in huiuſmodi nemorum vſu,idq; probo ex fundamẽtis liciti vſus iſtius hucuſq; propoſitis.Nam primùm iam dixi:hæc leuãdi animi

Probatio.

adiumenta

adiumenta danda eſſe Principibus, ſi ratione aliqua ab iniuſtitia caueatur. Deinde in hac nemorum conceſsione, cum limitatione prædicta, nulla adeſt iniuria Principum erga ſubditos, eo quòd in eo vſu vtuntur iure ſuo principali obtinendi nemora illa venationi apta, defendendiq; ad ſuam recreationem feras illas, intra moderatos limites, quas Deus ibi gignit, eaq; vetatio venationis licita eſt, ob cauſas iuſtas, vt ſequenti propoſitione dicam. Tandemq; per eam limitationem finium nemorum iſtorum vitatur iniuſtitia, & tyrannis à Dominis obtinentibus ea nemora cum limitatione prædicta: & hoc in fine quæſtionis ſenſit Cordoua vbi ſuprà. Quod ſi etiam difficultatem inferat nocumentum, quod feræ illæ ingerãt, & in camporum fructibus, & circa occupationem, & laborem incolarum, dum defendunt ſe, & venantur feras illas, ſuaq; ab illis tuentur, & dum vicini ſimilibus incommodis obſtant, iis ego dicam: nemini iniuriam facere, qui iure ſuo vtitur: & ita Principes in hoc caſu nec peccant, nec tenentur ad reſtitutionem damnorum, niſi ſua voluntate aliquid donare velint, vt rectè in hoc articulo docuit Cordoua ad finem dictæ quæſt. 119. quoniam ea damna in hoc caſu vel parua erunt, propter curam, & cuſtodiã vniuſcuiuſq; in bonis ſuis; &, ſi quæ ſuccedant damna feris ipſis, & negligentiæ populorum imputabuntur, ſicut ſi ab auibus cœli ſeminum, & ſegetum grana vorarentur; Principes vero ſuo iure vtuntur, vt dixi. Quo etiam licitum eſt illis ob vtilitatem publicam permittere damna aliqua particularium, vt quæſtione præcedenti probaui. In huiuſmodi autem recreatione Principum, vtilitatem adeſſe publicam iam probaui, & ea limitatione ſatis probatur, & ad moderationem reducitur licentia iſta Principũ. Hoc ſolum autẽ aduerte cum

Reſponſio obiectionis cuiuſdam circa damna.

Cordoua.

Supra quæſt. 3. num. 33.

cũ Cordoua vbi ſup.dãna illata à feris intra limites ne- morũ debere reſarciri, quia ſupponitur ibi non eſſe facultatem capiendi,& occidendi feras. *Cordoua.*

21 *Hiſpaniæ conſuetudo defenditur, & moderatio adhibetur.*

Hunc igitur modum iuſtũ limitãdi nemora in cõmunibus terminis populorum video, poſt maturam conſiderationem,ſequutũ fuiſſe catholicum Regẽ noſtrum Philippum ſecũdũ,qui nemoribus ſuis terminos ſignauit,vltra quos occidere feras quibuſq; impunè licet:quẽ vtinã optimates omnes in hoc imitarentur,qui tũc licitè,& ſine ſcandalo recreationibus vterentur hac moderatione adhibita.Aduerto tamen iuſtitiæ modum ne excedãt,in his limitibus conſtituendis;vt Principi pluſculũ,quam alijs optimatibus extenſionis nemorũ concedatur,pro maieſtate;cæteris autẽ dimidiũ leucæ ſatis eſt.Nam ſi fines vniuerſos complectaris,fraudem committes.Inſuper, vt verè extra limites venandi licentia concedatur,nam aliter, niſi metu,& experiẽntia perſecutionis,laborioſum eſt arcere feras à ſegetibus.Et niſi liberè per totũ annũ impunè permittatur in proprijs terris occiſio,ficta eſſet licentia defenſionis ſegetũ: in qua re cõſcientias dominorũ oneramus, vt tempore quo ſegetes cuſtodia egent,non vetetur licentia occiſionis: dum tamẽ exterminiũ,& ſtrages, & procreationis impedimenta ad bonum reipublicæ caueantur. Item caueatur nè excedant Principes limites rationis, & non oportet tantam eſſe cuſtodiã ferarum,vt deſtruant cõuicinia.

Reſpõſio alia ad plebis murmurationem.

Hæc autem ſi obſeruentur,nullum ſcrupulum video ſupereſſe,quod verũ habeat fundamentũ, cæterorũm vero apparentiũ,plebiſq; murmurationũ , ratio non eſt habenda:quia paſsiua ſcandala nõ ſunt vitãda, ſed actiua ſolum,vt ait D.Tho. 2. 2. queſt.43.Hoc dixerim vt prudẽs lector in præſcriptis attẽdat cuiuſq; aſſertionis circunſtantias,vt iudicet rectè. *D.Thom.*

Hucuſq;

22 Hucuſq; de Principum,& optimatum ſcrupulis,& de conſcientiæ ipſorum ſecuritate actum eſt. Nũc de ijs,quæ ad priuatos potius ſpectant, pauca dicamus, quãtum ad iſtum vſum campeſtrium pertinet, in qua re tertiam aſſertionem ſic cõſtituimus. Vetari poteſt lege Principum,vel reipublicæ,ob iuſtas cauſas, vſus campeſtrium,quæ ſingulis propria nõ ſunt:tum vſus venationis,tum piſcationis, tum cęſionis ſyluarum, tum pratorum paſtus.Inſuper addi poteſt pœna leges illas violantibus,quæ tamen non poteſt magna eſſe. Peccant autem pro ſubiecta materia has leges in his rebus violantes,vel venantes,piſcantes, aut cædentes in alienis terminis non communibus. Ad pœnamq; tenentur poſt iudicis condemnationem. deinde ad ſatisfactionem damni tenebuntur in duobus caſibus; cum aliquid ſumant ex alienis particularium,vel communitatum, aut Principum clauſis campis; & cum plantata, vel ſeminata,aut culta,quæ habent proprios dominos,aſſumunt,vel illis nocẽt notabiliter. Extra hos caſus etiam ſi venentur,piſcentur, cædant ligna, paſcantq; animalia in alienis quibuſcunque & vetitis, etiam apertis,vel in quibus ingreſſus, & egreſſus animalibus, & hominibus patet;in his ergo quicunque prædictos vſus habeant in his, quæ ſponte naſcũtur,& gignũtur,& in animalibus liberis, nõ tenẽtur ad reſtitutionẽ dãni,neq; peccant grauiter,excepta trãſgreſsione legis,quę ſemper culpa aliqualis eſt.

De priuatorũ vſu licito, vel illicito, & vetito circa cãpeſtria.

Tertia propoſitio.

Probatio.

Hæc aſſertio cõtinet reſolutionẽ huius materię vniuerſam,doctrinamq; cõmunẽ doctorũ, qui de hac re ſcripſerũt,qui in eandẽ hanc ſententiã conueniunt: præcipue Magiſter Sot.in dict.ar.4.quæſt.6.lib.4. de iuſt.& D.Medina de reſti.q. 12.Fr. Antonius Cordoua in ſum.dict.q. 119.&.120.& Caiet.& alij ſumiſtæ verb.venatio,& piſcatio,& Epiſcop.Couar.in regula

Magiſt. Sot. *Medina.* *Cordona.* *Caietan.* *Sumiſtæ.* *Couar.*

X peccatum

peccatum. 2. parte. §. 8. qui omnes ex Theologicis, & iuris principijs, & alijs doctoribus ita cenſent, vt nos hac aſſertione ſcripſimus. Quæ facilè ſuadetur ex theologicis, iuriſq; principijs: nam primùm certū eſt, vt ſæpè hac, & præcedenti quæſt. probaui, rerū dominia diſtributa eſſe, & applicata occupātibus, ſiue principibus, & communitatibus, ſiue priuatis. Ita tamē vt legislatores vim habeāt ad applicanda, moderandaq; dominia: eo quod rempub. gubernandam ſuſceperint in omnibus, quæ ad bonum illius conueniunt.

Ex quibus primo deducitur: in re propria neminē
23 prohiberi ſuis vti, vt voluerit. At ſecūdo deducitur: in communibus populorū terminis, & dominorū proprijs, ob iuſtas cauſas bonæ gubernationis, vt res cāpeſtres vſui hominum, & recreationi abundent, licitè poſſe lege vetari venationem, piſcationem, cæſionem, & paſtum in aliquibus locis, vel pro aliquo tempore. Tertio deducitur in his vetitis nemini licere aliena vſurpare, cū alicui appropriata ſunt: Cęterum quādo cōmunia, & vaga relinquuntur, inuenientis erunt: quāuis ad bonam reipub. gubernationē oportebit quandoq; pœnis mulctare vetitis vtentes.

In prædijs proprijs concluſis nemini vetatur quiuis vſus.

Hæc ſunt huius quæſtionis, & aſſertionis generalia fundamenta: ſed ad conſcientiæ ſecuritatem oportebit ſpecialius hæc ipſa explicare. Et primum illud ſtatuendum eſt: quemlibet poſſe in concluſis prędijs proprijs quoſcunq; habere vſus ſuorū, nulla vetatione obſtante, quia hæc omnis vetatio intelligenda eſt de campeſtribus proprijs dominorum, & communibus populorum, atque in campis vagis: nam in re ſua vnuſquiſq; eſt moderator, & arbiter; & vbi nō ad eſt tertij nocumentū, nemo prohibetur res ſuas deſtruere, illiſûe vti, cum eorum ſit dominus.

24 Deinde certū eſt ex ſententia omniū prædictorū

Doctorum

In communibus, & Principũ ſyluis expedit vetatio quandoq;.

Doctorum,poſſe Principes,& reſpub.lege ſua cauere vt in proprijs Principum,& populorũ , vagantibuſq; ſyluis,& fluminibus,nemo cædat ligna,paſcat herbis animalia,venetur,piſceturq; in certis locis ad cõmunes vſus, vel ad Principũ recreationem deputatis, vel in certis temporibus,in quibus nutriuntur,gignũtur, & creſcũt animalia, idq; vetari poteſt in dictis cõmu nibus terminis,etiam vbi inueniuntur particularium prædia aperta. Cuius ratio eſt manifeſta, quia legislatores, & gubernatores reipub. ius habent imperandi omnia,quæ neceſſaria ſunt ad bonam reipub. gubernationem omnibus, ſibi ſubditis:nam in his omnem animam ſubditam eſſe ſublimioribus poteſtatibus dicit Paulus ad Romanos. 13. At vero huiuſmodi prohibitiones rationabiles conducũt maximè ad bonam gubernationem reipub. eò quod ſi id relinqueretur arbitrio, & cupiditati plebis, certè deſtruerentur omnia, nec ad recreationem, neque ad vſus neceſſarios opportuna permanerent. Ob idque iuſtè conſtituuntur pœnæ has leges vetatorias infringentibus: nam abſq; illis nemo ab ſtrage ceſſabit ,propter particulares ſuas vtilitates : ſed aduertendum eſt cum prædictis omnibus doctoribus, præcipuè Caietano, & Magiſtro Soto vbi ſuprà, non licere legislatoribus acerbiſsimas pœnas ſtatuere, & exequi aduerſus has leges prohibitorias de rebus campeſtribus frangentes, quoniam, vt lege diuina quondam cauebatur:ſecundum menſuram delicti, erit plagarum modus,& ideò æquitatem, & humanitatem excedit , pro iſtis rebus pœnas corporales,aut alias ingentes imponere:nã proculdubio res hæc nõ magni momenti eſt, ſi vnus, aut alter campeſtribus vetitis vtatur , & reuera inſpiciendum eſt hæc , quæ vetantur de ſe eſſe communia,& ſolum neceſſe eſſe per vetationem iſtã

Doctores ſuprà citati.

D. Paulus.

Pœna moderata.

Sot.

Caietanus.

immoderatum vſum auferri, non vero ſubditorum perditionem velle.

25 Non tamen omittendum eſt animaduertere: leges iſtas prohibitorias rerũ exteriorũ, & pœnales obligare quidem in conſcientia, iuxta Paulum ad Rom. 13. & cõmunẽ doctrinã traditã à Fr. Alfonſo de Caſtro lib. de lege pœnali, & à Magiſtro Soto lib. 1. de iuſt. & alijs: quãuis Doctor Nauarrus nõ vſquequaq; benè in hac re, ſicut in alijs optimè ſcripſerit, qui tamen cap. 17. Manualis nobiſcũ in hac re tandẽ videtur ſentire à nu. 120. ſed melius Sotus, & Medina vbi ſup. quorũ hæc eſt ſententia: vt leges iſtæ pœnales de campeſtribus, & ſimiliter de prohibitione trãſuectionũ, & de ſimilibus obligent quidem, iuxta intentionem legũlatorum, & iuxta qualitatem materiæ, & ſecundũ communem acceptionem obligationis illarũ; ſiue ad mortale, ſiue ad veniale, & ad pœnam ſolũ poſt condemnationem. Et ita verũ eſt, legeſq; iſtę in cõmunibus caſibus obligant ad veniale peccatum, & ad pœnam: In alijs vero cõmuniſsimis, & minutiſsimis trãſgreſſionibus, & pręcipuè vbi iuſta cauſa ad vſum earũ rerum permouit tranſgreſſorẽ, certè ad ſolam pœnam obligatio inſurgit, ex lege hac, & intentione legislatoris, qui videtur cõueniſſe hoc modo cũ ſubditis. In rebus autem grauiſsimis, vt in ſtrage magna, & in illato incõmodo reipub. ex multarũ rerũ, & nummorũ tranſuectione maxima, grauiter delinquunt contra obedientiã legum tranſgreſſores, propter grauitatem materiæ. Et hæc omnia concordant cum pietate, & voluntate legumlatorum, & cum ratione ponderis materiæ præceptę, & cum cõmuni vſu, & acceptione reipub. quæ ſic has leges cõuentionales, & pœnales, ac vetatorias accepit, quæ ſunt principia obligationis legum, & hæc de legum obedientia.

Pœnales leges dictæ obligant in cõſcientia pro intentione legumlatorum.

D. Paulus. *Fr. Alfonſus de Caſtro.* *Magiſt. Sot.* *Nauar.* *Medina.*

Nunc

26 Campeſtriũ apertorum, & communiũ aſſumptio nõ obligat ad reſtitutionem, neque eſt mortale peccatũ.

Nunc autẽ de iuſtitia in illis incluſa, & in quibus actibus legum iſtarum violatione iniuſtitia cõmittatur à particularibus, videndũ eſt. Et primo conſtituamus, quod cõmuni omniũ Doctorũ quos in probatione huius tertiæ propoſitionis adduxi, cõſenſu expreſſo probaui, videlicet: aſſumptio cãpeſtrium quorũlibet, quæ non ſint concluſa muris, nec plantata, aut exculta peculiari diligentia dominorũ, ſed ſpõte procreata, etiã ſi ſuper hoc ſit prohibitoria lex, tamen de ſe non eſt peccatũ mortale, neq; obligat ad reſtitutionẽ damni illati, ſiue peruenationẽ, piſcationẽ, cæſionẽ lignorũ, ſicut docet omnes prædicti Doctores, ſiue per paſtũ, vt addũt Sot. & Medina vbi ſup. & ratio eſt, quia hæc cõmunia ſunt, & nemini ita applicata, vt ea quæ ſeorſum quiſq; habet pro ſuis cuſtodita, & cõcluſa: ſed ea cõditione Principibus, & cõmunitatibus cõcedũtur, vt fruantur his, quę reſeruare, & cuſtodire valet vetatio. Quæ ad pœnã obligat trãſgreſſores, vt ſuprà dixi, nõ autem tollit dominiũ eorum, quæ occupãtis fiunt. Et hoc modo huiuſmodi vetatio intelligitur à republica, quæ nec principibus dedit locũ contra iuſtũ iubendi. *Idẽ Doctores ſuprà citati.*

27 Strages prohibetur.

Excipiunt tamen dicti Doctores, & præcipuè Sotus vbi ſuprà, ſtragem magnam factam in quibuſuis campeſtribus: quoniam hæc mortalis eſt, & ad reſtitutionem obligans, eò quod per eam infertur notabile detrimentum dominis ſyluarum, & fluuiorum, paſcuorumq;, & reipublicæ etiam, quæ his deſtructis, egeret multis neceſſarijs, & ita in hoc caſu grauis eſt materia tranſgreſsionis, & non procedit in illa epicheia, quæ procedebat in præcedenti caſu. *Sotus.*

Conculcatio vetatur.

Similiter, vt ait Cordoua quæſtione. 120. excipienda eſt conculcatio ſegetum notabilis; non quęuis, quæ videtur pro nihilo reputari, & eſſe conſequẽs neceſſarium ad deambulationem per campos, quæ licet

omnibus:ſeminanteſq; cũ hoc cẽſu ſeminãt:ſed tamẽ grauis cõculcatio benè vitari poteſt,& ideo cõtra iuſtitiã eſt,& vijs publicis procedendũ erit. Niſi cũ id vitari non poterit,vt cũ tranſeundũ eſt ad res neceſſarias;aut cũ Principes cauſa neceſſaria recreationis neceſſe habẽt procedere per ſata ad conſequẽdas feras,ſicut ſi priuatus in ſequatur equũ,aut vaccã fugientem: quia tũc licet conculcare ſata,propter rẽ maioris momenti,ſoluto dãno Dño ſegetis: eo quod hæc campeſtria vſus humanos nõ tollũt,ſed cũ hac cõditione videntur applicata Dñis,& ita obtinuit cõmunis vſus, à quo poteſt limitari dominium;& ita intelligẽdus eſt Cordoua ſuprà,qui ſatis confusè in hac re ſcripſit. Et hęc de parentibus,nũc de domeſticis dicamus,& concluſis campeſtribus.

28 *Concluſa campeſtria, & plantata, aut exculta,domeſticaq; animalia non licet aſſumere.*

Dicimus itaq;,vt omnes prædicti Doctores in probatione tertię cõcluſionis docẽt,non licere omnino venari,piſcari,cædere ligna, aut paſcere animalia in locis conſeruatis à Dñis,aut cõmunitatibus,& muro cõcluſis;itẽ neq; licet nocere cãpeſtribus plãtatis, aut humana diligẽtia ſpecialiter excultis, quin ſi contra quis faciat, peccabit, & tenebitur ad reſtitutionẽ pro grauitate materiæ. Similiter dicẽdũ eſt de animalibus domeſticis atq; iJs,qui cõtinẽtur intra ſepta prædij cuiuſquã,tamẽ vt domeſtica exeunt,& redeunt ſemper, vt pecora,gallinæ,iumẽta,& alia animalia manſuefacta vſu. In his ergo omnibus ſi cõtra volũtatẽ dñi aliquid aſſumatur,furtũ cõmittitur,& ita docẽt prędicti omnes Doctores Sot. Couar. Nauar. Cordoua,& Medina vbi ſupra,& ratio eſt, quia hæc omnia integrè, & ſpecialiter pertinent ad dominium alicuius domini determinati,& ita qui cõtrectãt rem alienam inuito domino,furtũ cõmittit cõtra iuſtitiã. Et certũ eſt ſecundum humanã conſuetudinem,non ſolũ habere

Sotus. Couar. Nauarrus. Cordoua. Medina.

dñm ea, quæ in arca cuſtodiuntur, ſed etiã ea quæ foris ſunt, ſed peculiariter habentur pro ſuis, & coluntur, & curantur, nec derelinquuntur ab vnoquoq;.

29 Columbaria licita ſunt, & intacta eſſe debent.

Sed eſſe videtur ſpecialis difficultas in colũbarijs: tum domeſticis, tũ campeſtribus, eo quod nõ vidẽtur reputãda eſſe domeſtica, quia aues illæ volatiles ſunt: item videntur eſſe nociua, cũ columbarũ multitudo ſegetũ grana ſoleat deuorare: ſed nihilominus dicendum eſt colũbaria eſſe licita: & debent cẽſeri colũbæ vt propriæ dñorũ; ſicq; nemini licebit eas occidere, niſi ſecundũ leges, vel cõſuetudines patriæ, & ſecundum eas colũbaria illa haberi poſſunt. Ita expreſsè docent Sot. dict. art. 4. Cordoua dicta. q. 1 1 9. in. 6. pũto, & quæſt. 1 2 1. Medina quæſt. 1 2. de reſtit. Palud. in quartũ diſt. 1 5. q. 2. art. 2. ad fi. Nauarrus. cap. 1 7. Manua. nu. 1 2 0. & ſequẽti. D. Antonin. 2. p. tit. 1. c. 1 2. Sylueſt. reſtitutio tertio, nu. 4. & Angel. reſtitutio primo, nu. 1 7. Aſtẽſis lib. 5. ſumæ tit. 2 9. & Caiet. & Armilla verbo columbarium, quorum plures adhibent conditiones de legum municipalium obſeruatione, & de paſtu, & cautione nę noceant columbę. Sed melius Armilla, Sot. Caietan. & Aſtenſis ſup. hæc omnia reducunt ad cõmunem vſum, & leges prouinciæ, quæ cõſulendę ſunt vbiq; & in Hiſpania lex. 2 2. tit. 2 8. Partit. 2. & in Recopil. l. 7. tit. 8. lib. 7. & ratio eſt: quia rerum dominia, & eorum limitatio iure gentium conſtituta ſunt, vt inſtituta de rerum diuiſione conſtat; & ideò ſecundum cõſuetudines, & acceptiones, & leges gẽtium debet ſumi reſolutio de hac re, & præcipuè in decernẽdis his, quæ cõmunia vidẽtur ex vna parte, & applicata Dñis ex altera: vt ſunt huiuſmodi columbaria, & ſimilia, quæ partim volatilia, partim domeſtica, & per diligentiam humanam procurata ſunt. Et ex altera parte fatemur habere incõmoda,

Sotus. Cordoua. Medina. Paludanus. Nauarrus. D. Antoninus Syluester. Angelus. Aſtenſis. Caietanus. Armilla.

da,quæ compẽſantur commodis allatis ab ipſis, tum ad humanum victum,tum ad terræ culturam aptiſsimis. At verò quod rẽ iſtam reſolutè probat,& ab incommodis conſcientiæ liberat,eſt communis cõſenſus populorum,qui renuntiare iuri ſuo in hac parte cenſentur. Secundum quem vbiq; gentium ſunt columbaria,& de his ſunt leges peculiares prouinciarũ, quæ ſi obſeruẽtur, nullus manet ſcrupulus in hac re; neque in his,qui obtinent aues iſtas, neque in his,qui venantur, vel aucupantur illas intra terminum leucæ,vel quinquaginta, aut ſexaginta paſſuum,vt apud nos conſueuit,vel ſecũdum regionis conſuetudinem cuiuſuis, quibus in hac re ſtandũ eſt,neq; etiam adeò nocẽt illæ aues: quę de relictis,vel ſubtilibus arenullis paſci etiã ſolent;quæ etiã aliunde alerẽtur,cũ Deus,vt inquit Pſalmiſta,implet omne animal benedictione.

30 Cuſtodes camporum,ad quid obligentur in cõſcientia.

Sed hoc loco viſum eſt breui doctrina inſtruere camporum cuſtodes,qui ſolent à republica deputari ad cuſtodiam eorum,quæ in campis continentur. Hi ergò ſi ſecurè,& ſtudioſè velint officio ſuo ſatisfacere,hæc meo iudicio præſtabũt, quæ etiam probauit Medina ad finem præcitatæ quæſtionis. Primo ij ſcire debent ſe munus ſuſcepiſſe,cuius adminiſtratio ad ſtatũ conſcientiæ pertinebit, & ideò ſi negligentes fuerint,,incurrent legũ pœnas,ſed & offendẽt, & ad reſtitutionẽ damnorũ tenebũtur, quia iјs fidit reſpublica ſuarũ rerũ cuſtodiam,ad quam ipſi ſe obligãt in officij ſuſceptione,ſicq; iјs ſtipendia deputãtur. Sed ſecũdò maximè aduertendũ eſt,ꝙ & notat Medina vbi ſup. nõ teneri iſtos cuſtodes ad ſtrictiſsimã, ſed ad cõſuetã cuſtodiã,& ſatisfactionẽ,& ita cõſulendæ ſunt leges,& cõſuetudines patriæ. Et bono modo,ſuauiq; hæc humana cuſtodia intelligenda eſt, vt nec omnia videre,neq; omnia denuntiare teneantur,ſed aliqua, *Medina.*

& gra-

& grauiora,atq; cõmuniter,& vt in plurimum:etiam ſi iuramento aſtringãtur cuſtodes: Quod iuramentũ intelligitur ſecundum communem vſum,& ſuauem, vt in cæteris reipublicæ officialibus, de quorum ſtipendijs poſteá dicam quæſtione ſexta.

31 Vltima propoſitio, nẽ Principes alienis campeſtribus ſe immiſceãt.

Vltimo loco, breui dicã oratione, ꝙ ſerio, ac conſtanter animis Principũ euolui conſiderari,inhærereq; velim, vt ſaluentur:videlicet nõ poſſe propria populorum, aut priuatorũ campeſtria vſurpare, aut proprios dños ab vſu eorũ arcere:niſi in caſu extremę publicæ inopiæ;aut quãdo ad tẽpus,ob bonum publicũ, vetari vſum camporũ conueniat. Et hoc quidẽ noua probatione non indiget, ſed ſolũ ad memoriam reuocare oportet ſupradicta in quæſt. 3. propoſitione. 2. vbi probaui Principẽ non poſſe ſubditorum propria vſurpare; ſimiliter hac quæſt.iam dixi, ꝓpoſitione. 3. aliquando ob iuſtas cauſas in proprijs,& cõmunibus terminis iuſtè vetari cãporum vſum ad tẽpus. Cæterũ in aliena inuadere iniuſtũ eſt; & pręſcriptio dños, & potẽtes,aduerſus impares,nõ ſemper iuuat,vt dixi; neq; vllũ titulum iuſtũ inuenio, niſi extremã reipub. indigentiã,quã ſupra quæſt. 3. probaui poſſe priuatorum bona aſſumi. Quæ neceſsitas cũ rarò eueniat, videant Principes,vt ſibi cõſulant,& animę ſuæ, cuius reddẽt ſupremo iudici rationẽ.Et intelligant propria priuatorũ,ac populorũ,& legitimè præſcripta in dominiũ illorũ trãſijſſe, nec vſurpari poſſe à Principe.

Supra.q.3.à nu.7.12.13. *Hac. q. n.24.* *Supra.nu.10.* *Supra.q.3.nu. 33.& 34.& 48.49.*

Aliud eſt d vagis.

Quòd ſi vaga ſint, & nemini appropriata, neq; vſui applicata, non eſt negandũ ad Principum, & reipub. diſtributionẽ pertinere.Et fortè eius modi ſunt multa,quæ illi aſſumunt,vel fortè propria.Sed hæc dixerim propter innumeras querelas, quæ ſubditi aduerſus Principes diſſeminant:ſed iudex eſt Dñs de his omnibus.

CONTENTA IN

Quæſtione quinta, de ſpectaculis.

1 *Ratio dicendorum exhibetur.*
2 *De eutrapelia virtute ludorum.*
3 *Ratione nititur hæc virtus.*
4 *Ludi, & ſpectacula varij generis.*
5 *Ludi liciti, & illiciti.*
6 *Ludi ſpecialiùs prohibiti.*
7 *Taurorum agitatio quando liceat, & quando non.*
8 *Qua ratione nõ ſit illicitus hominũ cum beluis cõgreſſus.*
9 *Quomodo licitè agẽt gubernatores in taurorũ ꝑmiſſione.*
10 *Spectantes ludum iſtum qua ratione non peccent.*
11 *Argumentorum propoſitio, & ſolutio.*
12 *Quid iure poſitiuo, & motibus ꝓprijs in hac re ſtatutũ ſit.*
13 *Pontificalium decretorum obligatio.*
14 *Nõ eſt vetita agitatio taurorũ: exceptis diebus feſtiuis.*
15 *De clericis, & regularibꝰ circa ſpectationẽ taurorũ, quid?*
16 *Cur illis prohibeatur ludorum ſpectatio.*
17 *Cur in diebus feſtiuis etiam prohibeatur ludus ille.*
18 *Quibus clericis, & regularibus prohibeatur.*
19 *Gubernatorum animaduerſio.*
20 *Reprehenduntur cruenta ſpectacula, duella, & ſimilia.*
21 *Huius aſſerti probatio.*
22 *Opiniones circa duella.*
23 *Defenſiua duella licita.*
24 *Illicita duella quæ?*
25 *Horum explicatio.*
26 *Aduerſus ludos in modum pugnæ inuectio.*
27 *Aduerſus vindictam.*
28 *Horum fundamenta.*
29 *De ludis manualibus, & alearum, & cartarum.*

QUAE-

QVÆSTIO. V.

De vſu ſpectaculorum, ludorum, & taurorum.

1 Dicendorũ ratio.

CVM præcipuè ad Principes, & rerũ publicarum gubernatores res iſta pertineat, quorũ iura confirmare, & moderari in hac Apologia conſtituimus; ideò nec omittendum fuit, quod quæſtio præſens continet: in qua & gubernatores reipub. officij ſui, & priuatos periculi proprij admonebimus: docentes, ex catholicæ doctrinæ fundamentis, quid liceat, & quid non liceat in ſpectaculorũ, ludorumq; publicorum, & priuatorum vſu, ſi à Principibus quidem permittatur, à priuatis verò exerceatur. Quod non parum è republica eſſe conſtabit conſideranti & incommoda multa, quæ prouenire poſſunt, ſi in eo vſu excedatur à diuinæ legis limitibus; aut ſi neceſſaria ad reipublicæ lætitiam oblectamenta, ob inconſideratos ſcrupulos, & indiſcreta murmura relinquantur. In vtroq; enim extremo vitium in eſſet, cùm moralis virtus in medio conſiſtat: de quibus nunc agendum eſt, quantum ad ſpectacula; & ludos ſpectat, atq; ad agitationem taurorum.

2 Prima propoſitio de Eutrapelia virture ludorum.

Nunc autem primo loco ſtatuendũ eſt, quòd quæſtione præcedẽti partim tetigimus, Eutrapeliam virtutem eſſe veram, inter morales connumerandã, qua homo inclinatur ad tenendũ medium in ludis, inter nimiam iocoſitatẽ, & nimiam triſtitiam, & inſociabilitatem, quæ duo vitioſa ſunt, illud autem medium Eutrapeliæ verè ſtudioſum eſt, vt docuit Ariſtoteles lib. 2. c. 6. & lib. 4. Ethic. c. 8. & B. Th. 1. 2. q. 60. art. 5. & 2. 2. quæſt. 168. art. 2. quã virtutem idem D. Thomas ſub virtute modeſtiæ cõſtituit in artic. 2. q. 160. quem *Ariſtot.* *D.Thom.*

quem theologi ſequũtur:& ratio eſt manifeſta, quoniam ſtudioſum per ſe eſt operari ſecundum exigentiam rationis,& naturæ,prout dirigitur ad finẽ virtutis,diuini obſequij,& beatitudinis. Nam ſi in operationibus noſtris nos cũ natura conformemur,nõ poſſumus iniquè agere,cum à Deo illa ſit:ſi tamẽ attendamus ad præcipuam partẽ, & ſuperiorẽ noſtræ animæ,& ad totã naturã à Deo ordinatam,non autẽ ad deordinationẽ appetitus,quam cõpeſcere virtutis eſt; quia pars ſuperior omnis dignior eſt inferiore. At verò operari iuxta exigentiam naturæ ordinatæ,etiã in inferiori parte,laudabile eſt;vt ſi tueamur corpꝰ,eiuſq; ſanitatẽ,& vires ad bonum finẽ;quia id habet obiectũ laudabile:nempè cõſeruare Dei creaturã ad bonos fines: licet eſſet meliùs attẽdere ad bonũ ſuperioris partis:ſcilicet animę,& ad diuina,quia hoc obiectũ perfectius eſt. Cęterũ cum in his adeſt finis ſtudioſus directus ad virtutis vſum, vel ad Dei obſequiũ; vt ſi quis intendat vires corporis cõſeruare ad vſum virtutis,& diuini obſequij;actꝰ erit laudabilior:quoniã ad digniſſima opera pręparatur inſtrumentũ neceſſariũ corporis incolumis: quãuis non negemus ſtudioſum etiam eſſe moderari appetitum,& vires corporis extenuare paulatim,propter vſum,& finem virtutis temperantiæ,& pœnitẽtiæ;quia hoc eſt attendere ad bonũ ſuperioris partis animæ, & ad moderationẽ appetitus: etiam ſi in parte inferiori aliquod damnum recipiamus,quod non eſt vitioſum,eò ꝙ corporis conſeruationem nè pereat,ſed nõ vt obruat animã,aut eius bonũ impediat,præceperit Deus. Sed nihilominꝰ vt corpus cõſeruemus iniũctũ eſt nobis per pręceptũ de nõ occidẽdo,& ſtudioſum eſt:quia attẽditur bono naturali corporis,cuius cõſeruatio ad animę in virtutibus exercitationẽ,& ad Dei obſequiũ ꝑ nos exhibendum, neceſ-

neceſſaria eſt: atq; id pfectius eſſet in pſona vtiliſsima.

3 His ergo ſuppoſitis planè deducitur virtutis eutrapeliæ in ludis probatio: quia hæc obiectum licitũ, & laudabile includit: nempè recreationem neceſſariam animi, & corporis in obiectis non vetitis ad bonũ finem, & neceſſarium, ad præſtanda maiora; idq; omne ad virtutē pertinet: primò quia materia, circa quã verſatur hæc virtus non eſt vetita aliqua lege, ſed potiùs obſtat vitioſis extremis: aut ſcurrilitatis, & vetiti ioci, aut etiam inſociabilitatis, quæ pugnat cũ ſociabili natura hominũ; aut etiam deſtructionis ſanitatis per nimiam triſtitiam, & continuã intenſionem animi ad altiora: ſecundò quia id neceſſarium eſſe, vt ſcilicet animus intermittat quandoq; ſeria, & ad ludos aliquos adducatur, conſtabit cõſideranti humani corporis imbecillitatem, & propenſionē ad inferiora; propter quod experimur, ſi multũ in ſerijs demoremur, obtundi mētis aciem, infringi capitis, & corporis vires, & poſteà ad altiora conſideranda, & ad agēda negotia ineptos reddi: quià anima in hac vita à corpore dependet, & à ſenſibus, & organis illius; & ideò conſuetum fuit ſemper, non ſolùm apud prudētes viros, ſed & apud ſanctos quãdoq, ſeria intermittere, & quibuſdam ludis intēdere: tertiò quoniã & ſi per ſe quidem perfectiùs ſit altiora exercere, vtpote potiora obiecta; ſed tamen cum id præſtari nõ poſsit integrè in hac vita, in qua à corpore depēdet animus, certè perfectum eſt pro huius vitæ ſtatu, moderari ſeria exercitia, per ea quæ leuent animũ, licita tamē ſint: quia nõ ſolùm ſumus animam habentes, ſed & corpore conſtantes, & huius ſeculi incolæ, & ſic debemus vtrũq; moderari prudenter: vltimò neceſſarium eſt hãc virtutem eutrapeliam concedere: quia ad res, fineſq; difficiles habitus ſtudioſos eſſe fatemur, vt mediũ inter extrema

Cõcluſio rationis, & probatio virtutis eutrapeliæ.

extrema teneamus: eſt autē valdè difficilè ſcurrilitatē, & laſciuiam fugere, & ſimul cauere nè contraria triſtitia nimia, aut in nos crudelitate abſorbeamur; ſed medium teneamus in hiſcè: quòd eutrapelia præſtat. Ita vt & ſcādalum vitemus, & noſtro ſtatui indecentia, primumq́; illicita caueamus, & ſeriјs magis intendamus: at aliquando animum leuemus exterioribus iocis, nihil mali præ ſe ferētibus: quæ tamen pro ſingulorum ſtatuum decentia moderanda ſunt.

4 Ludi, & ſpectacula varij generis.

Primum verò fugiat Chriſtianus laſciua, & ſcurrilia, nociuaq́;: hęc enim, ratio, & Paulus ad Epheſ. 5. *D. Paul.* vetat. Inſuper nec ſemper ocio dediti eſſe debemus, ſed vt dicebat Apoſtolus redimentes tēpus: quoniam dies mali ſunt. Cæterū debemus omnibus aliqua concedere recreationis genera pro ſingulorum ſtatuum ratione. Et communis vitæ hominibus, quæ non habent turpitudinē, danda ſunt: nè ſi licita auferas, coarcteſq; illos plus æquo; vel facias eos cum erronea conſcientia, illa, quæ licent vt illicita appetere, vel licitis priuati ad illicita fortè deffluēt. Ideoq́; iјs non negantur ludi, & ſpectacula equeſtria, pedeſtriaq;, quæ ad delectationem, & vſum militarem conferunt: neq; etiā ludi aliј inferiores, manualeſq;, quibus tamē non inſit turpitudo, aut iniuria. Similiter theatrales, tragici, & laruales ludi non ſunt reprehendendi per ſe loquēdo, niſi iniuria, aut laſciuia miſceatur. Similiterq́; aliј: niſi tamen perſonę prohibitæ, ob ſtatus decentiā: vt clerici, & religioſi, aut Principes vilia peragant. Idemq́ue dicendum eſt de cartarum ludis, de quibus pauca dicemus: aliј autē ludi manuales ad exercitium corporis pertinentes, magis congruunt grauibus per-

5 Secunda propoſitio, & de ratione liciti, & illiciti ludi generalis doctrina.

ſonis, qui & omni ſcandalo vacāt. Ludi itaq; omnes per ſe quidem pertinent ad dictam virtutem eutrapeliā, nec reprehēdendi ſunt: niſi miſceatur circūſtātia mali

mali obiecti admixti, prohibitiq; quòd ſecum habeat iniuriam tertij, vel laſciuiam, aut nimiam ſuperfluitatem; vel etiam inſit circunſtantia temporis, aut loci prohibiti, aut indecẽtia perſonæ: tunc enim defectus leuis erit veniale peccatum, grauis verò cõtra aliquod Dei, aut Eccleſiæ præceptũ, erit mortale, pro ratione materiæ. At verò ſcandalum ſecundum perſonæ decentiam violatam, & ipſius materiæ varietatem erit veniale, vel mortale, ſi adſit vera inordinatio: aliàs nullum erit ſcãdalum, vt docet D. Thom. 2.2. quæſt. 168. Sotus. 4. de iuſtitia, quæſt. 5. Doctor Medina de reſtitutione, quæſt. 21. Frater Medina in ſuma confeſſorum, folio. 131. Caietanus, & Sylueſter, & alij ſumiſtæ in ſuma verbo ludus, chorea, laruæ, & Couarruuias in regula peccatum. 2. parte. §. 4. quorum omnium eadem doctrina eſt, quam prædixi: fundaturque hoc generale documentum, quo ludi per ſe probantur: ex circunſtantia verò mala damnantur, in his, quæ ſupra dixi de virtute eutrapeliæ, & eius contrarijs. Adduntq; diuus Thomas vbi ſupra artic. vltimo, & cæteri præcipuè Doctor Medina, non ſolùm moderatum ludum eſſe ſtudioſum, ſed & omnimodam illius vitationem eſſe inhumanam duritiam: quod & notauit Ariſtoteles vbi ſuprà. Rectè etiam beatus Thomas artic. 3. vbi ſuprà, & vterq; Medina locis citatis docent: ſuperfluitatem in ludo: vt eſt conſuetudo, & nimiæ expenſæ, eſſe reprehendendam, propterèa, quòd per eam ſuperfluitatem non fit locus actionibus maioris momenti: quamuis prodigalitas per ſe non ſit mortalis: vt conſtat. 2.2. q. 119. & ita Tullius primo officiorũ, medium in his rebus his verbis cõſtituit: ludo, & ioco vti quidem licet, ſed ſicut ſomno, & quietibus cæteris; tunc cum grauibus, ſerioſiſq; rebus ſatisfecerimus. hæc ille.

D. Thom.
M. Sotus.
D. Medina.
Frat. Medina.
Caietan.
Sylueſter.
Epiſc. Couar.
Sup. n. 2. & 3.
Conſuetudo ludẽdi reprehẽditur.
Ariſtot.
Cicero.

Simi-

Spectantes. Similiter ex his optimè colligit Doctor Medina vbi ſuprà, aſtantes prædictis ludis per ſe nihil peccare, niſi mala probēt, aut in his delectentur, ſcandalumvè præbeant, qui aliàs turpi, aut malo obiecto nō conſentiunt, niſi cum dictæ adſint malæ circunſtantiæ: in quo ſenſu accipiendæ ſunt ſententiæ ſacræ, ſanctorumq;, quibus ludis aſtantes notari videntur; vt Tobiæ. 3. Hieremiæ. 15. & apud Chryſoſtomum tom. 1. ſermone de ſpectaculis, & Auguſtinū libris de pœnitentia, diſtinct. 3. cap. pœnitentia. & lib. 2. de ciuitate Dei, maximè cap. 13. quos tamē conſtat ſolùm reprehendiſſe obſcœnos, & iniuſtos, exceſsiuoſq; ludos, & eorum approbationem, & delectationem; non moderatos, neq; de talibus ſermo ibi apparet. Quod certè expreſsit Conc. Cart. 3. c. 11. prohibens Chriſtianos ab ſpectaculis vidēdis: ſed vbi blaſphemia adſit. Optimè etiam D. Medina. dict. quæſt. Hyſtriones piè defendit: quia ad delectationē reipub. ſeruiunt, ſi tamen pudicè, & iuſtè agant, & viuant: aliàs rei non prohibitæ dant operam: neq, ob id à ſacris arcendi ſunt: & ita decernitur in conc. Cart. 3. c. 35. de cōſec. diſt. 2. c. ſcœnicis: nè iis pœnitentia denegetur. Deniq; vt D. Tho. vbi ſuprà artic. 3. & cæteri Doctores, præcipuè Sotus lib. 4. de iuſtitia, quæſt. 5. art. 2. & Fr. Medina in ſuma à fol. 131. rectè expendunt, multæ poſſunt eſſe circunſtantiæ, quæ ludos cuiuſuis generis deturpent, vt ſunt iniuria, obſcęnitas, & ſuperfluitas: quas priùs grauiter reprehenderat beatus Auguſtinus capit. 13. libri ſecundi, de ciuitate Dei, & diuus Chryſoſtomus dicto ſermone de ſpectaculis, & homilia. 6. in Matthæum tom. 2. adeò vt eis aſtātes ab eccleſia reijciendos iudicauerit, quod intelligitur, cum dicti exceſſus aderint: quia hos contra legem iuſtitiæ, charitatis, & honeſtatis eſſe conſtat.

Tobias. Hieremias. D. Chryſoſt. D. Auguſt.

Hyſtriones. *D. Medina.*

Cart. Conc. Exceſſus ludorū, & vitia eorum. *D. Thom. Sotus. Frat. Medina. D. Auguſt. D. Chryſoſt.*

Vltimò

6 Ludi prohibiti ſpeciales. Vltimo aduertendum eſt ad corrigendos hos exceſſus ludorum, iuſtè iure communi, & ſpecialibus prouinciarum legibus prohiberi quædam genera, & circunſtantias ludorum, de quibus non eſt neceſſe ſpecialem mentionem hoc loco facere, ſed illud ſolũ theologicè adnotare: leges illas ſeruãdas eſſe in foro conſcientiæ, & non ſolum propter iram, ſed etiam propter conſcientiam, vt ait Paulus ad Romanos. 13. *D. Paulus.* & ſic haſce leges ad peccatum obligare docent magiſter Sotus, & frater Medina vbi ſupra; qui fol. 132. &. 113. addit regulariter leges prohibitorias chartarũ, & alearum ad veniale ſolũ obligare, propter intẽtionem Principum, & diſuetudinem legũ illarum. in cæteris autẽ prohibitis ludis, ob periculum, vel iniuriam, aut obſcœnitatem, nõ eſt dubium quin peccatũ mortale inſit, ſicut infra declarabimus. De quibus autem præcipuè agere inſtituimus, illa ſunt ludorum genera, quæ maius momentum afferre, ſi declaretur eorum probitas, vel iniquitas, viſum eſt: vt de ludo taurorũ, de duellis, & torneamẽtis, & chartis, aleiſq; ſecundum eorum ſpeciales rationes. nam de generalibus ludorum conditionibus ſatis eſt dictum.

7 Tertia propoſitio, de taurorum agitatione, quomodo liceat. Ad præcipuam ergo quæſtionis iſtius partẽ accedamus, dicamuſq; quo modo liceat, defendivè poſsit; aut quæ incõmoda ſecum afferre valeat vſus ille agitandi tauros in circo, quo noſtri vti, delectariq; ſolẽt. de qua reſit tertia propoſitio. Agitatio iſta taurorum in circo, qua ab equeſtribus, vel pedeſtribus induſtrijs, & velocibus vrgentur, de ſe quidem licita eſt. Sed cauenda ſunt à rectoribus populorũ, & à priuatis incõmoda quædã, quæ actum vitiare poterunt, ſi adſunt: vt periculum ex temeritate, & debilitate cõgredientium; & in decentia temporum, vel perſonarum, violatioq; legum iuſtarũ, quæ de ea re editæ

& leuatio animi per ludos licent, vt dixi. Quia in his quiſq; exercet ſeipſum ſine iniuria alterius, & vtitur conceſsis à Deo. nam non ſuperflue corpus, & vires, & animi induſtriam Deus nobis conceſsit, vt ijs vtamur ad bonos fines, & in his quæ non ferant ſecum iniuriam, vel laſciuiam: nam hæc ſuperiori parti, & potiori animæ noſtræ aduerſantur. Illa autem quæ diximus naturali iure nobis licent, quia vſus naturalium naturali lege conceditur.

Secunda ratio, auferens difficultatem. Præterea ſi periculi rationem mihi obijcias, dicaſq; quod Sapiens Eccleſiaſtici tertio dicebat: qui amat periculum, peribit in illo, aliamq; eiuſdem capitis ſententiam: altiora te ne quæſieris, &c. addaſquè, quinto præcepto decalogi Exodi vigeſimo, non ſolum homicidium erga alios, ſed potius erga ſeipſum homini vetitū eſſe, vt declarat beatus Thomas. 2. 2. quæſt. 64. & catholici cæteri. Hacq; de cauſa reprehendimus temeritatem illorum, qui ſe apertis mortis periculis obijciunt, vt de gladiatoribus, alijſq; ſimilibus dicemus poſtea; gētilitatiſq; reliquiæ ſunt, ſi quis cum feris aperto marte congrediatur. Hæc omnia ego non negabo: ſed reſpondebo ijs, meāq; aſſertionē comprobabo, dicēs: verum eſſe, debere reprehēdi illum, qui cum viribus à feris ſuperetur, velit apertê, immediateq; cum illis congredi; at ſi ſibi caueat, & induſtria, & celeritate, virium defectū ſuppleat, euitat periculum: quia per induſtriā cōpenſatis viribus, redditur æqualis, & ſuperior belluæ. & in hoc pūcto cōſtat ſolutio difficultatis, quæ ſequentibus confirmationibus magis effugiet. Nā primū experimur in hac taurorum agitatione rigurosa, vt in Hiſpania exercetur, non ſemper nocumenta euenire, ſed aliquando. & rurſus communiter homines, qui pereunt, aut læduntur à tauris, ſunt vel temerarij, vel ebrij:

Sapiens. *Exodus.* *D. Thomas.* *Tertia ratio.*

qui propius ad belluas accedunt abſq; debita cautione:& qui cũ viribus, velocitate, aut induſtria careãt, ſe immiſcent periculis. Quod certè imputatur illorũ vitio, non actui, & exercitationi ipſi, neq; reipublicę permittenti id, quod de ſe non habet turpitudinem. Secundo ſi quandoq; etiam contingat induſtrios, fortes, & celeres in ludo iſto lædi, aut occumbere fortè ex negligentia humana, vel caſu fortuito, cui obſtari non potuit; certè neq; id erit ſemper culpabile: quia ſæpe præter intentionem eueniunt mala, & humana fragilitas nõ tenetur præcauere omnia damna, quæ ſi acciderint, non ſemper imputabuntur ad peccatũ, ſicut cum quis caſu ab alto cadit, rei licitæ dans operam: non enim peccat, quia in proprijs non ſemper inaduertentia delictum cenſetur; neq; cum immẽſo rigore tenetur quis vitam curare. Sicut etiã natatio hominibus induſtrijs licita eſt; & nihilominus etiam illi aliquando pereunt, propter humanam inaduertentiam, & fortuitos caſus. Sic ergo in his exercitationibus, & in agitatione taurorum ſatis eſt poſſe periculum vitari, & defectum viriũ ſuppleri per induſtriam. Ex hoc enim conſtat tales homines non peccare, quia non ſe ponunt periculo inuincibili, & ſuperiori viribus ſuis, ſimul cum induſtria coniunctis: licet eſſet ſuperius ad vires ſuas ſolitarie ſumptas. & ita qui viribus, & induſtria pollent, non peccant, qui vero induſtria carent, malè agunt ſe obijcientes periculo, ꝙ non probamus. Deniq; animaduerti oportet cõplures vtilitates ex hac exercitatione procedere: vt gaudiũ, & lætitiã populi, qui his indiget ad depellẽdas moleſtias, & vitãdas infirmitates: Vt etiam viriũ, & curſus exercitationẽ, & equeſtrẽ vſũ, quę ad bella valdè neceſſaria ſunt, & hi fines nõ obtinebuntur ſi occaſiones auferas gratas populo, quas ſuauiter,

Quarta ratio.

lætan-

lætanterq; ſuſcipit, iiſq́, fines illos ſuauiter conſequi-
Vltima ratio. tur. Quibus adde vltimo, nationũ ſingularium affe-
ctiones conſulẽdas eſſe, vt illis exercitamẽta, oblecta-
tioneſq́; deſignes, nã non omnibus eadem cõplexio,
conſtellatio, & animorum affectio eſt, ſed diuerſa vt
experimur, & ita q̃ mihi placet, tibi diſplicet, & quo
tu oblectaris, in me tædiu generatur. hæc ideò dixe-
rim, vt nõ miremur ſi Hiſpani agitatione taurorum
gaudeant, velintq́; intermittere alia ludorum, & tra
gediarum genera, aliæ vero nationes his, aliiſve ſunt
affectæ, quibus ſibi ſatisfaciunt.

9 Gubernatores quo modo licitè agant in agitationis permiſsione? Sed ne difficultas maneat circa permiſsionẽ huius
agitationis taurorũ per Principes, & gubernatores,
hoc quoq́; animaduerte: illos rectè agere, ſi permit-
tant illam, imò & præparent; ſi tamen generaliter
caucrint pericula, faciẽtes vt apta refugia fugietibus,
& ſpectantibus fiant; & iubentes generaliter vt debi
les, & non induſtrij diſcedãt à circo. his enim factis,
nõ amplius tenẽtur. quia publico officio ſatisfaciunt
per publicas, & generales cautiones. Neq; tenentur
ſingulos exquirere, & examinare, nõ enim cuſtodes
angeli ſunt, qui ſeorſum facienda inſpirent, ſed pu-
blici gubernatores in temporalibus, vel in ſpirituali-
bus præfecti reipublicæ, cui muneri publica diligen
tia ſatisfaciunt. Quod ſi aliquem temerarium vide-
rint, corrigant ſi potuerint neceſſe eſt. quod ſi inep-
ti ſe immiſcuerint, ſibi imputabitur periculũ, non
gubernatoribus. Neq; ego certè talem permiſsionẽ
cõdemno. neq; amplius quidquam, iniungerem gu-
Noua cautio. bernatoribus obligatoriè. Verum perfectius cenſerẽ
illos ſuo muneri ſatisfacere, ſi alium modum cauẽ-
di pericula, in hac taurorum agitatione, excogitarẽt.
Videlicet bonum hominum numerum velocium,
& induſtrium eligere, pro ſingulorum populorum

menſura, qui per peritos aliquot viros in ea arte, inſtruerentur, ſeq; exercerent in modis, & induſtrijs currendi, & eludendi tauros; ſimulq; conuenientibus equitibus decorum, & placidum ſpectaculum in circo præberetur, multitudine excluſa, quæ obſtare, & cauſare pericula ſolet. Vel aliquando feras alias, & canes tauris obijcere abſq; hominibus, non eſſet ſpectantibus ingratum. Sed hæc nec obligatoria cēſeo, & cum nouerim Hiſpanorum animos, hæc ipſa multis ſuperflua, & grauia videnda eſſe ſcio.

10 Spectantes tauros quomodo nō peccent. Sed de ſpectantibus agitationem taurorum ſcrupulus nō magnus inſurgit. ſpectatio enim licet, quia ad iuſtam lætitiam capiēdam fit. Et abſq; incōmodo animæ fieri poteſt, ſi periculum proprium caueatur, & à delectatione ex læſione proximi, abſtineat animus. Et deniq; ſi vetitæ perſonæ non adſint, de quibus infra dicemus.

11 Argumentorum ſolutio, & poſitio. Ex dictis etiam paulò ante conſtat nihil eſſe, quod magnam vim habeat aduerſus ſupradicta. Nam ſi primum argumenteris à periculo cōtra præceptū quintum: de non occidendo: Iā reſpondi id eſſe peccatū, ſi quis ſe obiecerit periculo ſuperiori ſe. in hac autem agitatione per ſe ſumpta periculum inferius eſt, per ſe loquendo: nā per induſtriam, & velocitatem vinci poteſt, vt contingit per induſtrios, & celeres homines, etiā pedites. nā equites nullum habēt periculum. Quod ſi aliquod ſit in vtriſq;, hominum eſt ardua aggredi propter laudabilē exercitationem, & optimos fines. Ineptorum autē hominum ludum ego nō approbo in mea cōcluſione, ſed induſtrium, & qui prudenter poſſunt exiſtimare ſe pericula ſuperaturos eſſe. ꝙ ſi ſuccūbāt caſu aliquo, is humanus eſt, nec imputabilis ad peccatum, vt ſupra dixi. Sup. nu. 8.

A periculo.

Ab ſcandalo. Quod ſi ſecundo ſcandaloſum hoc opus eſſe, & ſimile

ſimile gentilium temeritatibus dixeris; reſpondebo, cum D. Thoma. 2. 2. quæſt. 43. paſsiuum & irrationabile ſcandalum curandum non eſſe, ſed illud quod quis præberet mala aliqua operatione, qualis agitatio taurorum non eſt, vt probaui.

12 A iure poſitiuo. Tandem ſi quis contendat: hoc iure poſitiuo eſſe prohibitum, per motum proprium Pij. V. Pontificis maximi anno Dñi. 1577. tranſmiſſum ad Hiſpaniā cōtra taurorum agitationem, cuius meminit doctor Nauarrus loco citato; typiſq; mandatum id iam euulgatū eſt, quod poſtea limitauit Gregorius. XIII. alio motu proprio ſuper hac re edito anno. 1575. quorū verba libuit hoc loco ſubiungere.

Motus proprius Pij. V. Pius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei ad perpetuā rei memoriam. De ſalute gregis dñici noſtræ curæ, diuina diſpenſatione, crediti, prout ex debito paſtoralis officij adſtringimur, ſolicitè cogitantes, fideles cuncti gregis eiuſdem ab iminentibus corporum periculis, etiā animarum pernicie perpetuo arcere ſtudemus. ſane licet deteſtabilis duellorum vſus, à diabolo introductus, vt cruenta corporum morte, animarum etiam perniciem lucretur, ex decreto concilij Tridentini prohibitus fuerit; nihilominus adhuc in pleriſq; ciuitatibus, & alijs locis quam plurimi, ad oſtentationem virium ſuarum, & audaciæ, in publicis, priuatiſq; ſpectaculis cū tauris, & alijs feris beſtijs congredi non ceſſant. Vnde etiam hominū mortes, membrorum mutilationes, animarumq; pericula frequenter oriuntur, &c. Nos igitur conſiderantes hæc ſpectacula, vbi tauri, & feræ in circo, vel foro agitantur, à pietate, & charitate Chriſtiana aliena eſſe; ac volentes hæc cruenta, turpiaq; dæmonum, & nō hominum ſpectacula aboleri, & animarum ſaluti, quantum cum Deo poſſumus, prouidere; omni-

bus, & ſingulis Principibus Chriſtianis, quacunq; tam eccleſiaſtica, quam mundana, etiam imperiali, regia, vel quauis alia dignitate fulgentibus, quouis nomine nuncupentur, vel quibuſuis communitatibus, & rebus publicis, hąc perpetua noſtra cōſtitutione valitura, ſub excommunicationis, & anathematis pœnis, ipſo facto incurrendis, prohibemus, & interdicimus: ne in ſuis prouincijs, ciuitatibus, terris, oppidis, & locis huiuſmodi ſpectàcula, vbi taurorum, ferarũq; agitationes exercentur, fieri permittant. Militibus quoq;, cæteriſq; alijs perſonis, ne cum tauris, & alijs beſtijs in præfatis ſpectaculis ipſi tam pedeſtres, quã equeſtres congredi audeant, interdicimus. quod ſi quis eorum ibi mortuus fuerit, eccleſiaſtica careat ſepultura. Clericis quoq; tam regularibus, quam ſecularibus, beneficia eccleſiaſtica obtinentibus, vel in ſacris ordinibus conſtitutis, ſub excommunicationis pœna, ne eiſdem ſpectaculis interſint, ſimiliter prohibemus. Omneſq; obligationes, iuramenta, & vota à quibuſuis perſonis, vniuerſitate, vel collegio de huiuſmodi taurorum agitatione, etiam vt ipſi falſo arbitrantur, in honorem ſanctorum, ſeu quarumuis eccleſiaſticarum ſolemnitatum, & feſtiuitatum, quæ diuinis laudibus, ſpiritualibus gaudijs, pijſq; operibus, nō huiuſmodi ludis celebrari, & honorari debēt, hactenus factas, & facta, ſeu in futurum facienda, quæ, & quas omninò prohibemus, caſſamus, & annullamus, & pro caſsis, nullis, & irritis haberi perpetuo decernimus, atq; declaramus. Mādamus autē omnibus Principibus, Comitibus, & Baronibus. S.R.E. feudatarijs, ſub pœna priuationis feudorum, quæ ab ipſa Romana Eccleſia obtinent; reliquos vero Principes Chriſtianos, & terrarum dominos prædictos hortamur in domino, & in virtute ſanctæ obe-

dientiæ mandamus, vt pro diuini nominis reuerentia, & honore præmiſſa omnia in ſuis dominijs, ac terris huiuſmodi exactiſsimè ſeruari faciant: vberrimam ab ipſo mercedem tam boni operis recepturi. Sic vniuerſis venerabilibus fratribus Patriarchis, Primatibus, Archiepiſcopis, & Epiſcopis, alijſq; locorum ordinarijs in virtute ſanctæ obedientiæ, ſub obteſtatione diuini iudicij, & in terminatione maledictionis æternæ, quatenus in ciuitatibus, & diœceſibus proprijs, præſentes noſtras litteras ſufficienter publicari faciant; & præmiſſa omnia ſub pœnis, & cenſuris eccleſiaſticis obſeruari procurent. Non obſtantibus conſtitutionibus, &c. Datum Romæ apud ſanctũ Petrũ anno incarnationis dñicę. 1567. Kalẽd. Nouẽbris, Pontificatus noſtri, anno ſecundo, &c.

Motus proprius Gregorij. XIII. Gregorius Papa. XIII. ad futuram rei memoriã. Exponi nobis nuper fecit chariſsimus in Chriſto filius noſter Philippus Hiſpaniarum Rex catholicus; quod felicis recordationis Pius Papa. V. prædeceſſor noſter, periculis fidelium occurrere volens; per ſuam conſtitutionem omnibus Principibus chriſtianis, cæteriſq; perſonis in ea expreſsis, ſub excommunicationis, & anathematis, & alijs cẽſuris, & pœnis prohibuerit; ne in eorum locis ſpectacula, vbi taurorum, aliarumq; ferarum agitationes exercentur, fieri permitterent, aut illis quomodolibet intereſſent, prout in eadem conſtitutione latius continetur. Nihilominus idem Philippus Rex, regnorum ſuorum Hiſpaniarum vtilitate motus, quæ ex agitatione taurorum huiuſmodi prouenire ſolita erat, nobis humiliter ſupplicare fecit, vt in præmiſsis opportunè prouidere de benignitate Apoſtolica dignaremur. Nos ipſius Philippi Regis, nobis in hac parte humiliter porrectis ſupplicationibus inclinati, excommunicationis,

anathematis, & interdicti, aliarumq́; eccleſiaſticarũ ſententiarum, & cenſurarum in ipſius Pij.V. prædeceſſoris litteris contentas pœnas, in eiſdem Hiſpaniarum regnis, quoad laicos, ac fratres milites tantum quarumcunq́; militiarum, etiam præceptorias, & beneficia ipſarum militiarum pro tempore obeũtes, dummodo dicti fratres milites ſacris ordinibus initiati non fuerint, & agitationes taurorum feſtis diebus non fiant, authoritate Apoſtolica, tenore præſentium tollimus, & amouemus. Præmiſsis, aliiſq; in contrarium facientibus, non obſtantibus quibuſcunq;. præmiſſo tamen per eos, ad quod ſpectabit, ꝙ alicuius mors, quoad fieri poterit, ſequi non poſsit. Datũ Romæ apud ſanctũ Petrum ſub annulo piſcatoris, die. 25. Auguſti. 1575. Pontificatus noſtri anno quarto.

Hæc decreta vtriuſq; Põtificis in authenticis ſcriptis ego vidi. Poſtea vidi edictũ aliud SS. D. N. Sixti .V. ad D. Hieronimũ Mãricũ Epiſcopũ Salmãt. directum, prædictas deciſsiones confirmans. quod refert, & explicat doctor Ioannes Gutierrez lib. Canonicarum quæſt. cap. 7. num. 36. cuius verba ſic habẽt. *(Motus Sixti. V.)* *(D. Gutierrez.)*

Venerabili fratri Epiſcopo Salmanticenſi. Sixtus Papa. V. Venerabilis frater ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Nuper ſiquidem ad noſtram notitiam peruenit quod aliàs, poſtquam fœlicis recordationis Pius Pãpa. V. prædeceſſor noſter ſua perpetua valitura conſtitutione ſpectacula, & ludos taurorum prohibuerit, ac tam laicis, quàm clericis ſecularibus, & quorumuis ordinum regularibus, ne eiſdem ſpectaculis, & ludis intereſſent, ſub certis inibi contentis pœnis interdixerat. Et deinde piæ memoriæ Gregorius Papa. XIII. etiam prædeceſſor noſter, per quaſdam ſuas deſuper confectas litteras, prædictam conſtitutio-

conſtitutionē,& pœnas in ea contentas, clericos tā ſeculares, quam regulares, non tamen laicos, & milites quaruncunq; militiarum ſacris ordinibus non initiatos comprehendere declarauerat,prout in conſtitutione, ac litteris prædictis plenius continetur. Nõnulli vniuerſitatis ſtudij generalis Salmanticenſis præceptores: tum ſacræ theologiæ: tum iuris ciuilis profeſſores non ſolum agitationibus taurorum, & ſpectaculis prædictis ſe oſtentare non verētur;ſed etiam clericos in ſacris ordinibus conſtitutos, dum agitationibus,& ſpectaculis prædictis,contra prædictam conſtitutionem interſunt ,nullum reatum cõmittere,ſed licite illis adeſſe poſſe aſſerūt,atq; publice in ſuis lectionibus docēt: vnde multi tuę diœceſis clerici contra cõſtitutionē, & litteras prædictas, licet à te ſuper illarum obſeruatione, etiam propoſitis edictis requiſiti, atq; coacti fuerint, eiſdem ludis intereſſe non deſiſtunt. Nos, vt Romanorum Pontificum præcepta, prout decet inuiolabiliter obſeruentur, prouidere volentes, fraternitati tuæ,etiam tanquam noſtro, & ſedis Apoſtolicæ delegato, liberam facultatem,atq; authoritatem tribuimus: vt tam prædicti præceptores, ne aliquid contra conſtitutionem,& litteras prædictas docere,ſeu aſſerere, quàm quoſcunq; clericos in eiuſdem Gregorij prædeceſſoris litteris comprehenſos ludis, ſeu agitationibus, ac ſpectaculis prædictis aliquo modo intereſſe audeant, ſeu præſumant apoſtolica authoritate monendi, ac illis præcipiendi, atq; mandandi,nec non contra inobedientes cuiuſcunq; qualitatis fuerint, ipſis prius, etiā per edictum publicum conſtito ſumariè, & extraiudicialiter,de nõ tuto acceſſu citatis, ac vt pareāt, ſub ſententijs, & cenſuris eccleſiaſticis, etiam pecuniarijs pœnis moderandis, & applicandis requiſitis

ad

ad incurſus cenſurarum, & pœnarum huiuſmodi declarationem,& executionem omnibus,& quibuſcũque neceſſarijs,& opportunis tibi viſsis remedijs procedendi, & quicquid decreueris, & mandaueris exequendi,ac totali executione vſq; ad omnimodam paritionem demandandi, omni, & quacunq; appellatione, ac recurſu, & reclamatione poſtpoſitis:inuocato etiam ad hoc ſi opus fuerit,auxilio brachij ſecularis.non obſtantibus conſtitutionibus,& ordinationibus Apoſtolicis,ac dictæ vniuerſitatis ſtatutis, &c. Datum Romæ apud ſanctum Petrum ſub annulo piſcatoris,die. 14.Aprilis. 1586. Pontificatus noſtri anno. 1.Die verò. 17.Iunij eiuſdẽ anni:edictũ propoſuit prædictus Salmanticen. Epiſc. in executione earundem litterarum. ne eccleſiaſtici prædicti ludis taurorum intereſſent, ac lectores, vel alij id probarent ſub prædictis pœnis ſibi,& Pontifici reſeruatis. Atq; ideò meritò prædictus Ioannes Gutierrez obſeruari debere ſub mortali prohibitionem dictorum motuum, niſi cum per tranſitum, aut obiter clericos inſpicere contingat agitationẽ taurorũ, vel cum illi ſine periculo agitatur aligati,vel ſimiliter,aſſerit.

13 *Pontificalium decretorũ obligatio.* Horũ verò decretorum vim nos nõ negamus,ſed fatemur catholicos omnes, & Principes, & priuatos obligari legibus pontificalibus. Et poſſe Pontificem efficaciter iubere,& diſponere non ſolum de ijs, quæ ſpiritualia ſunt; ſed etiã de tẽporalibus,quę ad ſpiritualia ſunt annexa,quæ ſcilicet ad animarũ ſalutẽ opportuna iudicauerit,ꝙ catholicũ eſſe dogma ſupra quæſtione.2. probaui. *Sup. quæſt. 2. nu.10. & .11.*

Reſponſio. Verùm cum ſtatuta pontificalia per Põtifices mutari poſsint; vt eadem quæſt.dixi, iam conſtat motũ illum Pij. V. per ſubſequentem Pontificem fuiſſe limitatum, ſicq; non obligat nunc, ſicut eo tempore, *Ibidẽ. num.35.*

quo

quo editus fuit. Sed obligabit, quo ad ea, quæ per ſubſequens decretum in ſuo vigore relicta ſunt, quæ ſtatim explicabo, ſi prius hoc animaduertero, quod ſupra queſt. 2. diffuſius expoſui. Scilicet quanuis fateamur ad leges pontificales non requiri populi per ſe loquendo acceptationem, requiritur tamen ex conſenſione Pontificum, videntium, & tacentiũ. vſuq; iam id obtentum eſt in huiuſmodi motuum proprio rum executione, ex voluntate interpretatiua Pontificum, & quia aliàs ſcrupulis repleremur in tãta multitudine motuum propriorum, niſi acceptionem eorum ſpectaremus, vt obligari per illos fideles intelligamus. & ita abſq; ſcrupulo viri docti ſuper hoc non vrgent. Quamuis Petrus à Nauarra loco citato ſcrupuloſè nimis ſcripſerit de re iſta, tam circa acceptionem generalẽ motus proprij Pij. V. quã circa prohibitionem ſpectationis huius ludi per omnes clericos, & omnes regulares, vt ille opinatur. Nihilominus ex doctrina nunc propoſita, & ex verbis prædictorũ decretorum, atq; ex principijs doctrinæ catholicæ, in particulari explicabo, quid iure poſitiuo ſit iniunctum, & neceſſario obſeruandum modo, in hac agitatione taurorum.

Moderatio vſus decreti.

Quæſt. 2. num. 39. & 40.

Petrus Nauarra.

14 Primo verò aſſerimus nunc, vetitam non eſſe agitationem taurorum. Quoniam decretum Pij, Gregorius abſtulit, vt ſupra vidimus, exceptis eis, quæ ad clericos, & feſtos dies pertinebant.

Non eſt vetita agitatio taurorum.

Deinde certum eſt motum propriũ Pij. V. in ſuo vigore manſiſſe. quantum ad prohibitionem in eo contentã: ne in diebus feſtiuis tauri agitentur. Neq; cenſentur obligatoria vota, & iuramẽta de agitatione taurorum prius facta, quæ annullat Pius. Quia de his nulla mentio, nec reuocatio fit à Gregorio. Et licet diſputari poſsit, an vota iſta, & iuramenta per ſe obligẽt,

Feſtis diebus prohibetur, & vota ſuper ea re ablata ſunt.

obligēt, ſintq́; de re reducibili ad ſanctum finem, vt Medina loco citato de reſtitutione arbitratus eſt, poteſtq́; ſuaderi ex ſupradictis, quibus probaui non eſſe de ſe malam agitationem iſtam, neq; Pius ex præcipuo fine voluit definire contrarium, ſed nihilominus prohibuit agitationem, & annullauit vota, & iuramenta ſuper ea re facta. Illa autem prohibitio feſtiuorum dierum intelligitur in præceptis, non de obſeruatis ex deuotione populi, aut voto illius, vt docet Petrus Nauarra vbi ſupra. Et ſic obſeruatur generaliter in Hiſpania motus proprius Pij.V. in hoc articulo; & doctor Gutierrez dicto cap.7. canonicarū quæſtionum num. 10. ita illum intellexit. *Doct.Medina.* Nota. *Nauarra.* *D.Gutierrez.*

15 De clericis, & regularib' circa ſpectationem agitationis taurorum.

De clericis autem, & regularibus, an ſint prohibiti à ſpectatione taurorum, ingens quæſtio eſt in Hiſpania, quæ fortè magis oritur ex ingenti eorum ad iſtum ludum affectione, quam ex rei arduitate, dicam verò quod cenſeam, in quo & multi viri docti conueniunt. Primum abſq; ſcrupulo ex ſupradictis, aſſero non conſtare vbiq; eſſe receptum motum proprium Pij. neq; ibidem obligare quoad iſtum articulum de prohibitione clericorum, quia & poſſe expectari acceptionem. Et id licere iam dixi. Et ſcimus in aliquibus locis, & diœceſibus ſuper hac re diſſimulari, & publicè iſtum ludum ſpectari à clericis. Quod vbi ſeruatur non video cur ſcrupulum moueamus, quia & præceptum non vrgebit, & res de ſe licita eſt, vt probaui paulò ante. Nota.

Secundo, aſſero in locis, & diœceſibus in quibus in vſu eſt motus proprius, non eſt dubium quin ſit vera obligatio diſceſsionis ab ſpectatione iſta, quia leges eccleſiæ receptæ obſeruādæ abſq; dubio ſunt. At vbi motus iſte Pij in hoc articulo clericorum obſeruetur practicæ relinquo, ſolū in genere animaduerto

cum

cum Petro Nauarra vbi ſupra, ibi cenſeri eſſe in vſu, & obligare decretum iſtud, vbi vel nullus contradicit, aut facit: vel vbi prælati præceptis, & pœnis obſeruationem illius curant; quod in pluribus Hiſpaniæ prouincijs in vſu eſt. Itaq, de his omnibus locis, dico tertio, ſub mortali teneri eccleſiaſticos, ibi contentos, abeſſe ab agitatione taurorum in circo. probatur, quia ita plures viri docti tenẽt, vt doctor Gutierrez. cap. 7. num. 16. & Nauarra ſupra, & recẽtiores. 2. quia verba præceptiua ſunt in motu proprio; quæ ſignificant præceptum graue, ex doctrina Clementis. V. in Clementina exiui. §. item ordo de verborum ſignificatione, & doctoris Nauarri in manuali cap. 23. num. 50. & 52. & D. Antonini. 3. part. titulo. 16. cap. 1. §. 9. in fine, Syluestri verbo præceptũ quæſt. 2. Angeli verbo lex. §. 2. Alfonſi de Caſtro de lege pœnali lib. 1. cap. 5. Tertio, quia additur in motu proprio ſignum aliud obligationis ad mortale, ꝙ eſt ſub pœna excommunicationis ferendæ. quod infallibile eſſe ſignum obligationis ſub mortali, docẽt omnes doctores, vt D. Antoninus ſupra, &. 2. parte titulo. 4. cap. 2. §. 3. Nauarrus ſupra, Syluester verbo præceptum quæſt. 3. Angelus verbo lex numero. 3. ſuma Tabiena numero. 27. Couar. cap. alma, parte. 1. §. 9. Soto. 4. diſtinct. 22. quæſt. 1. artic. 2. illatione prima. Et ratio eſt, quia ſecundùm catholicã doctrinam, excommunicatio non datur, niſi propter mortale, ex cap. 1. de ſententia excommunicationis in ſexto, cap. nullus, cap. nemo. 11. quæſtione. 3. & ſecũdùm doctrinam communem theologorũ in quarto diſtinctione. 18. & ſumiſtarum verbo excommunicatio. Neq; oportet in mandato explicari maiorẽ excommunicatio. quia ea, eius appellatione abſoluta, in mandatis intelligitur, iuxta Gregorium. IX. cap. ſi quem

Petrus Nauarra.

Nota.

Doctores multi.

Clemẽs Papa.

Doctorum ſententia.

ſi quem de ſententia excommunicationis: quia maior infertur, & anthonomaticè intelligitur, minor verò ſola participatione cum excommunicatis incurritur. Nec ad inferendam hanc excommunicationē requiruntur monitiones expreſſæ, ſed ſatis eſt ſi adſint æquiualenter per iuris publici decretum, vt eccleſiæ conſuetudine, & doctorum ſententia comprobatur. Inſuper cum additur ſub pœna excommunicationis latæ ſentētiæ, vel ipſo iure, vel facto, ſtatim poſt inobedientiam incurritur; cum autem id non additur, inobedientia ad præceptum, habens annexam comminationem excommunicationis, inducit peccatum mortale. propter quod ſuppoſita illa monitione decreti, poteſt inferri, & declarari excommunicatio latæ ſententię, ante quod illa non incurritur. Et hæc eſt doctrina communis iuris, & doctorum citatis locis.

Propter quam non eſt probabilis, ſed reijcienda doctrina quorundam doctorum grauium quidèm, ſed in hac re deceptorum ſanè: Caietani in ſuma verbo præceptum, & Armillæ num. 6. & verbo lex numero. 4. Driedonis lib. 2. de libertate chriſtiana, capite. 1. concluſione. 2. D. Antonini. 2. parte tit. 4. cap. 2. §. 3. qui dicunt decreta quædam eccleſiæ de rebus de ſe non grauibus, etiam ſi pœna excommunicationis ferendæ addatur, non obligare ad mortale. Quæ ſententia intollerabilis eſt, & cōtra eccleſiaſtica dogmata, quibus ſcimus poſſe eccleſiam ponere præcepta poſitiua de rebus, aliàs non vetitis, & propter contumaciam inferre excommunicationem, vt dicti doctores docent, præcipuè Sotus vbi ſupra dicto libro. 1. de iuſtitia, & Caſtro de lege pœnali, præcipuè cum eccleſia ſemper moueatur grauibus rationibus ad hæc ferenda decreta, ad eius gubernationem neceſ-

Caietanus. *Armilla.* *Driedo.* *D. Antoninus.* *Sotus.* *Caſtro.*

neceſſaria, & ita illi totius eccleſiæ doctrinæ aduerſantur.

16 Ita ergo ne clerici his ſpectaculis adſint, grauibus rationibus cautum eſt, tùm propter ſtatus decentiā; qui nos ad ſacra potius, quàm ad ſecularia euocat. Et ne frequēter euenientia pericula probare videamur, ideo non ſolum à Pio. V. ſed & ab antiquo iure clerici prohibentur ab ſpectatione laicorum ludorū quam plurium, præcipuè vbi caſus crudeles, & laſciua interueniunt, vt conſtat capite clerici. 2. de vita, & honeſtate clericorum, & in concilio generali Cóſtantinopolitano. 6. canone. 51. & in Carthaginenſi. 3. canone. 11. quod & docuit Tertullianus tomo. 2. tract. de ſpectaculis, & D. Chriſoſtomus tomo. 1. ſermone de ſpectaculis, & tomo. 2. homilia. 38. in Matthæum circa finem, qui patres non ſolum clericos, ſed & laicos chriſtianos ab eis ſpectaculis abeſſe volebant; clericis verò etiam imperatoria lege vetabatur authentica interdicimus. C. de Epiſc. & clericis. quæ prohibitiones licet per omnia in vſu nō ſint, tamen antiquitatis venerationem inducunt, & relinquitur naturalis, & diuina præceptio, ne in illicitis delectemur, aut ea probemus aſsiſtētia noſtra, vt ſenſit Nauarrus cap. 19. manual. nu. 14. & prohibitio illa Pij. V. erga clericos in ſuo vigore manet.

Ratio prohibitionis clericorum circa ſpectacula taurorum.

Conſtitutiones, & iura.

Tertullianus.

D. Chriſoſt.

Nauarrus.

17 Similis fuit ratio vetandi, ne ſpectacula iſta taurorū feſtiuis diebus inter fideles fiant, quod prohibuit vterq; Pontifex Pius, & Gregorius in ſupra relatis decretis: videlicet ne cruenta ſpectacula talibus diebus, quibus ſanctiſsimo Deo, mitiſsimo Chriſto, & ſanctis eius honor defertur, fieri contingerent. Nam & ſi licita illa ſint per ſe ſumpta, tamen multa mala intermiſceri ſolent, quorum ad Deum nulla eſt coniunctio, ſicut nec luci ad tenebras, vt dicebat Paulus.

Ratio prohibitionis ne diebus feſtiuis ſpectacula taurorum fiant.

Pontifices.

D. Paulus.

Et ſi nullum etiam adeſſet peccatum, ſatis eſſet ad prohibitionẽ, ne id ageretur in feſtis Dei, ſcire ipſum non ſolum doloſum, ſed & virum ſanguinum abominari, ſicut aiebat Dauid, tanta eſt ergo Dei, & feſtorum ſuorum ſanctitas, & puritas, vt in illis ſpectacula, quæ ſecum cruorem afferre poſſunt, exercenda non ſint. Similiter id prohibitum eſt ne exiſtimaretur Deo, & ſanctis eius cultũ exhiberi per huiuſmodi ſpectacula, quæ humana ſunt, & propter humanos fines exercentur. & has rationes habuerunt ſancti illi Pontifices in huius decreti editione, vt verbis relatorum motuum conſtat. Sed & aliam addidit cauſam idẽ Pius videlicet, ne deuotio, & cultus, quæ Deo debentur, feſtiuis diebus, his ſecularibus ſpectaculis intermittatur; qua etiam ratione ſimilis prohibitio antiquitus fuit edita in concilio Carthaginenſi. 7. canone. 28. vbi omnia etiam ſpectacula, ludiq́; omnes diebus feſtiuis prohibentur. ſed in vſu eſt ſolum hæc vltima taurorũ his diebus agitationis prohibitio, quæ in tota Hiſpania obſeruatur, vt dixi in diebus feſtiuis præcepto eccleſiæ, non deuotione, & voto populorum obſeruandis, vt Petrus quoq; Nauarra ſupra dixit.

Pſalmiſta.

Conc. Cartha.

18 Cæterùm, vt iam dixi ille ſcrupuloſus fuit in generaliori, quam oportebat incluſione omnium eccleſiaſticorum, in hac prohibitione ſpectationis ludi taurorum, qui tamen nulla valida ratione nititur, niſi cuiuſdam imaginatæ decentiæ, & punctuationis illorum decretorum. Sed hæc omittens, reſolutè dico primo: non vetari eam ſpectationem clericis minorum ordinum, & primæ tonſuræ, non habentibus beneficia: & laicis regularibus religioſis. probatur primo: quia ſic tenent communiter doctores moderni, & Gutierrez dicto cap. 7. canonic. quæſtionũ numero

Qui clerici, & regulares prohibeantur ſpectare taurorum agitationem.

num. 16. vſuſq; ita fert. Secundo quia non inuenitur talis prohibitio in decretis prædictis. Et hæc eſt regula generalis iuris, & doctorum: pœnas eſſe reſtringendas, fauores autem ampliandos, vt habetur in regulis iuris lib. 6. cap. odia, & cap. in pœnis. Dico ſecundò obtinentes beneficia eccleſiaſtica (etiam ſi primam ſolùm tonſuram habeant) vel in ſacris ordinibus conſtituti; vel regulares clerici, etiam ſi primam ſolum habeant tonſurã, prohibentur ſub mortali, & excommunicatione ferenda, non lata, aſsiſtere ludo taurorum in circo. Probatur ex verbis expreſſis motuum propriorum Pij, & Gregorij iam relatis. deinde ex generali eccleſiæ doctrina de obedientia obligante ſub mortali in graui præcepto, vt iſtud eſt, ſicut dixi. de quo lege D. Thomam. 2. 2. queſt. 104. &. 105. Dico tertio id non intelligi; neq, de ſpectatione vaccarum aligatarum, in apertis vijs, aut ſimilibus, vel in tranſitu. ſed ſolum de riguroſa agitatione taurorum in circo, aut foro concluſo, vt in Hiſpania exercetur: quia hoc ſolum exprimitur dictis decretis, & ex eo ſolum poteſt quandoq; periculum euenire, iuxta Gutierrez dicto num. 13. &. 41. Dico quarto non comprehendi in dicta prohibitione clericos in minoribus habentes ſola præſtimonia, vel capellanias nõ collatiuas, ſed iuris patronatus ſolũ, vel pẽſiones. Neq; cõmẽdatarios equites laicos, etiã profeſſos. Probatur, quia hoc vltimum de commendatarijs expreſſum eſt, per motum Gregorij; quod etiam ſi nõ exprimeretur, cenſeretur verum, quia reditus eccleſiaſtici illorum non ſunt beneficia in rigore, ſed præſtimonia quædam. Deinde tota aſſertio patet, quia nomine beneficij non debet intelligi niſi epiſcopatus, præbenda eccleſiæ, beneficium curatum, & ſimplex miniſteriale, aut capellania collatiua. quia in vſu

Regulæ iuris.

Quę ſint beneficia & quæ ad horas obligent.

hæc ſolum cenſentur beneficia ſimpliciter, & meritò quia huiuſmodi tituli ſunt eorum, qui actualiter inſeruiunt eccleſiæ per prælati inſtitutionem, & collationem, & eis ſolum incumbit obligatio orandi ex conſuetudine. Cæteri verò tituli; aliæq; ſequeſtrationes bonorum, & redituum eccleſiæ, licet aliquando requirant primam tonſuram, vt præſtimonium, & penſio; aliquando tamen non, vt decimæ ſeculariũ, & hæ omnes, portiones eccleſiaſticæ ſunt ferè ſeculares iam reditus ſequeſtrati ab eccleſia, pro ſcholarium ſuſtentatione, vel remuneratione eorum, qui benemeriti ſunt, de eccleſia: & ita inquam iam conſuetudine eccleſiæ obtentum eſſe cenſeo. licet iure antiquo in cap. quoniam de conceſsione præbendæ in ſexto maiori rigore hæc ſumerentur. & licet nõ deſint contrarij doctores, ſed ita ſecurum eſſe cenſet frater Cordoua. 1. lib. quæſtionarij quæſt. 2 1. & in ſuma quæſt. 1 86. Capellania verò patronatus nõ collatiua, cum non conferatur à prælatis, cenſetur ſolũ exterius, & ſeculare ſtipendium miſſarum, non beneficium. *Fr. Cordoua.*

19 *Gubernatorũ animaduerſio.* Tandem animaduertere oportet, quod Gregorius in fine præcitati motus ſapienter, & religioſè cauit: Vt gubernatores præuideant; vt alicuius mors, aut læſio, quoad fieri poterit, ex agitatione taurorum nõ ſequatur. Eſt enim Principum, & gubernantium munus hoc, vt rempublicam protegant, damna vitent, animæ pericula caueant ſubditorũ; & curare ne peccata publica committantur, vt docet B. Thomas. 2. 2. quæſt. 67. Sotus lib. 5. de iuſtitia quæſt. 4. & lib. 1. quæſt. 2. articulo. 1. Ita ergo intelligant Principes à ſummo iudice omnium interroganda eſſe eorum opera, & cogitationes, vt Sapientiæ ſexto admonentur. Ob idq; diligenter curare debent, ne ſubditi re- *Gregorius.* *D. Thomas.* *Sotus.* *Sapiens.*

creationis

creationis colore, animos grauent, ſiq; apta media ad vitanda pericula in hoc ludo excogitanda ſunt. Epiſcopi verò, & prælati videant ſe pro animabus ſubditorum rationē reddituros eſſe, vt dicebat Paulus ad Hebræos. 13. Ob idq́, non omittant mala reprehendere, clericos punire, & cogere vt prædictas eccleſiaſticas conſtitutiones in hac re obſeruēt: quæ grauiſsimis de cauſis ab antiquitate inſtitutæ, & ſeruatæ ſunt, cū feruebat charitas: nec debēt frigeſcente charitate violari ab his, qui ſuis ducuntur affectibus. *D. Paulus.*

20 *Quarta propoſitio de reprehenſione cruentorum ſpectaculorum.*

Poſtquam taurorum ſpectacula examinauimus, diſputatio ipſa nos inuitat ad reprehendenda alia ſpectacula, quæ pótius cruenta crudelitatis monimenta dicemus, abominabiliaq́; à chriſtiana familia; cuius Deus virum ſanguinū, & doloſum abominatur ſemper, vt ſacer Dauid Pſalmo. 5. teſtatus eſt, à quo etiā nos omnes ad manſuetudinem, & fraternam charitatem, ita euocati ſumus, vt amorē fraternum ſymbolum, quo à cæteris gentibus dignoſceremur, eſſe voluit chriſtianis hominibus dicens Ioannis. 13. in hoc cognoſcent omnes, quia diſcipuli mei eſtis, ſi dilectionem habueritis ad inuicem. Si ergo hæc manſuetudo, & dilectio ſymbolū chriſtianitatis eſt: quam alienum erit à nobis cruentum quicquam, & crudele, iracundum, & vindicatiuum ſpectaculum. Cuius fœditatem, vt aperiam, ſit quarta propoſitio: impiū, iniuſtum, & crudele eſt ſpectaculum, & opus duellorum (exceptis iſs, quæ ad defenſionem vitæ, bonorū, & reipublicæ neceſſaria ſunt, vt quis inuitus ſubeat, vel ad reſolutionē belli iuſti, ne multi pereant, quis prouocat, quæ tantum licent.) Inſuper & ſpectaculorum, ludorumvè cruentorum, & quæ ſecum per ſe afferunt aperta vitæ pericula, vt digladiationes, torneamenta immoderata, & rigurosa, vt bellica, & *David.* *D. Ioannes.*

Propoſitio contrà duella.

Torneamenta, digladiationes, pugna cum beſtijs.

pugnæ cũ beſtijs, quæ illicita ſunt (exceptis his, quæ neceſsitate defenſionis non prouocantur, ſed ſubeũtur, & quæ moderatione adhibita, periculo carent, quæ licent) inſuper opus illud iracundum, & crudele vindicationis, priuata authoritate deſumptæ, alienũ à chriſtiana charitate eſt. nec fas eſt chriſtianos viros id honoris, aut ludi cauſa probare.

Vindicatio.

21 Probatio.

Hanc concluſionem appoſui, ne materiã hanc prętermiſiſſe, quaſi probans viderer, ſimilia tractans, & tacens de his, quæ diuina lege, naturali, & humana vetantur aduerſus quæ oblatrare diuinæ legis canes certè debent, ſi fortè tandem mundus reſipiſcat. Probatio autem cõcluſionis huius generalis per ſe manifeſta eſt, omniq; lege confirmata. Cũ ex diuina, & naturali lege. 5. decalogi præcepto Exod. 20. Matthæi. 22. & humanis legibus, & doctorũ omnium ſentẽtijs: homicidium, odium, & ira, & priuata vindicta vetita omnibus in communi ſint (ſi Dei miniſtros, Principes, & iudices excipias) quia Deo, & publicis miniſtris, non priuatis diſpoſitio de humana vita cõuenit. de quibus lege B. Thomã. 2. 2. à quæſt. 34. ad 42. & quæſt. 64. Mag. Sotum lib. 5. de iuſtitia quæſtione. 1. Scholaſticos doctores, in. 4. ſententiarum, diſtinct. 37. Sumiſtas verbo homicidiũ. Iura, & iuris vtriuſq; doctores, titulis de homicidio. & Couar. in Clement. ſi furioſus. Quibus adde, præceptis charitatis erga proximos potius omnes teneri, vt à B. Thoma docemur. 2. 2. quæſt. 44. Inſuper & vitare pericula omnes obligari, ne in diſcrimen adducatur bonũ noſtrum, aut proximi, ijdem doctores docent, ex illa Sapientis ſententia Eccleſiaſtici. 3. cor durum malè habebit in nouiſsimo: & qui amat periculum, peribit in illo. His ergo ſuppoſitis, apertè conſtat probatio totius propoſitæ aſſertionis huius, quam tamen in ſpeciali

Authoritas.

Exodus. Matthæus. D. Thomas. Sotus. Sumiſtæ Iura. Couarruuias.

Ratio.

Sapiens.

ſpeciali examinare, & comprobare oportebit. & ſi tota ipſa fundetur ſuper præcepto: de non occidendo, nec lædendo proximo priuata authoritate. quod omni lege eſſe conſtitutum probaui. Excipiendi verò ſunt caſus iuſtæ defenſionis in quibus (conſentientibus iure, & doctoribus locis citatis) vim vi repellere licet, omnes leges, omniaq́; iura proclamant. tunc enim quiſq; habet ius aduerſus nocentē, etiam cum illius damno, ex ſua culpa per accidens, conſequuto: illiq́, imputatur, nō, ſe defendēti iuſtè. Ideoq́; ſua merito præponit alienis: quia charitas incipit à ſe ipſo. Et hoc quidē fundamentū eſt ſecundæ partis aſſertionis, de licitis, & exceptis, quæ in ea continentur.

22 De Duellis. Hæc ſunt generalia fundamenta aſſertionis iſtius. ſed oportet eā in ſpeciali explicare, probareq́;. Duella ergo primū eſſe illa dicimus, quæ duorū, aliquorūvè paris numeri concertatione bella imitantur, dicunturq́; Duella quaſi duorum bella. de quibus theologicē ſcripſere cum D. Thoma. 2.2. quæſtione. 95. art. 8. ad. 3. Caietanus ibidē, & in ſuma, verbo Duellum, quo verbo Syluester, Armilla, Angelus, & alij ſumiſtæ ſcripſerunt, & Sotus de iuſtitia lib. 5. quæſt. 1. articulo. 8. ad finem, Nauarrus in manuali cap. 15. numero. 9. & cap. 11. num. 39. Henricus quodlibeto. 5. quæſt. 32. D. Antoninus. 3. par. tit. 4. cap. 3. & vltimo, & eruditè Petrus à Nauarra lib. 2. de reſtitutione cap. 3. ànum. 281. Quam quæſtionem, & alij tractarunt, vt Lyranus. 1. Regum. 17. alijq́, doctores. Sed ij omnes varij fuerunt in hac reſolutione. Nam Syluester relatis aliorum ſententijs, tandem numero. 4. in nullo caſu licita eſſe duella concedit. Idemq́; videtur ſenſiſſe Hēricus, & Antoninus. Quorū fundamētum eſt, quia ſemper in duello aggreditur quis periculum, quod vitare poteſt. Atverò Caietanus, Armilla,

Doctores theo. *Syluester.* *Henricus.* *Antoninus.* *Caietanus.*

Armilla, Lyranus, & Sotus vbi ſupra cenſent, primo nunquam licere prouocationem duelli, niſi in caſu, quo Princeps iuſtum habens bellum, & inferiores vires, vult reſoluere bellum, in duellum, cauſa vitandi maioris mali. probant, quia per ſe generaliter loquendo prouocare pericula propria, & aliena malum eſt. At propter publicam vtilitatem, particulare poteſt poſtponi communi bono. Dicunt ſecundo acceptare duellum nunquam licere, niſi in altero caſu, cum vita, & res hominis non poſſunt defendi, niſi hoc medio. Et Caietanus ponit exemplum: cum inſtat ſuper hoc iuſsio iniuſta iudicis, qui aliàs me damnauit. ſed exprimunt omnes illi ad depellendam infamiam, cum aliquis prouocatur, & ad terminandum dubium non licere, ſicut neq; ad oſtentationem, & vindictam, & fundamentum illorum eſt: quia & per ſe eſt illicitum exponere ſe periculo irrationabiliter, & non eſt medium ordinatum duellum ad dubia decernenda, & quia non eſt eadem ratio de bello, in quo debet eſſe ſpes victoriæ, & in duello in quo ſemper eſt dubium. Et quia fictitium eſt, fundatumque in ſola imprudentum imaginatione exiſtimare: per non acceptatum duellum, honoris aliquid deperdi. Et vltimo quia caſus ille defenſionis vitæ, & rerum eſt naturalis defenſio licita. Similiter ſenſerunt Angelus, Nauarrus, & Nauarra vbi ſupra, eo excepto quod præter exemplum Caietani, addunt ſimiliter licere duellum acceptare pro defenſione vitæ, & rerum.

Armilla. *Lyranus.* *Sotus.* *Caietanus.* *Angelus.* *Nauarrus.* *Nauarra.*

23 Reſolutio. Licita duella defenſiua.

Cæterùm clarius, & plenius, ex poſitis fundamentis in generali probatione propoſitionis huius, facilè rem iſtam reſoluemus, & partim hos, partim illos authores prædictarũ opinionũ ſequemur. Dico ergo primo duella licita ſunt, in his caſibus. Primo *Sup. num. 21.*

cum

cum bellum iuſtum, quodcunq; illud ſit,ex ea parte, quæ iuſtitiam habet,reſoluitur in duellũ;prouocãdo, vel acceptando. probatur quia vtilitas publica poteſt præferri priuatis malis,vt diximus, & tunc non cõmittuntur mala,vt veniant bona; ſed bonum eſt ponere vitam particularem periculo propter conſerua tionẽ multorũ,& reipub. in quo diſſentio à Caietano,& alijs:quia parũ refert ſi aggrediens duellũ,inferior ſit potentia,vel ſuperior:quia vtroq; modo procedit licentia illa poſtponẽdi priuata publicis.Et licet in bellis prudẽtibus ſemper debeat adeſſe ſpes victoriæ,ſed dubius eſt euẽtus belli,& ſic procedit in duel lo eadẽ ratio,quia ſemper præſupponitur cõſideratio ſpei victoriæ,& timoris etiam.eadem enim eſt ratio pluriũ ad plures,& vnius ad vnũ.Et idẽ dico de duel lo duorum, & cõcertatione plurium paris numeri. Dico ſecũdo licitũ eſt duellum ſiue prouocatũ, ſiue acceptatum,cum illud neceſſariũ eſt ad defenſionẽ honoris,bonorũ,& vitæ meæ, vel aliorum: Ita tamẽ vt in actu ipſo flagranti iſta ratio defenſionis exerceatur,vt cum quis vult facto iniurioſo me vel alium laceſſere;poſſum vitare actum illum minis,digladiatione,& morte etiam aduerſarij in duello repẽtino tunc. Et cum quis vult ſubripere bona, aut vitam, vel cum rapta defendit, & monitus non vult diſcedere ab incæpto, poteſt quis illum prouocare, vel ad prouocantem reſpondere:illumq; interimere ſine peccato. Probatur quia vim vi repellere licet in actu flagranti(non poſt actum,inſequendo)cum mo deramine inculpatæ tutelæ,ſecũdum omnes doctores. Et hoc non eſt præter rationẽ duelli,quia interuenit priuatũ bellũ,vel prouocatum, vel acceptatum. Et in his caſibus refertur ad defenſionẽ iuſtã, & nõ habet rationem mali.Similiter ſi occurreret caſus de

fendendi diuini honoris, maior eſſet obligatio ad defenſionem, & ita factum Dauidis primo Regum.17. *Dauid.* ex his duobus capitibus conſtat fuiſſe ſanctum, quia & authoritate Regis bellum in duellum fuit reſolutum: & ad defendendum honorem Dei ad duellum acceſsit, ne exprobraret aduerſarius Deo agminum Iſraël, & licet ſpiritu diuino fuit inſpiratus Dauid, idē tamen & alius facere poterat in ſimili caſu, propter ſimiles rationes. Imò cum quis vult quemlibet facto, vel verbis impetere iniurioſe, licet repellere iniuriam antequam fiat, etiam vi: non vero poſt, factā iniuriā vindicare priuata authoritate, ſed publica ſolū. Et hoc dictum ſecundum ab authoribus ſecūdæ opinionis probatur, primum verò ab omnibus ferè.

24 *Illicita duella.* Tertio dico extra hos caſus nunquam licet duellum, neq; ſi prouocetur quis, & videatur deperdere honorem apud aliquos imprudentes; neq; ad oſtentationem virium, neq; ad ludum, neq; ad vindictam, neq; ad ſimile aliquid. Probatur primo ex conſenſu omnium doctorum præcitatorum. ſecundo ex catholicis Principijs ſupradictis: de vetito homicidio, & periculo, niſi ad iuſtam defenſionem, & de vetito odio, & vindicta prohibita, niſi publica authoritate; quia in iſtis omnibus caſibus duellum talis generis per ſe eſt illicitum, eo quod non habet rationē veræ defenſionis, ſed aggreſsionis, temeritatis, & concurſus cum peccato alieno, & liuoris, & vindictæ priuatæ: eo quod neq; honor deperditur verè, neq; res aliqua ex iuſte poſſeſsis, ſi non egrediatur quis ad duellum. Nam licet mundani aliquot contrariū putent, eſt irrationabilis eorum cogitatio, & ſecūdum leges mundi, quæ non acceptātur à Deo, vt dicemus de vindicta. Dico quarto neq; licet duellum ad verificationem alicuius dubij; ſed eſt impium, & crudele *Doctores ijdem.*

genus

genus ſortilegij ex vetitis. Probatur multis decretis ſecunda quæſt.4.& titulo de purgatione vulgari. & ex doctoribus omnibus ſupradictis. & quia eſt medium inordinatum ad dictam verificationem, & de ſe malum, & cruentum, & ſine cauſa ſufficienti eſt tunc admiſſum: quamuis barbara antiquitas eo genere purgationis impoſitorum criminum, & manifeſtationis iuſtitiæ aliquando vſa ſit. *Pont. & conc.*

Dico quinto clerici præcipuè ab hoc genere duellorum, ob decentiam ſtatus, & rei turpitudinē abſtinere iubētur titulo de clericis pugnātibus in duello.

Dico ſexto nullis Principibus licet admittere huiuſmodi ſpectacula duellorum, quæ illicita eſſe diximus, quin ipſo facto ſint excommunicati, & multas pœnas incurrant. Ipſi etiam duella agentes, & patrini ipſo facto ſunt excommunicati, & bonis, & fama priuati. & ibi occumbentes eccleſiaſtica carebunt ſepultura; fauentes etiam, & ſpectantes, & conſulentes etiam excōmunicati ſunt. Per dicta iura, & per Tridentinum concilium ſeſs.25.cap.19.

25 *Illatio & animaduerſio.* Ex dictis patet duellum non eſſe abſolutè ſumendum; ſed cum quibuſdam conditionibus eſt licitum, cum alijs tranſit ad offenſionem illicitam, & non eſt ſola defenſio. Tuncq; quam ſit turpe, crudele, & inhumanum huiuſmodi duellorum genus, quis non videat? & quam indignum ſit Principibus Chriſtianis huiuſmodi illicita duella in ſuis terris, & dominijs admittere. quod vt melius intelligāt, fugiant, atq; abominentur & Principes, & priuati, libuit referre verba ſacroſancti Tridentini cōcilij in citato decreto contra duellorū nequam vſum. Cuius verba hæc ſunt: deteſtabilis duellorum vſus, fabricante diabolo, introductus, vt cruenta corporum morte, animarum etiam perniciem lucretur, ex Chriſtiano orbe *Tridentinum concilium.*

no orbe penitus exterminetur. Imperator, Reges, Duces, Principes, Marchiones, Comites, & quocunquè alio nomine, domini temporales, qui locum ad monomachiam in terris ſuis inter Chriſtianos conceſſerint, eo ipſo ſint excommunicati, ac iuriſdictione, & dominio ciuitatis, caſtri, aut loci, in quo, vel apud quem duellum fieri permiſerint, quod ab eccleſia obtinent, priuati intelligantur, &, ſi feudalia ſint, directis dominis ſtatim acquirantur. Qui vero pugnam commiſerint, & qui eorum patrini vocantur, excommunicationis, ac omnium bonorum ſuorum proſcriptionis, ac perpetuæ infamiæ pœnã incurrãt, & vt homicidæ, iuxta ſacros canones puniri debeãt, &, ſi in ipſo conflictu deceſſerint, perpetuo careant eccleſiaſtica ſepultura. Illi etiam, qui conſilium in cauſa duelli, tam in iure, quã facto dederint, aut alia quacunq; ratione ad id quenquam ſuaſerint, nec nõ ſpectatores, excommunicationis, ac perpetuæ maledictionis vinculo teneantur: non obſtante quocũquè priuilegio, ſeu praua conſuetudine, etiam immemorabili. Hæc ibi Spiritus ſanctus docet, quæ vellẽ mentibus Principum ineſſe, inhærereq; ſerio & cõſtanter, ne turpia, & barbara illa conſuetudine ducãtur, qua in aliquibus prouincijs cruẽta hæc duella, & immanes prouocationes ſolent permitti. & miror certè priſcos noſtræ nationis proceres, qui non tantum permittere immania illa ſolebãt, ſed & probare: adeò vt ad duellũ proceſſuris ex illicitis dictis cauſis, ſanctiſsimã præbere Euchariſtiam non erubeſcerẽt, hæc autẽ non ſunt probanda, ſed tribuenda veteris gẽtilitatis ſuperſtitioni, & impietati, atq; ignorãtiæ, qua noſtri priſcis tẽporibus tenebãtur. Nũc autẽ Hiſpanię reges, & vetãt, & puniũt hęc impia ſpectacula. Miror autem magis quarũdam prouinciarum Principes,

Turpe eſt, & barbarum duella permittere.

cipes,qui hæc in ſuis dictionibus admittunt,& fouēt noſtris temporibus, quibus abundanter doctrinæ lux effulſit. ſed ſi illi nunc diuinas leges, & eccleſiaſticas pœnas non timent, quòd dicant ſe in terris ſuperiore carere,non tamen verè carent,qui Deum habent omnium vltorem.

26

De periculoſis alijs humanis congreſſibus ludorum in modum pugnæ.

Sed vt nihil omittamus eorum,quæ ad reprehenſionem cruentorum ſpectaculorum pertinent, iam de alijs periculoſis ludorum congreſsibus ſit quinta propoſitio: ludi, & ſpectacula congreſſuſve cruenti,

Quinta propoſitio

& omninò periculoſi ex genere ſuo,illiciti ſunt, grauiterq; Dei offenſiui; ſi aperta vitæ pericula, aut læſionis notabilis habeant: vt congreſſus volūtarij hominum cum beſtijs feris; vt digladiationes illæ feriſsimæ,quibus aperta,expectataq; infligunt ſibi vulnera digladiantes; vt torneamenta, cū in rigore bellico,cum aperto diſcrimine homines confligunt, & ſimilia.

Non autem illicita cenſebuntur hæc ſpectacula,ſi adhibita moderatione, & cautione,ne pericula eueniant communiter, niſi ex humana negligentia,nō culpabili fiant. Vel cum damnati ad mortem Principis,& iudicis liberalitate, remiſsionem accipiunt, ſi damnatos alios vincant,vel à feris liberati incolumes euadant.vtrumq; enim genus ſpectaculi licitum eſt. ſed hoc ſecundum quandam habet ſuſpicionem, obquam in vſu non eſt. At primum ſcrupulo caret, & in vſu recipitur, & ad armorum, & belli facilitatem conducens cēſetur, vt in haſtiludijs moderatis, cum telarum diuiſione,& alijs equeſtribus exercitationibus,& pedeſtribus torneamentis fieri cōſueuit.

Probatio & authoritas.

Hoc vero omne colligitur ex communi doctorū ſententia,cum de homicidio agunt locis citatis circa propoſitionē præcedentem.&in ſumis verbo ludus,

& tor-

& torneamentum, præcipueq; Syluester, Caietanus, & Armilla de hac re egerunt: reprobantes, quæ nos reprobauimus, probanteſq; generaliter ea, quæ defendimus in propoſitione iſta. Inſuper & in iure canonico titulo de torneamentis. c. 1. & in decretis præcedenti propoſitione citatis, hoc ipſum reprobatur, quod reprobauimus cruentorum ſpectaculorum genus. & in torneamentis decedentes, etiam ſi pœnituerint, Ratio prima. eccleſiaſtica ſepultura priuātur. idq; merito quia certum eſt id omne, quod ſecum affert apertum diſcrimen vitæ, vel incolumitatis, apertè malū eſſe, ſi fiat priuata authoritate, & non cauſa defenſionis; quibus duobus caſibus tantum id licet: quia Deus ſolus dominus eſt, & reipublicæ gubernatores adminiſtratores ſunt reipublicæ, & vitæ, & mortis priuatorum. Priuatis vero ſolum datur licentia defendendi ſe, nō offendendi ſe, neq; alios, vt cōſtat dictis ſupra in pro- Ratio ſecunda. batione præcedentis propoſitionis. Ex quibus dedu- Sup. nu. 11. citur ſpecialis probatio huius aſſertionis. nam primū illa quæ habent apertū diſcrimen vitæ, vel læſionis, reducuntur ad homicidium indebitum directè: At huiuſmodi eſſe illa omnia, quæ enumeraui, non eſt dubium; cum rigorem bellicum, & ſemper offenſiuum habeant, & ſine cauſa publicæ, vel priuatæ de- Ratio tertia. fenſionis exerceantur. Inſuper deducitur illa, quæ li- De licitis exceptionibus cruentorum ſpectaculorum. cere diximus, carere turpitudine: quia defenduntur iuſtis titulis, exceptionibuſq; prohibitionis occidēdi. nam quædam illorum vacant periculo cōmuniter, & excuſantur: ſicut ludus taurorum, de quo ſupra actum eſt, etiam ſi quandoq; malum ex negligentia accidat: vt ſunt moderati ludi equeſtriū, & pedeſtriū, & iaculātium fortium virorum, & induſtrium, quæ verè moderari poſſunt, ne periculum accidat; & maximè vtiles ſunt ad bellicum vſum neceſſariū, & ad

lætitiam

lætitiam populi quandoq; excitādam. Inſuper aliud genus ſpectaculi à nobis probatum, non inuenio cur impugnetur, ſi illis conditionibus fiat: nam ſi iuſte iudex poteſt ad mortem damnare nocentem, & manu carnificis occidere; quare non poterit vel alterius nocentis, aut feræ manu id efficere? præcipuè cū in ea re, etiam miſericordia miſceatur, dum victori incolumitas conceditur. Sed quia genus quoddam videtur eſſe crudelitatis, ideò non ſolet frequenter apud fideles conſueſci.

27 De vindictæ priuatę prohibitione.

Vltimo loco breui ſermone reprehendam priuatā vindictam; quam & ſi mundani non ſolū vſurpent, ſed & ſuis legibus probare videantur, quam ob cauſam innumeros falſa pœnitentia, & debili propoſito benè agendi, in æternum perire non dubito, in quo genere hominum, & ſi nobiles præcipuè numerantur, ſed & popularibus quoq; non pepercit hoc malū, omnibuſq; nationibus vbiq; inſidiatur; & licet confeſſarios nolim modo accuſare, quos multi viri docti in hac re à periculo excuſant, quòd ſincera intentione poſsint credere pœnitenti: verā pœnitentiā intus ſe habere dicenti; & iiſdem doctoribus viſum eſt nō oportere confeſſarios in particulari requirere propoſitum nō vindicandi, ne in diſcrimen eorum imbecillitatem adducant. Sed licet pia illa cogitatio confeſſorum excuſetur, attamen neq; ex hoc cōmittenda eſt vindicatio, neq; illa defendenda, ſed illi ſibi conſulant; nos vero quod verum eſt aſſeramus.

28 Sexta propoſitio aduerſus vindicationem.

Dicimus ergo primùm aduerſum eſſe rationi etiā naturali, iniuſtum, & omni lege vetitum priuata authoritate velle quempiam iniurias vindicare. Et tales conſuetudines, vindicandiq; leges, ſicut duellorū ſpectacula, diabolicum inuentum eſſe, ſentire omnes debemus. ſed publica authoritate mala vindicare,

& optare

Notatio ad mundanorum fallaciã contra vindictam.

& optare vindicationem,ad bonum reipublicæ, æquum eſt. Primo vero loco breui oratione cũ mundanis ratione philoſophica agam: Non eſſe rationi cõformem vindicationem priuata authoritate, neq; honorem deperdi, ob illius omiſsionem, contendã. Nam licet fatear vulgus imperitum aliter ſentire, ſed irrationabile eſt ſtultorum,& plurium ſequi ſententiam,cum ſapientes contra iudicent:quia nõ paſſiones à nobis, ſicut à belluis, ſed ratio ſequenda eſt, quia rationales ſumus. quod laudabile eſſe, vti actũ virtutis, & modeſtiæ,fortitudiniſque contra vitia, Prouerb. 16.ipſe Spiritus ſanctus confirmat dicens: *Sapiens.* melior eſt patiẽs viro forti,& qui dominatur animo ſuo,expugnatore vrbium.cum ergo ſimus homines Chriſtiani,vel clerici,ſi expleamus ſtatus noſtri leges,non in honorificum,ſed laudabile cenſetur. Vindicationemq́; reipublicæ remittamus, & vires in res licitas expendamus,& ſanctorum imitemur exẽpla. Hoc autem dogma diuina lege,& naturali charitatis obligatione probari non eſt dubium. ſiquidem Dñs Matthæi.5. ſua euangelica legè cauit: non ſolum remittendas eſſe iniurias,ſed & ferendas eſſe patiẽter *Dominus apud Matthæum.* (quod perfectionis quidem eſt) ſed nunquàm vindicandas,quod eſt obligationis.Neq; contrarium antiqua lege erat cautum,niſi pro publica poteſtate, vt Exod.21.patet.& ita ſancti Patres interpretati ſunt, *Exodus.* præcipuè D.Chriſoſtomus homilia. 16. vſque ad *D. Chriſoſt.* 18.& D.Auguſtinus libro primo de ſermone Dñi *D. Auguſt.* in monte cap.20.&.21.tomo.4. D.Hieronimus, & *D. Hieronim.* alij Matthæi.5.& Exodi.21. priuatamq́; vindicationem omnes damnant, & reprehendunt. præcipuè D.Chriſoſtomus vbi ſupra,& tomo quinto ſermone de ſpectaculis,& à Dauide,& Saule;& D.Auguſtinus vbi ſupra, & tomo.10. ſermone de ſanctis.2. &.11.

qui

qui modò in noua impreſsione ſunt in apendice, ſermone. 673. qui, multis ſacris exemplis, & teſtimoniis id confirmant: ſed præcipuè elucet illud Pauli ad Romanos.12. Non vos metipſos defendentes chariſsimi, ſed date locum iræ: ſcriptum eſt enim: mihi vindictam, & ego retribuam, dicit Dominus: ſed & ſi eſuriret inimicus tuus ciba illum; ſi ſitit, potum da illi: hoc enim faciens carbones ignis congeres ſuper caput eius: noli vinci à malo, ſed vince in bono malum. alludit autem ibi Paulus ad illum locum Prouerbiorum. 20. cap. quo non idem verbum, ſed ſententia continetur, & dicitur: nè dicas reddam malum; expecta Dominum, & liberabit te. Similiter idem lege veteri cauebatur Leuitici. 19. Non ſtabis contra ſanguinem proximi tui; ego Dominus: non oderis fratrem tuum in corde tuo, ſed publicè argue eum, nè habeas ſuper illo peccatum: non quæras vltionem, nec memor eris iniuriæ, &c. quod Paulus dicto loco dicebat: Non vos defendentes, &c. pro quo Græci legunt: non vos vindicantes, vt Chryſoſtomus dicta homilia. 16. in Matthæum. Similiter idem Apoſtolus. 1. Corinthiorum. 6. Chriſtianos reprehendebat, dicens: Quare non magis iniuriam accipitis? quare non magis fraudem patimini?

D. Paul. *Sapiens.* *Leuiticus.* *D. Chryſoſt.*

Sed & ſi his reprehendebatur priuata vindicta, tamen eodem Deo authore, diuina, & publica ad malorum punitionẽ commendatur: vt in lege antiqua cum Exodi vigeſimo primo, lege à Deo data dicebatur: oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pedem pro pede, aduſtionem pro aduſtione, vulnus pro vulnere, liuorem pro liuore (& paulò ante) animam pro anima reddat qui percuſſerit, &c. & hac de cauſa, vt dicit Diuus Auguſtinus dicto ſermone vndecimo, iuxta illud Pſalmi. 149.

Exod. *D. Auguſt.* *Pſalmiſta.*

Exultabunt ſancti in gloria, &c. ad faciendam vindictam in nationibus. & Apocalyp.6. Vſq;quo Domine ſanctus, & verus non vindicas ſanguinem noſtrum, &c. Hac inquam de cauſa licet optare vindictam de malefactoribus per Deum, & iudices, eius miniſtros: quia iuſtum deſiderium ideſt. Et licere poteſtatibus interficere,& punire malefactores docet Paulus ad Roman. 13.dicens:Si malum feceris time, non enim ſine cauſa gladium portat; Dei enim miniſter eſt,vindex in iram, ei qui malè agit. & ad reipublicæ quietem id expedit. *Apocalypſis.* *D.Paul.*

29 Ratio ex theologia, & philoſophia. Ex his ergo diuinis fundamentis,theologi doctores, & beatus Thomas.2.2. quæſtione.108. 40. 60. & 67. & cæteri theologi Caietanus, Syluester, Armilla, & alij verbo vindicatio, docuerunt particularem quidem vindictam illicitam eſſe: quia eſt contra charitatem,& iuſtitiam: quæ proximis omnibus debentur,& amicis,& inimicis, vt idem diuus Thomas probat quæſtione. 24. &. 25. neque &ſi alter malè agat contra me, ego malus quoque ero, malè etiam agendo contra illum. Cæterũ hi omnes etiam docent vindictam publicam eſſe neceſſariam ad cohibitionem malorum, & ad punitionem; & ex eo, quòd Deus ſit omnium Dominus, & Principes eius miniſtri; &, quia in illos reſpublica ſuum ius tranſtulerit:inde infertur licentiam habere Dei miniſtros ad dictam punitionem malorũ, & Deum ſuo iure id agere per ſe,& per miniſtros ſuę poteſtatis.Imò inde ſequitur, primùm: eſſe diuerſam rationẽ in vindicta priuata, & publica: nam priuata ſine authoritate fit: nõ enim priuatus poteſt adminiſtrare rempublicam, ſed eius munus eſt diligere, & benefacere. At publica punitio,& vindicatio honeſtatur poteſtate publica gubernatiua, & munere,quo Deo,& gubernatoribus incumbit *D.Thom.* *Caietanus.* *Syluester.* *Armilla.*

Obiectionis ſolutio.

incumbit punire delicta: quia ij debent prouidere generaliter publico bono, etiam ſi mala infligere neceſſe ſit, ad Dei honorem, & bonam gubernationem: & hæc vindicatio publica actus virtutis eſt, vt ait B. Auguſtinus in tomo.4. lib.83. quæſtionum, cap.31. & D.Thomas.2.2.quæſt.67.art.4. & quæſt.dicta.108. artic.2.& idem ſenſit Cicero lib.1. officiorum, cap. de iuſtitia, & iudicialibus officijs. Vbi certè non aliud dicit, quàm ſancti prædicti, & ille circa officia iudicialia, & bonũ reipublicæ ſermonem habebat. Ideoq; & ſi vlſciſcendi, & puniendi modum virtutem eſſe dixerit, non eſt cur priuata vindicta probata ab illo videatur. Neq; legibus ſeculi ſe velint mundani defendere, aut putare honorẽ ex diuinæ legis obſeruatione deperdi: id enim apud imprudentes reperitur: prudentes verò digniores ſunt, quibus honorabilius, laudabiliuſq; videtur in omnibus cum ratione conformari: quæ ad charitatem, & non ad ferarum liuores inducit: & vt aduerſus mala iraſcamur, ſed non peccemus, vt Pſalmiſta dicebat pſalmo.4. Iraſcimini, & nolite peccare. Et hæc ſint ſatis de ſpectaculis, ludis, & cruentis vniuerſis.

D. Auguſt. *D.Thom.* *Tullius.* *Pſalmiſta.*

30 Quoniam autẽ propoſui hac quæſtione explicare conſcientiæ pericula, noſtris temporibus communia circa ludos vniuerſos, non eſt omittenda aliqualis tractatio de ludis non cruentis quidem, ſed manualibus: de quibus aliqua notabo, & ſi latam iniuſtitiæ tractationem, ad reſtitutionis materiam remittam: in hoc autẽ propoſito hoc ſumatim dicã. Ludos iſtiuſmodi omnes manuales moderatè, & iuſtè ſumptos licitos, & virtuoſos eſſe: quod ſi excedatur circa iniuſtitiam, prodigalitatẽ, & auaritiã in obiecto, aut in circunſtantijs circa tẽpus, locum, & perſonas indecẽtes, vitioſos eſſe dicimus. Hæc aſſertio conſtat ex dictis

De ludo manuali.

Septima propoſitio.

Probatio.

in principio huius quæſtionis,cùm de ludis generaliter,& de virtute eutrapelia ageremus. *Sup.n.2.&.5.*

De ludis cartarũ, & alearum.

Sed, quod magis ad rem pertinet, illud eſt breui aduertendum circa ludos omnes(in quibus communiùs excedi poteſt per ſuperfluitatem,& iniuſtitiam, & per alia adiuncta ex vitio, & ira ludentium:præcipuè in ludis lucrabilioribus cartarum, alearum, & ſimilibus) vt ſi hæc mala addantur omninò ſint deteſtandi:his verò omiſsis, reprehendendi non ſunt. de quibus egerunt D. Thom.2.2.quæſt.32.artic.7. ad ſecundum, & quæſt.168. Caietanus ibi, & in ſuma verbo ludus,& ſimiliter Armilla, Sylueſter, & reliqui ſumiſtæ,Frater Medina à fol.131. Magiſter Sotus in.4.de iuſtitia,quæſt.5.art.2.Couar.in regulam peccatum,part.2.§.4.Medina de reſtitutione,quæſt.21. &.22. Nauarrus in manuali circa ſeptimum præceptum,Frater Alcocer de ludo.qui doctores alios antiquiores,legeſq; de ludo tractantes adducunt. Sed ex illorum ſententia paucis libuit veritatem huius diſputationis comprehendere, & theologica ratione confirmare. Dico ergo primò, quòd ad iuſtitiam ludorũ ſpectat: lucrum per ludos licitè acquiri, ſi ludatur ex libera conuentione, ſine vi, neq; fraude in ludendo; ſed cum conditionibus communibus, vel quæ fortuito euentu nituntur;vel quæ certũ afferant lucrum, dum tamen ſint conſuetę,& communes vtriq; parti: item dum perſona ludens ſit dominus, vel liber adminiſtrator, pro tunc rerum, quæ ludo ſubijciuntur: cuiuſcunq; ſit conditionis, ſiue exemptus, ſiue ſubditus, vel religioſus, aut pupillus: qui egent licentia interpretatiua, vel expreſſa prælatorum, & parentum. Cum his omnibus conditionibus per ſe loquendo licitum eſt ludi lucrum; ſed aliqua deficiente, fit illicitum, & reſtitutioni obnoxium. Quia & de ſuis, aut

D.Thom. *Caietan.* *Armilla.* *Sylueſter.* *Frat.Medina.* *Sotus.* *Couar.* *Medina.* *Nauarrus.* *Fr.Alcocer.*

aut conceſsis licitè quiſq; diſponit; non verò de alienis: quin iniuſtitiam committat, & contractus, & conſenſio partium ſine vi, & fraude iuſtè trāsfert dominia, ex gentium conſenſione, & iure; non autem ſi vis, aut fraus adſit: quia tunc ab inuito ſua auferuntur. Et fortuitus euentus, ſiue æqua partium conditio, & cōſenſus in ludo, & modo eius, æqualitatem præſtat, & querelæ rationem aufert. Et in hac aſſertione conueniunt omnes prædicti doctores.

Dico ſecundo: & ſi aliqui ludi ſint prohibiti legibus, non tamē per illas aufertur dominium rei lucratæ, niſi poſt condemnationem: quia aliud eſt pœna mulctare, quod ſignificant verba legum: aliud eſt impedire dominia, quod non inſinuatur, ſed ſolùm datur ius repetitionis. Et in hoc cōueniunt omnes doctores citati, & præcipuè Couarruuias legum prædictarum meminit, Sotus verò ſcrupulū mouet ſolùm in ludo militum; ſed conſuetudo mihi videtur illum abſtuliſſe. Et dico tertio, qui perdunt in ludó credita pecunia, non tenentur in conſcientia illam reddere, cùm luditur præter menſurā ludi, & lucri à lege conceſsi: quia lex illa iuſta ius hoc dat perdenti: repetendi, & retinendi, non ſuffurandi poſtquam dedit, & tranſtulit dominium rei perditæ: ita docent omnes doctores dicti, præter Medinam, cuius impugnationem, & aliorum, qui aduerſantur prædictis, apud illos inuenies.

Couarruuias. *Sotus.* *Medina.*

Contra ſuperfluitatem in ludis.

Vltimò dico (quòd cenſent omnes prędicti doctores, & D. Thomas dicta quæſt. 168. artic. 3. delinqui poſſe in ludis, ſi id quod ad recreationem eſt ordinatum, excedat in circunſtantijs iurandi, blaſphemandi, iræ, auaritiæ, & prodigalitatis. Præcipuè vbi adſunt neceſsitates graues neceſſario leuandæ; tunc namq; graue peccatum eſt in ludis excedere, vt cum de elee-

D. Thom.

moſyna ſcripſero, Deo aſpirante, dicam. Hæc diximus, vt in ludis ſuperfluis, Dei leges non violentur, nec à ratione excedatur: quod luculenter Virgilius epigramate de ludo ſic breui declarauit compẽdioſis his verſibus.

Sperne lucrum: vexat menteis veſana libido. Virgilius.
Fraude carete graues: ignari credite doctis.
Luſuri nummos, animos quoq; ponere debent.
Pone malas, quoties ludendo vinceris, iras.
Ludite ſecuri, quibus eſt as ſemper in arca.
Si quis habet nummos veniens, exibit inanis.
Luſori cupido ſemper grauis exitus inſtat.
Sancta probis pax eſt: iraſci deſine victus.
Nullus vbiq; poteſt fœlici ludere dextra.
Principio furijs ira eſt tribus addita quarta.
Plecte truces animos, vt verè ludere poſſis.
Ponite maturè bellum, precor, iraq; ceſſet.

Hæc Virgilius.

CON-

CONTENTA IN
Quæſtione ſexta, de ſtipendijs.

1 *ENumerantur diſputanda.*
2 *Conuenientia ſtipendiorum miniſtrorum reipublicæ.*
3 *Quibus fundamentis nitatur.*
4 *Iſtorum ratio.*
5 *Ex quibus ſtipendia publica deſumantur.*
6 *Obiectiones notantur, & ſoluuntur.*
7 *Titulo locationis operarum ſeculares, & etiam exteriores fori eccleſiaſtici miniſtri poſſunt ferre ſtipendia.*
8 *Venditio actus iuſtitiæ ſemper eſt vetita.*
9 *Eccleſiaſticorum miniſteriorum operæ vendi nequeunt.*
10 *Reijciuntur quidam authores contrarij.*
11 *Operæ ſalariatorum, & actus debiti ex officio publico locari nequeunt.*
12 *Moderata ſtipendia ſolummodo licent.*
13 *Hæc moderatio in foro conſcientiæ eſt omninò neceſſaria.*
14 *Moderata ſtipendia, non ſolùm ſecularibus, ſed & eccleſiaſticis licent.*
15 *Quam iuſta ſint ſtipendia militum.*
16 *In militum honoribus, & comendis habenda ratio.*
17 *Militum moderatio neceſſaria.*
18 *Auaritia fugienda à miniſtris publicis.*
19 *Huius aſſerti fundamenta ſacra.*
20 *Fundamenta ex ſapientibus gentilium.*
21 *Venditionis iuſtitiæ turpitudo.*
22 *Excipitur iuſtum ſtipendium.*
23 *Venditio iuſtitiæ, & ſumptio donorum damnantur in gubernatore.*
24 *Horum fundamenta.*
25 *Quid in hoc ſenſerit beatus Gregorius.*

26 *Damna reipublicæ ex auaritia gubernantium.*
27 *Quæ licent, & quæ vetantur ſtipendia miniſtris publicis.*
28 *Quid iura diſponant circa ſtipendia, & commoda miniſtrorum reipublicæ.*
29 *Eccleſiaſtici fori miniſtrorũ taxatio iuriũ, & ſtipendiorũ.*
30 *Secularium miniſtrorum taxatio.*
31 *Per Hiſpaniæ leges aranzel ſtatutũ eſt pro omnibus miniſtris reipublicæ: iudicibus, officialibus, aduocatis, & procuratoribus, & quid eis liceat, vel vetetur?*
32 *Quid teſtibus liceat?*
33 *De cauſis pauperum gratis agendis.*
34 *De iuramento officialiũ publicorũ, circa munditiã officij.*
35 *De iniuſtitia receptorũ vltra taxationẽ, quouis prætextu.*
36 *Horum fundamenta.*
37 *Obiectionum ſolutio.*
38 *Quæ vetentur ſpecialiter.*
39 *De acceptis pro malo opere.*
40 *De datis pro diſsimulatione.*
41 *Quid caueant publici miniſtri.*
42 *Ad redimendam vexationem, quæ datio liceat?*
43 *Ponuntur, & diluuntur obiectiones, & limitatur generalis aſſertio.*
44 *De caſibus, quibus miniſtri publici, vltra taxatum ſtipendium licitè, vel ſine obligatione ad reſtituendum, aliquid ſumunt.*
45 *Moderata, vel taxata licita ſunt ſtipendia.*
46 *Etiam verè donata, lege non contradicente.*
47 *Quid leges velint?*
48 *Pro operibus non debitis ex officio, licet ſumere vltra taxationem.*
49 *De alijs, quæ licent, ex diſsimulatione Pontificum, & Principum.*
50 *De venditione officiorum reipublicæ.*

QVAE-

QVÆSTIO. VI.

De ſtipendijs, iuribus, & donis miniſtrorum, & defenſorum Reipublicæ.

1 Numerantur diſputanda.

SVpererat grauiſsimæ difficultatis vtiliſsima explicatio (vt principalia, quæ exponere cœpi, iura perfectè proponerem) iſta inquam, quæ hac quæſtione comprehenditur, quæ ad miniſtrorum gubernãtium rempublicam, & defenſorum militum & ducum bello, & armis eam defendentium, remuneratione, & vtilitatẽ; & ad eorũ moderationẽ ſpectat. Dicemus ergo in hac quæſtione, quid miniſtri reipublicæ, & bella agentes poſsint ſtipendij, & remunerationis cauſa expetere, & accipere licitè. Et quid iniuſtum in hac re exiſtimetur. Et quid iure omni naturali, diuino atque humano ſtatutum ſit, circa ea ſtipendia, & dona. Et quid tandem cõmodi maiores reipublicæ Principes, optimates, & priuati ex his publicis miniſterijs, & muneribus concedendis deſumere iuſtè valeant. Poſtremò ex parte dantium quid iuſtitiæ, aut turpitudinis ſit, cũ his publicis miniſtris aliquid vltra ſtipẽdia donarint. Dicam autem de commodis huiuſmodi miniſtrorũ reipublicæ ſecularis, & Eccleſiaſticæ: nã ad vtriuſq; generis homines hæc doctrina neceſſaria eſt. Et ideo hanc diſputationem pręſenti loco ſubieci, quòd multa ſint in republica, quæ animaduerſione certè indigent ad rerum iſtarum moderationem.

2 Prima propoſitio, de conuenientia ſtipendiorum miniſtrorum omnium reipublicæ.

Prima ergo ſit aſſertio (quaſi cæterarũ fundamentum) æquum eſt ſtipendia, & remunerationes temporales conſtituere miniſtris omnibus reipublicæ: tum ijs, qui in pace eius ſunt gubernatores, & ipſorum

coadiutores, & officiales: tum iis, qui belli negotia agunt: militibus, & ducibus. Hæc autem remuneratio iuſta, & ſufficiens eſſe debet ad ſuſtentationem, & ſtatum miniſtrorum reipublicæ ſecularis, vel eccleſiaſticæ; & ex bonis reipublicæ, aut ijs, quæ Principi, & prælato data ſunt, aut nouis alijs, ſi illa non ſufficiant ad vtrorumq; ſuſtentationem.

3 Probatio circa miniſtrorum gubernationis publicæ ſtipendium.

Hæc autē veritas dubitatione caret: nam primum ſatis eſt dominū ſua id autoritate firmaſſe, apud Matthæum, & Lucam dicentē cap. 10. de miniſtris Euangelicis ſuſtētandis, dignus eſt operarius mercede ſua. *Domin⁹ apud Matth. & Lucam.* Quæ ratio cum procedat, etiam in alijs ſecularis reipublicæ officialibus, ſequitur de illis etiam eam domini ſententiam eſſe intelligendam: comparationeq; exteriorum operariorum nititur. Sed id clarius, & de temporalibus, & ſpiritualibus publicis miniſtris docet Paulus in prioris epiſtolæ ad Corinth. cap. 9. his verbis: *D. Paulus.* Quis militat ſuis ſtipendijs vnquàm? quis plantat vineam, & de fructu eius non edit? quis paſcit gregē, & de lactè gregis non manducat? nunquid ſecundū hominem hæc dico? an & lex hæc non dicit? ſcriptū eſt enim in lege Moyſi (Deuterono. 25.) non alligabis os boui trituranti, nūquid de bobus cura eſt Deo? an propter nos vtique dicit? nam propter nos ſcripta ſunt, quoniam debet in ſpe, qui arat, arare, & qui triturat, in ſpe fructus percipiendi, ſi nos ſpiritualia ſeminauimus vobis, non magnum eſt, ſi carnalia veſtra metamus, &c. Propter quę, aliaq; teſtimonia ſacra Catholici Doctores ſemper exiſtimarunt hoc dogma certum, & indubitatum eſſe: vt miniſtri omnes reipublicæ iuſtè ſtipendia accipere poſſint, dummodo ab illicita cupiditate abſtineant, quod docuit beatus Baſilius exponens illum Iſaiæ locum cap. 1. quo ad *D. Baſilius.* moderationem reduci iubentur prædicti publici miniſtri,

niſtri,his verbis:quanam alia cauſa Principes coarguuntur,diligentes munera?ſanè quoniam dictũ eſt exactè diligentes munera,ſiue dona:ſic enim calumnijs traducerentur,quibus per hanc vitæ ſocietatem, pro exhibito officio,decẽter conferũtur munera. Sed dictum eſt diligentes munera,hoc eſt: qui immodica cupiditate accipiendi tabeſcunt:hæc Baſilius, & beatus Hieronymus in eundem Iſaiæ locum ait: diligentes munera dixit,non dixit,qui accipiunt; hoc enim ſæpe neceſsitate fit. & in prædictum Pauli locum, hanc ſententiam noſtro accommodatam propoſito ſcripſit:debet vnuſquiſq; fructum laboris ſui percipere,hæc ille,& beatus Auguſtinus tomo. 2. epiſtol. 54. circa finem de iuſtitia ſtipendij gubernantium rempublicam multa ſcripſit:ſunt perſonæ quæ ab vtraq; parte non inſolenter accipiunt: ſicut officialis, & à quo amouet, & cui admouetur officiũ, ab his extorta per immoderatam improbitatem repeti ſolent, data per tolerabilem conſuetudinem non ſolent, magiſq; reprehendimus,qui talia inuſitate repetiuerunt, quã qui ea de more ſumpſerunt:quoniam multæ neceſſariæ perſonæ rebus humanis, vel inuitantur huiuſmodi commodis,vel tenentur, hæc Auguſtinus, quem D. Thomas ſequutus hoc idem docuit. 2. 2. quæſt. 71.artic.4.vbi ad vltimum ait. iudicibus de publico ſunt ſtipendia ſtatuta laboris,& teſtes accipiunt, non quaſi pretium teſtimonij,ſed quaſi ſtipendium laboris,expenſas:vel ab vtraq, parte,vel ab ea, à qua inducuntur,quia nemo militat ſtipẽdijs ſuis vnquã, vt dicitur. 1.ad Corinth. 9.ſed aduocatus alterã partẽ tantum defendit,& ideò licitè poteſt pretium accipere à parte,quam adiuuat.Hæc D.Thomas, quem Caietanus ibi,& Thomiſtæ eius diſcipuli ſequuti ſunt; & ſimiliter D. Antoninus.3.parte titulo.6. capit.2.§.4. &.2.

D.Hierony.

D.Auguſt.

D.Thom.

Caietanus.

D.Antoninus

&.2.parte titulo. 1.cap. 19. §. 8. Syluefter, & Angelus, & alij Sumiſtæ verbo Aduocatus, & iudex, & Doctor Medina de reſtitutione, quæſt. 25. colũ. 10. &. 11. Nauarrus de datis numero. 37. 46. & 47. qui tamen Doctores, alijque ea limitatione hanc ſententiam docent, vt primum publica ſalaria, ſi fieri poteſt, deputari iuſtitiæ, & gubernationis publicæ miniſtris oporteat. Secundo ſi ea non ſufficerent ad eorum ſuſtentationem aptam, vel ſi ea non poſſet reſpublica præbere, tunc licere quidem à iuſtitiam petentibus, hanc rationem ſubſidij miniſtros publicos accipere. Quod rationabile quidem eſt, ne vel deſit ſuſtentatio miniſtrorũ reipub. vel occaſio detur ſuperfluitati, & venditioni iuſtitiæ, vt infrà dicemus.

Syluester. *Angelus.* *Medina.* *Nauarrus.*

Limitatio.

4 Ratio.

Huius autem veritatis, & communis vſus aptam conuenientiam, ex gratitudine, à philoſophia, & lumine naturali petitam affert Ariſtot. qui ab antiquis ea ratione iudicibꝰ, & alijs miniſtris publicis aſsignata eſſe ſalaria, dicit ſecũdo libro Polyticorum cap. 10. iudicibus (inquit) ſalaria Pericles inſtituit. Ille autem lib. 5. Ethic. cap. 6. ſic ſcripſit: Magiſtratus autẽ cuſtos eſt iuſti, quod ſi iuſti, & æqui. Atq; ſibi ipſi nihil plus tribuendũ eſſe cenſet, ſi iuſtus eſt, ex ſimpliciter enim bono plus ſibi nõ tribuit, niſi cõparatione rationũ ſit ad ipſum accõmodatũ, ideò alijs, nõ ſibi ipſi laborat, atq; ob id ipſum alienum bonum inquiunt iuſtitiam eſſe, ſicut & antẽ diximus. Merces ergo quædam tribuenda eſt ipſi, honos inquam, & præmium, ſed quibus hæc non ſufficiunt, ij fiũt tyranni: hæc ibi Ariſt. cui ſimilis Gręcus etiã, ſed ſanctus Doctor Chryſoſt. tomo quarto eandem ſententiam poſteà prædicauit, homilia vigeſimatertia in epiſtolã ad Roman. vbi paulò antè mediũ, exponens illa verba Apoſtoli, qui ſubditis perſuadebat gubernatoribus obtẽperare, non ſolum

Pericles. *Ariſtoteles.* *D. Chryſoſt.*

ſolúm propter iram, ſed etiam propter cōſcientiam, addit Chryſoſtomus id ſignificare: non tantùm debere inobedientes ſubdi gubernatoribus ſuis, quòd ſupplicia per illos, & Deū eſſent inferēda; ſed ad grati animi ſignificationem debitam, oportere ſubditos aſſerit non tantùm obedire, ſed etiam temporalibus præmijs remunerari gubernatorū beneficia, his verbis: non ſolùm propter iram, verumetiam propter conſcientiam: quid eſt non ſolùm propter iram? non ſolùm, inquit, quòd Deo, non ſubditus aduerſaris, neq; quòd maxima tibi ipſi mala à Deo, & ab hominibus concitas: ſed quòd & in maximis tibi benefacit magiſtratus: dum & pacem, & adminiſtrationē polyticam procurat. Nam innumera bona ciuitatibus per magiſtratus proueniūt, quę ſi ſuſtuleris, omnia ſimul peſſumibūt: ita vt neq; vrbes, neq; agri, neq; domus, neq; forum, aut aliquid aliud cōſiſtere queat: ſed omnia ſimul ſubuertantur: potētioribus imbeciliores impune deuorantibus. Itaq; ſi in obedientem nulla ira cōſequeretur, ſic tamē ſubijci te oportebat, nè conſcientia carere videreris, atq; erga beneficium ingratus. Propter hoc enim & vectigalia ſoluitis, ſiquidem miniſtri Dei ſunt in hoc ipſum incumbētes; omiſsis, quæ ſingulatim recenſere poterat beneficijs per magiſtratum vrbibus exhibitis, vtpotè ordinata diſciplina, pacifico conuictu: reliquiſq; miniſtris, vt ſunt militum, eorumq; qui communia, quæ ad rempublicam pertinent, adminiſtrant, ex hoc vno probat vniuerſum, quaſi dicat: quòd benè tibi magiſtratus faciat, tu ipſe teſtaris mercedem illis perſoluens. Vide ſapientiam, ac prudentiam beati Pauli, quòd in vectigalium repetitionibus graue videbatur, & oneroſum, ſignū iſtud facit prouidentiæ ipſorum. Cur enim, inquit, vectigalia Regi damus? nunquid tanquam proſpicienti?

cienti? nunquid tanquam præſidenti, curæ, tuitioniſq; mercedem ſoluentes? atqui nihil illi ſoluiſſemus, niſi ab initio vtilem nobis talem fuiſſe præfecturam cognouiſſemus. Verum propterea ab antiquis temporibus, cõmuni omnium ſententia, Principes à nobis ſuſtentari debere, viſum eſt, ob id quòd ſua ipſorum negligentes, communes res curãt, vniuerſumq; ſuum otium ad ea impendunt, quibus non ſolum ij, ſed & quæ noſtra ſunt ſaluãtur, hæc Chryſoſtomus.

Ratio prima. Ex quibus huius rei ratio, æquitaſq; ſtipendij miniſtrorum reipublicæ colligitur. Nam primum quod tetigit Ariſtoteles illud eſt præcipuè aduertendum, quod ad publicum ſpectat commodũ, oportet namq; miniſtris reipublicæ ſtipendia præſignari, vt ſuſtentationi illorum ſubſeruiant, ne neceſſarijs priuati ad illicita defluant. Eſt enim facilè gubernatoribus, à quibus priuati multum dependent, illicitè aliena ſumere, iuſtitiamq; diuendere, ſi egeant, quod eſſet maximum reipublicæ detrimentum.

Ratio ſecunda. Secundo loco maximi momenti eſt, quod idem Ariſtoteles, omneſq; præcitati Doctores notarunt: neceſſe eſſe hiſce ſtipendijs remunerari Principum, ac gubernatorum curas, & labores ingentes, quos gubernatio ipſa ſecũ affert: ex qua etiam cum multa bona proueniant ciuibus: videlicet pax, iuſtitia, defenſioq; ſingulorum, quæ proculdubio grati animi ſignificatione recipienda à ciuibus ſunt, & his ſalarijs, atque muneribus, illis beneficijs aliquã ex parte ſatiſfacere oportet.

Ratio tertia. Poſtremò hæc ipſa remuneratio aliam reipublicæ affert vtilitatem: nempe ex eius conſideratione complures allici, & exercitari ad hæc munera publicã ſubeũda: ſi enim à rebus humanis auferas commoda, præmiaq;, non erit ferè qui ardua aggrediatur: eſt enim ea nobis natura, vt vnuſquiſq; proprijs ſtudeat commoditatibus,

& vt

& vt Paulus dicebat, nemo carnem ſuā odio habuit, ſed omnes quæ ſua ſunt, quærunt. Quamuis finis præcipuus optimi miniſtri reipublicæ is eſſe debeat, vt quæ publica ſunt cōmoda, & quæ Ieſu Chriſti ſunt, quærat, & optet, ſiniſtro verò oculo temporalia aſpicere non eſt vetitum.

Quarta ratio, de ijs, ex quibus educi debeant ſtipendia publica.

Salaria.

5 Sed vt facilitatem prouidendi, educendiq; hæc publica gubernatorum ſtipendia apperiamus, aduertendum eſt, quod prædicti Doctores adnotarunt: duo eſſe genera remunerationis iſtius publicorum officialium, aliud ſtipendiorum, quæ ſalaria vocamus, quæ ſunt certæ aſsignationes, determinatiq; reditus publicorum officialium, quos reſpublica, vel Princeps aſsignat, & concedit ad ſui miniſtri ſuſtentationem. Et hæc quidem expediret eſſe ſatis ampla, vt ſtatui gubernantis ſufficerent, ne occaſio daretur cupiditati, aut venditioni iuſtitiæ. Sed cum multa ſint Principum, & reipublicæ onera: tum communia, & ordinaria, tum inopinata, & bellica, ſumptuſq; quamplurimi adeò paſsim ſe offerunt, ideo non miremur ſi hoc modo Principes ſubuenire omnibus nequeant: ſed neceſſe ſit vt aliquo alio modo à republica ea miniſtrorum publicorum ſuſtentatio requiratur. Hoc enim certum eſt huic neceſsitati per rempublicam eſſe prouidendum: nam & ita omnes præcitati ſapientes, & Doctores exiſtimarūt, & rationi eſt conſonū: quia cum negotia publica ij agant, æquū eſt vt omniū contributione ſuſtentationi eorum prouideatur. Ob idque ſiue per reditus, quos Princeps obtinet, ſiue per aliam publicam contributionem prouidendum quidem eſt gubernantium neceſsitati, vtrumq; tamen à republica proceſsit, ſiue quod Princeps ab antiquo obtinet, vel reſpublica, quæ cōmunia bona habet, vel quod de nouo pro imminenti neceſsitate cōtributio ciuium

Suprà nu. 3.

ciuium elargitur. Attamen vt dicti Doctores aduertunt ſi Principum vel publici reditus ſatis eſſent, nō deceret ciues amplius onerari,quia quod Principibus dederunt reſpublicæ,vel quod ad communes neceſſitates deputarunt gentes in prima rerum diuiſione, & in electione ſuorum capitum,hoc certè non ad luxuriam,& ambitionem gubernantium, ſed ad publica commoda datum eſſe intelligitur rationabiliter. & ita ſi ſatis illud eſſet,eo ſuſtentandi Principes,gubernatores, miniſtriq; alij, ac milites certè eſſent, quod ſi non ſufficeret,alia ratione prouidendum eſt. Ob idque in vſu eſt in omnibus ferè gētibus receptū officialibus adminiſtrationis publicæ deſignari, dariq; quædam ſtipēdiola,quæ iura vocamus (& Hiſpanè derechos) correſpōdentia ſingulis actibus gubernationis, quæ dantur in ſubſidium gubernantium; tum pro defectu ſalariorum, ſtipendiorumq; certorum,tum pro excitatione animorum, vt conuenientibus commodis animati gubernatores, diligentius iuſtitiam petentibus adminiſtrent, dum tamen à cupiditate,& iniuria officij abſtineant.

Iura officialiū adminiſtratorum rei publicæ derechos Hiſpan.

6 Et quoniam ſpectabilis eſt, venerabiliſq; dignitas magiſtratus,& gubernatoris,animaduertere oportet quibus vijs,ſine vllo incommodo,aut vitio, temporalia ſtipendia,& iura à gubernatoribus in vnaquaq; republica ſumi poſsint: ſunt enim conſiderabiles varij tituli,variæq; cauſæ accipiendi,exigendiq; huiuſmodi ſtipendia,& iura,quę aliquem ſcrupulum mouere poſſent, niſi ei ſpeciali explicatione obſtaretur. Primumq; titulos,& cauſas lucri,& ſtipendij officialium publicorū generaliter exponā, deinde qua taxatione limitetur,ſubijciā,vt qua certa mēſura, & quo titulo vti debeant publici miniſtri, & quo non poſſint licitè frui apperiamus.

Tituli ſtipendiorum,& iurium.

Primum

Titulus ſtipendij, & præmij licitus eſt, abſq; ſimonia, & iniuſtitia.

Primum autē conſiderare oportet titulū ſtipendij, & præmij licitū eſſe in hac exactione, & receptione ſalarij, & iuriū, ſeu commodorū conceſſorū officialibus publicę adminiſtrationis. Neq; in hoc vlla interueniit ſimonia, aut iniuſtitia ex natura rei. Si tamē auferas intentionē malā, & exceſſum, quæ poſſunt per accidens coniungi actui humano. ꝙ primū ſuadetur theologica ratione: quoniā alia eſt ratio, diuerſiq; generis eſt actus recipiendi ſtipendiū: quod habet pro obiecto, & ꝓ fine res licitas: ſcilicet temperatū cōmodum miniſtrorū reipub. & ſuſtentationē eorū ad rectè gerendā gubernationē ipſius: in quibus omnibus cōſtat interuenire æquitatē. Alia verò ratio eſt vitij, & exceſſus, quę obijcitur, & quę per accidēs fortè interueniet: videlicet ſimonię, iniuſtitiæq; labes. quarū prima cōmittitur in venditione virtutis, iuſtitiæ, vel alterius, vel rei ſacrę, actuſvè adminiſtrationis ſacrorum, quādo dantur illa, vel agūtur pro cōmutatione rei tēporalis. ſecunda verò labes iniuſtitiæ cōmitteretur, ſi excedat per tyrānidē gubernator, in nimia iurium exactione contra leges ſui officij, vel illicita aſſumeret munera, venderetq; iuſtitiam. At verò rectè iſta ſeparari poſſunt, non tantū mēte, & cogitatione, ſed & operatione ipſa revera. Nam cum diuerſa ſint obiecta, liberaq; voluntas ſit gubernantis: rectè poteſt per actus licitos appetere conceſſa, & repudiare illicita; & poteſt dirigi intentio ad bonū, auertiq; à malo. Quam ob cauſam cōmunis eſt ſententia doctorū aſſerentium: licitè, & ſine ſcrupulo exigi, & recipi poſſe iuſta ſalaria, & iura, deſignataq; cōmoda gubernatoribus, & eorum officialibus: in quacunq; republica, ſiue temporali, ſiue ſpirituali: ſine ſimoniæ, & iniuſtitię ſcrupulo: dum moderatio adſit, abſitque exceſſus. Ita vt recta intentione ſub ratione

ſtipendij,& ſuſtentationis hæc cõmoda quærat ipſe officialis publicus,ita docent,& ſcrupulo liberãt hãc rem D.Tho.2.2.q.71.art.3.ad tertiu argumentum, & quodlibeto.8.q.6.& Caiet.dicto prius,ar.3. &.4. Medina de reſtit.q.25.fol.80.Armilla verb. aduocatus,iudex,& ſimonia.n.22.34.&.44.Angel. verbo iudex,aduocatus,& ſimonia ſecũdo,nu.17.19.& tertio verbo eod.nu.22.& verb.viſitator nu.3. Syluest. verb.iudex,aduocat⁹,& ſimonia nu.9.§.1.5.9. & nu. 14.§.3.4.&.5.& verb.viſitatio nu.5.Palud.4.ſentẽt. diſt.25.q.5. ar.2.concluſ.2.Durand.q.3.nu. 14. D. Antoninus.2.par.tit.1.c.5.§.16.&. 17.& Adrianus quodlibeto.10.ar.1.litera.G. Sotus lib.9.de iuſt.q.6. art.1. dubio. 1.& ad.3.argumentũ articuli,& ad quartum,& art.2.dubio.1.& ad.3.argumentũ. Nauarrus c.23.manualis,nu.101.§.2.&.6.& libro de datis, & promiſsis à nu.28.ad.32.& à nu.48.vſq; ad fi. libri, & omnes Doctores ſupra citati, & id decretũ eſt per Pontifices,& Principes probãtes iuſta ſtipẽdia miniſtrorum reipub. ſecularis, & eccleſiaſticæ: eorumq; iura à ſcrupulo liberãtes,vt cõſtabit paulò inferius,cũ iuris deciſsiones circa iura, & ſtipẽdia miniſtrorum reipub.in ſpeciali adduxerimus,ſed adnotãda ſunt in hanc rem verba Innocentij III.in cap.cum ſecundũ Apoſtolum de præbendis,& in cap. Apoſtolicam. §. vlt.de ſimonia:vbi cum de huiuſmodi ſtipẽdijs,& iuribus ſermo eſſet,dicitur:ſuper his prauas exactiones fieri prohibemus,& pias cõſuetudines pręcipimus obſeruari. Vbi Doctores intelligũt ad mediũ rẽ iſtã eſſe redactã:& ſcrupulũ ſimoniæ ablatũ eſſe.Et ita ad difficultatẽ propoſitã: qua videbãtur ſuboleſcere ſimoniã, vel iniuſtitiã huiuſmodi ſtipendia,& iura miniſtrorum iuſtitiæ eccleſiaſticæ,vel ſecularis: reſpondetur id procedere, ſi tanquã pretiũ actus illa ſtipendia, & iura

Doctores. D.Thom. Caietanus. Medina. Armilla. Angelus. Syluest. Palud. Durand. Antoninus. Adrianus. Sotus. Nauarrus. Pontifices & leges. Innocent. III.

Reſponſio ad obiectionem.

iura redderentur,ea namq; forent iniqua impię vēditionis obiecta,quæ nos non probamus, cæterum cū alio fine,& lōgè diuerſa intētione aſſumitur tēporale, nō pro actu,ſed pro ſuſtētatione debita miniſtris, ex vi legis,& cōſuetudinis iuſtæ, id temporale dandum eſt eo tēpore,quo gubernatio à miniſtro exercetur,& correſpōdēter ad actū,non tamē pro illis,quaſi pro venditis accipitur,ſed propter legē,& cōſuetudinē prædictam;nō vero antequām agat,vt dicemus.

7 Titulus locationis operarum miniſtrorum ſecularis iuſtitiæ,& miniſtrorū exteriorisfori eccleſiaſtici,& aduocatorū.

Sed & alius eſſe poteſt iuſtus titulus ad hęc iura,& ſtipendia petenda à iuſtitię miniſtris:nempè operarū locatio,qui titulus licitus eſt miniſtris ſecularis iuſtitiæ omnibus,& rurſus exterioribus miniſtris iuſtitię eccleſiaſticæ:vt notarijs,procuratoribus, ſatellitibus, & huiuſmodi:& rurſus aduocatis omnibus.Probatur primo,quia actus iſtorum non ſunt ſpirituales,ſed exteriores functiones,& operæ laborioſæ, quæ per ſe merentur ſtipendium.Et nō cōſiſtit in illis ſimonia aliquā,quia nō vēditur res ſpiritualis,neq; virtus, ſed labor exterior:qui naturalis eſt,& pretio æſtimabilis, Secundo ita docēt Doctores omnes prædicti,& præcipuè D.Auguſt.epiſt.54.& D.Tho.2. 2.q.71.ar.4. qui docēt hos inferiores miniſtros, vt aduocati,& exteriores,poſſe locare,& vendere operas ſuas laborioſas licitè,quod & docēt expreſsius Angel.verb. ſimonia nu.3.& Armilla nu.32. Nauarrus libro de datis, & promiſsis num.46. *D.Auguſt.* *D.Thom.* *Angelus.* *Armilla.* *Nauarrus.*

8 Limitatio prima ne vendatur actus iuſtitiæ.

Sed hi omnes Doctores hāc cōcluſionē primo limitāt,vt caueatur ne ex hac locatione operarū, vēdāt actus iuſtitię,& virtutis,vel ſpirituale aliquid:quia id eſſet ſimonia ex doctrina D.Th.loco citato,&.q.100. & doctorū ſcholaſticorū in quartū ſent.diſt.25.& ita hāc limitationē notāt pro officialibus iuſtitiæ ſecularis,& eccleſiaſticę,Nauarr. dicto lib.de datis.nu.44. *D.Thomas.* *Nauarrus.*

 & Ange-

& Angelus ſimonia tertio num. 29. ex Richardo in quartum diſt. 25. art. 3. quæſt. 2. & Alexand. de Hales & alijs. Et ita concedunt poſſe locari operas ſeculares ratione laboris, non ratione virtutis, aut ſpiritualis incluſi: etiam ſi officiales illi ſeculares gerãt negotia ſpiritualia, & eccleſiaſtica, vt procuratores, & aduocati, notarij, & ſimiles: nam illę operę iuſtè locari poſſunt, eo quod per ſe ſeculares ſunt, & obiectum immediatum actuum illorum eſt opus exterius temporale: licet finis ſecundarius ſit euentus cauſæ ſpiritualis: tamen ab ea rectè præſcinditur diligentia illa temporalis, quam exterius exhibent miniſtri illi, vt ſcriptio, ambulatio, & ſolicitatio negotiorum exterior, pro quibus licitè ſumũt temporalia, vt dixi. Sed adnotare debes nõ excludi iudices ſeculares, & teſtes ab hac licentia locandi operas per ſe loquendo: quia ſunt ſeculares, & exteriores, & ita pretio æſtimabiles, & ita quamuis D. Auguſtinus dicta epiſtola. 54. & D. Thom. 2. 2. dicta quæſt. 71. & Caietan. art. 4. ſcrupulũ videantur in gerere in hac locatione operarum, circa iudices, & teſtes, & non circa aduocatum, & ſimiles: tamen ea ſententia intelligitur, ex contextu verborum illorũ, hoc modo, vt aduocatus, & exteriores miniſtri ſine ſcrupulo ſimonię, poſsint locare operas indiſtinctè, tanquam merè exteriores: ſed iudex, & teſtis nõ poſſunt vendere iuſtitiam, & cum diſtinctione mentali procedere debent, vt temporale non recipiant vt pretiũ iuſtitiæ, cuius ſunt miniſtri immediatiores, quàm cæteri, ac ſe tenentes ex parte vtriuſq; partis: ſed bene poſſunt ferre ſtipendiũ laboris, & expenſarum, tanquam iuſtum pretium, nõ iuſtitiæ, ſed laborum, & diligentiæ in rebus externis. Et ita id concedit idem D. Thom. dicto art. 4. ad tertium argumentum.

Reſponſio ad obiectiones quaſdã.

Angelus. *Richard.* *Halenſ.* *Auguſt.* *D. Thom.* *Caietanus.*

Id

9 Limitatio ſecũda de eccleſiaſticis. Id autẽ, quod ſecularibus licet in hac ratione, non licebit eccleſiaſticis prælatis, & iudicibus, & miniſtris ſacrorum, qui non poſſunt præter conſueta, aliquid aſſumere: neque ipſa conſueta, titulo locationis operarũ, aut cuiuſuis laboris, moleſtiæ, aut induſtriæ, etiam magnæ. quod primo probatur, quia hi actus, & operæ illæ ſunt verè ſpirituales, & de obiecto immediatè ſpirituali, & ita eſſet ſimonia venditio, & locatio operarum. Nec poteſt ſeiungi labor, & diligentia iſtarũ operarum circa ſpirituale, & ſacram materiã, à ratione actus ſacri, & ſpiritualis: quia eadẽ ipſa actio eſt circa obiectum ſpirituale immediatè, vt eſt iudicare, & præcipere ſpiritualia, adminiſtrare ſacra, & ſimilia. Responſio ad obiectionem. Nec eſt eadem ratio de locatione operarũ temporalium, & obligationum ad actus quoſdã ſpirituales, Capellania. vt eſt obligatio ad capellaniam ſeruiendã, & quarundam operationum, quæ per accidens coniunguntur cum ſpiritualibus, ſunt tamen per ſe tẽporalia: vt Cantus & doctrina. cantus, & doctrina: quæ licet ſub locatione operarũ, & pretio ſubijcere, vt citati Doctores docent, & præcipuè, quos ſtatim citabo: nam ratio diſcriminis eſt inter hæc, & ſpirituales operas, quæ locari non poſſunt: eo quod iſtæ omnem rationem actus humani habent directam ad obiectum immediatum ſpirituale: at illæ temporales operæ per ſe, & immediatè habent pro obiecto exteriorem diligentiam, & præparationem quandam ad opera ſacra, vel ad virtutẽ, & iuſtitiam. Et ſimiliter obligatio ad inſeruiendũ operæ ſpirituali, vt ad capellaniam, temporalis cenſetur: quia eſt præuium ad ſpirituale, & ita in illis licet locare operas, & onus obligationis: non autem in ſpiritualibus, atque ita expreſsè docet D. Thomas, & Caietan. in. 2. 2. q. 100. articulo. 3. dubio ſecundo, & in ſuma verbo ſimonia, cap. 1. à regula. 4. & Armilla D. Thom. Caietan.

 num. 2.

numero. 2. ad finem. 3. 14. &. 31. Victoria in relectione ſecunda de Simonia ex numero; 17. ex D. Thoma in quarto, diſtinctione. 25. quæſtione. 3. articulo. 2. regula ſecunda. Idem ait Sotus libro. 8. de iuſtitia quæſtione. 6. dubio ſecundo articuli. 1. & Nauarrus in manuali capite. 23. numero. 101. §. 5. &. 6. & melius de datis & promiſsis ex nu. 44.

Victoria. *D. Thom.* *Sotus.* *Nauarrus.*

10 Reijciuntur quidam authores cõtrarij.

Per hæc etiam conſtat quantum à veritate errauerint Doctores quidam vias extremas in hac re tenentes; quorum aliqui abſolutè cenſuerunt poſſe locari pretio operas, & laborem cuiuſuis miniſterij Eccleſiaſtici: quia dicebant non rationem ſpiritualem, ſed laborem compenſari poſſe licitè, quod aſſeruerunt. D. Antoninus ſecunda parte titulo. 1. capite. 5. §. 16. in medio. Adrianus quodlibeto nono de ſimonia articulo. 3. litera. X. &. XX. & Maior in quarto diſtinctione. 25. quæſtione. 6. Altiſiodorenſis tertia parte ſuæ ſumæ quæſtione penultima, Richardus quarto diſtinctione. 25. quæſtione. 2. Gloſſa, & Panormitanus capite ſignificatũ de præbendis, ex doctrina Concilij Agathẽſis promittentis ſtipendia clericis, pro laboribus ſanctis, capite clerici. 1. quæſtione. 2. Verum doctrina huius Concilij intelligitur planè de correſpondentia præmij temporalis pro ſuſtentatione laborãtium in operibus ſanctis, non de locatione operarum pro pretio: nam labor ille eſt neceſſario coniunctus in opere adminiſtrationis ſacræ: quæ tamen habet pro obiecto immediato rem ſacram: & ideo non poteſt pretio is labor redimi ſine ſimonia; quia eſt per ſe annexus ſpirituali, neque pro opere ſpirituali, qui exerceri non poteſt ſine conatu, & labore. At vero alia eſt ratio de temporalibus, in quibus non eſt ratio obiecti ſimoniæ, neque eſt eadem ratio de

D. Antoninus *Adrianus.* *Altiſiodor.* *Richardus.* *Panormit.* *Concil. Agat.*

annexis

annexis per accidens,& mediatè ad ſpiritualia, vt eſt muſica,& doctrina,quæ immediatè ſunt obiecta ſenſus,& intellectus ſpeculatiui inſtruendi,& delectandi,& eum habent finem immediatè,& ſi mediatè,& remotè ſint excitatiua actuum bonorum ſpiritualiū, & quodammodo ſint ſpiritualia remotè,ſed ſimpliciter temporalia, atque ideò non eſt illicitum ea vendere,ſicut priora; ſimonia namq; committitur in venditione ſola ſpiritualium, & per ſe annexorum illis,atque ideò alij Doctores ſcrupuloſius exiſtimarunt in nullis ſpiritualibus poſſe licitè locari operas, vt D. Bonauentura quarto diſtinct. 25. quæſt. 3.articul. 1.Durandus quæſt. 3.num. 10. &. 11. Paludanus quæſt. 5.artic. 2.in. 2.concluſione. *Bonauent. Durand. Paludan.*

11 Limitatio tertia de ſalariatis, & actibus debitis ex officio.

Tertiò ijdem Doctores limitant dictam licētiam locandi operas,& labores miniſtrorum iuſtitiæ, & dictorum,ſi ſtipendia ſufficientia ad ſuam ſuſtentationem ij habeant: nam tunc cum habeant aliàs ſatisfactionem ſufficientem laborum ſuorum, ſuperflue,& iniuſtè plus petetur ab illis:ſi non ſit nouus titulus aliàs ſufficiens,ita docent Armilla verbo ſimonia num. 32.ex alijs Doctoribus;& colligitur ex D. Thoma,& Auguſtino locis nunc citandis. *Armilla.*

Sed oportet aduertere prius alia limitatione moderandam eſſe licentiam iſtam locationis operarum miniſtrorū iuſtitię, & reipub.ſecularis,vel eccleſiáſticæ:vt caueant ij ne pro actu debito ex officio, aliquid ſumāt,præter ſtipēdia,& iura ad eorū ſuſtētationē lege,vel cōſuetudine deputata: alioquin quouis titulo id facere pręſumpſerint iniuſtitiā committent; quia cū opera iſta debita ſint reipublicæ, & aliàs habeant ſufficientia ſalaria,nō poſſunt vendi ipſi reipublicæ,cuius ſunt,ſine iniuſtitia, nec eſt titulus ſufficiens ad hanc nouam exactionem, quia opera hæc,

& labor debita ſunt iam,&,vt ſupponimus,miniſter habet alias ſufficientem ſuſtentationem à republica. Et licet ea non ita plena eſſet,tamen ille,qui ſe ſubiecit officio publico cum tali ſuſtentatione, ex ſuo pacto implicito, vel explicito cenſetur obligatus ad agendos actus neceſſarios ſine vllo commodo nouo: alias venderet iuſtitiam illicite, & in re ſpirituali ſimoniam committeret,circa debitos actus:ita expreſſe docent D.Thom.2. 2.quæſt. 100.art. 3. ad quartum, Couarruuias in regula peccatum. 2.part.§.3. Adrianus in quarto de reſtitutione in medio, capite reſtat inquirere,Doctor Medina quæſtione. 25.col. 10.de reſtitutione,Nauarrus lib. de datis & promiſſis,nu.45.idq́; docetur.l.vlt.ff.de conditionib.ob turpem cauſam,& cap.cum ab omni.de vita & honeſtate clericorum.Sed tamen pro actibus indebitis,& extraordinarijs licitè poſſunt operæ locari,quia eſt nouus titulus ſufficiens præter ſtipendia, quæ ſignata ſunt ad opera debita ex officio,alia autē cū noua ſint, & æſtimabilia pretio,ſi ſunt tēporalia, rectè poſſunt pretio locari,vt cōcedunt Ang.verbo ſimonia tertio nu.29.& Medina ſuprà fol.80.& Nauarrus vbi ſup. nu.46.& D.Thom.vbi ſuprà.

D.Thom. Couarru. Adrianus. Medina. Nauarrus. Iura. Medina. Angelus. Nauarrus.

12 Tandem aduertendum eſt(ex doctrina Innocētij III. cap. ad Apoſtolicā.§.vlt.de ſimonia,D.Auguſt. dicta epiſt.54. D.Tho.2. 2. q.71. art.4.)prædictos publicos officiales reipub.non poſſe,quin peccēt contra iuſtitiā,petere,vel ſumere immoderata ſtipendia, vel iura:ſed tantum moderata,& ea quidē licita ſunt pro ratione perſonarū,& rerū,ac laboris, & ſecundū taxationē legum,aut cōſuetudinis, quod generaliter probatur pro ſpiritualis,& ſecularis reipub.miniſtris: eo quod moderata,& cōſueta, aut ſtatuta iuſto titulo ſumuntur,ob remunerationem, & ſuſtentationem miniſterij

Moderata,conſueta, & ſtatuta com moda licent publicis miniſtris, non alia.

Innocētius tertius Papa. D.Auguſt. D.Thom.

miniſterij publici: at immoderata, & valdè ſuperflua ſunt contra æquitatem, & contra intentionem reipublicæ; & erunt tyrannicè ablata: quia nemo vult dare indebita, & quæ excedunt meritū miniſtrorum reipublicæ: quæ autem ſint huiuſmodi taxationes poſteà dicam. Nunc autem aduerte cum Magiſtro Soto *M. Sotus.* in libro. 9. de iuſtitia, quæſt. 6. artic. 1. & Nauarro in *Nauarrus.* manuali, cap. 23. num. 101. & Syluestro verbo Simonia, num. 8. etiam diuites poſſe licitè ſumere ſtipendia quæuis conſueta, & ſtatutà pro miniſterio publico, etiam ſpirituali: quia ratione ſtatuti ſumitur; & ſtatutum, ſeu conſuetudo iuſtè obtinuit, vt ea præmia dentur miniſtris publicis, ob fines conuenientis retributionis, & ſuſtentationis eorum, ſi indigeant: quòd ſi non egeant, ſatis eſt prior finis retributionis: & datum in bona opera poterit inſumere accipiens. Vnde meritò notatur Caietanus. 2. 2. quæſt. 100. artic. 3. ad *Caiet.* tertium, quòd diuitibus epiſcopis, & miniſtris publicis ſcrupulum iniecit, ſi iura miniſterialia acceperint: fallitur enim putans ſolum finem ſuſtentationis eſſe licitum.

Syluester.

Diuites etiā iuſtè ſtipendia, & iura habent.

13 Tandem aduertēdum eſt in hac parte, hoc ab omnibus miniſtris reipublicæ eſſe obſeruandum neceſſariò in foro conſcientiæ, vt omnes moderata ſtipendia, & iura pro ſuorum actuum remuneratione, & ad ſuam ſuſtentationem exigant, & ſumant: alioquin enim ſi immoderatam ſatisfactionem ſumant, certè peccabunt grauiter, & ad reſtitutionem tenebuntur, etiam ſi taxatione legis non arctentur: vt docet diuus Thomas. 2. 2. quæſt. 71. art. 4. vbi ait: ea quæ quis non *D. Thom.* tenetur alteri exhibere, iuſtè poteſt pro eorum exhibitione recompēſationem accipere, &c. dum tamen moderatè accipiant, conſiderata conditione perſonarum, & negotiorū, & laboris, & cōſuetudine patriæ:

Moderatio ſtipendiorum, & iurium publicorum officialiū in foro cōſcientiæ neceſſaria eſt.

 ſi autem

ſi autem per improbitatem aliquid immoderatè extorqueant, peccant contra iuſtitiam: vnde Auguſtinus dicit ad Macedonium: quòd ab ijs extorta per immoderatam improbitatem repeti ſolent: data per tolerabilem conſuetudinem non ſolent. hæc D. Thomas ibi, cum de aduocatis, ac procuratoribus, mediciſq;, & alijs, qui non tenentur niſi velint, alijs officium præſtare, ſcripſit: qui poſteà in reſponſione ad tertium eandem, & ſtrictiorem moderationem iniungit iudicibus, & alijs, quibus ex officio incumbit adminiſtrare iuſtitiam: qui magis tenentur moderationem ſeruare: eò quòd obligati ad miniſterium publicum ex officio ſint, & taxata habeant ſtipendia, ac iura, magis quã aduocati, & alij liberiores miniſtri: & ita quod D. Thomas de prioribus circa moderationem ſcripſit, potiùs certè de illis intelligendum erit. Et ſic de ijs omnibus id docet author ſumæ Armillæ verbo Simonia, num. 32. & Nauarrus libro de datis, & promiſsis à num. 37. ad. 47. Doctor Medina de reſtitutione. 25. quæſt. colum. 10. & 11. D. Antoninus. 3. part. tit. 6. cap. 2. §. 4. & 2. part. tit. 1. cap. 19. §. 8. Syluester, & Angelus, & alij Sumiſtæ verbo aduocatus, & iudex: qui omnes docent miniſtros reipublicæ vniuerſos hoc in foro conſcientiæ obſeruare debere, vt nihil immoderatum quærant in ſatisfactione ſuorum actuũ gubernationis; ſiue taxationem habeant iurium ſuorum, ſiue non. Quibus ſi ſatis ſit ad ſuſtentationem, & ſtatus decentiam aſsignatum à republica ſalarium, omnes ij dicunt illos non poſſe vlterius ſtipendium, aut ius quærere ob actus ſuæ gubernationis, & miniſterij. Itaq;, vt dixi, moderatio neceſſaria eſt in foro conſcientiæ omnibus miniſtris publicis in hac ſtipendiorum ratione. cuius ratio eſt: quia nullus eſt iuſtus titulus ad immoderata: quoniã

Armilla. *Nauarrus.* *Medina.* *D. Antoninus* *Syluester.* *Angelus.*

Ratio.

nec

nec officium ſatisfactionem exigit immoderatã, ſed æquam, quaſi menſuratum præmium laboris. Neq; etiam priuati intẽdunt ſua prodigere, ſed ſola neceſſaria ad ſuſtentationem ſuorum miniſtrorum exhibere. Moderata autem erunt, vt dicit B. Thomas loco citato, ſi conformentur cum conditione officij, perſonarum, & laboris, ac conſuetudine, & lege patriæ. Immoderata verò, quæ ab his regulis diſcedũt: quia illa ſunt, quæ ſatisfactionẽ exigunt in hac parte; atq; ideò pro illorum menſura ſatisfactio requiretur: hoc verò ita intelligo, vt iuſta dicantur ſtipendia, quæ ad ſuſtentationem miniſtrorum per ſe apta ſint, ſiue illi ſint aliàs diuites, vel pauperes: vtroq; enim modo iuſta illa cenſebuntur, vt dixi: ſed hæc in ſpeciali poſteà explicabo: iſta verò immoderata excedũt iuſtitiã.

Moderata ſtipendia, quæ ſint: & è contrario.

D. Thom.

14 Denique vt omnibus miniſtrorum reipublicæ generibus conuenire ea, quæ diximus de ſtipendiorũ, & iurium æquitate, & moderatione, atq; conuenientia, pateat, aduertendum eſt: traditam ſuperius doctrinam non tantum laicis, ſed & eccleſiaſticis reipub. miniſtris adaptari: & ita vtriſq; cõueniunt ſtipẽdia, & iura pro ſuorũ actuũ, & adminiſtrationis reipub. remuneratione: hiſq; omnibus moderatio cõmendata eſſe debet. Quoniã in probatione huius præcedentis propoſitionis in tota hac quæſt. hucuſq; probaui, hæc conuenire miniſtris reipub. generaliter; at ij vtriuſq; reipub. miniſtri ſunt, & actus illi ꝓficuos agunt remuneratione dignos, iuuantq; ad gubernationẽ: alij laicæ, alij clericalis reipub. inſuper in neutro horũ genere miniſtrorũ turpitudo, aut ſimonia committetur, ſi puro animo, & ſolius iuſtæ ſuſtentationis, & ſtatutæ remunerationis titulo ſtipendia, & iura hæc ſumant: non vẽditionis (iuſtitiæ, & virtutis) vitio, vt iam ꝓbaui. Deniq; vtriſq; eccleſiaſticis, & laicis

Omnibus ſecularibus, & eccleſiaſticis reipub. miniſtris, moderata ſtipendia conueniunt, & licent.

& laicis miniſtris moderationem conuenientē eſſe conſtat:quoniam hi omnes ſunt reipub. miniſtri,& fautores,non deſtructores, neq; iniuſtitiæ,ſed iuſtitiæ miniſtri,vt dictis patet. Poſtremò iiſdem authorum,& iurium authoritatibus,quibus probaui in hac quæſt.ſtipendia conuenire;& moderata eſſe debere, miniſtris reipub.generaliter,iiſdem conſtat laicis,& eccleſiaſticis eſſe referēda : eò quòd ſermo ibi ſit de vtriſq; miniſtris reipub.vt ſuprà dicta legēti fiet manifeſtū. Et hoc iam vſus obtinuit probatus à doctis; & probis vbiq;:quo videmus tum eccleſiaſticis,tum laicis reipub.& iuſtitiæ adminiſtratoribus,& eorum officialib⁹ deſignari ſalaria,& iura exſolui pro actuū adminiſtrationis remuneratione. Et iiſdem moderationem quoq; commendari.

Authoritas.

15 Sed & defenſoribus reipub.militibus, & ducibus iuſtiſsimè ſtipendia iurę omni debentur: vt B.Tho. ex D.Pauli ſententia ſcripſit.2.2.quæſt.87.art.1.in corpore,vbi ait:ratio naturalis dictat iis,qui cōmuni vtilitati inuigilant,ſcilicet Principibus,& militibus, & aliis huiuſmodi ſtipendia victus deberi à populo: vnde & Apoſtolus hoc ꝓbat.1.ad Corint.9.per humanas cōſuetudines,dicens:Quis militat ſuis ſtipendiis vnquā,aut quis plantat vineā, & de fructu eius non edit,&c. ſed & B.Auguſt.epiſtola.205.tom.2. & tom.10.ſermone.19.de verbis Domini(qui modo in noua excuſsione eſt tertius appendicis ſermo, referturq; D.Maximo) vtroq; inquam loco eandem ſententiam probat ille, & in ſecundo hæc verba habentur:prouidentia quadā militantibus ſunt ſtipēdia conſtituta,nè dum ſumptus quæritur,præda graſſet. Hocq; Baptiſta Ioan. apud Matth.c.11.& Lucā.c.3. docebat,cum interrogabāt eum,& milites dicentes: Quid faciemus,& nos?& ait illis:Neminem concutiatis,

Iuſta ſtipēdia militum.

D.Thom. *D.Paul.* *D.Auguſt.* *D.Maximus.* *Ioan. Bapt.*

tiatis, neq; calũniam faciatis, & contenti ſtote ſtipendijs veſtris. hæc Ioannes. Cuius ratio eſt manifeſta, quia militantes maximis laboribus, & periculis proprijs cõmunem vtilitatẽ curant, adeò vt ingentium laborum exemplũ maius aliud non occurrerit beato Iob, qui cap. 7. dicebat: militia eſt vita hominis ſuper terrã: & ita ſiue terræ, ſiue maris labores militũ vniuerſis notiſsimos, nõ eſſe quibuſuis alijs maximis inferiores aſſeruit. Cùm ergo humanitatis ratio, æquitas, ac iuſtitia expetãt, vt nobis benefacientibus benefaciamus, & retribuamus inſuper, quod iuſtũ eſt: alioquin iniuſtè detinebimus aliena debita, nec imitabimur Deũ, qui reddit vnicuiq; ſecundũ opera ſua, vt Paul. ad Rom. 2. dicebat: Ob id ergo iuſtũ eſt, vt reſpub. ſtipendijs conuenientibus reſpondeat labori militũ ſuorum; ſiquidem in eius vtilitatem cõfertur: & ideò reſpub. manet ad retributionem obligata.

Ratio.

16 Quam ob cauſam neceſſariũ certè foret, magnã haberi rationẽ militum, & ducũ in eorum remuneratione, ob prædictos ipſorum ingentes labores, qui magna retributione digni ſunt, & præmio ipſo excitati, ad alios pro republica ſuſtinendos labores ijdem, alijq; permouebuntur: quod ſi hoc præmium obliuioni mandetur à Principibus, nõ paruum onus ſuis conſcientijs imponent ipſi, eorumq; confeſſarij: eo namq; fiet & reipub. ac militib⁹ iniuſtitia, & occaſio dabitur, tũ rapinis, tũ odio, & faſtidio belli: quo præcipuè ſtudioſi, fortes, & nobiles bellica negotia non curẽt; ſed ij ſolũ, quibus prædari, & liberè, malèq; viuere potius, quàm bellare in animo eſt. Quod miſerè noſtris tẽporibus euenire dolemus, multorumq; ſtrenuorum militũ, & ducũ querelas paſsim audiuimus: quarũ plures iuſtiſsimas duco, quod laboris bellici, rerumq; erga rempub. geſtarũ minor ratio habeatur ſæpè,

Ratio habẽda eſt militum in honoribus, & commodis.

ſæpe,quã fauoris,& gratiæ Principũ.Quod ego(qui cæteras Hiſpaniæ cõſuetudines defendo) probare nõ poſſum,præcipuè in illis honoribus,& cõmodis diſtribuendis,quæ militibus propriè iuſta ratione ſunt à repub.Principibus,& Eccleſia deputata:vt ſunt cõmẽdę, vt vocamus,& honorifici cruciatorũ habitus: quæ certè ſubſidia à Regũ donationibus,& eccleſiaſticis decimis ad militũ benemeritorũ ſuſtentationẽ, & honorem deſumpta ſunt antiquis tẽporibus; quæ noſtris diſsipare,vel ad alios fines cõuertere,aut gratia & fauore cõcedere immeritis non licet: videant Principes,& eorum conſiliarij quid faciant,& quomodo voluntates relinquentiũ,& iuſtitiæ leges adimpleant, & bono reipublicæ proſpiciant:de quibus Deò rationẽ reddent. Licebit enim aliquando optimatum, & gubernatorũ perſonis,& familijs per iſta cõmoda proſpicere;ſed frequentius benemeritis militibus ea negare,qua cauſa,aut conſcientia fiet?

17 Militum moderatio neceſſaria. Sed aduertant quoq; milites nè iuuenili audacia Dei leges cõfringant,concutientes,furanteſq; vbiq;: cũ tandẽ oẽs ante tribunal Chriſti manifeſtandi ſimus;vt referat vnuſquiſque própria corporis, prout geſsit,ſiue bonũ,ſiue malum,vt Paulus verè minatur 2.Corinth.5. Proinde ſicut prædictis ſacris,& ſanctorum authoritatibus probaui;ęquum eſt vt milites primum bellica curent negotia: Deinde animæ ſuæ præcipuè conſulant;Ioannis præceptum obſeruent; nemini in perſona, aut rebus iniuriam faciant; non furentur, nec vi aliqua extorqueant; ſtipendio ſimplici contenti ſint, duplicia ſiue à Principe, ſiue à priuato ſtipendia, & hoſpitia, lucra non reputent: quia hæc omnia iuſtitiæ aduerſa, ad reſtitutionemq; obligantia ſunt. Quòd ſi nõ opulenter,& ſatis Principes ſuo labori ſatisfaciant,præmium in cœlis conſeruatum D.Paul.

ſeruatum

ſeruatum putēt laboribus pro republica ſuſceptis illiq́ue conſiderent ſe periculo vitæ quotidie poſitos eſſe, ob idq́ue nihil prodeſſe ſi vniuerſum mundum lucrentur, animæ vero ſuæ detrimentum patiantur, vt Saluator monebat Matthæi decimo ſexto: quod certè veteranni milites iam conſiderant; audaciæq; illæ tyronibus, & procacibus, inferioribuſque frequentius inſederunt. *Dominus apud Matth.*

18 Propoſuimus hucuſq; generalem doctrinā qua ſtipendia, & iura magiſtratuum, & officialium reipub. concedi debere, & moderari demōſtratur. Nunc, vt vitia, quæ facilè ſubintrare poſſent notemus, vt caueantur, ſecundā ſubijcimus propoſitionē. Fœdum vitium, cauendumq́; maximè in magiſtratu reipub. iudice, miniſtro, aut officiali adminiſtrationis ipſius; peiuſq; in Principe eſt auaritia: quæ multorum malorū eſt radix. Et ideò puritas animi in illis eſt valdè neceſſaria, ita vt licet ſecundariò, & quaſi ſiniſtro oculo ad remunerationem, & ſtipendium aſpiciant licitè; tamen omnes pręcipuè contendant publicum bonum, & rectam iuſtitiæ adminiſtrationem, in quauis repub. ſiue eccleſiaſtica, ſiue ſeculari neceſſe eſt. Huius autē aſſertionis ratio eſt manifeſta, quæ deducitur ex doctrina philoſophorū, & theologorū Ariſtotelis lib. 5. Aethicorum, cap. 6. & lib. 6. cap. 12. D.Thom. 2. 2. quæſt. 58. de iuſtitia, præcipuè art. 1. ad. 5. quæſt. 67. de iudice, & quæſt. 117. de liberalitate. 118. de auaritia. 129. de magnanimitate. Quib⁹ conſtat omnino eſſe fœdum vitium auaritiæ, quia temporalia, & infima auarus plus æquo æſtimat, & diligit: qui tamen ad ſuperna aptus, & creatus eſt: & ideò licet ad remunerationem non ſolùm ſpiritualem (quod ſanctum quidem eſt, iuxta Dauidem, qui Pſalmo. 118. dicebat: Inclinaui cor meū ad faciendas iuſtifi-

De auaritiæ turpitudine fugienda, & animæ puritate habenda à iudicibus, magiſtratib⁹, & officialibus publicis.
Propoſitio. 2.

Ratio.

Ariſtot.
D.Thom.

iuſtificationes tuas in æternum, propter retributionem: & doctrinam Tridentini concilij, ſeſſ 6.can. 31. quod cap. 16. explicatur) ſed & ad téporalem retributionem aſpicere licet, ſecundaria tamen intentione, qua commoda temporalia quęramus, ad huius vitæ vſum; tamen pura intentio ſuperiorum finium magis eſt rationali animo adaptata: qui Deo ſimilis, & ad ſuperna creatus eſt. His itaq; ſuppoſitis deducitur gubernatorem reipublicæ, eiuſquè miniſtros omnes longè abeſſe debere ab auaritia; & ad puritatem intentionis, rectorumq; finium animum applicare: quoniam ſi in quouis homine hoc turpe eſt, turpius erit in eo, qui reipublicæ eſt caput, cæteriſquè exemplo eſſe debet. *Trid.concil.*

At hæc, non ſolùm ſicut cæteri, ſed vt dicebat Sapiens cap. 6. ſapientiæ, qui miniſtri ſunt reipublicæ ad puritatem, & legum iuſtitiæ obſeruationem magis obligantur: iudicum enim officium eſt omnia ad bonum, & mediocritatem reducere, vt docebat Ariſtoteles lib. 5. Aethicorum, cap. 4. & 6. *Sapiens.* *Ariſtot.*

Sed quod magis rem hanc perſuadebit illud eſt quod Paulus primæ epiſtolæ ad Timot. 6. prædicabat: radix omnium malorum eſt cupiditas, id eſt, vt ſancti Doctores exponunt, ob auaritiam in multa mala ſæpe dilabi animum contingit: ea enim vis eſt effrœnati animi in temporalia cõmoda, vt nè amittat illud, quod ſuę imbecillitati proportionatum eſt, nihil eſt, quod non audeat vitij, quod dicebat Eccleſiaſticus. c. 10. Auaro nihil eſt ſceleſtius, nihil eſt iniquius, quã amare pecuniam: hic enim & animã ſuam venalẽ habet. Cùm autẽ iudices, & miniſtri reipub. iuſtitiæ, & boni communis fautores, adminiſtratoreſq; eſſe debeant; oportet vt nullum ab eis admittatur impedimentum, quo à iuſta, & virtuoſa actione impe- *D.Paul.* *Sequuntur multa mala ex auaritia iudicis.* *Eccleſiaſticus*

impediantur: quorum præcipuum eſt auaritia, temporaliumq́; cupiditas: quæ facilè ad ſe animos attrahit hominum; qui cum corpore conſtemus, corporalia commoda appetimus auidiſsimè. quam ob cauſam prudentes omnes cenſuerunt virtutem liberalitatis, qua temporalia ad menſuram ſolum rationis, & ad vſus humanos expendimus; & virtutem magnanimitatis, qua infima contemnentes, ſuperiora quærimus, comites eſſe debere iudicis, & cuiuſuis miniſtri reipublicæ; qui tamē præcipuè iuſtitiam colat; quibus ab adminiſtratione iuſtitiæ nullo tēporali cómodo amoueatur. Et ita auaritiam fugiat neceſſe eſt, quoniā hæc præcipua inimica eſt iuſtitiæ, æquitatis, & puritatis, rectæq́; gubernationis. ſicut ſequentibus teſtimonijs conſtabit.

19 *Authoritas.* Quod ſemper non ſolum Spiritus ſancti, ſed & prudentum virorum, qui inferiori lumine ducūtur, ſententijs prædicatum, exiſtimatumq́; eſt: tanquam dogma notiſsimum: auaritiā inimicā eſſe iudicij, & puritatē animi eius amicā. ob idq́; Moyſes probauit conſilium Iethro ſoceri ſui dicentis Exodi. 18. Prouide de plebe viros ſapientes, & timentes Deum: in quibus ſit veritas, & qui oderint auaritiā: & cōſtitue ex eis Tribunos, et Cēturiones, et Quinquagenarios et Decanos, qui iudicent populum omni tempore. et ſic etiā iudicū conditiones deſcribens Moyſes Deut. 16. ex perſona Dn̄i dixit: Non accipies perſonā, nec munera. quia munera excœcant oculos ſapientum, et mutant corda iuſtorum: iuſte, quod iuſtum eſt, exequeris. Quam etiam puritatem, ſe in magiſtratus adminiſtratione habuiſſe, coram populo teſtabatur Samuel primo Regum, cap. 12. dicens: Loquimini de me coram domino, et coram Chriſto eius, vtrū bouem cuiuſquam tulerim, aut aſinum, ſi quempiam

Exodus. *Deuteronom.* *Samuel.*

calumniatus ſum, ſi oppreſsi aliquem, ſi de manu cuiuſquam munus accepi, & contemnam illud hodie, reſtituamq́; vobis, & dixerunt: non es calumniatus nos, neq; oppreſsiſti, neq; tuliſti de manu alicuius quippiã. dixitq́; ad eos: teſtis eſt dominus aduerſum vos, & teſtis Chriſtus eius in hac die, quòd non inueneritis in manu mea quippiam. & dixerunt: teſtis. hoc ergo Samuelis exemplum deceret omnes reipublicæ miniſtros imitari, vt in ſuo munere beati, & ad beatitudinẽ parantes ſibi iter eſſent, vt manifeſte Iſaias cap. 33. aiebat. Qui ambulat in iuſtitijs, & loquitur veritatem, qui proijcit auaritiam ex calumnia, & excutit manus ſuas ab omni munere, qui obturat aures ſuas ne audiãt ſanguinem, & claudit oculos ſuos ne videant malum, iſte in excelſis habitabit, &c. Hoc vero ſuo & exemplo, & verbo Chriſtianæ reipublicæ Apoſtolus, & gubernator Paulus edocuit, qui Actorum. 20. congregatæ eccleſiæ dixit: argentum, & aurum, aut veſtem nullius concupiui: ipſi ſcitis, quoniam ad ea, quæ mihi opus erãt, & ijs qui mecũ ſunt, miniſtrauerunt manus iſtæ. & rurſum ſcriptam ipſe reliquit regulam: ab omnibus rei cõmuni deputatis circa animi munditiam, & circa rectitudinem intentionis publici, & diuini boni ſeruandam, cũ ſecundæ Corint. 12. dixit: Non quæro, quæ veſtra ſunt: ſed vos. & iterũ. 1. Corint. 10. Nemo quod ſuũ eſt, quærat; ſed quod alterius, &c. ego per omnia omnibus placeo: nõ quærens quod mihi vtile eſt, ſed quod multis. Hãc ergo Paulus regulam ſalutiferam reipublicæ præbuit, cuius violationem deplorans cap. 2. epiſtolæ ad Philippenſes dicebat: Omnes quæ ſua ſunt, quærunt: non quæ ſunt Ieſu Chriſti. Sicq́ue beatus Auguſtinus hanc doctrinam fugiendæ auaritiæ, puritatiſq́; ſequendæ à iudicibus, & eorum miniſtris

Iſaias.

D. Paulus.

D. Auguſt.

adeò

adeò neceſſariam exiſtimauit, vt ſine illa non poſſe illos officio ſuo ſatisfacere docuerit tomo ſecundo epiſtola. 54. ad Macedonium, & tomo nono in tractatu de rectitudine catholicæ conuerſationis, cū de iudicibus agit. & egregius tomo. 10. ſermone. 35. de Eremo, vbi inter alia monita iudicibus neceſſaria, ait: Vos reputati eſtis ab hominibus duces populi, iudices terræ, orphanorum patres, viduarum mariti, iuſtitię zelatores, reipub. amatores; cauete ergo ne corrumpamini odio, amore, precibus, vel timore: decet igitur iudices nō ſolū quod dicimus adimplere, ſed cum Dei adiutorio, calcare ſuperbiam, abominari luxuriam, abhorrere falſitatem, deſpicere auaritiā, quæ nouerca dicitur eſſe, & ſumma inimica iuſtitiæ. hæc Auguſtinus, & D. Gregorius lib. 5. in Reges, ſuo capite ſecundo eandem auaritiæ fugam, & puræ intentionis ſtudium iudicibus cōmendauit. quod & cęteri doctores catholici fecerunt, vt infra dicam. Si prius tamen cōpendioſam ſententiam Gregorij eo loco ſcriptā, hic referā, ſcilicet: non pro me, ſed pro alijs prefui. digna certè tali viro verba, vt magiſtratus diſcant non ſua, ſed ſubditorum quærere: ſiquidē non propter ſe, ſed propter alios præſunt. Quod etiā mirè adnotarunt non ſolum Imperatores, & Iuriſconſulti in authētica iureiurando collatione. 2. qua puras manus habere, iudicibus præcipitur; quod etiā legib⁹ *D. Gregorius.*
20 alijs vbiq; gentium ſemper eſt conſtitutum. Sed mul- *Ex ſapientibus gētilitatis.* tis monimentis eadem puritas iudiciorum ſemper fuit ab antiquis commendata, vt videre eſt apud Valerium maximum libro. 6. cap. 5. & Pierium libro trigeſimo quinto gerogliphicorum in medio, vbi iudicem apud Ægyptios dicit depingi eſſe ſolitum abſciſis manibus. & apud Rodiginum cœlium libro duodecimo capite. 46. vbi iudicem illū Ægyptium *Val. Maximus* *Pierius.* *Rodiginus.*

integrum mente,brachijs diminutum explicans, ſic ait:Aegyptium iudicem ſi quis adagionis ſtemate in tegrum intellexerit,ſanctũ,nihil præmio,nihil metu à iuſtitiæ ſemite digredientem;& planè eum, quẽ vocant Græci ἀλέχαρον: qui gratiæ nihil prorſus tribuit: eſtq́; vt ab exceſſu non temperem,iuſtitia ipſa iuſtior. hæc ille. qua etiam ratione Pierius vbi ſupra lib.50.in principio teſtatur antiquos,iudices ſimiles Palmæ ponderibus non deflexæ,ſolere depingere.& in fine libri.59.iuſtitiam depingi eſſe ſolitãab Aegyptijs dicit in cœlo inter Libram,& Leonem,& ſine capite:quaſi moderatione,&fortitudine opus habeãt iudices;neq, oculos ad munera, aut gratiam habere debent intentos. ſicut etiam aliæ iudicis picturæ indicabant,de quibus idem in medio libri.42. & in principio libri.33.gerogliphicorum.Quam etiam iudicum puritatem, intentionẽq́; adminiſtrandi iuſtitiam,ſine reſpectu vllo ad gratiam, aut munera omninò eſſe neceſſariam docuerunt ſemper philoſophi, & ita inſignis ille Socrates in medio apologiæ ſuæ,quæ habetur lib.27.operum Platonis,dignã tali viro ſentẽtiã eloquutus eſt dicẽs: Nec iuſtũ eſſe mihi videtur,iudicem precari, neq; precando abſolui; ſed docere,atq; ſuadere:nõ enim ad hoc ſedet iudex,vt per gratiam concedat,ſed vt iudicet ſecũdum leges, &c. Hæc Socrates, quæ vtinã iudicũ oculis verſarẽtur. *Pierius.* *Socrates.*

Sed longè melius Plato ſuo libro.13.qui Gorgias inſcribitur, hanc iudicum puritatem deſcripſit aliquanto ante finem dicens:iudicem quoq́; ipſum eſſe nudum oportet,mortuum videlicet, & ipſo dũtaxat animo animum ipſum inſpicientem,ſtatim poſt inſperatum cuiuſq; obitum ; animum inquam à ſuis omnibus deſertum, omnemq́; ornatum exteriorem relinquentem in terra , vt iudicium iuſtè procedat. *Plato.*

Ariſto-

Ariſtot. vero hanc ipſam iudicum puritatem, & iuſtitiam egregiè cōmendat in lib. 5. Aethicorū. c. 4. vbi præcipuè in medio capitis ſic breui dicit: Ire ad iudicem, eſt ire ad ipſum iuſtum. Iudex enim vt iuſtū eſt animatum ſuapte natura; & quærunt iudicem medium, &c. & c. 6. ait: Magiſtratus autē cuſtos eſt iuſti: quod ſi iuſti, & æqui: atq; quia nihil ſibi ipſi plus tribuendum eſſe cenſet, ſi eſt iuſtus ex ſimpliciter enim bono plus ſibi non tribuit, niſi comparatione rationū ſit ad ipſum accōmodatum; ideo alijs, non ſibi ipſi laborat, atq; ob id ipſum alienum bonum inquiunt iuſtitiam eſſe, ſicut & antea diximus. Merces ergo quædam tribuenda eſt ipſi, honos inquā, & premiū; ſed quibus hæc non ſufficiunt, ij fiunt tyranni. hæc ille. Sed & nō inferior in hac re cenſebitur Cicero, cū primo libro de legibus aliquāto ante finem dicit: ergo item iuſtitia nihil expetit præmij, nihil pretij: per ſe igitur expetitur; eademq; omnium virtutū cauſa, atq; ſententia eſt; atq; etiam ſi emolumentis, non ſuapte natura virtus expetitur, vna erit virtus, quæ malitia rectiſsime dicetur. vt enim quiſq; maximè ad ſuum commodum refert quodcunq; agit, ita minimè eſt vir bonus: vt qui virtutem præmio metiūtur, nullam virtutem, niſi malitiam putent. vbi enim beneficus, ſi nemo alterius cauſa benigne facit? vbi gratus, ſi non eum ipſum, cui referunt gratiam, cernunt grati? vbi illa ſancta amicitia, ſi non ipſe amicus per ſe amatur toto pectore vt dicitur? qui etiam deſerendus, & abijciendus eſt deſperatis emolumentis, & fructibus? quo quid poteſt dici immanius? quod ſi amicitia per ſe colenda eſt, ſocietas quoq; hominū, & æqualitas, & iuſtitia per ſe expetenda: quod ni ita eſt omninò iuſtitia nulla eſt, id enim iniuſtiſsimum ipſum eſt, iuſtitiæ mercedem quærere. hæc ille.

Ariſtoteles. *Cicero.*

21 His ergo videbis quã fœda in gubernatore ſiniſtra intẽtio ad vllam cõmoditatem temporalem, fuerit à priſcis reputata; ſed fœdior multo exiſtimata fuit vẽditio iuſtitiæ in quolibet gubernatore: ita vt pro aliquo temporali cõmodo, aut pretio actũ gubernationis, ſiue malum, ſiue bonum, & legitimum præſtet: quaſi cõmutans pro temporalibus emolumentis, aut gratia, aut ſpectatione, iuſtitiæ actum; quod & illicitũ eſt; & reipub. mortale, ac nociuum valde, cauſaq; peruerſionis pacis, ac iuſtitiæ. Quia actus virtutis maior omni pretio eſt, & per ſe inuendibilis, rurſus manifeſtum eſt iudicem pecuniæ, & retributionis cupidũ, facilè ad iniuſta deflexurum. deindè cum iudicis officium, & actio propria ſit exercere virtutẽ iuſtitiæ, prudentiæ, & charitatis communis, nõ licet illi vllo modo pro ſuo actu temporalia accipere, quia iniuriã facit virtuti, quæ ſuprema, & diuina res eſt, ſi illam commutet pro temporali per modum pretij, & venditionis. Quod ſi in rebus ſpiritualibus, diuinis, & eccleſiaſticis id cõtigiſſet, certè eſſet ſymonia turpis, vt docet B. Thom. 2. 2. q. 100. art. 3. ad. 3. argumẽtũ, *D. Thomas.* vbi Caietan. & theologi cæteri, cũ de ſymonia agũt, *Caietanus.* id docent. atq; idẽ eſſet ſi virtutis actus per ſe, & ex intentione vẽderetur, quia virtus ſpiritualis res eſt.

Venditio iuſtitiæ turpis.

Ratio.

22 Sed diligenter aduertendum eſt, ne iniuſtũ ſcrupulum ingeramus: quædã in hac re licitè geri poſſe, quædã illicitè. vt enim ſupradixi, titulo ſtipendij oẽs *Sup. n. 6. & 7.* miniſtri, & iudices; & titulo locationis operarum, inferiores miniſtri reipublicæ licitè poſſunt, quod æquum ſit, accipere pro ſua ſuſtẽtatione, & in gratificationẽ laborioſæ ſuæ adminiſtrationis: ſed nõ titulo vẽditionis iuſtitiæ, vt probaui. Deinde diuerſa eſt ratio, licentiaq; nõ eadẽ in inferioribus officialibus: coadiuuantibus ad gubernationem Reipublicæ, &

Excipitur iuſtum ſtipendiũ omniũ.

in iudice: iſte enim non poteſt licite operas ſuas locare,& recipere aliquid temporale,tãquam pretium vſus ſuæ poteſtatis:quia ſtipendium habet publicum, & iura,quibus ſuſtentetur, & ideò ſuperfluum eſſet, & iniuſtum aliquid aliud vltra, tanquam duplicem portionem adminiſtrationis ſuæ recipere. Imo eſſet ſuſpitionis occaſio facilis intentæ venditionis iuſtitiæ. Et occaſio daretur peruerſionis iuſtitiæ:& ita illicita eſſet ea acceptio,ſiue pro actu bono,quia eum ex officio tenetur præſtare; ſiue pro actu malo, quia eum ſemper vitare tenetur,& iuſtum decernere ſine alia remuneratione: Atvero inferiores officiales, vt ſcribæ,aduocati,& procuratores,& executores, ac ſatellites poſſunt licitè locare operas ſuas, & labores pretio;quia non virtutem, ſèd temporalem laborem iuſte pretio cõmutant, tanquam mercede mercenarius,quando aliàs non habent ad eos actus obligationem ex officio, neq; ſtipendium publicum ad eos præſtandos,& ideò hanc differẽtiam, & doctrinam rectè conſtituit D.Thom.2.2.q.71.art.4.&c. quæſt. 100.art.3.ad tertium argumẽtum.& D.Auguſtinus tomo.2.epiſt.54.circa finem, vbi ait: Nõ ideò iudex debet vendere iuſtũ iudicium, aut teſtis verum teſtimonium,quia vendit aduocatus iuſtũ patrociniũ, & iuriſperitus verum cõſilium:illi enim inter vtramq; partem ad examina adhibentur,iſti ex vna parte conſiſtunt. Cum autem iudicia,& teſtimonia, quæ nec iuſta,nec vera vendenda ſunt,iniqua, & falſa vendũtur; multò ſceleratius vtiq; pecunia ſumitur,quia ſcelerate etiam quamuis à volentibus datur; ille tamen ſolet tãquã malè ſibi ablatam pecuniam repetere,qui iuſtũ iudicium emit,quia venale eſſe non debuit: qui vero pro iniquo iudicio dedit, vellet quidẽ repetere, niſi timeret,vel puderet emiſſe. Sunt aliæ perſonæ

D. Thomas.
D. Auguſt.

inferioris loci, quæ ab vtraq; parte non inſolenter accipiunt, ſicut officialis, à quo amouetur, & cui admouetur officium: ab ijs extorta, per immoderatam improbitatem, repeti ſolent: data per tollerabilem conſuetudinem, non ſolent: magiſq, reprehẽdimus, qui talia inuſitate repetiuerunt, quam qui ea de more ſumpſerunt: quoniam multæ neceſſariæ perſonæ rebus humanis, vel inuitãtur huiuſmodi commodis, vel tenentur. Iſti ſi viam vitæ mutauerint, aut excellentioris conſcenderint ſanctitatis gradum, facilius ea, quæ hoc modo acquiſiuerunt, tanquam ſua pauperibus largiuntur, quia non eis; à quibus accepta ſunt, tanquam aliena reſtituunt. qui verò contra ius ſocietatis humanæ, furtis, rapinis, calumnijs, oppreſsionibus, inuaſionibus abſtulerit, reddẽda potius, quàm donanda cenſemus: Zachei publicani euãgelico exẽplo, qui cum hoſpitio dominum ſuſcepiſſet, in vitã ſanctam repente mutatus, dimidium, inquit, rerum mearum do pauperibus, & ſi cui aliquid abſtuli, quadruplum reddo. Veruntamen ſi iuſtitia ſincerius cõſulatur, iuſtius dicitur aduocato: redde, quæ accepiſti, quando contra veritatem ſtetiſti, iniquitati affuiſti, iudicem fefelliſti, iuſtam cauſam oppreſsiſti, de falſitate viciſti, &c. hæc Auguſtinus, vbi aduerte teſtem comparari iudici, non quòd non poſsit pro expẽſis, & labore aliquid accipere, ſed non pro veritate dicẽda, vt declarat D. Thomas dicto articulo quarto. *D. Thomas.*

23 Semper autem propter ſupradicta, apud doctores damnabile habetur aut diuendere iuſtitiam: cum aliquis miniſter gubernationis pro actu, & adminiſtratione pretium ſumit, aut cum teſtis pro teſtimonio, aut iudex pro iudicio accipit aliquid, vt conſtat per D. Auguſtinũ, & B. Thomam locis citatis, & opuſculo. 21. ad Duciſſam Brabantiæ, in medio, & dubio vltimo. *D. Auguſt.* *D. Thomas.*

Damnatur ſemper vẽditio iuſtitiæ, & aſſumptio donorũ à iudice, & gubernatore.

vltimo. Adrianum quodlibeto. 9. artic. 3. ad ſecundum, & quodlibeto. 10. Paludanum in quarto ſententiarum diſtinct. 25. quæſt. 5. art. 2. ante primam concluſionem, & D Antoninũ ſecunda parte titulo primo cap. 5. §. 14. &. 17. & Sylueſtrum in ſuma verbo ſymonia, & Angelum, Armillam, & alios, D. Nauarrum in manuali cap. 25. nu. 12. & libro de datis & promiſsis à nu. 43. maximè. 45. & per totum librum, & Couarruuiam in ſecunda parte regulæ peccatum. §. 3. nu. 1. Sotum lib. 3. de iuſtitia quæſt. 6. artic. 4. & illi quidem de iudicialibus omnibus loquũtur miniſtris, & de teſte idem dicunt: maximè Angelus ſymonia tertio, num. 31. Sylueſter num. 10. §. 2. Paludanus ſupra, & D. Antoninus dicto. §. 17. Adrianus quodlibeto nono art. 3. ad ſecundum argumentum, poſt litteram. X. & quodlibeto. 10. art. 1. poſt litteram. G. Couarruuias ſupra num. 2. D. Thomas, & Auguſtinus vbi ſupra.

Adrianus. Paludanus. D. Antoninus. Sylueſter. Sumiſtæ. Couarruuias. Sotus. Paludanus. D. Antoninus. Adrianus.

24 Et ideò acerbe ſemper puniti ſunt iudices, qui dona, & munera à ſubditis, & litigantibus acceperint. quod lege duodecim tabularum cauebatur: iudicem qui ob rem dicendam, & pro iudicio pecuniam acce piſſet, capite puniendum fore, vt affert Aulus Gelius lib. 20. cap. 1. eundemq; rigorem apud antiquos vbiq; eſſe ſeruatum docet Valerius maximus lib. 6. cap. 5. qui etiam memorabile exemplum Cambiſis Regis Perſarum narrat; à quo iudex quidam, qui pecuniam acceperat, ita punitus eſt, vt & morte, & excoriatione in illum animaduerterit; & poſtea excorio ab illo extracto, iudicum ſedem cooperiri iuſsit, & filium excoriati ſucceſſorem patris in officio, triſtiſq; illius ſellæ ſeſſorem eſſe voluit. Deinde quot pœnæ iure ciuili aduerſus huiuſmodi corruptos iudices ſtatutæ ſint, cõſtat in lege Iulia. §. vltimo. ff. ad legem Iuliam

In iudices dona accipientes & retributionem ſpectantes.

Leges duodecim tabularũ. Aulus Gelius. Valerius max.

repetundarum.lege. 1. &. 2. ff. de conditionibus ob turpem cauſam.lege ſancimus codice ad legem Iuliã repetundarum.lege venales codice quando prouocare neceſſe eſt.ideq; per Pontifices iure canonico ſtatutum eſt,per Innocentium.III.cap.cum ab omni de vita,& honeſtate clericorum,qui venales ſententias omni lege prohibitas eſſe dicit, ſicut & Innocentius quartus concilio Lugdunenſi præſidens, cap. 1. de ſententia & re iudicata lib. 6. quod & ſub excommunicatione vetauit Bonifacius. VIII. in extrauaganti communi de ſententia excommunicationis,& Gregorius. XIII. motu proprio ſpeciali de datis & promiſsis, quam decretalem doctor Nauarrus ſpeciali commentario explicauit, vbi Pontifices datum, aut promiſſum iudici,& officiali iuſtitiæ grauiter prohibent,non tantum pro iniuſta, ſed & pro iuſta adminiſtratione iuſtitiæ. quod & Pontifices alij vndecima quæſt. 3. vetarũt: præcipuè Gregorius capite qui rectè,vbi ait: qui rectè iudicat, & præmium remunerationis expectat,fraudem in Deum perpetrat: nam iuſtitiam,quam gratis impertiri debet,acceptione pecuniæ vendidit,bonis malè vtuntur,qui pro temporali lucro iuſte iudicant: tales quippè ad veritatẽ nõ iuſtitiæ defenſio,ſed amor præmij prouocat, quibus ſi ſpes nummi ſubtrahitur, confeſtim à iuſtitiæ confeſsione recedunt; acceptio nũmorum præuaricatio veritatis eſt,vnde & pro iuſto dicitur:qui excutit manus ſuas ab omni munere, iſte in excelſis habitabit. hæc Pontifex de venditione iuſti iudicij loquutus eſt grauiter,quanto grauius de vẽditione iniuſti iudicij cenſeret loquendum; cum illud iniuriam iuſtitiæ,& officio iudicis irroget; hoc vero id malum habet, & iniuriam priuatis infert. Quod certè magnæ demẽtiæ tribuendum eſt, cum iudex pro alieno cõmodo graue

Innoc. 3.

Bonifacius. 8.

Gregor. 13.

Nauarrus.

D. Gregorius.

25 Quæ in hac re ſententia Gregorij magni fuerit.

graue damnum ſibi inferri patitur, & pro paruo tẽporali lucro damnationem incurrit, quod per Iſaiã cap. 1. Deus ſic reprehendit: Principes tui infideles, ſocij furum, omnes diligunt munera, ſequuntur retributiones, pupillo non iudicant, & cauſa viduæ nõ ingreditur ad illos. vbi adnotandum eſt, reprehendi iudices, qui vel muneribus, vel ſpe gratiæ, & retributionis potentum accipiunt perſonas, afflictos, & pauperes deſpiciunt, iuſtitiamq́; diuendunt. quod immane ſcelus eſt iudicum, qui cum patres eſſe deberẽt, diuinoq́; more puſilli, & magni curam habere; vel fures, vel afflictores potius, quã defenſores fiunt. Ideóq; vitium in ipſorum miniſtris fœdum eſſe conſtat; ꝙ D. Baſilius in commentario huius loci, de his Principibus loquens, his verbis exaggerat: an non omnino hoſce marſucipidas ſentiendum eſt eſſe fures? an potius quam, qui in balneis ſe loturos ſpoliauit indumentis? quin etiam fures cenſendi ſunt, quibus ductandi exercitus demandata eſt prouincia; aut certè ij, qui aſſumpto Principatu ciuitatum, & gentium, clãculum quiddam ſuppilant, quæ autem ad rempub. attinent extorquent vi: quin & ijs, qui putatur præſidere eccleſiæ, à talibus accipit munera, videlicet ad ſuam vnius oblectationem, & vſum, obtento interim prætextu honoris iſtius, ſe contingentis ratione præſidentiæ, &c. (& paulò poſt ſe explicat, loquens de acceptis præter ſalarium iuſtum, his verbis) qua nã alia cauſa Principes hic coarguntur: diligentes munera; ſanè quàm dictum exactè eſt hoc: diligentes munera, ſiue dona; ſic enim calumnijs traducerentur, quibus per hanc vitæ ſocietatem, pro exhibito officio decenter conferuntur munera; ſed dictum eſt: diligentes munera: hoc eſt, qui immodica cupiditate accipiendi intabeſcunt, &c. Hæc Baſilius.

Iſaias.

D. Baſilius.

Quam

26 Nocumenta reipublicæ ex auaritia gubernantium.

Quam ob cauſam iudices, qui auaritiæ ſunt dediti, aut prælati etiam, non paruum reipublicæ venenum arbitrandi ſunt. ſiquidem vel auertũt homines à iuſtitiæ petitione, & à Dei obſequio, vt filios Heli iudicis, & ſacerdotis feciſſe ſcribitur. 1. Regum. 2. quòd certe graue ſcelus eſſe in eo, qui cæteris exemplo potius, quàm ruinæ eſſe debet, optimè expendit B. Gregorius in commentarijs eiuſdem loci. 1. Regum, ſuo libro. 2. cap. 3. & B. Hieronimus in illud, Iſaiæ primo, Principes tui infideles, & B. Chriſoſtomus tomo. 1. ibidem. Vel in violationẽ iuſtitiæ ipſi iudices incidunt, ea de cauſa propter quã magna ſupplicia à Dei manu experiri ſolet reſpub. vt Micheas Propheta cap. 3. deplorabat his verbis: Veruntamen ego repletus ſum fortitudine ſpiritus domini, iudicio, & virtute, vt annuntiem Iacob ſcelus ſuum, & Iſrael peccatum ſuum. Audite hæc Principes domus Iacob, & iudices domus Iſrael, qui abominamini iudicium, & omnia recta peruertitis: qui ædificatis Sion in ſanguinibus, & Hieruſalem in iniquitate; Principes eius in muneribus iudicabant, & ſacerdotes eius in mercede docebant, & Prophetæ eius in pecunia diuinabant, & ſuper dominum requieſcebant, dicentes: Nunquid non dominus in medio noſtrũ? non venient ſuper nos mala: propter hoc, cauſa veſtri, Sion quaſi ager arabitur, & Hieruſalem, quaſi aceruus lapidum erit, & mons templi in exceſſa ſyluarum. Quod teſtimonium B. Hieronimus intelligit de iudicibus, & Pontificibus, qui actus gubernationis pretio, & muneribus vendunt. Quod etiam apud gentes venditionis iuſtitiæ ſcelus adeò fuit turpè, vt, ne corruptioni iudicum locus vllus daretur, Lacedemones interfeciſſe eos, qui in eam rempublicam primùm pecunias inuexerunt, docet Plutarchus

Reges.

D. Gregorius.

D. Hieronim.

D. Chriſoſto.

Micheas.

tarchus

tarchus in opuſculis moralibus capite penultimo. *Plutarchus.*

27 Hæc ſatis ſint generaliter præſcripta de puritate neceſſaria, fugiendaq́; auaritia, conſtituendaq́; ſuſtẽtatione gubernatorum reipublicæ. Nũc autem quid

Quæ liceãt, vel vetentur miniſtris reipublicę ſpecialiter.

in ſpeciali cenſendum ſit, in hac re dicendum erit. Et primum conſtituemus quid ſtatutum ſit, & quo iure, circa gubernantium, & miniſtrorum reipublicæ commoda conceſſa, vel vetita. & quid in ſpeciali eis liceat, vel turpe ſit in hac re explorandũ erit.

Secunda propoſitio.

Secundo ergo loco ſtatuendum eſt; iure naturali, & diuino mortalem, vetitáq́; eſſe iniuſtitiam gubernantium, & miniſtrorum reipublicæ; ſi præter æquitatem, aut contra voluntatem dantium aliquid extorqueant pretij, aut munerum; vel cũ propter hæc peruertunt iuſtitiam. Sed tamen naturali iure, ac diuino conceſſum eſt illis iuſtum, pro ſuſtentatione, & laborum remuneratione, ſtipendium.

Hoc autem dogma conſtat ſatis ex dictis à nobis in probatione præcedentis primæ propoſitionis. ꝙ etiám vltima parte eſt per ſe manifeſtum, cũ dignus ſit operarius mercede ſua, vt dominus Matthæi. 10. & Paulus. 1. Corinthiorum. 9. docuerunt; & ratio ipſa humana oſtendit dignum eſſe remuneratione beneficium in nos collatum, & laborem vniuerſum. Deinde patet etiam primum: iniuſtitiam, & furtũ vetari diuina, & naturali lege Exodi. 20. Matth. 22. & pluribus alijs locis ſacris. Idq́; iudicibus, & eorum miniſtris, etiam iniungi certum eſt, cum & homines ſint ſimiles alijs, & communis ea, naturaliſq́; lex, domini ſententia Matthæi. 7. ſit confirmata: quod tibi non vis, alteri ne feceris, etiam gubernatores, & eorum miniſtros comprehendit. Ob idq́; tanta cura illis diuina prouidentia commendauit fugam ab iniuſta extorſione, & muneribus, Iſaiæ. 1, Micheæ. 3. Deute-

Domin. apud Matthæum. *D. Paulus.* *Exodus.* *Iſaias.* *Micheas.*

Deuteronomij decimo, &. 16. vbi illa aurea ſententia ſcripta eſt: non accipies perſonam, nec munera, quia munera excæcant oculos ſapientum, & mutant corda iuſtorum. iuſtè quod iuſtum eſt, perſequeris. & Pſalmo. 14. inter conditiones eorũ, qui in cœlis habitaturi ſunt, ea ponitur; qui munera ſuper innocentẽ non accepit. ſicut Pſalmo. 25. vt dãnandorum conditiones, iniquitas, & munera cõnumerantur. ſed hæc iniuſta eſſe iure naturali, & diuino intelliguntur ſolum, cum extorſionem, & exceſſiuam ſuperfluitatem cõtinent, vt doctè doctor Nauarrus loco infra citando ſcripſit, non vero ſi moderata, & voluntariè data fuerint. *Deuteronom.* *Pſalmiſta.* *Nauarrus.*

28 Sed nunc tertio loco videamus quid lege humana eccleſiaſtica, & ſeculari, circa hæc ſtipendia, & cõmoda iudicum, & miniſtrorum reipublicæ ſit cautũ. In qua re primo loco ſupponimus: leges iuſtas obligare in foro conſcientiæ, ſicut apertum teſtimoniũ Pauli docet ad Romanos, & ad Hebræos capite. 13. vbi non ſolum propter iram, ſed etiam propter conſcientiam, obediendũ eſſe mandatis, & legibus Principum temporalium, & eccleſiaſticorum præcipit; & ita etiam ſi pœnam addant, non ob id obligatio conſcientiæ aufertur, quia loco Dei, & conſenſione reipub. validè præcipiunt, & puniunt, & Apoſtolus vtrunq; coniunxit, ſicq; doctores omnes benè ſentientes docent: leges omnes, & has de quibus loquimur, obligare in foro conſcientiæ, etiam ſi pœnales ſint, vt conſtat per D. Thomam prima. 2. in quæſt. 69. artic. 5. vbi Cardinalis Caietanus, & magiſtri. item per Sotum. 1. lib. de iuſtitia quæſt. 6. & lib. 3. quæſt. 6. artic. 7. lib. 4. quæſt. 6. artic. 4. fratrem Alfonſum Caſtro in libris de lege pœnali, & maximè lib. 1. cap. 4. Driedonẽ tomo. 3. lib. 2. de libertate chriſtiana,

Tertia propoſitio de taxatione, & quid iura diſponunt circa gubernantium, & miniſtrorum reipublicæ commoda.

Obligatio legum.

D. Paulus. *Doctores.*

chriſtiana, à cap.44. Couarruuiam in regula peccatũ ſecunda par.§.5.& cap.cum eſſes de teſtamentis;à numero.4.&.4.decretalium cap.6.§.8.à num.6.ad.12. doctorem Auiles cap.8. prætorum, Didacum Perez lib.2.ordinamenti tit.23.lib.4.& lib.2.titu.9. Quæ communis doctorum ſententia eſt. quanuis magiſter Sotus dicto artic.6.in reſponſione ad quartum dicat, non ſibi placere,quod aliquando in legibus vinculum conſcientiæ exprimitur. & Nauarrus in manuali cap.23.à num.48. finiſtrè de hac re loquens, & contra communem ſententiam dicit: Non velle Principes obligare ſubditos in foro conſcientiæ per leges ſuas; ſed vera eſt, & communis, ſacriſq; teſtimonijs apertè comprobata contraria ſententia.

Sotus.

Nauarrus.

Taxatio ſtipendiorum obligat in cõſcientia.

Quibus præmiſsis illud quoq; cõmemorandũ eſt iure optimo in jis ſtipendijs,& commodis gubernatorum reipublicæ taxationes certas conſtitutas eſſe legibus ſecularibus,& eccleſiaſticis,quia & Princeps, aut Pontifex, aut reſpublica reſpectu ſuorum ſubditorum, ius habent imperandi,& decidendi ea,quæ dubia eſſe poſſunt, atq; ea, quæ in exercitio, & opere poſſunt perplexitatem, atq; inconueniens afferre;cuiuſmodi ſunt hæc,de quibus agimus:nam niſi miniſtris reipublicæ taxata eſſent hæc ſtipendia, & commoda, daretur facilis occaſio ſubripiendi, & extorquendi iniuſta commoda;aut per poteſtatem,qua vigent gubernatores, aut per auaritiam, aut ſaltim poſſet fieri locus deceptioni, & varietati opinionum, qua quiſque opinaretur æquum eſſe, quod iniquum eſt, & neceſſarium, quod ſuperfluum, & è contrario:lex verò cum matura conſultatione fiat à Pontifice, vel Principe, aut republica ipſa, non continet illud periculum. Sed quæ illa ſint per leges in hac parte ſtatuta, breui ſubijciam, quæ longius videri

poſſunt

de ſymonia, & capite cum Apoſtolus de cenſibus, & in ſexto titulo eodem per Gregorium. X. capite exigit, & per Bonifacium. VIII. capite fœlicis, & per Bonifacium. IIII. cap. Romana. §. penultimo, & per Benedictum. XII. extrauaganti prima de cēſibus. quanuis in Hiſpania, in Taraconenſi concilio, vt habetur cap. obſeruandum. 15. quæſt. 2. prohibitum fuerit eccleſiaſticis miniſtris illa commoda accipere à litigantibus. quod tamen Gratianus illic de profeſsis canonicorum regularium intelligit, nō de alijs. Vel cum alias ſufficientes reditus ex officio, vel dignitate obtineant: in quo caſu prohibita eſt alia aſſumptio omnibus eccleſiaſticis miniſtris: niſi cum non vſquequaq; ſufficiētes pro dignitate ſint, per Innocentium. III. cap. cum ab omni de vita, & honeſtate clericorum, cap. inter cætera de officio ordinarij, cap. cum Apoſtolus de cenſibus, per Gregorium primum capite charitatem. 12. quæſtione. 2: Vbi etiā & decreto Bonifacij. VIII. cap. ſtatutum. §. in ſuper de reſcriptis in ſexto, conceditur iudicibus, & miniſtris eccleſiaſticis, cum extra domum ſunt, victualia quædam conſumptibilia, vt munuſcula à partibus non pauperibus recipere. Inſuper & iudices eccleſiaſticos pœna pecuniaria punire reos poſſe, & eam in ſuum commodum conuertere, cum egent, defendunt Epiſcopus Couarruuias libro. 2. variarum cap. 9. à num. 9. & alij doctores. D. Antoninus. 2. parte titulo. 1. capite. 4. §. 2. Durandus quarto ſententiarū diſtinctione. 25. quæſt. 3. numero. 14. Tandem moderatio commendatur in his rebus per Tridentinū concilium ſeſsione. 23. cap. 1. & . 24. cap. tertio de reformatione, & capite. 18. Poſtremo ſtandum eſt conſuetudini, cum hæc habeat vim legis, illamq; deroget: per Pontificis, ſeu Principis, aut reipublicæ

Couarruuias. *D. Antoninus.* *Durandus.* *Trid. conciliū.*

Conſuetudo.

in ſuis dictionibus diſsimulationem, vt conſtat iuris titulo de conſuetudine, & in decretis vſq; ad. 12. diſtinctionem, & ita conſuetudine obtentum eſſe videmus, vt iudices, & prælati eccleſiaſtici, atq; ipſorú miniſtri ſumant ſtipendia, & iura quædam, & à Pótificibus, & à partibus litigantibus, & priuatis, quæ licere iam diximus in probatione. 1. propoſitionis: vt victualia, aſſeſſoriæ, & ſimilia non immoderata; & quæ non tacitè; & ſubreptitiè ſumuntur, quia tale contra id, quod licitum cenſetur, vſurpatum eſt, & contra voluntatem dantium. at verò quæ ſincerè, publicèq;, & videntibus, & conſentientibus prælatis fiunt, conſuetudine iuſta cenſentur.

30 Sed ad ſecularis iudicij miniſtros omnes deueniédo, dicimus primo: moderationem eſſe omnibus commendatam: ita vt iniuſta, & ſuperflua exigere vetetur, moderata verò, & etiam parua munuſcula recipere quandoq́; & iudici, & officiali conceditur per Vlpianum in lege ſolet. ff. de officio Proconſulis, *Iura antiqua.* & legati. vbi inter alia dicit: vetus prouerbium eſt; ὅτε πάντα, ὕτε πάντοτε, ὅτε παρα' πάντων. nam valde inhumanum eſt à nemine accipere: ſed paſsim vilisſimum, & omnia auariſsimum. Quæ omnia antiquo iure ferè arbitrio boni viri relicta erant, lege: peto. C. de officio præfecti, authentica: ſed hodie. C. de Epiſcopis, & clericis: lege ſalarium. l. 1. C. mandati. l. 1. ff. de varia, & extraordinaria cognitione: & l. plebiſcito. ff. de offi. præſidis: paruis permiſsis, negãtur maiora:

Secularibus magiſtratibus, gubernatoribus, ac miniſtris eorum, quę taxatio commodorum ſit conſtituta à legibus?

Moderatorũ ſumptio.

Antiqua taxatio.

31 In Hiſpania verò prudenter à Regibus conſtituta taxatio eſt (quam nos Aranzel vocamus) pro ſalariis, & iuribus quoruncunq; iudicum, & officialiũ reipubl. & decernitur expreſſe, hæc in conſcientia obligare, lege vlt. tit. 3. lib. 2. del Ordenamiento real, & rurſus nihil vltra ſumi poſſe, etiam ſi offeratur, *Hiſpania iura* habetur

Pro Hiſpania, Arãzel pro iudicibus, & officialibus.

habetur cap. 1.de los Corregidores,ſed pro iudicibus, & ſcribis ordinarijs decernitur taxatio iuriũ lib. 3.legum Hiſpaniæ:ſed ſpecialius,ibi tit. 9.l. 19.& tit. 10. &. 12.vſq; ad. 15.& toto lib.4.maxime.à tit. 21. vſq; ad finem,vbi vſq; ad annum. 1569.per Philippum ſecundum in ſpeciali quidem decernitur, & augetur taxatio ab antiquioribus regibus conſtituta.

Sed iudicibus,& officialibus ſupremorum regis prætoriorum interdictum eſt,ſub pœnis redditionis dupli, priuationis officij, imo & periurij contra iuramentum,quod ſuper hac re fieri ab illis iubetur, ne recipiant per ſe, neq; per alios pauca, nec parua, nec multa, nec comeſtibilia, nec alia munera à partibus litigantibus de præſenti,neq; quę litigauerunt, neq; quæ probabiliter litigaturæ ſperantur, neq; ab aduocatis,& officialibus curiæ, per legẽ.6.&.56.tit. 5.lib. 2.Recopilationis, & legẽ. 16.&. 17. tit.7.eiuſdem lib.&.legẽ. 11.tit. 13.ibi, & taxatio ponitur pro officialibus in quibuſuis prætorijs Regijs lib. eodem tit. 18. l. 2. & tit. 19.l.5.præter procuratores, & aduocatos.

Ordinarijs, & delegatis iudicibus quibuſcunq;, etiam lata eſt interdictio munerum ſimilis leg.5.& 6. tit.9. lib. 3.Recopil.& in cap. 1.&. 8.de los Corregidores. Deinde taxatio, & Arãzel iuriũ cum præceptione,ne ab illis excedãt, cõſtituitur: Pro iudicibus in capite primo prætorum, & libro tertio Recopilationis, titulo nono, lege quinta: pro tabellionibus libro quarto Recopilationis, titulo vigeſimoſeptimo, & pro curiæ officialibus,& Regis prætoriorum miniſtris, libro tertio, titulo nono, lege decimanona, et libro ſecundo, titulo decimooctauo,lege ſecunda: et titulo decimotertio,lege vndecima: titulo decimo nono, lege ſecunda, quinta, et decimaoctaua: titulo

vigeſimo, lege decimaoctaua, vigeſimaſecunda, vigeſima quarta; trigeſima quarta, & vſq; ad titulum vigeſimum quintum, hæc intelligo vbi in vſu ſunt.

Specialis conſuetudo.

In ſuper & conſuetudine, atq; conſtitutionibus inferiorum quorundam prætoriorum, minoris ſtipendij taxatio inuenitur apud noſtros, quæ vbi viget, obſeruanda eſt in conſcientia: quoniam in bonum reipublicæ cedit, nec ei contradicit Regia conſtitutio, niſi inferior in ſuma ſtipendij regiam taxationem excederet, in quo caſu inferior eſſet limitanda in cõſcientia: etiã in eccleſiaſticis, quia tenentur ſeruare leges taxationis, vt dixi ſuprà. *Suprà quæſt. 2 nu. 70. & hac quæſt. nu. 28.*

Pro aduocatis, & procuratoribus.

Pro aduocatis vero, & procuratoribus taxatio, & Arãzel conſtituitur; & ad taxationem conſilij regiſ, & iudicum plura remittuntur libro ſecũdo à lege decima ſexta, vſq; ad vigeſimã nonam in recopilatione regia. Sed conſtat proculdubio eam taxationem, & leges iſtas non obligare illos in conſciẽtia: quia certum eſt non eſſe in vſu, ſed hos pro voluntate ſua, & litigãtium, & iuxta æquitatem conſuetam, variam ſatisfactionem ſui laboris recipere. Et ita tantũ tenebuntur moderationem obſeruare, quam cõmendant D. Auguſtinus circa finem epiſtolæ. 54. & D. Thomas in articulo. 4. quæſt. 71. 2. 2. Imo addiderim non poſſe lege iuſta omnino taxari horum ſtipendia: quia negotia varia, & inæquales diligentiæ, varia remuneratione digna ſunt. Neq; pro folijs, vel actibus iudicialibus vt in cæteris, ſtipendiũ taxatur: & certe labor, diligẽtia, & ſtudiũ iſtorum elaboratã rem iudici tradũt: ideoq; parti intereſt eorũ remuneratio. nec de legũ iuſtitia diſputamus, ſed contraria conſuetudo patens eſt, & in cõſpectu principum accepta, priuilegij vim habet; & legem vincit: vt habetur. 8. diſt. decreti. *D. Auguſt. D. Thomas.*

32 Pro teſtibus.

Teſtibus etiam concedi licite expẽſarum, & damnorum,

norum, quæ ob dicendum teſtimonium incurrerũt, ſatisfactionem, cenſent D. Thomas, & Diuus Augustinus vbi ſuprà, & Angelus verbo ſimonia tertio, in numero trigeſimo primo, Sylueſter numero decimo, Adrianus quodlibeto nono, articulo tertio, ad ſecundum littera. X. & quodlibeto decimo, articulo primo, poſt. G. D. Antoninus ſecunda parte, titulo primo, capite quinto. §. decimo ſeptimo, Paludanus in quarto diſtinctione vigeſima quinta, quæſtione quinta articulo ſecundo ante concluſiones: Nauarrus in Manuali capite vigeſimo quinto, numero quadrageſimo quinto; & Couarruuias regula peccatum. 2. parte. §. tertio, numero ſecundo, propter cõſtitutionem Bonifacij. VIII. capite ſtatutum. §. proferendo de reſcriptis in ſexto; & propter æquitatem, cum non feratur pretium pro veritate; ſed pro labore, & reſtauratione damni, quæ licite, ab eo qui cauſam dat, exiguntur. *Idem, & alij Doctores.*

33 *De cauſis pauperum gratis agẽdis.* Cæterùm apud noſtros vſu, & legibus Hiſpanis obtentum eſt, vt qui paupertatem probauerint, gratis litigent; neq; iudices, aut officiales, & aduocati, ac procuratores exigere aliquid poſſunt, per legem decimã nonam, titulo decimo ſexto, & legẽ quinquageſimã ſextã, titulo quinto, libro ſecundo recopilationis, & legẽ octauã, titulo vigeſimo quinto, libro quarto; & notat Couarruuias huius rei conſuetudinem capite ſeptimo, quæſtionum practicarũ: quod certè æquiſſimum eſſe non eſt dubium: cum vel facultatibus, vel auxilijs neceſsitate oppreſſos proximos leuandos eſſe lex diuina, & naturalis omnibus indixerit. quod nos, Deo fauente, peculiari de eleemoſyna tractatione perſuadebimus.

34 *Iurant iudices, & officiales circa diſceſſum ab auaritia.* Adeò autem hæc iudicum, & officialium rei publicæ integritas, & diſceſſus ab auaritia curæ fuit ſem-

per principibus, vt ab illis exigatur per Imperium legũ iuramentum de omnimoda fuga receptionis muнerum quorũcunq; : quod primum ſtatutum fuit iure communi per Imperatorem Theodoſiũ lege ſancimus. C. ad legem Iuliam repetundarum, & in Hiſpania idem decretum eſt libro ſecundo Recopilationis, tit. 5. leg. 6. & . 56. & tit. 13. l. 11. & tit. 18. l. 2. titul. 19. lege. 5. vbi de ſupremis regijs prætorijs: vt de grauioribus ſermo eſt: & ita dubitandum non eſt, ſed omnino certum, ſub mortali teneri publicos miniſtros ad obſeruationem iuramenti præſtiti, & conſuetudine proborum ſimpliciter recepti. Non verò arctè tenebuntur non iurantes, aut quorum iuramẽtum latè intelligitur communiter, licet omnes ad æquitatem, & obſeruationem legum receptarum teneantur: ſed quãdo ad reſtitutionẽ obligentur, vel non, dicam inferius. *Lex Theodoſij.*

Supplicia extorſionũ, & exceſſuum. Inſuper & in pœnam delicti iudicis, & officialis reipublicæ, qui extorſerint munera, aut aliquid non debitum ab iſs, qui ad iudicium conueniunt, præter pœnas repetundarum de quibus paulò ante dixi, etiã dicta lege ſancimus quadrupli pœna vterque: dans, & accipiens punitur. Statutumq; eſt ius repetendi: tum iure canonico, quo conceditur repetitio ei, qui male aliquid dedit iudici, non impleta promiſsione, per Innocentium. III. capite dilectus primo, de ſimonia: tum etiam iure ciuili conceditur repetitio ei, qui dedit iudici, vt benè ageret: non vero ei, qui dedit, vt male ageret iudex; in pœnam etiam delicti dantis, vt decidit Vlpianus lege. 2. ff. de conditionibus ob turpem cauſam. & huiuſmodi res male datas, & acceptas reſtituendas eſſe pauperibus, ſeu in pias cauſas, cautum eſt capite de hoc de ſimonia, & capite qui habetis. 14. quæſt. 5. iſtũq; vſum iuſtum eſſe defendunt *Repetitio.* *Suprà nu. 24.* *Iura.*

Couarruuias

Couarruuias regula peccatum ſecunda parte. §. 3. numero. 1. Auiles in capite primo de Corregidores, & Angelus verbo iudex numero. 18. Imo & D. Auguſtinus ante finem epiſtolæ. 54. D. Thomas ſecunda ſecundæ quæſtione. 71. articulo. 4. quod concedunt Nauarrus in manuali cap. 17. nu. 33. & 34. Sotus in reſponſione ad ſecundum dubio vltimo in articulo primo quæſtionis ſeptimæ libri quarti de iuſtitia; Docent tamen iſti duo authores: ante condemnationem, leges illas non obligare in conſcientia, ſed debere miniſtrum iuſtitiæ corruptum reddere munus ei, qui dedit: ſcilicet, quando fuit inuolũtarius; ſed per ſentẽtiam in pœnã delicti, iuſtè illa dãtur pijs cauſis. At cum lata non eſt ſententia, non aufertur dominium rei datæ à domino. Sed de his ſatis. Nunc autem ad dubia quædam præcipua, quæ hinc inſurgunt, diſſoluenda properamus.

Quarta propoſitio de receptione iniuſta, contra taxationem impoſitam miniſtris reipublicæ.

35 Primum igitur nunc quarto loco conſtituimus: iniuſtam eſſe acceptionem cuiuſquam iuris, aut muneris à miniſtro reipublicæ commiſſam, ſiue tyrannice contra voluntatem dantium, ſiue etiam ex placito expreſſo eorum; ſi miniſter reipublicæ illa recipiat pro actu ſuæ adminiſtrationis, contra taxationem legis, & conſuetudinis receptæ. At vero etiam ad reſtitutionem obligat receptio, ſi præter liberam voluntatem dantium contingat. Pœnas verò à legibus ſtatutas non ante condemnationem, ſed poſt illam obligare certum eſt.

Probatio & ratio prima de datis cõtra legem.

Ad intelligentiam huius reſolutionis meminiſſe oportet theologicæ doctrinæ, communiſq; cõſenſus theologorum, & iuriſtarũ in materia reſtitutionis, & legum. Nam primo certum eſt inobedientes legibus iuſtis, & conſuetudinibus receptis peccare grauiter, quoniam obſiſtũt iuſtitiæ, ordinationi, & Deo

etiam, à quo originem habet poteſtas omnis, vt Paulus ait ad Romanos. 13. & ideò iniuſta erit acceptio contra leges; ſiquidem violatur ius obedientiæ. Etiã ſi voluntarie detur à priuatis quicquam: quia etiam in eo caſu prohibetur miniſtris reipublicæ receptio cuiuſpiam præter taxationem, vt paulò ante dicebamus, habeturque lege ſancimus codice ad legem Iuliam repetundarum, & per Innocentium. IIII. capite Romana. §. penultimo de cenſibus in ſexto. & legibus Hiſpaniæ cap. 1. & 8. de prætoribus, & circa aduocatos lege. 19. tit. 16. lib. 2. Recopilationis, & circa tabelliones lib. 4. tit. 27. lege. 1. quamuis circa delegatos iudices, & receptores, & ſimiles concedatur, cauſa itineris, aliquid ſumi poſſe, quod breui conſumatur, mera voluntate dantis oblatum, per Bonifacium. VIII. capite ſtatutum. §. inſuper de reſcriptis in ſexto. quod non datur ordinarijs qui habent ſalaria, vt docet Innocentius. IIII. capite Romana. §. penultimo de cenſibus in ſexto, & legibus regni noſtri in Recopilatione lib. 2. tit. 5. lege quinquageſima ſexta, & titulo ſeptimo lege decimaſexta, & libro tertio titulo nono lege quinta. quãuis antiquiori iure permitteretur per Vlpianum lege ſolet. ff. de officio proconſulis. l. plebiſcito. ff. de officio præſidis. Itaq; legibus recentioribus cum ſit prohibitum, qui violat certè inobediens eſt, & grauiter delinquit. Cum præcipuè id maximè expediat, eo quod coercenda ſit auaritia, & inordinata cupiditas per rigorem iſtum. tum etiam expedit obſtare cautionibus eorum, qui ſub prætextu donationis, extorquerent multa contra voluntatem dantium. Et ideò meritò legibus eſt interdicta receptio munerum, præter taxationem officialiũ reipublicæ, etiã ſub palliatione volũtatis dantium; quid verò corã Deo ſit, dicemus.

Secunda de prætextu donationis.

Iura.

De conſumptibilibus.

Præterea

Ratio tertia de datis contrà voluntatem dantis.

Præterea manifeſtum erit conſideranti leges virtutis iuſtitiæ, id omne quod extorquetur contra ius, & contra voluntatem dantium, reſtituendum eſſe, & iniuſte auferri: quia furtum in ea re committitur. & id, nullo dubitante, doctores omnes theologi, & iuriſtæ concedunt. & ita idem de iuſtitiæ miniſtris extorquentibus vi manifeſta, aut etiam tacita id, quod illis non debetur, eſt cenſendum. aduertaturq́; ſolam̃ comminationem, aut moleſtiam illatam à iuſtitiæ miniſtro ſatis eſſe, vt etiam donationes illæ factæ inualidæ in conſcientia videantur: quia illicitas eſſe illas exactiones meticuloſas cenſuit Vlpianus lege illicitas. ff. de officio præſidis, & Syلueſter titulo reſtitutio ſecundo. §. 7. 8. &. 9. Et quia priuatus cum propter redemptionem vexationis, quam timet, aut experitur per miniſtrum iuſtitiæ inferri, aut facit aliquid, aut omittit, non cenſetur facere ſpõtaneè, ſed ex cauſa voluntatem ſuam coercet. vnde qui iniuſtã cauſam dat, in culpa eſt, & ad reſtitutionem damni tenetur in conſcientia. *Vlpianus.* *Sylueſter.*

36 Authoritas.

Et ideò communis ſententia doctorum omnium ea eſt, vt miniſtri iuſtitiæ ad reſtitutionem obligentur, & peccent grauiter, ſi aliquid à priuatis litigantibus, aut ad iudicium conuenientibus ſumant, ſuper id, quòd illis competit per taxationem legis, aut conſuetudinis receptæ. ita Caietanus in ſuma verbo aduocatus circa finem, & verbo iudex ad finem, Sylueſter verbo reſtitutio ſecundo, & iudex numer. 13. ad. 15. Aduocatus ex num. 10. Tabellio num. 6. Angelus verbo colluſio; & iudex ex num. 8. &. 15. ad. 19. vſq;, Aduocatus num. 15. &. 16. Armilla verbo aduocatus ex numero decimoquarto ad. 17. Iudex à numero. 6. ad. 11. & Tabellio ad finem Diuus Antoninus ſecunda parte titulo primo capite. 19. §. 8.

tertia parte tit. 6. cap. 3. §. 3. &. 4. &. 6. & cap. 2. §. 4. Nauarrus in manuali cap. 17. nu. 33. &. c. 25. num. 12. 30. & 44. & de datis & promiſsis ex num. 23. ad. 46. Couarruu. regula peccatum ſecũda parte. §. 3. ex num. 2. Sotus libro primo de iuſtitia quæſt. 6. articulo. 6. ad. 4. & lib. 5. quæſt. 8. art. 4. Adrianus in quarto de reſtitutione poſt mediũ fol. impreſsionis paruæ. 152. cap reſtat inquirere. Medina de reſtitutione quæſt. 25. fol. 81. Couarruu. libro primo quæſtionum practicarum quæſt. 32. maximè in quarta ſua parte, frater Medina in ſuma cap. 16. §. 3. 4. &. 5. Alcocer cap. 26. confeſsionarij, item Didacus Perez lib. 4. tit. 23. ad finem lib. 2. ordinamenti, Auiles capite primo prætorum verbo Ni lleuaran, capite. 8. verbo Aunque ſe lo quierã dar, Hocq́, ipſum dogma ſingularibus verbis expreſsit B. Auguſtinus tom. 10. *D. Auguſt.* ſermone. 19. de verbis Domini, cum præmiſiſſet verba Ioannis Baptiſtæ Lucæ. 3. Neminem concutiatis, nec calumniam faciatis, ſed contenti eſtote ſtipendijs veſtris: Hic iam cognoſcere debet omnis homo, qui militat: non enim tantum de his militantibus ſcriptura loquitur, qui armata militia detinentur, ſed quiſq; militiæ ſuæ cingulo vtitur, dignitatis ſuæ miles aſcribitur: atq; ideò hæc ſententia poteſt dici verbi gratia militibus, protectoribus, cunctiſque rectoribus: quicunq; ſtipendia ſibi publicè decreta conſequitur, ſi amplius quærit, tanquam calumniator, & concuſſor Ioannis ſententia condemnatur. vſq; adeò autem hoc inoleuit malum, vt iam quaſi ex conſuetudine vendantur leges, corrumpantur iura, ſententia ipſa venalis ſit, & nulla iã cauſa poſsit eſſe ſine cauſa. Hæc Auguſtinus.

37 Obiectionum ſolutio. De labore miniſtri. Nec in hoc magna difficultas eſt, conſideratis veris theologiæ principijs. nec difficultatem iuſtè excitabit

tabit conſideratio laboris miniſtri iuſtitiæ, quoniam hic labor iuſta mercede, & taxata compenſatur. nec etiam ſi quis dixerit voluntate ſua, & ſi aliquantum egre, & difficulter dantem donum aliquod miniſtro iuſtitiæ, illud conferre libere, ſicut qui proiecit merces in mari, qui ſane voluntariè id egit, vt docet B. Thomas prima ſecundæ quæſt. 8. ſed reſpondetur, licet hoc ſit ſatis, vt actus liber ſit, non tamen eſt ſatis, vt transferat dominium, neque vt excuſet reſtitutionem, vt docent communiter doctores: præcipuè Syluefter verbo reſtitutio ſecundo. §. 7. 8. & 5. & Angelus verbo iudex num. 9. Sylueſterque num. 13. Adrianus quodlibeto. 9. artic. 3. littera. G. & H. & Nauarrus de datis & promiſsis num. 45. & 48. qui docent extorta per moleſtias miniſtrorum iuſtitiæ à priuatis eſſe iniuſta, & reſtituenda. Et ratio eſt quoniam donatio omnis non ſolum voluntaria, ſed ſpontanea eſſe debet. & furtum, ac tyrannis non ſolum committitur à latrone, qui manus deprædati ligat, ſed etiam ab eo, qui metu facit, vt deprædatus det ea, quæ latro petit: eo quod communi gentium conſenſione circa rerum dominia hoc ſit conſtitutum, vt nullus cenſeatur rem ſuam à ſe abdicare, niſi ſpontaneè faciat, & ſumens, bona fide ſumat. At ſi vel manifeſta vi, aut metu, aut æquiualentibus moleſtijs miniſter iuſtitiæ extorqueat aliquid vltra taxata, à priuatis, certè cenſentur ij coactè, & inuoluntariè dare. ſimiliter quādo ex ſtatu, & ſignis dantis, colligi prudenter poteſt inuoluntaria datio ad redimendam vexationem: vt ſi pauper, vel non diues det plura; aut aliàs non largus, magnificè donat publico miniſtro: tunc, ſicut cum aperit inuoluntarium affectum expreſſe, non eſt ſpontaneus: idem enim eſt morale ſignū, quod expreſſum, &c.

Contra violentas, & moleſtas extorſiones.

D. Thomas.

eſtq;

eſtq; genus pernicioſæ tyrannidis hæc moleſtiarum incuſsio, quam exercere ſolent ſolum illi iuſtitiæ miniſtri, qui Dei timorem longè abiecerunt, erga miſeros litigantes, qui ne litem perdant, & vexationem redimant, plura dare ſolent illis miniſtris; qui ea donatione ficta in conſcientia tuti non ſunt, ſed contra iuſtitiam peccant, & tenentur ad reſtitutionem. & idem omninò cenſendum erit, de quibuſuis contrahentibus, & extorquentibus, taciteq; ſubripientibus. & ſi taceant illi, ne maius damnum incurrant: cum tamen ſit præter conuentionem, & præter valorem iuſtum: quia id omne eſt in voluntarium. Inſuper conſuetudines officialium, & priuatorum accipiendi ſuperflua alicuius momēti; quòd ſcilicet taceant domini veſtium, vel operarum, non poſſunt excuſari: quia ad redimendam vexationem, vel ob ruborem tacentes in voluntarij ſunt.

Leges ad pœnam, & culpam obligant miniſtros iuſtitiæ.

Nec etiam contrariam tuebitur partem quis, ſi dixerit leges illas, cum ſint ſeculares, ſatis eſſe ſi obligent ad pœnam, non vero ad reſtitutionem. Quia vt ſupra dixi, lex iuſta omnis ad pœnam, ſi eam imponit, & ad culpam ſemper obligat ex ratione virtutis obedientiæ debitæ omnibus ſublimioribus poteſtatibus, vt dicebat Paulus ad Romanos. 13. In quo etiam aduertendum eſt non facilè damnanda eſſe iudicia legiſlatorum; ſed pro illis præſumendum: quia maturo conſilio reguntur, & ſæpe exceſsiui ſumptus officialium in cauſa eſt, vt non ſufficiant illis taxata ſtipendia: quod ſibi, & non aliјs nocere debet. præcipuè cum in vnaquaque prouincia ſoleat poſt tempus aliquod, taxatio ſtipendiorum iſtorum reuiſa immutari pro temporum exigentia. Inſuper & videmus prudentes, & modeſtos iuſtitiæ miniſtros, qui ab exceſsiuis ſumptibus abſtinēt, & à ludis etiam,

Iuſticia legum iſtarum.

D. Paulus.

etiam,non egere. ſic ergo ſi omnes facerent,non eſ-
ſet cur de taxationis iuſtitia conquererentur.

Ad reſtitutionem obligãt leges illæ.

Sed & vlterius aduerte,delinquentes contra leges
illas taxantes ſtipendia miniſtrorum reipublicæ, nõ
ſolum peccare contra obedientiam, ſed & ad reſtitu-
tionem eſſe obligatos. quia peccant contra iuſtitiam,
eo quod leges illæ non ſolum continent præceptũ,
ſed etiam taxationem pretij,aut ſtipendij: pretij in-
quam locatæ operæ temporalis; & ſtipendij actus
virtutis.& ita qui excedit hos limites,prętergreditur
regulam iuris naturalis, quo cauetur ne plus æquo
quis ſumat pro rebus, neq; vſurpet aliena ſine con-
ceſsione Domini,vel gubernantis, quod eſſet fur-
tum contra iuſtitiam. Taxatio autem ad capita reipu
blicæ pertinet,ne membra fluctuent,aut noceant ſi-

Ad pœnam obligant poſt condemnationem.

bi mutuo. Tandem leges illæ iuſtè pœnam imponũt
tranſgreſſoribus propter bonum reipublicæ, vt om-
nes ab iniuria abſtineant,ſed hæ pœnæ non debẽtur,
niſi poſt condemnationem, vt manifeſtum eſt in
cæteris.

38 *Colligitur quæ vetentur ſpecialiter.*

Sed in ſpeciali oportet explicare ſupradicta. Dici-
muſq́, primo pro actu debito ex officio non poſſe iu
ſtitiæ miniſtrum ſumere aliquid,præter taxatum ſti-
pendium,& ius. Et ita docent omnes doctores, qui
de hac re ſcripſerunt. Couarr. §. 3. 2.partis regulæ *Couarrunias.*
peccatum,Nauarrus de datis & promiſsis nu.21.31. *Nauarrus.*
&.43.ad.48.in.Manuali.c.17.nu.33.&.34.c.25.
nu.12.&.54.Medina à col.10.de reſtitutione.q.25. *Medina.*
& quæſt.27.columna.12. Adrianus poſt medium *Adrianus.*
materiæ de reſtitutione in quarto folio paruo. 152.
quæſtione: reſtat inquirere.& quodlibeto decimo ar
ticulo.3.argumento.3.articuli primi, Angelus verbo *Angelus.*
concuſsio,& reſtitutio ſecũdo numero quinto, ver-
bo iudex à numero octauo ad.16.quem ſequuntur

Armilla ibi à numerò.6.ad.10. Syluester à numero 13 ad 15. & Tabellio num.6. D.Antoninus tertia parte tit.6.cap.3.§.6. Auiles in capitulis prætorum. Didacus Perez.2.lib.Ordinamenti,tit.23. in legem quartam,Mag.Sotus lib.4.de iuſtitia quæſt.7. art.1. ad.2.& lib.5.quæſt 8.art.4.& frater Cordoua lib.1. queſtionum quæſt.32.circa quartam opinionem,& in ſuma quæſt.67.&.81:Alcocer in confeſsionario cap.261.Bartholomæus Medina in ſuma cap. 16.§. 3.4.&.5.qui omnes docent hanc ſumptionem alicuius præter ſtipendium taxatum,eſſe vetitam miniſtris iuſtitiæ,& illos obligari ad reſtitutionem.Et ratio eſt,quia vt dixi,leges illæ continent præceptum, & taxationem in re graui,& cõuenienti reipublicæ, quã qui prætergreditur, incidit in iniuſtitiam, quia ſumit aliena ſine licentia domini: nam ſupponimus illum nolle dare aliud voluntariè, quam quod per taxationem exigitur.& miniſter iuſtitiæ in hoc caſu ſumeret aliena contra taxationem capitis reipubl.cuius eſt taxare non ſolum pretia rerum,ſed etiam operum locabilium,& ſtipendiorum,& iurium pro perſonis,qui ſe in commune miniſterium exercent. & ita fit vt nullus ſit titulus iuſtus, vt miniſter iuſtitiæ ſumat aliquid pro ſua adminiſtratione, præter taxata ſtipendia,& iura. Præcipuè vero ſi hæc in ſpeciali conſideres in adminiſtratione debita, de qua loquimur, tibi erit hoc manifeſtius: nã miniſter iuſtitiæ in ſuſceptione officij ſe obligauit ad adminiſtrandos actus debitos ex ratione illius officij,cũ ſtipẽdio præſignato,& iuribus taxatis: nã ſe ad officiũ obligauit, cum ſciret, vel ſcire poſſet eam adeſſe taxationem; & ideò poſtea non poteſt vlterius exigere, ſine iniuria Reipubl. cui ſe cũ illis conditionibus obligauit. Tandem taxatio publica, ad actus debitos ex officio lata

Armilla. *Syluester.* *D. Antoninus.* *Auiles.* *Didac. Perez.* *Sotus.* *Cordoua.* *Alcocer.* *F. Medina.*

Ratio.

lata eſt,vt dixi. & ita iuſtum ſtipendium pro illis eſt illud,quod taxatum eſt: cum lex valeat pretia apponere: aliter ergo iniuſtè ageretur: vt in cæteris etiã pretijs taxatis rerum fatemur,& circa huiuſmodi miniſtrorum exceſſum , ita obligant ad reſtitutionem omnes præcitati doctores. Neq; video quemquam repugnantem, præter vnũ Innocentium,qui in caput *Innocentius.* plerifq; de immunitate, non obligat ad reſtitutionem in hoc exceſſu taxationis,ſed à Medina,& Couarruuias ſupra impugnatur,caretq; fundamento. Non tamen includimus donationes voluntarias; & cũ quis in actibus nõ debitis occupatur: vt infra dicam: nũc enim ſolo titulo ſtipendij pro debitis nihil vltra taxationem ferri à miniſtro iuſtitiæ poſſe affirmamus. Vocamus verò debitos actus miniſtri publici,ad quos illum obligat officium, & circa quos taxatio fertur.

39 *De acceptis pro malo vel omiſsione à miniſtro reipublicæ.*

Sed prætereà inquirimus: an pro malo agendo, vel pro omiſsione liceat aliquid ferri à miniſtris reipublicæ? In qua quæſtione primo loco,circa illicita, vt eſt peccare commiſsione,vel omiſsione,frangere leges,& ſtatuta iuſta officij, nõ exercere officium in neceſſarijs,occultare ſcripturas vtiles, vel eas diſrumpere, moleſtare ſubditos,& litigãtes,& ſimilia agere, circa hæc dico primo. Actio, & omiſsio circa huiuſmodi res illicita eſt,& ſimiliter ipſa promiſsio, & obligatio pro his rebus. probatur, quia malum eſt horum omnium obiectum,& actio circa hæc prohibita,& ſimiliter corruptio, & violatio iudicij quàm mala ſit,dixi ſuperius. Dico ſecundo,in his caſibus ſi adſit violẽtia,vel fraus, aut moleſtia notabilis,etiã eſt reſtituendũ,quod acceptũ eſt,datũve, pro omiſsione nociua: vt pro nõ adminiſtranda iuſtitia in rebus neceſſarijs reipub. probatur,quia ex vna parte nihil agitur,& ita nihil meretur ſtipendiũ; neq; lege taxatur;

neq;

neq; donatio adeſt, quæ ſpontaneam libertatem requirit, ex alia parte; & ita nullus erit iuſtus titulus ad exigendum, vel retinendũ tunc, ſed erit rapina reſtituẽda. Dico. 3. circa mala obiecta, licita eſt acceptio, & petitio pretij, vel donati, ſine obligatione ad reſtitutionem in duobus caſibus: & quando pro cõmiſſione, vel omiſsione donatio ſpõtanea adeſt; & circa commiſsionem mali, quando paſciſcitur de pretio, aut ſtipendio: in vtroq; caſu promiſſum peti, & datũ retineri poteſt in conſcientia. probatur primo, quia in primo caſu donatio naturaliter prebet ius, & trãſfert dominium, vt infra probabo. in ſecundo verò caſu pactũ id ipſum agit, & actus poſitiuus vtilis eſt dignus pretio, & eſt laborioſus, & æſtimabilis: & hæc intelligo poſt impletam conditionem. Adnotabiſq; hanc eſſe ſententiam communem, tum D. Thomæ. 2. 2. q. 32. art. 5. ad ſecundum, Angeli in ſũma verbo concuſsio, Mag. Soti lib. 4. de iuſtitia, quæſt. 7. art. 1. ad ſecundum, epiſcopi Couarr. in regulam peccatum parte. 2. §. 2. circa finem. fratris Alcocer in confeſsionario. c. 26. Nauarri in manuali. c. 25. nu. 12. & aliorum dicentium eſſe quidem illicitum mala agere, vel omittere bona neceſſaria, ſiue gratis, ſiue pro cõmodo: cæterum aliud eſſe malam actionẽ, & omiſſionem, aliud vero receptionem, & exactionem poſt donationem, vel pactum: hæc enim non ad malum obiectum, ſed ad vim naturalem pacti, & donationis refertur. Sicq; primum illicitum eſſe, ſecundum vero licere, neq; eſſe obnoxium reſtitutioni dicunt, nõ ſolum erga miniſtros reipublicæ, ſed etiam circa particulares; quia eadem eſt ratio. Sed notanda eſt acceptorum differentia: quædam enim ſunt mala, quæ generaliter ſolum prohibentur, propter malitiam; ſed de eorum remuneratione lex tacet, nec contra-

Notanda ratio, & differentia receptarum rerum pro malo.

D. Thomas. *Angelus.* *Mag. Sotus.* *Couarruuias.* *Alcocer.*

Soluitur difficultas.

contradicit: vt in lenocinio, meretricio, & pcuſorio vſu, aut ſimiliū vitiorū videmus: in hiſq; abſq; dubio donatio, & pactio interuenire poteſt pro actu malo. Quædā verò ſunt mala, non ſolum prohibita, ſed & quorū remuneratio nō eſt à lege expedita, ſed vel inualidatur cōtractus, & donatio circa illa omninò: vt eſt in ſimonia: in qua, vt benè notat Sot. de iuſt. lib. 9. q. 8. art. 1. ante condemnationē, pretiū reddendū eſt danti, poſt ſentētiam verò in opera pia diſpendendū eſt, propter deteſtationē criminis, iure ſic diſponēte, & quia res obiecta eſt omninò inuēdibilis. Vel ſicut in cæteris publicis miniſtris, legibus punitur corruptio, vt ſuprà dixi, ſed non inualidatur donatio circa act⁹ debitos, neq; donatio, aut pactū circa bonos act⁹ indebitos, vt infrà probabo. Inſuper & taxatio adeſt, circa act⁹ omniū miniſtrorū reipub. debitos ex officio, & pro exceſſu puniūtur, vt prędiximus; ſed id nō extenditur ad malos actus, ſicq; relinquūtur in iuris naturæ, & diuini diſpoſitione, quamuis omnis acceptio miniſtri publici puniat meritò ob prę́ſumptionē venditionis, & corruptionis iuſtitię. Sicq; nō omninò expedita res iſta erit à ſupplicio, & pena legū, quę tamē non debetur ante ſententiā condēnatiuā, vt cōmunis fert doctorū ſententia. hæc igitur vera huius rei reſolutio eſt, & explicatio: quā ſi benè caluiſſent graues aliàs viri, nō confuſione, & incōſtantia defeciſſent, vt Cord. lib. qq. 1. q. 3. 1. Adrian. de reſtitu. q. 19. Medina. q. 19. & 20. Sylueſter verb. reſtitutio. 2.

Sotus. *Sup. d. num. 18. ad. 16.* *Inf. d. nu. 44.* *Sup. d. nu. 28. ad. 35.*

Notātur quidam Doct. aduerſantes

Corduua. *Adrian.* *Medina.* *Syluest.*

40 Secundo verò circa prędictas miniſtrorum iuſtitiæ omiſsiones, aduerte ſæpè in republi. delinqui, & pręteriri obliuione. Et quidē circa diſsimulationes, & omiſsiones iniuſtas iam dixi: nunc verò quæritur, an liceat pretium, vel remunerationem accipere pro diſsimulatione licita: vt eſt quando nō puniun-

De datis pro diſſimulatione.

Ee tur,

tur,nec omninò rigoroſè acuſentur delicta, vel fractiones legũ de campeſtribus,& externis,quãdo non multum intereſt ſupplicium.& in his dico primò.Si ſpontè me voluntariè aliquid offeratur iuſtitiæ miniſtro diſsimulanti, vel mitius agenti, tunc licet id ſumi in conſcientia,vt dicã infrà.Sed dico ſecundò, quãdo adeſt aperta violentia; vel æquiualens:per minas,& moleſtias,nihil licet recipi,& reſtitutioni obnoxium eſt:probatur,quia nullo iuſto titulo ſumitur, nec donationis:quia deeſt ſpontanea oblatio; nec ſtipendij,quia nec lex id dat;nec ratio: cũ nihil ſit ipſa diſsimulatio per ſe,& pro nullo actu nulla iuſta correſpõdentia eſt:& quia hoc frequentius cõtingit, regulariter illud dãnamus;nec valent extorſores excuſari volũtate coacta,quæ nõ valet ad donationes morales; ſed ſolũ naturalis eſt voluntas, vt proijcientis merces,nè ſubmergatur in mari, iuxta D.Tho.1.2. quæſt.8.Nec etiam commodis fictis remiſsionis rigoroſæ pœnæ: nam hæc non debetur ante condemnationem,vt omnes fatentur.

Inf.à nu.46. *D.Thom.*

41 *A miniſtris reip. cauenda.* Sed tandem aduertant rempub.adminiſtrãtes, nè qui ſpeculatores ſunt,latronũ,& laquei officium induant,vt cauebat Oſee Propheta.c.5.debẽt enim gubernare,nõ violẽtiã inferre,nec vitia fouere.Caueãt ergo moleſtias,& tarditates, extorſioneſq;.Caueant nimias,& ſine ratione maxima relaxationes pænarũ, nè creſcãt impunita delicta,vt ait D.Tho.2.2.q.67. art.4.&.q.140. & Sotus lib.5. de iuſtitia.q.4.art.4. D.Antonin.3.p.tit.6. &.29.c.1.§.6. &.2.p.tit.1.c. 19.& Halẽſ.3.ſua.p.q.40.Caiet.verb.iudicis peccata, &Sylueſt.verb.iudex.n.16. Nauar.c.25.n.14.&.34. &.c.17.nu.122.123.124.Medina.q.12.fol.vlt.de reſtitutione, Cordoua.q.66. caſuum, Fr.Medina in ſuma.fol.178.

Oſee. *Doctores.*

Tandem

Cótra cauillationes.

Tandem quod nimis cauendum eſt, eſſetque puniendum acerbè, quod aliquando experimur à quibuſdam iuſtitiæ miniſtris fieri turpiſsimè, illud eſt: cauillationibus quibuſdam pauperes opprimere, indebitas pœnas imponere, extendereque plus nimio commiſsiones Principum ſine cauſa, aut commodo publico, & plus ad lucra, quàm ad gubernationem attendere ſæpè vidimus; audiuimuſq; innocentum lachrymas aduerſus iuſtitiæ miniſtros quoſdam, tum ordinarios, tum delegatos; & quoſdam præcipuè, qui campeſtres, & pecorum res curant, & contra tabelliones. Tum videmus à multis iuſtitiæ miniſtris iniuſtè duplicari ſalaria, & iura; cùm pro ſingulis diebus certum quid ſit illis lege taxatum, illi à pluribus eiuſdem diei taxam plurificatam accipiunt. Et ſimilia perpetrant cum cenſeant pauperes pro ſingulis, pauciſq; tacituros; quæ quã ſint iniuſta, quis non videat? cùm & contra volũtatem dantium, & contra legum ordinem, & taxationem, & contra obligationem officij, & contra bonum publicũ, & contra reipublicæ pacem ſit id omne. Et rurſus ius tertij, ac iuſtitia, & charitas proximi per hos circuitus violantur, quod videre debent Principes, & vetare. Videbitquè Deus, qui interrogabit opera omnium: vt Sapiens capit. ſexto dicebat, & minabatur verè futurum. *Sapiens.*

42 Quæſtio, an liceat ad redimendã vexationem offerre aliquid miniſtro iuſtitiæ perdito?

Diximus hucuſq; ſecunda, tertia, & quarta propoſitionibus: quid vetetur miniſtris iuſtitiæ exigere, & accipere à litigantibus, & priuatis. Nunc inueſtigare opus eſt: an liceat in aliquo caſu priuatis, offerre aliquid miniſtro iuſtitię ad redimendã vexationem. In qua quæſtione dico primo: ad iniuſtum finem nulli licet offerre aliquid miniſtro publico: quia illud eſt dare occaſionem, & concurrere ad obiectum

per ſe malum. Dico ſecundo generaliter, ſiue in ſpiritualibus, ſiue in temporalibus, cùm miniſter publicus malè non procedit, non licet malũ de eo ſuſpicari, & offerre aliquid ei ad mouendum animum eius, vt bené agat: id enim eſt illi iniuriam irrogáre. Sed cum perditus quiſquam ſe offerat miniſter reipublicæ, de cuius vexatione futura in nos probabiliter timeamus, vel cũ actu iam vult inferre, infertvè iniuriam, vel non dat nobis, quod debet temporale ius, vel ſpirituale, ſacramentũ, aut ſimile: tunc licitè ad redimendam vexationẽ offerre poſſumus ei aliquid temporale, vt eius animus permoueatur ad bonum, & ad abſtinendum ab iniuria: quamuis ille illicitè faciat malè agẽdo, & pro actu debito recipiendo aliquid, vltra ius ſibi conceſſum. Et ratio eſt prima: quia redemptio vexationis licita eſt ex iure naturali defenſionis propriæ; dum non adhibeatur medium per ſe malum: at offerre pecuniam, vel munus non continet rationem mali per ſe: quia illud per ſe eſt indifferens, & conſuetum inter omnes homines: & poteſt bono, vel malo fine exerceri; & finis redimendæ vexationis per ſe eſt bonus: quia defenſio eſt. Alter autem ſibi conſulat, quomodo ea re vtatur. Secunda ratio eſt, quoniam nullum ſcandalum actiuum, ſed paſsiuum fortè ſolùm, ego in hac re incurro, quod vitare non teneor, iuxta Diuum Thomam 2.2. quæſt. 43. Nam ego in hac re, qui vexor, non permoueo vexantem ad peccandum; ſed offero illi, quod facilè poteſt repudiare, & quod indifferens eſt, vt dixi. Inſuper ille præſumitur paratus ad peccandum: imo & qui me vexat iniuſtè, malo ſuo dedit principium, & tunc poſſum vti iure meo, ſicut impetentem me, aut mea bona poſſum repellere, etiam cum mortis periculo. Tertia ratio, quia in hac re non

Probatio. — *D. Thom.*

re nõ interuenit corruptio iudicis, aut miniſtri eius: quia potius dicimus ad bonum inuitare; nec interuenit emptio iuſtitiæ, aut rei ſacræ, cum ſimonia ex parte dantis: nam ſuppono eius animum non eſſe emere, ſed mouere mentem miniſtri ad bonum, ſicut ſi oratione id contenderet. Quarta ratio ſit; quia ſupponimus non temere ſuſpicari vexationem, ſed adeſſe illam; & non eſſe medium aliud aptum, præter hoc permotionis miniſtri; nam ſi aliud eſſet remedium, non eſſet hoc ſumendum, propter bonum reipublicæ, vt in caſu capitis ex tuæ, de ſimonia. Tandem hæc eſt ſententia expreſſa Syluestri verbo ſimonia, num. 3. Panormitani in capite dilectus. 1. de ſimonia. Corduuæ libro. 1. quæſtionum, quæſt. 32. in quarta ſua opinione, Nauarri libro de datis, & promiſsis, numer. 19. & 38. qui in rebus temporalibus, & ſpiritualibus neceſſarijs dicũt ſemper licere redemptionem vexationis: offerendo dona miniſtris iuſtitiæ, quandoque deperditis. Inſuper circa ſpiritualia, & alia, ad quæ quis habet ius, licere vexationem redimere tenuit Adrianus quodlibeto nono, articulo tertio, ad ſecundum literis A a. & E e. & hoc probare videtur planè Celeſtinus III. capite dilectus, primo de ſimonia, cum de redemptione vexationis agens circa beneficia, eam non improbet.

Iura. *Syluest.* *Panormit.* *Corduua.* *Nauarrus.* *Adrianus.* *Celeſt. Papa.*

43 *Dilutio obiectionum.* Hiſce conſtitutis ego miror grauiſsimos doctores contrarium planè tenentes: certè contra naturæ ius, & cum ſummis incõmodis, ex parte aduerſa prouenientibus, vt videbimus: cùm ex parte noſtra nulla ſint, quæ facilè diſſolui non poſsint, vt ex rationibus præſcriptis cõſtat. Et ita miror Magiſtrum Sotum lib. 4. de iuſtitia, quæſt. 7. artic. 1. ad ſecundũ, abſolutè negaſſe iudici poſſe offerri aliquod munus

ad redimendam vexationem. Inſuper & circa ſpiritualia, in quibus ſimonia timetur, ſcrupuloſiores inuenio grauiores doctores: nam in ſpiritualibus poſſe redimi vexationem quo ad ius acquiſitum, non quo ad acquirendum tenet D. Thomas. 2. 2. quæſt. 100. artic. 2. ad quartum, & artic. 4. ad quartum, vbi Caietanus, & Sotus. 9. de iuſtitia, quæſt. 6. artic. 1. ad. 1. & 5. & quæſt. 7. artic. 1. Nauarrus manual. cap. 12. à num. 13. & capit. 23. numer. 101. Item alij dicunt idem in caſu, quo quis videat paratos electores ad eligendum indignum, tunc licere redimere vexationem; non tamen licebit quærere proprium commodum, de quo Caietan. opuſcul. 9. de ſimonia, quæſt. 3. tomo. 2. & Sotus vbi ſuprà. Inſuper quidam dicũt ad ſacramenta neceſſaria recipienda, vt eſt baptiſmus pro paruulo: non verò ad ſacramenta adultorum, qui poſſunt per contritionem ſaluari, eſſe licitam redemptionem vexationis: ita Bernardus gloſſator cap. baptizandis. 1. quæſt. 1. Paludanus. 4. ſententiar. diſtinct. 5. quæſt. 3. artic. vlt. & diſtin. 25. quæſt. 5. artic. 3. & alij. item circa poſſeſsionẽ beneficiorum, cum quis habet proprietatem, & impeditur à poſſeſſione, dicunt quidam nõ poſſe vexationem redimi: ita Syluester verbo ſimonia ad finem numeri tertij, & Armilla numer. 25. D. Antoninus. 2. part. tit. 1. cap. 5. §. 13. & Caietanus. 2. 2. quæſt. 100. artic. 2. ad primum, ſed id intelligitur cum ex mala intentione timetur ſimonia, iuxta deciſsionem Lucij tertij cap. Matthæus de ſimonia. ſed verè coram Deo, cum intentione redimendi vexationem hoc licere cenſent Angelus verbo ſimonia ſecundo numero. 14. Nauarrus in manuali cap. 23. num. 101. & Sotus lib. 9. de iuſtitia. q. 6. art. 1. ad. 5. Denique dictus gloſſator Bernardus abſolutè negat redemptionẽ iſtam vexationis,

tionis,quòd per ſe,ait,peccatum ſit, nec ſint faciẽda mala,vt veniant bona,iuxta Paulum ad Romanos. 3.

Reſponſio.

Sed reſpondetur redemptionem vexationis in caſu alicuius momenti,vbi nõ adeſt remedium aliud,eſſe iuſtam defenſionẽ,non malam actionem. Et ita non fit malum propter bonum finẽ:in quo decepti ſunt contrarium exiſtimantes;ſicut & in eo,quòd nõ diſtinxerunt inter emptionem virtutis,& boni,quam ſemper illicitam eſſe affirmamus;& inter permotionem animi malè agentis per emolumẽta temporalia, quod fit in redemptione vexationis,per datũ aliquod. & ita negatur conſequentia argumenti, cùm dicitur: redimere vexationẽ eſt per ſe malum, quia emitur iuſtitia, & bonum ſpirituale,in quo fundantur prædicti authores aduerſi; ſed hoc antecedens falſum eſt, vt fundamentis præſcriptis ſuprà conſtat.

Socratis factum.

Vnde etiam colligitur deceptum fuiſſe Socratem,de quo in lib. 28.operum Platonis ſcribitur ad medium Critonis: mortem ſubiſſe in carcere iniuſtè, quòd nollet corrumpere iudices redimendo vexationem, aut rumpere vincula, quorum vtrunq; putabat eſſe turpe, cùm tamen certè non eſſet, ſed iuſta defenſio, vt diximus. Sed neq; paliatas iniuſtitiæ defenſiones fulcimus, ſed ſolas redemptiones veræ vexationis,quę aliter tolli nequeat,quàm datione aliqua, probamus ex titulo iuſtæ naturalis defenſionis: at ſi quis ſuo arbitrio ductus putet ſibi deberi quod optat, & vellit corruptione, & elargitione conſequi, id non probamus: quod ſcio aliquando in ambiendis honoribus, & cathedris fieri ſolitum eſſe.

44

De caſibus, quib' aliquid licitè vltra legem ſumũt miniſtri reipub. vel ſaltem ſine reſtitutione.

Poſtquam in ſuperioribus à ſecũda propoſitione, hucuſq; explicaui:in quo iudices,& eorum miniſtri peccare poſsint,recipiendo,exigẽdovè aliquid à priuatis, quod moderationem excedat, & taxationem

 lege,

lege, & conſuetudine firmatam. Nunc quidē exponendum eſt:quid concedatur,vel ſine peccato,vel ſine obligatione ad reſtitutionem,miniſtris omnibus iuſtitiæ,& reipublicę,ſiue ſecularis,ſiue eccleſiaſticę, circa hanc receptionem temporalium ſtipēdiorum, & donorum.Ergo iam generalis ſit quinta propoſitio.Miniſtri reipublicę poſſunt ſine peccato,& ſine obligatione ad reſtitutionem exigere ſtipendia, & iura in remunerationē ſuorum laborū moderata,vel taxata per legem,vel conſuetudinē. Item quæ liberè omninò,ob liberalitatem,non propter debitum miniſteriū,à priuatis,illis donata ſint:lege,vel iuramēto nō contrariante:nō aliter ſine peccato.Itē, quę iuſta ſint ſtipendia, pro actibus non debitis ex officio; de quibus taxationes,& prohibitiones nō intelligūtur. Principes etiam;& ij,quibus ex iure,vel cōſuetudine competit, poſſunt licitè vendere pretio iuſto officia reipublicę ſecularis adminiſtrationis.Pontifices etiā poſſunt vendere miniſterialia officia, non ſacra, vel annexa ſacris; Inſuper & ſi miniſtri iuſtitiæ peccent vendentes diligentiam ſuam circa mala, non tamen tenentur ad reſtitutionem. Aduocati verò,& procuratores,ſi ad iniuſta per accidens non defluant, liberiores ſunt à taxatione, & ab ſcrupulo. Item omnia verè donata, retineri poſſunt: ſiue benè, vel cū peccato recipiantur. Hæc ſuma eſt eorū, quæ licere miniſtris iuſtitiæ, circa hæc ſtipendia, & commoda, ſigillatim probabo.

Quinta propoſitio, quæ liceat miniſtris reipublicę.

45

Moderata, & taxata ſtipendia licent.

Primo autem loco ad memoriam reuocādum eſt, quod ſuprà propoſitione prima, & tertià diximus: licere miniſtris reipublicę exigere, et ſumere moderata,et taxata lege, vel conſuetudine ſtipendia, et iura; idq́ue expediens, æquumq́ue eſſe ſuprà iam ſatis probaui.

Sed

46 Sed nunc probanda ſunt dicta alia generalis aſſertionis noſtræ, ſequentiũ caſuum poſitione. Sit itaq; primus caſus: lege, vel iuramento non contradicẽte, merè liberè, & verè donata miniſtro iuſtitiæ, non pro pretio, ſed pro libera remuneratione, & magnificentia donantis: cum id intelligitur ex donantis conditione, & ex eo quòd nulla præceſſerit miniſtri moleſtia, tunc ille licitè, & ſine fractione legis, & ſine obligatione ad reſtitutionem, ſumit ei oblata, ea ratione, & titulo iuſto: ſit exemplum, vel cum nõ litigans, ſed amicus donat officiali publico aliquid. vel cum præpotens vir adit officialem iuſtitiæ ſcribam, vel tabellionem, vt ſcripturam confirmet, & faciat; vel ſatellitem, vt comprehendat hominem ex mandato iudicis, quibꝰ iura ſunt parua: verbi gratia vnius, aut duorum argẽteorum: potens autẽ largitur nummum aureum: explicãs ſe velle totum illum donare, & ſi cognouerit minus deberi; tunc licebit donationem acceptare: & ſic in ſimilibus. Et primo ita docẽt graues doctores, Nauarrus libro de datis, & promiſſis à num. 21. &. 30. vſq; ad. 49. & doctor Medina de reſtitutione quæſt. 27. & quæſt. 20. col. 10. Palud. 4. diſtin. 15. quæſt, 3. Syulueſter verbo iudex, num. 13. in medio, & tabellio num. 6. D. Antoninus. 2. parte, tit. 2. cap. 5. §. 1. in fine, qui in hac materia, & alijs vbi non eſt ſufficiens ratio obtentionis, dicũt inter mixtam donationẽ liberam ſufficere, ſed cum Nauarro expreſſe hoc tenente conſentimus, & conſentiunt alij viri docti. & probatur manifeſta ratione: quia titulus donationis veræ, & liberæ ſecuriſsimus eſt in conſcientia, cum quiſq; ſuarũ rerum ſit adminiſtrator liber: vbi è contra non eſt legis præceptum, aut iuramentum. At in præſenti ſupponimus liberam donationem, & collectam quidem ex probabilibus

Primus caſus de donatis lege non contradicente.

Probatio.

Nauarrus. Medina. Palud. Syulueſt. D. Antoninus

coniecturis, iuxta conditionem rerum, & perſonarum; & officium miniſtri reipublicæ, nõ facit illum incapacem donationum, ſed potius venerabiliorem, & digniorem remuneratione. Quod cõfirmatur ex eo quod concilium Tarraconenſe, cap. obſeruãdum. 15. quæſt. 2. & Innocentius. III. cap. & ſi quæſtiones de ſimonia, & Leo. IIII. c. de Eulogijs, & Vlpianus lege ſolet. ff. de officio procõſulis, approbant donationes factas iudicibus libera, & pura intentione, ex rerum, & perſonarum qualitate collecta. & ita ait Vlpianus: Valdè inhumanum eſt à nemine accipere, ſed paſsim viliſsimum, & omnia auariſsimum. *Iura.*

47 Sed magis hoc conſtabit, ex ſolutione obiectionũ. & primo ſi quis obijciat: legibus cõmunibus, & priuatis Regnorum: canonicis, & ciuilibus decretum eſſe ſtipendiũ miniſtris iuſtitiæ adeò ſtrictè, vt excedere nullo modo liceat, vt ſupra diffuſè probaui. Et ita colligi videtur non licere, neq; dare, neq; recipere, vltra conſtitutum à lege.

Secũdus caſus circa difficultatẽ legum.

Secundo ergo caſui, ſuppoſitis legibus quero, quid dicendum ſit? cui ego ita reſpondeo: & ad notandũ cenſeo: pro quietatione conſcientiarũ: leges iuris cõmunis, & ſpecialis de commodis miniſtrorũ agentes ſuprà relatas, primũ iuſtè in foro exteriori præſumptione niti, & ad bonum exemplum, & vitanda maiora mala, omnes receptiones præter taxam punire. Secundo verò: obligant ad mortale in re graui, ſecundũ id quod exprimunt, & ſignificant: & præcipuè circa miniſtros ſuperiores: quia magis ab illis pendet reſpublica: & ſicilli ad iuramẽtum magis arctantur. Cæteri verò inferiores, & ſi teneantur legibus, ſed tamen non ſic arctantur: & in illis cenſeo procedere caſum liberæ donationis. Itemq̃ue dico tertio, circa omnes, etiam ſupremos, licet frangant legem

legem in receptione, tamē donatio tenet propter libertatem dantis, & quia lex non tollit dominia: quia ad hoc requiritur expreſſa inhabilitatio, ſicut in matrimonio per concil. Trident. ſeſ. 24. & ita non tenentur ad reſtitutionē receptorū. Item quarto dico: leges omnes inferiorū, & ſuperiorū prædictas non vetare receptionē amicabilē à non litigantibus: quia ea naturalis eſt, & ſpōtanea volūtate nitens: & certè ego videns onera miniſtrorum reipublicæ, velim ea, quæ iuſta ſunt, non vetari: dum tamen ab immoderatis abſtineant. Sed licet interpretari leges, ſecundum iuſtam rationē colligendi intentionem legiſlatorum per epicheiam, vt docet Ariſtoteles lib. 5. Aethicorum, & D. Tho. 2. 2. quæſt. 120. quia humana omnia æquitate, & iuſtitia regulanda ſunt, neq; in hoc iniuria fit reipublicæ, ſi fraus, & dolus abſit. Item ſecundum vſum ſunt practicandæ leges, & ſecūdum illum, iuramentum in cōſuetis intelligitur, cum id omne fiat vidente, & conſentiēte Principe, & republica: & cum præcipuè officia ſint laborioſa valdè, & ſumptus maximi, certè debent confeſſarij non ſtrictè procedere, ſed conſuetudini proborū attendere, & ius naturale admittere. Itemq; cum litem non ſuſpicamur nihil obeſt aliqua libera à potētibus donatio. *Ariſtot.* *D. Thom.*

Quod ſi difficilius vrgeatur, ex his, quæ quarta propoſitione dicebamus: per leges vetari miniſtris reipublicæ, & per canones etiam, nè vltra taxata aliquid recipiant, etiam voluntate oblatum: quod legibus communibus, & noſtræ etiam Hiſpaniæ contineri fatemur, ergo videbitur non poſſe vlterius quid aſſumi: quin lex frangatur, & reſtituendum ſit. Sed reſpondetur leges illas in præſumptione violentiæ fundari, vt ex verbis earum conſtat: & ideò vbi verè ceſſat *Sup. nu. 35. et. 36.*

ceſſat violētia, pro veritate ſtandū eſt: vt docet optimè Couarruuias in c. cum eſſes de teſtamētis, nu. 4. & 9. ex deciſione Pontificum Innocentij. III. c. tua nos, & Greg. IX. cap. his qui fidē, deſponſalibus. Inſuper aliud eſt prohibere, aliud eſt irritare actū: ſicut videmus matrimonia clandeſtina eſſe prohibita iure antiquo; nondum verò irritata, vſq; ad expreſſam deciſionē Tridētini concil. ſeſſ. 24. c. 1. ſic ergo cum vera donatio adeſt, non eſt irritata per leges ſtipendiorum: ſed cohibita eſt auaritia: & in foro interiori, & puniūtur meritò per legē in foro exteriori, ꝓpter præſumptionē, & ꝓpter bonū publicū, nè perditi moleſtantes plebē fictis donationibus, iniuſtitiā tueantur. Et ita fatemur etiam in foro conſcientiæ nō valere verba priuatorū ſignificantium donationē fieri oblatorum miniſtris iuſtitiæ, vbi conditio perſonæ dantis, & tyrānica moleſtia officialis à libera donatione abhorrent; ſed cum pura, & vera donatio eſt cum prædictis conditionibus: tunc enim licet talis receptio: nec eſt contra intentionē legis. Sicut etiam ſuprà dixi, poſſe retineri in conſcientia, donec per ſententiam auferatur id, quod datum eſt, pro mala adminiſtratione iuſtitiæ: quia intermixta donatio non eſt irritata, ſed valet: & hæc mala opera ſunt de operibus indebitis, in quibus maior licentia eſt, vt nunc dicam. & ſi grauiter delinquere miniſtros iuſtitiæ frangentes leges ſuprà dixerim. Imò etiam aduertendum eſt, prædictam, & ſequentem licentiam ſumendi aliquid præter taxationem à miniſtris reipublicæ, eſſe cautè ſumendas: neque enim fictas dantium, maximè non ditiſsimorum diſsimulationes; neque extorſiones officialium; neque receptiones cum ſcandalo licere miniſtris reipublicæ affirmamus.

Couarruuias. *Iura.* *Sup. num. 39.*

Moderatio, & neceſſaria cautela adhibetur.

Circa

48 Pro operibus non debitis, licet officiali publico ferre ſtipendium præter taxationem.

Circa opera miniſtrorũ reipublicæ tãdem dicendum eſt, alio titulo miniſtros iuſtitiæ poſſe ferre ſtipendium; ſecundũ qualitatem actuum ſuorũ, dignũ quid; etiam præter taxationẽ reipublicæ: cum agunt aliquid, ad quod non tenẽtur ex officio ſuo: vt cũ ſecretarius, vel aduocatus in negotio nulli nociuo officiũ agit ſolicitatoris; vel cõſiliarius Regius, in negotio à ſe non iudicando, ſecretè, quod nõ vetatur, conſulit, vel ſtudio incũbit; vel cum familiaris Regi, vel aliqui ex magnatibus, aut iudicibus coram Rege, aut Pontifice int rcedunt, aut ſolicitant negotiũ in re magnæ qualitatis: tunc ij, pro magna ſuarũ qualitate perſonarum, digni ſunt magna mercede, præter ordinarium ſui offici ſtipẽdium. Item cum tabellio, vel iudex difficiles quaſdam lites componunt, tanquàm arbitri, & pacis mediatores; vel cum rationes facultatum difficillimas inueſtigant, propter eorum cognitionẽ Arizmethicã ſingularẽ; aut cum quiuis officialis publicus occupatur multa perdens, antequã accedat ad actuum ſui officij, propter partium impedimenta: pro quibus hi miniſtri publici licitè aſſumere poſſunt, quod ęquum videatur, pro labore illo, & damno non debitis, non verò pro actu ſui officij, niſi quod taxatum eſt; neq; ſi propter actũ, damnum patiatur: quia id ad officium ſequitur; nec etiam pro occupatione, niſi quod etiam taxatũ, vel conſuetum

Probatio. eſt pro ſingulis diebus. Itaq; exceptis his, quia miniſter publicus illa tenetur agere ex officio: in alijs nõ eſt cur ſcrupulus imponatur, ſi ſtipẽdia, vel dona, præter taxationẽ ſumant, vt dixi: quod etiam apertè docet doct. Nauarrus dicto tractatu de datis, & promiſsis, à nu. 21. 46. & 49. & prius idem tenuit Angelus verbo ſimonia tertio, num. 8. & 29. & probatur primo: quia taxatio publica ſolum eſt de debitis *Nauarrus.* *Angelus.*

actibus

actibus ex officio publico;de alijs verò,ad quos reſpublica non poteſt compellere, non curatur:ſed relinquuntur iuri naturæ; & ita non eſt cur ex taxatione priorum,colligatur iſtorum limitatio. Secundo,quia opera illa omnia,quæ non tenetur quis pręſtare lege iuſtitiæ,ſunt pretio æſtimabilia, ſecundum humani operis qualitatem,& fructum: & poteſt quis vēdere illa, quia eſt dominus ſuorum operum,& liber: Nec eſt obligatus reipublicæ in his, ſicut in alijs, ad quæ tenetur ex officio. Imò etiam ſi illa opera ſint bona, & in neceſsitate debita proximo, diuiti tamen poſſunt locari,exceptis ſacris, vt docent Sotus.4.de iuſtitia,quæſt. 7.art. 1. ad ſecundum, Medina de reſtitutione, quæſt.25.Cordoua lib.1.quæſtionũ, quæſt. 32.& alij. licet doctor Nauarrus aliquāto differat in manuali cap.17.num.33.&.34.& cap.25.num.45. Igitur iuſtè poterunt miniſtri iuſtitiæ locare operas ſuas temporales in his, quæ non debent ex officio præſtare, ſicut priuatę aliæ perſonæ:nam in his priuatæ perſonæ cenſentur.

Quæ licitè actiones locentur. — *Doctores.*

49 Deniq; animaduertendum eſt, plura eſſe in vſu recepta,quæ ſi auferamus, nõ paruus ſcrupulus continget. Nam ſolent officiales reipublicæ plura à partibus recipere, quæ & in ſalario non computantur, & præter taxationem ſunt: vt receptorum, & viſitatorum,& iudicũ, & cæterorum delegatorum victualia; & aſſeſſoriæ iudicum; & minutula, quæ ob nummorum cambiationem ſuperfluunt: quæ quia vidētur,& diſsimulātur à Regibus, & Pontificibus vbiq;, & ab eorũ placito taxatio pēdet, ſequitur hæc vacare ſcrupulo. licet ſatius eſſet ab his abſtinere,iuxta leges ſeculares,& eccleſiaſticas ſuprà dictas:aliter, conſuetudo habet vim legis:titulis de conſuetudine, & diſtinct. 8. decreti. Suprà dictis verò obſtare videtur

Conſuetudine cognita à Principe licitè quædam ſumuntur.

detur ſcandali ratio, quæ videtur offerri reipublicæ: dum auaritia offendit fideles,& miniſtris publicis per has licentias, occaſio datur auaritiæ, & extorſionis. Reſpondetur tamen neq; adeſſe ſcãdalum actiuum: quod ſolum eſt vitandum, iuxta D.Thomam.2.2. queſt 43. Hoc autem viris, ſe ratione ducentibus nec eſt, nec videtur malum: quod autem malitioſi, & vulgares turbentur, quid ad nos? dicemus cœcos eſſe, & duces cœcorum. verum eſt oportere publicum imperitorum offendiculum vitari, & præcipuè in muneribus, à quibus frequenter abſtinere magiſtratum opus eſt. Sed veritas eſt, quàm expreſsi; & vtinam confeſſarijs magiſtratuum inſedeat: nè clientes ex ignorantia errent aliquando.

Scãdalum auferture. *D.Thom.* *Prudentia, & diſcretio habeatur.*

50 Sed vltimo loco animaduerto: reipublicę officiorum venditiones, quibus ſolent Principes, domini, & prælati ſuas leuare indigentias; mea quidem ſententia, licitas eſſe per ſe: dum verè, & plenè ſint domini, & non ſolùm electores officiorum, & dum caueatur à malis circunſtantijs: quia nec per hoc mala adminiſtratio reipub. exurgit: fortè enim per electionem peius prouideretur; nec iniuſtitia committitur, cùm adeſt moderatio; nec ſimonia, cùm non pro virtute, vel re ſpirituali, ſed pro temporali miniſterio exteriori datur pretium: ſiue in ſecularibus, ſiue in prælatorum curijs: quia ſuppono de externis miniſterijs loqui. & ita ſenſit D.Thomas opuſc.21. & Nauarrus de datis, numer.43. fateor tamen non deeſſe, qui ſcrupulum ingerant: & ita quidam hoc durum reputant propter ſequuta incõmoda, Card. Caietanus in ſuma verbo officiorum venalitas, Angelus verbo officium, num.2. & Simonia num.31. Syluester tit. dignitas, num.7. Sotus quæſt.6. lib.3. de iuſtitia, art.4. ad argumenta, Adrianus quodlib.9. artic.3.

Licet vendere officia publica. *D.Thom.* *Nauarrus.* *Alij Doctores.*

artic. 3. ad. 5. litera. ſs. D. Antoninus. 2. part. titul. 1. cap. 5. §. 14. &. 21. Paludanus. 4. diſtinct. 25. queſt. 4. Durandus. num. 16. quæſt. 5. Sed de eccleſiaſticis officijs Syluester titulo dignitas, num. 7. &. 10. vbi ſuprà idem aſſerit, exceptis mere ſpiritualibus, vel iis neceſſario annexis, quæ vendi non poſſunt ſine ſimonia, vt eo verbo notat Angelus num. 26. &. 31. Armilla num. 3. Syluester num. 12. &. 13. vt eſt officium Epiſcopi Dignitatis, Vicarij, & ſimiliũ: quia ſpiritualia ſunt, vel annexa illis, iuxta caput primum de ſimonia.

Debēt Principes in officiorum distributione proſpicere reipub.

Dico ſecundo prudenter, & piè Principes, ac Pontifices nobis, & officio ſuo proſpicere debent, nè ijs venditionibus occaſio detur (indignis, & nociuis ingredientibus in officia publica) perditionis totius reipublicæ: quod certè in periculũ cedet animarum Principum, & Pontificum. quod Caietanus & Sotus citatis locis quandoq́ue contingere deplorant. & ita conſideretur autenthica: vt magiſtratus, & iudices ſine quoquo ſuffragio fiant, & quæ nos diximus ad finem tertiæ quæſtionis, de modo prouidendi Principibus, nè ijs egeant adminiculis, vt puriùs publica gerantur negotia. Sed tamen meminerint capita reipublicæ ſe eſſe paſtores in ſua ditione, & ad hoc à republica ſalaria deſtinari. & ita obligantur in conſcientia benè adminiſtrare, & cum in diſtributione officiorum publicorum ſita ſit magna pars bonæ gubernationis: nam per adminiſtratores immediate gubernatio geritur; ideò probi, prudentes, et ſapientes conſtituendi ſunt. aliter peccabit gubernator contra bonum reipublicæ, et contra iuſtitiam diſtributiuam. Inſuper recta experientia neceſſaria eſt. Itemq́ue non fauore, ſed inquiſitione digniſsimorum quærendi ſunt miniſtri publici.

blici. Deinde præmio afficiendi probatiores, & paulatim ad gradus altiores proehendi ſunt. Et ſimiliter epiſcopatus, & dignitates dignioribus, vt ius ſtatuit, debentur, & non fauore, aut præcipiti beneplacito diſtribuētis: de quo rationē Deo reddent gubernatores reipublicæ. Ex quibus colligitur: primò in foro conſcientiæ ad nihil aliud teneri Principes in huiuſmodi officiorū diſtributione, & venditione, niſi ad cauenda incommoda, & puniendos exceſſus officialium ſuorum: vt iniuſtitias, vt vſurpationes, et cauillationes ſunt. Sed tamen ſecundò ſequitur non eſſe iniuſtum vēdere ea officia propter dicta, & quia ſic fauetur publicis neceſsitatibus cum minori incōmodo; & quia id poſſunt reſpublicæ, & Principes per ius datum à republica, & cōſuetudine diſponēdi communia, & quia nihil vendunt ſpirituale, ſed externa miniſteria; & quia quod venditur, & emitur eſt dignum pretio, & vēdibile: nempe honor officij, & nominatio in hoc particulari, & ius ad ſtipendia temporalia officij; & quia non minora ſunt incommoda in electionibus, tumultus vulgi, et paſsionū, & rurſus: quia annuales, citò amouendi puſilanimes ſunt; et quia verè poſſunt per aduertētiam, ne indignis vendantur officia, tolli in conuenientia, quæ tamen in quauis re humana adſunt paſsim: & ſi officia maiora gubernationum vendenda non ſint, vt melius procedatur.

CONTENTA IN
Quæſtione ſeptima, de bellorum, & regnorum iuſtitia.

1 *Scopus quæſtionis, ut conſcientiæ conſulatur.*
2 *Conſenſio populi Regnum dominiumq; præſtat.*
3 *Reges, & Principes conſtituuntur à republica per internam Dei inſpirationem.*
4 *Mutatio domini ex iuſtis cauſis agi poteſt.*
5 *De titulo ſucceſsionis in regnis.*
6 *Ex conceſsione Dei, aut Vicarij ſui, ob neceſsitatem diuini cultus regna acquiruntur.*
7 *Infidelitas, niſi adſit nocumẽtum, nõ eſt ſufficiens cauſa ablationis dominij.*
8 *Defenſio iuris naturalis iuſtus eſt titulus ad obtinenda, & tollenda regna.*
9 *Etiam ſatis eſt obſtare Euangelio ad priuationem regni.*
10 *Præſcriptio legitima ius præbet dominij iuſti.*
11 *Viciſsitudines regnorum, & præſcriptiones licent.*
12 *De præſcriptione exemptorum difficiliori.*
13 *Obiectiones aduerſus prædicta diluuntur.*
14 *Bellum iuſtum quod ſit?*
15 *Bellare licet.*
16 *Cauſæ belli iuſti exponuntur.*
17 *De punitione tyranni.*
18 *Defenſio, & recuperatio ſuorum, cuiq; licent.*
19 *Præda iuſta.*
20 *Recta intentio in bellis.*
21 *De bello iuſto ex utraq; parte per accidens.*

QVAE-

QVÆSTIO SEPTIMA,

De theologicis regulis iuſtè debellandi, & obtinendi regna.

1 Scopus quæſtionis, vt cõſcientiæ conſulatur.

CVM Scopus apologiæ noſtræ ſæpe is propoſitus ſit, vt ſecuritati conſcientiæ cõſuleremus, & famæ proſpiceremus noſtrorũ. Idem hac quæſtione curandus eſt: tum defendendo, quæ iuſta ſint: tum & de dubijs admonendo theologica doctrina: nam hæc ad ſecuritatem conſcientiæ ſpectat magis. Et licet nos aliquando iuriſperitiæ aurem accomodauerimus, non tamen nobis mens eſt iuridicas diſputationes hoc loco diffuſe perſequi, neque hiſtorici officio fungi: nè immenſum opus aſſumeremus; & ſpecialium cauſarum mentionem facientes, multorũ odiũ incurreremus. Sed propter bonum publicum, iis, quæ non ſerio, aut perſpicuè à doctoribus pertractata ſunt, quędam addens, contendam theologico more breues, certaſquè regulas præſcribere, quæ contineant iuſtam rationem obtinendi regna, & bellandi ſine iniuria, & iniuſtitia: ex quibus facilè deduci poterit iniuſta tyrannis, vbi ſit: & iuſta noſtrorum poſſeſsio regnorum; & bellorum vſus iuſtus: quod mõſtrare contendimus hac quæſtione.

Vt colligatur noſtrorum iuſtitia.

2 Prima regula, cõſenſio populi dominiũ dat regni.

Ad obtinẽda ergo regna iuſtè, prima regula eſto. Populus, prouincia, aut gens conſentiens erga dominum, vel Regẽ aliquem, vel etiam ſucceſſores illius, ſecundum conditiones conſenſus, dominium polyticum, et liberum, firmum tamen confert iis, quos in ſui capita eligit: et hoc dominium in conſcientia tutum eſt coram Deo.

Authoritas. Hæc aſſertio nititur primū communi doctrinæ legum,& doctorum,qui de rerum dominio,& diuiſione egerunt: vt videre eſt titulis iuris de rerum diuiſione,& dominio : & apud D. Thomā.2.2.q.62. Doctorem Medina codice de reſtitutione à principio,& alios, qui de eadem materia ſcripſere: vt Petrum Nauarra,& ſumiſtas titulo reſtitutio,& dominium, Syluestrum, Caietanum , Armillam , & reliquos; & præcipuè Magiſtrū Victoriam in relectionibus de poteſtate ciuili,de Indis, & bello, Magiſtrū Soto libro de iuſtitia, præcipuè quarto, Epiſcopum Couarruuias in regulam peccatum , & in regulam poſſeſſor:apud quos plura ex doctrina iuris,& theologiæ, & ex aliorum peritorum ſententijs, in hanc rem congeſta reperies. Nos verò ſolùm ea, quæ ad theologiam , & ad breuem probationem huius regulæ ſpectabunt , adducemus ; cætera vel praxi,vel iuriſtis doctoribus relinquentes. Sed vt hoc ab altiori deducamus principio, aduertamus oportet, initio creati orbis Deum reliquiſſe hominem liberum, & poſuiſſe in manu conſilij ſui,incolamque feciſſe terrarum , vt coleret, repleretque illas, præeſſet terræ, ſubijceretquè eam ; et præeſſet volatilibus cœli , piſcibus maris , et animantibus , quæ mouentur in terra. Leges,& Doctores.

Ratio ex diuina authoritate.

3 Hocq; vniuerſalis omnium domini priuilegium, et Dei ſummi, cōſtat Geneſis. 1.et.2.et Eccleſiaſtici decimoquinto , et decimoſeptimo capite : hac ergo libertate gentium omnium patens eſt potuiſſe prouincias ſuam gubernationem tradere, cui volent, et conditionibus placitis:et ideò approbauit Deus hanc gētium electionem,dum in ſacræ ſcripturæ hiſtoricis,et propheticis libris mentio fit Regum , et Principum : nec reprobatur is gubernationis modus,ſed potius Eccleſiaſtic. Geneſis.

Dei prouidentia interiori,gentiūq; cōſenſu ſimul cōſtituuntur capita reipublicæ.

potius è contrario iubetur, vt firmius retineatur & obedientia ſublimioribus poteſtatibus debita, & tributorum iuſtitia non violetur, vt conſtat Matthæi 22. vbi ait Dominus: Reddite, quæ ſunt Cæſaris, Cæſari; & quæ ſunt Dei, Deo. & Paulus ad Hebræos 13. & ad Romanos. 13. cap. inquit: Omnis anima ſublimioribus poteſtatibus ſubdita ſit, non eſt enim poteſtas, niſi à Deo: quod eſt dicere: Dei ſecreta prouidentia, & voluntate, peculiari cura dirigi gubernatorum negotia; ſicq; Sapientia ait Prouerbiorum. 8. per me Reges regnant, & legũ conditores iuſta decernunt. Et Eccleſiaſtici. 10. dicitur de Deo: In manu Dei poteſtas terræ, &c. Regnum à gente in gentem transfertur, propter iniuſtitias, & iniurias, & contumelias, & diuerſos dolos, Sed nõ excluditur exterior gentium conſenſio, ſed potius earum electio confirmatur. 1. Regum. 8. &. 17. cap. &. 16. vbi cõſtat Dominum conſenſiſſe, vt Iſraëlitæ ſibi eligerent Regem, ſicut cæteræ nationes; & iuſſu Domini Propheta elegit Saulem, & poſtea Dauidem, quẽ etiam populus acceptauit communi conſenſione. 2. Reg. 5. quamuis dicto cap. 8. conſtet maluiſſe Dominũ gubernari per iudices, & Prophetas à ſe conſtitutos; quamuis in eorum quoq; cõſtitutione populus aderat, vt conſtat lib. iudicum, præcipuè. c. 9. quod etiam in lege Moyſi prius licuerat per Dominum Deuteronomij. c. 17. vbi aiebat Deus: Cùm ingreſſus fueris terrã, quam Dñs Deus tuus dabit tibi, & poſſederis eã, habitaueriſq; in illa, et dixeris: conſtituã ſuper me regem, ſicut habẽt omnes per circuitũ nationes; eũ cõſtitues, quẽ Dñs Deus tuus elegerit de numero fratrũ tuorũ. Itaq; hęc libertas, et diuina cõceſsio ſunt radix, et fundamentũ, quare poſsint reſp. eligere ſibi gubernatores, et Reges. Idq; ſanè cõuenietiſsimũ eſt,

Matth. *Paul.* *Sapiens.* *Eccleſiaſtic.* *Regum liber.* *Liber iudicũ.* *Deuteronom.* Ratio ſecundo.

&c iuri naturali conforme: quia priuati non ſemper ad rectam rationem conformantur, niſi duce aliquo Principe, qui conſilio adiutus, & naturæ dotibus inſtructus, cæteros dirigat: ſic enim Principes eligi, & ſic procedere ſolent: præcipueq; iuuantur diuina prouidentia: nam cor Regis in manu Domini, & quocunque voluerit vertet illud, ſcriptum eſt à Sapiente Prouerbiorum vigeſimo primo. At in vulgo ſæpius inordinata cupiditas, & ignorātia inueniuntur: nam ſtultorum infinitus eſt numerus, eodem Sapiente Eccleſiaſtes priori capite teſtante veriſſime. *Sapiens.*

4 *Secunda regula mutationis dominationum ex iuſtis cauſis.* Sed dubium ſuboritur, an eadem facilitate, qua reſpublica dominationē conceſsit ſuo capiti, eadē poſſit illam amouere, & mutare? pro qua re, ſecunda ſit regula: Reſpublicæ mutare poſſunt caput ſuum, quocunque modo poſitum; quando iuſtæ de nouo accedunt cauſæ, quæ ad Dei honorem, & publicam vtilitatem, & ad euitationem magnorum damnorum ſpectent. Abſque his autē nunquam licet ſemel conceſſam dominationem immutare.

Probatio. Hæc aſſertio conſtat communi ſententia doctorum, quos ſuprà præcedenti regula retulimus. Et rurſus cōſtat ſacris teſtimonijs, quibus de mutatione regnorum ob illas cauſas, & non ob alias ſermo fit: vt Eccleſiaſtici cap. 10. & Danielis. 2. & 4. in manu (inquit Sapiens) Dei poteſtas terræ, & execrabilis eſt omnis iniquitas gentium: & vtilem rectorem ſuſcitauit in tempus ſuper illam: Regnum agente in gentem trāsfertur, propter iniuſtitias, & iniurias, & contumelias, & diuerſos dolos. Ecce diuinā regulam datam hominibus: non enim per ſe Deus, ſed per homines regna mutat; & ideò tradita eſt hæc regula, vt in mutatione imitētur Deum, & ſequantur *Communis ſententia.* *Eccleſiaſtic. Daniel.*

eius

eius voluntatem,& non niſi per has cauſas iuſtas, & propter iniquitatem gubernantium, dominationes mutentur à populis,& non aliter. & ideò Dominus Geneſ. 15. Abrahamo dicebat:nondũ eſſe debellandas nationes tunc,quia, inquit: nec dum enim completæ ſunt iniquitates Amorrhæorum,vſq; ad præſens tempus. *Geneſ.*

Ratio prima. Et ratio naturalis eſt manifeſta, quia ex vna parte promiſsio naturalis, & contractus gentiũ implenda ſunt, ſiquidem ab homine rationali facta fuere,qui vt ſuorum actuum eſt Dominus,ſic potuit promiſsione ſe obligare, quaſi ſuam libertatẽ in illo puncto limitãdo,& tradendo alteri. Inſuper reſpub. præcedentium,& ſequentiũ vna cenſetur, conſenſu omnium gentium,& doctorũ,quia aliter gubernari homines non poſſent. Et ideò iuſtum iuramentum,

Ratio ſecunda. & promiſsio præcedentium, ſequentes obligant in conſcientia. ſed ſecundo ex alia parte adeſt alia ratio, qua poteſt reſpublica, concurrentibus dictis cauſis iuſtis, mutare capita ſua: nam cum libera illa ſit, & dominationem inſtituat ad ſuum bonũ; nunquam cenſetur ita abdicare ſuum ius, vt commodo ſuo nequeat proſpicere: & ideo ſemper cẽſetur in quocũq; contractu cum republica, manere indemnẽ vtilitatem publicam,& Dei religionẽ: atq; ideò quocunq; tempore,concurrẽtibus dictis cauſis, iuſtè poſſet reſpublica à ſe abdicare nociuos tyrãnos, & pacta non ſeruãtes gubernatores. Sed nõ aliter, nec cõmuniter, vt dixi. quod & inferius explicabo cũ de bello agam.

5 De ſucceſsione in regnis. Tandem prædictis fundamẽtis nititur ius ſucceſſionis in regnis,& dominijs, vbi reſpublica illi locũ dedit,non alibi: quia, vt iam probaui duabus regulis præſcriptis,à reipubli. conſenſione, & pacto,& eius conditionibus,hæc omnia pendent. Et ita licet ſuas leges poſsint Principes variare,quoad ſucceſsionem,

& alia; ſed quãtum ad ſucceſsionẽ in rempublicam, ſeruanda eſt conſuetudo prouinciæ: quia non ex alia parte Princeps habet ius ad illam, niſi ex illius conſenſu, & ita niſi hoc obſeruaretur, fieret illi tyrannica iniuria. Ob idq; in quibuſdam prouincijs de nouo ſemper Princeps eligitur; in alijs ſuccedũt filij; & in quibuſdam certæ perſonæ excluduntur: & in varijs prouincijs variæ ſunt cõditiones admiſſæ, quia omnia hæc à placito communitatis pendẽt. Et eſt differentia inter ſecularẽ, & eccleſiaſticam rempublicam: nam hæc iure diuino conſtitutos habet præpoſitos, & ideò nõ dependet eorũ iuriſdictio à republica, ſed Deus illam immediatè concedit Pontifici, & epiſcopis; quamuis nominatio exterior fiat per Eccleſiam; illa tamen non dat iuriſdictionem, ſed Deus, vt dixi quæſt. 2. huius Apologiæ. At ſecularis reſpublica ipſa ſibi, & nominat gubernatores, & eis dat iuriſdictionem, limitatq; & extendit illam ad ſuum placitum, eo quòd iure humano nitatur ſubſtantialiter hæc poteſtas hominũ ſecularium in homines: quia omnes natura pares ſunt, & ſola ſubiectio ſpontanea facit ſuperiores quoſdã alijs: quãuis inſpiret Deus interius prouidentia diuinâ & coadiuuet ad hãc gubernationem ſecularem. Et ideò fit vt omnia, quæ pertinent ad hanc gubernationem, & poteſtatem ſecularẽ, ſint regulanda ex conſenſu, & conſuetudine reipublicæ, vt non fiat ei iniuria, nec extendatur eius ſubiectio vltrà illius primam voluntatem, & ad hoc reducitur ſucceſsio ex donatione, vel teſtamento, &c.

Differentia inter rempublicam ſecularem, & eccleſiaſticam.

6 Tertia quoq; regula iuſtè obtinendi regna, & dominia hæc eſt: Cùm Deus immediatè regna, & dominia gentis alicuius, alteri concedat; qui cũ ſit Dñs omnium, poteſt de omnibus diſponere, vt libuerit: ſicut fecit cum gentibus, quas ad ingreſſum Iſraëlis eiecit,

Tertia regula ex conceſsione Dei, aut Vicarii ſui, ob virtutis, & Eccleſiæ defenſionem. Probatio prima.

eiecit,ſicut ſacris hiſtorialibus conſtat: quod fecit in punitionem delictorum ipſarũ gentium. Similiter cum Dei Vicarius Regnum aliquod, vbi Chriſtiani etiã inter infideles cõmorantes ſunt, vel vbi Chriſtiani prius habitauerint,& infideles incolæ nocent Eccleſiæ: vel vbi Principes, vel reſpub. Chriſtianæ vitio aliquo recedunt ab obedientia Eccleſiæ,vel obſtant Chriſtianæ adminiſtrationi: vbi inquam hæc contigerint, licitum eſt Pontifici Reges, & dominos deponere, & titulũ dominationis concedere alteri: qui, qua via poterit, regna obtineat: quæ poſteà iuſtè poſsidebit. Hæc aſſertio fundatur primũ in his, quæ quæſt.2. huius Apologiæ poſt primam propoſitionem circa Eccleſiæ poteſtatẽ probauimus, non ſolùm circa ſpiritualia,ſed etiam circa eis annexa,& neceſſaria,etiam temporalia:quod probaui omnium Catholicorum doctorum conſenſu, iureq;, ac conſuetudine recepta: cũ Pontifex ſummus inobedientes,& ſchiſmaticos, & hæreticos regnis priuauerit, & alijs Catholicis conceſſerit, quibus etiam facultatem dedit intrandi vi armorũ in Chriſtianorũ terras,nunc ab infidelibus poſſeſſas: quod iure fieri poteſt, & validè;iuſtuſq; titulus is eſt:eo quòd à Dei poteſtate,qui eſt omniũ Dñs,hoc ius Põtificis emanet. Nam licet ex ſentẽtia Pauli epiſtola ad Corinthios ſecunda, capit.10. Arma militiæ Eccleſiæ non ſint carnalia,cæterum (vt ipſe ibi ait) ſunt potentia Deo, ad deſtructionem munitionum, & altitudinis extollentis ſe aduerſus Deum,& ad ædificationem fidelium,vt ibidem,& ad Epheſios.4.ait ille;& generaliter ad paſcendas, ligandas, & ſoluendas oues Chriſti datam eſſe poteſtatem Apoſtolis,& Pontificibus à Chriſto Domino conſtat Matthæi.16.18. & Ioannis.21.Ex quibus infertur, datam quoq; eſſe pote-

Sacræ hiſtoriæ Nu.Deut.1

Probatio.1.

Sup.q.2.à.n.9 vſq; ad nu.12.

Ratio.

D.Paul.

Euangelia.

poteſtatem Pontificibus à Chriſto ad hæc annexa, etiam temporalia, quia illa ſpiritualis fidelium gubernatio fieri non poteſt, niſi hoc conceſſo: nam niſi auferas impedimenta maxima aduerſus fidem, & Dei cultum, non poteſt plebs fidelis ad bonum adduci, & ideò ſi infideles inobedientes, & ſchiſmatici, fideles ſubditos, vel vicinos opprimant, vel perturbent, nō poterunt fideles quiete cum ſanctitate ſeruire domino, & debiliores periclitabuntur in fide, & in virtute. Ad hæc, cum ab infidelibus nunc occupantur fidelium terræ, licitum eſt propria Chriſtianorum vi auferre ab ijs, qui aliter aliena reſtituere nolunt. Prætereà generalis hæc cura prouidendi his fidelium malis, Pontifici ſummo demādata eſt à domino, qui dedit poteſtatem generalem erga fideles in ſpiritualibus, quæ exerceri non poteſt ſine hoc remedio erga temporalia, quia anima, & corpore coniunctiſsimis, & mutuo dependentibus conſtamus, & eſt generalis regula obſeruanda, vt cōceſſo fine, conceſſa cenſeantur media neceſſaria, quæ iuris regula eſt, & in omnibus prudentibus conceſsionibus ſemper intelligitur: nam aliter fruſtra, & irriſoriè concederetur acceſſus ad finem: quod in ſummo Deo nec ſuſpicandum eſt, ſed credendum ſuæ eccleſiæ ſufficienter prouidiſſe: & ita poteſt Pontifex, manu ſecularium, mouere gladium, vt ſpiritualis gubernatio plenè exerceatur.

7 Fateor tamen in illos, qui nūquam ingreſsi ſunt in eccleſiam, nec baptizati fuerunt, directè non extendi eccleſiaſticum iudicium: nam vt dicit Paulus primæ Corinthiorum quinto: quid mihi de ijs, qui foris ſunt iudicare? Et ita beatus Thomas ſecunda ſecundæ quæſtione. 10. artic. 8. & cum eo omnes Catholici Doctores meritò cenſent, eccleſiam quidem

Infidelitas nō eſt ſufficiens titulus, niſi adſit dānum eccleſiæ.

D. Thom. *D. Paulus.* *Doctores.*

dem poſſe punire eos, qui receſſerunt à baptiſmo, & fide; ſed non alios infideles, quia ſunt extra eccleſiæ limites omnino. Et ideò nec propterea poſſunt expoliari facultatibus, ac regnis, vt optimè docet Victoria relectione quinta de Indis ſectione tertia. Niſi propter reflexum damnum illatum fidelibus, quia vim vi repellere licet, vt ſtatim dicam. Sed ex illo fundamento paulò antè conſtituto, quia ſcilicet ius habet Pontifex, ex ſua diuina poteſtate Generali ad gubernationem animarum fidelium, ad quam neceſſaria eſt additio externorum ſubſidiorum, vt dixi: ideo licitè, & validè conſueuerunt Pontifices præficere Regnis fidelibus, Imperatorem, vt Reges contineat in religione, & pace Chriſtiana, etſi quidam potentiores Reges meritò ab hac ſubiectione Imperiali exempti ſint, cum ipſi potius Imperiale hoc munus, & eccleſiæ protectionẽ ſubeant, de quo vide Couar.reg.peccatum. 2.part.§.9.

Magiſt. Victoria.

Imperij cauſa.

Couarru.

8 Quarta denique regula ſit ad iuſtam obtentionem Regnorum, & dominiorum: ob defenſionem innocentium incolarum ab iniuria cõtra naturale ius, poteſt iuſtè obtineri dominiũ regni, vel terrę cuiuſpiã: cum ſine occupatione illius nequeunt contineri iniuriatores: aut conſiderata eorum conditione, prudenter præſumitur, non aliter quieſcituros fore: probatur, quia charitas proximi inducit vniuerſos homines ad fauendum proximis ſuis, in quãtum poſſunt: quia proximus diligẽdus eſt à nobis, ſicut noſmetipſi naturali, & diuina lege Deuteronomij. 6. & Matth. 22. quia velut vnum omnes ſumus: cum eiuſdem ſimus naturæ participes, & ideò in periculis debemus, ſi poſsimus, alijs præſtare auxilium, ne pereant, naturali præcepto charitatis: quod commendatur à ſapiente Prouerbiorum. 24. dicente: Erue eos, qui ducuntur

Quarta regula de defenſione iuris naturalis.

Probatio.

Deuteronom. Matth.

Salomon.

ducuntur ad mortẽ: & Eccleſiaſtici decimo ſeptimo *Eccleſiaſtic°.*
vnicuiq; mandauit Deus de proximo ſuo. Et ita cum gentes aliquæ opprimerent paruulos, & conciues, vel ad ſacrificia eos mactarent; & ex alia parte gens eſſet parum dedita gubernationi, & prudentiæ perſeueranti, deditaq; ebrietati: de qua ideo parua eſſet ſpes correctionis, ſi in ſua poteſtate relinqueretur gens illa, tunc abſq; dubio poſſet Princeps, vel priuatus potens ſine ſcandalo, regna illa inuadere, & obtinere; vt ibi ſitus, innocentes perpetuo defendat, non vt puniat ſolum; nam hoc ante obtentionem dominij in alienos nemo poteſt, vt benè probat Victoria relectione quinta de Indis: ſed melius faceret, ſi hoc titulo nunc explicato, Hiſpanos defenderet in obtentione Indorum, ſimul cum communi conſenſione illarum gentium, quæ ſponte iam Hiſpanis parent; iuxta doctrinamq; præſcriptarum regularũ, ſecuri ſunt noſtri potius, quam titulis illis commercij vetiti, quos defendit Victoria in illa Apologia 5. parte poſtrema. Et hæ à nobis probatæ cauſæ fuerunt præcipuę ad obtentionem iuſtã Indorũ, ſecundum ſubſtantiã: licèt perſonalia vitia alias vitiaſſent primos expugnatores: quòd eſt per accidens. Inſuper ob id Alexander Papa noſtris Regibus, abſq; ſcrupulo dominium Indorum cõfirmauit. Ob hæc omnia etiam licitum eſt Principi concedere quibuſdam benemeritis vaſſallos, vel partitiones Indorũ, quia & dominium Regiũ hoc continet, & ad illius licitã rationẽ, hoc quoq; conſequitur; & rurſus ad præmiandos benemeritos, & animandos reliquos, & ad ſecuritatẽ reipublicæ optimatũ præſidio expediens id fuit. Nec eſt quòd ſcrupulis omnia repleamus, ſicut multi huc vſq; fecerunt, non benè principia naturalia intelligere volentes, nec mihi religionẽ, aut grauitatem

Indi cur iuſtè obtineantur.

Magiſt. Victo.

7

uitatẽ aduerſariorum obijciant quæſo, veritas enim fortior eſt.

9 Vbi autẽ probaretur barbaros obſtare prędicationi euangelicæ, eodem titulo hi poſſent Regnis expoliari à potentibus, quia nocẽt naturali libertati ſubditorum audiendi, & aſſumendi leges commodas naturæ. Nam ſubditi non ſubduntur principi ad damna ſubeunda, ſed ad bonum ſuum potius: nam aliter non eſſet licita pactio inter Principes, & rempublicam. Sed hæc omnia intelligo quando natura gentium ita eſſet barbara, vt nõ pręſumeretur correctio permanſura, ſicut de Indis hiſtoriæ produnt, & viri optimi narrant: tunc enim optimè poteſt præpotens quiſpiam Regnum occupare permanenter, vt ſemper gentes illas in bono contineat. At vbi gens eſſet culta ingenio, ſatis eſſet illam ad hos fines debellari, poſteà vero rebus compoſitis, tenerentur bellatores regna demittere: nã non haberent titulum alium niſi defenſionem hanc proximorum, qua conſecuta, ceſſat titulus ille iuſtus: niſi prouincia illa iam capta poſteà conſentiret: quia, vt dixi in prima regula, conſenſio reipublicæ ſecurum facit imperium, ſimiliter ſi obſtaretur eccleſiæ idem eſſet.

Cum obſtatur euãgelio.

10 Poſtrema (de regnorũ, populorumq; iuſta obtentione) ſit regula. Præſcriptio iuſtus titulus eſt dominij, & poſſeſsionis terrarum, & gentiũ, ſi tria tantũ obſeruentur: primum ſi Princeps, aut poſsidens non recognoſcat ſuperiorẽ temporalem, cõſenſio reipub. abſq; tyrãnide, cũ aliqua poſſeſsione, illũ reddit ſecurum: ſecundum, ſi habeant ſuperiorem poſsidentes, tunc ſeruãdæ ſunt leges præſcriptionis: tertium, in inuentis ſolitarijs terris ſine hominibus, ius inuenientis primi præfertur. Sine iſtis autem conditionibus non eſt tuta præſcriptio dominij terrarum; cum

Sexta regula de præſcriptione.

cum illis autem tuta eſt in conſcientia cõtra quoſuis emulos. Ad probationem huius aſſertionis ſuppono communem doctrinam præſcriptionum legitimarũ, quæ ſecuræ ſunt in conſcientia;& fundantur in iure inuentionis rerum deſertarum, de quibus agitur in iuris titulis de præſcriptionibus, & per ſumiſtas eodem verbo,& inuentũ: præcipuè per Syluestrum, Caietanũ,& alios,& Couarr.in regulas poſſeſſor,& peccatũ, & præcipuè præſcriptionẽ ſecuros reddere poſſeſſores in conſcientia tradunt Magiſter Sot. lib. 4 de iuſtitia. quæſt.5.art.4. & Medina de reſtitutione à quæſtione. 16.

Probatio.

Iura Doctores.

Sotus. Medina.

Sed quòd ad præſens attinet, probatur aſſertio hæc primo, quia vt dixi in prima regula, conſenſus reipub.eſt præcipuũ fundamentũ, & omnino validũ poſſeſsionis iuſtæ regnorum,& terrarum.& nota ergo Principes non habentes temporalem ſuperiorem, non eſſe obligationem obſeruandi leges præſcriptionis,quia Princeps ſolutus eſt legibus, ſecundum vim coactiuam:lege Princeps,ff.de legibus, licet teneatur vitare omnem iniuriã,vt probaui ſupra .q.3 .At nulli facit iniuriam Princeps,ſi ſumat rempublicã,& conſeruet terram ex conſenſu ipſius,qui eſt,vt dixi, totale fundamentum iuſtitiæ huius obtentionis: vt regula enim prima,& ſecunda probaui, ex iuſtis cauſis poteſt reſpublica aſſumere caput,& mutare illud: & ideò nunc poſsidens ex conſenſu reipublicæ,tutus eſt in conſcientia,contra omnes priores poſſeſſores,qui iam non habent ius ad illud dominium, propter excluſionem factam ab eo,qui poterat:ſcilicet à contrario conſenſu reipublicæ.

Præſcriptio Principum ſuperiorum.

11 Et propter hoc fundamẽtum ſecuros reddimus plures Principes, in multarũ viciſsitudinum variatione, etiamſi priores poſſeſſores, aut eorum ſucceſſores, abſolu-

Viciſsitudines regnorum ſecuræ & præſcripta poſſeſſio.

abſolutarum rerum publicarum,vel feudatarum ſine iuſta,& noua cauſa, obmurmurent: nã ſatis eſt liber conſenſus reipub.abſq; vi vlla,ſed in pace. Et ſimul ſupponimus extitiſſe donationes, vel cauſas iuſtas, quæ ad quietem,& optimam gubernationem reipublicæ ſpectant, quæ conſpectæ in principio huius mutationis, & poſſeſsionis, reddiderunt ſecuram præſcriptionem. Ex quibus etiam colligo ſecuras eſſe quaſdam donationes factas à magnis Principibus, quibuſdam dominis ſibi ſubditis,vel exemptis: cum vel conſenſu reipublicæ,vel ex vi tituli alterius iuſti poſsideant terras illas,ita amplo dominio,vt partem quandam benemeritis dare poſsint:quod certè regulariter eget conſenſu reipublicæ,vt prima,& ſecunda regula patet:niſi delicta reipublicæ mererentur, vt per poteſtatẽ Regiam,& Pontificalẽ, dominium applicaretur alicui Principi,ſublata ei diſponẽdi poteſtate,ſicut à Principe tyrãno auferretur licitè poteſtas, ſed regulariter dictus cõſenſus requirit, abſq; vi vlla,quia reſp. libera eſt: at vero Princeps bona fide poteſt donare, quæ cõmoda videãtur meritis ſuorũ amicorum,quia id cedit in bonum reipublicæ,vt ad eam iuuandam animos multi ſumant, quod ſi tunc non repugnet reſpublica, donator præſcribit in donationis validitate,& donatarius tutus manet ex tũc, & poſt tempus legitimum ſecuriſsimus.

Donationes Principum terrarũ erga optimates, ſecuræ.

Ablatio poteſtatis ob delictum.

Simili titulo præſcriptio eſt valida circa ſucceſsionẽ principatuũ,ſiue hęreditate,ſiue teſtamẽto:dũ nõ repugnat reſpub. (quia de iure repugnandi ex iuſtis cauſis ſecũda regula dictũ eſt.) Nam cũ dicto conſenſu,ex vi vſus,& præſcriptionis, iuſtus eſt titulus dominij,etiãſi ſucceſsione fiat,nemini fit iniuria, cum reſpub.cuius intereſt,nõ repugnet,& cũ res vniuerſi diuiſione,& iure gentium inuenienti,& poſsidenti con-

Succeſsionis præſcriptio.

concedantur,cum conditionibus cõſuetis, atq; ideò vbi conſueuit ſucceſsio in principatu,& dominio,iure præſcriptionis iuſtè obtinetur.

12 De præſcriptione dominorum, qui non ſunt excẽpti. Secundò loco probatur aſſertio noſtra, erga non exẽptos præſcribentes.hos enim dicimus obſeruare debere leges cõmunes præſcriptionis,de quibus meminerũt citati Doctores in probatione prima huius regulæ,quod certũ eſt,quia ij ſubdũtur legibus,& ſic eas obſeruare tenentur.Imò illæ in foro conſcientię obligant,quia nõ ſolum cõtinent præceptũ,ſed etiã ius gentiũ de diuiſione,& applicatione rerũ,& præſcriptione:in quibus fundantur dominia. Et ita per cõſequẽs iuſtitia violatur à priuatis, ſi leges præſcriptionis violẽtur,quia pro illis poſitæ ſunt, ſicut pro ſummis Principibus cõſenſum reip.eſſe pro lege diximus ſuprà,quo ſuppoſito, etiam legibus reipublicæ iuuari poſſunt. Doctores citati.

De terris deſertis. Tertiò probatur vltima pars aſſertionis,circa inuẽtas terras deſertas,de quib⁹ ſup. dicti Doctores agũt, & Sylueſt.verb.inuẽtũ ad fi. Et res eſt clara:has eſſe primò inueniẽtis,& prꝗſcriptioni eſſe locũ, quia nõ eſt ibi reſpub.nec priuatus,cuius interſit:& ita cõprehenduntur ſub generali Dei cõceſsione:vtẽdi rebus, facta hominibus Geneſis. 1.Suppono autẽ illas non cadere in alicuius dictione:nam tunc iam cẽſerentur cadere ſub rerũ diuiſione,& tunc eſſet iniuſta vſurpatio illarum iam acquiſitarum alicui. Syluеſt. Geneſis.

13 Obiectionum Solutio. Prima de tumultu,& rebellione. Reſponſio. Quod ſi aduerſus ſupra dicta, quis obijciat primo: in eò quòd conſenſui rerum publicarum multum tributum eſt,datã eſſe occaſionẽ tumultibus,& rebellionibus reipublicæ.Huic ego reſpondeo:veritatem nõ eſſe occultandam,ſed cum exceſſus, & iniuſtitia in rebellione, & tumultus, ſine cauſa iuſta inueniretur, poteſt Princeps iure ſui principatus coërcere multi-

multitudinem ſupplicio, & bello: nam licèt libera ſit, non tamen poteſt paſsim, & ad libitum ſine ratione mutare Principes: quia ius ſemel datum, permanens eſſe debet, non exiſtente delicto Principis nociuo, & grauiſsimo: ſecus aliàs, vt dixi ſecunda regula. Quod ſi ſecundo quis obijciat ex alia parte, qua Principum poteſtati fauimus, datam eſſe occaſionem Principum violentiæ, qui cum potentia valeant, par uo iuris colore inuadent facile terras. His adde, ſi tertio dixeris: neq; illis fauere poſſe præſcriptionem, eo quod vi, & potentia poſſunt opprimere eos, quorum intereſt, & propterea & ſi derelinquant terras, quas potentes occupant, non ſponte id facient: & ſic non aderit fundamentum præſcriptionis, quod eſt derelictio rerum, & poſſeſsio bona fide cæpta, & cõ tinuata; & ideo ſuprà quæſt. 4. probaui, nõ eſſe adeò ſecuram in conſcientia præſcriptionem potentium, aduerſus impotentes. Quarto tandem; quare non omnes, etiam Principes cuſtodient leges præſcriptionis? ſiquidem iuſtæ ſunt, & communi gentium con ſenſione probatæ, & ita bona fides, tempus legitimum, & aliæ conditiones requirentur ad præſcriptionem, etiam potentium. Sed reſpondeo negando ſequelam, & inconueniens: quia primum tyrannidi nos locum non damus, ſed iuſtis titulis Principum: quos iure, & non iniuria procedere poſſe fatemur; vel pace, & ratione agentes; vel bello cõtra iniuriatores: quod nullo modo tyrannicum eſt: quod ſi iuſtis titulis ſe non tueantur, Deus iudex, & vindex erit. Secundo, quòd ad præſcriptionem attinet, aduertendum eſt: eſſe diuerſam rationem in Principibus, & rebus publicis exemptis, & in ſubditis: nam iſti legibus ſubduntur, vt dixi; illi vero non: & ideò ſi abſtineant ab iniuria, & res applicatas dominio cu

Secunda de vi, & tyrannide.

Tertia de præſcriptione potẽtium.

Suprà quæſt. 4 num. 10.

Reſponſio.

iuſquam non vſurpent, nihil vlterius debent alicui. In ſuper ſi is, cuius intereſt, populus conſentiat, præſcriptioni Principis, nullus eſt qui iure reclamet, quia vt dixi regula prima, & ſecunda, in occu patione terrarum reipublicæ cōſenſus eſt præcipua radix iuſtitiæ. Item tyrannis, & vis aduerſus reſpublicas certè rara eſt, & in Principibus pacifice guber nantibus non præſumitur, cum reſpublica multitudinem, & arma habeat; & Pontificem ſummum, apud quem conqueratur de Principe, ſi iniuſtus ſit, ſicut etiam Princeps alter, vel priuatus idem habet remedium. Quamuis non ſemper, neque in minutiſsimis quærelis, ratione vacantibus, audienda eſt multitudo. Deniq; diuerſa eſt ratio præſcribendi in alijs, quæ ad rerum diuiſionem particularē ſpectant, vbi dominorū de relictio inſpicitur, ad ingreſſum præſcriptionis. Alia verò ratio eſt dominationis Regnorum, & terrarum, in qua, ſi cauſæ iuſtæ ad ſint, reipublicæ conſenſus iuſtum titulum præbet dominij, & etiam præſcriptionis aduerſus competitores: quia cum iuſta cauſa, ipſa reſpublica domina eſt ſui, ad acceptandum, & repudiandum Principem, vt dixi regula prima, & ſecunda.

14 Diximus hucuſq; quibus titulis iuſtè poſsit Princeps obtinere regna, & dominia terrarum. Nunc breuiter etiam, & Theologico more agendum eſt de iuſtitia belli: neceſſarij quidem ad iuſtam occupa tionem Regnorum, & ad defenſionem etiam, & ad tuendas facultates, perſonas, & religionem, & pacem communem ab aduerſis. Sit ergo regula vltima: bellum iuſtum eſſe poteſt, & Deo acceptum; ſi ad ſit. Primò poteſtas publica ad publicum bellum; & naturalis defenſionis neceſsitas in priuato, ad priuatā defenſionem: quā priuatum bellū dicimus. Item

Vltima regula de bello iuſto.

Conditiones belli iuſti.

Item ſi adſit cauſa iuſta motiua finis iuſti conſequendi, vel punitionis ſubditorum delinquentium, vel defenſionis reipublicę ab iniuſtè impugnantibus illam, ne tunc, vel poſtea obſint, vel recuperationis propriæ dictionis, aut facultatum, vel protectionis religionis, & fidei. Hæc ſi concurrant iniuſtitia vacat bellum, & ius adeſt deprædandi licitè victos. Et vt omnino ſanctè fiat, aduerſa virtuti intẽtio vitãda eſt, & ad dictas iuſtas cauſas ſolum recta intentione aſpiciendum. Inſuper & priuati pro Principe præſumũt licitè, niſi de iniuſtitia manifeſtè alliàs cõſtaret. Tãdem ex ignorantia, vel opinionum varietate, aliquãdo poſſet contingere bellum eſſe iuſtum ex vtraq; parte, quod raro fiet. Aliter ſine iſtis conditionibus

Probatio. non licet bellum. Hæc ſuma eſt iuſtitiæ, & iniuſtitię bellorum, de quibus ſcripſere D. Thomas. 2. 2. quæſtione. 40. vbi Caietanus, & Victoria in relectione ſexta, Sotus libro. 5. de iuſtitia quæſtione. 1. &. 3. articulo. 5. Couarruuias regula peccatum. 2. parte. §. 9. & in caput. 4. decretalium epitomes. §. 4. parte. 2. Caſtro de hæreſibus verbo bellum, ſubditus, & tyrãnus, Petrus Nauarra de reſtitutione in libro. 2. cap. 3. à numero. 258. Syluester, & ſumiſtæ verbo bellum, tyrannus, & homicidium. *D. Thomas. Caietanus. Victoria. Sotus. Couarruuias. Caſtro. Nauarra. Syluester.*

15 Bellare licitum. Sed breui ad materiæ reſolutionem præſupponẽdum eſt primo: bellum ſecundum ſe iuſtum eſſe (& in bonam partem hoc nomen ſonat pro bello iuſto modo peracto, & non ſicut homicidium, quod particularem prohibitam occiſsionem, non punitionẽ delinquentis indicat: quanuis vtraq; vox in bonam, & malam partem ſumi poſsit.) Itaq; ex genere rei, bellum eſſe licitum quibuſuis hominibus etiam chriſtianis, cõſtat diuinæ ſcripturæ authoritate in libris Moyſis, & hiſtorialibus ſacris, vbi ſæpè diuina iuſ- *Moyſes.*

ſione, bella plurima ſuſcepta ſunt, vſq; ad deprædationem, & necem inimicorum. deinde Matthæi. 8. Dominus, & Lucæ. 3. Ioannes Baptiſta militum, & ducum ſtatum non reprobarunt, ſed ſalutaribus præceptis moderati ſunt. & Centurio laudatus eſt, etiam militare exercens officium. Deinde ad coertionem, & punitionem impiorum, vt bonos ſinãt ſuis quiete frui. hoc genus publicæ gubernationis, & belli neceſſarium omninò eſt, vt docent B. Auguſtinus tomo. 6. lib. 22. contra Fauſtum, à cap. 70. ad. 78. & tomo. 2. epiſtola. 5. &. 74. & D. Thomas articulo. 1. vbi ſupra, & hoc armorum genere vſi ſunt catholici, & ſanctiſsimi viri, quorum intentionem arcana cœleſtia, crucis, & ſanctorum apparitiones ſæpe probarunt. & ideò ſemper eccleſia damnauit ineptum errorem eorũ, qui vt omnia in dubium reuocarent, bella damnarunt. vt Manichæi, & Oecolampadius, Cornelius Agrippa, & Lutherus, quos refert Caſtro vbi ſupra: nitebanturq; perfectioni pacis Chriſtianæ, commendatæ ſæpe in ſcripturis, vt pſalmo. 84. Veritas de terra orta eſt, & iuſtitia de cœlo proſpexit: iuſtitia, & pax oſculatæ ſunt. et Iſaiæ. 11. de tempore euangelico ſcriptum erat: Non nocebunt, et non occident in vniuerſo monte ſancto meo, quia repleta eſt terra ſcientia domini. et Dominus Matthæi. 26. aſſumptionẽ gladij ſuis prohibebat, et. c. 5. aiebat; ego autem dico vobis: non reſiſtere malo. & Paulus ad Rom. 12. non vos defendẽtes chariſsimi. Sed reſpõdẽt Thomas, & Auguſt. ſacris litteris ſolũ vetari iniuſtam, & abſq; authoritate occiſionem: Et quandoq; manſuete ferẽda eſſe mala priuata, vt chriſtiana pax cuſtodiatur. neq; aliud prædictis ſacris locis innuitur; ſed inimicorum publicorũ deſtructionem etiam optabat Dauid Pſalm. 78. &. 58.

Chriſtus, et Ioãnes Bapt. *D. Auguſtin.* *D. Thom.* *Viri catholici.* Contra hæreticos. *Pſalmiſta.* *Iſaias.* *Chriſtus.* *D. Paulus.*

Sed

16 Sed ad belli cauſas accedentes, primum conſtitua
Poteſtas publica ad bellum. mus, præcipuum agens debere exercere poteſtatem publicam, vt iuſtè, & iure indicat bellum. Ita docẽt omnes præcitati doctores. & ratio eſt, quia iuſtum bellum opus eſſe debet publicæ gubernationis, & cũ conſilio ſuſceptum ad bonum finem, non ad vindictam particularem; quia hæc quinto præcepto decalogi prohibetur: non vero defenſio propria, vel aliena: quia hæc naturalis eſt, etiam vim vi repellendo, quæ communis eſt ſententia doctorum, qui de homicidio agũt, & relatis locis. hocq; dicere poſſumus bellum priuatum defenſiuum. *Doctores citati num. 14.*

Cauſæ belli.

Punitio ſubditorum. Sed age iam de motiuis cauſis belli: quæ illius finis erunt, vt iuſtum ſit. & primum manifeſtum eſt, ſub ditorum delinquentium punitionem (cum ad turbines, & rebelliones redacta eſt reſpublica, nec poteſt coerceri mandatis, ſed armis) tunc licere Principi, conuocare multitudinem, vt puniat eos, qui priuata authoritate conuocarunt tumultus, & deliquerunt, conſtat ex ſententia eorundem doctorum, quos citaui. & ratio eſt, quia hæc punitio pars eſt gubernationis, eaq; valdè neceſſaria reipublicæ; & præ cipuè cum communis tranquilitas perturbatur, qua perturbatione ferè omnia reipublicæ commoda cor ruunt. *Doct. ijdem.*

De punitione nõ ſubditorum. Sed maius dubium eſt, an liceat bello punire hoſtes, non ſubditos. Caietanus in dictum articulum primum D. Thomæ, & Couar. dicto. §. 9. num. 3. dicunt licere: quia ad bonam gubernationem reipub. ex lege naturæ hoc iuſtum cenſent, probantq; facto Machabæorum. 1. lib. cap. 9. vbi Ionathas, & Simon recordati ſanguinis Ioannis fratris ſui, ſurrexerunt ex inſidijs, & occiderunt, & vulnerauerunt filios Iãbri. Sed ego de hac re vehementer dubito: quia Paulus epiſtolæ ad Corinth. 1. cap. 5. apertè dicit: Quid *Caietanus. D. Thomas. Couarruuias. Machab. D. Paulus.*

mihi de his, qui foris ſunt, iudicare; nonne de his, qui intus ſunt vos iudicatis? nam eos, qui foris ſunt, Deus iudicabit. Et ideò niſi illi de præſenti nocerēt, vel retinerent aliena à noſtris vſurpata; vel nocituri ſperarentur, non cenſerem ſecurum bellum aduerſus inimicos, ſola ratione punitionis: quia punitio eſt actus iuriſdictionis, qui debet fieri à proprio ſuperiori, inimici verò extranei, nō ſunt ſubditi nobis, niſi cum ſunt in noſtro territorio inuenti. Qua ratione Machabæi iuſtè potuerūt Iābritas punire, quia tota illa terra data erat Iſraelitis à Deo, vt patet libris Moyſi, & Ioſue. Peccata verò infidelitatis,& contra legē naturæ, & alia quæuis punire non poſſunt alieni Principes, iuxta D.Thomā. 2. 2. quæſt. 10. artic. 8. Sotū dicta quæſt. 3. art. 5. Victoriā dicta relectione. 5. num. 16. niſi in caſu defenſionis, vt circa quartam regulā dictum eſt. *D.Thomas.* *Sotus.* *Victoria.*

17 *Tyranni punitio.* Alia belli, & punitionis neceſsitas eſt interior: cū tyranni oppreſsionem experiremur, ſed breuiter in hac re dico (cū Magiſtro Soto lib. 5. de iuſtitia quæſt. 1. art. 3. Couar. in. 2. parte epitomes decretalium. c. 3. §. 4. Alfonſo à Caſtro de hæreſibus verbo tyrannus, & ſubditus, & cum concilio Conſtantienſi ſeſ. 15.) tyrannū nullum habentem titulū, licere occidi, à quouis oppreſſo, vel vidente oppreſsionem alterius. quia defenſio naturalis licet omnibus, etiā cum vi. Secundo verò affirmo tyrannum habentē titulum regni, vel dominij, non poſſe à quouis occidi, niſi mandato ſuperioris, vel reipublicæ. ꝙ optimè probat Nauarra loco citato, à num. 309. per plures: & ratio eſt, quia ad quietem reipublicæ, & vt obedientia deferatur Principibus, cum pace chriſtiana, nec detur occaſio tumultibus, & falſis excuſationibus obediēdi, iniuſtiſq; ſuſpicionibus priuatorū aduerſus Principes, ſint *Couarruuias.* *Caſtro.* *Conc. Conſtantienſe.* *Nauarra.*

ſint ne tyranni, nec ne: & quia iudicium omne ſpectat ad præfectos, & gubernatores reipublicæ, non ad priuatos; ideo non eſt authoritas apud priuatos occidendi tyrannum habẽtem titulum, quia ille præfectus eſt: & ita eius punitio pertinet ad totam rempublicam, cuius vices ille gerit; & cui ſubditur. præcipuè, cum ex ſententia Caietani. 2. 2. quæſt. 95. articulo. 8. belli ſuſcepti prudenter conditio ſit facultas bellandi, quod & dominus apud Lucam cap. 12. prædixerat. At priuatus has vires non habet aduerſus tyrannum, ſed totius reipublicæ auxilium neceſſarium eſt.

Vires ad bellum prudenter ſuſcipiẽdum. *Caietanus.* *Lucas.*

18 Alia iuſta cauſa belli eſt defenſio reipublicæ propriæ, vel alienæ in temporalibus; & fidei protectio in ſpiritualibus: ſimiliter recuperatio propriorũ, quæ ab inimicis vſurpata ſunt, vel eorum, quæ competunt bellanti iuſto aliquo titulo, aut donatione, aut hæreditate. In hoc conſentiunt doctores omnes præcitati. & ratio eſt, quia defenſio, & recuperatio propriorum iure diuino, naturæ, & gentium omnibus competit: tum erga ſua, tum erga aliena defendenda: quia præcepto charitatis obligamur ad ordinatam dilectionem Dei, noſtram, & proximorum, vt ex diuo Thoma. 2. 2. quæſtione. 25. 26. & 40. conſtat, & ex dictis prioribus regulis; vbi diffuſius hæc tractaui. & deniquè licerere vim vi repellere omni iure diffuſè prouaui quæſtione. 1. Zelus autem defenſionis fidei chriſtianis viris maximè competit, vti Dei filijs adoptiuis, cuius naturalis Chriſtus eo ſtudio ita ardebat, vt Pſalmo ſexageſimo octauo, & Ioãnis ſecundo dixerit patri: Zelus domus tuæ comedit me.

Defenſio, & recuperatio ſuorum licet. *Doctores ijdẽ num. 14.* *D. Thomas.* *Sup. in. 1. quæſtione nu. 12.* *Chriſtus.*

19 Itaq; iſtis conditionibus conſtituto bello, licet dictos hoſtes deprædari. Ita docent omnes citati doctores,

De præda iuſta. *Doctores citati num. 14.*

ctores, & ratio eſt, quia cauſa belli, & victoria faciũt ſubditos victos, & eorum bona appropriant victoribus iure gentium, & communi earum conſenſione: quia & ſic fieri vbiq; videmus, nullo repugnante. & quia cauſæ iuſtæ, quæ dederũt ius nocendi perſonis, etiam facultatem fecerunt in bona deuictorum. & quia ius, & conſenſio gentium, quæ rerum diuiſionem ſtabiliuit, in caſu belli dedit ius ad bona deuictorum; vincentibus, vt metu hoc, inquieti contineantur, & ſeruetur pax: quare illud iuſtiſsimum ſupplicium eſt. Sed & ſacris ſcripturis hoc ius ſpolij firmatum eſt, tum Exodi. 11. vbi iuſſu Dei tulerunt iuſti ſpolia impiorum in exitu Iſraël de Aegypto; & in ingreſſu terræ promiſsionis, vt patet libro Ioſue; & cæteris ſacris hiſtorialibus; vbi ſæpe Dei iuſſu, per os prophetarum, ſpolia ab inimicis ſumpta ſunt, ex quarto Regum. 7. & primo Regum. 30. lex illa Dauidica firmata eſt: æqua pars erit deſcendentis ad prælium, & remanentis ad ſarcinas: & ſimiliter diuident. idq; generaliter pro omni natione probatum eſt, per Iſaiam capite. 9. exultant victores capta præda, quando diuidunt ſpolia.

Exodus. *Dauid.* *Iſaias.*

20 *Recta intentio.* Semper autem neceſſaria eſt recta intentio, ſicut & cauſæ iuſtitia in ſuſcipiente bellum; ſicut ait D. Thomas ſecunda ſecundæ quæſt. 40. art. 1. & D. Auguſtinus lib. 22. contra Fauſtum cap. 74. & lib. 83. quæſt. q. 10. & Doctores citati. & ratio eſt, quia circunſtantia finis mali vitiat opus. Cæterum priuati obedire tenentur Principi, & præſumere pro illius cauſa; niſi euidenter contrarium conſtaret: nam tũc non excuſarentur, vt dicunt doctores citati: præcipuè Sotus, Nauarra, & victoria. Inſuper cauere debent priuati ab iniuſtitia particulari: vt à nimia extorſione, contra illud Lucæ. 3. neminem concutiatis,

D. Thomas. *D. Auguſt.* *Priuati obediant, & præſumant pro Principe.* *Caueantur incommoda.* *D. Lucas.*

tis,& contenti eſtote ſtipendijs veſtris,& iuxta illud Exodi.23.& Deuteronomij.20. inſontem, et iuſtu non occides. & ideò Victoria relect. 6. à num. 34. prudenter cauet,vt niſi ſpeciali Dei mandato, vt Ioſue.6.&.1.lib.Regum.15.vel cum aliter non poteſt commodè perſequi iuſtum bellum per accidens,non opprimantur,aut ſpolientur innocẽtes in bello.quia iuſtitia per ſe, & charitas ſemper ſunt obſeruanda. Inſuper & niſi magna neceſsitate reipublicæ, non decet clericis per ſe ipſos belligerare, ſed ſolum cõmitari,& iuuare in ſpiritualibus militantes, vt notāt D.Thomas,& Caietanus ſupra artic.2. de duello verò ſupradixi.

Exodus. *Victoria.* *D. Thomas.* *Caietanus.* *Sup q.5 ā n 10*

21 *Bellum iuſtum ex vtraq; parte per accidens.*

Deniq; & animaduertere oportet,quod magiſter Victoria relectione.5.nu.6.& Sotus lib.5.de iuſtitia q.1.art.7.notant,nõ oportere ſtatim damnare Principes cõtraria bella gerentes,quia poteſt ex ignorantia dari iuſtum bellum ex vtraq; parte, quia vt inquit ſapiens Sapientiæ.9.incertæ ſunt prouidentiæ noſtræ,& hoc nõ culpa noſtra, ſed miſeria humana cauſabit: quia inter doctores etiam doctos, & pios dari poteſt opinionum varietas propter probabilia fundamenta,ex vtraq; parte facti , & iuris, & rationis per accidens,ex humanarū rerū,& noſtri ingenij conditione. Quæ opiniones vtrāq; partē inuincibiliter excuſant,donec de veritate apertius cõſtet. Cæterū ſi prædictæ cauſæ belli iuſti nõ cõcurrāt, iniuſte bellū exoriri,& continuari,cū obligatione ad reſtitutionē certū eſt,ex cõmuni doctrina:& doctorū,quos citaui in principio probationis huius regulæ bellorū; & eorū,qui de reſtitut.ſcripſerunt. eāq; rē diſputat Petrus Nauarra vbi ſupra à num.276.per plures ſequentes. & ratio eſt,quia homicidium,& furtum naturali, & diuina lege iuſtitiæ,& charitatis vetantur, cum obligatione

Sotus. *Sapiens.* *Vitetur iniuſtitia belli.*

gatione

gatione ſatisfactionis: Exodi.20.& Matthæi.22. Et ita in his quæ grauiſsima ſunt, magna animaduerſione, & pietate vti debet Chriſtianus Princeps, & eius conſilium. Inſuper, quòd quæſt.2.&.1. etiam in argumentis ex catholicæ doctrinæ archiuis probaui, iterum ad memoriam reduco Principibus: vt qui à Deo in ſupremo loco poſiti ſunt, meminerint ei grati, eius res curare, & eccleſiaſticæ hierarchiæ fauere potius, quam contradicere contendant, & ita nomen chiſmatis, aut ſuperbæ rebelionis apud Chriſtianos nec nominetur quidem, & eccleſiaſticam libertatem, & cauſarum eccleſiaſticarum expeditionē ne perturbent, nec appellationes admittant eccleſiaſticæ rei, quod toto iure, vt dixi prohibetur, & antiquiſsimo decreto Cartagin.conc.c.9. c.placuit. 11.q. 1.& Trid.conc.ſeſs.25.ſupracitato decreto: ꝙ de ordinarijs cauſarum progreſsibus, nō de cauſa vis: quæ per modū refugij, non appellationis, quæ nec nominãda eſſet ibi, intelligitur, quam licite tolli per Principes in ſubſidium eccleſiaſticorū dixi quæſt.1. Hæc habui, Chriſtiane lector, quæ de noſtræ reipublicæ defenſione, & moderatione ſcriberem: tu pie, fructuoſeq; accipito; & vtinam Deus, in cuius honorem offertur, laborem grate ſuſcipiat.

(.·.)

Vitetur aduerſus eccleſiam contentio.

Conc. Cartag. & Trident.

★ *Soli DEO Honor & Gloria.* ★

M A D R I T I,

Apud Petrum Madrigal. Anno. 1591.

INDEX ALPHABETICVS NOTABILIVM SENTENTIARVM.

Quæ notantur in ſingulis paginis per numeros, ac earum princip:o per.p. medio per.m. fine per.f. ac toto contextu per.t.

A

ABraham decimas obtulit Melchiſedec. 93.p.

Æliodorus dux Antiochi, ob violationẽ immunitatis grauiter punitus, reſipuit. 92.t.

Alcauala ſeu gabella, quomodo iuſta. 252.m. 253.t.

Ambroſius beatus excommunicauit Theod. imper. 106.p.

Anglia punita à Deo, ob violationẽ eccleſiaſticæ libertatis, & immunitatis, & reuerentiæ erga Pontifices. 93.m.

Appellatio iure naturali conceditur. 12.m.

Appellatio ad Regem vetatur clericis. 133.p. 474.p.

Apoſtolorũ decreta mutari poſſunt à Põtifice. 146.t.147.p.

Apoſtolorũ præcepta varia, vel humana, vel diuina. 147.m.

Aragoniæ cõſuetudo de arbitris in dubio iuriſdictionis eccleſiaſticæ, & Regalis. 65.p.

Aſia, ob ſuperbã aduerſus Romanos Põtifices, decidit. 93.p

Aßiſium, vide ſiſa.

Auaritia miniſtrorum iuſtitiæ fœda, & reip. nociua. 399. ad 403.t. ex ea quãta mala reip. adueniant. 412.t.

Audacia occaſio non datur per licentiam auferendi vim eccleſiaſticam. 81.p.

B

BAptiſmi antiqua variæ ſententiæ Pontificum. 8.f.

Bella licita ſunt Chriſtianis. 467.f. 468.t.

Bellorum periculum licet: ob bonum commune. 26.m.

Belli liciti conditiones. 466.f. 467.p.

Bellũ, vt licite indicatur, requiritur poteſtas publica. 469 p

Bellum, vt liceat, requirit iuſtã cauſam. ibidem.m.

Belli, an iuſta cauſa ſit punitio ſola. ibidẽ, & 469.t. 470.p.

Bellum, vt prudenter indicatur, requiruntur vires indicentis bellum. 471.f. 472.p.

Belli iuſta cauſa eſt defenſio reip. & recuperatio ſuorum. 471.m.

Bellum indicentis intentio recta

requiritur. 472.m.
Bellum indicentis ſubditi, abſolute præſumant pro Principe. ibidem.
Bellantes caueant, ne nociui ſint innocentibus priuatis, niſi in caſu neceſſario ad finem iuſtum. 472.f. 475.t.
Bellum iuſtum ex vtraq; parte. 471.m.
Bellum vide præda, dominium Regnum, Indi.
Beneficia eccleſiaſtica obligātia ad horas, quæ? & quæ propriè talia ſint? & quæ ex conſuetudine? 355.f. & 156.p.
Bona particularium pro bono cōmuni auferre licet gubernāti. 258.259.260.t.
Bullarum ſuſpectarum remediū 49.50.51.t.
Bullarum ſubreptio, & obreptio contingens. 14.f. 49.p.
Bullæ Pontificales inſpici poſſūt à Principe. 55.m.
Bullæ cœnæ Domini caſus irreuerentiæ, & falſi prætextus contra iuriſdictionem eccleſiæ. 80.t.

C

Caietanus Cardinalis audet aſſerere in Pontifice poſſibilem, in quibuſdam particularibus, lapſum & fallibilitatē. 7.f. 17.t. idem affirmat ius tollendæ vis eccleſiaſticæ per Principes. 16.t.
Campeſtria vide Rus, venatio, nemora, vetatio.
Canon clericalis quomodo intelligatur. 46. 47.f. 49.f.
Cenſuræ quomodo ferendæ, & intelligendæ ſint? 37.38.39.t.
Cenſuras, & canonē clericalē nō incurrit collens vim eccleſiaſticam. 39.40.46.47.t.
Chriſtiani ne ſe à ſubiectione ſubtrahant prætextu libertatis. 200.m.
Chriſtiani lites fugere debēt ex conſilio Apoſtoli. 200.f.
Clericale priuilegium, & immunitas, ac libertas renunciari nequit. 193.m.
Clerici non debent appellare ad Regem, ſicut hæretici volebant. 133.p.
Clericis vetatur duellum. 363. 364.m.
Clericis non vetatur taurorum ſpectatio in viis apertis, vel vaccarum alligatarū. 355.f
Clericis vetatur ſpectatio taurorū in circo, ſi ſint in ſacris, vel beneficiati, vel regulares clerici. 355.m.
Clericis quare vetetur, nō tātū nunc, ſed & antiquitus ſpectatio ſpectaculorum immanium? 353.p.

Clerici ſub mortali obligãtur abeſſe ab agitatione taurorum. 351.t.
Clerici primæ tonſuræ, & regulares non clerici non vetantur ab ſpectatione agitationis taurorum. 354.f.
Clerici ab hac ſpectatione nulli vetãtur, vbi motus proprius Py.V. non ſit in vſu, vetãtur vero vbi eſt in vſu, vel poſt publicationem, prælati inſtãt, vel probi cenſent obſeruari. 35 t.
Clerici tenentur obſeruare leges quaſdã ſecularium Principũ, quæ ad gubernationẽ, & ad legem naturæ pertinẽt. 206.p
Clericis primæ tonſuræ etiam cõceduntur eccleſiaſtica priuilegia. 205.t.
Clericum percutiens excommunicatur ipſo iure. 195.f. 196.p
Clerici ab iniuria proteguntur diuino iure. 196.f. 197.t.
Clericorũ libertas, & immunitas vide libertas, & immunitas.
Columbaria licita, ſecundum cõſuetudinem, & leges prouinciarum ſunt. 327. 328.t.
Commiſſarij, & coadiutores neceſſarij ſunt gubernantibus. 126.p.
Commodũ allicit ſæpius ad ſubeunda onera publica. 208.m.
Commoda regia vide Princeps, tributa, ius.
Conculcatio ſegetum: quando liceat, vel vetetur. 309 p. 325 f. 326.p.
Conductores redituum regiorũ, & publicorũ ſuccedunt in ius conducentium. 286.p.
Confeſſariorum optimatum, ac Principũ animaduerſio. 287.t
Confeſſariorum dominorum nemorum animaduerſio. 310.p
Cõfeſſariorum officialium reip. aduertentia. 447.m.
Confraternitates laicorũ defendi poſſunt à Principe, ne eis immiſceatur iuriſdictio prælati. 56.f.
Conſcientia erronea generat peccatum. 1.m.
Conſtantini Imper. deuotio erga eccleſiã, & ſeruandæ iuriſdictionis religio. 95.m. 131.f.
Conſuetudo per ſe non annullat legem eccleſiaſticorum Pontificũ, niſi ex conſenſu, vel diſſimulatione. 152.f. 153. 154 t. *valet tamen contra leges ſeculares. ibi.* 152.p.
Cõſuetudo valet in eccleſiaſticis ex diſſimulatione Pontificis. 155.m.
Conſuetudo abrogatur per legẽ. 155.f. 156.t.
Cõſuetudines quædam probatæ,

& præſcriptæ: circa eccleſiæ libertatem. 192.t. 193.t.
Cõſuetudines huiuſmodi reuocari nequeũt, ſine conſenſu partis, cui ius acquiſitũ eſt. 195.p
Conſuetudines quædã aduerſus eccleſiã reprehendũtur. 195.p
Conſuetudines quaſdã circa immunitatem nõ neceſſarias tollere oporteret. 195.m.
Conſumptibilia quando liceant miniſtris reip. 424.m.
Cruciatis laicis non prohibetur ludus, & ſpectatio taurorum. 355.f.
Cuſtodes camporum ad quid obligentur in conſcientiã 328.f.

D

DEcimæ quota eſt de iure humano: ſuſtẽtatio miniſtri de iure diuino. 36.p.
Decimarum cõceſſio ab eccleſia facta laicis, quãdo liceat, & ſit firma. 276.f. 277.t. 278.p.
Decretis omnibus eccleſiaſticis reuerentia, & obedientia deferatur. 148.t.
Defenſio naturalis, & neceſſaria, ac moderata licet. 26.f. 27.t. 459.m. 460.t.
Derechos Hiſpanè. 384.m.
Deus ſuauia, & facilia media iniungit. 36.m.
Diffinitiones eccleſiaſticæ immutari non poſſunt. 141.142.t
Diuites etiam poſſunt ferre ſtipẽdia piorum, & ſecularium operum. 393.p.
Doctores Deus poſuit in eccleſia; vt eorum ſententia cæteri ducantur. 37.m.
Dominium, vide Regnum.
Dominiorum diuiſio inter Principes & priuatos. 233.f.
Dominis terrarum optimatibus decent diuitiæ: ſed moderatiores regalibꝰ ſint. 283.284.t.
Dominus conceſſa Principibus iura non ſunt ita lata ſicut in Principibus. 285.t.
Dona miniſtris reip quæ non liceant, & quæ liceant, & quæ reſtituantur. 399. ad. 406. 429. ad. 435.
Donationes moderatæ ſolum licent Principi, & ſunt firmæ: & non aliæ. 275 m. 276.p.
Donationes terrarũ quæ liceant. 462.m.
Dubium iuriſdictionũ eccleſiaſticæ & ſecularis vel circa immunitatẽ dirimit eccleſiaſticus. 64. m. exceptis quibuſdam. 65.p.
Duella illicita. 359.m. 362.m. 363.f. præter defenſiua. 360.f. 361.f.

E

ECcleſiæ fides infallibilis in noua, veteriq; lege. 112.113.114.t

Eccleſiæ

Eccleſiæ impugnatio vitanda. 474.p.

Eccleſia habet poteſtatẽ à Deo erga fideles omnes: in ædificationem ſpiritualium, & ijs annexorum, nõ in deſtructionẽ, & in tẽporalia per ſe. 14.m. 15.m.56.m.67.68.69.79.t

Eccleſiæ priuilegia ſeruãda ſunt ab omnibus. 89.f.

Eccleſiæ immunitas, & libertas ſeruandæ ſunt illaſſæ ab omnibus Principib⁹. 96.t. *& cautellæ reprehẽdũtur.* 136.f.

Eccleſiaſtica priuilegia, & immunitas, ac libertas innouata ſunt à Tridẽt.concil. 69.m.

Eccleſiaſtica immunitas, & libertas partim à diuino, partim ab humano iure procedit. 166.ad.184.t.

Eccleſiæ vnum corpus, & caput vnum. 104.p.

Eccleſiaſtici miniſtri ad Dei familiã ſpecialius ſpectant, & ideò colendi. 90.p.

Eccleſiaſtici vltra mẽſuram, & commiſſionem Dei ne extendantur. 68.t.

Eccleſiaſtici iudicij incõmoda, quæ euenire ſolent. 35.f.

Eccleſiaſtici iudicij cauſæ, quæ? 201.m. *& exceptiones.* 199. f.59.f.

Eccleſiaſticis prælatis competit iudicium, & remedium erga cauſas etiam temporales fidelium: in caſu tyrannidis, vel diſſenſionis, vel defectus iudicum. 202.p.

Epiſcopi à iure diuino habent poteſtatem ſuam. 119.120.t.

Epiſcopi ſuarum diœceſum, etiã erga Principes ſunt prælati. 123.m.124.t.125.p.

Epiſcopi Apòſtolorum ſucceſſores ſunt. 119.120.t.

Error intolerabilis quis ſit? 13. p.38.m.

Exactio vide tributa, et Princeps

Excõmunicatio præſupponit mortale. 38.f.

Excommunicatio magna cautela, & circũſpectione ferenda eſt. 39.m.

Eutrapelia virtus. 331.t.

F

F*Allibilitatis, & infallibilitatis eccleſiaſticorũ obiecta numerantur.* 6.7.t.

Feræ: vide nemora; venatio, taurorum ludus, pugna.

Ferdinandi. 1.&.2. *Regũ Hiſpaniæ memoria celebris.* 94.95.

Feſtiuis diebus ludus taurorũ prohibetur. 349.f.353.f.354.p

Feſtiuis diebus moderatiores eſſe debemus in venatione. 302.p

Fidei contrarium à nemine eſt audiendum. 128.f.

G

Gallia punita ob violationẽ eccleſiaſticorum priuilegio-rum. 93.m.
Galliæ conſuetudo circa vim, ab aliquibus defenditur. 16.m. ſed in quibuſdam reprehenditur. 195.p. 132.p.
Galliarum antiqua reuerẽtia erga eccleſiam. 117.m.
Germanorum antiqua deuotio, erga Põtifices. 150.p. 118.p.
Germani puniti ſunt, ob violatione Põtificalis obediẽtiæ. 93.m
Gladij duo: ſpiritualis manu eccleſiæ, temporalis manu regũ mouẽdus eccleſiæ nutu. 104.m
Gratia Dei, & diuina præcepta non deſtruunt naturalia, neq; obſtant. 83.m.
Græcia barbaris ſuccubuit, ob irreuerentiam & arrogantiam aduerſus Pontificem. 93.p.
Gubernatio ſuauis perfectior eſt. 14.p.
Gubernatores neceſſarij ſunt, ne reſp. ruat. 127.f. 128.t.
Gubernatorum commoda, vide ſtipendia.
Gubernatores quid obſeruabunt in agitatione taurorum. 356 m. 341.m.
Gubernatorum labor remunerãtione dignus: ex B. Chryſoſtomo. 121. 122.t.

H

Henricus Angliæ Rex damnatus: ob violationem eccleſiaſticæ libertatis. 131.f.
Hiſpanorum reuerentia erga Põtifices, & eccleſiã. 116.f. 94.m
Hiſpania quondam à Mauris oppreſſa eſt, propter Dei irã vindicantẽ Vuitiſſæ rebellionem cõtra Pontificem. 94.p.
Hiſpania, & Regũ eius conſuetudines circa facultates, & bella defendũtur. 272. 273. 274.
Hiſpaniæ conſuetudo: circa tollẽdã vim defenditur. 4. &. 16. vſq; ad. 46.
Hiſtriones defenduntur. 337.p.

I

Iambritæ, quare à Machabæis occiſi ſint. 470.p.
Immunitas, & libertas eccleſiæ, quomodo differant. 166.m.
Immunitas, & libertas eccleſiæ, à iure diuino partim, & humano etiam ſtabilitur. 186. f. vſq; ad. 184. Circa hoc opiniones variæ. 171. 172.t.
Immunitas, & libertas eccleſiæ circa ſpiritualia, in quibus paſtores ſunt eccleſiaſtici cæterorum, eſt de iure diuino, at in temporalibus eſt de iure humano. 173. ad. 179.
Immunitas, & libertas in humanis, & temporalibus ſtabilitur

iure humano.179.ſed habent originem à iure diuino,ibidem, ſed non conuincuntur ex iure diuino.181.f.ad.184.

Immunitatis, & libertatis priuilegia minora antiquitus fuere, quã nūc;tēporūq; iniuria quædã permittebantur.184.ad 186.

Immunitas, & libertas Eccleſiæ, generaliter reuocari nequeunt. 186.m.187.188.t.194.t.

Immunitati, & libertati generaliter non obeſt conſuetudo contraria.190.f.

Immunitas, & libertas in particulari poſſunt tolli per Pōtificem, & præſcriptionem.191.f.192.t.

Immunitati, & libertati Eccleſiaſticæ contradicere fœdū eſt Principi Chriſtiano.188.f.189

Immunitas, & libertas Eccleſiaſticorum circa tributa.203.ad 206.

Immunitatis, & libertatis Eccleſiaſticorum quo ad bona, exceptiones.204.m.

Immunitatis, & libertatis Eccleſiaſticæ violatores puniuntur à Deo.91.92.190.p.

Immunitas, & libertas Eccleſiaſticorū à iudicio ſeculari.198.m.partim ex iure diuino,partim humano.199.m.

Immunitatis, & libertatis excepti caſus.199.f.200.59.f.

Immunitas ſacrorū, & templorū. 207.208.209.ea iure diuino nō ſtabilitur,ſed fulcitur.209. f.de eã monimenta antiquorū. 211.m.212.

Immunitas nō debet fauere patrationi delictorum.60.m.

Immunitas non obeſt, quando eſt periculum in mora.65.m.

Immunitatis exceptiones.59.60.t

Immunitas Eccleſiæ ſine tumultu eſt defendenda.57.58.m.

Imperator non eſt præſul Eccleſiæ.133.f.

Imperij conſtituēdi,quæ cauſæ fuerint.459.f.

Incarceratio Archiepiſcopi punita.110.p.

Indi quomodo licitè obtineantur. 460.t.

Infallibilitas Papæ.112.m.

Inferior nequit agere contra legem ſuperioris,niſi ex permiſſione ſuperioris.12.f.

Infidelitas non eſt ſufficiens cauſa belli,per ſe ſola.458.f.

Irreuerentes Eccleſiæ, & eius miniſtris à Deo puniuntur.91.m.

Irreuerentia in Dei miniſtros, in Deum refertur.226.f.

Inſtructio Eccleſiaſticorū non vetiatur laicis iudicibus.53.m.

Interpretatio legum diuinarū, & naturalium fieri poteſt à Pontifice ſummo.143.p.

Hh 4 *Inuenta*

Inuenta ad quē pertineant? 264. *ad.* 269.
Inuenienti licet præmium petere. 267.*p.*
Iudex qualis eſſe debeat? 403.*f.* 404.405.*t.*
*Iudicem precari nō decere, ſed informare ſolùm Socrates dicebat.*404.*m.*
*Iudicem omninò nudum animo, quaſi ſtatim moriturū eſſe debere Plato dicebat.*404.*f.*
*Iudicem eſſe iuſtum animatum, dicebat Ariſtoteles.*405.*p.*
*Iudici non licet locare operas, ſed tantùm ferre ſtipēdium taxatum.*406.*f.*407.408.*t.*
Iudices dona, & munera accipientes reprehenduntur à ſacris, & philoſophis ſcriptoribus. 409.*m.*410.411.*t.*
*Iudicium Dei nunquam, Eccleſia verò quandoq; fallitur.*8.*m.*
Iudicia ſecularīū in Eccleſiaſticas res, non licet. 129. 133. 134.*t.*
*Iudices caueant dilationes, violentias, diſſimulationes nimias, cauillationes, exceſſum, & duplicationem ſtipendij, & ſimilia vitia.*434.*m.*435.*p.*85.*p.*
*Iudicium ſolùm eſt in caſu dubio propriè; in apertis verò inſpectio, & executio rationabilium inueniuntur.*73.*t.*
Iudicium propriè à ſecularibus, in eccleſiaſticos exerceri nequit. ibidem.
Iura minutula miniſtrorū reipub. 384.*m.*408.*p.* *vide ſtipēdia.*
Iuramentum officialium reipub. circa ſtipendia, & receptiones. 421.*f.*422.*p.*
*Ius diuinum, & naturale ſeruandū eſt, & ſuperius omnibus.*12.*p.neq; reuocari poteſt per Pontifices.*138.*m.* 139.140.*t.*
Ius humanū vniuerſum euerti nō poteſt. 12.*m.*
Ius tertij auferri nequit ſemp. 3.*t.*
Ius tollendæ vis: quomodo liceat p. 15.*& infra, & vide vis.*
Ius naturale non tollitur per leges diuinas, vel humanas: neq; gratia deſtruit naturam. 33.*m.*
*Iurium, & patronatuum defenſio licet.*55.*f.*
Ius Regis à Samuele expoſitum. 230.231.232.*t.*
*Iuriſdictio Eccleſiaſtica, & ſecularis differunt multum in principio ſui.*456.*m.*151.*f.*
*Iuſtitiæ virtus ſeruanda.*13.*m.*

K

K*Ambiſis, vel Cambiſis Regis Perſarum factum egregium, excorianiis iudicem donis corruptum, atq; ex eius corio ſufſulcientis ſellā iudicij: ad ſequētium cautellam.*409.*f.*

Laicorum

L

Laicorum perſonæ, & res, & temporalia mera non ſubſunt Eccleſiaſticæ iuriſdictioni, niſi in ordine ad ſpiritualia. 56.t.
Læſio, & vis in quibus ſit. 27.f.
Lex cùm derogatur, non intelligitur nocere iuri acquiſito. 13.p. 163.f.164.t.
Legũ verba grauia, & pœna excõmunicationis ſignificãt peccatũ mortale frangẽtis. 351.t.
Leges pœnales, obligant in conſcientia. 324.p.
Leges obligant à tẽpore promulgationis in Curia, vel metropoli: & ſi ignorantes excuſentur. 149.t.
Leges Pontificis, & Epiſcoporum per ſe nõ indigent acceptatione, ſicut laicæ. 150.t. *& differunt in ſui principio, ac fundamẽto.* 151.f.456.m.
Leges obligãt poſt acceptationem. 152.p.
Lex mortui legislatoris, quã vim habeat. 155.p.
Legum reuocatio rationabilis, vt liceat. 161.p.
Legum reuocatio requirit mentionem præteritarũ. 162.f.163.p.
Libertas à peccatis, non à ſubiectione. 79.p.
Libertas eccleſ. vide immunitas.
Literæ Apoſtolicæ licitè inſpici poſſunt. 55.m.
Locabiles operæ miniſtrorum Eccleſiæ, & reipublicæ, quæ ſint? 446.t.
Locari operæ, & labores ſalariatorũ nequent. 391.m.392.p.
Locari operæ ſpirituales, & per ſe annexæ ad ſpiritualium exercitiũ nequeunt. 389.p.390.t.
Locari poſſunt operæ, & labores, quando per accidens annectuntur ſpiritualibus: vt cantus, docere, obligatio ad exercitium capellaniæ. 389.m.
Locans operas nè intendat vendere virtutem. 387.f.
Locatio operarum, & laborum licet. alias non ſufficienter ſalariatis. 406.f.387.388.t.
Ludi varij generis: mali immoderati, boni moderati. 334.t. 336.m.
Ludendi conſuetudo immõderata reprẽhenditur. 335.336.m.
Ludi ſpecialiter prohibiti, qui? 337.p.
Ludus manualis, qui liceat, & qui non in cartis, & aleis, & ſimilibus. 371.m.372.373.t.
Ludentium pulchra animaduerſio, ex Vergilio. 374.
Ludi recreatiui licent. 331. ad 334.

M

Mandandi verbũ aliquando, & exhortandi ſæpius aſſumere poſſunt Principes erga Eccle-

Eccleſiaſticos. 51.*f.*

Manifeſtare nocumenta cuiq; licet, neq; hoc prohibent leges vlla. 34.*p.*

Militū iuſta re muneratio. 396. 397. 398.*t.*

Monetæ conſtitutio, & auctio ad Principes, & rempublicā ſpectat. 263.*t.*

Monetæ vſum accommodare licet ad publicas leuandas neceſſitates. 261.*f.* 262.*t.*

Miniſter reipublic. nè extorqueat iniuſta. 422.*m.*

Motus proprÿ obligatio, & conditiones. 156.*m.* 157.*t.*

Mundus regitur Eccleſiaſtica, ac Pontificali, & principali poteſtate. 105.*m.*

Murmuratio contra iuſta opera, iniuſta eſt. 1.*p.* *contra Principes præcipuè.* 216.*p.*

N

Naufragorum bona non vſurpanda, ſed cuſtodienda à republica. 269.*m.*

Nemora, & venationes licent. 298. 299. *dum abſit iniuria.* 303.*t.*

Nemora cum feris conceduntur Principibus, & optimatibus cū moderatione. 304. 305.

Nemorum defendendi quidam modus non probatur. 306. *ad* 309.

Nemorum defendendorum vera cautio, & reſolutio. 310. *ad* 320.

Nemora cum feris, ſepta, & in proprÿs prædÿs dominorū carent ſcrupulo. 312.*p.*

Nemora ſepta, etiam in terminis communibus licent. 312.*m.*

Nemora poßidētium animaduerſio. 312.*f.*

Nemora aperta in proprÿs prædÿs, vel cum ea conditione datis terris, vt tolerentur damna ferarum, licita ſunt. 313.*m.* 314. 315.

Nemorum primi, & ſecundi modi domini ad nullam reſtitutionem damnorum ex feris prouenientium obligantur. 315.*m.* *ſed quando non licent, integrè ſunt damna reſtituenda.* 306. 308.*m.* 316.*ad.* 318.

Nemora cum feris nocentibus, nō ſepta, neq; limitata, non licent. 316.*m.* 317. 318.

Nemora limitata ſecundum exigentiam dignitatis principalis arbitrio boni viri: Principibus magnis ampliora quidem; optimatibus verò limitatiora licēt. 318. 319. 320.*t.*

Nemorum poſſeſſio ad iuſtam rationem redacta, non ſunt à plebe murmurāda, aut carpenda. 320.*f.* *Vide verbo vetatio, ſtrages.*

ſtrages, Campeſtria.

Nouus modus prouidendi reip. & Principum cõmodis. 288. ad. 294. t.

O

Obedientia Eccleſiaſtica commendatur. 160. m.

Obedientiæ limitatio. 9. p. 22. m.

Obedientiæ Eccleſiaſticæ probatio. 123. m. 124. 125.

Obedientiam ſolam virtutes ingerere, & cuſtodire, id eſt hanc ſolam habere generalem conditionẽ ſubmiſſionis Deo, ad omnes virtutes. 127. m.

Obedientiæ Eccleſiaſticæ violatio vitetur. 127. m.

Odiũ, & vindicatio illicita ſunt. 368. t.

Optimates. Vide Domini.

P

Pauperum cauſæ gratis agẽdæ. 121. m.

Papæ reſiſtere aliquando licere ſcripſit Caietanus. 16. f.

Pœnæ acerbæ non expediunt, niſi pro grauiſſimis, non pro rebus campeſtribus. 309. p.

Pontifici ſummo debetur reuerentia ab omnibus. 114. f. 115.

Pontifices excommunicauerunt, & Regnis priuarũt quoſdam Reges, &c. 104. p.

Pontifex, & legiſlator debẽt rationabiliter ꝓcedere in cõſtitutione, & reuocatione legũ. 162. m.

Pontifices, & Prælati, in quibus infallibiles, & fallibiles ſint. 6. p. 7. m.

Pontificis ſummi mandata ſuſpecta de ſubreptione, referenda ſunt ad Pontificem, ſi commoditas adſit. 49. p. 50. m.

Pontifex ſummus habet poteſtatẽ in omnes fideles, etiã Principes, ad ædificationẽ. 98. ad. 101.

Pontifex ſummus habet poteſtatẽ circa ſpiritualia, & tẽporalia ijs annexa, nõ circa merè tẽporalia. 101. m. 102. p. 103. p.

Pontifices in Principes habent poteſtatẽ, & eã exercuerũt in illos. 103. m. vſq. ad. 112. &. 118. t.

Poſſeſſoriæ cauſæ etiã eccleſiaſticæ cognitio ad quem ſpectet. 200. p. 40. m. ſecundũ legem Hiſp.

Præceptorũ iuſtorũ, iniuſtorum, & nullorum diſtinctio. 38. p.

Præcepta antiquæ legis, quæ ad confirmationem virtutum, & legis naturæ per ſe ſpectãt, manent cum Euangelio. 227. m.

Præcepta, & leges poſitiuas poteſt Pontifex reuocare, excepta iniuria tertij. 144. 145. t.

Præda iuſta eſt, in bello iuſto. 471. f. 472. p.

Prælatorum exceſſus contingibiles. 129. f. 9. m.

Prælatis etiam inferioribus obedientia

dictia debetur. 125.*m.*129.*p.*
Prælatorum facta in bonam partem interpretanda ſunt. 11.*p.*
Prælatos Eccleſiaſticos decet non inferre vim, neq; nimios eſſe in iuriſdictionis dilatatione, nè laicis ſe in noſtra ingerendi, occaſio detur. 81.*m.*& *f.*
Prælati debent præcipuè intendere correctioni ſubditorũ. ibidem.
Presbyteri ſucceſſerunt in locum diſcipulorum Domini. 119.*f.*
Præſcriptio, & iuſtus titulus quãdo locum habeant in Regnis, & alijs. 461.*f.*
Præſcriptio in potentibus, quando ſecura, & quando ſcrupuloſa ſit. 462.464.*t.*465.*m.*466.*p.*306.*m.*307.*t.*309.*f.*
Præſcriptionis vis, & conditiones. 156.157.*t.*
Præſcriptio cõtra leges Eccleſiaſticas, ex diſsimulatione Pontificũ eſſe poteſt 152.*f.*155.*m.*
Præſcriptio cũ mala fide non valet. 307.*m.*
Præſcriptio legitima, etiã in conſcientia tuetur poſſeſſorẽ. 307.*f.*308.*p.*
Principum iura reprehenderẽ irrationabiliter vanum eſt, & iniuſtum. 1.*t.*
Principes habent ius ad tollendã vim Eccleſiaſticorum, à pag. 15 *per mult.*
Principum paternum ius in remp. & Eccleſiaſticos etiam. 28.*f.* 29.*t.*30.*p.*31.*f.*
Principes obligantur, ad vim depellendam. 30.*m.*
Principes non habent imperium directum in Eccleſiaſticos. 33.*p.*
Principes facilè obſtant iniurijs. 36.*p.*
Principes, & eorũ iudices paternò, ſed reuerenti modo loquẽdi vtantur, cum Eccleſiaſticis. 51.*f.*52.*t.*
Principes, & eorum magiſtratus iuſtè inſtruunt Eccleſiaſticos, cùm oportet. 53.*m.*
Principes priſci ſemper reuerentiam, erga Eccleſiam obſeruarunt. 95.*f.*
Principes de immunitatis, & libertatis Eccleſiaſticæ cuſtodia, ſint ſoliciti. 96.97.*t.*
Principes rationem Deo reddent arctiſsimam. 95.*f.*96.*p.*
Principũ opera bona reprehẽdi nõ debẽt, ſed ſolùm mala. 215.*t.*
Principi debet reſpub. neceſſaria ad glorioſam ſuſtentationẽ, & ad defenſionẽ, & gubernationẽ reipub. 221.*f.* *vſq; ad.* 223.
Principũ abundantia honor reip. 218.*p.*
Principibus omnes nationes abũdanter prouiderunt. ibi.f.

Princi-

Principum commoda authoritate ſacra, & eccleſiaſtica nitũtur. 219.m.vſq; ad.223.

Principũ, ac gubernantium labores iuſtum eſſe remunerari, cenſuis D. Chryſoſt. 221. 222.

Principes nõ oportet eſſe nimios in ſuis cõmodis, & tributis. 223. ad. 229.

Principi conceduntur iuſta facultates. 229.p.

Principi negãtur iniuſta, & immoderata à lege diuina. 227.m. 229.f. de his ſacra teſtimonia. 230. ad 233.

Principes tenentur cũ ſubditis ſeruare iuſtitiã. 233.m. 235.p.

Principes habent diuiſa dominia cum ſubditis: exceptis varijs prouinciarũ limitationibus, vel extenſionibus. 233.f. 234.f.

Principes moderati ſint in tributis, & cõmodis. 235.f. 236.t.

Principum ſpecialia cõmoda ſtatuuntur. 237.m. & D. Thõm. ſententia ibi affertur.

Principum bona intentiõ, & Doctorum cõſilia eos in multis excuſant. 253.f. 256.p.

Principes ne Duellis patrocinentur. 363.m.

Principis, ſeu Regia domus opulentia decet. 274.f.

Principes ne onerẽt reditus Regio ſæpe. 290.t.

Principes nè tyrannicè aliena, etiã alijs appropriata cãpeſtria vſurpent: niſi in caſu neceſſario. 229.t.

Principes Catholici iudicia eccleſiaſticorũ repudiarũt. 131.m.

Principes conſiderẽt ſe habere in cœlis ſuperiorem. 165.p.

Principi fœdum eſt contradicere eccleſia. 188.f. 189.

Principes attendant quibus officia publica diſtribuant, vel vendant. 448. 449.t.

Pugna cũ beſtijs damnabilis ſine cauſa eſt. 357.f. 365.m.

Pugnæ huiuſmodi licitæ ſunt in quibuſdam caſibus. 366.f.

Q

QValitas perſonarum conducit ad qualitatẽ recreationum licitarum. 300.f. 331.t.

R

REcreatio licita eſt. 331. 332. 333.

Reformatio ſæpe perficitur melius ꝑ homines varij ſtatus. 202.f.

Reges vide Principes.

Regum inſtitutio à Deo. 452.f. 453.t.

Regũ punitio per Pontifices. 103. ad. 119.t.

Regnorum ablatio per Põtifices. ibidem.

Regna, & dominia dat conſenſus populi. 451.f. 452.p.

Regnorum, & Regum mutatio ex cauſis iuſtis cõtingere poteſt iuſtè, non vero tyrannico communitatis placito. 454.*m.* 455.*t.*

Regnorũ ſucceſsionis ius, & præſcriptio in Regnis, & dominijs. 455.*f.* 463.*f.*

Regna, & dominio concedi poſſunt à Pontifice quandoq;. 456. 457.*t.*

Regnorum ingreſſus, & obtentionis: defenſio iuris naturalis licitus eſt titulus. 459.*m.* 460.*t.*

Regnorũ infidelium inuaſio, non ob ſolam infidelitatẽ, ſed quòd obſtaretur Euangelio, licita eſt. 458.*f.* 461.*p.*

Regnorũ & Regũ viciſsitudo ex iuſtis cauſis quãdo licet. 462.*f.*

Regnorũ & terrarũ deſertarũ inuaſio ab inueniẽte licet. 464.*m.*

Romanæ ſedi ſemper omnis Eccleſia, & cõcilia reuerentiam habuerunt. 118.*m.* 95.*t.*

Reprehẽſio iuſtorũ operũ mala. 1.*p.*

Reſiſtere iniurianti, etiã Principi, & prælato, vitato ſcandalo licet. 34.*m.*

Reſtitutio ficta, & diminuta non ſatisfacit. 306. 307. 308. 309.*f.*

Reipublicæ ius contrã vim Eccleſiaſticorum. 15.*m.*

Reſponſales Romanæ ſedis vbiq; ſẽp in eccleſiã extitiſſe. 119.*p.*

Reipublicæ ſuccurrẽdi commodis, modus aptus. 288.*ad.* 294.

Reuerẽtia Eccleſiaſticis miniſtris habita, Deo eſt accepta, & in eum refertur. 91.*p.*

Reuerentia Eccleſiaſtica præmio donatur à Deo. 94.*f.*

Reuocari nequeũt abſolutè cõceſſa, ſed ſolũ precaria: niſi ex cauſa extraordinaria. 278. 279.*t.*

Reuocatio legis. Vide lex.

Ruris vſus ſtudioſus. 298.*ad* 230.

S

Sacerdotalis, & Eccleſiaſtica dignitas potior eſt principali. 106.*t.*

Salaria. Vide ſtipendia.

Scandalum nõ datur per ablationem vis Eccleſiaſticæ. 81.*m.*

Scrupulus indiſcretus peccatũ generat, erronea agente conſcientia. 1.*m.*

Scrupuloſa res eſſe cuiquã poterit: oneratio redituũ publicorũ frequens. 288.*f.* 290.*t. militibus ſtipendia, & præmia grandia non dari.* 397. 398.*p. non attẽtiſsimè Principes viſitare officiales reipub. & ſuarum facultatum.* 236.*m.* 237.*p.* 449.*t. in officiorũ publicorũ diſtributione non eſſe maximam circunſpectionem.* 448.*m.* 449.

Schiſmata poſsibilia. 15.*m.*

Schiſmati

Schiſmati quomodo à Principibus occurretur. 54.*m.*
Secura res eſt ſequi ſentẽtias doctorum 37.*f.*
Secularis iudex poteſt ſedare tumultus eccleſiaſticorum; & exceſſum in ſeruanda immunitate. 61.*m.* 62.64.*t.*
Secularis poteſt auferre arma ab eccleſiaſticis tumultuantibus, ſine periculo canonis. 62.*t.* 63
Seditio quomodo ſedãda à Principe. 54.*m.*
Sententiarum, & cenſurarũ varia genera: iuſtarum, vel iniuſtarum, timendarum, nullarum, & continentium errorẽ intollerabilem. 37.*f.* 38.*t.*
Siſa Hiſpana. 250.*f.*
Socrates ne vèxationem redimeret, obijt. 439.*m.*
Spectacula cruẽta abominabilia chriſtianis. 357.*ad.* 368.
Stipendia iuſta miniſtrorũ reip. 377.*ad.* 380.
Stipendia reip. Pericles inſtituit. 380.*m.*
Stipẽdia Ariſtoteles laudat. 380 *m.* & *Chryſoſtomus.* 381.*t.* *ex ratione naturali.* 382.*f.*
Stipendia à quibus rebus deducantur. 383.*t.*
Stipẽdia iuſtis titulis ſecura ſiũt. 384.*f.*
Stipendij titulus iuſtus eſt: dum abſit tyrannis, vel ſimoniaca intentio. 385.386.*t.*
Stipendium moderatum licet omnibus. 392.*f.* 393.*p.*
Stipẽdia moderata quæ ſint? & in foro cõſciẽtiæ moderatio neceſſaria eſt. 393.*m.* 395.*p.*
Stipedia eccleſiaſticis, & laicis licent. 395.*m.* 396.*p.*
Stipendia, & cõmoda in particulari. 413.*vſq. ad.* 416.
Stipendia, & accepta vel licita, vel ſine reſtitutionis neceſſitate, quæ ſint? 439.*f.* 440.*t.*
Stipẽdia vel data miniſtro reip. pure donata, lege, vel iuramento non fractis, licent. 441.*t.*
Stipendia, & data in ſpeciali licita. 442.*m.* 443.*t.*
Stipendia, & accepta cõtra legẽ, non ſemper obligant ad reſtitutionem. 443.*f.* 444.*t.* *ſemper tñ illicita ſunt.* 423.*m.*
Stipendia, & data præter taxationẽ, pro opere nõ debito ex officio, licent omnino. 445.*t.*
Stipendia quædam ex conſuetudine licent. 466.*m.* 447.*p.*
Stipendium, vel datum extortũ vi, vel vexatione, aut cautela, illicita, & reſtituẽda ſunt. 427.*p.* 424.425.*t.* 422.*m.* 431.*f.* *etiã ſi prætextu quouis tuerẽtur ſe miniſtri.* 424.*p.* 427.*t.* 425.*p.* 426.*t.*

Stipendia

Stipendia vel dona conſumptibilia.424.m.

Stipendia & dona pro malo, vel omiſſione boni, quæ licent, & quæ non.431.m.432.433.t

Stipendia vel dona, pro diſſimulatione, & omiſſione.431.m. 432.433.t.

Stipendiorũ leges quæ vetent, & taxent.429.f.430.t.

Stipendiorũ leges obligant in conſcietia.428.m.429.t.& quo modo ad pœnam.ibi.

Stipendia taxata & moderata licent.440.f.

Stipẽdiorũ taxatio, vid. taxatio.

Strages eſt ſemper vetita, etiam in communibus cãpis.325 m.

Studia tueri pertinet ad Principes: & ſtudentes laici ſubſunt illis.56.f.

Suauitas in gubernatione ſeruãda eſt.101.f.

Suauia media, ad quamlibet cõſequutionẽ optat Deus.36.m

Suauitas in legibus eccleſiæ eſt neceſſaria.159.f.

Subreptio, & obreptio mandatorum.49.t.12.14.f.

Subſidia eccleſiaſtica iuſtè ſunt Regibus cõceſſa.276.m. vſq; ad.282.t.

Succurrere obligatur potens afflictis chriſtianis aduerſus infideles. 273.m.

T

Taurorum agitatio incirco per ſe non eſt mala, ſi incommoda vitentur.337.ad.341.

Taurorũ ludo gubernatores proſpiciant.341.t.356.m.

Taurorum ludos & alios ſpectãtes nõ peccãt.342.m.336.t.

Taurorũ ludus quomodo à iure & motib⁹ proprijs ſit vetitus, vel limitatus.343.348.t.in hãc re, quam variationẽ per vſum leges huiuſmodi habeant.349.350.m.

Taurorum agitatio non eſt nũc vetita, niſi ſecundũ certas circũſtantias.349.m. Circa taurorum agitationẽ vota ſunt vetita, & irritata.349.f.

Taurorũ ludum ſpectare certis eccleſiaſticis perſonis eſt prohibitum.350.t.

Taxatio ſtipendiorũ miniſtrorũ Reip. ſecularis à legibus ſtatuta communibus, & à cõſuetudine.413.414.ad.418.

Taxatio obligat in conſcientia, ne vlterius ſumatur, pro actu debito.414.415.t.

Taxatio ſtipẽdiorũ miniſtrorũ eccleſiæ.416.417.t.

Taxatio ſtipẽdiorum pro Hiſpania.418.ad.421.t.

Temporalia ad Dei cultum ſpectant.188.m.

Templo-

Templorum, & ſacrorum reuerẽtia. 65.p.
Theologi eſt proprium decernere de Principum, & miniſtrorũ reſpub. iuribus in conſcientia. 217.p.
Theſauri cuius ſint? 269. ad. 272.
Theſaurorum, & inuentorũ differentia. 270.m.
Theſauri, & inueta ſunt Reip. incolarum, & Principum. 271.t.
Thomas Cantuarienſis beatus martyr occubuit pro defenſione eccleſiaſticæ libertatis. 189.m. 190.m.
Terrarum donationes quæ valeant? 462.m.
Terræ deſerta occupantis ſunt. 464.m.
Teſtium ſalaria, & cõmoda licita. 420.f. 421.p.
Tributa varia ſunt in quauis republica. 241. 242. 244.p.
Tributorum iuſtorum conditiones. 243.f.
Tributa moderata eſſe debent. 244.m.
Tributũ æqualiter imponi debet. 245.t.
Tributa pẽdere debent omnes participantes vtilitatem: naturales, vel externi. 246.m.
Tributum pro vtilitatis publicæ cauſa eſſe debet ſolũ. 246.f.
Tributi cauſam, ac finẽ explere debet Princeps. 247.m.
Tributi cauſa ceſſante, ceſſat tributum. 247.f. 248.t. *niſi in aliã æqualẽ ſubrogetur. ibi.m.*
Tributa noua quando liceãt, & quando non liceant. 249.m. 250.p.
Tributum imponere quis poſſit? 243.f. 244.p. 252.f.
Tributa iniuſta reſtituere impoſitores tenentur. 253.m.
Tributorũ impoſitio præſumitur iuſta, niſi in caſu apertæ tyrãnidis. 254.m. 255.m.
Tributa defraudare non licet. 255.f. 256.p.
Tributa occultare data opera nõ licet, ſed manifeſtare non eſt neceſſariũ: vbi in vſu non ſit contrarium. 256.f. 257.t.
Tributa Hiſpana. 242.p. 244.p
Tyranni punitio, à quo fieri poſſit. 470.m.

V

VAga camporum licet Principi aſſumere, ſed communia populorũ in ſolo caſu neceſſitatis cõmunis. 261.p. 329.t.
Venatio quando ſit ſtudioſa, vide de nemora, & rus.
Venationes, ac nemora licent. 298. 299.t.
Venantes ab iniuria tertij, & ab exceſſiuis

exceſsiuis ſumptibus abſtinere debent. 303.t. 302.m.
Venatio, & piſcatio omniũ ſtatuũ hominibus licent. 301.m.
Venatio in feſtis moderatior ſit. 302.p.
Vetatio cãpeſtrium, cum equitati cõiũgitur, licet. 321.ad. 329
Vetatio nõ intelligitur in cuiuſq. proprys. 322 m.
Vetatio cum appoſitione pœnæ expedit fieri in campeſtribus. 321.323.t.
Vetatio campeſtrium cõmunium, & apertorum (ex vſu cõmuni, & voluntate Principum) nõ obligat ad peccatum, neq. ad reſtitutionem. 325.p.
Vetita ſunt domeſtica animalia, & concluſa campeſtria in cõſcientia. 326.m.
Vexationis redemptio quando liceat? 435.ad. 439.
Venditio iuſtitiæ quam turpis ſit. 406.p.ad. 412.in qua non includitur iuſtum ſtipẽdium. 406.f.
Venditio officiorum publicorum quomodo liceat. & quæ incõmoda vitanda ſint in hoc à republica, & Principe. 447. 448.t.
Vindicatio illicita, & à chriſtianis valdè aliena. 358.ad. 371
Vis ab eccleſiaſticis iudicibus, & prælatis illata ablatio antiquiſsima eſt in Hiſpania ante concilium Tol. 13.193.m.
Vim inferri à prælatis eccleſiaſticis poſsibile eſt. 6.p. 11.p. & in illis vitia poſsibilia. 15.m.
Vis cognoſcendæ regulæ. 12.13. 14.t.
Vis infertur, cum agit prælatus contra ius diuinum, & naturale. 12.p.
Vis infertur, ſi (male gubernando contra veritatem, & præceptum euangelicum. Ioann. 21. paſcendi apte oues Chriſti) peruerterẽtur omnia humana iura irrationabiliter. 12.m
Vis infertur, cũ ageret inferior prælatus contra legem ſuperioris, niſi in caſu. 12.f.
Vis infertur cum errore intollerabili ageret prælatus præter cõmiſsionẽ, & poteſtatẽ. 13 p.
Vis infertur cum bonum, & ius tertij aufertur. 13.m.
Vis infertur cũ inſuauiter cũ iniuria gubernat prælatus. 14.p
Vis infertur cum prælati non agerẽt iuſtè, neq. ſecundũ conditionẽ poteſtatis à Deo datæ ad ædificationem, ſed ad deſtructionem. 14.m.
Vis in quibus pcipue adſit. 27.f.
Vis illata ab eccleſiaſticis iuſtè, & ſecure ſemper auferitur à Prin-

Principe, & repub. 15.*m.*
Vis tollenda ius defendunt graues autores, & Caiet. Card. 15.16.17.*t.*
Vis tollēda ius, quibus poſitiuis iuribus nitatur. 18. 19. *t.* 28.*ad.* 31.
Vis ablatio à iure diuino procedit. 20.*ad.* 24.*t.*
Vis ablatio iure naturali nititur. 25.*m.*
Vis depellēda ius paternū Princeps habet, & ad id obligatur etiam. 28.*ad.* 31.
Vis ablatio ſtatuit multum eccleſiaſtica poteſtati, & authoritati 34.*m* 74.*ad.*77.
Vis ablatio facile perficitur per viam ſecularem, & difficile per eccleſiaſticam. 35.36.*t.*
Vim tollens puro & nō palliato animo, non incurrit cēſuras. 36.*f.*49.*p.*78.79.*t.* 179.*f.*
Vis eccleſiaſticæ ablatio practica in Caſtella, Nauarra, & coniunctis prouincijs. 40.*m.* 41.*ad.*45.48.&.49.*t.*
*Vis tollēda medium rigurosum defenditur.*45.46.*t. ſine in curſu cenſurarū.*46.*f.* 47.*t.*
*Vis ſi quādo ad Pontificis ſummi curiā pertineat, quomodo tollatur.*48.*f.*49.*t.*202.*p.*
*Vim continens prolata ſentētia retractari curetur, vel omni remedio ceſſante, declaretur nulla à doctis.*48.*p.* 51.*p.*
*Vis contra ius naturale tollenda.*54.55 *t.*
*Vis illata contra ius poſitiuum tollenda.*55.*p.*
Vis illata in ius tertij, & patronatus, & in laica: non neceſſaria ad ſpiritualia, tollenda à Principe. 55.*f.* 56.*t.*
*Vis in vſu immunitatis, & libertatis eccleſiaſticæ tolli poteſt à laicis iudicib⁹.*57.59.*t*
*Vis ablationem non tollit eccleſiaſticæ poteſtatis, nec immunitatis, aut libertatis priuilegium.*66.67.*t.*
*Vis ablationem non tollit vetatio iudicij ſecularium in eccleſiaſticos.*71.*f.*72.*t.*
*Vis ablatio ſincera, non tollitur per cenſuras bullæ cœnæ dñi, ſed ſalax tantū.*79.*f.*80.*t.*
*Vis ablatio non dat occaſionem ſcandali per ſe.*81.*p.*
Vis ſi continetur in mandatis Pontificalibus, quid agatur. 50.*m.*
*Vis ablatio in cauſis magnis, & paruis licet.*77.*m.*
Vis ablatio in cauſis apertis licet. 135.*f.*
*Vim non continens ſententia eccleſiaſtica non eſt impedienda.*53.*f.* 54.*p.*

Vis

Vis ablationem cautelofe, & ſine cauſa ne petant priuati. 82.83.*t.*

Vis prætextus in cauſis dubijs ne contendatur à laicis: quim incidatur in bullam cœnæ domini. 129.136 *m.* 137.*t.*

Vis ablatio fraudulenta, & per inuaſionem in eccleſiaſticam iuriſdictionem, non eſt licita laicis. 136.*f.*

Vis ablatio fiat, cũ licet laicis, ſine exceſſu. 88.89.*t.*

Vis querella nõ fiat per modum appellationis, ſed petitionis remedij paternalis. 474.*f.*

Vim ſi auferre valeat eccleſiaſticus ſuperior ab eccleſiaſticis, ne fiat per laicos. 75.*f.* *ſed communiter per laicos id fieri poteſt.* 74.*ad.*77.

Vis aufertur per varios ſtatus ab eccleſiaſticis per laicos Principes, à laicis per Pontifices. 202.*m.*

Vvitiſſa Rex Gotthus Hiſpaniæ vetuit clericorum ad Pontificem recurſum. 94.*m.*

X

XEnia an liceant iudicibus, & miniſtris publicis recipere. Vide verbo comeſtibilia: quod idem ſignificat.

Z

ZOſimi Papæ decretum: de reuocatione Pontificalium decretorum declaratur. 148.*m.*

FINIS.